This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

A 489956

PROPERTY OF
University of Michigan Libraries
1817
ARTES SCIENTIA VERITAS

POSEL Z PRAHY.

Spis užitečný, zábavně poučný

pro

město i ves.

Redaktor:

VOJTĚCH BĚLÁK.

„Spojenými silami.“
„Práce rodí zámožnost a sílu.“

DÍL I.

V PRAZE, 1857.
Vydal *Vojtěch Bělák.* — Tiskem A. Renna.

ního klekání. Poutník smekne široký klobouk a modli se n
božně v duchu „Anděl Páně.“ —

Chladný větřík pohrává jeho kadeřemi, jež po skráni
splývají. — Před ním kmitá se tu a tam světlo; ve visce roz
svěcují. Za chvíli stane už před první chýší. Srdce mu hla
sitě bije. Cit podivný zmocňuje se ho při překročení prah
Deset let tomu, co ho sem noha jeho poprvé vedla. Vstoup
Za stolem sedí celá rodina, hospodář, hospodyně a dě
Všickni obrátí se k pocestnému, jenž u dveří stojí.

„Posel z Prahy!“ zvolá vedle otce sedící mladík, jen
byl před desíti roky osmiletý hošík. „Posel z Prahy!“ opa
kují všichni a hrnou se k muži.

„Ano, Posel z Prahy k Vám po letech přichází,“ vec
on. „Žehnej Vám ruka Páně! Dejž Vám nebe požehnání v tomt
roce a vyplň Vaše přání, které v srdci chováte. Při všelik
práci popřej Vám pomoci své! — Tu přijměte, co Vám při
náším!“ —

Loterista.

Obrázek ze života od Adolfa z Hrádku.

I.

Pan Vladislav Nadějovský měl až do včerejška dost
výnosnou službu u jistého soukromníka, s níž při rozumném
hospodaření mohl velmi dobře vystačiti a také vystačoval
Včera ale vyhrál terno.

Právě se vrací od svého pána, jemuž dnes na hodin
byl vypověděl.

„Proč to činíte, pane Vladislave?“ táže se ho dobromy
slný pán, jenž jej v skutku miloval.

„Vyhrál jsem z loterie, a budu nyní žít ze svého,“ od
pověděl pan Nadějovský.

„A mnoho-li jste vyhrál, smím-li se ptáti?“

„Čtyryadvacet tisíc stříbra; s tím tuším vystačím až d
smrti,“ odpovídá pan Vladislav.

„Budete-li s penězi, jež vám Bůh poslal, rozumně za
cházeti, zajisté.“

„Neračte o tom pochybovat,“ pravil Vladislav uražen
„Byl jsem, pane, dost dlouho ve vaší službě, a mohl jsem s
hospodaření naučiti.“

„Byl jste ovšem, a kdybyste později chtěl, můžete
mne zase býti, dvéře domu mého budou vám vždy otevřeny.

Tak pravil Vladislavův pán a bolestně s ním se loučí
neboť mu byl Vladislav v skutku milý; byl věrný a pán
tému přichylný.

„Můžete u mne býti zase!“ Tato slova jaksi prorocky zněla v duchu pana Vladislava a v skutku jej poněkud dojala; avšak nebyl by včera vyhrál terno, kdyby jej dnes mělo něco zarmucovati.

„Však nebudu!“ pravil vesele, vstoupiv do svého bytu. Byl to malý pokojík, vkusně a pořádně zařízený, jakož se to zřídka u svobodných lidí nalézá. Vydávalo to dobré svědectví o panu Vladislavovi. Mezi dvěma okny naproti dveřím stál psací stolek, na němž leželo několik knih a papír popsaný i nepopsaný; u jedné stěny pěkná dubová postel, mody trochu už přistárlé, ji naproti stála almara na šaty; byla zde též měkká a pohodlná pohovka, u níž stál malý stolek. Zvláštní ozdobou tohoto pokojíku bylo několik pěkných obrazů a na šatnici dobře urovnaná sbírka knih.

Přišed Vladislav do bytu svého, spatřil na stolku ležící psaní, jež přišlo po poště. Bylo od jeho rodičův a obsahu následujícího:

„Milý náš synu!

Ačkoliv jsi nám psal, že bys na tyto svátky dovolení dostal, abys nás navštíviti mohl, přece Tě, rozmilý Vladislave, domů příliš nezveme. Za jedno je posud veliká zima, mohl bys se na cestě zastudit, nejsa na zimu dobře opatřen; a za druhé bychom Tě ani příliš uctíti nemohli, poněvadž tyto svátky nebudem mnoho strojili. Vždyť to sám dobře víš, jak jsou nyní zlé časy, peněz se na všecky strany nedostává. Marjánka se má vdávati, hoch je hodný, ale potřebuje peníze, a těch je u nás po málu. Ubohá holka div si oči nevypláče. — Tak tedy vidíš, že bys doma mnoho neužil. Nám se po Tobě, drahý Vladislave, dosti bude stýskati, myslíme ale, že líp bude, učiníš-li, jak Ti radíme, a raději Ti asi za týden, až se peněz sejde, něco pošlem na přilepšenou. Poroučíme Tě tedy do ochrany Boží a přejem od srdce, abys ty svátky jak náleží vesele zažil. Matka se sestrou Tě líbají, a abys si na ně zpomněl, jakož i na svého upřímného otce

Františka Nadějovského.“

Vladislav s pohnutím psaní přečetl a skládaje ho pravil s povzdechnutím: „Drazí rodiče a drahá sestro, odpusťte, že jsem přede vším na vás nemyslil. Tedy na svátky mi zrazujete, že bych ničeho neužil! — Ilic, Bůh mi popřál štěstí, abych vám právě tyto svátky osladil. Zejtra se uhlídáme — dnes ale....“

V tom se otevřely dvéře, a do pokoje vstoupil krejčí, nesa plnou náruč šatstva zcela nového.

„Šťastné, dobré jitro, pane Nadějovský; ale co pravím, pane Nadějovský? Milost pane musím říkati...“

Obrazy mladosti jeho, obrazy nedávno minulých dní a předešlé noci střídaly se před duší jeho. Pak i dále přemýšleti se ja!, o čem? kdož to ví? Jenom chvílkami čelo jeho se vyjasnilo a oko se zajiskřilo . . .

Volání kondukterovo zbudilo jej ze snění. Vladislav opustiv železnici rychloletou, vsedl do zdlouhavého dostavníku. As za dvě hodiny uzřel věž kostelíčka své dědiny.

Matka a sestra byly doma; obě radostí slzely, když Vladislava spatřily. Drahný čas uplynul už od té doby, kdy ho naposled viděly. —

„A kde jest otec?“ ptal se Vladislav, když byli už chvíli hovořili.

„Slíbil, že v deset hodin jistě přijde. Odešel hned z rána do města,“ pravila matka, Vladislava si ze všech stran prohlížejíc. Ještě nikdy tak pěkných šatů na něm nespatřila.

Vladislav vytáhl hodinky. „Deset hodin už je dávno pryč, jde na dvanáctou,“ pravil.

„A jaké to máš hodinky, Vladislave?“ ptá se matka, berouc je do ruky.

„A jaký krásný řetěz!“ zvolá Marie, jeden článek za druhým ohmatávajíc.

Vladislav se usmál, hned na to ale potáhlo se čelo jeho mrakem. Sklopil oči, jako by si netroufal na matku a sestru podívati se.

„Pěkné jsou to hodinky,“ dí po chvílce, „pěkné a drahé, jen že nejsou moje.“

„A čí že jsou?“ ptaly se obě.

„Vydlužil jsem si je, abych zde nadělal trochu parády,“ pravil Vladislav.

„A což ty šaty nejsou též tvoje?“ ptá se matka starostlivě na syna pohlížejíc.

„Což ty! Jsem za ně ještě dlužen a přicházím právě, abyste mi něčím pomohli.“

„Pro pána krále! Tys je dal tedy na dluh dělati?“ zvolala matka poděšena a polekána. „Což jsi nedostal naše psaní? — Zlaté hodinky se vypůjčí pro parádu,“ spráskla matka ruce: „šaty s hedbávnou podšívkou si dá na dluh dělati, a my se doma nuzujeme, abychom ti něčím přilepšiti mohli. Nic si nepřejeme, každé sousto od huby si utrhneme, a ty vyhazuješ peníze, jakoby nám na stromě rostly.“

Vladislav se na chvilku zamlčel, pak ale obrátil se k sestře s otázkou, kdy se vdávati míní.

„Ano vdávati!“ vedla matka svou. „Ubohá holka! Na všech stranách ji okrádáš — jak se má vdávati!“

Marie dala se do pláče.

Nu neplač, Marjánko,“ veče Vladislav s pohnutým hla-

sem a k sestře usedaje. „Neplač, nepřišel jsem, abych tě zkrátil v něčem... Nemysli na to a pověz raději, mnoho-li bys potřebovala k veselce?“

„Ani se neptej“, zajíkala se sestra; „ty mi nepomůžeš.“

„Hned ovšem nemohu,“ vece Vladislav, „ale snad později. Mám naději, že se dostanu do lepší služby a pak na tebe nezapomenu.“

„Sliby jsou chyby, milý bratře; a kdybys hned lepší služby dostal, přece bys mi pomoci nemohl.“

„Což tak mnoho potřebuješ? Chce dostat Veník bohatou nevěstu?“

„Což on!“ vzdychla si Marie, „ale rodiče jeho chtějí deset tisíc.“

„Deset tisíc zlatých!“ zvolal Vladislav. „To jest ovšem mnoho, ale proto nezoufej, Marjánko. Na světě je vše možno.“

Vladislavova slova ji poněkud upokojila. Přestala slzeti a dívala se jasným okem na bratra. — V tom přišel otec.

„Slavku! tys doma?“ byla první jeho slova a v očích se zajiskřila láska otcovská. „A jak jsi se vyšňořil!“ dodal, když byl lépe na syna pohledl, jenž mu ruku chvějícími se rty líbal.

„Ba vyšňořil se na cizí peníze,“ ujala matka slovo. „Jen se podívej, jaké má šaty, a také hodinky zlaté se vypůjčil, aby nám dělal svou nádherností hanbu a žalost.“

Otec ani slova neřekl; dělal jako by byl neslyšel. Po hodné chvíli trápného mlčení konečně pravil:

„Vždyť to vždy říkám, že se rád rovnáš jiným bohatým. Kdybys jen považil, jak těžko se dají peníze sbírati. Chudá pýcha, holá žebrota. Myslíval jsem, že se naučíš peněz si vážiti, až se sám budeš o sebe starati, ale je to pořád hůř. Čím to vše zaplatíš? Na mne se nespolehej, ani krejcarem ti přispěti nemohu.“

„Už dost, tatínku!“ zvolal Vladislav; „odpusťte, že jsem vás přelhal; vše jest zaplaceno. Tu, podívejte se,“ dodal, vyňáv tobolku z kapsy a na stůl ji položiv. Otec, matka a sestra pohledli na stůl.

„Co jest to?“ ptala se matka.

„Jen se podívejte,“ dí Vladislav.

Za okamžik byl stůl pokryt bankovkami všelikého druhu. Všichni s podivením pohlíželi brzo na Vladislava brzo na sebe. Matce třásly se ruce a sestře hlasitě srdce bilo. Otec pak povážlivě o Vladislava oči upřel, jenž se výrazu obličeje jeho zhrozil.

„Nic zlého si nemyslete, otče,“ zvolal Vladislav, „peníze tyto počestným způsobem dostaly se mi, žádná hanba na nich nespočívá.“

Tvář otce se vyjasnila.

„Bůh mi byl milostiv“ pravil Vladislav dále, „požehnal mi i vám. Vyhrál jsem terno!“

„Terno!“ zvolali všichni tři.

„Zde Marjánko, vezmi co potřebuješ. Ty ve výhře té největšího máš podílu, ba vlastně tobě přisluší. A tu tatinku vezměte i vy co vás studie mé stály; a zde vy maminko přijměte za prádlo a za buchty, jež jste mi posýlala ...“

V očích všech zaleskly se slze. Sestra Marjánka padla Vladislavu kolem krku. Nikdo nemohl slova pronesti. Jak šťastný v okamžiku tom byl Vladislav! Nejvíce ho dojal pohled na otce. Nikdy ještě neviděl vlhnouti oči jeho. Byl vojínem a patřil stokrát ve francouzské válce smrti do očí — zde však radost srdcem mu hnula, a po jeho vraskovaté tváři slza za slzou se valila.

Po hodné chvíli teprv zpamatovali se od prvního radostného překvapení.

„A jakás numera vsadil Slavku?“ ptala se Marie.

„Jaká numera jsem vsadil? To je dlouhá historie. Musíte mít trochu trpělivosti. Zatím pošlete maminko pro trochu piva; bude se to lépe vyprávět i poslouchat.“ — Za chvilku perlilo se už pivko ve sklenicích a Vladislav vyprávěl:

„Musím vám říci, drazí rodiče, že jsem od dvou, od tří let na nic jiného nemyslil, než jak bych si k penězům pomohl. Každé ráno, když jsem vstával, každý večer, když jsem uléhal, hučel mi jakýs tajemný hlas v duši: „Co jest člověk na světě bez peněz? Holý bídák — nic více.“ Nemohu si to vysvětlit, proč hlas ten se ve mně ozýval; mohl jsem jen vůkol sebe pohlednouti a byl bych spatřil, že peníze na světě nejsou všechno, že může být člověk šťastným maje jenom tolik, aby vyjít mohl. Na tom mi však nebylo dosti: jakýs pekelný duch vsedl do mne, a pobádal mne k tomu, abych jenom po penězích se shánĕl. A od těch dob na nic jiného jsem nepřemýšlel, ničím jiným se neobíral. A jak si k penězům pomoci, abych mohl veliký život vésti? To byla otázka, na kterou jsem nevěděl odpověď si dáti. Přiznám se, milý otče, že jsem často pohlízel na truhlíky páně svého, jež stály v pisárně dvěma zámky jsouce uzavřeny. Často se mi ruka třásla, když jsem tisíce odpočítával. Pekelná choutka v duši mi vznikla! Ale semeno, jež jste mi drazí rodiče v mládí zaseli do srdce, neslo dobré ovoce; byl jsem vždy tak šťastný, že jsem přemohl takové pokušení. Brzo nalezl jsem cestu k bohatství: *loterii.* Ano, jenom terno tě může spasiti, tak jsem si pravil v duši a stal se od těch dob náruživým loteristou. Nebudu vypočítávati, mnoho-li peněz do kolektur jsem zanesl — bylo *jich mnoho.* Vše co jsem uhospodařiti mohl, vše to pohltila *loterie. Marně jsem sázel,* a nepřízeň Štěstiny učinila ze mne

litého herce. Celý ten čas žil jsem v zimničném rozpaření. Tváře moje pozbyly svěžesti, zato nabyly ale oči lesku zimničního, celé noci jsem probděl, nemoha usnouti, ač jsem se k tomu nutil. Terno stalo se jedinou mou myšlénkou. Vyhráti je musíš! tak jsem denně říkával; slovem žil jsem v cela jiném světě než ostatní lidé. Pán můj často zkoušel a namáhal se dověděti, co by mi scházelo; říkal mi, že jsem nemocen, ale já vrtěl jenom hlavou. Ještě jiní lidé o mne se starali, byl to krejčí, švec a hostinský. V posledním čase mne mučili. Jak jsem ráno oči otevřel, stáli už u mé postele — a tu nebylo prošení a vyhrožování nic platno. Byli neuprositelni a nedali se tak lehko odbýti. Poznal jsem, milí rodiče, jaká muka jsou dluhy. Myslelť jsem v některém okamžiku, že se zblázním. Peníze, peníze, to byla myšlénka jediná, jež každým dnem větší síly nabývala. Nemohl jsem už po ulici jíti; každý, kdo mne potkal, zastavil se, aby mne upominal! — Dluhy moje vzrostly za dvě leta vysoko, neboť každý krejcar, který jsem do ruky dostal, šel na numera. Lidé ovšem o tom nevěděli; že však bylo známo, že službu mám, drželi mne za velikého marnotratníka, za darebu, jenž by rád živ byl mozouly jiných. Především dosáhla bída má nejvyššího stupně. Potkal jsem skoro všechny své věřitele — a chtěl jsem se už utopiti. Přijdu večer domů a vrhnu se na kolena. Nemodlím se k Bohu, ale vzývám ďábla na pomoc, rouhám se. Byl to strašný okamžik! ouzkost nevyslovná svírala srdce mé, lekal jsem se i stínu, jakobych největším byl zločincem.

Měl jsem nepokojnou noc. Strašné obludy, velicí hadi a všeliká pekelná havěť plížila se kolem mé postele. Vystál jsem smrtelné ouzkosti. Volal jsem ze spaní až jsem se sám slyšel. K ránu však přišlas ty Marjánko ke mně. Vše zmizelo jako by se světice byla přiblížila. A skutečně vypadalas jako světice. Od hlavy tvé šířila se světlá zář. — „Upokoj se Slavku," pravilas a dotknouc se mne prstem, učinilas, že se pokoj a mír vrátil v duši mou. Pak jsi pětkrát sáhla do klína a po každé jsi růži vytáhla — růži překrásnou líbezně páchnoucí. Z každé růže vytvořilo se numero! Zmizelas a já se probudil. Nemohu vypsati jak volně, jak blaze mi bylo. Viděl jsem ještě čtyry z těch pěti čísel před sebou, a abych nezapomněl, vškrábal jsem je s nehtem na zeď. Držel jsem je za dar Boží.

S jakou radostí běžel jsem do pisárny! Brzo přestane bída tvá, myslil jsem si, staneš se boháčem a povedeš veliký dům, budeš velkoobchodníkem, obchod zmnoží jmění tvé; lidé o tobě vyprávěti budou, kdekoliv se ukážeš, ukazovati budou na tebe. Takové a podobné myšlénky mne zabývaly.

V pisárně však *mne očekávalo* stero prací, nemohl jsem dříve *odejíti. Zvonily již půl dvanácté* v klášteře, když jsem se ubi-

ral od pána, jejž jsem o pětku požádal. Nevkročím, ale vrazím do nejbližší kolektury; jak jsem se ale lekl, když mi praveno, že už pozdě, že odpoledne je tah. Myslil jsem, že bez smyslů na zem padnu. Krev ve mně stydla. Kolektant to bezpochyby spozoroval. „Záleží-li vám na tom, tedy pospěšte na „kozí plácek," tam ještě přijímají až do dvanácti." Měl jsem dobrou čtvrt hodiny na kozí plácek, ale byl jsem tam za několik minut. Nešel jsem, nýbrž letěl.

Konečně držel jsem v ruce lístek, na němž tři čísla napsána byla. Čtvrté mi vypadlo z paměti. Kolektant se podivil, když mne jako smrt bledého spatřil. „Celou pětku sázíte?" ptal se dvakrát po sobě, a já nejsa slova mocen, jenom jemu pokynul.

Na smrt unaven vrátil jsem se domů a ulehl na pohovku. Byly čtyry hodiny, když jsem se probudil. Jako zmámený vstanu a procházím se po světničce. Hlava má byla pustá. Co jsem před několika hodinami učinil, na to jsem zpomínal jako na sen. Cítil jsem, že potřebuji občerstvení nějakého. Hlava se mi točila a každý úd mne bolel. Vyjdu si tedy na procházku a pohlížím v pravo v levo; bylo mi jakobych byl z mrtvých vstal. Potkám přítele Jana. Ulekl se mého zevnějšku.

„Tys nemocen, Vladislave?" pravil za ruku mne pojav; „co ti schází? Svěř se mi. Už po delší čas tě pozoruju . . ." V tom přišly k nám dvě ohyzdné baby.

„Čertovy numera!" zvolala jedna. „Sedmička živá, vsadím ji, a tu aby do toho ... vyjde osmička."

Pojednou se zpamatuju.

„Pojď, prosím tě, pojď Jene," pravím, křečovitě mu ruku stisknuv a za sebou jej táhna.

Došli jsme ke kolektuře. Podívám se na tabulku a dech se mi zastaví, slova promluviti nemohu. Všechna čísla, jež jsem v noci viděl, byla za sklem. Marjánko, tys byla šťastná! Terno bylo hotovo!"

Tak vypravoval Vladislav a všichni ho s dychtivostí poslouchali. S počátku se zrcadlila starost a outrpnost v obličejích jejich, na konec zaujala zde ale radost místo.

„Škoda, žes to čtvrté zapomněl, Slavku," pravila Marjánka když byl Vladislav skončil.

„Škoda," zasmál se otec, „ale pán Bůh tomu tak chtěl a proto buďme za to vděčni. Teď jseš Slavku boháčem; užij peněz těch k dobrému. Máš zde skoro čtyryadvacet tisíc, těmi něco můžeš začít."

„Nikoliv, tatinku; polovic patří vám. Marjánko, teď můžeš mít veselku."

Vladislav se zdržel dva dni v otcovském domě; zažil zde nejkrásnější čas života svého. Pověst o štěstí, jež jej potkalo, *rozšířila se jako blesk po dědině* a každý mu štěstí přál.

Třetího pak dne odvážel jej kočár do Prahy, kdež chtěl nějakou výnosnou živnost počíti, aby jmění své brzo zdesateronásobil. — Seděl spokojeně na měkkém sedadle, houpání kočáru jej brzo ukolébalo, sen se snesl na jeho oči. O sladkých, utěšených věcech se mu zdálo . . .

Co jsou úmysly lidské když chybí pevná vůle k jich provedení? Rozplývají se jako mýdlové bubliny.

S nejkrásnějším předsevzetím přijel Vladislav do Prahy; napomenutí a rady otcovy, prosby matčiny a sestřiny jej sprovázely. Za krátký čas ale ničeho z toho nezbylo. Kamž se děly krásné plány, které mu na duši tanuly, když vedle otce seděl v domě rodinném? Líbezné stvůry snů, jež zplodila rozháraná obrazotvornost, zapudily je. Brzo mluvilo se v městě o Vladislavových koních a saních, a co dělá Vladislav Nádějovský? ptávalo se v každé společnosti mladých lidí. Mluvilo se ještě o jiných věcech.

„Víš co nového?“ tázal se jednoho dne kdosi Vladislavova přítele Jana.

„A což?“ dí tento.

„Tedy skutečně nevíš?“ vece onen. „Rosina je Vladislavova vyvolená.“

„Není možná!“ zvolal Jan, nechtě tomu věřiti.

„Bez žertu, holá pravda! Včera jel s ní veřejně městem na saních. Každý o tom vypravuje. Vladislav se přivádí do špatné pověsti, hraje o svou budoucnost. Víž, že je Rosína . . .“

„Můj Bože, myslil si Jan, jak se člověk v krátkém čase skrz na skrz změní! Co si Vladislav přál, to se mu vyplnilo, a nyní — stává se z něho člověk darebný. Vezme to s ním zajisté špatný konec. Při takovém hospodářství rozkutálejí se peníze — a co potom?“ —

Druhého dne z rána seděl Jan v bytě Vladislavově v lenošce. Vladislav leže v posteli, kouřil libovonné cigaro.

„Hle, Jene, nemohu ti ani říci, jakous mi radost učinil! Tys jediný z bývalých mých přátel, jenž se mi vyhýbáš. Udělal jsem ti něco? Nebyl jsem k tobě přátelským? — Věř mi, že tě přece ze všech nejraději mám.“

„Dobře že mi na to zpomínáš, Slavku,“ vece Jan vážně. „Byli jsme vždy přátelé, a doufám, že jimi zůstaneme.“

„Ruku s to, Jene,“ zvolal nadšeně Vladislav, vypustiv z úst oblak kouře. „Zůstaneme přátelé věčně, jenom smrt nás rozdvojí!“

„Dejž to Bůh!“ dí Jan.

„Což o tom pochybuješ?“ táže se Vladislav; „myslím, že se mezi lidmi druhu našeho uzavírá přátelství na vždy. Neodhazujeme *toho, koho jsme si* oblíbili, jenž se stal duši naší *drahým a milým, jako rukavičku*!“

„Z duše mi mluvíš, Vladislave," odvece Jan. „A smýšlíš-li skutečně tak, tož mi zajisté nezazlíš pro to, co ti říci chci, proč jsem k tobě přišel. Přijmi to ode mne jako od přítele!"

„Mluv jen, Jene, prosím tě za to, mluv jako jsi mluvíval tehdá, když jsem byl ještě bídným žebrákem," pobízel Vladislav.

„Nuže tedy," ujal slovo Jan. „Praví se, že jsi se velmi změnil. Tu a tam se povídá, že peníze rozhazuješ, že špatně hospodaříš, žes marnotratným . . ."

„Povídá se?" vskočil mu Vladislav do řeči. „A kdo to povídá? Lidé, již nemají nic jiného na práci, než jiné pozorovati, lidé plní závisti a nepřízně. Nech je mluvit, Jene. Člověk nemůže všem huby zašít, musil by míti mnoho nití. Všem se ani pán Bůh nezachová . . ."

„Máš pravdu, Vladislave," dí Jan; „povídají to ale lidé vážní, rozumní, nepřepiatí. Pověst tvá tím mnoho trpí. Povídá se něco o jakési Rosině."

„Ale jdiž, Jene, z tebe se stal mravokárce! Nebýval's jindy takovým. Plísnils mne často, že jsem peciválek, že se světa štítím. — Hle člověk je mladý, rád se napije z číše rozkoší a radostí."

„Jsi nezkušený, Vladislave, lidé tě zavádějí, chtíce tě k účelům svým vykořistiti, a ty toho ani nepozoruješ. Jsi nástrojem v rukou jejich, který obracují jak se jim zlíbí. Tvá důvěrnost a upřímnost jim jen pomáhá. Jsi jim hračkou. Zanech toho života. Chop se nějaké živnosti, prostředky máš v rukou a zdaří se ti zajisté vše, když opatrným budeš. Máš přístup do všech domů, matky tě rády uvidí . . . mnohá hodná dívka obírá se v mysli tebou . . ."

„Ha, ha, ha, ty jsi pravý mudrc, Jene. Jdi mi s ženidlem, to neuteče, jest to poslední, k čemu člověk sáhá. Chci ten svět poznati skrz na skrz, chci zkušeností nabýti, jež by mi byly budoucně vodítkem. A ostatně nemysli, že zahálím, že kapitály moje leží ladem. To bys se mýlil. Těžím hřivnou svou. Počkej, hned tě přesvědčím, dodal vstávaje s postele, a k psacímu stolku přistoupiv, hrst papírů z něho vytáhna.

„Hle, zde máš samé směnky."

Jan vzal papíry, jež mu Vladislav podal a bedlivě je prohlížel. Výraz obličeje jeho stal se přísným, povážlivým.

„Vladislave, jsi sklamán," pravil po hodné chvilce. „Půjčils peníze lidem, od nichž ani groše na zpět nedostaneš. Jsouť to vůbec známí darebové, již se tímto způsobem živí."

„Jenom dále, Jene, musím se smáti. Ale mluvíš, jak umíš. Milý brachu, takovým věcem nerozumíš. Odpusť mi, ale musím *ti to říci: Jsi veliký* šosák, jak živ to ve světě dále nepřivedeš. *Člověk musí železo kouti,* dokud je horké." Tak a podobně

hovořil Vladislav, a Jan vida, žeby zde bylo všechno napomínání marné, měl se brzo k odchodu.

„Proto ale zůstaneme přátelé, Jene," dí Vladislav rozmarně, „a abys nemyslil, že se hněvám, prosím tě, bys přijal tuto ode mne maličkost."

Při tom vyňal ze stolku tobolku a podal Janovi bankovku. Jan ji mlčky přijal.

„Každé slovo je ztraceno," pravil sám k sobě, domů se ubíraje. „Ubohý Vladislave! zkušenost ti dokáže, že jsem měl pravdu. Bude to ale drahá a smutná zkušenost. Komu není rady, tomu není pomoci," dodal, vytáhna z kapsy bankovku, jíž mu byl Vladislav na důkaz svého přátelství dal. Byla to tisícovka.

Bylo toho samého dne okolo půlnoci. Vladislav vrací se domů z hostince s jedním ze svých společníků.

V prostřed jedné hlavní ulice na Novém městě stojí pěkný vysoký dům; v přízemí, ač je již tak pozdě, se posud svítí, je viděti, že to nějaký veřejný dům.

„Vladislave, hle zde je ještě otevříno," pravil pana Nadějovského společník, jenž se nazýval „Přižívil." „Nezajdeme tam na sklenici čaje?"

„Chceš-li, pojďme," pravil Vladislav, a vešli oba do kavárny.

Zde bylo ještě živo. V prvním oddělení sice jen sem tam seděl osamotnělý host, jenž podřimuje hleděl do novin, maje před sebou buď černou kávu aneb jiný nápoj, jaký se okolo půlnoci pozdním navštěvovatelům schvaluje. V oddělení druhém, menším, bylo ale živěji. Kolem kulatých dvou stolků seděli hosté hrající v karty; každý hleděl vážně před sebe na rostoucí aneb ubývající hromádky bankovek aneb na karty, jakéž jiný, pod nímž stál talíř desítkami a jinými penězy naplněný, před každého zvláště kladl. Kolem obou stolů stáli diváci. Podivno, ačkoliv se tu jednalo o sumy veliké, jež šly z ruky do ruky, přece skoro nikdo nepromluvil; prohrál-li kdo, vhodil prohrou na talíř dosti chladně, a kdo vyhrál, lhostejně na pohled peníze přijímal.

Vladislav se svým společníkem přistoupil též k jednomu z obou stolků a zvědavě se díval na hru, jíž nerozuměl, o níž ale na první pohled se přesvědčil, že je to hra hazardní. Ona zdánlivá chladnost, s jakouž se vsecko před očima jeho dělo, rábila jej neobyčejně. Proč by nezkusil štěstí svého? Mohlo se mnoho vyhráti. „Vsaď", pobízel společník Vladislavův, chlapíkové mají peníze, ošklubej je trochu."

„Deset zlatých, přisázi si někdo z vás, pánové?" zvolal v tom jeden z herců na jistý list sázeje.

„Dvacet zlatých," *dí Vladislav, jako by se o dvacet krejcarů jednalo. Všichni na něj* pohlédli, mnohý se usmál.

Bankér obrátil list a Vladislav nevěda proč a zač — vyhrál ještě jednou tolik.

Počátek byl učiněn; Vladislav přisazoval, vyhrával, prohrával — prohrával, vyhrával až do tří hodin, a když opouštěl s přítelem kavárnu, byla tobolka jeho o tři sta zlatých lehčí.

„Hm, tři sta zlatých; což je mně," myslil si, „ale ti tam, z nichž mnohý, dostav dnes služného na celý měsíc, zejtra nemá čím zaplatit snídaní. Ostatně si to zejtra všecko mohu zase vynahradit."

A v skutku nebyla dnešní hra jeho poslední. Chtěje utrpenou ztrátu měšci svému zase nahraditi, druhého dne o půl noci — dříve se nehrálo, leda hry dovolené — pospíšil opět s druhem svým do oné kavárny. Avšak ani dnes mu štěstí nebylo příznivější; prohrálť ještě víc nežli minulé noci.

Čas míjel rychlým krokem; panu Nadějovskému bylo v duši jakoby byl včera terno vyhrál. V kapse bylo ale jinak. Denně se více a více peníze tenčily, z tisíců dělaly se sta, ze set — zlaté. Nic netrvá na světě věčně — tu zkušenost učinil pan Vladislav jednoho rána, když s postele vstav a v psacím stolku se přehrabuje, nalezl prázdnou tobolku. Kam se děly všechny ty bankovky, jimiž před nedlouhým časem ještě nabita byla, jež mu měly štěstí života pojistiti? Vítr je do všech úhlů světa rozvál, a nic z nich nezbylo, než truchlá upomínka.

Po dlouhém čase vystřízlivěl pan Vladislav z opojení, stal se truchlým. Přemýšlel o svém životě, o úmyslech, s nimiž se do Prahy vracel, o rodičích a sestře, a litost se ho zmocnila, srdce se mu kormoutilo. Oči jeho zvlhnuly, nejtrpší výčitky vznikaly v duši jeho. Co teď? Ještě mu jedna naděje zbývala. Mělť plnou hrst směnek, mohl je prodati, se ztrženými penězi něčeho se chopiti a poctivě se živiti. Avšak strach se ho zmocňoval. „Zdaž neměl přece Jan pravdu?" ozýval se tajný hlas ve vnitřku jeho; „zdaž koupí někdo takové zboží?"

Zkusiti to ale musil.

Oblékl se a vydal se na cestu k bankérovi, o němž věděl, že směnky kupuje. Zaklepal a vkročil.

„Račte?" ptal se pán vážného obličeje, od stolku vstana a k Vladislavovi přistoupiv.

Vladislav podal mu své papíry.

„A ty hadry chcete prodat? Věru, to spláčete nad výdělkem. Takové papíry hodí se na kornouty — kupec dá vám snad za ně nějaký groš," dodal, Vladislavovi směnky vraceje a lehce se ukloniv.

Vladislavovi bylo, jako by jej byl hrom zasáhl. Před *očima dělaly se mu kola* a jiskry. Nevěděl, jak se dostal

z pisárny. Hluboce si vzdychl a potlačil slzu, jež se drala na venek.

„Snad se mýlil,“ těšil se, „snad mi chtěl strachu nahnati, dělá mu to asi potěšení, z nešťastných si ž rty tropiti. Jinde snad lépe pochodím.“

Šel. Cesta vedla jej kolem kavárny, kdež byl včera poslední žold prohrál. Šklepník stál u dveří.

„Dobré jitro, pane z Nadějovských,“ zasmál se uštěpačně; „dnes vám snad bude štěstí příznivější!“

Vladislav nebyl s to odpověděti. Všechna krev vstoupla mu do obličeje. Žárné horko rozlilo se po celém jeho těle. Utíkal sám před sebou.

Stál opět před bankérem. Byl s ním ještě od těch dob znám, když jako písák listy a papíry od pána svého sem nosíval. Bankér, starý laskavý pán, přívětivě jej přijal. Přál mu štěstí k výhře a tiskl mu na důkaz přátelství ruku.

„Máte to krásný začátek,“ pravil, „můžete to daleko přivesti. Na začátku měl jsem já jenom několik set, prací a přičinlivostí přivedl jsem to dosti daleko. A mnoho-li jste vyhrál, smím-li se ptáti,“ mluvil dále. Vladislavovi sedadlo nabízeje. „Slyšel jsem, že to obnášelo přes dvacet tisíců.“

„Ano, tak jest,“ odpověděl Vladislav s hlubokým povzdechnutím. Každé bankérovo slovo bodalo jej jako ostrá dýka k srdci. Nebyl s to podívati se do laskavé tváře muže ctihodného, před nímž stál. Styděl se sám před sebou, styděl se před celým světem.

„A čím mohu sloužiti?“ tázal se vlídný bankér, jenž zpozoroval Vladislavovy nesnáze.

Vladislav podal mu směnky, a bankér hned se jal prohlížeti podpisy. Čelo jeho se zatáhlo temným mrakem.

„Toť jest několik pěkných ptáčků pohromadě. Prosím vás, kde jste ty cáry dostal? Rozumný člověk nedá za ně denáru!“

Vladislav musil se lenošky sedadla zachytiti. Prsa se mu zoužila. Vrávoral ze dveří. Šel, nevěda sám kam, a brzo octnul se na hradbách. — Jarní větřík ovanul jej a ochladil rozpálené jeho čelo. Duchovní jeho rozbouření se stišilo; pohled na kvetoucí stromy, na zelenající se role a na vrchole návrší okolních, kdež tu a tam bělal se ještě pruh sněhu, udobřil jej zase poněkud s osudem. Ovšem že ho myšlénky truchlé neopustily, on však v nich nalézal ulehčení a útěchu.

Pohlížel v tu stranu, kdež byla jeho otčina; zpomínal na tichý domov, na otce, matku, i na sestru, jež s milovaným mužem požívala *štěstí nezkaleného*. „Což asi dělají?“ tázal *se polohlasně, „zdaž na mne zpomínají? — Zajisté ani netuší,*

že jsem to tak daleko přivedl. Ubohý otec, ubohá matka! jak by plakali, kdyby mne spatřili — bídného žebráka!“

Přemýšlel dále a zraky jeho bloudily z předmětu na předmět. Lidé jdouce kolem sedátka, na němž Vladislav seděl, obraceli se; truchlý výraz tváře Vladislavovy, vlhké jeho oko, vzbudily v nich asi outrpnost.

Vladislav toho ale nezpozoroval.

Z daleka přicházel párek v živý hovor zabraný. Ženština byla v hedbávi oblečena a stínila si obličej slunečníkem. Tvář její byla slíčná, zrůst ztepilý. Pán, jenž ji provázel a na každé její kynutí pozor míti se zdál, nesl na loktě hedbávím podšitý kabát; v druhé ruce držel pěknou hůlku. Byl pečlivě vyfintěný, klobouk jako sklo se leskl, a vousiska byla starostlivě přičesaná. Došli k Vladislavovi, jenž posud byl v myšlénkách pohřížen. Pán promluvil něco hlasitěji a paní se dala do smíchu.

Vladislavem to trhlo. Zvuk hlasů těchto projel mu skrz duši jako blesk; pozvedl hlavu. Oko jeho potkalo se s okem paniným. Zbledl jako smrt, dech se mu zastavil. Sáhl si rukou k srdci. Paní se pohrdlivě usmála a její švihák, zpozorovav už Vladislava ze vzdálí, odvrátil nyní obličej na stranu. — Přešli. — „Bože můj!“ zvolal Vladislav a hluboký vzdech vydral se mu z tísněných prsou. „Přítelkyně má a přítel můj — ani přívětivého pohledu pro mne nemají. Rosino, Rosino! pomyšlení jsem ti učinil, jako otrok u tvých nohou jsem se plazil, a nyní . . .!“

Zastřel dlaněmi obličej svůj. —

Minula hodná chvíle, než se Vladislav zpamatoval a zármutek svůj ukonejšil. Bylo už dávno po polednách, a on neměl ještě ani sousta v ústech. — Ale kam jíti? Měl snad k některému známému vkročiti, měl vyhledati svých přátel, již mu věčné přátelství přísáhali, dokud je častoval?

Zhrozil se té myšlénky. Poznával nyní, jak lehkovážným byl, stavě na slova přátel budovy na budoucnost. Šel po svatováclavském náměstí dolů; nohy mu slabostí klesaly.

(Dokončení budoucně.)

Řemeslnické pořádky.

Psaní zámečnického tovaryše Václava Mírky svému otci.

Ostatně si mohou i jiní řádků těchto povšímnouti.

Drahý Otče!

Stavil se dnes u mne Posel z Prahy a pravil, že též k Vám na své cestě vkročí. Viděl jsem ho chlapíka ponejprv a líbí se mi. Pravil dále, že se chce každou pátou neděli vydávati z Prahy do kraje, aby své záležitosti pořídil, a já se ho hned optal, zdaž by nechtěl býti tak dobrý a vziti Vám vždy ujejaké psaníčko, což milerád učiniti slíbil. Nemeškal jsem tedy a zased ke stolu, chopil jsem se péra, a doufám, že Vás to, co psáti budu, při dobrém zdraví natrefí, což z celého srdce přeju. Jsem Vám dlužen odpověď na poslední psaní, kdež se dotýkáte trochu rozhorleně živnostnické svobody. Ta milá živnostnická svoboda zdá se býti hrozným strašidlem. — V našem domě zůstává jakýs pan Lašťovka, svého zaměstnání právník, nebo jak u Vás říkáte: jurista; k němu jsem se v této záležitosti obrátil. Měl jsem za to, že se takoví páni podobnými věcmi zabývají, a že se tedy nejlépe dovím, co o tom souditi. Ptáte se, jak jsem asi pochodil? Dobře! Jde mi to nyní jak náleží na rozum; soudím o té věci zcela jinak, než Vy, milý Otče. Však Vy se též polepšíte, až Vám vše tak rozeberu, jako pan Lašťovka. Nevím arciť, jestli to dovedu — nejsemť od péra — co však škodí, pokusím se o to. Snad že to nějak půjde! Živnostnická svoboda, jež se má co nejdříve v celém Rakousku provesti, jest protivou řemeslnických pořádků či tak zvaných cechů. Čeho tyto brání, to ona zavrhuje. Volát ona: Neobmezujte! — Bude ale záhodno, abychom si nejprv pověděli o těchto řemeslnických pořádcích. Poznáme, na čem se zakládají, jakéž jsou jejich přednosti a jakéž jejich nehody; jest-li je předností těch více, než nehod, anebo na opak, slovem, jest-li se ještě hodí pro naši dobu. Jest-li se hodí? zvoláte. Jakáž to otázka? Což se nehodily? Neprospívaly? Jsou od dneška? — Je to prastaré zařízení a ukázalo se až potud, že dobré. Tak pravíte Vy, milý otče, jiní lidé mluví zase jinak. Prastaré zařízení, ovšem, to jest pravda. Zdaž ale stářím nezpukřelo? Možná; jest-li ne, tím lépe. Jde na rozum, že by to bylo špatnou známkou naší doby, aby měla dobré staré věci rušiti. Nuže, *obraťme* se tedy už k řemeslnickým *pořádkům. Budu vyprávěti*, jak jsem sám slyšel. Rád ře-

měslnických pořádků*) vyvinul se zároveň s řemesly, tak jako se vzděláváním půdy zvláštní zvyky, pravidla, zákony, slovem: zvláštní řád rolnický vyvinul. Začátky takového řádu jeví se už u starých Římanů. Římané měli rozličné jednoty živnosti, jež se tehdá za nejužitečnější považovaly, jež měly proto svá práva a své přednosti, jako to bylo zejmena u pekařů, měřičů obilí, vozků, lodníků, kovářů a stavitelských řemeslníků. Když se začala v Němcích v desátém století zakládati města k obraně proti nájezdům Uhrů, udělovaly se řemeslníkům, jež do těch měst táhli, zvláštní prospěchy: z nevolníků stávali se svobodní lidé. A tehdá začaly se už tvořiti spolky řemeslnické, porady obchodníků a jiných živnostníků. Každý takový spolek utvořil si stanovy, jež světské moci potvrdily. Vedle pravidel psaných vyvinulo se však během dob zvláštní právo zvyku, jakési řemeslnické podání, jež se stalo pomalu dědičným, přecházejíc od starých na mladé. A tak se staly pořádky neodvislým měšťanským stavem; tvořily spolu vojenskou sílu měst a vymohly si takto podílu ve správě obecní a ve vládě. Některé byly tak mocny, že uzavíraly smlouvy s knížaty a vedly války. Třináctě století bylo svědkem krvavých půtek pořádků s prvními rodinami měšťanskými o nadvládu. Cit síly jevil se v pompě, zevnější okázalosti a bujnosti; představení pořádků přivlastňovali si titule královského a na sněmích říšských ozývaly se žaloby a ztížnosti, a to buď ze závisti a žehravosti, buď i ze spravedlivých příčin. Už na říšských sněmích od roků 1231 a 1233 uzavřeno cechy zrušiti; uzavříti bylo ale snadněji než provesti. Ba v následujícím století rozkvétly pořádky ještě mohutněji než kdy předtím. — Po třicetileté válce ztratily také pořádky svou důležitost a vojenskou moc. O zařízení vojenském, jež jich uchránilo před bujností pánů, kteří nerádi podle sebe trpěli lidí svobodných, ani památky nezůstalo na doby naše. A zdaž by to bylo žádoucno? Zajisté že nikoliv; *zákon* chrání za dob našich svobody a jmění jednoho každého a pocestný obchodník nebo řemeslník nemusí se už báti, že přepaden bude z pevných tvrzí. Víte však, milý Otče, odjinud jak k. p. slavné paměti král Otakar Druhý a téže paměti Karel Čtvrtý (vůbec otec vlasti zvaný) často nuceni byli hnízda takové stýkati a majetníky jejich všelikým způsobem, ba i na hrdle trestati. Nu, časy se mění; co teď jest, nebývalo tehdá. Co si za tehdejších dob přičinlivý řemeslník nebo obchodník vydělal, to nebylo jisto před loupežnou rukou, a protož snadno lze pochopiti, proč tehdá byly spolky řemeslnické s částečným vojenským zařízením na svém místě. Byliť to spolky k

*) *Dle stát. lex.*

vzdoře a obraně. Po třicetileté válce, jež změnila poměry střední Evropy, postrádaly živnostnické pořádky svou slávu; za to se v nich rozličné neřesti zahostily, ba tyto neřesti hlavní jejich známkou byly. Tak se píše v polovici předešlého století: „Pořádky a jednoty řemeslnické jsou společnosti osob, jež buď v městě, buď v okolí jednu a túže živnost vedou, nikoho k ni nepřipouštějíce; k tomu cíli rozličné buď dobré, buď špatné, pověrečné, bláznovské, neužitečné, ba škodné zvyky zavedly.“ Nejbytnější jejich známkou jest pořádková nucenost v tom záležející, že mimo spolunoudy společnosti nikdo řemesla provozovati nesmí; dále, že jsou oprávněnci na jakési předpisy vázáni. Kdež tato nucenost zmizí, byť i pořádky ještě byly, tuť jsou jen dle jmena, bytosti pozbyly; nejsou tím, čím byly, ani čím býti mají. Takový stav věci zvláště tu se objevuje, kdež pokroky ve fabrickém provozování nucenost tu porazily, kdež se obchod chopil odbytu fabricky zhotoveného zboží a řemeslníci ještě na zbytcích cechovního řádu visí. Zbytky ty zabraňují, že pokračovati nelze, zejmena ale že od hynoucí, neživící živnosti k některé druhé přestoupiti nelze. Účely, jichž se mělo pořádky docíliti k prospěchu řemeslníků a obecenstva, jsou tyto:

I. Pojištění dostatečné obživy pro řemeslníka. A k tomu měly tyto prostředky sloužiti:

1) Zákaz nebo alespoň obmezení provozování řemesel ve vsích, tak aby musili obyvatelé kraje potřeby své ve městech pořizovati. To ovšem v pozdějších dobách z části odpadlo, ale jednou tak bylo.

2) Obmezení počtu mistrů tím způsobem, že se udělovalo mistrovství teprv tehdá, když bylo místo uprázdněno. Anebo rozhodoval pořádek sám, zdaž jest odbyt v místě tak veliký, že mu stávající počet mistrů dosti učiniti nemůže, že tedy rádno jest nové mistry učiniti. Ale kdy se to stalo? Zajisté že nikdy. Mistři by byli sami proti sobě jednali, kdyby byli někomu práva udělili, aby se s nimi o výdělek dělil, aby s nimi zápasil. Proto se vždy takto asi rozhodovalo: „Poněvadž se nemůže v místě uživiti pět mistrů, tut by se jich tím méně šest uživilo. Proto se tovaryš, o mistrovství se hlásící, odmrtuje.“ Zvláštní výmínka se učinila s tovaryši, již byli synové mistrů; měl-li tovaryš mistrovskou dcerku nebo vdovu po mistrovi za manželku, tu se mu málo překážek do cesty kladlo. Mohl snadno mistrovství obdržeti. Mnohdy se však již se o mistrovství ucházeli, neodbyli zhola, přisouzeno pouze nějaký čas ještě čekati, načež se po uplynutí tohoto času mistry *stali*. *Obmezení* mistrů na jistý počet bylo *jen u řemesel uzavřených*. Vzdal-li se některý mistr pro-

vozování řemesla anebo zemřel-li, též se místo jeho nováčkem, obyčejně nejstaršim tovaryšem obsadilo. — Byly též příklady, kde státní moc udílela mistrovství (jakož je to nyní u nás, kde úřady mistrovství udílejí každému, kdož se vykázati může vysvědčením za vyučenou); avšak i to bylo nedostatečné, poněvadž pořádkové hned byly s námitkou při ruce, že se živnost přeplňuje.

3) Ustanovení, jaké zboží každé řemeslo hotoviti smí, a to až posud trvá. Jest to veliký svízel a příčina nesčíslného hašteření. Tím ustanovením zamýšleno řemesla přísně odděliti; takové obmezení však se provesti nedá, poněvadž práce jednoho řemesla do druhého zasahují. Ustanovení to jest spolu příčinou velikého zdražení zboží, jakož to snadně nahlédnouti lze. Když sedlář kočár zhotoví, to jej musí kováři a koláři odevzdati; laciněji by to ale přišlo, kdyby směl sedlář všechno sám na kočáře zhotoviti. Nezmařilo by se za jedno tolik času; za druhé víme, že přichází věc jakožto celek vždy laciněji, než její jednotlivé části. Co o sedláři, to i o jiných platí.

4) Mistru předepsáno bylo, mnoho-li tovaryšů a učeníků držeti smí. Počtu ustanoveného překročiti nesměl. Prosím Vás, m. O.*), což byla tehdá všechna šikovnost platna? Tak jako mizerného fušera a nedouka držel Vás řád cechovní na uzdě. Vy jste si nesměl více vydělati než-li jiný. A stalo-li se, že práce Vaše nalezla pro svou dobrotu většího odbytu — tu běda Vám! Závisť a nepřízeň pronásledovaly Vás ohnivými metlami. Ustanovením tímto byly všelikému vynalézání a pokroku nepřístupné hranice položeny. Ovšem že v pozdějších dobách i tento paragraf jako zpukřelý strom sám svou tíží se zvrátil, dříve však, kdež se ustanovení pořádkových na chlup a jako přikázaní Božích drželi, nadělal hroznych neplech. A proto se všeliký pokrok řemeslnický teprv z novějších dob datuje.

5) Kdož nebyl oudem pořádku a provozoval jakožkoli samouk to neb ono řemeslo nebo jenom jednu jeho část, ten zván byl „fušerem a škůdcem.“ S „fušery“ bez milosrdenství se nakládalo. Běda tomu, kdo byl při „fušerství“ (třeba by nejvýbornějším řemeslníkem) postižen, tomu se veškeré nástroje pobraly, rozdělané dílo se zmařilo. Mimo to byl ještě peněžitě pokutován. Oprávnění mistři se na něj sypali jako roj vosů na pilnou včelku.

6) Tovaryšům zakázáno ženiti se. Ženatý tovaryš nedostal nikde práce. Měl už svou domácnost zřízenu a rovnal se jaksi mistrovi. Bylo mu starati se o ženu a rodinu — vydělával tedy pod rukou, stával se fušerem a škůdcem.

*) *m. O. zkrácené:* milý Otče!

Prostředky těmi měla se tedy dostatečná obživa řemeslníku pojistiti bez rozdílu, zasluhuje-li špatný řemeslník obživu takovou jako dobrý a na opak. Právo protiví se ale zkracování a tedy i tomuto.*) Zkracování nepotkává se nikdy se svým účelem, to zkušenost učí a stvrzuje. Jenom o tom, m. O., přemýšlejte. Lze snad vyšetřiti, mnoho-li soužívnostníků může nalezti obživy na jednom místě? Nikoliv, to nelze nikdy vyzvěděti, anebo jen na krátkou dobu. Poměry se mění s časy a tyto s lidmi. Pověst dobrého řemeslníka daleko široko se roznese, ba dobrý řemeslník není ani na místo, v němž se zdržuje, odkázán, on zboží své daleko široko, ba až do nejvzdálenějších krajin rozesílá. Dobrý řemeslník málo kdy do zálohy pracuje, on sotva postačí dosti učiniti všem zákazkám. A rozesílání jest, díky dobrým silnicím a železnicím, za našich časů věc velmi snadná a čerstvá. Ostatně ptáme se, jakým právem chce se špatný řemeslník vedle svého šikovného spoluživnostníka stavěti jako rovněoprávněný? Děje se mu křivda tím, že každý vkročí raději do dílny šikovného řemeslníka? Každému jen dle jeho zásluh. Za málo peněz málo muziky. Kdo se málo naučil, málo může žádati. Nemůže každý dělati nové boty — musí je též někdo spravovati. Jeden *stavitel* a sta trakařníků! Špatné pole sotva oves urodí — na dobrém pšenice se zdaří. — Na druhé straně známe ale sto příkladů, že domnění o potřebnosti některého zboží dovede rozšířiti jedno řemeslo na ujmu druhého. O tom rozhoduje též gusto a chuť. V takovýchto případech neuchrání nikdy pořádek řemeslníky před schudnutím. Změn budoucích nikomu nelze předvídati. V duši leží míra, praví naše přísloví; každá věc má svou míru v sobě a také i řemeslo. Počet řemesel, jež následkem změněné chuti a gusta na mizinu se dostala, není věru nepatrný. Změnou kroje, nářadí, šperku a sto jiných věcí, zůstane viseti množství řemeslníků na hřebíčku, jsou na holičkách. Pořádková nucenost buď zcela zabraňuje, buď ztěžuje přechod od jednoho řemesla k druhému, od řemesla zanikajícího ke kvetoucímu; místo *k obživě* napomáhá *ke schudnutí*. Pořádková nucenost má však i jiné následky v zápětí. Čím se určuje cena zboží? Dvojím. Předně: Vydejem za výrobu. Rozumí se samo sebou, že zboží tím dražší bude, čím více práce požaduje, čím je materiál dražší. Rytí do železa jest pracnější než do olova a tedy dražší. Zlato je dražší než stříbro a tudy i dražší bude zlatý šperk. Za druhé se určuje cena zboží poměrem mezi nabízením a poptávkou. Je-li málo obilí na trhu, ale mnoho kupců, či jinými slovy: je-li malé nabízení ale veliká poptávka —

*) *Povšimněte si epištoly o* roztlučeném okně.

toť stoupá cena obilí. A tak je to i jinde. Vydejem za výrobu určuje se přirozená cena zboží. Poměrem mezi nabízením a poptávkou řídí se cena trhová. Zamezuje-li někdo nabízení, to zvětšuje trhovou cenu, způsobuje spotřebovatelům, trávníkům škodu. Každé obmezování řemesel děje se na ujmu trávníků a spotřebovatelů. Děje se však větším dílem i na ujmu řemeslníků samých. Čím dražší zboží, tím méně se ho spotřebuje. Jde na rozum, že malý ale častý výdělek překonává veliký ale řídký. — Nucenost pořádková zamezuje i všechen pokrok, všechno zdokonalování řemesel, a tím zvětšuje i přirozenou cenu zboží, — jest opět celku škodnou. Není to zajisté jedno, zhotovím-li za den čtyry tisíce špendlíků nebo jen deset. Vydání za práci přiráží se k ceně zboží; jde tedy na rozum, že v první případnosti přirážím k jednomu špendlíku jednu desítinu vydání za práci, v druhém případě ale jednu čtyrtisícinu. Dejme tomu, že obnáší denní mzda špendlikáře čtyřicet krejcarů. Zhotoví-li jenom deset špendlíků denně, toť bude pouze práce jednoho špendlíku čtyry krejcary státi. Zhotoví-li ale čtyry tisíce, tu stojí práce pouze jednu stotinu krejcaru. Zajisté, ohromný to rozdíl! — Nucenost pořádková jest dále pramenem nesčíslných soudů mezi jednotlivými řemesly. Brzo domýšlí se jedno řemeslo, že je druhé zkracuje anebo naopak. Tím se budí nesvornost, dává se příčina k hašteření, maří se čas zbytečnými soudy. Což však hlavní jest, pořádková nucenost *seslabuje řemesla naproti mocným jejich odpůrcům — fabrikám.* To není jen nehoda, to je neštěstí. Pořádková nucenost pomáhá *silným* na ujmu *slabých.*

Sledujme však, m. O., dále účel pořádků. Řád jejich chce za

II. pomáhati šikovnosti a dokonalosti řemeslníků, a to prý je druhá jeho přednost. Prostředky k dosažení toho jsou:

1) Ustanovení o učenících. Mají býti především manželsky zplozeni, míti jisté stáří a vydržeti v učení jistý určitý čas, načež za vyučenou dostávají.

2) Cestování tovaryšů. V dřevnějších časích činili tovaryši za příkladem mistrů též zvláštní jednoty, a tímto zařízením znamenité moci dosáhli. Proto požadovali od mistrů přehnané mzdy a větších darů než se slušelo; roku 1731 říšský sněm ustanovil, že nemá dar více 5 grošů nebo 20 krejcarů obnášeti. Bylo však volno dáti tento dar na hotovosti, nebo stravu v jeho ceně na noclehu zjednati. Dále bylo ustanoveno, tovaryši, jenž by byl nabízenou prací pohrdl, nedávati nijakého daru.

3) Zkoušení mistrů tak zvaným mistrovským *kusem.*

Skoro tak staré, jako pořádky, jsou žaloby na špatné zacházení a nedostatečné vyučení učeníků. Větší díl času k učení vykázaného zastávali učeníci děvečku, konajíce všeliké snižující práce, jež jich od řemesla vzdalovaly. Hrubí a surovi tovaryši nalézali v tom pochoutku, by je trýznili nejrozmanitějším způsobem a vykonávali vládu nad nimi. Politování hodný je až dosud los učeníka! Učeník, mučeník! Ukazuje se na to, že se v čase nynějším zřizují jednoty proti trýznění zvířat, ale ani nejmenší neděje se, aby se zlepšil osud těchto ubohých hochů. Jsou svěřeni libovůli mistrů a tovaryšů, kteráž v nich skoro vždy udusí snahu o pokračování, naplňujíc jich zanevřením na takovýto nepořádek. Zde jest oprava na nejvejš potřebna. Zákon ovšem bere učeníka do ochrany, což to ale spomáhá! Učeník nesmí outočiště bráti k zákonu. Takovéto (mnohdy až zhovadilé) zacházení s učeníky vzdaluje navždy mladíka lepšího vychování od řemesla, — odvádí řemeslu kapitály, neboť každý, kdož si jen trochu lépe stojí, nechce dítě své takovémuto osudu svěřiti. Pravil jsem, m. O., že je zde opravy na nejvýš potřebi, dokládám tedy hned, že táž oprava je jediné možná vzděláváním ducha a ušlechťováním srdce. V tom ohledu může nejvíc prospěti čtení dobrých kněh a obcování s lidmi vzdělanými. Mezi knihtiskaři, knihaři a podobnými řemeslníky, již se knihami obírají, málo surovců najdete. To jest tedy nejlepší důkaz. — Mnohý mistr Chudinka spatřuje v každém učeníku budoucího zápasníka. Sobectví, ouzkostlivost a vědomí slabosti a nedokonalosti své svádějí ho k tomu, že nepoučuje svědomitě. Takovíto mistři chudinci málo znají, avšak i o to málo se bojí, a tak vyučují špatné dělníky. Mnozí ještě nesvědomitější jsou. Vidí-li před sebou mladíka chápavého, vtipného, předvídajícího, jenž se pídí vždy po příčině a výsledku, toť utlačují vlohy a nadání jeho kde jen mohou, co jen mohou před ním skrývají; účel jejich jest, aby dílem hloupost svou zakryli, dílem aby hochu oči zavázali. Běda takovému nadanému hochu. Málo kdy pokroky jeho vzbuzují radost jeho představených, větším dílem kalí jen žluč jejich. Zde se opět objevují pořádky jakožto stavidla a hráze pokroku; vychovávají nejvíce nedokonalých tovaryšů a udušují nebo vzdalují každou schopnější hlavu. — Cestování tovaryšů má pro schopné a mravně zachovalé mladíky mnohý prospěch. Shromažďují si zkušenosti a mnohostranné vědomosti o všelikém provozování svého řemesla. Namítá se ovšem často, že zdivočí na cestách, že zabřídají do kalu nemravností; jest to, Bohu žel! spravedlivé namítání. Jest to rak, jenž dobré tělo tohoto zařízení užírá! Jak tomu ale *pomoci*? Jinak ne než dobrým vy*chováním! Kde základ dobrý*, tam celá stavba dobrá jest

Ujal-li se strom kořeny svými pevně v půdě, to marně větry o něj se pokoušeti budou, ba jenom k zdaru mu poslouží. Namítání toto, jakkoliv spravedlivé, musí padnouti. Jednou musí člověk vstoupiti do života, aby zkusil samostatně síly své. Příležitost k mnohému zdokonalení neměla by se obmezovati z přílišné ouzkostlivosti. Jednou musí se odděliti zrno od plévy, droždí od piva! — Jakož se ale může člověk učeným státi, aniž by byl navštěvoval vysoké školy (pravil pan Lašťovka, jenž věcem těmto rozumí), tak též není cestování k dokonalému naučení se řemesla nevyhnutné, nemělo by tedy jakožto hlavní podmínka mistrovství býti předepsáno. — Mistrovský kus nemůže nikdy o schopnostech a vědomostech rozhodovati, to víme všickni, aniž třeba toho teprv dováděti. Vímeť také, že se ho často užívá k týrání a odstrašení těch, již by se rádi mistry stali. Ukládá se jim k. p. mnohdy práce prostředkům jejich namnoze nepřiměřená, veliká vydání vymáhající a k odbytu neschopná. Na druhé straně víme zase, jak se udílí každému nedoukovi práva mistrovského, když jenom zaplatí něco přes určenou taxu a pány mistry důkladně vyčastuje. Stává se to nyní velmi zhusta, ba v obecním pořádku to jest, poněvadž jsou pořádky většším dílem až po uši zadluženy a na kvartály pro drahotu masa, chleba a piva vždy více peněz se nedostává. K čemu slouží tedy kusy mistrovské? K nesmírnému chlastání, k prostopášnostem všelikého druhu, k vydírání peněz! Jsou to hrozné pijavky nastávajících mistrů. Poslední uhospodařený groš vylákají novopečenému panu mistru z kapsy, tak že obyčejně druhý den jeho mistrovství jest první den nouze. A květ toho jest, že jimi přece na jevo nevyjde, kdo dobrý, kdo špatný řemeslník. —

Obhájcové pořádků volají ale dále za

III. „Řád cechovní dává mravnosti pevný základ.“ Mají pravdu. Nikdo upírati nebude, že se jím udržuje cit počestnosti a mravnosti mezi spoluoudy společnosti. Přímý dohled na učeníky, obcování mistra a celé jeho rodiny s tovaryši, již s ním pod jednou střechou zůstávají, to činí, že zvykají počestnosti, bez níž nebyli by hodni vstoupiti do pořádku. Pořádek bdí (*má bditi!*) nad chováním svých oudů a udržuje jich v mezech mravnosti, aby mu nebyli na hanbu. Podpora, jíž se dostává chudým a nemocným, jakož i vdovám a sirotkům po spoluoudech, jest krásnou stránkou pořádků. Ať jsou tmavé stránky, těmto přednostem váhu držící, jakkoliv veliké, zdaž by se medle přece tyto přednosti mocně nepřimlouvaly za pořádky, kdyby po jich vyzdvižení spoluoudy jednoho řemesla žádná páska více spojovati neměla, kdyby se měli rozpadnouti jako listí stromů, kdyby *měla hůl cítu počestnosti* dosaditi. Tomu ale tak není, jakož

Vám, m. O., dokážu v druhém psaní, kdež pojednám o svobodě živnostnické. Spoludruzi jednoho řemesla i potom sjednoceni zůstanou, zůstati mohou a zůstati smí. Účel sjednocení jich bude pak mnohem krásnější a důležitější než nyní. — Už dříve podotknul jsem, že děti nemanželsky plozené neměly přístupu k řemeslu, věc to, jejíž tvrdosti k ubohým bezvinným nynějšími pojmy nikterak ospravedlniti nelze. Podobně nemohl nikdo z nepočestné rodiny k pořádku býti přijat; nepočestné rodiny byly ony, jež vykonávaly zaměstnání jindy nevolníkům náležející. Sem patřili k. p. ovčáci, ponocní, místní sluhové, rasi, kati atd. Zákonem od roku 1731 byl obmezen počet nepoctivých zaneprázdnění pouze na rasy až druhého kolena. 41 let na to padl i tento zbytek mnohorozšířeného předsudku, jenž i mnohé činy držel za nepoctivé, jako zabití psa, kočky, sáhnutí na samovraha atd. Bohu díky! časy naše mají jiné věci za nepoctivé. Nesmírné množství zvyků při dávání za vyučenou přešlo v surovosti — stalyť se mravní nákazou. Nerudí se více a více zmáhalo jako na zanedbané půdě. Proto začalo se jednati o zrušení nebo alespoň přeměnění pořádků. A to už trvá od první polovice sedmnáctého století, kdež roku 1614 na sněmě francouzském a roku 1672 na německém sněmě bylo zrušení pořádků navrženo. (Tedy není živnostnická svoboda žádné novotářství.) Návrh tento přišel ve Francouzích roku 1791 k uskutečnění; od těch dob není tam pořádků. V Prusích, Bavořích a v Nasavsku jsou od základu přeměněny. Jest tomu teprv devět let, co je ve Švédsku vyzdvihli. A nyní jsem u konce. Vyjádřil-li jsem se někde příliš ostře o nemravech pořádku, tož mi, m. O., zajisté prominete. Jste arcit vřelý zastavatel pořádků, jste ale též spravedlivý muž, a nebudete zajisté zastávati něco na ujmu druhého. Komu čest tomu čest, pastýřovi hůl! Pro dnešek napsal jsem toho až přes míru, v druhém dopisu povím Vám něco o *svobodě živnostnické* a jsem jist, že se stanete její vřelým zastavatelem, jakož ji jste nyní odpůrcem. — A nyní Vás už srdečně pozdravuje Váš vděčný syn

Václav Mírka, tovaryš zámečnický.

V Praze dne 20. prosince 1856.

Dopis. Přál bych si, milý Otče, abyste řádky tyto dal i jiným čísti, pak-li uznáte, žeby prospěti mohly. Ať si to třeba všichni sousedé přečtou!

Roztlučené okno,

První epištola Posla z Prahy.

Fk. Člověk, maje dvě oči, mnoho vidí, avšak ne všechno. Mnoho přehlédne, mnoho jest ale též za oborem jeho vidění. To jest ve světě hmotném. Platí to ale také o světě duchovním. Bastiat, francouzský spisovatel a zvláště šťastný pozorovatel všeho, co se vůkol dělo, praví o tom, co člověk vidí a co nevidí, následovně: „Jediný čin, jediná událost, jediný zvyk, jediné zařízení, nemají pouze jednoho, ano mají celou řadu následků. Jeden obyčejně jeví se zároveň se svou příčinou a ten vidíme. Ostatní však přicházejí pomalu a jeden za druhým na jevo, a těch nevidíme. Mezi dobrým pozorovatelem a špatným jest jediný rozdíl, že se tento řídí jenom tím, co vidí, druhý ale prohlédá i k tomu, čeho každý nevidí, co on ale předvídá. Rozdíl ten jest na nejvejš důležitý, neboť se obyčejně přiházívá, že bezprostřední výsledek něčeho dobrý, příznivý jest, ačkoliv ostatní následky škodlivé bývají. A proto se stává, že se špatný pozorovatel (hospodář atd.) žene za okamžikovým prospěchem, následkem čehož v budoucnosti do velikých nehod upadá. Dobrému pozorovateli jest však i budoucnost před očima, a proto zavrhuje prospěch, jejž chvíle přináší, aby se velikého zla vystříhal a větší zisk si pojistil.

Takť jest to i se zdravím, takť i s mravem. Čím sladší je první ovoce nějakého zvyku, tím hořčejší jest pozdější. Důkazem toho jest: lenost, marnotratnost, prostopášnost. Překvapí-li tedy někoho výsledek, jejž vidí, a nenaučil-li se prohlédati i k tomu, jehož nevidí, toť se odevzdá škodným a nákažlivým zvykům, ne snad pouze z náklonnosti, nýbrž i z rozmyslu.

Tím se vysvětluje žalostné vyvinování člověka. Nevědomostí obklopena jest jeho kolébka. Nevědomost rozhoduje o jeho skutcích z prvních výsledků. Teprv později naučí se prohlédati k těm, ježto až po delších dobách na jevo přicházejí, a podle těch snaží se skutky své říditi a posuzovati. Dva učitelé, již jsou velmi rozdílní, toto naučení mu dávají: zkušenost a předvídání. Zkušenost poučuje sice způsobem účinnějším, avšak tvrdým. Ona poučuje o všech výsledcích skutků, dávajíc je cítiti; přesvědčíme se, že oheň pálí, když jsme se byli spálili. Na místo tohoto tvrdého, nelitostivého učitele zjednati si mírnějšího, jest povinností každého, jenž i to vidí, co se nevidí. — Učitel tento jest předvídání.“ — Tak as praví Bastiat, podávaje nám hned *příklad, jak by se* člověk toho dopíditi měl, co se nevidí. Za *příklad obral si roztlučené* okno. Avšak poslyšme jej samého:

„Byli jste kdy svědky prchlivosti občana Václava Prostého, když mu zlý jeho synek náhodou okno rozbil? — Byli-li jste při tom výstupě, také jste zpozorovali, jak všichni přítomní, a byť jich bylo i třicet bývalo, ubohému majiteli roztlučeného okna tuto útěchu dávali: „Naštěstí má něco dobrého. Takové nehody podporujou průmysl. Každý chce býti živ. Co by se stalo se sklenáři, aby nikdo oken nerozbil?“

Tak se obyčejně mluvívá v životě obecném, tak mluví ale také mnozí učení páni, a proto jsme si vzali za úkol, mínění a učení takové vyvrátiti. Co platí o roztlučeném okně, to platí zajisté i jinde, kde se podobně diskuruje. — Dejme tomu, že musíme dáti šest grošů na zapravené škody. Řekne-li se, že tato událost šest grošů sklenářskému průmyslu přinese, že ho těmito šesti groši povzbuzuje, to pranic proti tomu nemám, ale pravím, že tak pravda jest. Sklenář přijde, vykoná, zač ho požádáme, shrábne šest grošů, bude si třiti ruce a blahořečiti v srdci zlému synku. To se vidí. Přijdeme-li však, jdouce za tím, co se vidí, k tomu úsudku, že jest dobře okna tlouci, že to přivádí peníze do oběhu, že se tím podporuje a povzbuzuje průmysl vůbec, toť musím zvolati: „Pozor, nic dál! Vaše učení zůstává státi při tom, co se vidí, neprohlédá ale k tomu, co se nevidí. Nevidí se, že nemůže Václav Prostý vynaložiti šest grošů na něco, když je už jinam vydal. Nevidí se, že kdyby byl nemusil okna nahraditi, mohl si zjednati správu bot, anebo o knihu více. Slovem, on by byl šesti grošů jinak upotřebil. Učiňme tedy součet pro průmysl vůbec.

Ježto jest okno rozbito, toť se sklenářský průmysl podporuje šesti groši; to se vidí.

Kdyby se bylo okno nerozbilo, byl by se byl k. p. ševcovský (nebo jiný) průmysl těmito šesti groši podporoval, *to se nevidí.* — Uvážíme-li to, co se vidí a co se nevidí, tož snadně pochopíme, že jest to pro průmysl jednostejné, zdali se okna tlukou nebo nic.

Teď dejme ale Václavovi Prostému součet. Okno je rozbito, on je dá spraviti a má zase tolik, co před tím měl, totiž příjemnost okna. Dal za ně ale šest grošů. Kdyby se byla *tato* věc nepřihodila, dal by šest grošů za správu bot, a tím by *se* mu dostalo nové příjemnosti, nového požitku, totiž toho, že by mu bylo mokro na nohy nevnikalo; okno by mu bylo ale samo sebou zůstalo. —

Ježto činí Václav Prostý část společnosti, musíme souditi, považujeme-li ji za celost a odměřujeme-li práce její za její požitky, musíme souditi pravím, že ztratila hodnotu okna. A tak přicházíme *k neočekávanému* úsudku, že společnost *ztrácí hodnotu věcí* zrušených; dále k této pravdě:

„Roztloukati, mařiti, plýtvati nesluje podporovati národní průmysl a práci“, a nebo, abychom se stručněji vyjádřili: „Rušení nepřináší prospěchu.“

Laskavý čtenář ať si toho dobře vědom jest, že v této činohře, jižto jsme mu předvedli, nikoliv dvě, nýbrž tři osoby jednají. První, Václav Prostý, představuje spotřebovatele, trávníka, jenž rušením má místo dvou požitků jeden jediný. Druhá osoba v postavě sklenáře představuje nám vyrobitele, jehož průmysl onou případnosti se podporuje. Třetí jest švec (nebo každý jiný živnostník), jehož práce touže náhodou právě v témž poměru trpí. Tato třetí osoba, jež představuje to, co se nevidí, skrývá se vždy ve stínu. Ona jest to, jež nás poučuje, že v rušení neleží nijaký prospěch. Ona jest to, jež nás brzo pouči, že neleží v obmezování (k. p. v cechách atd.) žádný prospěch; obmezování řemesel jest částečné jich rušení. — Jsme u konce s touto epištolou, co nám řekne ale mnohý? — „Co by dělali sklenáři, kdyby nikdo oken netloukl?“ — Avšak ať to praví. Pravda zůstane pravdou: „Rušení není prospěch!“ Zkušenost každého o tom poučuje. Kdo vydává špatnou knihu, kazí papír, ruší, přivádí tudy místo užitku škodu. Kdo dává svévolně dobré domy strhovati, ruší, přivádí škodu. A tak je to všude!

Souseda Počkala rozjímání.

Milý Posle z Prahy a upřímný příteli můj!

Dřív než mne navštíviš, přátelské pozdravení Ti posýlám, a přeju, aby Tě pán Bůh při zdraví těla a duše zachovati a v dobrém posilniti ráčil. — S velikou radostí zaslechl jsem, že se na cesty dáti obmýšlíš. Však jsme Tě, milý příteli, stokrát už pohřešili. Což jsi se bál? I ty můj Bože, vždyť nás přece znáš! Ne, to si o nás nemysli. Tak jako jindy opět Tě přijmeme. Všude, kam vkročíš, zvolej: „Žehnej Vám ruka Páně, Pražský Posel přichází!“ a věř, že Tě poznají, že Tě pak vždy s nelíčenou radostí po staročesku vítati budou. Mluvili jsme onehdy se ženou o Tobě. Pozdravuje Tě a žádá jako starého známého, abys ve své tobolce též na hospodyně nezapomněl s ňákou maličkostí. Musel jsem ji slíbiti, že Ti to napíšu, a myslím, že se podle toho říditi budeš. Na naše žínky nesmíš zapomenouti; mnohdy jim můžeš přečísti epištolu, proto Tě přece budou míti rády. Děti také Tě pozdravujou a prosí *mnohokrát, abys též pro ně něco přichystal.* Povídám jim, *že toho budeš míti beztoho* plnou hlavu; pak jsem si ale

myslil, napíšeš mu to, ať dělá jak chce. Bude ho to snad těšiti, že si celá rodina mnoho od něho přlpovídá. Je to pravda, milý Příteli, stýskalo se nám po Tobě a bylo smutno u nás — teď snad zase bude lépe, když k nám častěji zavítáš. Budeme si stěžovati dost, Ty však nás snad potěšíš. Mnoho Ti také povíme, co Tebe těšiti bude. Něco nám leží ale pro dnešek na srdci. Povídají o Tobě, že jsi se stal přítelem Průmyslu. Je to pravda? Vím, co je průmysl. Člověk má proto rozum, aby přemýšlel, jak by vše nejsnadněji a nejlevněji vyvedl, jak by práce dokonale pořídil a pohodlím se opatřil. To je pravda. Člověk rozumný o tom nepochybuje, kdyby jiní říkali co chtějí. Proti mašinám také nejsme; vždyť víme, že naše plouhy, vozy, brány, podávky, cepy, trakaře atd. samé mašiny jsou, a že bychom je musili též zatracovati. To všechno víme; nemůžeme ale přece říci, žebychom průmyslu tuze přáli. Což nebyli naše časy lepší, neříká se jim až podnes „zlaté časy?“ Čeho se děti naše dočkají? Kam to vše vede? Chudoba se množí, stav prostřední zcela mizí a všechna majetnost se Bůh ví jak kapitalistům do rukou dostává. Já z toho nemohu býti dosti moudrým. Často o tom přemýšlím, protože myslím, že to povinnost každého, aby o věcech takových přemýšlel, ale nechce mi to jíti do hlavy. Na jedné straně taková do nebe volající chudoba, na druhé pak zase bohatství až přes všechnu míru. Kapitalisté se spojují, provozují pekařství ve velikých rozměrech, mlynářství, koželužství atd. Dobře se jim daří, řemeslníci ale krámy zavírají; co z nich se stane, žádný se nestará. Jsou svobodní lidé, mohou začíti něco jiného. A pěkně děkuju, viš, co jest to? — — Obecenstvo je v prospěchu, dostává levnější věci — pěkně v prospěchu, kapitalisté prodávají, když všechno potlačili, jak se jim líbí. Dříve přece byly lepší časy. Tovaryš a učeník jedli s mistrem a mistrovou u jednoho stolu, noclehovali pod jednou střechou a byli takřka oudové rodiny. Teď právě se dočítám v „Pražských Novinách,“ že nemají dělníci v Paříži kde spáti a zůstávati. Krásné to hospodářství. — Jindy jsme vyskali o posvícení a o pouti, a teď je všude jako po vymření. To přinesl průmysl*). Milý Pražský Posle, obávám se skutečně, že Ti budou míti mnozí za zlé, že jsi se tak změnil. Budeš se musit namáhati, abys nás převrátil. Kde skutky mluví, tam těžko se slova chytají. Potěš Tě ruka Páně, milý Příteli, líbám Tě srdečně a ostávám Tvým upřímným a na příchod Tvůj se těšícím přítelem. Soused Počkal.

---

*) Známotě, že se dvojí průmysl rozeznává, malý a veliký, či řemeslnický a *fabrický* -- *živnosti a fabrické závody*. Náš venkovský přítel, jak vidět, myslí tu na veliký průmysl, a na ten žaluje. P. z Pr.

* * *

O d p o v ě d. I Tebe žehnej ruka Boží, milý příteli z dřevnějších dob! Pozdravuju Tě od srdce i ženu i dítky. Těší se moje srdce, když poznává, že na mne ještě přátelé zpomínají. Okřeju jako osení po teplém dešti. Na žádného z Vás nezapomenu a vynasnažím se, abych Vaší lásky a Vašeho přátelství hoden byl. Důvěra nás spojí a brzo si porozumíme. Ty's tedy nepřítelem průmyslu? Stavíš se proti mně do táboru odpůrců? Nemám Ti to za zlé a jsi mi více milý, než sto jiných lidí, jižto o ničem nepřemýšlejí, o nic se nestarají. — Příteli, na kapitalisty si stěžuješ! Což kdybys Ty tolik peněz měl, co bys Ty dělal? Rozdělil bys je snad mezi chudé? Vím, že bys tak zpozdilým nebyl. Dnes bys rozdal jmění své a zejtra ani Ty, ani ti, jež jsi byl obdařil, z toho by nic neměli. Spíše by's se snažil, abys je prací a trvalým výdělkem opatřil. — Penězi svými chtěl bys zajisté také něco vydělati. Či bys jim dal zaháleti? Sotva, pochybuju o tom! Tedy vidíš, že jde vše přirozeným během. Doba naše je pokračováním předešlých. Avšak zle jest, že jí sta a sta lidí znáti nechtí. Mnozí myslí, dokud něco mají, že jest vše jenom žert; mrhají, dlužíse a výskají jako jindá o posvícení a o pouti. Čeho sami neprobijou, od toho dobří přátelé jim pomohou, konečně se jim živnost prodá, doklepou a nahlédají teprv, že měli pořádně hospodařiti, žeby byli až do dneška něco měli. Vina ale padne na mašiny, fabriky a kapitalisty. Jaká to zpozdilost! Když člověk ničehož nemá, to jest ovšem těžko pomáhati si na nohy; živobytí těžké a za darmo nedá nikdo nic. A to je zcela v pořádku, každý ať myslí na poslední konečky, dluhu ať se varuje jako ďábla, ať se uskrovní, drží děti na uzdě a při práci; modě ať nedává přístupu do domu. Moda je zloděj, ba a hodný veliký zloděj. Jen počítejte, přátelé! Dobře člověku, jenž se naučil počítati. Počtům i syny i dcery naučte. Neumí-li manželka Vaše počítati, budiž to první, čemuž ji učiti máte. Naše doba jest doba počítání. Saty žerou majetnost jako teplo sníh, činí člověka pyšným, hrdým a zpupným. Kupte dnes hochovi kabát po modě a trochu lepší, a nikdy Vám na sebe něco sprostějšího neoblékne. Neučiní to pro živý svět, myslil by, že studem propadne, že ho země pohltí. Děti nemusí věděti o zámožnosti rodičů, ať myslí, že je jmění menší než skutečně je. Děti jsou čeládka nezkušená, a chtějí míti vše, co vidí. Až někdy povahy té míti nebudou, pak Vám vzdají díky, že jste tak jednali. Přečtěte to, milý příteli, Vašim dcerám a Vašim synům. To jim k novému roku posýlám. Ať o tom přemýšlejí. — A k čemuž je člověk na světě? *zvolá mnohý*; má jen skrběti, se dříti a namáhati a

nijednoho vyražení nezakusiti. Ať činí každý dle libosti, volá Pražský Posel, kdo teď rozhazuje a marní, bude později bídu třiti. To se dokázalo na tisíci místech, jest to stará zkušenost. A proto myslí Pražský Posel, že jest lépe hospodařiti; k rozhazování člověk už do konce na světě není. Rozhazovati není pranic těžkého, to každý, kdo nemá za mák rozumu v hlavě, dovede; těžší jest, poctivě se živiti. Tak smýšlí Pražský Posel, a každý, kdo s ním takto smýšlí, měl by se o to starati, aby se chudoba nemnožila. Vyražení a zábav může při hospodaření a práci dost zažiti. Či není již sama práce, kdyby i namáhavější byla, vyražením? A což když se teprv zdaří a zvede, když se objeví následky její! Tu srdce v těle se směje a člověk plesá. S hrdostí říci pak může: „To jsem svýma rukama vykonal, to je dílo mé!“ A věřte, každý rozumný řekne: „Tys člověk, před nímž se musí míti úcta.“ — A což, není-liž dobrá poučná kniha pravou pochoutkou? Myslím skutečně, že je užitečnější a prospěšnější, stránku o něčem dobrém přečísti, než půl dne v hospodě tlachati. Milý Příteli, suďte o mně jak chcete, to Vám musím ale říci, že nejsem přítelem hospod. Když mám ženu hodnou a dítky zdárné a pořádnou domácnost, jestli pak stokrát víc neužiju, když strávím čas doma ve své rodině? Znal jsem lidi, kteří ve světě všeho zakusili, a konečně se přece zase do rodinného života vrátili k ženě a dítkám, poznavše, že tady největší štěstí kvete. Řekneš, příteli, že se stal ze mne kazatel, avšak nechť, pravím to vše dítkám Tvým, aby věděly podle čeho se říditi. Blaze mladým lidem, již starému člověku věří. — Tak, uvedl jsem jednu příčinu úpadku třídy prostřední, s nímž spojen vznik veliké chudoby na jedné a velikého bohatství na druhé straně. — Doba naše však i ve vědomostech rozmanitých pokročila. Dříve, když člověk něčeho přečísti, a jména svého na papír naškrábnouti dovedl, byl už člověkem učeným a ničehož více nepotřeboval. Teď každý vidíme, že to nepostačí. Doba naše má pořád něco nového, a kdo státi ostane, je ztracen. Teď se nejedná jenom o psaní a čtení, teď musí každý člověk, ať řemeslník, ať obchodník, ať hospodář, slovem každý živnostník musí a má více věděti. Především má si toho býti vědom, co se kolem něho děje, aby viděl, odkud mu prospěch, odkud škoda vzniknouti může. A toho jenom školami, dobrým a pečlivým vychováním docíliti lze. Když ale o tom přemýšlíme, věru až hlava nás bolí. Mnoho-li mužů rozumných snažilo se už, aby krajany své přivedli k tomu, že na školách a učitelích vše záleží, avšak darmo. Hluchým ušim kázali. Pražský Posel mnoho by tu měl co povídati, avšak zůstavuje si to na *příští*. To však říci může, že krajané naši *na mnoze sami velikým dílem* vinni jsou bídou nynější, ne-

starajíce se více o školy, o učitele a nezaopatřivše jich dostatečnými prostředky, aby se dále vzdělávali a stavu svému přiměřeně žíti mohli. Každá obec pojisti učitelům slušný plat, školní knihovnu opatří knihami a časopisy; to jsme už dávno pravili, to pravíme i nyní a vždy hlásati to budeme. Snad že přece někoho probudíme! Kýžby to jen brzo bylo! — Mnozí, čtouce tyto řádky, řeknou: Ahá, to jest také takový prorok, každé jeho slovo jest škola a kniha. Knihy! však už víme, co o tom mysliti. Co v knihách stojí, to už je to pravé, toho nás jenom pán Bůh chraň!“ — Víme, že jsou lidé takoví a nemáme jim to také za zlé, když tak křičí. Víme, že všechny knihy dobré nejsou, víme, že je jich větší počet dobrý. Víme také, co praví jedno naše přísloví: „Kdo čte, dočte se.“ Avšak nemusíme daleko choditi, abychom se přesvědčili, seč knihy jsou. Pozorujme jenom čtenáře užitečných kněh a člověka, jenž se knihy štítí, a hned si jinak pomyslíme. Ostatně víme, že jsou všude výminky. Člověk, jehož škola dostatečně nevychovala, a jenž se nikdy knihami nezabývá, nikdy se něčemu novému a užitečnému nenakloní, vše, co jindy nebývalo, prokliná a velikou je překážkou pokroku. A jakž by to jinak býti mohlo? Škola otvírá mozek, knihy rozum brousí a cizí zkušenosti k všeobecnému užitku anebo k výstraze podávají. To jest tedy druhá příčina úpadku středních tříd a vznikání chudoby; teď se člověk bez větších vědomostí nemůže volně pohybovati, všude k vlastní škodě naráží. Dám Vám příklad, jak jsou lidé slepí, vše nové zavrhujíce. Fabriky na výrobu cukru z řípy jsou věcí novou a hlavní příčinou, že se cukr za poloviční cenu prodává, než před dvaceti lety. Sta lidí nacházejí v nich obživy, od nádeníků až k ouředníkům. Stavba jich poskytuje práci zedníkům, tesařům, dělníkům v lomech, cihlářům, pokrývačům, kovářům, zhotovitelům strojů a t. d. Pole k fabrice náležející lépe se vzdělávají, mokré půdy se vysoušejí, a tak se poskytuje hospodářům příležitost, poučiti se a spatřiti prospěchy dokonalého hospodářství na vlastní oči. Spatří nové nástroje a naučí se jimi zacházeti, spatří pěkný dobytek. — Půda poskytuje nyní mnohem větší užitek, než za časů roboty, kde se špatně pracovalo, a každý rok třetí díl polnosti ouhorem ležel. Sázením řípy se tedy dostává spíše více než méně obilí, a to obilí pěkného.*) Kolem fabriky zakládají se dobré silnice, z nichž užitek má i hospodář, jenž ničím k tomu nepřispěl. Pro veliký počet dobytka dováží se i seno z okolí a zjednává se tudy stálý odběratel. Nahromaděním lidstva na jedno místo stává se místo samo

*) *Dostává se, poněvadž* řípa béře z půdy jen to, čeho potřebuje, částky *ale tam ale zůstavuje.*

důležité, usazující se zde noví řemeslníci, kupci, hokynáři a t. d., jichž zde jindy nebývalo. Lidé se více dotýkají, scházejí se s cizími a tudy se vzdělávají. Hle, s to jsou fabriky na výrobu cukru z řípy, a co hlavní jest, zachovávají peníze v zemi, jež se jindy do Ameriky a Asie nesly a posud nosí, poněvadž se teprv asi čtvrtý díl spotřeby cukru doma vyrobuje, a bohdá že za nedlouho už se nositi nebudou, až počet fabrik dostatečně se rozmnoží. A co více způsobují fabriky na výrobu cukru? Tisíce centů uhlí spotřebují — to se musí ze země dobývati a rozváženi. Hle, tisíce dělníků opět se obživuje. A z mrtvého uhlí stává se živý kapitál. Kosti posýlaly se jindy z Čech do Hamburku a odtud do Angličan, ba až do Ameriky, země se o tuto drahou látku okrádala; nyní však se kosti potřebují ve fabrikách na výrobu cukru. Pálí se na uhel, uhel se roztluče, aby byl v kouscích velikosti vlašských oříšků a cedí se skrz ně šťáva cukrová, zavařená a syrop. — Co o těchto fabrikách platí, toť i o jiných. „Avšak my jich stavěti nemůžeme.“ A proč? ptám se. Když se Vás padesát a sto *dohromady spolčí*, toť máte fabriku, polnosti a vše ostatní, a můžete také cukr vařiti. Čeho jeden nedovede, podaří se spolku. Avšak v tom jest neštěstí naše, že se spolčovati nechceme, abychom si prospěch pojistili. Znám *malé* město, kdež jsou čtyři provazníci. Žádný z nich tolik práce nemá, aby se mohl řemeslem živiti. Nějaká kozička, kousek pole — to pomáhá k výživě. Jeden z nich je už zcela na mizině a nádenničí. Kdyby se tito čtyři provazníci spolčili, a dohromady pracovali, dohromady potřebné věci kupovali, dohromady žili a o užitek se dělili, to vím, žeby dobře vyšli. Avšak oni toho nechápou, a mluvte jim to třeba andělskými slovy. Veliká jest to chyba a musí se odstraniti, nemá-li se chudoba rázem množiti. Při nejbližší příležitosti o věcech těchto obšírněji pohovoříme. Pro dnešek, příteli drahý, se s Vámi loučím, žádaje snažně, abyste mě známým i neznámým doporoučel, a přátel mi zjednával. —

Váš oddaný a upřímný přítel Posel z Prahy.

Listy o scelování rozkouskované pozemnosti.

List I.

Francek, venkovský hospodář, svému bratru Janu, právníku v Praze.

Jak *jsme četli první ohlášení*, že bude vycházeti „Posel z *Prahy*,“ *jenž bude o všelikých* hospodářských věcech po-

jednávati, umínili jsme si, že Ti budeme po něm psáti o jedné z nejdůležitějších záležitostí našich, abychom rady nalezli. Sešli jsme se kolikráte v hromadách obecních a vyřídivše úřední záležitosti obecní vždy jsme přišli znova na rozkouskovanost půdy, jež jest zajisté hlavní překážkou zdárného a rozumného hospodaření. Což pak by se nyní rozkouskovaná půda, an jsou robota a jiné poddanské závazky zrušeny, nedala nějakým způsobem buď odprodáváním a přikupováním anebo vyměňováním v jeden neb dva kusy složiti a sceliti? — Tys zajisté o tom přemýšlel, budeš nám radou na ruku a dovedeš ztišiti obávání mnohého z našich sousedů, jenž se takové věci zhrozí, pomýšleje na celou řadu těžkostí a svízelů, kteréž by z toho prý povstaly.

Provedení myšlénky té ovšem nebude snadné, na to jsme všichni připraveni, avšak přece netratíme naděje, žeby se uskutečniti nemohla, kdyžby se jenom o tom důkladně přemýšlelo a to zvláště od zkušených venkovských hospodářů, neméně i také od lidí znajících zemské zákony a hospodářství, jakové nalézáme nedaleko za hranicemi, když jen hlavu vystrčíme přes hory.

V novinách jsem se také dočetl, že naše vysoká Vláda na škodlivost rozkouskovanosti pozemků zřetel obrátila a nařídila, aby se jí předložily od hospodářských spolků návrhy, jichž by se užiti mohlo k tomu cíli, by se spojení a skládání půdy mohlo uskutečniti.

Přesvědčen jsem, že sám dobře nahlédáš, jak veliké a jak četné jsou všechny vady rozkouskované půdy: přece však mi nelze, bych Ti některých hlavnějších na paměť neuvedl.

Spojením pozemků rozkouskovaných v jeden, dva kusy získal bych nejvíce času a mnoho sil, jichž bych mohl užíti na zlepšení veškerého svého hospodářství. Někdy, když orám na západě, musím pro jetel neb trávu jeti na východ a za vodu, čehož by při spojené půdě nebylo.

Nyní mám pole v tolikerých oddělcích čili parcelích, ve všech úhlech světa rozkouskované, někdy přes půl hodiny, i hodinu vzdálené, a nikdo si ani pomysliti nemůže, co tu zmařeno bývá drahého času, když je mám na jednou obdělati. Pouhým chozením s pole na pole ztratí se půl i celá hodina, a musím-li s celým potahem jeti, zmaří se hodiny i více; než se člověk opravdově do práce dá, zvoní se poledne, a aniž se co pořádného zoralo, musí se dobytek vypřahati, aby se napásl, aby si odpočinul. Nádeníkovi, popracovav sotva 3—4 hodiny, počítá si ihned půl dne, aniž je práci jeho zpozorovati. Bratře, nechci Ti vypisovati všechny nesnáze v čas žní, které vesměs vyplývají ze šlakovité rozkouskovanosti pozemků, *připomenu jenom* to, že nevím, kam mám dříve přihlédati *v ten čas, zvláště je-li* povětrnost poněkud jen nestálá.

Je to bída, milý brachu! To mi nejvíc do hlavy leze. Člověk musí svízele ty znáti. Co tu zmokne obilí, co se ho zkazí! a tu jde mnoho, mnoho na vrub rozdrobenosti půdy. K čmertu s tím! Kdoby chtěl hospodáře hodně potrestati, jenom půdu aby mu pořádně mohl rozkouskovati. Jest to největší zlé, jakéž nyní na hospodářství jako úpir spočívá, jež ho seslabuje a hrozně trýzní. Nic horšího vymysliti se nemohlo! Rozkouskovanost půdy jest kletba nerozumu, kletba nesvornosti, příčina nesčíslných svízelů a třenic, v jejichž zápětí není nikdy požehnání. Naše půdy byly by mnohem výnosnější, nabyly by vyšší ceny, kdyby měl každý svou plužinu v jednom, ve dvou, nebo alespoň třech kusech. Ale tak!

Zpomeň si také na ony dlouhé a úzounké role, mající i tu vadu, že se vždy musí na dél orati a vláčiti, takže nelze dobře plevel a hrudy přemáhati, a pak zajisté přemýšleti budeš, jakby se z úzkých a dlouhých polí dalo utvořiti široké, aby rolník mohl, jak by libost jeho byla, orati, vláčiti a válce užívati.

Sousedův statek jest větší než můj, jest ale též rozkouskovanější. U něho vidím, čeho jsem ještě na svém hospodářství nezpozoroval; pro vzdálenost polí nemůže jich ani v čas zasíti; zaseje-li šťastně, nemůže osení zase pro odlehlost polí tu od zlomyslných, tam od chudých a zde zase od zlodějských lidí chrániti. Meznikům navzdor vznikají pře a procesy. Chce-li dohlédati k oráčům, zahálejí mu na druhém poli dělníci, na třetím se pase a jinde se žne tráva na mezi a na pátém jiný docela veřejně krade. Jak by si to člověk snadno mohl na spojeném poli ostříhati, jakby vše snadno přehlédl!

Víš, že jsem přítel pokroku a rozumného hospodářství. Sotva jsem však poznal z „Hospodářských Novin“, z hospodářské lučby a jiných užitečných spisů, jakbych si mohl hospodářství zvelebiti, už chci přikročiti k vyvedení a k uskutečnění mnohých vzácných zkušeností; tu jsem teprv cítil, jakým jsem otrokem neznalých a nerozumných sousedů. Zasil jsem si do ječmene jetel, můj soused mi ho spásl a od toho času musím míti ozim, kde ho má můj soused, musím míti jař, kam ji dle dědečkovského naučení zaseje můj soused, chtě nechtě musím úhořiti, ponévadž bych neubránil dobytku sousedově, nechtěl-li bych ustavičně žalovati. Udělal jsem si na luka stoku, abych si je zavlažoval, a hle, můj soused mi ji zaházel, a když jsem ho žaloval, musil ovšem stoku do předešlého stavu přivesti a soudní náklad zaplatiti; za to však se nyní na mne zlobí a mračí. A nebo si mám dáti líbit, aby mi soused můj *bral vodu, aneb* mi ji zastavoval, která mi přináší *splávu a jemný hnojivý* nánes na luka?

Když se tak člověk jenom na ty všechny meze a mezičky koukne; tu mu napadnouti musí, žeby z těch mezí mnohý chudý domkář výživu nalezl, kdyby meze ty byly v jeden kus spojeny, kdežto se v nich při rozkouskované půdě jenom myši a všeliký škodlivý hmyz zdržují. Také se na nich hubený dobytek věru málo napase. Na půdě spojené a složené netřeba tolik mezí a cest, a co jsou, mohou býti rovné, aniž se musí jezditi sousedovi přes role.

List II.

Jan svému bratru Franckovi.

List Tvůj o vadách a svízelích rozkouskované pozemnosti bedlivě jsem četl a nabyl z něho radostného přesvědčení, že začíná už český sedlák poznávati, kde ho střevíc hněte. Přál bych jenom, aby každý rolník náš o této věci přemýšlel a své zkušenosti a náhledy v oboru tom Poslu z Prahy k obecnému prospěchu sdílel. Tak by přišly na jevo hlasy, jež jsou pro a jež jsou proti. Věc ta jest předůležitá a každého se týče. Dobře jsi ji vyslovil, daleko zasáhá a každý, třeba by rolník nebyl, měl by o ní přemýšleti. Jenom tak se důkladně objasní a konečně přece se někdo vyskytne, jenž ji uchopí za pravý konec. Vysoká naše vláda obrátila na záležitost tuto zřetel a nařídila, aby se jí předložily návrhy, dle nichž by se dal vypracovati zákon o scelování pozemků rozkouskovaných, jenž jest už v mnohých sousedních zemích, zejmena ale v Prusích, Sasích, Hannoversku a t. d. proveden. Tam si teď libují. Sedláci, již se dříve zpouzeli, již nechtěli scelování pozemků přivoliti, ti teď blahořečí všem těm, kdož se o to zasadili. A tak bude i u nás jednou, tím jsem jist. Až jen se objeví požehnání kroku toho v jedné obci, pak v krátkém čase nebude místa, kde by pozemkův nescelovali.

„Což nám nelze polnosti scelovati? Jest to snad zapovězíno?“ Tak se as mnohý pokroku přející ptá. Nikoliv, kamž myslíte? Vláda naše vše, co dobré jest, podporuje. Ona vyvázavši sedláka z pout hnusného poddanství, přeje si, aby požíval dobrodiní toho ouplně. Usnesou-li se tedy dva, tři neb více sousedů, nebo celá obec v tom, že pozemky sceli, aj tuť to vláda s radostí vidí. A státi se to může, když se sousedé v tom sjednotí, že si polnosti spravedlivě vymění. Je k tomu ovšem potřebí dobré a spravedlivé vůle a toho uvědomění, že užitek pouze *ve spojení* pozemků spočívá. Aby tedy *někdo* myslil, že ještě jiného užitku očekávati může, to *ovšem by se velice mýlil*. Však jest dosti už toho užitku.

Jest ohromný! Cesta tato jest přece poněkud obtížná; jinou snadnější vyhledati, k tomu by se měl každý přičiniti, jak jsem už pověděl. Jisto, že není při rozkouskované půdě občan takovým pánem statku, jakoby skutečně býti mohl, maje pozemky v jeden, dva, tři kusy složené. Jde to na rozum. Má se to tak, jako s lesem. Dejme tomu, že mám lesa s korec výsevku. Mám v něm jistý počet borovic, kolik, na tom nezáleží. Myslíte, že by mi borovice ty poskytovaly téhož užitku, kdyby byly roztroušeny na hodinu cesty, tu jedna, tam druhá a *t. d.*? Pěkně bych jich uhlídal! Pěkně bych si les zlepšiti mohl! Vždyť by se borovice osamotnělé ani tak nedařily, jako v lese, v tom mi zajisté dá každý za pravdu. A právě tak jest to s pozemky, jež mám v padesáti, jiný zámožnější třeba ve sto kouscích. Není to jedno, mám-li deset korců pole v hromadě, v jednom kuse, anebo v desíti oddělcích do všech úhlů světa rozložené a rozptýlené. Je-li pozemek můj spojen, mohu půdu řádně zlepšovati, a více na ní pořídím *týmiž prostředky*, než na pozemcích roztroušených. — Jest to právě tak, jako při velikém průmyslu. V jedné veliké peci vyrobí se více a lacinějšího železa, než v desíti malých. Toť jde na rozum a jest vůbec známo. Není jedno, zdaž se přede na patnácti stech cívek nebo na tisíci cívkách a na pěti stech cívkách. Přádelna s patnácti sty cívek bude si lépe státi, než dvě přádelny, z nichž jedna má tisíc, druhá pět set cívek. Maje k. p. hospodář pole v jednom nebo v dvou, třech kusech, pořídil by si živé ploty, pěkným stromořadím by statek obroubil, dal by naházeti hráz proti vodě, kdyby toho bylo třeba, nebo by založil trativody na vlhkých místech, slovem: učinil by sto jiných oprav, na něž nyní ani pomysliti nemůže, proto že nemá pole pohromadě, že mu nerozumný sousedve všem brání, ve všem překážky dělá, vše kazí. Co by se tu každoročně více urodilo, jak by hospodáři při tom lépe bylo! Pole jeho nabylo by větší ceny, zvětšila by se tedy *národní zámožnost*. Však ví každý dobře ze zkušenosti, jak se kupci statků ptávají, leží-li pole v jednom, dvou nebo v dvaceti, třiceti kusech. V první případnosti rádi kupují statek a mnohem dráž, v druhé však veliké chuti k němu nemají. Jak by se krajina zvelebila, jak by získala v každém ohledu i v kráse i v zdravosti. Oko by pak s potěšením na ni dlelo. A jaký život by se v dědinách našich rozvil — rozvil by se jako za jara, občerstvil by se jako vypráhlá louka po dešti.

To není ale ještě všechno. Poznav jedenkráte rolník, že novoty nejsou přece takové, jak si je představoval, že moudře provedeny, veliký užitek poskytují — což, zůstal-li by dále odpůrcem *pokroku*? Pochybujeme, ale spíše myslíme, že by se z něho stal přítel vzdělání. Získal by tedy i duchovně,

získaly by i děti jeho, poněvadž by přihlédal k jejich vychování, ježto by z lepšího výnosu polí svých na vychování více obětovati mohl. Milý Bratře! ani nevíš, jaké následky by mělo scelování pozemností. Daleko, daleko by zasáhalo, dáleji, než si kdo myslí. Kýž by už zde bylo! Přivítali bychom je jakožto začátek radostnější budoucnosti. Jako kouzlem zmizela by potom zajisté lhostejnost, netečnost a nedbalost našich hospodářů, kteří se rozumnému pokroku v cestu staví, nepovážíce, že s prospěchem pokroku i prospěch jejich spojen jest. Nepřátelé pokroku jsou i nepřáteli svými, přivádějí sebe a obce na mizinu. Kýžby pravdu tuto každý řádně pochopil! —

To jsem Ti sděliti chtěl, abys poznal, že jsem o věci té přemýšlel. Jakby se pozemky sceliti měly a mohly, o tom Ti dám zprávu v druhém listě. Prozatím dobře si promysli, co jsem tuto napsal. —

List III.

Jan Franckovi.

Jak jsem už řekl, jedná se hlavně o to, jakby se rozkouskovaná pozemnost v jeden, dva, neb tři kusy spojila a zcelila, aby tím nemusilo trpět ani obecné dobro, ani jednotlivec, aby rozličným vyměňováním polí netratil ani Petr ani Pavel, nýbrž aby naopak oba na svém poli získali, stavše se pravými a skutečnými pány svého majetku a statku.

Můj ctěný přítel doktor veškerých práv, pan Jan Prokoš, s nímž o věci té mnoho a mnohokráte jednáno, napsal o tom ač malý, přece velmi dobrý spisek, mohoucí se považovati za skutečný „Příspěvek k rozluštění národní a hospodářské otázky o spojování pozemků.“ On navrhuje k spojení pozemků cestu dražební čili licitační, jíž Ti sděluju. Zdá se mi býti nejlepší a nejjednodušší. V čem záleží? Nuže, poslyš: Scelení pozemků provede komise úřední, k níž se připojí zkušení hospodářové z té obce, kteráž pozemky celiti chce. Této komisi odevzdají se veškeré pozemky, vyjma snad zahrady a trávníky od starodávna k stavením náležející a od nich neoddělitelné, dále snad pole mimořádní hodnoty, jako n. p. pole s vápennými lomy, pak lesy, luka atd. Myslíme si, že pole ta náležejí oné komisi a že nám je chce prodati, tak aby na každého z nás dle výsevu tolik připadlo, mnoho-li jsme před tím měli, s tím však rozdílem, aby *leč, čeho dostaneme, bylo* v jednom, dvou, třech, v nevyhnutelné *případnosti i ve* čtyrech kusech. —

Co a jak začne nejdřív komise? Začne asi takto: Nejprv rozdělí veškerou půdu na dva, tři a dle potřeby i čtyry oddělení, a to podle dobroty, aby přišly do třídy první pole nejšpatnější, do druhých vždy lepší, do poslední tedy nejlepší. To jest první věc. Při tomto vyšetřování bude brati komise pouze na dobrotu půdy a na její výnosnost zřetel, nedajíc se tím másti, je-li půda sama u katastru zaznamenána do první, druhé nebo třetí třídy (podle čehož se daň řídí). Komise ta bude moci tím spíše půdu dobře a svědomitě v tato oddělení rozvrhnouti, ježto při ní budou míti hlas hospodářové zkušení, svědomití, poměrů místních znalí.

Při vyšetřování tom udá a určí se hned, komu se má náhrada dáti za zlepšení, jež na své půdě vyvedl, určí se, jak veliká náhrada tato býti má. K. p. Mám pole nejlepší půdy; moje však pole je větší ceny, než sousední, poněvadž jsem je dobře srovnal, kdežto vedlejší sousední je pahrbkovité. Pole moje i sousední přijdou, poněvadž se bere zřetel na dobrotu půdy, do jednoho oddělení, mně však se musí vynahraditi, co jsem za srovnání pole vydal. Nebo: Pole moje má na oné straně, odkud vody přibývá, hráz, kdežto u sousedních polí nic takového není; pole mé, ač téže půdy je, má přece větší cenu, a to onou hrázi, proto musí se mi učiniti náhrada, jejíž velikost komise určí a uzná. Anebo: Pole moje bylo na některých místech slatinaté, já je klusy, trativody a t. d. zlepšil, kdežto sousedé moji si toho pranic nevšímali; pole moje je tedy větší ceny, musí se mi tedy dostati náhrady. Zde však sluší pozor dáti, není-li konečně zlepšení, jež jsem na půdě své vyvedl, tak veliké, aby pole mé přiděleno bylo o jednu třídu výše. Snad Ti to jde na rozum? Pole moje bylo k. p. vlhké a následkem toho studené, hodilo se jenom na oves; já jsem je ale vysušil položením trubek či tak zvaných drénů, pole se náramně zlepšilo, mohu na něm pšenici síti. Zde ovšem nebudu žádati zvláštní náhrady, pole mé počítati se bude mezi nejlepší, mezi pšeničné. Náhradu tuto dá, kdo pole v licitaci získá, dá ji buď na penězích nebo nějakým jiným způsobem. O tom rozhodne buď komise, nebo se to zůstaví k vyrovnání těm, jichž se věc týče. — Podobné věci tedy určí a rozhodne sestavená komise. Ona určí dále, jakým a kterým směrem bylo by nejprospěšněji založiti cesty, kdyby se uznalo, že cesty staré nedobré položení mají. Ona dá směr těchto cest kolíky vyznačiti, ona zruší cesty a pěšiny nepotřebné, a přivtělí jich k obecnímu jmění *) Cesty a pěšiny tyto vřadí se ovšem do oddělení půdy nejšpatnější a obec je též komisi zůstaví. Cesty tyto přiměří

*) Kdyby se objevilo, že nelze pěšin některých, přes pole vedoucích, zrušiti, buď *že se spírá proti tomu obyčej*, buď že by se zrušila skutečná *výhoda, tu ovšem komise ničeho činiti nebude.*

se k polím, k nimž přiléhají. — Když přípravní práce ty se ukončí, když komise též sepsala, mnoho-li kdo a jaká pole měl, pak se přistoupiti může k licitaci. Začne se hned s krajem. Tu jsou k. p. pole nejšpatnější. Volá se: Kdo chce zde míti svůj podíl, tomu se přidá na korec nebo na míru tolik a tolik zlatých *). Žádný se k. p. nehlásí; zvýší se tedy onen přídavek, a to se činí dotud, až se někdo přihlásí. Přihlásí se k. p. Pavel. Poznamená se tedy: Pavlovi přidá se na korec nebo míru tolik a tolik zlatých, a hned se mu odměří tolik výsevu, mnoho-li ho před tím měl. Jde se dále. Opět se volá. Kdo chce míti vedle Pavla své pole, tomu se přidá tolik a tolik na korec — přidává se dotud, až se hlásí Petr. Petrovi odměří se opět tolik výsevu, mnoho-li ho dříve měl, a poznamená se, mnoho-li se mu na korec přidá. Tak se špatná půda tomu přenechává, kdo nejmenšího přídavku požaduje. Čím více se půda lepší, tím menší jsou přídavky, a to tak pořád jde, až se konečně nedává přídavek se strany komise, naopak až licitující na půdu přidávají. Volá se, k. p.: kdo chce zde míti pole, přidá tolik a tolik; kdo dá více, dostane ho, jakož se samo sebou rozumí. A tak byly by veškeré polnosti opět rozděleny, každému dostalo se tolik výměry, mnoho-li jí měl, nyní však ji má v celosti.

Teď přijde řada na placení, a tím se i věc končí. Zbude-li na penězích nějaká část, stane se buď jměním obecním a dá se do pokladnice, anebo se rozdělí poměrně mezi jednotlivé hospodáře. Za zrušené cesty a pěšiny zůstane obci na konec kus polnosti.

Kdo by nemohl hned peněz složiti, tomu by se k rukoum obce pojistily na jeho statek. — Aby ale věřitelé neutrpěli tímto scelováním pozemků, aby se jejich hypothece neuškodilo, bude potřebí ustanoviti, že se peníze, jež by se hospodáři měly od komise vyplatiti, vyplatí věřitelům. To jest tak: Dříve jsem měl polí k. p. za pět tisíc, scelováním se mi jich dostalo ale jenom za čtyry tisíce a tisíc zlatých dostanu v hotovosti na ruku. Hospodářství moje jest ale prodlužené, trpěli by tedy věřitelé, kdybych já onen tisíc jinam obrátil; ba já ho nesmím ani do ruky dostati. Buď si ho obec ponechá a stojí za něj věřiteli, anebo se všichni hospodáři spojí a zaň ručí.

Co se týče změn, jež se v knihách učiniti musí, ty jsou nepatrné; celá změna v tom spočívá, že se připíše: Pavel má nyní svých čtyřicet korců polí v Močovce, kdežto je měl dříve na Převorázi; číslo topografické nynějšího jeho statku jest to a to. A tím jsou i knihy odbyty.

Tento způsob scelování pozemků má před jinými následující výhody a prospěchy:

*) *Viz dodatek Posla z Prahy* na konci toho článku.

1). Každý si volí pozemek svůj v poloze, kteráž se mu nejlépe líbí, kteráž jest mu nejpřihodnější.

2). Reklamace nemohou vzniknouti, neboť jest každému svobodno, aby si volil zde neb onde, aby přidal více nebo méně. Kdo chce míti k. p. právě kus svůj na Cáberce a nikde jinde, nuže, dá nejvíc za něj a dostane ho. Zde se už napřed zrušuje příčina k všelikému vedení stížností.

3). Náklad na to je co možná nejmenší, menší než při jiném způsobě.

4). Způsob tento jest zcela zákonům našim přiměřen. —

Ostatně Ti musím, milý Bratře, sděliti, že jest už učiněn začátek, dobrý začátek. Zasloužilý představený v Kamenném Újezdě (v jižních Čechách) chopiv se rázně té věci a zejmena zde udaného způsobu scelování pozemků, přivedl sousedy tak daleko, že lze v nejbližším čase očekávati, že se tam scelení provede.*) Sousedé spatřili prospěch a jsou tomu z celé duše nakloněni. Radostné je to znamení, v němž se naše doba a naši sedláci více označují, než čím koliv jiným.

Ostatně jsem se v loni ve výborných Hospodářských Novinách (zasloužilým panem doktorem Kodymem vedených) dočetl, že se o něco podobného jedná i v obci Dunajické (u Lomnice). Pokusili prý se tam sousedé vedeni radou pana Benedíka o scelení půdy; bližší zprávy o tom ale chybí.**)

Sepsal Bartoš Plavský.

Dodatek Posla z Prahy. K úplnému porozumění té věci musíme něco dodati. „Kdo přidá víc," anebo „kdo přijme méně" bude prý se při licitaci volati, a tomu, kdo nejvíc přidá, anebo v druhé případnosti nejméně přijme, tomu se pole dostane. Dobře, až potud bychom všemu rozuměli. Dejte ale pozor, jak to nyní vypadne: Já mám dobré pole, soused můj špatné, a licitujeme spolu; on přidává na korec dvacet, já ale deset zlatých; kdo přidává víc, já nebo on? — Vynecháno tu bezpochyby, že si musí licitující mysliti, jakoby měli vzkrz půdu prostřední ceny. Tuto půdu museji srovnávati s onou, o kterou licitují, a podle toho pak vypadne to, co přidati chtějí, anebo co jim přidáno býti má. Mám k. p. dobré pole, licituji ale špatné, chudé (proč? na tom nezáleží) — tu si musím mysliti, že prostřední půdu mám, a z toho sta-

*) Zdař Bůh, přáteté v Kamenném Újezdě! Těším se tomu srdečně; potěší se z toho každý, komu se zpráva ta k uším dostane. Jen jděte ku předu! Věc se Vám zdaří, získáte nepočetných prospěchů. Zámožnost Vaše se k neuvěření zlepší. Pán Bůh přeje pokroku! P. z Pr.

*) Přáli bychom, aby nám někdo z okolí Dunajického zprávu podal, jak se ta věc vlastně má, pokud už dospěla a jak si při tom počínali. Doufáme, že nebudeme dlouho čekati, *neboť jedná* se o všeobecnost. Dobrých věcí každý *rád následuje. Co se srdnatému* poštěstí, o to se i bázliví pokoušejí. P. z Pr.

noviska licituju. Z toho také každý pozná, jak se musí počínati při vyplácení. Licitoval jsem, jakobych měl prostřední půdu, a tu jsem přijal na korec špatné k. p. dvacet zlatých. Ježto mám ale dobrou půdu, to vysvítá z toho, že musím dostati nad dvacet zlatých za korec, a to v tom poměru, jak se má cena prostřední půdy k ceně půdy dobré. Jde to na rozum a každý to snadno musí pochopiti. Komise rozdělila veškerou půdu k. p. na šest tříd (čím více tříd, tím lépe se půdy rozdělili mohou, tím spravedlivěji se jedná); poměr tříd těchto je k. p. jako 100 ke 150, ke 200, ke 250, ke 300, ke 350 — tolika zlatými by se k. p. platil korec půdy dotčených tříd. Když ale licituju, myslím si, že mám půdu prostřední ceny, půdu, žeby se platil korec asi za 175 zlatých. Licituju špatnou půdu a obdržím na korec 30 zlatých přídavku při licitaci, jaký přídavek obdržím potom, když se bude oučtovati? Zajisté že větší, a v tom poměru větší, oč jest cena nejlepší půdy větší, než cena prostřední. Přídavek, nebo lépe řečeno, dodatek tento vzroste mi v poměru 175 ke 350. Nebo v tom poměru, v jakém je 175 více než 350, vzroste mi oněch třicet zlatých. 175 je ve 350 dvakrát obsaženo, a proto se mi místo 30 přidá 60 zlatých. — Jiný zase, jenž maje špatnou půdu, na dobrou licitoval a 30 zlatých na korec dáti se uvolil, bude musiti při oučtech 60 zlatých dáti, neboť se při licitování myslilo, že má prostřední půdu, při oučtech se ale béře ohled na to, že má půdu špatnou. — Doufáme nyní, že každý tomu návrhu porozumí. Jest skutečně velmi jednoduchý a spravedlivý, proto i dobrý. — Poslu z Prahy nic jiného nezbývá, než obrátiti k této záležitosti zřetel jednoho každého, ať rolníka ať učeného. Nechť každý o tom přemýšlí, nechť uvažuje prospěchy scelené půdy a nehody půdy rozdrobené, a pozná, že se především jiným věc ta skončiti musí. Posel z Prahy přeje si dále, aby jeden každý, kdož k tomu povolání cítí, náhledy své do jeho tobolky vložil, nebude mu nic tak milého, jako aby tyto náhledy všem a všude sdělil. Pokládáť si to za svatou povinnost, k věci této přispěti tolik, seč jsou jeho síly. — Ostatně myslím dále, žeby se tak jednou z jara nebo v létě mohli sousedé v neděli vydati do polí a licitovati tak a v tom způsobě, jakoby skutečně scelovati chtěli. Pak všechno se jim ještě lépe objasní. —

Také jeden hlas o našich učitelích.

Odpověď na dopis od Ohře k Poslu z Prahy.

Před dvěma měsíci zminili jsme se jednomu příteli o svém *vysílu, vydávati se* čas od času do krajin našich, jakož i

o tom, že bychom pak ke školám přihlédali. Neuplynul ještě měsíc od té doby, a doslali jsme od téhože našeho přítele psaní, v němž se nemile stavu učitelského dotýká a zejmena na jednotlivé oudy jeho si stěžuje. Mezi jiným praví, že učitelstvo ani nezasluhuje, aby se tolik křiku o něm činilo, jako se to v novějším čase děje, že také podpory nezasluhuje, dokud neobrátí, dokud se skrz na skrz nezmění. Za důkaz toho líčí nám učitele ze své dědiny, o čemž se ku konci zmíníme. — Ježto ale myslíme, že náš přítel není jediný, jenž takové nepříznivé mínění o učitelích našich chová, to uznáváme za svatou povinnost, ve jménu tohože učitelstva hlasu svého pozdvihnouti, abychom přítele svého jakož i jiné o lepším poučili. Předně pravíme: Milý Příteli, do nebe volající křivdu učitelstvu našemu činíte, a každé Vaše slovo dokazuje, že nejmenšího pojmu o učitelských poměrech nemáte! Abychom Vám všechno objasňovati měli, k tomu se nám místa nedostává, odkazujeme Vás ale na časopis Škola a život, v němž se mnoha dočtete a z něhož se naučíte i učitelstvo naše znáti, jeho snažlivost a dobrou vůli. Stěžujete si na některé učitele — ach, milý Příteli! na Sebe stěžovati byste měl. Pomyslete si, že jste k. p. učitelem, že máte ročně služného 70 zlat. stříb., jako to má mladší učitel ve Vašem městečku; co byste počal a jakým byl! Aj, vidím Vás, byl byste snad mnohem horší, než mnozí jsou. Když učitel toho nemá, čeho nejvíce a nejnutněji potřebuje, kdež má nabyti chuti k dalšímu sebe vzdělávání? Zmalatnělost ho opanuje, život jest mu obtížný. A myslíte Vy, že jest to něco snadného, 6 ba 7 hodin ve škole seděti a s dětmi se obírati? K tomu jest lásky potřebí, a kdež ji má učitel vzíti? Jeho postavení věru podle toho není! Věřte, milý Příteli, žebych volil desetkrát nádenníkem býti, než takovým učitelem; jako nádenník přece s uznáním bych se potkal, ale takto — každý si jenom ubohým učitelem hubu vyplákne! Jest to bída! Dalo by se mnoho o tom mluviti. Avšak já Vám, Příteli, poradím, jak si pomůžete. Přisaďte učiteli svému stovku z obecních příjmů, a budete viděti, jaký bude za rok, za dvě léta. Pošlete každý mimo to něco paní učitelce do kuchyně, a hned spatříte, jak se bude učitel Váš jinak stavěti na nohy, když bída z jeho bytu prchne. To Vám radím a když mne uposlechnete, věru že za několik let splesáte nad pokrokem, jakýž činiti budou dítky Vaše, a děkovati mi budete za tu radu, jižto Vám dnes dávám. Milý Příteli! kaněti dovede každý, ale něco lepšího udělati, to jest těžší. Neříkejte mi, že není ve Vaší moci, stav učitelů zlepšiti. Nejsem dnešní, milý Příteli, a něco zkušenosti také mám, a proto budu věčně volati: *Jest to ve Vaší moci, jest to ve Vaší moci! a Vy jste povinni pomoci!* Sáhněte si jenom na

prsa a přemýšlejte, přemýšlejte, a věru nebudete sočiti na učitele, ale pomůžete jim dříve. Jinak Vám musím ale říci, za málo peněz málo muziky, a nemějte to učitelům za zlé, když dítek Vašich zanedbávají a jiného si hledí. Vždyť i nejbídnější nádeník musí míti víc než 70 zl. stř. ročně, a jest to jenom nádeník! Od učitele však se žádá, aby slušně byl živ. České obce, k Vám mluvím slova tato! Učiňte, dokud čas jest, zlepšení učitelů svých, aby na Vás později dítky nenařikali! Vím já, jak to mnohdy chodí při účtech obecních; tu často stává 50 i 60, ba 100 zl. stř. obecních menších útrat; a jakéž jsou to outraty? Outraty sládkovi, kořalečníkovi (!!) a t. d. a t. d. a t. d. Nechceme nikomu do svědomí sáhati, avšak rmoutí nás to, když vidíme bídu učitelstva našeho, na něž se pak se všech stran naříká! Ubohé učitelstvo, ty's ten soumar života společenského, jemuž se všeliké obtížné břemeno na hřbet klade, o nějž každý klacky své hlouposti, nadutosti, pýchy a vůbec nerozumnosti zkouší! — Tak, milý Příteli! to jsem Vám chtěl říci, hněvejte se už na mne nebo ne, neprávi ale netrpím a to tím méně, když vidím, že je páše člověk tak rozumný a zkušený jako Vy. Chcete-li si zásluhu získati, dojděte k panu představenému obce a řekněte mu: „Sousede, nechceme-li dále hříchy do nebe volající páchati jako posud, to se usneseme na tom, že od dnešního dne polepšíme stav našeho učitela!" Tak mluvte, Příteli, a naléhejte dotud, až prorazíte. Je-li představený Váš řádný muž, jakož to doufám o každém představeném, pak řekne: „Dobře máte, sousede, pamatujete mne na povinnost mou, a já věru nechci, aby se řeklo, že jsem se nevynasnažil dostáti jí. Nechci, abych si musil jednou na smrtním lůžku výčitky dělati, že jsem špatně hospodařil s hřivnou, jižto mi Bůh svěřil." — Tak řekne a přednese věc svou výboru, a učiteli stane se podle práva Božího.

Není-li ale představený Váš jako předpokládám, (a jest takových dosti!) pak, Příteli, neustupujte; vynasnažte se, seč jste, vysvětlujte, žádejte a proste, klepejte dotud, až se Vám otevře: a vědomí dobrého skutku bude Vaší odměnou. — Znám učitele, člověka poctivého a přičinlivého, jehož pán Bůh obdařil osmi dítkami. Jedno dítko jest menší než druhé. Učitel ten béře ročních příjmů 160 zl. stř. Kam to vystačí? Co se stane s těmi dítkami? On ubožák je sotva uživiti může. Zdaž nebudou množiti chudoby, zdaž na posled nebudou obci k únosu? Toho se obávám, a myslím, žeby bylo nejlépe, kdyby nyní obec učiteli přidala, aby mu starostí umenšila, aby spokojeně mohl spáti, aby dítky své mohl pořádně vychovati, *aby si mohly pak jako* poctiví lidé chléb svůj vydělali. Což, *Příteli, nesmýšlíte* Vy též tak? Myslím, žeby se to se cti one

obce výborně snášelo, a žeby na obec takovou mohl býti hrdým, kteráž by z vlastního popudu tak jednala! *)

Přicházím nyní, Příteli milý, k tomu oddílu psaní Vašeho, kdež si na starého učitele stěžujete, totiž hned k začátku. Myslil jsem, že musím o mladém učiteli napřed pojednati, poněvadž stav jeho tak bídný jest. — Pravíte mi tu, že si přijde Váš starý učitel mimo školné přes 600 zl. stř. (?) Věřím, že jste dobře počítal. Za 600 zl. stř. můžete ovšem něčeho žádati, a zasluhujete učitele řádného, a také jej obdržíte. Obraz, jejž mi ale o Vašem podáváte, vzbuzuje ve mně skutečně ošklivost. Myslil jsem z počátku, že nemluvíte ani o učiteli, alebrž o nějakém sprostém drábu. Proč si, prosím Vás, nestěžujete u pana vikáře? Čeho se obáváte? Takový člověk nezasluhuje milosrdenství. Člověk, jenž bije dítky až do krve, jenž jim uší natrhuje, při každé příležitosti neslušná jména jim dává — ten není u mne učitelem, nýbrž katanem! Řekněte mu to, příteli, a hned mu povězte, že jméno jeho veřejně ohlásím v těchto listech, jestli neobrátí. A řekněte totéž jeho ženě a dcerám; ať si hledí domácnosti a nevstupují nikdy do školy, když tak nevzdělané a sprosté jsou! Podle všeho, co mi píšete, vidím, že Váš učitel, jemuž se dává ročně 600 zl. stř., ničemu, praničemu nerozumí, a že si dává za to „nic“ platiti. **)

Píšete mi dále, že již nikdo do školy dětí svých posýlati nechce, a že raději učitele domácího si drží, kdo jen trochu může. Věřím Vám rád! Máte to hrozný únos. Ale prosím Vás, co to vedete za hospodářství? Proč to trpíte? Stěžujte si, to jediné Vám raditi mohu. Veďte stížnost, čím dřív, tím líp. Vysvoboďte dítky své již od takového tyrana! Píšete mi dále, že hodláte v příštím psaní šířeji se o této záležitosti vysloviti; jsem žádostiv a přislibuju Vám všelikou pomoc, k níž schopen jsem. — *Posel z Prahy.*

---

*) Pražský Posel učiní si zvláštní *knížečku zlatou*, do níž vtahovati bude jména těch obcí a osob, jež si zvláštní zásluhy o školy a školství, buď založením nových škol, buď přilepšením učiteli, buď zaražením knihovny školní, získaly, aby skutky jejich šlechetné, jichž si o potomstvo a přítomnost vydobyly, na věčné časy nezapomenutelnými ostaly.

) Aby čtenář laskavý věděl, oč se tu jedná, sdělujeme psaní, kteréž tento učitel, o kterémž jest řeč, psal: „Važena Pani ...! Duležite pričini mné nutéji a sice již jim vedomo bude, že mné Matka moje zemřela kteriž pohřep ja vipravovati musela a tito veglohi ještě povinovana sem, též se nini provdati mam, kteremu take ti u nich pujceni penize dutklivě potřebuju. Ja je tehdý uctivě zadam mně ti same penize negdele do 14 Dni přichistati neb ja je tuze potřebuju, a doufam že jim to jedno je mne je do 14ti Dni dati jako v ¼ Letě. V temto ujišteni se jak uctivě tak poniženě poroučim a zustavam služebnice ... V * dne 11tyho *Unora.*“ — *Skutečně*, nechtěli jsme tomu ani věřiti! To je *neslýcháno!*

Půjčování dobytka.

Fk. To by byla dobrota! A jaká? Poslyšte. Podle ouředního obchodního a průmyslového časopisu „Austrie“ (ve Vídni vycházejícího) jest předložen císaři pánu plán na zřízení *ústavu na půjčování dobytka*. S velikou radostí zprávu tuto vítáme. — Ústavy na půjčování dobytka? Jakéž jsou to ústavy? Důležité, předůležité! Má se to takto: Utvoří se společnost kapitalistů, ti složí jistý kapitál, za nějž se nakoupí dobytek — hovězí, skopový a vepřový. — Dobytek tento se pak pronajímá těm, kdož ho žádostivi jsou, chudšímu sedláku, měšťáku, domkáři a t. d., pronajímá se na ošetřování a vyživení, pronajímá se i veškerý jeho užitek, jako: práce, hnůj, mléko, vlna a mladé (telata, jehňata, podsviňčata). Z tohoto veškerého užitku odvádí se jistá část k společnosti a to buď polovice, buď třetina: vlny, telat, jehňat a podsvinčat — to jsou úroky, jež společnost bere ze svých kapitálů; úroky tyto vypadnou někdy hezky vysoko, jako k. p. ve Francouzích, kdež jsou ústavy na zapůjčování dobytka úředně zařízeny. Tam zaručuje společnost kapitalistům pět ze sta; pět ze sta dostane akcionář*) při nejmenším; co se nad tyto ouroky vytěží, to se též rozdělí pod jmenem dividendy*). Roku 1855 obnášela tato dividenda $5\frac{1}{2}$ ze sta, tak že se dostal kapitalistům úrok $10\frac{1}{2}$ ze sta. To je pěkný užitek, je-li pravda? — Věc tato zasluhuje, abychom se poněkud šířeji o ní vyslovili. — Ve Francouzích pronajímá se dobytek od nepamětných dob. V novějším čase, kde se nahlédlo, jakých nesmírných prospěchů věc tato zvláště nezámožným třídám společnosti poskytuje, chopili se jí kapitalisté a půjčování dobytka stalo se zcela obecným, veřejným. Zákonem jsou všechny kroky této společnosti vyměřeny, ona jest pod dohlídkou státní. Austrie praví doslovně: ústavy úvěrní pro chudšího a prostředního hospodáře jsou dávno velikou potřebností; boháči jich ovšem nepotřebují, vědíť jak si pomoci, zvlášť co se jim dostalo takových výnosů z posledních drahých roků; ale menšímu sedláku mělo by a mohlo by se na nohy pomoci, aby se během času též na jakýsi stupeň zámožnosti dostal. Ústavům takovým jest ovšem s mnoha těžkostmi potýkati se. Tak vysokých ouroků, jako průmysl, nemůže kapitalistovi dáti, a jakouž jistotu může mu poskytnouti menší hospodář za půjčený dobytek a za úroky? Zde dovede nejvíce osobní známost podnikatelů anebo jejich jednatelů s pronajímateli dobytka — pravda že ne všechno. Prospěchy, jakýchž se spo-

*) *Viz o tom něco* v „Hovorně a poptavárně.“

lečností na zapůjčování dobytka celé zemi dostane, jsou dle všeliké zkušenosti veliké. Jakýchž prospěchů nedostalo se jimi Würtembersku! Velkých, velmi velkých. Co se ve Würtembersku zapůjčování dobytka rozšířilo, objevilo se větší požehnání na poli i pod střechou. Poli dostalo se z chléva větší posily, dalot také větši ourodu. Velké sumy peněz ztěžily se za dobytek. Pohlédněme opět na Francouzsko. Podle ouředních výkazů z posledních třiceti let obnášel roční výnos z chování dobytka 764 milionů franků (podle našich peněz tolik milionů zl. v. č.) totiž za

prodanou vlnu ročně	129	milionů	franků,
jehňata	50	„	„
voly a krávy	161	„	„
prasata	274	„	„
máslo a sýr	150	„	„

Společnost může každým rokem výnos zvětšiti a to v té míře, v jakéž kapitál a závod zvětší. Prýští se zde hojný pramen užitku jak pro pachtýře tak i pro akcionáře, již mohou domácí dobytek cizím, lepším zušlechtiti, výnosnějším učiniti. V novějším čase zmáhá se veliká nedůvěra k akcijním společnostem, a nám věru nenapadá míti tuto nedůvěru za nespravedlivou a nepodstatnou tam, kde se jedná o špekulativní ústavy, jež mají plnou hubu ujišťování, co všechno konati budou a konati chtěji pro průmysl a jiné odvětví národně hospodářského života, jež ale nic jiného dociliti nechtějí, než prospěchu zakladatelů, kteříž své akcie co možná nejdříve a za ceny co možná nejvyšší prodají, načež se od podniknutí vzdálí, když si byli z čerstva kapsy naplnili a své stvůry na výnosná místa postavili. Myslí si: Ať jiní dojedí polívku, do níž jsme nalámali, s níž jsme mastnotu sebrali. Zbytek polívky té bývá pozdějším majetníkům akcií notně perný. Společností však v pravdě užitečných nikdo zavrhovati nebude; společnosti, jež podnikají věci jednotníku nedostupné, jež chtějí nekřesťanské lichvě hráze postaviti, zasluhují všecko uznání. A k nim náležejí společnosti na půjčování dobytka. Výsledky, jichž společnost pod jmenem „Cheptel“ v Paříži založená dosáhla, stvrzují ouplně, co jsme všeobecně o ústavech na zapůjčování dobytka pověděli. Zpráva k valnému shromáždění akcionářů od správy ústavu zní mezi jiným takto: Že má ústav náš pojištěnou budoucnost způsobem trvalým, o tom podává Alžír důkazů; žádat si jednatelství našeho podniknuti. Španěly, kdež jsme nalezli znamenité akcionáře a vřelou náklonnost, nabízejí se poslati nám dobytka za milion reálů. (Dva reály rovnají se asi 5¾ krejcaru, tedy asi za 48.326 zl. stř. podle našich peněz.) Akcie naše prvního, druhého a třetího *vydání jsou rozebrány*. Každé vydání znělo na milion

franků. Poptávky po dobytku jsou tak veliké a tak dalece naše kapitály převyšují, že jsme tyto návrhy učinili a učiniti musili: 1) Rozmnožili kapitál společnosti na 30 milionů franků. 2) Trvání společnosti na třicet let prodloužiti. S těmito návrhy hromada akcionářů ouplně souhlasila. — Konečně dodáváme ještě, žeby bylo k přání, aby naše hospodářská společnost k předmětu tomuto zřetel svůj obrátila, aby ústavy ty čím spíše tim lépe u nás působiti mohly. Požehnání jejich zajisté by se záhy objevilo!

Mašiny.

Druhá epištola Posla z Prahy.

Fk. „Kletba mašinám! každým rokem přivádějí miliony dělníků na mizinu, okrádajíce je o práci, s prací o mzdu, se mzdou o chléb! Kletba mašinám!“

Tak začíná Frederik Bastiat ve spisku: Co se vidí a co se nevidí článek o mašinách. Článek tento jest velmi poučný, zajímavě a jasně psaný a proto doufáme zavděčili se jím našim čtenářům.

„Kletba mašinám!“ to jest křik a volání obecného předsudku, jehož ozvěna tu a tam zaznívá, kdež se lidé pátravými ba učenými nazývají.

Mašiny zatracovati, jest právě tolik, jako rozum lidský zatracovati.

Čemu se velmi divím, jest, že jsou lidé, již se neostýchají tento pokřik obecného předsudku za učení jakés povznášeti, a jimž se při tomto učení dobře daří.

Kdyby bylo učení toto pravé, jaký by byl přísný jeho následek?

Byl-by tento a takový:

Činnosti, zámožnosti, bohatství, štěstí bylo by jenom u tupých národů, jimž schází duševní pohyblivost, jimž Bůh neudělil nešťastného daru mysliti, pozorovati, srovnáváti, vynalézati a největší výsledky nejmenšími prostředky vyváděti.

Naproti tomu byly by hadry, bídné chýše, chudoba, vysílení, dědictvím každého národa, jenž hledá a nachází v železe, ohni, větru, elektřicině, magnetině, v zákonech lučby a mechaniky, slovem v silách přírodních přírůstek svých vlastních sil. A pak bychom musili (s Rousseau) zvolati: „Každý člověk, jenž přemýšlí, jest zkažené zvíře.“

To však ještě všechno není. Kdyby bylo učení toto pravé, musili bychom souditi — poněvadž skutečně všichni od *prvního do posledního* a to v každém okamžiku života k tomu *se snažíme, abychom* přivedli síly přírodní k tomu, by nám

práce a díla naše ulehčily, aby nám pomáhaly; abychom málem mnoho vyřídili, abychom práci rukou svých a těch, jež platíme, zmenšili; abychom si vždy stejnými prostředky větších a větších požitků a příjemností zjednávali — to pravíme, musili bychom souditi, že se veškeré lidstvo touto snahou po pokroku, jež každého vždy dále a dále pudí, přibližilo k záhubě.

Pak běda vám, vy obyvatelé Lancashire-u (v Angličanech), prchněte z této otčiny mašin, prchněte někam, kdež neznámi jste, a vyhledejte si zde práce; pak by dějepis vyprávěti musil, že barbarství zatemňuje časy civilisace, že civilisace září z časů nevědomosti a barbarství.

Jakáž to spousta protimluvů, jakéž odpory! Zřejmě nám to dí, že úloha není dobře rozřešena, ježto nás přivedla k takovémuto nesmyslu. Ukrývát ona v sobě jakýsi článek, jehož vyhledati musíme, abychom se klíče dopídili.

Celé to tajemství spočívá v tom: za tím, co se vidí, leží něco, co se nevidí. Vynasnažím se přivesti to na světlo.

Jest to přirozená náklonnost člověka, snažiti se po laciném, vyjma, že by jej moc od toho zdržovala; laciné jest, co při stejném požitku práce ušetřuje. Člověk ohledu na to nebéře, přichází-li tato láce z cizozemska, nebo jestli ji poskytuje zdejší vyrobitel pomocí mašin. Jenom když je láce. Namítá se proti tomu, že se tím staví práce, avšak nikoliv, to jest jenom zdánlivé. Práce se tím nestaví, nýbrž nová se tvoří.

Poslyšme: Václav Prostý má dva dvacetníky, jež dá dvěma dělníkům vydělati. Znenadání však vynalezne přístroj z provazů a závaží, jenž práci o polovic zkrátí. To ho uspokojí jako dříve, uhospodařit jeden dvacetník a propustí jednoho dělníka. Pustí jednoho dělníka; to se vidí.

A poněvadž se vidí jenom to, tedy se praví: „Hleďte, jak bída sleduje civilisaci v zápětí; hleďte, jak jest svoboda (živnostnická) rovnosti nebezpečna. Duch lidský učinil jedno vítězství a hned upadl jeden dělník do propasti chudoby. Jest ale možná, že Václav Prostý bude i dále oběma pracovníkům obživu zjednávati, ovšem že na ten způsob, když dá každému deset krejcarů denně, neboť, poněvadž jsou tu dva a on jenom jednoho může potřebovati, bude každý méně žádati, aby se jenom udržel. Tak se stávají bohatí vždy bohatšími, a chudí vždy chudšími. Společnost musí se zjinačiti.“

Krásný to rozsudek a začátku svého hodný!

Ještě štěstí, že jest i rozsudek i začátek falešný, jelikož se za polovicí, jež se vidí, druhá polovice skrývá, jež se nevidí. Nevidí se dvacetník, jejž Vašek Prostý uhospodařil, vidí se dále následek tohoto uhospodaření. Ježto Václav Prostý *následkem svého* vynálezu za jistou práci k dosáhnutí *jistého uspokojení jenom* jeden dvacetník vydá, toť

mu ještě jeden ostane v kapse. Je-li tedy ve světě dělník nezaneprázněnýma rukama se nabízející, jest kapitalista ve světě, jenž svůj nezaneprázněný dvacetník nabízí. Tyto dvě věci potkávají a spojí se. A jest to jasné jako den, že mezi nabízení a žádostivost práce vstoupá nabízení a žádostivost mzdy. Vynález a dělník, jedním dvacetníkem placený, pořizují nyní práci, již dříve dva dělníci vykonávali.

Druhý dělník, jemuž se druhý dvacetník vyplácel, vykonává novou práci, a má tedy opět svou obživu. Neboť jakože ani groš ve světě nezahálí, tak také ani jediný dělník.

Co se tedy změnilo ve světě? Stává jednoho požitku více, nebo jinými slovy: Vynálezem vydobývá člověčenstvo vítězství bez outrat, dostává se mu zisku, za nějž ničeho nemusí vydávati.

Z toho následující vysvítá:

„Kapitalista jest to, jemuž se dostává celého užitku mašiny. Za mzdu pracující třída nemá z toho nijakého zisku, jestli jen při tom okamžitě ještě netrpí. Nemá z toho zisku nijakého, neboť sám praviš, že uhospodařují mašiny část všeobecné práce, ač ji nezmenšují, avšak též nezvětšují.“

Nemáme v úmyslu všechny námitky proti mašinám zde zejmena uváděti a vyvraceti, dáváme se pouze v boj s předsudkem velmi rozšířeným. Chtěliť jsme pouze dovesti, že uspořuje-li každá nová mašina na dělnících, uspořuje také na penězích, totiž na mzdě, jež se jim vyplácela. Tito dělníci a tato uhospodařená mzda spojují se, aby vytěžili něco jiného, co před vynalezením mašiny vytěžiti možno nebylo. A z toho následuje, že jest konečný výsledek její, přírůstek požitku při stejné práci.

Komu se dostává tento přebytek požitků?

Ba, to jest nejprvé kapitalista, vynálezce, jenž se šťastným výsledkem používá mašiny; jest to odměna jeho přemýšlivosti a podnikavosti. V této případnosti uhospodaří něco na vydáních výrobních, kteréž uhospodaření, ať ho tak nebo jinak používá, právě tolika rukoum obživu zjednává, jako jich mašina o práci přivedla.

Brzo ho však přinutí konkurence, aby cenu svého výrobku zmenšil podle míry toho, co uhospodařil.

A pak to není více už vynálezce, jenž požívá dobrodiní vynálezu; jest to kupec výrobku, spotřebovatel, obecenstvo, a to i s dělníky, jedním slovem, jest to veškeré člověčenstvo.

A co se nevidí jest, že to, co se uhospodaří, tvoří zálohu, z níž se příští nová mzda, kterouž mašiny zastavily.

Sledujme dále hořejší náš příklad: Václav Prostý vyvedl *výrobek*, při němž vydá za mzdu dva dvacetníky.

Díky jeho vynálezu, práce stojí ho nyní jeden dvacetník

Jak dlouho prodává výrobek svůj za stejnou cenu, je o jednoho dělníka méně při též práci zaneprázněno a týže výrobek se dovede, to se vidí; avšak tím dvacetníkem, jejž Václav Prostý uhospodaří, nalezne týž dělník na druhé straně obživy, a to se nevidí.

Když pak Václav Prostý následkem přirozeného běhu věcí nucen jest, cenu svého výrobku o jeden dvacetník sníženi, pak nic více nezahospodaří. Teď ale vstoupil ten, jenž byl něco koupil, tedy trávník, spotřebovatel, na místo vyrobitele; a kdož spotřebuje? Člověčenstvo. Každý, kdož výrobek kupuje, platí o dvacetník méně, uhospodaří dvacetník a z uhospodařeného tvoří se nová záloha na mzdy, a to se nevidí.

A tím bychom byli už u konce; povíme však ještě, jak jiní rozřešili tuto záhadu (o mašinách). Oni praví takto:

Mašina zmenšuje vydeje výrobní, a tím se stává, že jest výrobek levnější. Láce ta má za následek větší spotřebu výrobku, a též nutí k tomu, aby se více vyrobovalo. Větší výroba žádá však více dělníků, a tak se vše vyrovnává. Na důkaz toho uvádějí tiskařství látek (katounů atd.), přádelnictví, knihtlačitelství atd.

Rozřešení takové není však postačitelné, ač ho lze někde použiti.

Přivádí zřejmě k tomu úsudku, že mašiny škodí tenkráte práci, když si zůstane spotřeba výrobků stejná.

Některých věcí spotřebuje se stejně, ať jsou levné neb drahé.

Dejme tomu, že nosí všichni lidé v jedné zemi klobouky. Dejme tomu dále, že někdo vymyslí přes noc mašinu, kterouž bude klobouky vyráběti o polovic levněji: tedy z toho nenásleduje nutně, jakoby se musila spotřeba klobouků zmnožiti v poměru k láci, tedy dvakrát.

Řekneme tedy, že se část obecné práce zastavila? Ovšem že, podle hořejšího výkladu; nikoliv ale podle toho, co jsme vyložili dříve. Neboť ať se nespotřebuje v této zemi ani o jediný klobouk více, záloha mzdy přece ani o halíř se nezmenší. Co odpadne průmyslu kloboučnickému, najde se v uhospodařeni těch, již klobouků potřebují, a odtud teče jinam, aby na druhé straně průmysl se rozvil.

A takový jest skutečně běh všech věcí na tomto světě. Viděl jsem noviny, jež stály 80 franků (frank 24 kr. stř.) a nyní stojí jenom 48 franků. To je uhospodaření 32 franků pro každého odběratele. Dostane-li se těchto 32 franků průmyslu novinářskému, jest nejisto, avšak ani potřebno to není; jest ale jisto a *nutno, že když se sem neobráti, jinou cestou průmyslu přispějí. Jeden použije jich*, aby si zjednal více novin.

jiný aby lépe žil, třetí aby se lépe šatil, čtvrtý aby si lepší nábytek pořídil. Tak se jednotlivé průmysly dosazují. Tvoří veliký celek, jehož veškeré oudy tajnými strouhami jsou spojeny. Co se jedním zahospodaří, jest ziskem všech.

Jest velmi důležito, abychom si věcí těch dobře vědomi byli; nikdy se neděje uhospodaření na ujmu práce a mzdy.

Tak mluví Bastiat, a z článku toho jasně vysvítá užitečnost mašin. Mašiny jsou dobrodiním člověčenstva, tak bychom zvolati měli.

Vidím však tu povážlivé obličeje; mnohý nevěřící Tomáš stojí přede mnou.

Odkud se vzaly ty zlé časy?

Proč nemají řemeslníci dosti práce?

Proč bohatnou fabrikanti, proč si gruntův našich zakupují?

Takové a podobné otázky sypou se odevšad.

Milí, drazí! důležité věci tu vyslovujete, ač jim jinou příčinu podkládáte. Což mašiny, ti mrtví dělníkové, což ti mají co činiti s Vaší bídou? Příčina její jinde vězí. Vynasnažíme se v budoucích svazečkách, abychom věci ty dle možnosti objasnili.

Stěžujete si na bídu, na zlé časy.

Což je to ponejprv? Jste Vy ti první, jste poslední, kteří si stěžujete? Řemeslníci že nemají dosti práce?

To jest tvrzení, o němž vším právem pochybovati můžeme. Máme za to, že právě řemeslníci mají v dobách těch dost co dělati. Musí ale znáti ducha doby své a podle něho se říditi. To platí o ševcích, o krejčích a kloboučnících, zámečnících atd. A kdy, prosím Vás, bývalo tolik kovářů, kotlářů, uměleckých zámečníků, mosazníků a t. d., jako právě nyní? Naše doba jest jejich dobou. Ptejte se jich, co vydělají týhodně?* Jest-li tedy utrpěla řemesla na jedné straně, tím zase na druhé prospěla.

Dále se ptáte, proč fabrikanti bohatnou? Což jest to teprv od dneška? Jest to od jakživa. Bohatému bylo vždy snáze živu býti. *) —

Pro dnešek si tedy pamatujme, že jsou mašiny dobrodiním člověčenstva a skvělým důkazem vyvinutosti ducha lidského. —

---

*) *Viz o tom* článek „Práce a vzdělanost za naší doby.“

Naše česká města.

I.

Pm. Vycházíme-li z toho stanoviska, že jsou města *sady průmyslu, obchodu, umění a vzdělanosti*, budeme věru málo se stavem našich českých měst spokojeni. Přemýšlíme-li o českých našich městech a máme-li v úmyslu, nahou, svatou pravdu si říci, zajisté se záhy čelo naše mrakem potáhne. Přemýšlejte jen o nich, čtenářové těchto řádků, a zdaž nám za pravdu nedáte? Či nenalézáte ničeho, co by Vás nespokojenosti, nevolí nenaplnilo? Nuže dovolte, aby Vás Posel z Prahy vedl z města do města, aby směl soudy pronášeti z toho stanoviska, že jsou města sady průmyslu, obchodu, umění a vzdělanosti. Pak doufám, že mnoho pohřešíte, co Vás zabolí, ba jsem jist, že jen pramálo najdete, z čeho byste se od srdce zaradovali.

Ovšem, není pravidla bez výminky, ale zde, moji drazí, má pravidlo málo, málo výmínek. Jak bychom si jich zde přáli! —

Nuže poděj mi už ruku, nastoupíme ve spolku cestu. Poslovi z Prahy jsou všude dvéře otevřeny.

Shánějme se nejprv po průmyslu v našich městech. Jakéhož průmyslu nalezneme? Ba nalezneme ho málo. Jenom mi dobře porozuměj! Myslím průmysl opravdivý, uvědomělý, skrz na skrz lidským rozumem řízený. Co teď říkáš? Máme takový průmysl? Ovšem, ve větších našich městech provozují se řemesla, mnoho a mnoho lidí se jimi živí. To jest pravda. Jsou-liž ale naše řemesla pravý průmysl? Pochybuju. Už nevoláme jako naši předkové z těch zlatých dobrých časů volávali. „Řemeslo má zlaté dno.“ A proč nevoláme? Vždyť provozujeme řemesla jako oni, vždyť se přičiňujeme a snažíme! Nebe nám ale nepožehnává! Ano, tak voláte; nebe Vám nepožehnává! Přičiň se, já ti pomohu! praví písmo. A v tom to vězí. Přičiň se, neboť *rozum* máš — přemýšlej — přemýšlej, buď průmyslným! Ano k průmyslu se obrať. Co a kde jest ale průmysl? Průmysl jest v hlavě tvé, tam zaklepej a dovíš se. Ale to jest to zlé, naše česká města málo se o průmysl starala, proto žalují na nebe, že nepožehnává. Jest potřeba, aby se průmyslu chopila, jest toho největší potřeba, jenom v tom je spasení. Průmysl rodí *zámožnost*, rodí *sílu*, rodí *uvědomění*. Kde uvědomění není, tam není ani cíle, a kde cíle není, tam *všechen život* schází. Proto *jsou města naše* tak mdlá a mrtvá v srovnání *s městy německými, kdež* panuje veselý život, kdež jest

průmysl a přičinlivost, jež vyvolávají *zápasení*. Ale města naše? Nejsou to stromy zelené, jejichž pohledem by se člověk občerstvil; mízy jejich co den ubývá, lupení schne, opadává a vzbuzuje zpomínku na truchlý, melancholický podzim, na hřbitov.

Jakýž jest společenský život v městech našich? Vyznejme se jen, nechtějme se klamati. Společenský život? — o tom se rozpráví (ale jen rozpráví) ve větších městech, v menších nikdo se oň nestará. Každý žije pro sebe, nestaraje se o svět. Aj což, vždyť nikdo ani nepřemýšlí, zda-li dobrou cestou jde! A přemýšlení jest přece první krok k poznání, poznání pak vede k polepšení. Nikdo nezapře, že věci zle stojí — stojí-li takto.

Přijdou snad mnozí (a Posel z Prahy je přichystán), přijdou a budou chtít dokazovati, že mají česká města tak dobře svůj průmysl jako německá. Ale Posel z Prahy jedinou otázkou je pomate. Dobře, řekne, máte průmysl; vykažte se jeho ovocem! Kdeže jest Vaše *zámožnost*, kde se jeví měst Vašich *život*? Tam, kde není zámožnosti, kde není života, tam není ani průmyslu. Průmysl oboje tvoří, oboje vyvolává, kde jich nebylo. Není pravda, co se na mnohých místech myslí, totiž že průmysl obohacuje jednoho na ujmu ostatních. Sto a sto úkazů vyrčení toho vyvrátiti dovede. Kde, prosím, je větší zámožnost, zdaž tam, kde se města pouze rolnictvím zabývají, nebo kde řádně a s ráznosti průmysl provádějí? — Ať si na to každý sám odpoví, ať vezme některé německé město (Rumburk k. p.) a porovná je s některým českým, a ať mluví. —

Zdar průmyslu nezakládá se pouze na zlepšování řemesel, na zlepšování výroby — zakládá se i na *spolčování*. To jest: Aby řemesto zkvetlo, k tomu jést za dob našich třeba velikých peněžitých prostředků, alespoň mnohem větších, než za starodávna. Proto skládejte prostředky v jedno, a složenými, *spojenými* prostředky pusťte se do řemesla, do výroby. Pak Vás požehnání nemine! —

Zde ale vězí opět háček. „Cože?“ vzolá mnohý, „my se máme spolčovati? Mám jíti k Havlovi nebo k Petrovi, aby se se mnou k provozování řemesla spojili, abychom spojenými prostředky pracovali? Toho ode mne nežádejte! Není mi možno! Mám se tak snížiti, abych činil těm chuďasům návrhy? Jděte pak, snad jen žertujete!“

Tak mnohý mluviti bude, věda, že má o několik grošů více, než soused. S takovými lidmi (tak zvaného) maloměstského ducha, maloměstské pýchy a hrdosti, slovem maloměstské hlouposti, jež se stala přísloním; s lidmi na*dutými a tak příliš obmezenými* věru ani mluviti nelze. Má-li

se co dobrého učiniti, musí maloměstská vypínavost zmizeti; jest závadou dobré věci. Myslíme, žeby měla k tomu každého vésti rozumnost, a když ne dobrá vůle a cit pro celou lidskou společnost, tedy aspoň vlastní zisk. —

Mluvte jak chcete o prospěchu obecném, o záležitostech všem stejně užitečných, mluvte rozumně, hněvejte se, proste — nic na plat; maloměstská vypínavost převyšuje všechno pomyšlení. Žádná hora tak vysoká není, jako ona.

Máte-li méně grošů, než soused, už přes rameno na Vás bude hleděti. Nos popotáhne, kdykoliv se Vám udá jej potkati; nepozdravíte-li ho s uctivostí a pokorou alespoň o několik okamžiků dříve, půjde okolo, aniž si Vás všimne. Takový je nejvíce duch našich měst! — Ty svatá upřímnosti bývalých dob! kamž jsi se děla? Památky po tobě nezůstalo. Že jindy sousedskost v městech panovala, kdež nyní vládu provozuje tuhá, chladná zdvořilost, jest dětem našim pohádkou, věcí, jíž si představiti neumějí. Žel Bohu! tak tomu jest. Kdož by věřil, že před lety pod hrubšími kabáty bíla srdce upřímná? Arciť tehdá lidé neznali hladkých slov, za to ale jak myslili, tak mluvili. Tehdá nevychovávaly se městské dcery po francouzsku. Tehdá matky doma učily je moudrosti a přidržovaly k užitečnému zaměstnání, přihlédajíce k tomu, aby z nich byly zdárné matky. Teď ovšem tomu jinak. Vše se žene po vzdělanosti; víme ale, co pod touto vzdělanosti rozuměti máme. Uměti trochu tancovati, něco nejapného, nemoudrého pěknými slovy pronesti, o věcech všelikých bez rozumu rozprávěti, živé, mrtvé sklepati, to jest vzdělání takových lidí. Ponese to jednou, snad dosti záhy, zlé ovoce. Matky a dcery takové jsou pravým břemenem, namnoze vinny schudnutím našich měst. Kde jindy u večer dcera na kolovrátku předouc nebo pro domácnost šijíc poslouchala starobylé pohádky a pověsti, tu se obírá nynější slečna romany a Bůh milý ví čím ještě. Kdyby jen dobré byly romány! Jsmeť přátelé čtení, z něhož plyne vzdělanost. Čtení ale knih, jež rozháraná fantasie francouzská zplodila, zavrhujeme — přinášíť jenom kletbu do domu. Svatá pravda jest to, a my bychom ji sta příklady stvrditi dovedli. Každodenně jsme věcí podobných svědky. —

Nerádno však dále zabíhati; mnohá naše krásenka cítiti se bude uraženu; líto nám toho — ale jinak mluviti nelze. Nechť každý střízlivě o věci té přemýšlí, a pak rádi bychom toho spatřili, kdoby říci chtěl: „Lež jsi mluvil.“ Nikoliv, podal jsem jenom kousek pravdy. Vímeť dobře, že síly naše nestačí, aby zmařen byl *rak ten*, na těle městském úsilně hlodající; *k tomu třeba jiného lékaře* a lékař ten se záhy do-

staví, nevezmou-li brzo věci na sebe jiné tváře. Lékař ten jest ouplná chudoba, ouplné vysílení.

Smutná věru vyhlídka, smutná a hodná všelikého povšímnutí. Máme nade vším zoufati? Nelze nám něčeho dobrého se dočkati? Aj, my silnou naději máme! V městech našich spočívá ještě síla životní, spočívá skutečně, jest jen třeba půdu dobře opatřiti a zazelená se opět strom, jenž nám nyní přivádí hřbitov na mysl. Přijde na to, aby se dobrá cesta volila; na tom vše závisí. Některá města už přiložila ruky k svému osvěžení; nuže, jakou cestu nakročila? Přihlédají bedlivě k vychování mládeže, *k vychování pro život.* Zakládají se reální školy. Jest to věru chvalitebná věc; reální školy mají základ položiti průmyslu; mají opatřiti mladíka nejpotřebnějšími vědomostmi, mají mu cestu vyměřiti, kterou by se dáti měl. Důležitý úkol tedy zastávají. Než, bojíme se, že města naše nevolila pravého prostředku; zakládají se *německé reálky.* Nejde nám na rozum, pro jakou příčinu. — Víme, že jest každému z nás německého jazyka zapotřebí, chceme-li si jistou výživu pojistiti; takť jest i Němci třeba, aby česky uměl, čemuž i císař pán chce, jsa jazyka českého mocným a laskavým přítelem. Učiť se mu s oblibou. —

Z toho, co jsme řekli, nevyplývá ještě, žeby česká města německé školy, německé reálky zakládati musila a měla. Či zakládají v Němcích české reálky, aby se německá mládež českému jazyku naučila? K naučení se jazyku německému není třeba německých reálek, mládež česká i bez nich dobře prospívati bude v němčině. Ostatně neměli bychom pranic proti německým reálkám, kdyby toho, co se v nich vyučuje, tak mnoho nebylo, kdyby tolik důležitosti neměly. Ale tu se má položiti základ k budoucímu životu — a základ ten jest velmi obsáhlý. Nenahlížíme tedy, nač stavbu tu ještě ztěžovati? A ztěžuje se české mládeži jazykem německým. Ti, již reálky německé zakládají, ani nevědí, jak mládeži dobrou polovici škol těch ukrádají. Ať říká kdo chce, co chce, nenít to jedno, učím-li se cizím nebo mateřským jazykem věcem tak důležitým, věcem, jež mám zachovati pro celý život. Uznávaje to, zařídil *císař pán* v Praze dvě reální školy, jednu českou, jednu německou, a dal tedy nejlepší příklad městům našim. Proč příkladu toho vznešeného nenásledují? Zasluhuje toho zajisté. Či by byl císař pán tak učinil, kdyby nebyl shledal, že zařízení to dobré jest? A jest dobré, neboť čemu koliv se mladík ve škole reální učí, tomu se učí *pro sebe.* Přijde-li jednou do služby, nebude se pán ptáti, zdaž se německy nebo česky učil, bude mu dosti na tom, když pozná, že má člověka před sebou, jenž *věcem svým rozumí*, jenž mu může býti k prospěchu. Či

bychom nechválili pěkné věci jen proto, že ji Němec, Francouz, Angličan atd. zhotovil? Dobrá věc zůstane dobrou, ať je původce její kdo koliv. To se také dokázalo až dosud na všech žácích, již cís. král. *českou* reálku opustili; jsouť a budouť z nich pořádní průmyslníci, státu i sobě k prospěchu. Vyučování jsouce českým, přirozeným jich jazykem, utěšené pokroky činili! — Chtějí-li města naše něco činiti, přáli bychom, aby to *scela činila* a nikoliv z polovice. Čím se mohou ospravedlniti? Věru nevíme; myslíme, že praničím. Děti jsou jejich, prostředky vyučovací jejich, vláda žádných překážek nečiní, kdež to tedy vězí? Nechápeme! Myslíme, že to jest zase jakási choutka, kteráž chce, aby se děti vyučovaly v jiné řeči, než v jaké se vyučují děti vesnické. Žel Bohu, že tak říci musíme! Třikrát žel! Zde pak ovšem vláda ničeho činiti nemůže, neboť má v tom každý svobodnou vůli. Jakž to pěkně vypadá! Kutná Hora má krásnou reální školu — ale německou. Pro koho ji zřídila? Pro mládež. Je snad Kutná Hora město německé? Uchovejž, pračeské. V Kolíně reálka — jaká? Německá! Kolín a celé okolí jest české! Nu dobře, nic více neříkáme. Líto nám jen, že města naše zrovna naproti zámyslům milostivé vlády jednají. Následky toho věru dobré nebudou a k malé cti jim poslouží. Dějí se však ještě jiné věci. Víme, že v jednom pračeském městě přijali za učitele na reálku člověka, jenž slova česky promluviti neumí. Což, to přece jest mnoho! Takového něco nemůžeme nikterak schvalovati, musili bychom věru proti svědomí svému mluviti. To jest patrné nešetření práva a zákonů od *císaře pána* vydaných. Či snad je nouze o české učitele? Jen se ptejte, poví se Vám, že jsou na reálkách v německých, v pouze německých městech (k. p. v Kadani, v Loktě atd.) čeští učitelé. Patrno tedy, že jenom města naše vinu mají. Přáli bychom, aby se věci takové více neděly, a to, co se už stalo, aby se napravilo. Nevyhnutná potřeba toho žádá. —

Ale opusťme i tento obor.*) Snad se nám později naskytí příležitost o věci té ještě promluviti. Na svých cestách získáme snad ještě mnohou truchlivou, snad také mnohou radostnou zkušenost. —

Slyšíme ale mnohého volati: Ano, snadno mluviti o spolčování, těžko jest se ale fabrikám brániti. Na omylu jste; spolčujíce se v jeden celek, **měníte dílny své ve fabriky.** Hle, fabriky pomalu utlačují, pomalu, že toho sotva lze pozorovati; zde zase pomalu fabriky se tvořiti budou, a tak se vše vyrovná. Čeho si přejeme, nic jiného není, než aby se

*) Ostatně *podotýkáme, že se o této* věci dobře vyslovil velectěný spisovatel spisu „*Nauky technické*,“ taktéž „Pražské Noviny.“

změnila pomalu řemesla, aby se proměnila dílna řemeslnická pomalu ve fabriku. Toto přeměňování bude se pomalu díti, mnohý toho ani nezpozoruje, za to jej ale výsledek potěší. A tak se vše ku prospěchu našemu vyrovná.

Pro dnešek už končíme. O obchodě, umění a vzdělanosti našich měst budoucně si povíme. I k spolčování k účelům průmyslným ještě přijdeme, a vytkneme pak jeho důležitost a prospěchy, jež z něho zvlášť v nejnovějším čase vyplývají.

Dodatek redakce. Posel z Prahy přijav článek Váš do tobolky své, nesouhlasí s ním ve všem. Přijal jej jedině z toho ohledu, aby na jevo přišlo, jak nepříznivé hlasy jdou o městech našich. Doufá, že brzo někdo povstane, aby proti Vám vystoupil. Bylo by nám milé, kdyby řádek za řádkem vyvrátil. — Rozumí se, že pokračování podáme v druhém sešitu.

Práce a vzdělanost za naší doby.

Jk. Sledujíce pokrok člověčenstva, pozorujeme, že míjejí věky krvavých a krutých válek a padají miliony obětí, nežli se nějaká nová zásada stane základem společenstva, udělujíc mu nové tvárnosti. Už tomu budou brzo dva tisíce let, co *s práce* sňata kletba, jíž ji svět předkřesťanský potupil, maje ji za znamení nevolnictví a otroctví. A což medle vidíme ještě za dnů našich? V devatenáctém, tak zvaném osvíceném století, nespočívá-li tato kletba ještě na větší polovici světa? Či není prostranství těch krajin, kde práce osvobozená pramenem jest osvěty, zámožnosti, hodnosti a slávy, mnohem menší a takřka nepatrné v porovnání s nesmírnými prostory země, kde přemoc buď tělesná neb duchovní, jevící se ústavami založenými na předsudcích náboženských (jako n. p. u Mohamedánů), společenských neb právních, kuje vazby pro větší polovici člověčenstva, které klesá pod tíží naloženého jařma, a v bídě a bludech hyne? Kdo chce důkazů, ať se jen podívá na Asii, Afriku, velkou část Ameriky a konečně i na značnou část východní Evropy a pochopí hned pravdu těch slov. Osmnáct věků neustálé války, krveprolití, ukrutenství, mučenictví atd. bylo třeba k tomu, aby se tak malá částka země sprostila vazeb a stala se vzorem pro svět ostatní! Uvolniti práci a učiniti ji základem společenstva — to jest snaha nové doby, to je cíl nynější vzdělanosti v Evropě jmenovitě západní. A přece se jistí lidé, kteří mají lásku k bližnímu — lásku křesťanskou každou chvíli na jazyku, *té vzdělanosti* tak bojí, tak se jí lekají, tak se jí opírají! Nejspíše *nad proto, že mají onu* lásku pouze na jazyku a nikoliv také

v srdci; neb jak by se mohli obávat toho, čeho by si z celého srdce, z celé duše přáli?

Společenský stav Evropy, zvláště západní, je nyní v politickém ohledu příliš důležitý a proto se pokusíme trochu hloub vniknouti v jeho podstatu, abychom přišli na známky vysvětlující ony výjevy, jichž se jistí lidé tak strachují, že před nimi zamykají dvéře a vrata, jako před nějakou nákazou nebo morovým povětřím.

Čemuž medle, ne-li práci, je svět povinen děkovati za čarovnou moc vědomostí, jež proniká minulost, odhaluje budoucnost, skoumá tajnosti přírody, určuje její zákony, měří prostory neskončenosti, naznačuje běh a dráhy těles nebeských, ničí vládu času a prostoru, a jednou páskou spojuje lidi na celé kouli zemské? A jest-li kdy šalba a podvod berou na sebe larvu vzdělanosti a klamou nezkušené oko, je toho vzdělanost příčinou? A byla-li by vzdělanost tak vysoko postoupila, kdyby jí tížilo břímě nevolnictví? Byla-liž by se tak rozvinula, kdyby úctě a uznání světa nebyly jí odměnou? A pakli časem svět, zevnějškem klamán, čest tu vzdává osobě nehodné, je tím vzdělanost vinna? — Čemuž, neli práci, sluší díky vzdáti za divy průmyslu, jimiž se člověk čím dále tím více uvolňuje od zvířecích činností a vládu si sjednává nad přírodou, řídě síly její k svému užitku?

Pohledněme kolem sebe a uvidíme, kde se ty divy objevily, zdaliž tam, kde práce lidská ujařměná, děvkou jest vůle, anebo tam, kde jí přáno svobody, jež kroky její podporuje? — Kde není práce hanbou, ale naopak kde je zásluhou a přednostní. — A jestli kdy nejpodlejší náruživosti požehnání průmyslu změní v kletbu, jsou tím vinny fabriky, mašiny, železné dráhy, telegrafy a těm podobné zjevy průmyslu — anebo vlastní srdce lidské a jeho bezuzdé, ani mravní zásadou ani svědomím neřízené žádosti?

I což je základem lidského života, není-li jím práce ruční, nevyhnutelná všude, kde mimo mechanickou činnost potřeba i ono jiskry Boží, která život člověka oslavuje? Pohlédněme kolem sebe, kde květe více rolnictví a rukodělnictví, zdaž tam, kde je práce ujařměná (jako na př. v Asii, Africe, Turecku), anebo v Evropě západní, kdež jí je svoboda dána? Užívá-li se ale práce lidské k nepravostem, k uspokojení nezřízených žádostí a náruživostí, nikoliv ale k zvelebení blahobytu člověčenstva a k uspokojení jeho vyšších potřeb — je tím vinna práce anebo opět srdce člověka, jenž nezvykl panovati nad sebou samým a říditi se vůlí ušlechtěnou zásadami mravními, osvětou, a hlasem svědomí? Tím způsobem mohli bychom projíti všeliké druhy *lidské práce* a ukázati, že všeho zlého, při *ní se objevujícího, nesluší* připisovati práci, nýbrž jedině

zneužívání práce, nebo používání jí k zlému. Pakli ale práce nepřináší s sebou zlé, ale požehnání; je-li určením člověka na zemi — jakým způsobem mohla by osvěta, spočívající na uvolněné práci, býti zřídlem zlého? Takovou hanu mohou na ni kydati jen lidé, kteří neumějí rozeznati toho, co se náhodou při ní objevuje, od její vlastní podstaty, rozeznati špíny a kalu, zevnitř na ni přihozeného, od její vnitřní čistoty a svatosti, rozeznati výstupků a nepravostí, k čemuž jí často užíváno, od její vznešenosti a cnosti. Odkud to pochází, že čím větší vzdělanost, tím větší úpadek obyčejů a mravnosti, tím větší obecná pokaženost? otáží se snad mnozí. Příčina toho leží v člověku samém. Práce uvolněná dodává v společenstvu zvláštní ceny každé osobě, v té ceně pak spočívá vážnost a hodnost. Ký div tedy, hledá-li každý rozličnými způsoby dosíci té hodnosti, a nemá-li k tomu buď sil, nebo vytrvalosti, aneb chuti, aby prací cíle toho dosáhl, snaží se alespoň zevně svět mámiti, nebo nepoctivými a nehodnými způsoby, ba i všelikými nepravostmi dobyti si prostředků k dosažení té hodnosti. Divili bychom se spíše, kdyby tomu tak nebylo; neboť křehkost srdce lidského jest veliká. Staré přísloví velmi trefně praví: Kde se Bohu staví kaple, tam si ďábel přistaví palác. Sluší-liž tedy tupiti vzdělanost proto, že se v její zápětí objevuje roj bíd a svízelů, jichž příčinou ona není, aniž s nimi spolku má? Bíd a svízelů — jichž zřídlem jediné jest srdce člověka!

Věc ta má ještě řadu výčitek, činěných vzdělanosti, a rovněž nezasloužených. Svět v ní vidí zřídlo všelikého záhubného blouznění, jež podkopávajíc základy společnosti, uvrhuje prý svět v propast nesvornosti, zpoury a vražedných záměrů. Chtíti za to odpovědnu činiti vzdělanost, bylo by tolik, jako vrhati kletbu na paprsek sluneční, že svítí k nepravosti, nebo že někdo jeho tepla užívá k roznícení požárů. Vzdělanost západních zemí evropských pouze v tom spočívá, že práce lidská, ať se jeví ve způsobě jakémkoliv, musí býti svobodna, vážena, aby získala v společenském ústrojí místa své ceny důstojného. Práce tato zdůstojněná, jakkoliv mění dosavádní pořádek, nečiní to násilně a záhubně, nýbrž povlovně a mírně. Osvobozujíce práci, nechceme ji ujařmiti v jiném ohledu, chcemeť, aby se svobodně a vedle přirozených zákonů rozvinula. Pročež je všechno obávání před vzdělaností bezzákladé, plané. Je-li se čeho obávati, je to vlastní nevzdělanost, nechuť k boji s životem a jeho škodlivými následky, kteráž nechuť se často skrývá v lásce k minulosti, vlastně ale ničím jiným není, než duchovní chudobou nebo pohodlností a *lenivostí.*

Národ, ku předu se snažící, musí míti ucho i oko ote-

vřené, aby všechny výjevy života viděl, je pochopil a rozeznal; musí míti ruku ochotnou a pilnou, aby všeho užiti dovedl, co by sloužilo k rozmnožení jeho síly, k vzdělání jeho ducha, k vzrůstu jeho moci, k zvelebení jeho blahobytu. (Świt.)

Co budeme čísti?

Fk. „Kdo čte, dočte se," říkávali naši předkové slavné paměti, a ti takovým věcem rozuměli. Byl jednou čas v Čechách, kde ševci a jiní řemeslníci po městech latinsky čítávali a rozuměli. To by bylo ovšem nyní marné, a Pražský Posel by věru řemeslníka ani za mák nepochválil, aby prázný čas vynakládal na učení se latinskému jazyku. Což není věcí důležitějších na světě pro řemeslníka a hospodáře? Ba věru jest velmi důležitých. Abychom o jiných pomlčeli, poukazujeme jenom na vychování dítek. Jakž? tomu bychom se měli učiti? Jakáž podivná myšlénka! Učili se naši předkové vychovávání? A nevychovávali zdárných dětí, pracovitých synů a ctnostných dcer? — Tak slyším hlasy v pravo i v levo — pomalu však, zvolna, přátelé! Dříve poslyšte, co říci chci, a pak suďte. Nedáte-li mi potom za pravdu, není věru vina moje, když dobrá věc nenalezne takového oučastenství, jakéhož zasluhuje. Ano, vychování dětí jest dobrá věc, když dobré jest; důležitá, ba nejdůležitější věc je to na světě! Prosím Vás, což jste udělali pro dítky, davše jim špatné, nebo jenom nepostačitelné vychování? Byste jim i velikých pokladů byli zachovali, ničehož jste jim nedali, nenaučivše jich, jak k dobrému poklady ty vynakládati, jak činiti, aby poklady ty zachovaly, aby je rozmnožily. Není toho na sta příkladů? Ba máme jich až dost. Zanecháte synu svému krásné řemeslo, o němž se v pravdě může říci, že má zlaté dno; zanecháte mu uhospodařené kapitály, ourodné role, louky a lesy, hospodářství jako lusk — a což je to vše platné, když jste nezanechali i statku onoho, jenž sluje pracování, přemýšlení, vzdělávání se, pokračování, snaha po rozmnožování? Věru, přátelé drazí, ještě jednou to opakujeme, málo, pramálo jste mu zanechali. Syn Váš nerozumný přijde svou hloupostí o vše, poněvadž se snažiti nebude, aby řemeslo, živnost svou zdokonaloval, aby s jinými stejný krok držel, ano aby je hleděl předejíti. Hlavní pravidlo nyní jest, že musí člověk pokračovati, že se nesmí vždy odvolávati na předky; člověk musí se v mnohém ohledu vodítka starodávního spustiti, a kráčeti, rozumem veden, zcela novou cestou. Zdaž by byl Kolumbus *Ameriku vynašel*, kdyby byl starou cestou se *plavil? Zajisté že ne.* A tím právě se doba naše od dob

předešlých liší, že se novými cestami pohybuje. Jest to věc vychovatelství, aby se pud po nových cestách v duši mládeže vzbudil, aby ji mimo to jistým vodítkem na cesty takové opatřilo. A vodítko to jest zdravý rozum, jsou vědomosti a zkušenosti.

Syn Váš jest však člověk přemýšlivý, i pracovitý, i ku předu kráčející — jest ale také nad míru lehkomyslný — byl špatně, jednostranně vychován; k jedné věci se za jeho mládí přihlédalo, druhá se zanedbávala. Pochybuju, aby se mu při této, s duší jeho srostlé vlastnosti, podařilo, by statek si udržel anebo jej rozmnožil. Lehkomyslnost vede k marnotratnosti a k výstřednostem všelikého druhu — a to jest neštěstím člověka. Proti lehkomyslnosti musí vychování bojovati, musí ji jako nebezpečné nerudí i s kořenem vytrhnouti a na místo její zasaditi užitečný štípek vážnosti, hospodárnosti, rozumné štědrosti. Dejte tomu, že jste vychovali syna pracovitého, přemýšlivého, snaživého, že se stal dobrým řemeslníkem — že podržel ale rozličné nehezké vlastnosti, hrubost, neustupnost, svárlivost, prchlost, ukrutnost; mysliteli, že jste mu blaho a zdar na světě pojistili? Syn Váš stane se brzo tyranem svých podřízených, nestvůrou kamenného srdce, člověkem urputným a nenáviděným spotečníkem. Přihlédá-li vychování k hmotnému blahobytu a zdaru mládeže, musí na druhé straně přihlédati i k mravnosti, k duševní snaze, k lásce k dobrému, krásnému, šlechetnému. Jinými slovy: Vychováváni snaží se pojistiti i hmotný i duchovní blahobyt a zdar mládeže. — Duchovní a hmotný blahobyt mládeže pojistiti, není v časích našich snadnou úlohou; mužové slavní v tom smyslu se vyjádřili, že jak věc ta důležita, tak i nesnadna, těžka jest. Co jindy bývalo, není nyní. Děti Vaše jsou v světě nynějším tisícerému nebezpečí vydány, proti kterému je ozbrojiti musíte a máte, neboť jest to nejsvětější Vaše povinnost. K vychování bedlivě musíte přihlédati, musíte přemýšleti a děti skoumati, abyste poznali jejich spády, slabosti a síly a k jejich prospěchu všeho obrátiti dovedli. Dítky své, tento květ obce, tuto náději budoucnosti nejskvostnější, svěřujete rukoum učitele. Poklad největší mu svěřujete! Kýž byste se též postarali, aby poklad tento náležitě oceniti dovedl, aby dítky Vaše náležitě vychovával. Nuže vidíte, že jest učitel důležitá osoba v obci, že zasluhuje Vaší podpory v míře největší. Starejte se napřed o něj, poskytněte mu možnosti, aby dítky svědomitě vychovával, aby je k pracovitosti, přemýšlení, pokračování a mravnosti vedl.

Všim tím, co jsme předeslali, pozorna jsme chtěli učiniti *každého na výborný* časopis **Škola a Život**, jejž vydává *v Praze pan Frant. Jos. Řezáč.* Časopis ten jest výborný

a písemnictví naše na něj hrdým býti může. Jim se, přátelé drazí, opatřte a užitek, jejž Vám přinese, naplní Vás brzy radostí. Především hleďte k tomu, aby učitel Váš časopis tento měl, aby jej bedlivě četl. Jsou-li prostředky jeho skrovné, přineste mu „Školu a Život“ za dar vánoční nebo novoroční. Každá obec by alespoň jeden výtisk časopisu toho míti měla, že by pak i četla, tím jsme jisti, neboť kdo ho jedenkráte do ruky dostane, dříve ho neodloží, až ke konci dočetl. Poskytuje rozkošné a na nejvejš užitečné čtení. Kde a zač ho dostati lze, dočtete se na obálce.

Co je ale člověk na světě, kdyby poklady získal a chorobou tělesní ke všemu se neschopným stal? Zdraví jest největší statek, poněvadž se na něm vše zakládá, i síla duchovní i snaha po činnosti a působení, i láska k lidstvu — k bližnímu. Kdo si zdraví zachovati dovede, mnoho už pro své štěstí učinil. Jak by se zdraví zachovati dalo a mělo, to mají zvláště učitelé a rodiče věděti, neboť starati se mají a musí, aby zdraví dítek zachovali. Na tělesném zdraví zakládá se i zdraví duchovní. V zdravém těle bydlí zdravá duše, říkávalo se za starodávna. A není to snad pravda, přátelé? Víte, jak snadno zdraví se postrádá — nepozorností, nedopatřením, lehkomyslností a sterým způsobem se o veliký ten poklad přichází. Nikdy nebývalo tolik lidí nezdravých, jako nyní. Proto velmi snažně a s dobrým svědomím schvalujeme *každému*, starému, mladému, spis, který vydala roku 1853 matice česká svým nákladem a který na to rychle vyšel v druhém vydání u Jaroslava Pospíšila. Bylať taková po něm poptávka a takové obliby došel u krajanů dobrého čtení žádostivých. Pochybujeme, žeby v některé obci alespoň jeden výtisk spisu toho nebyl, poněvadž šel hned po vyjití jako na dračku. Jmeno jeho jest: *Zdravověda*, čili nejlepší způsob, jakby člověk svého života ve zdraví a vesele užíti a dlouhého věku dosáhnouti mohl. Podal *F. S. Kodym*. Místo všeho dalšího vychvalování podáváme zde kousek ze spisu toho, aby se čtenáři naši sami přesvědčili. Otevřeme a kam oko padne, tu začneme*). Věru hřešením bychom to nazvati museli, kdyby Zdravověda páně Kodymova nenašla cestu pod každou střechu a všude na polici vedle bible státi neměla. Posla z Prahy jest to pravou pochoutkou, může-li každodenně kousek ze Zdravovědy čísti, ať otevře kde chce, vždy pookřeje. Jestli od práce utrmáceni, chutě jen sáhněte na polici po Zdravovědě, síly

*) Chtěli jsme kousek ze *Zdravovědy* vytáhnouti a otisknouti, aby si mohl čtenář alespoň o způsobě vypravování páně Kodymově pojem učiniti. Pravíme vypravování, a *tak jest*, neboť pan dr. Kodym mluví zde od srdce, *vypravuje tak, jak cítí. Ale pro nedostatek místa musíme se toho vzdáti a dokládáme to na příště.* P. a Pr.

chard, spisovatel jeho, spolu i redaktor Slovenských Novin, pravou zásluhu si vydáním spisu toho získal. Posel z Prahy myslí, žeby nejlépe bylo, aby si každý v dědině nebo v městě jiný kalendář koupil, tak že by se půjčováním dobrého a užitečného čtení na dlouhý čas dostalo. O ostatních kalendářích našich zmíníme se, až nám zaslány budou, abychom se o ceně jejich přesvědčiti mohli. Vše, co dobrého, podporujeme a podporovati budeme. Protož činíme každého pozorna na dva spisy, už před delším časem vyšlé, dosud ale účastenství vřelého zasluhující. Jest to: „*Svět a jeho divy*," spisek pěkný a laciný, hodící se zvlášť za dary ke zkouškám, pak spis „*Vojta, poctivý nájemník*," jenž mnohému milovníku prostého, nelíčeného čtení o pravdivých udalostech mnohý večer zpříjemní a k práci a snaživosti pobídne. — Snaží-li se člověk na světě, pracuje-li, seč síly jsou — toť činí zajisté k tomu cíli, aby se opatřil statky. Statky pojišťují člověku život a chrání ho před bídou. Statky přivádějí člověka do toho stavu, že může přispěti bližním svým podle zásady Kristovy: Milujte se, jako já jsem miloval vás. Statky činí, že může člověk odvrátiti zraků svých od věcí hmotných, lopotných, k věcem duchovním, že si může přáti vyšších, vznešenějších požitků, než jaké jsou jídlo a pití, že se může starati o své a svých dítek vzdělání. Z toho vysvítá, jak důležité jest vydobývání statků a vědění o statcích vůbec. Z tohoto ohledu můžeme čtenářům svým vřele doporučeti spis roku 1853 vyšlý u Jaroslava Pospíšila v Praze: *Politické hospodářství* čili zásady vědy o statcích. Sepsal Jos. Droz, z francouzského na jazyk český převedl Dr. Fr. Ladislav Rieger. Politické hospodářství jest náuka, jež má za účel učiniti blahobyt mezi lidmi co možná nejvšeobecnější, tak začíná kniha tato, a že jest účel tento i účelem všech lidí dobré vůle a dobrého smýšlení, proto spis tento ještě jednou doporučen činíme. Z obsahu jeho tyto zvlášť důležité články vyjímáme: O výrobě; o práci; o úspoře a kapitálech; o vlastnictví; o dělení majetností pozemních; o svobodě průmyslu; o mínění těch, kteříž by rádi z nova zavedli cechy a řemeslní spolky, sprostivše je všeho, co v nich bylo utiskujícího; o penězích; o papírech peníze představujících; o celnictví; o příjmu; o důchodě z půdy; o důchodech z peněz; o výdělcích a mzdách; o upotřebení strojů o upotřebení příjmů; o veřejných dávkách.

Jako v domácnosti tak stává i v zemích, v státech hospodářství.

Co jsou země, co jsou státy? Veliké domácnosti, rozšířené, *rozsáhlé rodiny*. A proto co o hospodářství domácím *platí, totéž platí i o* hospodářství politickém. A poněvadž

žádá, aby otec rodinný znal hospodářství, jakž se v jeho domě vede, jakž se nemá žádati, aby seznal též hospodářství, jakéž se ve světě politickém vede? Tak jako rozličné části hospodářství domácího podobně kolům mašiny do sebe zasáhují a zapadají, tak jest to i s hospodářstvím politickým. A proto, kdo chce dobrým býti hospodářem, musí věděti také něco o politickém hospodářství, neboť patří nejprvé své rodině, pak ale i oné rozsáhlejší rodině, jež sluje stát. —

Dodatek. Neunavený a výtečný spisovatel národní pan Dr. Š. Kodym pracuje nyní o spise: Vesnické příběhy, anebo Američané v Němcích. Bude to spis utěšený a každému hospodáři zajisté vítaný, a to předně proto, že poukazovati bude na čelnější chyby hospodářské, jakož i na prostředky, jimiž by se jim dalo vyhověti; za druhé: bude vyprávěti příhody lidí, již se byli vystěhovali do Ameriky, plni jsouce růžových nadějí a sladkého očekávání — jež ale osud zklamal a přinutil vrátiti se v bídném stavu do vlasti a zde outočiště hledati. Máme za svou povinnost, na knížku tuto, jež se co nejdřív světla Božího dočká, čtenáře naše pozorny činiti. — Jiný spis páně Kodymův blíží se k svému ukončení; jest to Hospodářský klíč či vědomosti o všem tom, co jest hospodáři nevyhnutelně potřebí. — Přátelé, spis tento nesmí v žádném pořádném hospodářství chyběti! — Bude obsahovati as 18 tištěných archů, a cena jeho bude mírná. Až budou spisy tyto v rukou obecenstva, pustí se pan dr. Kodym do jiné práce, bude totiž překládati spis o včelařství, od jednoho výborného, polského včelaře sepsaný. Spis tento bude jako doplněk ke spisu, jejž byl pan dr. Kodym před krátkým časem na světlo vydal a jejž taktéž schvalujeme. Potom hodlá pan doktor dokončiti svůj výborný spis o Živlech, na což přátelé prostonárodního čtení se těší. Z toho vidno, že se u nás při nesmírně obmezených okolnostech a při velikého kárání zasluhující lhostejnosti a netečnosti obecenstva našeho pěkné věci dějou, jež musí každého radostí naplniti.

Poznamenání. Páni spisovatelé a nakladatelé, již si přejí posouzení svých spisů v našich listech, nechť je zašlou k našim rukoum pod adresou: Vydavatelstvu Pražského Posla v Praze číslo 960—2.

botkách tě přivítá a čeká na tvůj rozkaz, jenž se v okamžiku splní. Ty si poručíš kp. to, co jest nejlacinější, tedy kávu; za chvílčinku už stojí před tebou na pěkném kovovém tácku sklenice kávy; máš tu spolu čerstvou vodu a na mističce cukr abys si podle chuti buď více neb méně osladil. Vezmeš cigaro do úst, už tu je úslužný sklepník a nese oheň, abys si zapálil. Máš chuť ke čtení, rád bys se dověděl, co se ve světě děje; pohledneš nad sebe a spatříš na hřebíku viseti všeliké noviny české, německé, francouzské, anglické, polské atd., obrázkové a bez obrázků, veliké, malé. Vybereš si, jaké chceš, a čteš co a jak dlouho se ti líbí. Tak tu sedíš dvě, tři hodiny, zaplatíš konečně *pět* krejcarů a jdeš zotaven a poučen domů. Věru takovéto kavárny jsou dobrým zařízením a každému vítaným místem. Takových velikých počítá se zde asi dvanáct, všem se dobře daří, jest viděti, že jsou na čase. —

Domů se staví v Praze nyní pramálo. Nevyplácejí se. Každý raději obrací peníze jinam. Na prsty by spočítal, kolik se jich od dvou, od tří let vystavělo. A vůbec už od osmačtyrycátého roku všechna chuť k stavění přešla. Kdo stavěl zrovna před tím rokem, také špatně pochodil, zvlášť vydlužil-li se něco na stavbu. Teď jsou to ale špatné špekulace. Lépe jest krámy dělati z přibytků při zemi. Ty se ještě vyplácejí. — Topivo přichází v Praze levněji, než kde jinde na venku, hlavně pro to, že se málo dříví spotřebuje. Každý se raději k uhlí obrací, mnohem levnějšímu, zvlášť od nějakého času, kdež se z Kladenského kamenouhelného revíru (dolů kamenouhelných) dováží po železnici, schvalně k účelu tomu vystavené. Železnice tato jest vystavěna na akcie. U Kralup ousti se do státní dráhy. V Hrabovské zahradě (za novou branou, zrovna při dráze), jíž společnost za drahé peníze koupila, jest hlavní sklad Kladenského uhlí. Odtud rozváží se po městě na zvláštních vozech. Na těch vozech dvěma nebo jedním koněm tažených, srovnány jsou podle sebe buď železné buď dřevěné truhlíky; do každého jde cent uhlí. Každý takový vůz má naznačenou ulici, dvě nebo tři, a tam uhlí prodává. Jak mile se dá zatroubením na trubku znamení, vybíhají kuchařky na ulici a objednají si jeden, dva a více centů uhlí. Při každém voze jsou dva mužští a ti odnášejí uhlí do kuchyní, kdež také hned peníze přijímají. Cent tohoto uhlí *) stojí 33 kr. stř.; je tedy mnohem levnější než jindy, kdež cent Radnického uhlí přicházel na 48 kr. stř., nyní dokonce na zlatý stř. Kdo koupí na jednou celou fůru, platí za cent 30 kr. a nedá od fůry pranic. To už se mu doveze až před dům a složí do sklepa nebo pod kolnu. Takové prodávání uhlí při-

*) *Vede se však tu a tam stížnost na ně, že dává moc popele, i celé škváry a kameny.* —

ství pro hospodářství veliký užitek. Považme-li, jak se jindy uhlí všude štítili, musíme vyznati, že přísloví naše „nouze naučila Dalibora housti“ pravdivé jest. Za těchto let byla i ve velikých domech o peníze nouze. Lidé se učili hospodařiti. Teď se dřívím jenom podpaluje. Kamnáři mají co dělati, aby postačili s přestavováním kamen a kladením dobrých roštů. Najdeš také v každé kuchyni skoro plotnu tak zřízenou, že se může v prostřední desce postaviti hrnek zrovna na oheň. Tato deska má totiž v prostřed díru, již lze udělati větší nebo menší, podle toho, vyndá-li se z ní jenom jeden nebo více kroužkových pásků. Proto může kuchařka postaviti větší nebo menší hrnek na oheň. Jest to veliká výhoda, zvlášť v létě a když se o to jedná, aby v čerstvosti něco se uvařilo nebo ohřálo. Několik tříštěk dříví postačí, kde by se jinde poleno spáliti musilo. — Musím také ještě podotknouti, že se dříví nikdy na tak drobné kousky neštípalo, jako právě nyní. Konečně se přece pozná, co lepšího jest a bere se k tomu outočiště. — Čtenářové naši dověděli se bezpochyby už jinde, že jsou v Praze opět dobytčí trhy zavedeny jako před lety. Odbývají se každý pondělek a čtvrtek u Karlova v Kopecké zahradě. Dne 8. ledna bylo přihnáno 199 kusů hovězího dobytka a prodalo se pro Prahu 179 kusů, (jež vážily 149025 liber) za 17629 zl.; prodalo se dále 18 telat a ze 366 skopců 177 kusů a ze 127 prasat 101 kus; prodaly se dále i dvě kozy. Libra telecího masa přišla podle vypočítání na 12—13 kr., skopového za 7—8 kr. a vepřového na 11 až 13 kr. — (Viz dodatek cen na poslední straně). —

Na den 1. ledna vešel v skutek zákon o věcech katolického manželství v císařství Rakouském. Tím zrušen jest zákon manželský až dotud platící (v druhé hlavě obecného zákona občanského obsažený), a od tohoto dne nebudou už souditi světští (občanští) soudové o manželských věcech katolíků, ale soudové duchovní (biskupští nebo arcibiskupští). V Čechách jsou čtyři takoví soudové, v Praze, v Litoměřicích, v Králové Hradci a v Budějovicích. Na Moravě jsou dva, v Brně a v Holomouci. Pro Slezsko jest duchovní tento soud ve Vratislavi (v Pruském Slezsku), neboť náleží naše Slezsko k Vratislavské diecesi.

Soudové manželští rozhodují

1) manželské pře, jež vyplývají ze zasnoubení a jež mají za účel uznání za neplatné, rozvedení nebo zcela zrušení manželství.

2) Rozhodují v překážkách manželských a v prominutí těch překážek ve sporných případech. (Prominutí překážek [udělení dis*pence] náleží konsistoři.* Kdyby ale konsistoř pro-

minutí to dáti se zdráhala, volno jest nastoupiti na soudní cestu; manželský soud pak rozhodne.)

3) Zdaliž a jakým způsobem v jistých pádech konvalidace manželství potřebná jest anebo se vykonati má. Jaké věci sem patří, vysvětlí následující příklad: Vdovec vstoupil by v nové manželství a žil by několik let svorně a v štěstí se svou manželkou. Tu se dovi, že, když v manželství druhé vstoupil, první jeho žena, již za mrtvou měl a jejíž úmrtí úředně (umrlčím listem) ale z nedopatření stvrzeno bylo, tehdá ještě na živě byla. Druhý tento svazek jest tedy neplatný, a měl by obnoven býti. Tu ale rozhodne soud, jak a zda-li vůbec obnovení toto státi se má.

Veškeré záležitosti manželské, svědomí se týkající, patří do zpovědnice, odkud teprv zpovědníkem k biskupovi se dostanou k rozhodnutí.

Soudy manželské rozhodují ve třech instancích (stolicích); v některých případech rozhoduje i čtvrtá instance, což se ale velmi zřídka státi může. Pražskému manželskému soudu, jakožto druhé instanci, náleží biskupství Litoměřické, Budějovické a Královéhradecké, pak arcibiskupství Vídeňské a Solnohradské. Druhá instance pro arcidiecesi Pražskou jest v Olomouci.

Ve spisech k první stolici bude se užívati titule: „*Biskupský (v Praze knížecí arcibiskupský) soud k rozhodnutí manželských při první instance....!* A při druhé stolici: „*Knížecí arcibiskupský metropolitní soud k rozhodnutí manželských při v Praze!*“

V loni zřídila zde jistá společnost místnost pod názvem *Tržnice výrobků a zemských plodů*, jejíž účel jest, aby ulehčila vyjednávání mezi kupujícím a prodávajícím. Chtěl bych k. p. koupiti 1000 měr pšenice, jdu tedy do tržnice, kdež mi ukáží rozličné průby, od venkovských hospodářů zaslané. Vyberu si pšenici, co se mi líbí a optám se na její cenu ouředníka, všecky záležitosti tržnice vedoucího. On ví, zač ji může nejlevněji dáti, a proto se snadno smluvíme; tisíc měr si objednám a dostanu, aniž bych sedláka viděl. Totéž platí o jiném obilí a výrobcích z obilí, o mouce, kroupách atd., o semeně jiného druhu, o oleji, cukru a podobných věcech. Toto na mysli majíc, zařídila ona společnost tržnici; ukázalo se však, že není vše pravda, co se zdá, že v mysli a na papíře pravdou jest — tržnici se nevedlo dobře, jak jí hned z počátku bylo prorokováno. Ke konci předešlého roku učinila ale táž tržnice chvalitebný krok, jenž, jak doufáme, slouží jí bude ke cti a obecenstvu ku prospěchu. Tržnice dávajíc toho zprávu, praví: Živnostník nynější upadá velmi zhusta pro nedostatek peněz do pazourů nekřesťanské lichvy — kdyby *mohl zboží, výrobky pilnosti* prodati, ušel by tomu, nepotře-

val by se peněz dlužiti. Vycházejíc z tohoto stanoviště, od-
dlala se tržnice, býti prostřednicí mezi jednotlivými živnost-
ky, tak že opatří každého jeho potřebami za zboží jeho.
lo bude k. p. mouky potřebovati, ten se opatří moukou, dá
mu na úvěr, na dvouměsíční úvěr. Bude muset ovšem dáti
tousi jistotu, buď že dostaví rukojmí, aby za něj stáli, neb
dá zboží své do zástavy. Jeho zboží prodá ale tržnice, a
oto bude dluh zbožím jeho pořízen, a co se nad týž dluh
e ztrží, to se mu vyplatí. (Posledním časem, kdež ono za-
ení už v skutek vstoupilo, půjčila tržnice na zboží za obilí
s 30.000 zl.) Jest patrno, že toto zařízení tržnice posky-
e lepší budoucnosti, než ono první. Přejeme, aby blaho-
ně působila ku prospěchu obecnému; účel a vůle její jsou
ě šlechetné a doufáme, že se jí též podaří, vždy prostředky
měřené voliti a vyhledati, aby účelu tomu dostála. — Něco
lobného aspoň v jistém ohledu jest u Pražských spojených
hlářů. Mají svou místnost, kamž každý výrobky své vysta-
e. Kdo něco koupiti chce, vyhlídne si to a zaplatí ouřed-
u zde ustanovenému. Za dobrou práci se ručí, poněvadž se
trhového nepřijme. Zařízení to má dvě výhody: usnadňuje
dně řemeslníkovi odbyt, obecenstvu poskytuje ale možnost,
dou chvíli zaopatřiti se dle libosti a gusta nábytkem. Ta-
é ústavy zasluhují vší chvály a všeho uznání, a proto se
y o nich zmiňovati a za příklad je stavěti budeme. —
chnu čest zasluhuje, čeho jsme se nedávno z novin dočetli
dejší Landauské knihtiskárně. Tam se totiž všichni pracovníci
ze či a dělníci) v tom usnesli, že každý týden uloží ze
ly 10 kr. na stranu pro čas potřeby (nemoci atd.) Správu
ených peněz vede jeden ze středu, skládá účty a přijímá
ádky. Kdo se co vydluží, upláci to pak třiceti krejcary
dý týden. Jest to radostné znamení vznikání ducha roz-
ného a hospodářského mezi našimi řemeslníky. Příklad ten
uhuje následování.

Co se společenského života u nás dotýče, nebyl valný
pohodě, jakáž na konec prosince panovala. Povětřím skoro
im roztál všechen sníh, tak že byly ustavičně ulice plny
a, věc, jíž Pražané nemilují. Časté spršky vyvolávaly deš-
y z úkrytu zimního. Pole kolem Prahy jakož i okolní hory
ývaly opět zelené barvy. Málo chybělo a byla by se síla
otní v rostlinách vzbudila. Teď však nastala skutečná zima;
a chrupá po každém šlápnutí a veselý cinkot zvonků a
skání se rozléhá a sanici ohlašuje. Krásný a vznešený po-
l poskytuje stromoví na hradbách (kdež se ještě před něk-
ika dny davy lidstva vystrojeného a slunečníky opatřených
í procházely); *nyní zde vše* v klidu odpočívá. Cesty a
hy jsou pokryty bílým pokrovem, na němž plihy nespatříš.

Příroda zde náleží opět sama sobě, hluk lidský nezbavuje ji spanilosti a vábnosti, velebného kouzla. Na každém křoví, na každé větvičce chvějou se schoulky bílých ledových květů — pod nimi ale spočívá život v tajnostech. Což to ale popisujeme venkovanům, sami mohli by nám o tom vyprávěti; nalézají se však ustavičně v přírodě a proto neznají citů, pojímajících obyvatele velikoměstského, když mu popřáno, obdivovati se v tichosti moci a velebnosti přírody. — Když takto na zimu a jmenovitě na úkazy posledními mrazy vzniklé patříme a jim se těšíme, panuje u sládků radost mnohem větší. Báli se už o led. Začal se přivážeti z venkovských struh do Prahy a na Vltavě nebylo ani kousek jist, ledaři z daleka začali na něj hon. Teď je po starosti. O pivo na leto postaráno — pivo jest u Pražanů velikou rubrikou. Když právě o něm mluvím, zmíním se také, že mu spadlo na máze o dva krejcary v. č. Jakkoliv je to maličkost, přece uvítali Pražané tento dar Sylvestra s pravou radostí; mnohý pije na konto této láce každý den o holbu piva více! — Od nového roku jest i chléb lacinější, totiž těžší, bochník černého 6-krejcarového váží o 4 loty a 1 kvintl více, než v prosinci, bochník černého chleba je 2 lb. 2 loty, a bílého (žitného) libru 28 lotů a 1 kvintl těžký. V témž poměru je i váha housek větší. Krejcarová váží $3^3/_4$ lotu. Na mase nespadlo, platí jako v předešlém měsíci libra 13 kr. — Co se obilí týče, zůstávají si ceny skoro rovny. — K masopustu s velkou radostí všecko se chystá. Podle všeho budou se odbývati letos zvlášť skvělé bály. I besedy ve prospěch českého národního divadla mnoho přislibují. — Čas od času dočkáme se také v divadle nějaké pochoutky. Mimo to máme zde i dva slony (Miss Fanny a Miss Dzuba), již jsou ve zvláštních boudách u železného mostu. V jízdárně na Karlově náměstí (dobytčím trhu) dávají se každodenně představení obecenstvu koní a divokých a krkolomných „kunštyřských“ kousků milovnému. V boudě na senovážním place viděti lze obrazy města Paříže. — To jsou naše zimní zábavy.

— Jedná se o zřízení zemského banku pro Čechy, jenž by byl od Vídenského banku (kterýž má v Praze svou filiálku) zcela neodvislý. Výbor, sestávající z 25 zakladatelů tohoto banku, je už zřízen. Základní fond má prozatím obnášeti pět milionů zlatých, jež se mají sehnati akciemi na 200 zl. znějícími. Na akcie splatí se hned 30 na sto, tedy 60 zlatých na akcii, ostatních 70 % bude se spláceti ve lhůtách po 10 %. V případě potřeby může se tento fond na 10 milionů zvýšiti. — Z oněch akcií na 5 milionů přijme Vídenský úvěrní ústav za $1^1/_2$ *mil., za* 2 mil. dostane oněch 25 zakladatelů a za $1^1/_2$ mil. *akcií přijde do veřejnosti.* — Zemský bank má právo k vy-

dání vlastních bankovek čili poukázek, jichž by přišlo do oběhu na nejvejš za polovic fondu. Bank by se musil ale vždy vykázati, že poukázky ty jsou pojištěny alespoň z polovice rakouskými bankovkami a s druhé polovice soukromnými směnkami (a sice nanejvejš 92-denními) musil by vždy vykázati, že tolik ve svých pokladnicích má. A ježto by se tyto bankovky za hotové peníze braly, to vysvítá, že by bank kapitál svůj o ¼ zvýšil, žeby se mu dostalo o čtvrtinu fondu více peněz do ruky, jimiž by též obchody provozovati mohl — nebo ještě jinými slovy: žeby mu šly z něčeho úroky, čehož by vlastně ani nebylo. Oběh těchto poukázek spočíval by ovšem jenom na důvěře k banku, a každý, kdoby je místo rakouských bankovek anebo místo hotových peněz přijal, činil by to jenom z dobré vůle. Daně platili atd. by jimi ale nemohl — vůbec poskytovaly by bankovky tyto v obchodnickém světě jakýchsi výhod a jakéhos ulehčení. Bankovky ty byly by takovéto asi: Dnes bych ji k. p. od banku dostal, tedy teprv za 14 dní mohu u bankovní kasy peníze za ni obdržeti. Každý bankér mi dá za ni ale hotové peníze, když bych je před 14 dny potřeboval, ovšem že by pak kupoval papír, který až po jistém čase ceny svojí dosáhne, žeby učinil tedy přiměřenou srážku. Bankovky tyto měly by pak svůj kurs.

— Právě se dočítáme, že se bude v jižním pohoří provozovati hotovení dřevěnek dle francouzského a nizozemského způsobu. Pan A. Lanna zařídil prý v Budějovicích zvláštní závod a ve Vídni sklady.

— Hospodářství české pořád více a více se zvelebuje, tak že se Čechy v ohledu tom všem okolním zemím na bok postaviti mohou. Aby se hospodářství ale ouplně rozvinulo, aby toho užitku poskytovalo, jehož poskytovati může, k tomu se každý hospodář ochotně snažiti má. A proto zajisté přijme zprávu, že mají býti v brzku okresní rolnické školy zřízeny. K jich vydržení určí prý se peníze, jež vynáší pronajímání práva honičího, kteréž, jak známo, od roku 1848 obcím náleží. —

Dále budou se zřizovati hospodářské učebné štace, totiž ústavy, jenž se budou vědeckým způsobem obírati věcmi hospodářskými, jenž budou udávati částky půdy a vlastnosti její ze složení jejího odvozovati, jež budou hospodáři v záležitostech hnoje, jeho oučinnosti a t. d. na ruku. Ústavy tyto vše, co se jim přinese, ať jest to půda, ať hornina, ať hnůj, ať zrní, ať sláma, dřevo atd. rozbírati budou a udají, z čeho se to vše skládá. — Když člověk částky zná, to může pak dobře o celku, jeho užitečnosti a výnosnosti soudíti. Před krátkým *časem ústav takový* zařídil pan Josef hrabě Nostic na *svých statcích okolo Plané* a zejmena v Dörflasu. Direktorem

Podáváme též ceny některých důležitých potravních věcí v několika čelnějších městech českých na začátku měsíce prosince 1856: Libra hovězího masa stála: V Chebu 10 kr., v Litoměřicích 11, v Pardubicích 11½, v Plzni 10½, v Praze 13, v Žatči 10 kr.; 1 libra telecího masa: v Chebu 10, v Litoměřicích 11, v Pardubicích 10—10½, v Plzni 12, v Praze 12—15, v Žatči 10 kr.; 1 libra vepřov. masa: v Chebu 16, v Litoměřicích 16, v Pardubicích 14—16, v Plzni 14—16, v Praze 15—16, v Žatči 16—17 kr.; 1 libra skopového masa: v Chebu 8, v Litoměřicích 12, v Pardubicích 10—11, v Plzni 9—10, v Praze 8—12, v Žatči 10 kr.; 1 libra loje: v Chebu 22, v Litoměřicích 26—28, v Pardubicích 36—38, v Plzni 30, v Praze 32—36, v Žatči 47 kr. (?); 1 libra vepřového sádla: v Chebu 32, v Litoměřicích 30—36, v Pardubicích 24—36, v Plzni 24, v Praze 26—28, v Žatči 30 kr.

Ceny (ve vid. čís.) z Pražského *vaječního trhu* od 15. ledua: 1 kopa vajec 3 zl. 45 kr. — 4 zl.; 1 lib. másla 1 zl. 3 kr. — 1 zl. 30 kr. vrchlabské; 1 ib. přepouštěného másla (šmolce) 1 zl. 15 kr. — 1 zl. 21 kr.; 1 libra tvarohu 16 kr., 1 husa 4 zl. 15 kr. — 12 zl. 30 kr., (na trhu jich ubývá, pročež začínají býti dražší; 1 kachna (pěkná) 2 zl. 45 kr., krocani, jichž je dost na trhu, po 7 zl. 30 kr., krůty po 5 zl., 1 kapoun 2 zl. 15 kr. — 4 zl., 1 kuře 1 zl. — 1 zl. 15 kr., 1 sele 3—4 zl., 1 pár holubů 1 zl. 6 kr., kvičaly 1 kus po 16 kr., zajici po 2, 2 zl. 15 kr. — 3 zl., srnec 1 kus 26 liber těžký 17 zl. s kůží. (T. B.)

Brambory, malé nabízení, prodávají se po 48 až 54 kr. stříbra (rozumí se že míra). — *Senní obchod* slabý. Dne 10. přivezeno 149¾ centu a prodán cent nejlepšího za zl. 5.22 prostředního zl. 5 a špatného zl. 4.39. Cena se drží až dotud na této výšce.

V kupeckém obchodě žádný život, koupě a prodeje obmezují se jenom na skrovnou spotřebu. Navzdor tomu, že mnohé věci zejmena z Číny přivezené vzbuzují naději na zvýšení ceny, přece si toho na místě nikdo nevšímá a není slyšeti o žádných špekulativních koupích. Tak má hřebíček nesslýchaně nízkou cenu, a nelze jinak, než že se musí v brzku zvýšiti. *Cassia, Badian, Camfora, čínské dubénky* mají ustupující směr.

Bramborový a *pšeničný škrob*. Bramborového škrobu málo na místo přivezeno i potřeba byla v tomto týdnu malá. Jsou ještě dosti velké zásoby, a poněvadž panuje pořád malá poptávka, prodává se jak jen možno. Zcela jemné zboží okolo zl. 9 až zl. 9.30 za cent. Prostředního druhu zl. 8 až 8.30. Z začátku měsíce prodávalo se prostřední zboží za zl. 6.30 až *zl. 7.30, sprosté* za zl. 4.30 až zl. 5.30. Pšeničný škrob pla-

se s počátkem roku, nejlepší zl. 16 až 18, dobrý (jemný) zl. 14 až zl. 15.30, prostřední zl. 12 až zl. 13.30, sprostý zl. 9 až zl. 11.30. Odbyt pořád ještě nepatrný, lze ale doufati, až se zvýší obilní ceny, až nastoupí mírnější počasí (k jaru), že se i ceny jeho zvýší.

Chmel. Žádné podstatné změny. Zboží Žatecké městské, cent zl. 110—115; venkovské zboží nejlepšího druhu zl. 90-95, lehčí druhy zl. 80—85. Oušťský chmel zl. 60, zelený zl. 45. (Tak znějí zprávy nejnovější). — Dle zpráv od předešlého týdnu (10. ledna) byla v Žatči veliká poptávka po chmeli, a v celém městě sotva by byl 20 centů shledal. Kupovalo se od *překupníků* a *obchodníků*. Vůbec se drží chmel od nového roku na stejné výšce. — Dle zpráv z Londýna byla tam předešlý týden veliká poptávka po českém a bavorském chmeli. Pojednou se poptávka ale zastavila — jenom jediný špekulant tamnější byl by volen 500—1000 žoků bavorského nebo českého chmele koupiti, když by dostal (i s dovozem a clem) první za 60 zl., druhý za zl. 75—80. — Z Augsburku dne 10. ledna. Na posledním chmelním trhu bylo vesměs 18.285 liber chmele; 4158 liber odbyto ouhrnem za zl. 8558.58. Prostřední ceny: a) Městské zboží ze Špaltu zl. 120 (24 zlatých rovná se zde našim 20 zl.). b) Ze Špaltského okolí zl. 86.14. c) Zboží ze středních Franků zl. 73.34. d) Městké zboží z Heydeku zl. 85. e) Chmel z venkova zl. 60. f) Chmel ze Žateckého okolí zl. 107.

Jetelové semeno. Červeného bylo procházejíc na trhu a vše se odbylo, ač Hamburské zprávy nepříznivě pro věc tuto znějí. Ceny drží se na stejné výšce a prodává se nejlepší druh za zl. 29—30, prostřední (piskem smíšený) za zl. 28. Nelze ještě předvídati, klesne-li nebo vystoupí-li tato cena. — Bílého semena je málo na trhu, veliké množství je ho na skladě a obchod zcela dřímá. Cena je zl. 25—27 za cent.

Klíh, více poptávky než předešlý týden, ceny stejné, ježto jsou dostačující zásoby. Moravské zboží za zl. 41—42, české, tmavé za zl. 39—40 zl. se nabízí. Holandský klíh od venkovských jednatelů se nabízí za zl. 48—50.

Tuky. Lůj (jádro, Vídenská přepouštka) zl. 35.15, ruský svíčkový lůj zl. 33.30, vepřové sádlo (Vídenské a Pešťanské) omastek zl. 34.45, špek, neuzený zl. 29, uzený zl. 34.45, kokosový olej zl. 35, palmový olej zl. 31, olivový olej pro fabriky zl. 39.45, soda anglická zl. 10 (54°); draslo (čili potaš) ilirské zl. 25, uherské zl. 18.30; turecké švestky zl. 15.15, vlašské ořišky zl. 10. (Soda stoupla v ceně v Anglicku o dva na centu).

Řepkový olej zl. 33 až 33.30. Se semenem nejsou už po delší *čas žádné obchody. Předešlý* týden měřice zl. 7—7.15.

Pokrutiny (řepkové) málo poptávky, cent za zl. 2.54—3.

Líh čí špiritus. Ve Vídni 25¼—25½ kr. za grad, v I ale 24 kr. za grad. Obyčejně bývá v Praze o tři kre levnější, a proto nelze míti naděje, žeby se zde staly pro V zákazky. Možná že se odbytu jeho jiná cesta otevře, a že se k jaru zvednou ceny bramborů, obilí a melasy (šp smrdutý syrop), čímž by se ovšem zvýšily též ceny této

Cukr má obmezený odbyt a nedosáhl ani výšky př šlého týdne. Zpráva od předešlého týdne zní: Málo chu kupování, proto spadlo cenám: *jemný melis* (cukr bílý v lých homolích) zl. 37.30, *prostřední* zl. 36, sprostý zl. 3 *hnědé bastry* zl. 27. — Zálohy se množí, kdežto se obmezuje jenom na nejnutnější spotřebu.

Melasa měla by dosti odbytu, kdyby jenom ceny jej 2.15—2.30 za cent) nebyly příliš vysoké.

Kamenné uhlí. Veliký odbyt, ceny jsou ale stejné. L uhlí v kusech 33—35, kostkové uhlí 28—31, drobné 22- hnědé uhlí 24—28 a koksy 50—54 kr. za cent.

Obchod s moukou. Ceny Smichovského parního m Pšeničná mouka: Čís. 0 zl. 15.24, čís. ¹/a zl. 12.24, čísl. 11.12, čís. ²/a zl. 10.24, čís. 3. zl. 7.12, čís. 4. zl. 6, čís zl. 4.36. — Žitná mouka: A. zl. 9.48. B. zl. 7.48, B/a zl. 6.4 zl. 4.48. — Odbyt všech druhů jest velmi slabý.

Ceny mouky z amerikánského mlýna v Březhradě u Kr Hradce: císařský výražek zl. 12.40, pekařský výražek: čís. 10.40, čís. 2. zl. 10, čís. 3. zl. 7.40, krupičná mouka č. 4. z žitný výražek zl. 7.30, chlebová mouka zl. 6.30, černá mouka

Pražský obilní trh dne 17. ledna 1857.

Směr: klesající. Odbyt: rychlý. Přivezeno: 7422 mě

														prů
Pšenice	1229	měr	83	až	85	liberni	zl.	11.29	až	zl.	12.12.	zl.	1
	1796	„	80	„	82	„	„	10.50	„	„	11.25	„	1
	350	„	76	„	79	„	„	9.57	„	„	10.45	„	1
Žito	440	„	81	„	83	„	„	8.18	„	„	9. 7	„	
	341	„	76	„	80	„	„	7.23	„	„	8. 7	„	
	—	„	—	„	—	„	„	—	„	„	—	„	
Ječmen	1190	„	72	„	74	„	„	6. 4	„	„	6.24	„	
	650	„	68	„	71	„	„	5.48	„	„	6. 3	„	
	—	„	—	„	—	„	„	—	„	„	—	„	
Oves	359	„	52	„	54	„	„	3.34	„	„	3.42	„	
	1007	„	45	„	51	„	„	[illegible]8	„	„	3.32	„	
	—	„	—	„	—	„	„	—	„	„	—	„	

Tiskem Vetterlovské knihtiskárny (A. Renn), nákladem Dra. Ant. Šim

POSEL Z PRAHY.

Redaktor: Vojtěch Bělák.

Číslo 3. Duben. 1857.

Otec a jeho děti.

Povídka ve dvou oddělcních od Jana Vláska.

II.

V Praze.

Vánoce uplynuly, a já se vrátil na místo svého povolání — do Prahy. Přiznám se, že mi bylo cestou dosti truchlo, že myšlénky mé dlely ještě pořád na místě, kdež jsem zanechal milovanou babičku a drahé rodiče se sestrou. Všichni s okem zvlhlým se mnou se loučili, a já je nerad, velmi nerad opouštěl. Ale povinnost velela, abych šel! A tak jsem dal tiché dědince, v níž jsem světlo Boží spatřil „s Bohem“ a koně mne unášeli tryskem dále. Blahé chvíle jsou krátké, a konec stíhá počátek! . . .

Večer jsem byl na místě, a že jsem chtěl nalézti jakési oblevy citů, jež duši mou zabývaly, sebral jsem se brzo, abych vešel do domu, kdež jsem byl vždy vítaným hostem, a kam mne nadto touha srdce táhla. . . . Že se mi dostalo srdečného a vřelého uvítání, podotýkati nemusím; byltť jsem v rodině, jakýchž málo, v rodině, kdež srdečnost a vnitřní náklonnost jest poutem, pojícím oudy její k sobě a k hostem. A já byl více nežli host, ač ne zcela oudem jejím.

„Už jste zde? už jste zde?“ volali jeden přes druhého, když jsem do světnice vstoupil, kdež všichni kolem stolu seděli, jsouce všelikými pracemi zaměstnáni.

„Právě jsem přijel,“ dím, usedaje na sedadlo, jež mi Růžena podávala. Růžena byla dívka osmnáctiletá, plna krásy duševní i tělesní, vnadná v pohybu i v řeči. Pohledmv ji do černého *oka a stisknuv ruku* její, pocítil jsem velkou slast;

ona se zarděla panenským červánkem a úsměch sladký vítal mne více, než by všechna slova třeba nejkrásnější dovedla.

„Právě jsem přijel," dím, podávaje ruku domácímu pánovi, jenž v županu sedě v knize se přebíral, z níž, jak se zdálo, byl před chvílí předčítal; „nemeškal jsem slibu svému dosti učiniti," pravím dále. „Mám vyříditi odevšech z domova přátelské pozdravení."

„Děkujeme srdečně," pravila paní, vedle níž jsem seděl. „Vše je zdrávo, je-li pravda, a což babička dělá?".

O babičce jsem jim často vyprávěl, a všichni, ač jí neviděli, zamilovali se do obrazu, jejž jsem jim o ní učinil. Srdečně ji měli rádi, a proto jsem musil vždy babičku pozdravovati od celé rodiny, a babička zase na vzájem pozdravení posýlala. — Jal jsem se jim nyní vyprávěti, jak jsme svátky slavili, a ježto duše moje plna byla milých upomínek a váb-ných obrazů, líčil jsem živě ráz štědrého večera a vůbec celých vánoc pod střechou slaměnou. Věci ty byly jim nové a proto mne všichni s pozorností poslouchali. Paní byla Vídeňanka, ač byl otec její Čech a dítky, mimo dva tři dni v roce, trávili život mezi zdějmi městskými.

„Jak to musí být krásné," vskočil mi malý Vašátko do řeči, když jsem jim vyprávěl, jak o štědrý večer rozléhá se v celé dědině jeden zpěv koledníků, jak ponocný koledu vypiskuje a slouha pod okny na šalmaj spouští, kdežto celá rodina kolem stolu sedíc, jabka rozkrajuje, aby se každý dověděl, zdaž příští rok ve zdraví přečká, a jestli se všichni zase ve spolku shledají. Pravil jsem jim, jaký velebný a dojímavý obraz dědina v okamžiku tom poskytuje, když se záře světel odráží od křišťálového povrchu sněžné pokryvky, a stíny od domu k domu jdoucích koledníků brzo sem, brzo tam se míhají, hned kratší, hned delší jsouce. A v skutku, jest to pěkný, tichý obraz, člověku zdá se, jakoby byl v chrámě. Svítí-li ale hvězdy jasně na obloze, pak nic krásnějšího nelze si pomysliti.

Mezi vypravováním pohledl jsem k oknu a potkal se s milým divadlem. Děti stály u jesliček, jež stero světýlek ozařovalo. Byl jsem mile dojat, spomenuv si hned na doby, *kdy jsem se jako chlapec* těšival stavěním figur do mechu,

představujících tři krále, pastýře, pradleny, kominíky a drátaře, jež vánočkami, vejci, chleby, máslem atd. obtěžkány, k chlévu spěchati se zdáli, kdež dítko v jeslích dlelo, po jehož stranách osel a vůl, před nímž klanících se tré králů. Nad chlévem vznášel se na drátě upevněný anděl v prostoře, nesa v rukou pruh papíru s nápisem: „Pokoj lidem dobré vůle!“ —

Paní se usmála, spatřic, jak mne pohled na jesle potěšil. „To jim poslal dědeček z Vídně,“ dí, „a děti se nechtějí od toho ani hnouti.“

„A dědeček sem přijede,“ pravil Vašátko, slyše o Vídni vyprávěti. „Přijede sem a zůstane u nás.“

Paní stvrdila co Vašátko pravil a všichni projevili radost svou; už několik let uplynulo, co dědečka neviděli.

„Nemůžete si ani pomysliti, jak nás dědečkovy řádky potěšily,“ pravila Růžena, k druhému stolku odběhši, z něhož vyňala list. „Slyšte jak pěkně píše: Milí drazí děti, vnukové a vnučky! Srdečně Vás všechny pozdravuju a líbám a všeho dobrého k nastávajícímu posvátnému času přeju. Jeničkovi a Vašátkovi posýlám jesle, Vám ostatním nic jiného neposýlám, co by Vám milé bylo, než zprávu, že se bohdá za měsíc uvidíme, abychom pak vždy při sobě zůstali. Hodlám Vídeň opustiti, a učinil jsem k účelu tomu už co potřebí; závod svůj dobře jsem zpeněžil, a tak mi nic více v cestě neleží, abych zase milou svou vlast spatřil, a v ní až do smrti dlel, a potom do její zemč kosti své uložil. To bylo a jest dosud přání mé nejvroucnější, a děkuju Pánu Bohu, že se vyplní. Doufám, že mi nebe i v rodné zemi požehnání své udělí, že mi české slunce zahřeje podzimek života. Na nic více se netěším, než na dobu, kdy se opět noha dotkne domácí půdy, jejíž synem a přítelem jsem pó uplynutí skoro celého půlstoletí zůstal. Jakž to as u Vás vypadá, zdaž vše ještě poznám, zdaž nebudu cizincem u Vás? Milé děti, otázky ty zabývají nyní celou duši mou, a po ničem tak netoužím, jako aby už ten krátký čas, jejž zde ještě tráviti musím, uplynul, abych mohl spočinouti ve Vašem náručí. Zatím Vás žehnej Bůh, a dejž, abychom se ve zdraví shledali. Váš atd.“

Srdečný obsah tohoto listu velmi mne dojal; prostá a

důvěrná slova jeho šla mi k srdci. Růženčin hlas se ke konci třásl, zda pohnutím, zda vnitřní radostí, nevím, paní splývaly slzy po čerstvé ještě tváři. Děti pak opustivše jesle, stály podle otce a matky jako pěny, a nábožně na Růženu pohlížely.

„Ale ten dědeček!“ dí konečně Vašátko ke mně přistoupiv a za ruku mne pojav. „Píše, že nám posýlá jesle a mamince a Růženě že nic poslati nemůže, co by je těšilo, a zatím jim poslal takové krásné náušnice, a takové hezké šaty až hrůza.“

„Růžena plakala, a radostí skákala, když to viděla,“ dodala malá Jindřiška.

„A podívejte se, jak krásnou ruku má náš dědeček,“ pravila Růžena, psaní mi podávajíc.

Skutečně, písmo bylo velmi pěkné a zřetelné, že jsem nesmírně se podivil. Četl jsem ještě jednou řádku za řádkou, podívám se na podpis, a nechci ani očím věřiti, ale tak tam stálo — Josef Vašický.

„Váš dědeček se jmenuje Vašický?“ ptám se, a dostanu za odpověď, že ano.

Josef Vašický — není-liž to on, o němž babička vypravovala o svatý Štěpán, že byl čiperný a prostosrdečný hošík?

Paní i Růžena na mne pohlížely, nevědouce co o mém divení souditi.

„Znáte snad to jmeno, anebo docela našeho dědečka?“ ptala se Růžena.

„Jmeno je mi ovšem povědomé,“ dím; „je tomu sotva týden, co jsem je slyšel jmenovati. Babička celou historii nám vyprávěla o jakémsi Vašickém. Byl rodem z naší dědiny, a náleželo mu veliké jměni, zejmena ale dům, jenž se až podnes nazývá „u myslivce.“ Vašický, o němž vyprávím, byl náruživým myslivcem.“

„A více o něm nevíte?“ ptá se paní.

„Ovšem že,“ pravím, „měl syna, jehož jmeno bylo Josef, a proto jsem se zarazil, vida je zde napsané rukou Vašeho dědečka.“

„Ostatně neměl více žádných dětí?“ táže se paní dále, práci stranou odložíc, a oka se mne nespouštějíc. V obličeji *její jevila se napnutost.*

„Měl mimo Josefa dceru, jež se Marie jmenovala. Matka Josefa a Marie nazývala se Liduška. Jmena ta si dobře pamatuju z babiččina vypravování, truchlé udalosti s nimi souvisí.“

Paní se zamyslila, výraz obličeje její byl bolestný.

„I babička Vaše znala onoho Vašického, znala i Lidušku a děti,“ ptala se po chvilce.

„Tak jest,“ dím. „Bylať Liduščina nejupřímnější a nejvěrnější přítelkyně. Slze ji polily, když vyprávěla o její truchlém osudě, a až dosud často na ni vzpomíná. Byly v stejném stáří, a hned od mladosti k sobě přilnuly. Po její smrti byla dcera její Marie nějaký čas u babičky, jež měla v úmyslu přijati ji za své dítě.“

„A neučinila toho?“ ptala se živě paní.

„Neučinila, neboť nechtěla být děvčeti překážkou v štěstí. Marie dostala se náhodou k jakési vysoké paní, jež jedouc naší dědinou, zamilovala ji, a vyslovila se, že ji bude matkou.“

„A co se stalo s otcem její?“ pokračovala paní ve vyptávání, jež mi bylo jistotou, že byl otec její syn onoho nešťastného myslivce Vašického, týž Josef, jenž přinesl tehdá o pouti Košťálovské matce a sestře pernikové srdce.

„Otec její,“ dím, „odpočívá na hřbitově naší dědiny podle otce a matky své. Jednoho dne nalezen byl mrtev u brány; lidé, jdouce z rána do polí, odvezli jej do kostnice. Tak skončil bodrý myslivec.“

Paní zakryla obličej dlaněmi. Dítky vidouce počínání matčino, též se roztruchlily; domáci pán přistoupiv ke mně pravil šeptem:

„Dědeček náš jest syn onoho myslivce Vašičkého. Odložte vypravování své až na po druhé.“

Po chvíli se paní zotavila a jala se mluviti.

„Muž, o němž jste nyní vyprávěl, že tak bídně skončil, byl dědeček můj. Otec o něm často vypravoval, a vždy chválil jeho dobré srdce. Dobrota ho však zavedla. Dej mu Bůh lehké odpočívání! Otec můj přivedl to prací a pilností daleko. Ruce a hlava, to bylo jediné dědictví, jež mu po rodičích zůstalo. Pán Bůh dědictví tomu požehnání udělil. Otec můj je muž vůbec ctěný a daleko široko pro svou poctivost a *správnost známý. Brzo jej spatříte.*“ —

Ještě dlouho jsme vyprávěli, zvláště se chtěla domácí paní dověděti něčeho bližšího o tetce své, ale tu jsem jí posloužiti nemohl. Sám jsem ničeho nevěděl. Co se s ní stalo, to jedině Bohu povědomo bylo. Konečně jsem se měl k odchodu. Paní vyprovázejíc mne ze dvéří pravila: „Jak mile otec můj v Praze bude, to se zajisté bez otálení vydá k Vaší babičce. Zatím ale jí dejte zprávu o tom, že jste nás našel. Bude jí to jistě těšiti, ana tak vřelého a laskavého podílu na osudech babičky mé a dědečka brala.“

Nastalo jaro, a byl krásný den. Slunéčko mladé zrcadlilo se v čisté vodě potůčků a zahřívalo svými paprsky mile prostor. Stromy byly ve květu a mladé osení rašilo ze země jako o závod. Všude radost a veselí. Prostor rozléhal se zpěvem ptactva a naplněn byl rozkošným zápachem fialek.

Bylo odpoledne, když jsem vyšel za bránu se starým jakýms pánem. Měl hlavu šedivou jako mléko, obličej ale jemně zbarvený, o zdravosti svědčící. Oko bylo jaré a mírné, a vesele zíralo před sebe. Celý úkaz pána byl milý, příjemný, neboť nebylo tu ani známky sešlosti a trýzně života. Zdálo se, jakoby se ho byl zub času stranil, jakoby ho byl ušetřil; a kdyby vlasy byly jako druhdy barvy černé, mohl se směle držeti za muže v nejpěknějším věku.

Kdož byl tento pán?

Nikdo jiný, než Josef, syn myslivce Vašického. Rozloučil se na vždy s Vídní, kdež si pracovitostí a pilností svou pomohl k znamenitému jmění, a odebral se k dceři své, kdež chtěl dny pozimku svého stráviti.

Byl teprv několik dnů v Praze, mně se ale zdálo, že jsem s ním už leta znám, tak milý byl obchod s mužem tím. Každé slovo jeho bylo čerpáno ze studně moudrosti života, na jejíž dno přivedla jej zkušenost a přemýšlení. Zamiloval jsem jej hned od prvního uzření; a že jsem mu mohl vyprávěti o otčině jeho a o babičce, na níž se dobře pamatoval, i on se mne rád držel. Mimo to zdálo se, že spozoroval, jak mi Růžena přeje, jak jest mi ze srdce a z celé duše nachýlena, a to snad *též přispělo*, přízeň jeho mi získati. Slovem, za několik těch *dnů, jež strávil v dceřině* rodině, stali jsme se přáteli.

Šli jsme tedy spolu, ubírajíce se cestou vzhůru. On vedl Jeníka za ruku, já pak Vašátko. Paní a Růžena šly několik kroků za námi. Rozmlouvali jsme velmi srdečně.

„A povídejte mi, jak všechno doma vypadá a jak v Košťálově? Babička musí být už hodně v letech, jistě už přes devadesát," pravil.

„Tak jest," dím. „Doma a v Košťálově málo se změnilo. Lidé žijí v bázni Boží den ke dni, a málo kdy se stane, aby je něco z míry vybouřilo. Svět též málo jich dbá, a tak jest jakoby jich nebylo."

„Ale přece mi řeknete, mají-li už v Košťálově silnici. Za mého času mnoho se o tom mluvilo."

„Silnici?" ptám se. Ani řeči o ní není, a nač by jim jí třeba bylo? Oni nic nepotřebují, aby něco přiváželi, a aby se něco od nich vyvážeti mohlo, věru nevím."

„To je chyba, velká chyba," dí on. „Košťálov je v ourodné krajině a má příznivé položení. Silnice by mu mohla k větší znamenitosti, obyvatelům jeho k větší zámožnosti pomoci. Na polích svých trojnásob by se jim roditi mohlo, na řece dva tři mlýny býti by mohly, jejichž výrobky by v městě dobrého odbytu nalezly. Mnoho dobytka se tu za mého času chovalo, a už tehdá jsem si myslil, že se krajina hodí dobře pro kožešníky a koželuhy. To jsou výnosné živnosti a nemělo by jimi býti pohazováno. Zde by byly pramenem bohatství. A jakž to stojí s pastvinami?" tázal se dále.

„Leží, jako před lety ležely," dím; „málo kdo ba nikdo se o ně nestará. Dobytek se jim vyhýbá, a tak leží v pravdě ladem."

„Zase veliká chyba; přeškoda půdy tak ourodné, že jí nikdo nevelí, aby přinášela užitky. A nejen škoda, hřích je to, neboť jest povinností člověka, aby užíval prostředků, jež mu příroda k ruce dala, k svému prospěchu. — Bude Vám asi divno, že tak rozprávím, řeknete snad, že jsem suchopárným člověkem, že všude spatřuju jenom peníze; ale křivdu byste mi činil. Postavil jsem se jen na stanovisko rozumného člověka, a Bohu díky, dobře se mi při tom vede. Jestliže jest člověk přesvědčen, že všechno, co vůkol sebe vidí, jakýs dobrý cíl má, že jest určeno, aby pojistilo člověku blahobyt tělesný i duchovní, pak jistě též se vynasnaží, aby sil svých

a sil, jež ve věcech spočívají, ladem nenechal. Jenom škoda, že všichni lidé tak nesmýšlejí; byloť by brzo méně bídy a svízelů na světě a život by se nepovažoval za obtíž a břemeno, jakož se to nyní na mnoze děje. Ale pracovati se musí, zde na světě není stání; a že tak jest a býti má, to slouží rozumnému člověku k útěše, neboť spatřuje v takovém zařízení prst toho, jenž vyměřil každé věci běh dle nejdokonalejších zákonů.“

Stařec ustal na chvílku v řeči, a shýbnuv se k vnukovi, jejž za ruku držel, pohladil ho na tváři, neboť spozoroval, jak hošík k němu pohlíží a každé jeho slovo pojímati se zdá. Já pak obdivoval jsem se v duši moudrosti jeho a svěžesti myšlének. V okamžiku tom ničeho jsem si nepřál, než aby dále vyprávěl. A aby k tomu podnět měl, požádal jsem ho, by mi vylíčil obraz života svého, a jak možno bylo, že se tak vysoko povznesl.

Usmál se a pravil, v tom že mi rád bude po vůli, načež začal po chvílce: „Po smrti matky stál jsem takřka sám a sám ve světě, neboť otec stal se blouznivcem a šílencem, doufajícím ještě pořáde, že nějakým zázračným způsobem k zámožnosti bývalé si pomůže. Zapomněl, že praví písmo: „Člověče pomoz si a já ti pomohu.“ Bylo mi trochu ouzko, neboť byl jsem právě ještě hošík, a smrt matčina hluboko mne ranila; ostatně není to nic snadného, když člověk si říci musí, sám a sám jsi ve světě; o jiné rodiče se starají, ty si musíš býti ale sám otcem, sám matkou. Laskavostí bratra Vaši babičky přišel jsem nedaleko Košťálova do učení k zámečníkovi. Mistr byl člověk hrubý a zhovadilý. Měl ženu a dvě děti, ubohé ale snášely nevyslovná muka. Mistr byl vysloužilý voják a z většího dílu pořád opilý, a tak nepřišli jsme ani z rány. Život, jakýž jsem vedl, nedá se slovy vypsati. Ve dne stísněni jsme byli v nezdravé komoře, kdež se u okna pilovalo a kovalo; v noci ležel jsem na půdě na kusu zpukřelé slámy. —

Brzo jsem nahlédl, že by mi z takovéhoto života málo vyplynulo, že bych se spíše také hrubým stal, a proto jal jsem se pátrati po jiném místě, jež jsem také brzo obdržel. Náhoda byla mi zde velmi k pomoci. Mistr můj se totiž vrátil jednou v noci pozdě domů a byl spilý až na mol. Nebylo to nic neobyčej-

ného. Otevřel jsem mu dvéře, vysvlékl a uložil ho do postele. Brzo na to zaslechl jsem dole hrozný křik a strašné klení, z čehož jsem poznal, že se mistrovi stalo něco proti chuti. Pravá rvačka začala ale z rána. Lidé se stavěli před naši dílnou, odkudž každou chvíli něco oknem vylítlo, buď že hrnce, buď že nástroje. Mistr a mistrová byli v křížku, a děti, chtíce je rozvésti, co do rukou dostali, házeli na ně. Bylo to hnusné divadlo. Šel právě v tu chvíli kupec okolo a pozoroval, co se děje. Na to vzal mne stranou a pravil, že v místě tom zůstati nesmím a nemohu, a že mne pošle k jinému mistrovi, u něhož se něčemu řádnému naučím.

Kdo byl radší než já. Ještě toho odpůldne ubíral jsem se z místa a večer jsem byl v krajském městě, kdež jsem se brzo doptal na svého přištího pána. Zde jsem žil v svatém pokoji a měl jsem i dobrou stravu; pán i paní byli hodní. Ale jiná věc padala do váhy. Bylo tu několik malých dětí a já se stal brzo chůvou a děvečkou. Co bylo ale počíti? Musil jsem býti spokojen, ač jsem denně více poznával, že nerostou na cestách života růže. Pět let pral jsem plíny, štípal dříví, metl a zabýval se s dětmi, až pak na začátku šestého, jsa skoro patnáct roků stár, dostal jsem za vyučenou. —

Byl veliký div, že jsem se při takovém životě něčemu naučil. Poznal jsem ale brzo, že co umětí budu, jediný bude můj majetek, a proto nahražoval jsem pilností a všímavostí, co jsem zanedbal vedlejšími svými ouřady. A pán můj, vida dobrou vůli mou, povolnost a podajnost, mnoho mi k vůli činil, mnoho ukázal a vysvětlil, tak že jsem se stal jak jen možno řádným dělníkem. Mimo to nebyl jsem nikdy nechápavým a nevtipným, a tak jsem se i toho dopídil, o čem se mistr nezmínil.

Byl jsem tudy tak daleko, že jsem dovedl zámek zhotoviti, klíč pořádně vypilovati, zámky otvírati, hodiny spraviti, jakož i jiné věci vyvésti, jež padají na venkově do oboru zámečnictví. Ba i zuby jsem trhati dovedl, neboť slynul mistr v celém okolí uměním tímto. A mohu Vás ujistiti, že jsem si na cestách svých mnohý groš tímto způsobem vydělal.

Dostav za vyučenou, stal se ze mne zcela jiný člověk. Byl jsem jako znovu zrozen, a cítil svoji samostatnost. Síly moje překypovaly. *Něco mne stále* pudilo ku předu, a proto

jsem si umínil svět trochu shlédnouti. Za půl roku, když jsem si byl kousek šatu pořídil, cestoval jsem po silnici k Vídni.

Zde mi nastal nový život. Dva dni byl jsem na hospodě, než jsem místo obdržel, použil jsem času toho, abych shlédl trochu město. Co jsem tu vše spatřil! Obrazotvornost něco lepšího nikdy mi nevytvořila. A to rejdění, snažení a křižování lidstva, onen ruch a stálá pohyblivost a přičinlivost — to vše mocně na mne působilo. Bylo mi, jakobych právě ze sna procitl a novými předměty vstoupil do mne i nový duch. Pohlížel jsem v pravo i v levo na lidi a do krámů, a lesk posledních mne takřka okouzlil. A chvíle tato rozhodla nad snahami života mého. „Přičiniš se,“ šeptal jsem si v útrobách duše, „přičiniš se.“ Netroufal jsem ale dodati, „abys mohl býti též někdy pánem takového lesku, abys se vymanil z chudoby.“ — Muka chudoby jsem v plné míře zakusil; obraz otce a matky mé stále mi tanul před očima, a proto si dovedete snadně představiti ctižádostivost, v okamžiku tom ve mne se zmáhající. Každá maličkost, již jsem spatřil, velikou důležitost pro mne měla — byl jsem chudincem, jehož jediný majetek a jediná naděje spočívala v rukou a v rozumu. Pěkná předsevzetí vznikla tu v duši mé, a já jim zůstal pak na vždy věren. —

Právě jsem se zatáčel do postranní ulice, když tu před sebou zaslechnu české hlasy. Jako jiskra mne to prolétlo, a byl jsem velmi potěšen, že mohu zase krajanům do tváře pohlédnouti, a zvuky drahé poslechnouti. Krajané ti byly dvě ženštiny, v nichž jsem na první pohled poznal matku a dceru. Táhlo mne něco k nim, a tak jsem nelenoval sledovati je.

Matka byla slabá, bledá osoba černých havranních vlasů, ač byla jenom v jednoduché šaty oděná, byl výraz tváře její přece vážný, daleko jsa vzdálen toho, co se sprostým nazývá. Děvče pak bylo pěkné jako květ růže, ztepilého zrůstu, plné svižnosti a čerstvosti. Když člověk nikoho ve světě nemá, když stojí sám a sám jako kůl v plotě, tu se rád přidruží k jiným, zvlášť když ho něco tajného k tomu pobádá. Proto se zdá, jakoby vůli Boží byli se lidé na křižátkách setkali, *jakoby co* staří známí ruce si podali, aby pak společně cestu *konali, nikdy více* na rozloučení nepomyslíce. A tak bylo

mne. Byl bych s radostí k oběma ženštinám přistoupil, a jedné jako matce, druhé jako sestře ruku podal — ale přece jsem si nedůvěřoval. Zatím ale postačilo toto setkání, aby mi naplnilo srdce vnitřní radostí a citem sladkobolným. Zpomněl jsem v tu chvíli s touhou na sestru svou; kde as ubohá jest? jak se jí as vede? setkáme-li se ještě někdy? Tak jsem se sám sebe tázal, nemoha si nijaké odpovědi dáti. Ubohá, drahá sestra! Bez podpory jsem jí zanechati musil; osud bez milosrdenství od sebe nás odtrhl. Byl jsem hluboce zamyšlen a stopoval s hlavou schýlenou ženštiny. Chvilkami i oko mi vlhlo, a zase jsem se potěšil, když k uchu mému slovo příbuzné došlo. Poznal jsem brzo, že se děvče Marie nazývá, a to mne tím více potěšilo, že do duše volalo jmeno drahé sestry. Konečně zastavily se ženštiny před krámem kytkářským, kamž hned na to vstouply. Zůstal jsem státi a prohlížel si zatím kytky za sklem zavěšené, klobouky, čepce rozličného druhu a jiné ženské drobnosti. Oknem viděl jsem do krámu, a spozoroval, jak Marie skroušeně před jakousi paní stojí, jež mluvíc s matkou, často na ni pohlíží. Na to vykázala jí táž paní místo mezi děvčaty, jež kolem velikého kulatého stolu seděly, a matka poklonic se odešla. — Důstojné počínání matčino velikou úctu mi vštípilo, a dodalo srdce, že jsem se hned k ní obrátil, jak mile krám opustila. Byla mile dojata, když jsem ji po česku promluvil. Brzo jsme se smluvili a sblížili; já jí vyprávěl o krátkém běhu svého života, o stavu svých rodičů, a že nyní sám a sám ve světě stojím. Ona zase na vzájem sdílná byla, a svěřila se mi, že před půl rokem choť ztratila, jenž byl úředníkem kdesi v kupecké písárně, a že se nyní živí s dcerou svou šitím, ježto muž po sobě žádného jmění byl nezanechal. Musel jsem také hned do jejího bytu vejíti, pozvala mne, abych je častěji navštívil, což jsem milerád učiniti slíbil.

Cestou myslil jsem ustavičně na svou novou známost, a zvlášť dojímavý a truchlý, při tom ale nad míru pěkný a výrazný obličej Marie šel mi k srdci. Vidíte příteli, setkání toto mělo pro celý život můj důležité následky a dalo mému toužení a snažení nový a jistý směr. Cítil jsem se hned bohatším a spokojenějším, když jsem se z bytu nové mateřské při-

telkyně ubíral. Nevím ani sám, jak a proč se to stalo, ž
jsem se ubíral ulicí, kde seděla Marie v kytkářském krámě
stolem. Zastavil jsem se a dělaje jakobych si vyložených vě
všímal, pohlížel jsem do vnitř, nespouštěje s Marie oka. Oblič
její byl vážný a poklidný, svědčící výrazem svým o hlubok
opravdové bolesti. Srdce mi hlasitěji bilo, a příjemné tepl
rozlévalo se v oudech mých, při čemž mi tak volno bylo, ž
bych byl hodinu ještě státi ostal.

Bez odporu, byla to nejvážnější událost, jež mne hne
na počátku ve Vídni potkala. Cokoliv jsem později zažil, t
vše mnohem menší bylo důležitosti. Obraz Marie zůstal
v duši mé, a nebem souzeno mi bylo, abych volil dívku tu
společnici po cestách života. O tom však později rozprá
věti budu. —

Druhého dne dostal jsem se do práce, a to k pánu velm
hodnému a přívětivému. Byl jsem mezi dvaceti tovaryši, j
v dílně pracovali, nejmladší, a proto jsem mnoho si musil d
líbili, zvlášť i proto, že jsem byl Čech.

„Což vy Čechové," říkávali mi jeden přes druhého, „v
nic jiného neumíte, než koláče péci a jísti."

„A to bych neřekl," odvětil zase jiný. „O těch kolá
čích jest to pouhá povídačka. Co Vám napadá! Slyšeli js
něco vypravovati, co leč jest. Znám chvála Bohu pořádně
„pemáky" a vím co umějí. Byl jsem v jistém městě, jeho
jmenem bych si byl několikráte jazyk polámal, a pracoval
mistra, jenž byl spolu zámečníkem, kovářem, hodinářem,
zbrojířem. Ale lidičky, tu špínu jste měli vidět! K neuvěře
to bylo. Svinky a slepice v jedné světnici s lidmi přebýval
Mistr se dvakrát za rok převlékal a děti chodily do pátéh
šestého roku jak je Bůh stvořil. Povídám Vám lidičky, Čec
to je země horší než kterákoliv americká; tam se mo
jenom aby jim Pán Bůh dal kořalku a zase kořalku."

Takové a podobné řeči musil jsem poslouchati a snáš
aniž bych se byl mohl pořádně ozvati. Soudruhové moji b
hrubci nesmírní, a každé slovo moje smíchem nerázným spr
vázeli, tak že jsem konečně za dobré uznal, zcela mlčel
žvástání podobnému meze neklásti. Řeči jejich tak žádné c
při člověku rozumném míti nemohly a také neměly. — Ze

čátku, když jsem se do dílny dostal, trval hluk a smích po celý den, každému to radost působilo, když mne „pemáka“ (jak se všickni vyjadřovali) mohl škádliti a urážeti buď tím, buď jiným způsobem; pomalu pak se pokřiky a ousměšky stišily, tak že jsem měl přece konečně pokojnou chvíli; ostatně se mne mistr, uslyšev co se děje, rázně zastal, tak že si pak už nikdo více nedovolil na mne si vyjížděti. Někdy ovšem se krev ve mne vařila, a to zvlášť, když si některý neotesanec dovolil vlast mou pohaněti, jakoby byla země zlodějů, a mne až slze polily. Vždy však zvítězilo napomínání vdovy Fláskové a její dcery Marie, tak že jsem tichým zůstal, a před ně perlí neházel.

V dílně pracoval též mistrův syn Leopold, jenž mohl býti něco mladší než já. Byl to hoch dobrý, upřímný a srdečný, však nad míru lehkomyslný. Pracovali jsme vedle sebe, a to a ono si mezi prací vyprávěli. Hoch byl zvědavý a vyptával se na vše, co se mne a domova mého týkalo, a já zase jsa rád, že jsem našel člověka dobře se mnou smýšlejícího, rád jsem mu o všem dával zprávu. I o osudech rodiny své jsem mu vyprávěl, což ho velmi dojalo.

„A tedy už nikoho na světě nemáte?“ ptal se outrpným hlasem.

„Ba že,“ dím; „matka a otec zemřeli a sestra Bůh ví kde je a jak se jí vede. Jestli se opět někdy shledáme, kdož to mohl říci? Rozešli jsme se, a cesty naše se snad na vždy oddělily.“

„A sestra Vaše byla mladší než Vy?“ ptal se Leopold dále.

„Starší byla o dvě leta,“ vyprávěl jsem. „Ale což to platné. Ženská vždy potřebuje ve světě podpory, neboť jest slabý tvor, a stojí-li sama a sama, každý se o ni otírá, každý myslí že oprávněn jest, aby se směl na ni prohřešiti. Marjánka jest ovšem rozumná a moudrá, přece si myslím ale mnohdy, že bude třeba rady a pomoci, a že snad nenajde nijakého upřímného rádce a přítele.“

„Nemyslete si to,“ vece Leopold pohnut; „dobrému člověku dostane se vždy dobrých přátel ve světě. Kdo má srdce samo jiné, najde též srdce upřímné, sdílné a příbuzné. Vidíte, já *jsem se Vám se začátku dosti* smál a žerty s Vámi si

tropil, nyní ale, když vím, že jste už mnoho na světě zkus že rodiče nemáte a osud že sestru od Vás odtrhl, nyní by si to za hřích pokládal, abych Vás jenom pohledem urazil

„Vy jste hodný a dobrý přítel," dím, ruku mu podáva a on pojav a stisknuv ji, pravil:

„Ano, jsem a zůstanu jím, dokud Vy mi přítelem bude Řeknu Vám to upřímně, že si Vás vážím, proto že zlé neapl cíte zlým."

Známost a přátelství Leopoldovo mnoho mi prospěl neboť se stal i mistr ke mně příchylným a nabyl příležito lépe mne poznati. Získal jsem si přístupu do příbytku jeh a paní si mne brzo oblíbila, neboť dobře seznala, že není mne ničeho, co by Vídenským životem nebo duchovní pok žeností zavánělo. Od té doby byl jsem považován jako d mácí a paní mne zvala čas od času ke stolu. Byla to vel výhoda pro mne, a já se vždy snažil, abych se jí hod stal. Mistr a mistrová však vidouce moji upřímnou a úsilu snahu, byli zase velmi uznalí, a starali se, aby mi ničeho scházelo.

Od těch dob vedl jsem spokojený život; jenom zpomín na sestru naplňovala mne někdy zármutkem. Jak se jí vede? Snad nouzi trpí, snad jí chybí i věci nejpotřebnějš tak jsem si myslíval. Pak ale zase mne důvěra, že Bůh koho neopouští, kdo v něj doufá, upokojila.

„Tak jako o mne, bude i o ní starost míti, a zachrání přede vším zlem, a nedá, aby klesnula."

Leopold chodil skoro každodenně do mého bytu, je záležel z malého pokojíčku se sprostým ale čistým nářad Zůstával jsem právě v tom domě, co vdova Vitásková s d ru Marií, a proto pochopíte, že jsem byl skoro denně, a vž vždy, kdykoliv mi čas dovoloval, u přítelkyň svých; se m pak i Leopold k nim přicházel. A zde jsme zažili pě chvíle, neznajíce nijakého trápení a nijaké bolesti.

Od jak živa byl jsem milovníkem poučného a ušlech jícího čtení, a proto mi velmi milé bylo, že jsem žádosti dosti učiniti a touze po zdokonalení duchovním vyhověti Leopoldův příbuzný měl totiž pěknou knihovnu, již by *svém otci zdědil* a stále novými knihami rozmnožoval.

dující a připravoval se k stavu učitelskému, jenž byl jeho oblíbenějším stavem. Že však tento Leopoldův přítel mohl na veškeron duchovní mou snahu působil, dobře bude, vyž Vám o něm podám jakýsi obraz, zvlášť když vylíčím o smýšlení a snahy.

Pan Feld, tak se totiž nazýval, byl něco přes dvacet let r a bratranec Leopoldovy matky. Záhy mu rodiče zemřeli, echavše po sobě dosti značné jmění, tak že byla budoucst jeho pojištěna, kdyby se byl zcela jenom svým knihám dal, a po rozmnožení majetku svého netoužil. Ale jakkoby byl Feld mladý, měl přece dozralé myšlénky a velmi rozně a chápavě mluvíval, tak že jsem z řečí jeho vše potel a v duši své uchoval. Slova jeho byla mi vždy vodítn, a jednaje dle nich, vždy jsem dobře pochodil.

„Člověk je síla duchovní a tělesná, a každá síla své zány, svůj účel má. Lenosti a nečinnosti jedná se proti těm tcnům a nikdy se účelu nedosáhne.“ Jindy zase říkával: ždý člověk má věděti, co chce a kam se snaží, neboť kdo neví, nežije, alebrž živoří, maří a ruší poklady, jež Bůh duši jeho uložil. Ježto jest z těla a duše, starati se musí, y potřeby i tělesné i duchovní ukojil; tělesné ale přednější u, po nich pak šlechetnější přicházejí, totiž duchovní. Duše ro jest v skořepině. Duchovní život spočívá na tělesném a sině jest účelem člověka a člověčenstva. Musí tedy býti tělný zachován, aby duchovní na zmar nepřišel. Kde o tělo staráno, tam brzo rozepne život duchovní peruti své a rozmoc, kteráž schopna jest, aby zázraky vyváděla, aby dokala, že z Boha jsme, obdařeni jsouce mocí tvořivou.“

Tak a podobně mluvíval pan Feld, a já neznal většího šení, jako když se mi poštěstilo v prázdných chvílích slojeho naslouchati. Poznával jsem pak zřejmě, že jsem *jednoho spolku*, žeby mnou v celku tom mezera poA poznání to nesmírně mne potěšilo; učinilo, že jsem hrdějším, že jsem všude vůkol spatřoval přátele, k jecíli — k dokonalosti lidské spěchající. Jakás tajná nka se v duši mé vyplnila, a mohu říci, že jsem byl od by rád na světě. — Abych Vám ale dopověděl o panu *Jakž mluvil, tak též jednal*, staraje se vždy, aby co

duchovně nabyl, bylo mu tělesně k prospěchu, t. j. aby jmění své rozmnožil. „Peníze a jmění vůbec jsou krásná v říkával; „člověk musí jich vydobyti, musí je takřka přírodě drati, a to stojí mnohého namáhání; neboť jde na rozum je třeba k tomu veliké vytrvalosti a přičinlivosti, ježto se i každý rozumný člověk za tím žene. Majetností hmotnou jistí si člověk i požitky duchovní, vyšší, pojistí je i ro své. Dokud majetnost ta v lůně přírody spočívá, jest mr teprv když člověku se do rukou dostane, stane se zázi nou.“ — Pan Feld kupoval proto samé knihy, jež smýš a snahám jeho hovily, a ježto byl tak laskav, že se u knihy užitečné a přiměřené mi půjčovati, tož snadně pozn že mi z toho veliký užitek plynul.

Dlouho do noci jsem čítával, taktéž v neděli a ve svá když jsem u vdovy Vitáskové nebyl. Dostalo se mi také j nou do ruky knihy, jejíž název byl: „*Co jest průmysl našemu třeba*;“ tam jsem se o věcech dověděl, o nichž j dříve ani zdání neměl. Kniha ta rozdělena byla ve dva d v prvním pojednávalo se o tom, jakou povahu má míti p myslník a jak vůbec zřízen býti musí, aby se s nejlepším z rem potkal. Tu se vedla řeč o pilnosti, pracovitosti, při livosti a schránlivosti.

V druhém díle vyčteny byly vědomosti, jichž průmy níku nevyhnutně třeba v době nynější; a zde především jala mne kapitola o rejsování a kreslení. Bylo tam doslov

„Kreslení a rejsování jest pro každého nevyhnutné jest kdokoliv; řemeslníkovi jest ale vezdejším chlebem. S užitků z něho mu vyplývá. Oko a ruka jeho oblíbí si a vede pak pěkné formy vyváděti a tvořiti, jakož i ve přír je poznávati a napodobiti. Proto nemělo by býti řemesln jenž by neuměl tužkou na papíře vládnouti, jehož oko nel by zbystřeno a zešlechtěno sličnými formami, jež všude, koliv se obrátí, vidí, jež mu příroda ustavičně předvádí. by se neděly hnusné nemotornosti, a výrobky průmyslni výrobky pilnosti lidské, neodporovaly by požadavkům kr a nebyly krasozpytci na úkoř.“ Slova ta jsem si dobře matoval a den jako den o nich přemýšlel. Konečně jsem o *předmětě tom* rozpravu s panem Feldem a se svým mist

Od pryního nabyl jsem ještě důkladnějšího poučení, a získal přesvědčení, že co jsem četl, silně do potřeby padá. Druhý pak se toho hned chopil, nahlížeje, žeby velmi užitečné bylo, aby dal Leopolda kreslení a rejsování učiti. A tak se stalo, čímž i mně poskytnuta příležitost, abych v učení mohl podíl bráti. Ovšem že prsty naše nebyly více ohebny, avšak vytrvali a všímavi jsouce, činili jsme dosti patrné pokroky. A s pokroky na papíře jevily se i pokroky v dílně. Zboží naše v krátkém čase rozeznávalo se od jiného a slynulo brzo svou vkusnosti. Ani byste tomu nevěřil, ale skutečná jest to pravda.

Tehdá ještě málo obráceno k tomu zřetele, aby se ve všem oku lahodilo. Co se mne týče, myslím a jsem o tom přesvědčen, žeby se k tomu nejbedlivěji přihlédati mělo, neboť jest to předůležitá věc. Kdo zboží kupuje, hledí aby dostal zboží dobré a úhledné, a který řemeslník tedy dovede obé spojovati, ten ovšem i odbytu si pojistí. Proto jsem též učeníky a tovaryše své vždy k tomu měl, aby si toho hleděli: z počátku se tomu zpouzeli, na to mi ale nevěděli jak děkovati. —

Později učinil jsem v kreslení znamenité pokroky, tak že jsem se více zabýval tužkou než kladivem a pilníkem. Pán mi dal i větší plat, a ježto jsem měl skrovné potřeby, uložil jsem vždy něco na stranu, tak že jsem měl za tři leta dvě stě zlatých pohromadě. — Pan Feld velikou radost z toho měl, když spatřil ovoce slov svých, a proto neustál oboru myšlének a pojmů mých rozšiřovati. Jednoho dne pravil ke mně:

„Jde-li Vám o to, abyste to přivedl v umění svém na jakýsi stupeň dokonalosti, to bych radil, abyste se chopil francouzských věcí. Francouze ještě nikdo nepředstihl, zvlášť co se Vašeho řemesla týče. Co do vkusnosti, jsou zde mistři.“

„Jak to myslíte?“ ptám se ho.

„Myslím, abyste se opatřil francouzskými novinami pro zlatníčníky, zbrojíře atd., jichž ve Francouzích několikero vycházejí. Noviny ty budou pro Vás pravým pokladem. Máte tam rytiny, o nichž se Vám nikdy nesnilo. Mistři v kreslení kladou tam své návrhy; také tam najdete vše, co s sebou moda přináší, co je nejnovější.“

„*Toť bych se musil konečně* ještě francouzsky učit,“ dím.

„A což je na tom," vece on; „možnost leží ve vůli Vytrvalostí a pilností vše se podaří. Kapka se střechy padající vyhlodá i nejtvrdší kámen."

Slova páně Feldova nevyšla mi více z hlavy, a než minu týden, učil jsem se francouzsky. Měl jsem v pana Felda takovou důvěru, že jsem ani nepochyboval, věc ta že mi bud k užitku. Mnsím Vám ale ještě pověděti, jak a kde jsem s francouzsky učil. —

V malé komůrce pod střechou bydlel v našem domě přepodivný člověk. Jako mol vězel v starých knihách. Lidé pravili, že je velikým učencem. Hospodyně jeho ale velice s stěžovala.

„Kdybych ho k tomu neměla, za celý rok se nepřevlikn a na Boží slunce nevyjde. Nejmilejší zábavou je mu, kdy může prach do sebe hltat. Komu a co tím prospěje, věr nevím." —

A hospodyně měla úplnou pravdu. Pan Mosl byl úplno protivou pana Felda. Jestliže tento učeným byl proto, ab sobě a jiným prospěl, *aby život si osladil životem, jejž vzbu zoval*, byl onen učeným proto, aby byl učeným; a učenos jeho byla mrtvým písmenem. S nikým nebyl s to, by pořádn promluvil, někomu něco poradil. Slunce pro něj nesvítilo hvězdy a měsíc pro něj neozařovaly noci, květiny mu nedýchaly vůně a ptačí zpěv nejmenší zajímavosti pro něj neměl Za to však Vám věděl, kdy a který egyptský král měl kuř oka, kolik a na kterém prstě. A to bylo účelem jeho života tomu věnoval čas, nevěda, žeby bylo na světě něco mnohen důležitějšího, totiž *přítomnost*. — Pan Mosl mluvil dobř francouzsky, jak hospodyně jeho pravila, a proto jsem si umínil, že se k němu obrátím s prosbou, aby mne jazyku tom naučil. A tak se stalo. Nebudu Vám vypisovati, jakých obtíž jsem přemoci musil z té příčiny, že mne držel pan Mosl z nějakého učence a jako učence mně francouzský jazyk vštěpoval. Zmínim se jindy o tom, a jistě že se mnohému kousk zasmějete; pro dnes toliko povím, že jsem se za rok tak dalece vyučil, abych mohl francouzským knihám rozuměti. Byl to pro mne veliké dobrodiní a přineslo mi od těch dob hojného ovoce, o čemž však se šířiti nemohu. Jenom tolik po-

vím, že jsem brzo seznal, jak měl pan Feld pravdu; nikdy jsem nelitoval, že jsem rady jeho uposlechl a tolik pilnosti učení se jazyku francouzskému věnoval.

Den ode dne mohl jsem lépe pánu svému posloužiti, a on jsa uznalý a vida jaký vliv mám na Leopolda, vždy většího podílu na svém závodě mi přál; pravím podílu, neboť peníze, jež jsem byl ushromáždil, složil jsem u něho, takže jsem se tedy skutečně v jeho dílně penězi zúčastnil. Rozumí se, že jsem užitek, jenž na táž dvě stě připadal, svědomitě dostával, čímž se kapitálek můj vždy množil. Nadto pak měl jsem větší plat, neboť jsem se stal za ten čas skutečně dohlížitelem a ředitelem dílny, v níž nyní třicet dělníků pracovalo dle mého udání a rozkazů mých. Z těch, již si při mém příchodě posměchy z „pemáka“ tropili, nikdo tu nebyl; „nechtěli býti pod komendou takového hrdopýška a nedovařeného učence,“ jak říkali. Pán však se nedal másti, vida že většího prospěchu získá, když mne ponechá a jim v cestě státi nebude. A tím ovšem slovo mé navzdor mladosti mé nabylo větší váhy; ostatně dovedl jsem si rešpekt zjednati. Byl jsem dobrý pracovník a nikoho jsem se nebál, maje vždy něco, co jiným chybělo.

Tak mi spokojeně čas plynul, že jsem ani nespozoroval, že šest roků minulo od doby, co jsem českou půdu opustil. Stal jsem se za ten čas mužnějším a rozvážlivějším, jistým krokem k cíli jdoucím, jehož že dosáhnu, jakýs tajný hlas z útrob mých mně jistil.

Toho času stala se v rodině mého pána veliká změna, jež měla velikě následky jak pro rodinu samu, tak i pro mne. Avšak tu se musím nazpět vrátiti. —

Pravil jsem, že byl Leopold velmi dobrý a citlivý hoch, pravil jsem i dále, že byl též velmi lehkomyslný, k čemuž se družila i nestálost. Vlipkováním a smíchem rád důležité věci odbýval, a jakkoliv jsem se vynasnažil, odvésti ho od toho, bylo vše marné. A to bylo příčinou mnohých mrzutostí v rodině a časté truchlivosti otce.

Mimo to byl *Leopold pravý* Vídenský kvítek. Uhed po-

mile oč se jednalo.

Bylo jednoho rána v neděli, když jsme se procház
spolu ulicemi. Leopold táhl mne pořáde v tu stranu, kudy
jde k práteru *). I učinil jsem mu konečně po vůli. Čím vi
jsme se práteru bližili, tím více se mu jazyk rozvazoval, t
že jsem poznal, že něco na srdci má, co by mi rád sděl
Nechtěl jsem býti ale vtíravým, a proto jsem čekal až sá
začne, jakkoliv jsem byl žádostiv zvěděti, co se mu udál
Doufal jsem, že se dovím příčiny jeho roztržitosti, již jsem
něho už po delší čas pozoroval. Leopold konečně začal.

„Přiznej se Josefe," pravil, na mne po šibalsku pohl
žeje, „přiznej se, že máš Marii Vitáskovou rád. Viď že
nemýlím? Či se za to stydíš? Nu to nic nedělá — také mi
do toho není. Marie je hodná a hezká holka a učiní tě šťas
ným, až si ji jednou vezmeš."

„Co tím chceš?" ptám se. „Jak na to přicházíš?"

„Zcela jednoduchým způsobem; chci ti vyprávěti o s
Julii," vece on.

„O své Julii?" dím já. „Máš nějakou Julii?"

„Ach Josefe! to je holka, jaké jsi ještě neviděl; pěk
jako anděl a dobrá jako beránek."

„Aj, aj," dím já; „zdá se, že ji už důkladně znáš."

„Ba ovšem," dí on; „vždyť už se s ní celý týden scházín

Divil jsem se, neboť takového něco jsem neočekáv
Chtěl jsem Leopoldovi něco namítati, nemohl jsem ale, neb
mne prosil, abych ho vyslechl, jak si s Julii známost učin
Vyrozuměl jsem jednoduše ze všeho, že ji, jda práter
potkal, že na ni pohledl a ona na něho, že se začervenali a
jako to při podobných věcech bývá. Zpozoroval jsem ale t
že Julie Leopoldova je jakési lehké zboží; to si však nedal ř
a tisíc důvodů mi proti tomu stavil, vypravuje, co nebohé děv
pro něj zkusí od rodičů, jenž chtějí, aby si vzala jakéh
starého vdovce.

Sdělil mi též, že ji chce překvapit nějakým pěkným š
tem, že půjdou večer k tanci atd. Já pak mu jednoduše ře
že o tom nechci pranic věděti, aby si vyhledal jiného dův

*) *Rozsáhlé sady, císařem Josefem II. pro vyražení obecenstva otevře*

nika. Leopolda to bolelo, já pak prohlédaje k následkům, jakéž věc ta příště míti mohla, a nechtě býti jeho spoluvinníkem, aniž jej moha od předsevzetí jeho odvésti, nemohl jsem jinak jednati. —

Otec se toho brzo domakal a držel mu epištolu; když však pořád o horších věcech doslýchal, rozlobil se tak, že ho mrtvice ranila. Ubohý mistr! slze jsem proléval, vida jak bez pohnutí jako prut natažen v posteli leží. I oči jeho vlhly; pomýšlel na osud svého syna. Za několik dnů vrátila se mrtvice s obnovenou silou, a on brzo na to ducha vypustil, učiniv pořízení, abych já zůstal na všechny časy vůdcem dílny jeho, jíž odkázal synu svému. Ze všech užitků měla mi připadnouti polovice.

Tak byla budoucnost moje pojištěna; byl jsem nyní společníkem Leopolda. Mimo to měl jsem na něj veliký vliv, a to tím, že mne nebožtík mistr učinil jeho poručníkem. Vedl jsem nyní závod dle nejlepšího vědomí svého a svědomitě; pravím svědomitě, neboť nic mi v cestě nestálo, abych nepracoval na svou ruku. Vdova byla pořád více a více churava, a z Leopolda stával se každým dnem větší světák. Nemohlť jsem ho na uzdě udržeti. Ona frejířka, jíž do sítě padl, všemohoucí vládu nad ním provozovala, svými kouzly veškerého smyslu jej zbaviviši. — Patrno tudy, že jsem byl takřka neobmezeným pánem.

Jestli že mne počínání Leopoldovo nepokojilo a starostmi naplňovalo, to jsem potěchu neskončenou nalezal v domácím kruhu vdovy Vitáskové. Marie byla mi srdcem i duší nakloněna a blažila mne denně více svou cností a šlechetností. Bylať to v skutku řídká dívka, pravá perle, skrytá v domácím úkrytu.

Po smrti mistrově uznal jsem za dobré, aby Marie z kytlářského závodu vystoupila a to hlavně z té příčiny, že jsem pozoroval, že společnost nebyla z nejpěknějších a nejmravnějších. Nadto byla Marie, když se z večera domů ubírala, velikému příkoří vystavena se strany nezbedných hejsků a darmošlapů, jižto si vyvolili za účel života kaziti morovým svým dechem nejušlechtilejší květ společnosti. Ostatně musím dodati, že se za krátký čas vmísilo do kruhu stihatelů Mariiných i *několik vysokých pánů*, jež se snažili, mrzkými pe-

nězi cnost její uplatiti. Proto byla vdova nucena každodenně pro Marii do krámu docházeti, aby ji sprostila nabíhání této nevázané roty. — Abych Vám měl vyprávěti o předmětu našich rozmluv, daleko by mne zaneslo a také od místa by bylo. Jenom tolik podotknu, že rozmluvy, jež jsme vedli, působily mocně na rozvinutí duchovního života, a že sloužily vydatně k ušlechtění srdce. —

Jiný pramen útěchy a radosti mé byla vždy více a více šířící se pověst našeho závodu. Dbal jsem o to, aby se svědomitě pracovalo, a proto bylo zboží naše jako na dračku, neboť se jinde více méně hotovila práce trhová a nevkusná, což u mne nikdy nebylo. Počet dělníků vystoupil za krátký čas až na pětatřicet a udržel se na té výšce až do poslední chvíle. Kdo co dělati dával, co mělo míti přece nějakou cenu, ten jistě ke mně přišel, mohl jsem mu nejnovějším posloužiti, ježto jsem stál s Paříží v stálém spojení a to pomocí novin, jakož i dopisování.

Po smrti mistra stali jsme se s Leopoldem mistry a měšťany Vídeňskými a jména naše společně byla na štítě; túž firmu nesla i naše dílna, neboť takové bylo přání nebožtíka mistra. Chtěl tím docíci, aby Leopold beze mne ničeho dělati, ani peníze se dlužiti ani co podpisovati nemohl. A zařízení to bylo moudré, jakož se to brzo objevilo; kdo o tom zvěděl, chránil se peníze Leopoldovi půjčiti, jichž on den ke dni více a více potřeboval. Jilie byla pijavka jeho kasy. — Brzo bylo každému známo, v jakém poměru s Leopoldem jsme, a proto se málo kdo po něm pídil; vše se ke mně obracelo, pročež i jméno mé po celé Vídni známo bylo, a mohu to s chloubou říci, že i mnoho platilo. Choval jsem se vždy a ke každému jako muž, držel slovo své, jednal všude zdvořile, přívětivě a vážně, a tak mi nikdo nemohl něco vyčítati, z něčeho mne viniti. Ovšem že na druhé straně i nepřízeň proti mne vystoupila, že zplodila nenávist a zášť — avšak, kdož by na světě nebyl zakusil, co nepřízeň jest? Jistě že každý z nejdokonalejší. —

Takový život vedl se v domě našem po tři léta, po kterémž čase se veliká změna úmrtím matky Leopoldovy udála. *Ona ještě byla*, jež slzami svými a hlubokou bolestí Leopolda

na uzdě držela, neboť jej láska a náklonnost k matce poutala. Umrtím jejím byl zcela svobodným, neboť poručnictví mé došlo za dvě leta po umrtí mistrově svého konce, načež všechno moje namáhání a vynasnažení bylo marné a bez výsledku. Julie udusila v Leopoldovi, jindy tak hodném hochu, hlas svědomí, jenž by jej byl k povinnosti nabádal; ona oči jeho hustou rouškou potáhla, aby činy své nespatřil a následky jich; ona konečně se vynasnažila, aby vždy opojen byl a všeho přemýšlení se zbavil, a i to se jí povedlo. Bylať jeho neobmezenou vládkyní. — Dobře věděla, kam snaha má vede, a proto bylo první, což se po umrtí matčině přičinila, aby Leopolda ode mne vzdálila. A též to se jí podařilo. Teprv když skutek vyveden byl, zvěděl jsem o něm. Leopold mnohdy celý týden v dílně se neokázal. S pilníkem, kladivem atd. už dávno se byl rozloučil, a ruce jeho byly bílé a měkké, jako je může míti jenom pán od péra. Strojil se dle nejnovějšího kroje, a mnoho na šatstvo vynakládal. Následkem takového života stalo se, že jsem jej jenom tehdá spatřil, když peněz potřeboval. Žili jsme také zcela jinak než před lety; jakož mne byl dříve z duše nakloněn, tak se ho nyní zmocnila neuhasitelná nenávist; proto se mi vyhýbal kde jen mohl, a tudy jsem si brzo zvykl týden a delší čas ho neviděti.

Bylo asi půl leta po umrtí staré paní, když jsem dostal jednoho dne z rána list z Berlína. Byl od Leopolda. Dával mi na srozuměnou, že chce stále mimo Vídeň žíti, a proto abych mu posýlal podíl jeho, dokud by mi nedal jiné zprávy k bankérovi, jehož jméno mi udal. — Obsah listu toho překvapil mne nad míru, poznal jsem, že je Leopold na vždy ztracen a to přičiněním Julliným, před níž jsem ho tolik byl varoval. Nemohl jsem jinak učiniti, než dle obsahu listu toho se říditi; Leopold poukázav mne na bankéra, chytře tomu předešel, abych mu výčitek činiti nemohl, jež by jej snad byly přece z opojení a zapomenutí jeho vybouřily.

Za několik měsíců opět jsem list obdržel, toho smyslu, že si přeje na vždy usaditi se v Berlíně, pročež že jest volen svůj podíl, jejž na společném závodě našem měl, popustiti mně, spolu též udal pod jakými výminkami by to učinil. Vida, že Leopolda *nelze více zachovati*, rozmyslil jsem se brzo a

uznal za prospešné, závod celý si zjednati. Při povětši, jakouž jsem požíval, nebylo mi těžké vydlužiti tolik peněz, mnoholi jsem potřeboval, jež jsem pak odeslal Berlínskému bankéroví. A od té chvíle náležela mi dílna a dům.

Byl jsem už ženat a trávil dny v štěstí a spokojenosti s Marií, když se mi událo cestovati do Berlína. Jsa u oběda, vezmu do ruky noviny, kdež mi padlo náhodou jméno bývalého mého spoludruha Leopolda do očí. Čta pozorněji — a těžký povzdech vydral se mi z prsou. Leopolda více nebylo. Zemřel ve špitále — zemřel jako nádeník. Tak byl poznamenán v řadě zemřelých. Pospíšil jsem do nemocnice. Tu ležel ubohý a mrtvola jeho svědčila o bídě, v jakéž skonal. Ležel tu s očima na polo otevřenýma a s rukama přes prsa složenýma. Slze mne polily a srdce zabolelo. Dlouhou chvíli stál jsem pohnut u mrtvoly. „Ubohý Leopolde," pravil jsem si v duchu, „už jsi u otce a matky, a bídě tvé jest konec učiněn. Cos musel as vytrpěti, než smrt podsekla mladý život tvůj. Jaks asi bolestně umíral, opuštěn od celého světa, od Julie, již jsi tak vroucně miloval!"

Odpoledne byl pohřeb; pochoval jsem Leopolda jak se na křesťana sluší. Na hrob dal jsem postaviti kříž s nápisem: „Našel už, co na světě hledal — lásku a štěstí."

Tak vyprávěl pan Vašický a slze ho polily. Smutné ty upomínky mocně na něj působily. Nechtěje, aby se zármutku oddal, zůstal jsem státi, tak že nás za chvilku dohonily Růžena a její matka. Dítky, pozorujíce, že dědeček smuten jest, obklopily ho a brzo se jim podařilo, že se tvář jeho vyjasnila. Obrátil se ke mně a pravil: „Konce se dovíte později." Kráčeli jsme dále pohromadě, jsouce v stínu bujného stromoví. Vyprávání dědečkovo velice mne dojalo, tak že jsem zamyšlen zůstal.

(O osudech sestry Vašického ve čtvrtém svazku.)

O školách.

I.

Horem pádem všecko ku předu se žene, a kdo nejde *s časem, opozdí se*, a velikou z toho škodu bere. Není věci,

které by si lidé nevšímali, není koutku, kam by rozum lidský nezabloudil, není hnutí, jehož by člověk ku prospěchu svému neužil! Jako vojín vytaseným mečem klesti si duch lidský cestu novou, dobu *vědomého života*. Bez rozumu a přemyšlování nic nepořídíš, a chceš-li býti ve cti živ, musíš ohlížeti se, co se vůkol tebe děje, sice statku sobě nedobudeš, potřeby své neukojíš a místa svého ve společnosti lidské řádně nevyplníš. Naříkají, že to neb ono zboží vyšlo z módy, že práce, jak ji otec vedl, nevyplácí se a dlouho trvá, že půda hospodáře nevyživí — a co toho příčinou? Pohodlná nedbalost! Což jsou ruce jen pro *jednu* práci? Musí role vypadati jako za dědečka? Moudrý dovede si poradíti, a přičinlivým Bůh pomůže. Darmo nám Bůh zraku a uší nedal, ani rozumu! K živobytí každému trochu mohovitosti třeba, a té dobudeš si rozumem, když dobře dovedeš užívati toho, čeho jiní zkusili a vymyslili, čeho si se vlastní hlavou dopídil. A čeho bys sám nedovedl, podaří se, bude-li vás více. Groš ke groši, síla k síle, vůle k vůli, všem se dobře povede.

Velká chyba, kde jen učenci a cizozemci přemyšlují; velký hřích jest, kdo si rozum jako hřivnu zakopá a nemoha si v ničem pomoci, duchem i tělem hyne! I rolnictví, i řemeslo duchem pronikati slušno, nemá-li býti mrtvým, neúrodným. Protož, kdo ducha našeho probouzí a osvěcuje, dobrodincem našim jest a pomáhá nám k blahu hmotnému i duševnímu. A kdo mládež vzdělává, obec vzdělává i budoucí pokolení, usnadňuje mu život pozemský, zvelebuje v něm důstojenství obrazu Božího. Mládeži svěřena budoucnost, a kdo k bližním lásku má, kdo svůj národ miluje, starati se bude o to, aby budoucnost ta byla šťastná, nezanedbá ničeho, čím by přispěl ku vzdělání mládeže; potěší se, vyjde-li mu ze školy zdárný synek, sláří jeho podpora. Podobá-li se život divadlu, podobá se škola šatnici, v níž se člověk na jevišti strojí; a podoben-li zahradě, jest škola štěpničkou, v níž se stromky pro štěpnici pěstují. Na dobré škole dobrý život záleží. Čím si kdo více ze školy do života přinese, tím více si sám v životě získá; kdo však chudý vyjde ze školy, bude stále hubeněti duchem i statkem, štěstí-li mu *nebo lidé* nepomohou.

Že si školami vlastní blaho i zdar státu zakládáme, dobře

věk náš pochopil. O ničem snad není v Čechách tolik krásných novin, jako o školách, jichž každým rokem hojný počet přibývá. I o učitele obce pilněji dbají, nešetříce ničeho, čím by školu zvelebili. Jak by asi zaplesal náš Komenský, kdyby se na nás podíval! Po dvou stech letech ujímají se u nás pobožné a moudré jeho myšlénky, byvše po dlouhý čas v zemi zahrabány! Však nám přece něco schází, co by se ani zvěčnělému Amosovi nelíbilo a co srdce české velmi rmoutí. Nový způsob vyučování přirozeným, jistým býti chce — a přec v školách českých mnoho věcí nepřirozených, jimiž se učení ztrpčuje a znesnadňuje, cit a srdce uráží a zdar školy podkopává. Zábuba ta škol českých odtud jde, že buď nevíme, co vlastně školy účelem, aneb že jiné věci za účel školy české býti nemohou, nemají-li škole, lidem, národu a státu škoditi.

Čteme-li, že tam a tam se škola založila, zvelebila, radost z toho míváme; o tom však, co se dříve dělo, nežli škola spořádána, jakých překážek a odporů tu přemáhati třeba, z novin nedoviš se. A dalo by se podivných historií o zakládání škol vypravovati. Nejsou lidé všickni a všude stejní, ani povahou, ani rozumem. Zakládá-li se škola, zakládá se proto, aby se buď staré nešvary odstranily, aneb aby se dověděla domácí i přespolní mládež i o jiných věcech, nežli posud možná bylo. Vzdělanější sousedé, přátelé pokroku, lidumilové plésají, jak mile zaslechnou o vzniku nového ústavu pro mládež; jiní sousedé hledí si starých zvyků, myslíce, že jak bylo, musí býti na věky věkův, kroutí hlavou, jakoby zlepšení neb rozšíření školy bylo novotou velmi nebezpečnou, mravům škodnou a zbytečnou; jiní hubují sice na starou školu, ukazujíce na jiná města, kde školy lepší jsou, žeby však i v obci jejich škola taková býti mohla, pokládají za nemožné: „co si to pomýšlejí; u nás to nikdy nebývalo; chtějí mít z dětí samé pány; kde by to obec naše vydržela!“ Inu chyba jest, že mnozí za hřích pokládají, aby se rozum dítek rozvinul, majíce to za porušení prostnosti a upřímnosti starých časů! A co se nákladu týče, není všude tak zle, *dobře-li se hospodaří a jmění obecného dobře užívá.* A když se již škola staví a sousedé pomáhati mají, jak na to mnozí vrčí! Dělá-li se silnice, nehubují: „však byl čas, člověk *mohl k ourazu přijíti,*“ *dí se*; staví-li se škola, jakých tu *bez*

potřeby nátisků! „Nač to, prosím Vás? Máte tolik peněz? Nevyučili jsme se též? Kdyby tu byly jenom naše časy, lépe by bylo!“ Tak a podobně hubuje se, a nikdo nepomyslí, že časy bývalé málo by nyní zmohly, kde lidé a potřeby jejich jiné jsou. Vím o městě, kde důchody obecní nejvíce z lesů jdou. Když tam zakládali hlavní školu, na dříví, jak se samo sebou rozumí, přiskočilo, aby důchody se zvětšily. A tu bylo hubování: „Vidíte, to máte z té školy; a ještě ani není, jak teprv, až bude?“ A kdo tak huboval? Hubovali lidé, kteří dříví nekupují, sami si je z lesa vozíce. Divná věc! kteří se tak křižovali, těm se škola nejvíc hodí, protože mohovitější snadněji dítě jinam posýlati může! Vyhýbají se, štítíce se toho, čeho jim nejvíce třeba! Kdo dítek nemají, třeba jmění dosti měli, nejsou všude tak lidští, aby podporovali, co celé obci k dobrému býti má, a hubují na školu, že jim statku bude ukrádati. Jiní mohovití mají více dítek a těší se, že děti nemusejí do ciziny posýlati, a přejí si dobré školy v městě — přejí si však školy takové, jaká by *jen dětem jejím* nejlíp sloužila, majíce za to, že musí býti hlavní škola, n. p. jen pouhou přípravovnou škol latinských. Že každý jen sebe na zřeteli má! Není cnosti občanskou, své-li jen výhody, dobrého celé obce ale nic nedbám. Mluvil jsem s mnohými, kde hlavní školy zakládali. „Já si toho vážím,“ pravil jeden, „nebudu muset chlapce posýlati do Němec; nebude tak mluvit humpulácky, jako holka, co nedávno přišla z hor!“ Také dobrá věc; a když je škola v místě, ať jí sousedé ve dobrém užijí. Že však při hlavních školách *jenom* na němčinu myslíme, dáváme zřejmě na jevo, že nevíme, proč školy vůbec a školy hlavní zvláště jsou. Pouhou řečí nikdo nezbohatne, a kdo jenom mluví, nemaje o čem mluviti, nemaje žádné známosti věcí lidských, jež v životě míti třeba, bude hloupější nežli pouhý Čech! — Kdyby Francouz Němci vytýkal, že je stockdeutsch, vysmál by se mu Němec, mysle si: my jsme my, a vy jste vy, a já jsem přece dobrý rolník, sousedá a Sas ald. Všemohoucí němčina jistě není ani žádná řeč, aby, kdo se jí naučí, i hned byl moudřejším a pančtějším; kdyby tak bylo, nemusil by se Němec ani učit, protože umí německy. Takové však moci řeč ta nemá, a člověk *umějící více jazyků* a nejsa jinak moudrý, podobá se

průsadně zvučné nádobě, několika barvami natřené, na níž snad milo podívati se; k užitku však není, ježto bez obsahu jest. Že města německá bohatší jsou než česká, sotva bude pouhou němčinou. Kdo nepřemýšlí a nemá Filipa, tou ani onou řečí nezbohatne; a města česká, kdyby pokračovala s časem, také by na lepším místě byla. V sobě hledejme příčinu chudoby a nedostatku, ne v řeči; v ospalosti, nevšímavosti, pohodlnosti, v rozkouskování sil a kapitálu, v nedostatku spolkového průmyslu a obchodu, v starých zvycích atd. naše chudoba. Angličan, Francouz nejsou Němci, dobrými vlastnostmi průmyslníka i obchodníka nad samy Němce vynikají, protože vlast jejich jiná jest, a oni dobře výhody místa a obydlí svého užívají. Zmínil jsem se zde o němčině jen k vůli tomu, aby bylo patrno, že mnozí nevědí, proč se školy stavějí a čeho se od nich nadíti lze.

A jako při zakládání škol, každý jiné o učení zdání má, tak i když škola v obci jest, ten to, ten ono od školy žádá; co jeden chválí, druhému se nelíbí, a co moudrý člověk velebí, tupí jiný, pokládaje učiteli za vinu to, co bys ctnosti učitele jmenoval. Pojďte jen na zkoušku, jednou sem, po druhé tam, a přesvědčíte se, jak lidé o věcech školních divně soudí! Byli jsme ve škole — před několika léty — kterou bych duchomornou nazval, kdyby místo ní již jiné nebylo. Starý učitel čítal „*Přítele mládeže*," kdež bylo mnoho veršovaných i neveršovaných pravidel mravnosti a opatrnosti atd.; — všeho dá se dobře i zle užíti. Pravidla ta nevyšla ze školy, i když „Přítel mládeže" pouť svou dokonal; říkávala se od dětí nazpaměť plným chorem, říkaly je všecky nahlas, najednou; pro střídání mival některý žák časem solo. Že děti tolik z paměti uměly, líbilo se hostům. „Co to dá práce, než to do nich vrazí" povídali; „nevím, proč na starého učitele hubují, že nic nedělá." Jeden z hostů byl také stařičký, důstojný pán, na jehož pochvale učiteli mnoho záleželo. I jemu se to líbilo, a dal učiteli pochvalu. Byla zkouška jiná v téže škole, jen že tam onen stařičký pán nebyl. Děti zase odříkávaly a líbilo se hostům. Vstane školní dozorce a zeptá se chlapce: „Víš-li pak také, cos povídal?" Chlapec zarazil se, protože otázky *takové jak živ neslyšel*; hosté sami se divili: „To je arci chyba

to měl kantor dětem povědit.“ Byl tam také otec chlapce, kterého se dozorce právě ptal. „Proč se právě mého Pepy ptá a přede mnou jej zahanbí?“ vece a rozhněval se na dozorce.

Prohlíželi psaní. „Hle hle, jak můj Honzík ve škole krásně píše a včera se neuměl doma podepsat; počkej já ti dám!“ pravil tatík s okuláry na nose. Předpisy byly dosti pravidelné a líbily se; každý se podíval na své dítě, pokoukal zběžně na psaní jiná a knížku odložil.

„Nepozoroval jste nic, pane?“ ptá se dozorce souseda.

„A co bych měl pozerovat; děti píší dost hezky; je to dost na starého učitele,“ dí tázaný.

„Podívejte se na tohle písmo; prohlídněte si je dobře; — teď se podívejte na tohle a na to,“ dí dozorce, knížku před sousedem rozkládaje a listy převraceje.

„Předpisy ty psali jen tři žáci jak se zdá, a to sice M., P. a K.“ odpoví na to ten, jenž vedle školního dozorce seděl, a pohrdlivý úsměch pohrává mu kolem rtů.

„A dřív Vám to nenapadlo?“

„Ovšem že ne,“ dí opět první; „jest to opovážlivé od kantora, neměl by si dovolit, aby klamal hosti.“

Písma žáků pro zkoušku byla psána všecka troji rukou. Nechme jiných věcí; víme již, jaká zkouška byla, jací na ní byli soudcové. Čipernější sousedé poznali, že je taková škola obci jen pro hanbu, přáli si jiné školy, a když již náklad na školu šel, přidali a založili školu hlavní čtyrstřídnou. Počali učitelové učiti a brzy bylo slyšet o nové škole rozličné hlasy: „Františka by mne ze školy doma nezůstala za nevím co; ten pan učitel to s nimi umí, hrá s nimi a zpívá, a jakou má s nimi trpělivost!“ pravila jedna paní. „Jak se ty děti naučí psát? Píší už kolik neděl, a pořád jen čáry a písmeny? Starý kantor uměl jinačí „foršifly!“ praví na to hned druhá.

„Frantík bude pomalu víc vědět, nežli já; ale copak, kde pak bychom se my tomu byli naučili? teď je svět celý jiný!“ dokládá zase mistr zámečník, jehož vlupný hošík veliké pokroky ve škole činí. A starostlivý přítel mládeže ozve se: „Pro pána krále! jak pak si to mají ty děti všecko pamatovat?“

I pána slyšel jsem stěžovati: „Když můj Šorš chodil do

školy, musíval mi odříkávati dva listy šprachlére. A teď, když přijde Hanzy domů, nemám ho co vyslejchat; rád bych věděl, co tam tolik hodin dělá; ty děti se nic nenaučí.“ Tak a podobně rozmlouval, maje své časy bývalé na mysli, kdy všechna učenost v tom záležela, když uměl hoch hodně papouškovati, třeba by byl ničemu nerozuměl.

Učitelové byli chváleni a haněni, jak jim kdo buď rozuměl, neb nerozuměl. — Nejhorší však bylo, že někteří i karakter učitelův tupili. Nový učitel jsa vzdělanější a maje jistější důchody, než starý, nebral máslo na dluh od sousedů, nedluhoval za mouku ald. a nedal si od rodičů poroučeti, kteří starého učitele komandovavali.

„Takového jsme tu zrovna potřebovali! Jemu je dítě jako dítě; jeť pravý hrubián! Považte jen, posadil mi Barušku vedle Troufalovic Báry, a máma její chodí ke mně na mlat! To byl nebožtík učitel jinači! A jak byl ponížený proti tomu holobrádku!“ Tak hovoří ctná matrona, a má pravdu; nový mladý učitel není tak podlízavý jako nebožtík, ani tak lichotivý, protože ví, *že stav jeho jest cti hoden a důstojný, a že má býti učitel řádným mužem.*

Hospodárnost a nádhera.

Třetí epištola Posla z Prahy.

Fk. Není snad otce, by neměl za povinnost, děti k pořádku, k dobrému chování, k hospodárnosti a k mírnosti ve vydávání nabádati.

Není náboženství, by nehorlilo proti pompě, zevnitřní okázalosti a nádheře. Toť jest velmi dobré; ale na druhé straně obecně se praví:

„Poklady shromážděti jest tolik, jako žíly národu vysušovati.“

„Nádhera velikých, tvoří zámožnost malých.“

„Marnotratníci přivádějí se na mizinu, obohacují ale stát.“

„Z nadbytku bohatého dostává se chudému chléb.“

Na štěstí objevují tyto obecné náhledy hospodárnost a *nádheru v nepravém* světle, ježto přihlédají pouze k následk-

kům, jež se vidí, nikoliv ale k těm, jež jsou vzdálenější, jež se nevidí. Vynasnažme se toto nedostatečné pojímání napraviti.

Václav a jeho bratr Vojtěch rozdělili se o otcovské dědictví; na každého připadá padesát tisíc zlatých ročních důchodů. Václav počíná si po modě, jest jak se říká rozhazovač peněz. Vícekrát za rok obnovuje své nářadí a měsíčně mění koně a kočár. Jeho rozkazy a příkazy vyplňují se na vlas; — slovem: Václav převyšuje všechno líčení o světácích.

Člověk musí ale slyšeti chválu, kterou ho jednohlasně všichni obsýpávají! „Vypravujte nám o Václavovi! ať žije Václav! To je dobrodinec dělníků; jest prozřetelnosti lidu. Jest arciť pravda, že se povaluje v prostopášnostech, že blátem stříká na okolojdoucí; jeho důstojnost a důstojnost lidstva trpí při tom ... Ale, což je na tom! Není-li sobě k užitku, tedy jiní mají bratrský díl v jeho jmění. Přivádí penize do oběhu, dům jeho je plný dodavatelů, kteří vždy se spokojenou tváří odcházejí. Neříká-liž se, že jsou penize kulaty, aby se kutálely?“

Vojtěch však má jiné účely života a jinak si počíná. Přemýšlí o vydáních, vyhledává jenom skrovných požitků, pomýšlí na budoucnost svých dětí; slovem: je hospodářský.

A člověk musí slyšet, co o něm praví sprostý lid.

„K čemu je asi daremný ten boháč a lichvář? Spočívá ovšem něco pěkného a důstojného v jednoduchosti jeho života; jest i lidský, dobrodějný, štědrý, on počítá ale přes příliš. Nestráví všech důchodů svých. Dům jeho není leskem a ruchem přeplněn. Jaký dík získá si na čalouníčích, cukrářích, zhotovitelích kočárů a koňařích?“ Tyto o mravnosti truchlivě svědčící soudy zakládají se na něčem, co bije do očí: na vydání marnotratníka; a na něčem, co jest skryto; na rovném, ba vyšším vydání hospodárného.

Všechny věci jsou božským vynálezem společenského pořádku tak zázračně zřízeny, že mravověda a hospodářství ve všem si souhlasí a nikdy proti sobě nestojí, i zde praví obé, že jest moudrost Vojtěchova *důstojnější* a výnosnější než bláznovství *Václavovo*.

A praví-li výnosnější, nemíním tím výnosné jen pro Vojtěcha a pro společnost vůbec, nýbrž výnosnější pro nynější pracovníky, pro nynější průmysl.

K dovedení toho postačí pouze skryté následky lidských činů, jichž tělesné oko nevidí, představiti před duchovní zrak.

Pravda, marnotratnost Václavova jeví se ve svých následcích zrakům všech: Každý vidí jeho Berlínky *), jeho Landavky *), jeho fétony *); krásné obrazy na stropech, bohaté koberce a lesk, jenž v jeho domě panuje. Každý ví, že jeho arabské koně vyhrávají při jízdách; hody, jež dává, vábí množství lidí a říká se vůbec: „To jest hodný muž; neukládá nic ze svých důchodů, ba spíše sahá na kapitál.“ To se vidí.

Co se dostane dělníkům z Vojtěchových příjmů? Právě tolik, co se jim dostane z příjmů Václavových. Všim až do posledního haléře obživují se dělníci. Dejme jen pozor a přihlédejme k těmto věcem bedlivě.

Avšak, jediný jest rozdíl: zběsilé vydávání Václavovo pronásleduje kletba, ono se sežírá a zmenšuje bez ustání. Moudré vydávání Vojtěchovo zvětšuje se každým rokem.

A když tomu tak jest, toť souhlasí obecný prospěch s mravovědou.

Vojtěch vydává pro sebe a pro svůj dům ročně dvacet tisíc. Kdyby to nedostačilo k štěstí jeho, nezasluhoval by jmena moudrého.

Bída, jež na nižších třídách spočívá jako hrozné břemeno, tkne se ho, jest pohnut a cítí se v svědomí svém zavázána, poskytnouti jim ulehčení. Ustanoví tedy deset tisíc k účelům dobročinnosti. Mezi obchodníky, fabrikanty a hospodáři má přátele, kteří se nalezají v nesnázích. On vyzvídá jejich postavení, aby jim mohl ku pomoci přispěti, a k tomu též deset tisíc ustanovuje. Konečně nezapomíná, že má decer vybývati, že má syny, jimž chce pojistiti budoucnost, a proto ustanoví si za povinnost, aby každoročně deset tisíc uložil.

Takto se tedy rozdělí jeho příjmy:

1) Osobní vydání . . . 20.000 zlatých
2) Dobročinnost . . . 10.000 „

*) Druhy kočárů.

3) Přátelské služby . . 10.000 zl.
4) Uhospodaření . . . 10.000 „

Prohlédejme nyní k jednotlivým těmto oddílům, a poznáme, že ani vídenský národní práci neujde.

1) **Osobní vydání.** Rozumí se samo sebou, že co Vojtěch pro sebe a svou rodinu vydá na pořízení potřeb domácích, přijde dělníkům do ruky. Jde to samo sebou na rozum, a proto se nebudeme o tom šířiti.

2) **Dobročinnost.** Oněch deset tisíc, jež k tomuto účelu jest vysazeno, obživuje též průmysl; dostanou se pekaři, řeznikovi, krejčímu, truhláři atd.; jenom že Vojtěch nemá z tohoto masa, chleba, nářadí a oděvu nijakého užitku, nýbrž ti, kteří místo jeho zastupují, kteréž obdařil. Jest to jednostejné, vydá-li Vojtěch sám sto krejcarů, anebo poprosí-li některého nešťastníka, aby je za něj vydal. —

3) **Služby přátelské.** Přítel, jemuž Vojtěch deset tisíc zapůjčí, nepřijímá sumy té, aby ji zahrabal; jde to na rozum. Vydlužuje se, aby si pořídil zboží a dluhy zapravil. V první případnosti podporuje se průmysl. Kdožby chtěl tvrditi, že získá průmysl více Václavem, jenž kupuje koně po desíti tisících, a méně Vojtěchem, jenž půjčí těchto deset tisíc na zakoupení látek, nástrojů, polí atd.? Splatí-li se ale těmito desíti tisíci dluh nějaký, máme před sebou věřitele, jenž sumy té zajisté nezahrabe, nýbrž k nějakému užitečnému účelu ji vynaloží. I v tomto případě dostanou se peníze do obchodu, do dílny řemeslnické; i dělník i pán mají z nich zisk. Tento věřitel jest tedy osoba prostředkující mezi Vojtěchem a dělníky. Jmena se tu mění, vydeje však zůstávají a tedy i podpora průmyslu.

4. **Zahospodaření.** Zbývají ještě ony zahospodařené peníze, totiž dvacet tisíc; — tu se zdá, jakoby Václav skutečně podporoval umění, průmysl a práci, jakoby Vojtěch umění, průmysl a práci skracoval. Jakž jinak? Vždyť ukládá dvacet tisíc ročně, Václav ale vše promrhá, vše se dostane dělníkům, průmyslu. Ohledem toho jest nám tedy Václav milejší. — Skutečně?

Jen zvolna!

Vojtěch je i mravnější a průmyslu užitečnější! Pamatujme si zlatou *pravdu: Hospodařiti jest vydávati.*

Jakýž jest úkol Vojtěchův, když dvacet tisíc na stranu ukládá? Chce je uložiti do truhlice a někam pod hrušku zahrabati? To jistě není jeho účel.

Chce sumou touto svůj kapitál, své příjmy zvětšiti. Peníze, jichž nechce vydati za osobní požitky, vydá na zakoupení polností, domů, státních obligací nebo železničních akcií; možná též, že je uloží u některého kupce nebo bankéra, řemeslníka nebo hospodáře na ouroky. To je vše jedno; hlavní jest, že jich nenechá doma ležeti: pozorujte, kterou cestou se ubírají uhospodařené tolary, a přesvědčíte se, že se prostřednictvím prodavačů a vydlužovatelů dostanou konečně práci, právě tak, jako kdyby je byl Vojtěch dle příkladu svého bratra Václava za skvostné nářadí, šaty, kočáry a koně byl vydal.

Proč kupuje Vojtěch za svých deset tisíc polnosti anebo papíry? Zajisté jen z té příčiny, aby kapitál rozmnožil. Musil by bláznem býti, aby kapitálu zaháleti dal. Aby se kapitál rozmnožil, musí pracovati, nesmí zůstati v truhle zavřen.

A ten, jenž Vojtěchovi polnosti anebo papíry prodává, činí to zajisté opět jen z té příčiny, že jest nucen deset tisíc zlatých jinam vydati.

Patrno tudy, že se peníze ustavičně vydávají, že nezůstávají ležeti bez užitku. V jedné případnosti vydává je Vojtěch sám, v druhé někdo jiný *za něj*.

Ohledem pracující třídy, podporování práce, jest mezi Vojtěchem a Václavem jenom ten rozdíl, že Václav vydává sám a to ve svém nejbližším okolí; to se vidí. Vojtěch vydává ale pouze částku sám, ostatní vydávají za něj jiné prostředkující osoby, větším dílem někde ve vzdáli. A to se nevidí. Ve skutečnosti ale a pro toho, jenž umí výsledky a příčiny spojovati, jest jedno vydání jako druhé. V obou případnostech přicházejí tolary do oběhu a nezůstane z nich nic ani v truhlici moudrého, ani v kapse marnotratníka.

Není tedy pravda, že přináší hospodárnost průmyslu škodu; jest právě tak dobrodějná, jako nádhera.

Jak ale mnohem výše nad tímto stojí, když myšlénka, neobmezujíc se okamžikem, k budoucnosti přihlédá.

Deset let minulo.

Co se stalo s Václavem, s jeho jměním, s jeho pověstí?

Všechno zmizelo. Václav je na mizině, místo rozšiřování šedesáti tisíců padl společnosti za břemeno. Není už radostí svých dodavatelů a jednatelů, nikdo už neříká, že jest podporovatelem umění a průmyslu, nic více neprospívá dělníkům, a takž i jeho rodina, jež nouzi tře.

Ku konci těchže desíti let nepřestal Vojtěch příjmů svých do oběhu posýlati, ano množí každým rokem kapitály, rozmnožuje národní, obecný kapitál, to jest zálohu, z níž se pryští mzda, a poněvadž od zálohy této závisí poptávka po práci, to přispívá k tomu, že se mzda pracující třídy zvětšuje. Což ale, když zemře? Zanechá tu dětí, o něž se tak postaral, že mohou dílo jeho, dílo pokroku a civilisace dále provozovati.

Mašiny — naše zkáza.

Slovo proti druhé epištole Posla z Prahy, zároveň i s jejím objasněním.

I.

Fk. Sotva týden minul, co první svazek vyšel, a už se redaktoru dostalo následujícího psaní: Vážený Pane! Vašeho Posla z Prahy mnozí si chválí, a to hlavně pro mnoho poučlivého, jež obsahuje. Něco Vám ale musím podotknouti stranu druhé epištoly, jež jedná o mašinách. Z neznámosti prostřední třídy, kteréž se věc tato nejvíce týče, zabloudil jste, jak se zdá, na nescestí. Což tu pravíte ubohým dělníkům? „Trpte, jen trpte, jinak být nemůže; bída vaše nalezne jednou odplaty!“ Tak těšíte, s tím máme býti spokojeni. Věru, nic jiného nepravíte, než co jsme už sto- ba tisíckrát slyšeli. Ovšem, mašiny zasluhují chválu každého rozumného, nebo k čemu jsou, než k polehčení pracovníkům? Chybuje každý, kdož jim zlořečí. Jsou mrtvé stroje a ulehčují stroji živému — dělníkovi — tíže a břemena života tohoto. Pravím, tak by mělo býti; bohužel, že jinak jest. Mluvte co chcete, mašiny jsou zkázou lidu pracovného, přivádějí jej na mizinu, jsou příčinou jeho hladu, jeho bídy. Považte, pán musí dát potravy mašině, chce-li, aby pracovala, a sice potravy takové a tolik, aby pracovati mohla to a mnoho-li chce. Živá mašina, dělník, dostává potravu — mzdu — *až po práci*, a zdaž stála pána jenom de-

náru? Měl nějakých výloh najímaje ji? — Jenom prstem pokynul, a už do práce šla.

Dobře praví Posel z Prahy o Václavovi Prostém, že vynalezna mašinu, hned člověka dělníka propustil z práce, ponechaje si jenom jednoho; takový jest stav dělníka. Dobře praví dále, že snad Václav Prostý oba dělníky podrží, dáje každému jenom polovic denní mzdy — dobře praví, neboť tak se děje v čase nynějším. Tak uspoří fabrikant polovici vydejů. Trefil jste, V. P., do černého; zdá se, že třídu pracovní znáte, její bídu a svízele, a hned zase proti ní se stavíte, fabrikantů se držíce. Snad jste zapomněl, že dělník před desíti, dvanácti lety měl mzdy 1 zl., 1 zl. 30 kr. i 2 zl., kdežto se nyní spokojiti musí 30, 45 kr. až 1 zl., ovšem že v stříbře; ale tehdá platily více peníze ve vídenském čísle než nyní v stříbře. Před řečeným časem byla libra chleba za 3 a 4 kr. — letos máme ho sice právě tak laciný, za to ale v loni byl za 6 až 7 kr.; nuže což, měl tu mlčeti člověk pracovitý? — Nemá dosti příčin, aby kletbu posýlal na mašiny? A což mu zbývá, než aby se jinde podíval po práci? Ovšem, kdyby jen nepotřeboval jísti, když nepracuje, a práce byla hned při ruce!

Náš pracovný člověk jest na tom hůře, než tažný kůň, jejž nakrmíme, chtíce aby pracoval; a jak dlouho pracuje? Ne déle než 6 hodin; pak mu odpočinku přejeme. Zavoláme-li člověka k práci, řekneme jen „pracuj!“ neptajíce se, zdaž jest syt. A on 10 i 11 hodin denně po sobě pracuje, a čeká na mzdu celých 6 dní. Než mnoho-li dostane? (A mnohý nedostane ani tenkrát svou mzdu. — —) Ba dostane, že mu v ponděli denáru nezbude, když dluhy své zaplatí. Jiní dělníci pracují denně 18 i 20 hodin — ovšem, tu více vydělají, ale což je to platné, nezůstane jim též nic, jelikož zas k takové dlouhé a namáhavé práce více potřebují. Nadto ale užírá namáhání na jejich zdraví, a nezbývá jim než jistota, že dítky jejich brzo osiří. Tak jest to V. P. u nás v Praze; bída lidu pracovného co den se množí, a není spásy! Smutné, velmi smutné to jest! Na svědomí by mne to tlačilo, kdybych Vám o tom neměl podati zprávy.

Dále Vám sděluju, že jsem tuto druhou epištolu četl na *třistém místě; nebyl* jsem ještě u konce, an tu vstane jeden

z přítomných, mohu říci, že poctivý, pracovitý a spravedlivý muž, a že ani slova více nechce slyšeti; načež se jal Posla z Prahy láti a zlořečiti, jakby měl úmysl pracující třídu ještě do větší bídy přivésti.“—

Lituju Vás velmi, nebo jste si obral nesnadnou úlohu. Bude Vám těžko dvěma stranám sobě odporujícím vyhověti. Oběma nelze se Vám zachovati. — Měl bych mnoho ještě psáti; znám Prahu, znám svět a vidím v duchu cestu k blahobytu lidskému. Ale bojím se, že času nemáte, abyste vyslechl, co by mi od srdce šlo, a proto už pro dnes přestávám. Jsem také špatný písař, a nevím ani, zdaž to vše přečtete, co jsem s bídou napsal. Jsem Váš atd.

II.

Odpověd redaktora. Z listu tohoto nejprvé poznávám, že nalezl Posel z Prahy součastenství, a to mne těší a zajisté i každého, jenž s dobrou věcí dobře smýšlí. Vám milý Příteli vřelé a srdečné díky skládám za epištolu, kterouž jste mi ve jmenu svého rozhořčeného a rozhorleného přítele napsal, (jehož ostatně pozdravuju, aniž bych se na něj hněval). Jsem právě při chuti, a proto prosím, byste zas na vzájem epištolu mou vyslechl! Mohu se toho nadíti od Vaší přízně!

Ve své druhé epištole pravil jsem, že jsou mašiny skvělým důkazem důvtipu lidského a znamením, jak daleko už člověčenstvo postoupilo na dráze průmyslu a vzdělanosti, jak daleče už účelu svého dosáhlo. Měl jsem pravdu, anebo jsem přenesl lež? —

Pravdu jsem měl, to i Vy i přítel Váš i všichni ostatní, již podobně smýšlejí, říci musíte, prohlédnete-li jen trochu hlouběji, nedáte-li se zevnějškem klamati, slovem: spatříte-li i to, co se hned nevidí!

Bůh položil v duši člověka jiskru svého *tvůrčího ducha* a pravil: „Člověče, přičiň se, abys jiskru tu v plamen rozdmýchal, přičiň se, aby ti neuhasla, přinášej jí potravu.“ Mnozí se přičinili, jiskra vzňala se v plamen ducha tvůrčího, a oni vyvádějí nyní světy; vyvádějí je z něčeho, co byl už Bůh stvořil, vyvádějí je, že dle výpočtu a rozmyslu, co stvořené jest, *k sobě připojují.*

Bůh pravil dále: „Do všeho, co vůkol sebe vidíš, vložil jsem síly, snaž se, abys je poznal, uvaž je ve svou službu, nechť za tebe pracují a se vynasnažují.“ A mnozí pátrali se jali a dopátrali se sil těch a jich zákonů, zapřáhli jich do jha a ony za ně jako otroci pracují, bez ustání a unavení, dnem i nocí. Tak jest to, milý Příteli! Podívá-li se člověk i pod roušku, spatří hned cos jiného, co mu dříve tajným bylo. *Mašiny vynalézati patří k určení člověka*; jest spěchati k cíli Bohem samým vystavenému. Mašiny jsou ukazovatelem na hodinách pokroku lidského. Divochové a kmeny lidské na pranížkém stupni vzdělanosti stojící, našim dětem co do vyvinutosti duchovních mocí podobny: kmeny ty mašin neznají, jim jsou jediné ruce mašinami; ba, oni sami nejsou než stroje, jež jedí a pijí, bdějí a spějí. —

Vám se ovšem ulíbilo, též dělníky naše srovnávati s mašinami, nevíme sice zda v pravdě tak smýšlíte, či nic, máme ale za to, že jsou dělníci naši jen potud mašinami, pokud nedozráli k pochopení oné Božské jiskry, jež v nich spočívá, pokud důstojnosti lidské vědomi si nejsou, pokud jim na rozum nejde, že jsou též povoláni k vyšším účelům, aby k. p. vynalézali též mašiny, jež by hmotnou práci za ně odbývaly. Rozumějte jen dobře, příteli!

Vložil-li Bůh i do duše dělníka onu tvůrčí jiskru ducha svého, tož ji zajisté proto vložil, aby v plamen *příčiněním člověka* vyšlehnouc, oblažila jej, stala se příčinou jeho pozemského štěstí. Postavte se jen příteli na stanovisko, z něhož na věci pohlížejíce, soudy o nich vynášíme. Pak zajisté pochopíte, proč pozvedáme hlasu svého *za učitele a školy*. Chcemeť, aby mládeži naší *budoucnost lepší* nastala, což jenom tím možno jest, že se v ní vzbudí vědomí důstojnosti lidské, že se ona Božská jiskra v plamen rozníti. Dokud člověk k práci hmotné se odsuzuje, dotud jest tak, jako by se diamantů a zlata užívalo k věcem, na něž postačí dobře železo nebo jiný sprostý kov. Člověk jest k vyššímu ustanoven, on ředitelem a vládcem mašin a sil přírodních býti má.

„A jakž jest to?“ zvoláte, „vždyť kážete ustavičně o práci, a že jenom ona blahobyt rodí a zakládá. Zdá se, že si odporujete.“ *Ano*, tak se *Vám* zdá, avšak neodporujem

si. Mohli bychom na sta mužů prstem ukázati, již to přivedli prací tak daleko, že se skutečně žádoucího blahobytu dočkali. Možná, že mnohého z nich znáte. Žádáte-li si ale jmena slyšeti, muž zpomeňte si jenom na slavného *Franklina*. Synem rodičů nepatrné majetnosti majících, stal se pilnosti a průmyslivosti svou jedním z nejslovútnějších mužů nové doby. Málo mužů po bok mu postaviti lze *).

Zpomeňte na našeho Petřinu, jenž tkalcovským tovaryšem jsa, v 17. roce k studiím se obrátil a vytrvalostí a pilností svou tak daleko to přivedl, že se konečně profesorem na vysokých školách Pražských stal. Svět v něm ctí slavného sílozpytce, vlast ale zdárného syna. Mohl bych Vám povídati o slavné rodině Pourtales-ské, o níž v nejnovější době řeč se vede následkem událostí Švýcarských. Jest to rodina hraběcí, avšak mladá rodina, neboť teprv roku 1815 do stavu hraběcího pozdvižena byla. Píše se o Jeremiášovi Pourtalesovi, jenž v předešlém století zemřel, že prostý kupec byl. Svou přičinlivostí a rázností, s jakouž obchody vedl, mohl synu svému Jakubovi zanechati jmění 40000 franků (16000 zl. stř.). Syn tento, jsa k státní službě určen, stal se dle vůle své obchodníkem a zanechal po sobě (umřel roku 1814 20. února) jmění čtyřiceti milionů franků, t. j. šestnácti milionů zl. stř. Píše se o něm, že velmi přičinlivý a průmyslivý byl; měl nesmírnou podnikavost, a ježto se všeho za pravý konec chápal, byl brzo se všemi obchodníky na obou zemských polokoulích v přátelském a obchodním spojení. Ve své vlasti (kanton Neufchâtel — Nový hrad —) založil průmyslové závody všeho druhu a postavil jim za ředitele mladé muže, jež uměl k činnosti a ráznosti nabádati. Všude přítomen byl, kde se špekulaci dalo něco — třeba dosti málo — vytěžiti. Jednoduchosti a spokojivosti svého života otužil se proti všem svízelům obchodního života a stal se vzorem pohyblivosti a čilosti ducha. — A což abych Vám vyprávěti měl o Rothschildovi, jenž jest nyní baronem, byv dříve židem čachrýřem? Bohatství světa jest v jeho kasách shromážděno. Každému podniknutí v čelo se staví. Jest mimo to příkladem, co dokázati lze svorností

*) *Příště více si o něm povíme.*

spojenými silami. Bratří Rothschildové vedli vždy dohromady obchody své. A sto jiných příkladů uvésti bychom mohli! —

Kdyby ale ti, jimž zvlášť příznivými okolnostmi popřáno bylo, že dosáhli žádoucího cíle, kdyby ti, pravíme, octnuvše se u téhož cíle, *srdce lidské* byli podrželi, jakýž pokrok bylo by lidstvo už učinilo!

Ale *srdce lidské* slabé a křehké jest, a člověk rád zapomíná na spolubratry své, a nevynasnaží se cestu jim ulehčiti. Lesk jej zaslepí, mamona opanuje a stává se tvrdým, necitelným zaslepencem, jemuž jest mrtvý kov *účelem*, nikoliv ale *prostředkem k účelu*. Kdyby lidé srdce podrželi, dostavše se na výšku, bídná a politování hodná polovice lidské společnosti byla by sproštěna ne-li zcela, aspoň z části pout svírajících ji; vědomí vysoké důstojnosti lidské ovládalo a blažilo by ji. Pak stroje všechnu hmotnou práci by zastávaly, kteráž se nyní na bedra oné politování hodné polovice klade. —

Ježto ale prací a přičiněním oné žádoucí výše zámožnosti dosáhnouti lze, tož vysvítá, že taž práce a tož přičinění pramenem jest k částečnému dosažení lidského účele. —

Jsem chudý, cítím v sobě ale hmotnou i duchovní sílu, mám i zdání o výšce a důstojnosti lidského určení; jsem spolu otcem dvou dítek a manželem hodné ženy. Hmotná a duchovní síla jsou jediným naším údělem, jediným pramenem zámožnosti, v niž doufáme.

I pracujeme, vynasnažujeme se a shromáždme ovoce vynasnažení toho. Vytrvalostí konečně dočkáme se, že můžeme dítky své opatřiti pečlivým vychováním, že máme prostředků tolik, co je třeba na roznícení oné božské jiskry ducha tvůrčího, která v nich spočívá, a tím pojistíme jim poněkud život čistělidský. Nebudou už odkázány na práci pouze hmotnou jako my, nýbrž na práci smíšenou, brzo hmotnou, brzo duchovní; a že jsme je opatřili vychováním pečlivým, dobrým, tož budou i v práci vytrvalý, a zajisté přivedou to dále než my. Dítky jejich mnohem lepší budoucnosti se dočkají, než rodiče, a tak lze mysliti, že jednou doba nastane, kde všichni lidé více duchovně než hmotně pracovati budou, že mrtvá hmota přičiněním jejich vykoná práce nízké, člověk pak vyššími věcmi *že se bude obírati.*

Tak smýšlím, příteli! Vím sice, že smýšlení není všechno, mnohé co v myšlénce pěkným se býti zdá, v skutečnosti ušku vábnou strácí a chudě vypadá. Pravda ale jest, že chetná myšlénka, stanouc se vůdcem člověka, daleko jej při- sti může; zajisté jest utěšitelné, když člověk vidí aspoň duchu, že k otrocké práci zatracen není, že jednou čas přijde, e potomci budou požívati ovoce namáhání jeho. —

Každá věc má dvě stránky, a jestliže jsme řekli a dove- , že jsou mašiny požehnáním a dobrodiním lidstva, tož se druhé strany opět zdá, jakoby bičem byly. Napadá nám tu od izraelský. Dříve než zaslíbené země dosáhl, bylo mu ženo, aby snášel svízele a bídy rozličné, a tak i zde. Ja- až starost vede člověk o budoucnost, dokud zcela ještě visí přírodě, dokud ještě dítětem jest? Žádnou. Též o svém účelu řemýšlí. Spokojen jest, když najde plné hrnce a místečka, e by hlavu uložiti mohl. Když pak nouze se dostaví, tu se ne ohlížeti v okolí, začne se shánětí a pídití, začne pře- šleti, zkušenosti své srovnávati a do budoucnosti hleděti. stanou ale zase dobré časy, živly mají opět jasnou tvář a věk coufá zpět, místo co by ku předu jíti měl. Tu se zdá, oby Prozřetelnost tužšími prostředky chtěla mu okázati cestu ízkosti zvířecí k vysosti lidské. Popřejíc jednotníkům přízni- ších okolností, volí je za prostředky svých účelů; vodí bratří ěním k rozumu a k poznání mocí, jež v nich spočívají, k cho- í se jich. A takový stav u nás jest, dělník přichází už oznání účelu čistělidského a snaží se, aby život dětí jeho štější byl, než jeho; snaží se tím, že je hledí opatřiti do- m vychováním. Mnoho se mluví nyní o učitelích a to jest é, dobré znamení. Když fíky pučeti vidíte, suďte, že při- čas. —

Přichází nám tu mimochodem na mysl, čeho jsme se ne- mo dočtli o černoších kapských. (Kapsko, nejjižnější cíp iky, Angličanům náležející.) Černoši ti žijou v ustavičném přátelství s Angličany a rádi by je z domova svého vypu- i. Tu v nejnovějším čase povstal u nich jakýsi prorok, jenž chny kolem sebe soustřeďuje a k boji proti Angličanům bízí. „Každý spal majetek svůj, zničte úrodu polí a zahub po- hnání stáda; *jako vlci hladoví* na nepřátele se vrhněme.“ Pro-

rok ten zdá se býti velmi chytrý. Chce uvrhnouti soudruhy své do největší bídy, chce mysl jejich od bohatství a smyslných požitků odvésti, aby nic jiného neviděli mimo utlačení své. Neboť dobře nahlédl, že člověk nehnutý, netečný, lhostejný jest, že jen tehdá s to jest, aby něco vyvedl, když tísněn jest, když bída na něj naráží. Pak poznává síly své a hledí jich užíti. Takový stav jest u mnohých našich řemeslníků; svou vinou jakož i přičiněním mnohých okolností na mizinu přivedeni, berou nyní k rozumu outočiště, obracejí se kolem sebe a poznávají, že třeba je, aby užili sil, jimiž je Bůh obdařil. Bída jich vybouří z ospalosti a lenosti, a ježto nebe tomu požehnává, kdo se snaží, aby si pomohl, tož v krátkém čase dočkají se ovoce přičinění svého — a ovoce to jest jim milé a drahé, ježto jest svědectvím o tom, co zmohli a seč byli.

Ale abychom se opět k práci vrátili. Práce velikých změn působí v společnosti lidské. Jako větrem vlny se tvoří na moři, tak se jí tvoří vlny v životě. Prací vystupují jedni, druzí ale padají. Prací pouhou, prací rozumnou, průmyslovou, povstali lidé zámožní, dříve haléře nemající; jiní ale, jenž se práce štítili, zbavili se brzo svého jmění a odsoudili se sami k otroctví, z něhož se opět vysvoboditi mohou přičiněním. Proto máme za to, že i v tom ohledu pěkné jest srovnání života s plavbou po moři.

Co bychom Vám příteli měli ještě říci?

Bída lidu dělnického známa nám jest ouplně; mnoho jsme v ohledu tom čtli, co mužové slavní napsali. Tak v nejnovějším čase dal o věci té ministr J. Msti. krále belgického sepsati zvláštní spis a číslami, co nejlepšími důvody, opatřiti; ze spisu tohoto, na němž pracovali lidé spolehliví a pod přísahou stojící, vysvítá, že se nedostává belgickému dělníkovi denně (zdá se nám) asi dvou centimu (podle našich peněz as půl krejcaru) *k ukojení potřeb pouze zvířecích*, o potřebách náboženských, mravních a vůbec čistělidských ani nemluvě. — Mnoho jsme shlédli též na vlastní oči; avšak věc tato jest choulostivá, slavní mužové o ní přemýšleli, a vynasnažili se vyšetřiti, jakby se jí vystříhati dalo; všelicos navrhovali, ko*neěně* ale byl facit všeho, že pokrčili rameny. Ba můj drahý, *jest to rak hluboko* v tělo společnosti lidské zatrany, rá-

jenž zvláštního lékaře žádá, kteréhož svět jako Mesiáše očekává. Tolik ale vysvítá, že jsou mašiny bez viny, že nese vinu *srdce lidské*, o čemž se už zmínka učinila v článku o „práci a vzdělanosti za naší doby," (viz 1. svazek, na nějž Vás odkazuju). I z toho článku vysvítá, že jest hmotná práce prostředkem k dosažení účelu čistě lidského, a proto jsme tam mluvili o její svatosti atd.

Jak dalece ale stav dělnický sám nese vinu bídy své, věděti budete, jsa člověk rozumný. Dalo by se zde mnoho povídati, žalobami s jedné a výčitkami s druhé strany, celé knihy bylo by lze vyplniti. To vše ale k ničemu nevede. Jisto jest, že ze stavu dělnického mnohý výborný muž povstal, z čehož by se dalo částečně souditi, že lze přemoci vytrvalostí a pevnou vůlí všechny svízele a bídy, kteréž na stavu tom spočívají. — Mnohý boháč stal se zase dělníkem; a tak se vždy marnotratností, hejřením a nehospodářstvím přivádí stavu tomu nováčků, jimiž se vyplňují přičinlivostí jednotlivých oudů povstalé mezery. — Děti se špatně vychovávají (kdo toho vinu nese, vyšetřovati nechceme), uzavírají se manželství mezi osobami, jež by mohly býti ještě deset a patnáct let svobodnými; neděle prohejří se, až krejcarů v kapse nezbude; v letě nepamatuje se na zimu, takže když sníh napadne, věci se odnášejí do zastavárny, anebo se za pac židům prodávají. Vůbec málo spořádanosti, málo rozměru lze spozorovat. Jednou se vejská, po druhé stejská. A jací rodiči, takoví obyčejně děti. Věru, smutné jsou zde výhlídky! — Těžké jest ovšem, pomoci si na nohy, avšak není to nemožné. Když tak člověk vidí, jak si mnohý chuďas žid handrle, jenž začíná s pytlem a několika krejcary své šmejdy a obchody, když vidíme, že si za několik let pomůže k jakés takés zámožnosti, tu se nám mimochodem naskýtá otázka, proč i ne náš dělník? Ovšem, ta železná vůle a vytrvalost, jež žida všude sprovází, jež mu velí ku předu jíti, aby dosáhl cíle, ta spokojivost a skromnost lidem našim schází. —

V příštím svazku budeme v článku tom pokračovati. Vynasnažíme se, abychom vylíčili, pokud jest dělník sám bídy své vinen a pokud společnost. Povíme též, co se děje od *jednotníků, aby se dělníkům* všemožně pomohlo, aby dosáhl

stupně žádoucího blahobytu. Přáli bychom ale, byste pomyslil, Příteli! že jsou věci, jež nelze hned napraviti; jednou ranou nijaký strom nepadne a oprava stavu dělnického nedá se sfouknouti. Má-li oprava a polepšení přijíti, musí přijíti ze středu těch, jichž se týče. Cizí pomoc málo kdy jest dostatečná a přiměřená, většim dílem více ještě pokazí. Držíme se zde zásady: „Pomoz si a Bůh ti pomůže!“ — Pro dnes obracíme ještě pozornost Vaši k článku: „*Záložní kasy*“ — ústavy k pomožení stavu pracovnímu, čili cesta k nabytí zámožnosti.

O parním stroji.

Podává H. B.

II.

Ještě o pojmu páry, její rozpínavosti, hustosti, horkosti a síle. — Tlak vzduchu, pumpy.

Pára — jakých velikých dvou mocností dítko! Oheň a voda — nanejvýš sobě protivné — spojují se a plodí páru; v skutku slavní to rodiče, však dítko není nehodno tak vznešeného rodu; chovát takřka vlastnosti obou dvou v sobě, a krom toho ještě své památné mohutnosti, kterých nám ani oheň ani voda nahraditi nemůže. Větší však úlohu má při parních strojích oheň, neboť vydává teplo, které se mezi vodu vdírá a ji roztahuje; pročež musíme za pravý účinný základ parního strojnictví považovati teplo; ono jest příčinou, že pára tak zvětřelá jest, že se tak dlouho roztahuje aneb rozpíná, jak jí jen možná, totiž dokud nepřijde na překážky, které jí v tom brání. Tuto snahu páry jmenujeme *rozpínavost*, a pro tuto vlastnost je pára věci tak památnou; rozpínavost jest neustále činná, vzdor všem překážkám; podobně jako se tlačí ten, jejž sousedé s obou stran tísní, podobně i pára tlačí na překážky a stěny nádoby, v níž uzavřena jest. Pára tlačí, a když se namáhá i hodně utlačí. Tento tlak jest nutný následek do vody vniklého tepla.

V uzavřené nádobě pára se všady a do všech koutů stejnoměrně *rozšiřuje*, a když se podoba nádoby změní, i hned pára

ɔdle toho se urovná; a nabude-li nádoba zase své staré po-
ɔby, stane se to také s parou. Říkáme, že je pára *pružná*
ɔdobně jako kaučuk (gummi elasticum), jen že mnohem do-
ɔnaleji. Tyto dvě vlastnosti páry ještě jinde nalézáme; jsou
ɔoty právě tak průhledné a neviditelné, tak zvětřelé a pr-
ɔavé jako pára. Vnitřní jejich vlastnosti dělí je ale od
ɔry. Nejznámější taková hmota, známější než pára sama, jest
duch *), který nás obklopuje a jejž dýcháme. Všechny tyto
ɔoty se nazývají *větřiny* čili *plyny*. Jsou tedy hmoty *pevné*,
ɔo dřevo, kámen, vlna atd., *tekuté*, jako voda, víno, špi-
ɔus či líh, rtuť atd.; konečně *plynné* či *větřilé* jako pára,
duch, plyn hořlavý, jímž se osvětlují nyní ulice ve velikých
ɔstech a jenž se zove světiplyn vůbec ale nedobře gaz. Při
vných hmotách drží jednotlivé částečky pevně dohromady,
ɔu k sobě s jakous mocí a silou, tak že jenom vynaložením
ɔci a síly lze je od sebe oddělit. Při hmotách tekutých
ɔu částečky ty pohybné a snadně se od sebe oddělíti dají,
ɔto nedrží při sobě takovou silou jako při pevných hmotách.
i hmotách plynných nejen že jednotlivé částky při sobě pe-
ě nedrží, ony se spíše ještě odstrkují, a v tom má rozpí-
vost plynů a větřin původ svůj. — Některé hmoty známe
všech způsobách, jsou totiž v jistých okolnostech pevné
bo tekuté, ba i plynné. Tak jest to s vodou, již známe i
způsobě páry a ledu. Že se voda tak mění, leží v *teple*
eném, jakož jsme se o tom už zmínili.

Co *teplo tajené* jest, bylo už řečeno; ač ze slova patrno
ɔ, že se má pod tím rozuměti teplo, jež tajně v hmotách
ɔí, jež se znáti nedává. I voda i pára má jisté množství
eného tepla. Opak tajeného tepla je teplo *zjevné*, *citelné*;
ɔoupá-li citelné (volné) teplo, roste i rozpínavost páry; čím
řejší pára jest, tím silnější — dodávát se jí takto ohně,
rlivosti, a pak arciť více zmůže. I člověk horlivý vždy li-

*) *Hmota*, vše co se hmatati dá. Kámen, dřevo, voda atd. Dvě *hmoty*
ɔohou v stejném čase jedno a tože místo zaujímati. Místo, jež kámen za-
á, nemůže v témž čase zabírati kniha atd. V dírkách housky nebo chleba
ɔ vzdnch; hodíme-li housku nebo chléb do vody — vystupují hned bu-
ɔy; to *jest znamení, že voda do dírek* vniká a vzduch že prchá.

kuavého předhoni; o páře a vůbec o plynech nejvíce platí zákon, že se teplem roztahují. Každému známo, jak splesklý měchýř nad plotnou se napne, poněvadž vzduch v něm obsažený teplem větší rozpínavosti nabyl a většího místa zaujal. Zahřívá-li se nádoba, ve které pára se chová, hned pára větším tlakem na stěny nádoby působí. Teplem se tedy pára mohutně rozpíná, teplo jí tedy síly dodává. Teplo ale vždy novou páru z vody tvoří, čímž se pára vždy hustší stává (t. když v nádobě uzavřená jest). I tím síly její přibývá, tak že více zmoci může, jako více lidí, více zmůže. Síla páry souvisí tedy s její horkostí, s její teplotou; čím horčejší, tím rozpínavější a tím i hustější jest. Kdybychom ale páru nějak zhušťovali, spolu ale tepla nepřiváděli, počala by se pára konečně srážet; pozbyla by své průhlednosti, tvořila obláčky, a takto by žádného tlaku nevzbuzovala; bylaby to pára stahující se, místo aby se rozpínala. Účinná pára musí být vždy přiměřeně horká, čím horčejší tím hustší, a průhledná, bezbarvá; při strojích parních, vždy takovouto průhlednou, hustou, a dle toho i přiměřeně horkou páru míti budeme; *pravá tato pára* ať si je sebe hustší, je vždy *suchá*, dokud se neschladí; mokřit může jen tehdá, když se ve vodu proměňovati počíná. —

Seznali jsme takto velmi jednoduchý a jasný, však předůležitý zákon, který tak skvělým způsobem parními stroji se osvědčuje: *Rozpínavost a tím i tlak páry jest tím větší, čím větší horkost a hustota její*; a naopak. Známost tohoto zákona dělá nám velmi dobré služby; bez ní nemohlo by se na parní stroj ani pomysliti. A platí nejen o páře, ale o každém plynu vůbec, zejmena o vzduchu.

Tlak vzduchu se také zhušťováním a horkem zvětšuje. Že vzduch však i při obyčejné teplotě a hustotě *tlak působí*, lze se snadno přesvědčiti. Co děláme, když chceme trubičkou vodu do úst vtáhnout? Vyssajeme z ní vzduch, učiníme, že vzduch na povrch vody tlačí, mimo místo, jež trubička zaujímá — neboť z trubičky jsme vzduch do sebe vtáhli. A ježto je tím *rovnováha* vody zrušena, poněvadž na jednom místě je tlaku vzduchového zbavena, tož jde na rozum, že bude voda tam následovati, kde žádné překážky, kde tlak *není — že v trubičce* vstoupati bude. Tak se tedy tlak vzdu-

chu nemeškú projeviti, když ho na jedné straně zrušíme; neboť vzduch tlačí na věci se všech stran, ježto všude jest, a tím právě sám sebe ruší; co by na jedné straně vyvedl, z druhé strany si kazí. Proto o tlaku vzduchu hrubě ani nevíme, ač mu i tělo naše podrobeno jest. Jen tehdá o něm zvíme, když jeho protitlak zrušíme; v trubičce vyssáté hned voda vystupuje a lze ji až do *výšky 32 střevíců* vehnati. Na tom se zakládají naše pumpy a jiné nástroje, o jejichž jednoduchém zřízení příště promluvíme. Skoumáním se shledalo, že na každý čtvereční palec (malá čtverhranná plocha, u kteréž každá ze čtyr stran palec má), týž tlak působí, jakoby *půltřináctě libry* na něm spočívalo. Jistě to úžasná síla. Kdoby to ve vzduchu hledal. Poněvadž se veškerý vzduch často (po řecku) slovem atmosféra naznačuje, jmenujeme jeho tlak, *tlak atmosféry;* tlak dvou atmosfer bude tlak dvakrát půltřinácti liber na čtvereční palec, atd.

Zde jsme síle páry na stopě; budeme-li na mocnost páry pohlížeti, vždy s upamatováním na tlak vzduchu a na zákon svrchu vyslovený, objeví se nám vše, co pára koná, tak přirozené, že se onen zázračný ráz páry z většího dílu potratí; důmysl a rozum lidský, jenž se páry tak šikovně zmocňuje, zasluhuje obdivení. Shledavše při vzduchu takovou sílu, očekáváme as tak velkou i při páře; a skutečně si můžeme páru snadně zaopatřit, aby působila týž tlak jako vzduch. Vyvinuje se pára taková při obyčejném vaření; patrno tudy, žeby obecná, v jakési nádobě uzavřená pára, tímže tlakem na stěny působila, jakým tlakem působí vzduch na povrch nádoby. Dále: že aspoň takovou rozpínavost obecná pára mít musí, jako vzduch, vysvítá z toho, že musela nevyhnutelně, než z vody vystupovati počala, tlak vzduchu přemoci, jenž na povrch vařící se vody nalehal. Ježto však rozpínavost páry (jakož jsme viděli) s její horkostí souvisí, a vystupující pára tak horká jest jako voda, toť jde na rozum, že musí voda dostoupit *jistého stupně* teploty, než se počne *vařit,* nebo jinak: než se může pára volně vyvinovati. Jak mile se voda vaří, dosáhla nejvyšší své teploty při obyčejných okolnostech; horko, jež se jí nad to přivádí, neponechává pro sebe, nýbrž vynakládá na *tvoření páry; ono vodou jen* prochází a pak s ní sloučeno

jakožto pára prchá. Proto má vařící voda vždy tutéž a stálou teplotu. Je-li jako na vysokých horách tlak vzduchu menší, nemusí pára tak mnoho přemáhat a proto ani tak horká být — a voda se vaří při menším teple než v údolí; naopak: je-li tlak větší, musí být i rozpínavost páry a proto i její teplota větší, aby mohla ucházet. V přikrytém hrnci zvětšují zadržené páry tlak na vodu a nutí ji tímto, aby vyšší teplotu přijala. Snadně tedy dobude se pára, která vzbuzuje tlak jedné atmosféry; zaujímá pak 1700krát většího místa než voda, z které byla povstala, tak že, když obyčejným varem žejdlík vody vypaříme, 1700 žejdlíků obyčejné páry dostaneme; tak náramně roztažená voda je pára.

(Třetí článek příště.)

Listy o směnkách.

III.

A. V předešlých dvou listech vynasnažili jsme se, abychom podali jasným a chápavým způsobem bytost a podstatu směnek. Než dále ve svém rozjímání o předmětě tak veledůležitém a dalekosáhajícím pokračovati budeme, obracíme se k čtenáři s prosbou, aby nelenoval do mysli si vyvolati, co jsme byli už podali. Nejlépe bude, když vezme laskavý čtenář oba listy k ruce a bedlivě je přečte. Vše co se o směnce říci dá, jest tam složeno. Dali jsme tam příklad starobylé směnky as v následujícím způsobě:

Pozdravení mému příteli Gorovi v Hamburce. Dne 1. ledna (toho a toho roku) složil u mne obchodník Lukáš z Hamburka tolik a tolik dukátů. Vyplaťte jemu za tuto poukázku dne 30. března téhož roku stejnou sumu ve Vašich penězích na můj oučet.

Psal jsem: Boromeo,
peněžník v Benátkách.

Na první pohled patrno, že zde s třemi osobami jednáme. První osoba jest Gora, peněžník Hamburský, jenž stojí *s Boromeo v Benátkách* ve spojení, jsa jeho obchodním pří-

telem. Gora má Lukáši jistou sumu vyplatiti, na Goru zní poukázka, již Boromeo v Benátkách vystavil; Lukáš má mu poukázku tuto doručiti, aby za ni obdržel peníze, jež byl v Benátkách stržil a u Boromea složil. Lukáš dostane svých peněz jen tehdá, když Gora řekne: „Poukázku, již byl Boromeo v Benátkách na mne vystavil, a jejíž majitelem jste, přijímám a zavazuju se, že ji dne 30. března, kdež dospěje, za peníze vyměním; zavazuju se, a abyste závazku toho důkaz měl, napíšu to na směnku a sice: *„Přijal jsem: Gora, peněžník v Hamburce.“* Jenom když by Gora tak učinil, měl by Lukáš jistotu, že mu dne 30. března směnku vyplatí. Což ale, kdyby Gora tak neučinil? Snadná pomoc. Boromeo stvrdil podpisem svým, že u něho Lukáš jistou sumu peněz v jistý čas složil, a ty peníze že mu mají být vyplaceny (a sice v Hamburce); Lukáš, maje poukázku v rukou, potřeboval pouze zpraviti Boromea v Benátkách o tom, že Gora směnku nepřijímá; a Boromeo sám by se byl postaral, aby mu jistým způsobem byly peníze dodány. Ostatně pravili jsme, že platil podpis známých peněžníků právě tolik jako zlato; proto byl by se Lukáš asi k jinému peněžníku vydal a směnku svou prodal. Ten druhý majitel směnky byl by ji opět jinému do ruky dal, ten opět jinému, a tak by se konečně zase do Benátek Boromeu dostala, jenž by peníze, na něž zněla, vyplatil. — Žeby se však Gora zdráhal, ani mysliti nelze. Byl peněžník, v jehož sklepích veliké bohatství uloženo bylo, a proto měl vždy tak nepatrnou částku, jako několik tisíc dukátů, na snadě, a rád jistě příteli svému v Benátkách služby prokázal, věda, že to dnes nebo zejtra v podobné případnosti potřebovati bude, že mu jistě též s ochotou vypomůže. Nadto měli oba na sebe knihy, do nichž vše bedlivě zapisovali, tak že se pak v určitou dobu někde na trhu, kdež se sešli, vypořádali a vypočísti mohli.

Proto jistě napsal Gora na směnku, když mu Lukášem nebo, kdyby ji byl tento třetí osobě do ruky dal, když mu touto osobou dodána byla, důležitá a vážící slova: Přijal jsem:

Gora,

peněžník v Hamburce.

A *směnka as takto vypadala.*

Pozdravení mému příteli Gorovi v Hamburce. Dne prvního ledna (toho a toho roku) složil u mne obchodník Lukáš z Hamburka tolik a tolik dukátů. Vyplaťte jemu za tuto poukázku dne 30. března téhož roku stejnou sumu ve Vašich penězích na můj oučet. Psal jsem: *Boromeo*,
peněžník v Benátkách.

A rukou Gory: Přijal jsem: *Gora*,
peněžník v Hamburce.

Podpisem svým a přidáním slov: *Přijal jsem*, zavázal se tedy Gora, že směnku, když dospěje, t. j. v ustanovený čas vyplatí. —

Třetí osoba jest Lukáš; jemu nejprv směnka náleží, v jeho držení neb majetnosti se nejprvé nalézá. Z těchto tří osob, jejichž jmena na směnce jsou napsána, vystavila jedna směnku a jest *vystavitelem*; druhá ji přijala a jest *přijimatelem*; třetí však ji nejprve chová ve své majetnosti, jest jejím *majetníkem*. *Vystavitele, přijimatele* a *majetníka* spojují jakási práva a jakési závazky.

Dříve ale než o těchto právech a závazkách mluviti budeme, dobře bude, když se s částmi směnky z uvedeného příkladu seznámíme.

Předně čteme, že posýlá Boromeo příteli svému Gorovi v Hamburce pozdravení a to těmito slovy: „*Pozdravení příteli mému Gorovi v Hamburce.*“ V pozdravení tom obsaženo jest, na koho směnka zní, na koho vystavena jest; jest v něm udána ouplná adresa přijimatele směnky, totiž jeho jmeno a místo, kde se zdržuje. Nyní, kdež krátkost a stručnost milujeme, napsali bychom: „*Panu Gorovi v Hamburce*,“ a bylo by též tolik povědíno; o pozdravení málo kdo za našich časů stojí, při penězích nikdo na ně nezpomene. — Druhé co důležité jest, obsaženo v slovích: „Dne 1. ledna (toho a toho roku) složil u mne obchodník Lukáš z Hamburka tolik a tolik dukátů.“ Vyrozumíváme z toho, kdy Lukáš peníze složil a směnku za ně přijal, kdy tedy směnka vystavena byla, to jest *její datum*; vyrozumíváme dále, komu vystavena jest: *kdo její majetník, komu se vyplatiti má*; vyrozumíváme dále, *na jakou sumu zní*. — „Vyplaťte jemu za tuto poukázku dne *30. března* téhož roku stejnou sumu ve Vašich penězích na

účet;“ v tom je udáno, *kdy směnka dospěje.* Povšimnutí huje také slovo: *poukázka.* Vše to obsaženo musí být směnce, pakli že platná býti má.

Datum, kdy směnka vystavena byla; datum kdy dospěje; jakou sumu zní, kdo ji vystavil, komu a na koho, to jsou ní části směnky, vše ostatní (mimo slova: *poukázka*) jsou i vedlejší, nic neměnící, nic neustanovující. Patrno, že ovi lhostejno jest, jest-li Lukáš peníze u Boromea v Benátkách na hotovosti složil, anebo ve zboží — on mu tak o tak vyplatí; a že mu vyplatí na oučet Gory, samo sebou rozumí, a proto nemusí býti zřejmě udáno. Proto by byl lký vzor směnky:

Panu Gorovi v Hamburce.

Dne 30. března toho a toho roku zaplatíte za tuto pozku panu Lukášovi, obchodníku v Hamburce, tolik a tolik átů.

V Benátkách dne 1. ledna téhož roku.

Boromeo.

A tak se až podnes směnky píšou s nepatrnými jen odlkami. Směnka uvedená takto asi zněla by nyní zcela oduše:

V Benátkách dne 1. ledna 1856. Na 15.000 zl. 52 kr. v stř.

Dne 30. března 1857 zaplatíte za tuto směnku panu Lui, obchodníku v Hamburce,

patnáct tisíc zlatých a 52 kr. v stříbře.

Boromeo.

Panu *Gorovi*, peněžníkovi v Hamburce.

Přijal jsem: *Gora.*

Na této směnce jest vše v pořádku a krátce. Jsou zde mačeni: Vystavitel, první majitel a přijímatel. Jest zde dai vystavení a dospění směnky. Jest tu suma, na níž směnka . Jest tu slovem „*směnka*“ vyjádřeno, že osoby, jejichž na list nese, spojeny jsou závazky, jež ustanovuje *směnné právo* — že listina tato není *pouhým dlužním* upsáním.

Mnohdy ale jsou vystavitel a první majitel směnky pouze jedné osobě t. j. vystavitel je i spolu prvním majitelem. klad to objasní. — Potřeboval bych k. p. sto zlatých v stří-, *a věda, že má přítel můj Slůvko* peníze, došel bych k němu

a řekl: „Příteli, je mi sto zlatých třeba. Zapůjč mi je — t tři měsíce od dneška ti je vrátím. Do rukou ti dám směnku — Přítel Slůvko byl by volen a sedna za stůl vystavil by ni sledující směnku:

Dne 20. března 1857. Na 100 zl. v bankovkách.

Od dneška za tři měsíce zaplatíte *mi* za tuto směnk jedno sto zlatých v bankovkách.

Panu Vojtěchovi Bělákovi v Praze. Josef Slůvko v. r.

Takovou směnku byl by přítel Slůvko vystavil, a já za plativ mu napřed úroky a to sice šest ze sta, napsal bych n směnku: „Přijal jsem: Vojtěch Bělák v. r.“ a tím už bych s ovšem zavázal, že oněch sto zlatých za tři měsíce od dne 2 března zaplatím. Slůvko by mi ovšem sumu žádanou vysázel doručil, směnku pak v rukou by podržel. On by byl jejím vysta vitelem a spolu i prvním majitelem, já pak jejím přijimatele

„Ale,“ řekne mnohý čtenář, „proč pravíte prvním maji telem? Což může mít směnka i druhého a třetího atd. majitele?

Ovšem že, odpovídáme. Spomeň si jenom čtenáři, že l směnku prodati, jako každé jiné zboží, že jde mnohdy z ruč do ručky, jakož jsme to v druhém svém listě na směnce o Boromea v Benátkách vystavené ukázali. Tam byl Lukáš je jím prvním majitelem. Lukáš prodal ji *Waltrovi* v Augsburc a Walter stal se druhým jejím majitelem, neboť na něj pro dejem *Lukáš* svá majitelská práva přenesl; *Walter* prodal *Krasickému* z Krakova, a Krasický stal se tak třetím majite lem atd. První majitel jmenuje se dle italianského *remiten* ostatní, na něž se majitelské právo postupně přenáší (ted druhý, třetí atd. majitel), ti se zovou *žiratáři* či *indosataři* (ži ratár je po česku převodník, indosatár znamená ale toho, koho se podpisem *na rubu* směnka přenáší). Kdo ale směnl postupuje, zove se *žirant* nebo *indosant*. Lukáš k. p. posto pil směnku, již mu byl Boromeo v Benátkách na Goru v Han burce vystavil, peněžníkovi Walterovi v Augsburce, a naps na rub směnky: „Jsem zaplacen. Směnka patří panu Wa trovi, peněžníku v Augsburce.“ Walter, jemuž se směnka p stupuje, slove *žiratar* a Lukáš je *žirant*.

Jaká práva a jaké závazky druzí majitelové mezi sebo a *k prvnímu majiteli* mají, o tom příště pojednáme.

Kronika našich dní.

Z Písku.

O. Železnice, k jichž stavbě na jiho-západě naší vlasti povolení vysoké vlády právě došlo, mnohé způsobí změny v národním životě našem, a zajisté v čase nevelmi vzdáleném mocně povzbudí průmysl i obchod náš český. — Dědiny, nyní ještě zcela vzdálené a odloučené od všelikého ruchu průmyslového, vymaní záhy parostroj z dosavádní odloučenosti a sblíží krajinám, kde už od časů čilejší život se byl uhostil. Není příslušno, abychom zde vypočítali všechny výhody a zároveň i některé vady, kterých přinášejí železné dráhy v kraje, kterými nikdy ještě před tím parostroj neprobíhal. Každý dobře ví, jak potřebné jsou nám za dnů našich, a nebude zajisté nikdo pochybovati, že město, kterého se ani železnice, ani splavná řeka nedotýká, v pozadí u rozkvětu musí ostati za městem, jemuž se té neb oné, neb dokonce obou oněch kommunikací dostalo.

Nemůže tedy býti lhostejný žádnému městu směr dráhy železné, která vedena býti má krajinou, v níž ono leží. Každá bližší obec zajisté ráda měla by součastenství ve všech oněch výhodách, kterých dráha přináší. Jest to vrozená péče o pojištění lepší budoucnosti.

I my v obci naší za touž příčinou nemálo pečlivi jsme o směr příští dráhy plzeňsko-budějovické, a úzkostlivá svírá nás všechny myšlénka, že by mohla město naše minouti. Byla by to velmi bolestná pohroma pro obec naši. Abychom byli zbaveni snad navždy větší části výhod důležité oné komunikace, abychom se viděli vyloučeni ze spojení se znamenitějšími místy našeho mocnářství, toť by nám bylo v skutku škodou nenahraditelnou, a to škodou způsobenou nejen postrádáním jistého prospěchu, alebrž *i povstáním patrné ztráty.* —

Jak mile vystavena bude dráha, přestane i hned z větší části nyní tak silný povoz na pražsko-budějovické silnici; postrádá tedy obec naše hojný prospěch, kteréhož se jí až dosud dostává znamenitým tímto průvozem. Ztráta taková by ovšem mnohonásobně nahražena byla, kdyby se města našeho dotýkala příští dráha železná. —

Jak *mnohého by se tu dostalo* povzbuzení budoucímu na-

šemu průmyslu! — Svěží život zajisté dohánět by pak i nás k jarejší činnosti. Mnohý jednotlivec, zvláště z třídy řemeslnické, našel by pěknou příležitost, aby stav svůj zlepšil a zlepšiti mohl; mnohých jiných, důležitých obecných prospěchů ani neuvádějc.

Po takovéto úvaze nebude se nikoliv zdáti pošetilým všeobecné přání v obci naší, aby spravedlivý ohled vzat byl k městu anšemu při vyměření směru příští železnice. Vždyť ani není jakých překážek místních, které by odporovaly žádoucímu spojení dráhy řečené s městem našim. **Jest tudíž nejpřednější a nejdůležitější povinností mužův, jimž správa obce naší a péče o dobro její svěřena jest, aby všemi možnými prostředky v mezech zákona o to usilovali, aby na patřičném místě toho dovedli, by přání města našeho splněno bylo.** Tím se zajisté osvědčí nejlépe horlivá jich snaha a poctivá jich účinnost o zlepšení obecného blahobytu. A pak, vždyť příležitost tato nenaskytne se opět — a zmešká-li se nyní, zmeškána bude navždy. Nestaví se dráha železná jen na několik let; staví se snad na staletí; — a mine-li nyní město naše, mine je na čas svého trvání.

Nechť se tedy — leč bude-li třeba — k provedení onoho cíle nešetří ani značných obětí.

Avšak my pevně důvěřujeme, že i bez těchto obětí přání naše slušně a spravedlivě uznáno bude, a že milostivá vláda, dobře znajíc potřeby i důležitost obce naší, nyní více než 8.000 obyvatelův čítající, nevyloučí nás z účastenství na mnohonásobném prospěchu, jehož nově vydanou koncesí k stavbě Pražsko-Plzeňské a Plzeňsko-Budějovické železnice mnohým, méně obydleným a méně důležitým městům na západě vlasti naší udělili ráčí.

Z Písku, 12. března.

♂ V druhém sešitu „Posla“ obsažený dopis z Písku pronesl mnohou, ač i mnohým trpkou pravdu.

O jedné věci zdá se ale, že vážený p. dopisovatel **malé *známosti má.*** Praví se tam o našich připravních čili elemen-

ních školách, že jsou naskrz německé, že se k mateřštině ohledá, že se do pozadí staví, ba téměř ze školy vyhání.

Ctěný p. dopisovatel mluví tu zajisté o školách, jakéž d rokem 1848. byly, kdež tomu v skutku tak bylo.

Od té ale doby, zvláště v poslednějším čase, staly se všeé změny jak s učitelstvem, tak u vyučování, a jest nyní e hlavní škola zcela ve smyslu vys. minist. nařízení od březn. 1855 zřízena.

V obou odděleních 1. třídy jakož i v 2. třídě jest vyání pouze české; v 3. a 4. třídě vyučuje se německému yku, však na základě mateřského.

Užívá se zde předepsaných čítanek českých i němech, a mluvnici německé se učí prakticky porovnávacím sobem; *starému šlendriánu a nezáživnému cpaní se již no výhost dal.* — Věcné a vůbec veškeré vyučování děje *názorně*, ano i kreslení není opominuto.

Ať vstoupí ctěný p. dopisovatel do kterékoliv třídy, na př. 4té, spatří po stěnách pěkné a veliké mapy, přírodnická obrazení, plán Písku a jeho okolí, o čemž žáci všelicos pěho v mateřštině pověděti dovedou. — Letního času vuí se žáci, svými učiteli vedeni, nerosty a rostliny v přírodě imo školní hodiny zábavným způsobem znáti, k čemuž i e prostorná školní zahrada, již městská radda v den zaubení JJ. VV. škole byla darovala, výborně slouží.

Zde se mnoho set ovocných stromků jakož i květin a likých průmyslnických a obchodnických rostlin pěstuje. e i připraveno pěkné místo pro tělocvik, jež zas veškerými hy lesních stromův je lemováno. Doufáme, že v krátké bě z toho vytvoříme nejen štěpařskou, ale i botanickou zadu, jakouž se málokteré město honositi může. Z toho pano, že učitelstvo zde nespí a že i o zdar a rozkvět zdejch škol a veškerého vychování mládeže svědomitě pečuje.

Bylať to spíše skromnost naše, jež nám velela, abychom lichosti ku předu s osvětou kráčejíce — své zásluhy a přeržaté změny v oboru školství nevytrubovali a neuveřejňovali.

Že naše školství zde ku předu kráčí, dosvědčuje i množství dítek, jež se i z dalekých dědin k nám do škol hrne. diná vada *jest, kterou by lze* bylo školám vytýkati: dokud

nová školní budova vystavena nebude, musí se místnosti k vyučování potřebné v privátních domech hledati a najímati, a jsou proto malé, nízké a nepřiměřené.

Red. Nepochybujeme, že velectěný náš p. O. dopisovatel z Písku přání Vašemu dosti učiní. Jest to radostný úkaz občanské dospělosti, když čas od času občané do škol vstupují, aby se přesvědčili, jaké pokroky dítky činí, jak chvalně či nechvalně si učitelové počínají, slovem: jakým způsobem se obětí, *jež obec škole přináší ze svých důchodů*, vynakládá. Proto též nepochybujeme, že nám velectěný pan O. dopisovatel zprávu podá o tom, co spatřil a viděl. Ježto Vy se proti němu stavíte a udání jeho vyvracujete, to po spravedlnosti bude, abychom jeho obraně též slušného místa popřáli. Zásluhy učitelstva jakož i jeho skromnost mile rádi uznáváme a přejeme, aby jen dále se snažilo. — Musí a má se hleděti na školu jako na celek, má se též tak o ní souditi, a tu pak se stává, že trpí s vinným spolu i nevinný! Ježto ale každý člověk obdařen jest ústy, aby se bránil, když se mu křivda činí, toť jest na těch, jichž se týče, aby vystoupili!

Listy z Prahy a o Praze.

— Ode dne, kdy druhý svazek vyšel, událo se nad míru důležitých a pro budoucnost významných věcí. Můžeme říci, že před tím celé roky tak ourodné nebyly, že tolik nezrodily, co lhůta třiceti dnů. Škoda jen, že se o všem tak zmíniti nemůžeme, jak bychom si přáli, a jak to důležitost věci vymáhá. K tomu bylo by ale třeba kněh mnohoarchových, nikoliv ale obmezeného místa, jež „listům z Prahy a o Praze“ věnovati můžeme. Hodláme se ale za krátký čas k věcem těm vrátiti, abychom je důkladně objasnily, a na důležitost jejich z výsledků řádně souditi mohli. A výsledky ty nejsou vzdáleny, už v příštích dnech se objeví. Prozatím ale radujte se čtenářové s námi; jdemeť v skutku lepší a blahoplodnější budoucnosti vstříc!

K věcem, o nichž mluviti chceme, patří především nové *pasovní zřízení* pro celé Rakousko platné, jímž se cestování *nad míru ulehčuje*. Zřízení to nabylo 15. březnem platnosti.

Za druhé patří sem *založení české průmyslové školy*, na niž se peníze před jedenácti lety sbírati počaly, a jež dne 8. března slavně a důstojně zahájena byla průmyslovou jednotou u přítomnosti *pěti set žáků*, a to učeníků, tovaryšů a mistrů. Den devátého února zůstane na vždy národům rakouským v paměti a taktéž den 8. března všem Čechům. Den devátého února jest den císařského rozhodnutí o novém pasovním zřízení, jež, můžeme to směle říci, tvářnost Rakouska zcela přemění, neboť ulehčením cestování a spojení rozvine se mohutně průmysl a obchod. Den 8. března jest den zahájení české průmyslové školy, jež v brzku krásné ovoce ponese a tvář českého průmyslu prospěšně změní. Jsouť dni tyto skutečně znamenity v dějinách rakouské říše a českého království, znamenitější, než aby byly v nich svedeny dvě vítězné války! Dni tyto dobyly mnohem větší vítězství a to bez krve prolévání. V jistém ohledu sluší je považovati za mezníky staré doby; jsouť skutky moudrosti císaře pána hodny!

Dříve ale, než se k dvoum těmto věcem obrátíme, sluší, abychom si odbyli věci nepatrnější, jež se taktéž v poslední době sběhly, kteréž mnohem menší důležitost mají, ač i následky jich veliké a blahonosné budou. Věci ty se týkají buď jen jednotníků buď společnosti.

Sem náleží předně záležitost **odboru pro dráhy** při Pražské městské radě a **vlastensko-hospodářské společnosti** království českého; o věci té nesmíme pomlčeti, hylo by to zapírání zájmů naší Prahy a schválení toho, co vlastensko-hospodářská společnost vyvedla. Věc jest taková:

V druhém svazku zmínili jsme se obšírněji, kterak se dne 28. ledna jednalo ve sboru starších města Prahy k návrhu pana doktora Braunera o utvoření zvláštního odboru, jenž by měl za povinnost, aby hájil zájmy Prahy ohledem zakládání a směru nových, buď že hlavních, buď že pobočních drah, tak aby na budoucí časy žádná dráha Prahu neminula, kteráž by prospěšně Prahou vedena býti mohla. Zmínili jsme se též, s jakou radostí věc přijata byla, a to nejen v Praze, nýbrž i na venku, kdež dozralý náhled o poměrech nynější doby nalezl zastavatelů. *Jednota k povzbuzení průmyslu v Čechách*, *obchodní a průmyslová komora*, jakož i neméně obchodní

stav obeslaly odbor hned po dvou oudech, aby *průmysl a obchod* nalezly zastoupení. Podobně byla i *vlastensko-hospodářská společnost království českého* vyzvána, aby se při poradách odboru pro dráhy zúčastnila a síly své mu věnovala, tak aby vydával hlas vždy jen za to, co *slušného* a *skutečně prospěšného* i pro obchod i pro průmysl i pro hospodářství. Odbor pro dráhy zajisté chvalitebně jednal, nechtě svého hlasu vydávati za přání snad jednotlivců nebo menšiny, nýbrž vždy za celek nebo většinu. Ale vlastensko-hospodářská společnost jiného byla zdání, a vyslovila se v ten smysl, že dle stanov svých zavázána jest, aby hájila pouze a výhradně zájmů hospodářství, po jiném že jí pranic není, že se o to nestará; zájmy Prahy že jsou ale skutečně *zájmy zvláštní*. Takové odpovědi věru nikdo se nenadál, očekávalo se něco lepšího od vlastensko-hospodářské společnosti — od společnosti všech jiných dobrého účelu starší, a tedy stářím ctihodné a povolané, aby v *odboru pro dráhy* ton dávala. A proto nechtěl nikdo ani uším věřiti, když zaslechl, žeby zájmy Pražské byly pro společnost hospodářskou *zájmy zvláštními*, že by se jí netýkaly. Mnohý notně byl překvapen, jiný ale pravil: „Což tomu nerozumíte? Společnost má pravdu. Po Praze hospodáři pranic není. Jinak by bylo, kdyby na místě Prahy stálo dvacet, třicet fabrik na pudret a urat *), kdyby tu, kde nyní jsou ulice, byla pastva pro veliký dobytek, a kdyby Vltava sloužila k tomu, aby se v ní bahnice plavily — ale takhle — — hospodářská společnost pravdu má; v stanovách jejích nic nestojí o *dražním odboru*, a ona rozhoduje jen, když se jedná o orání, o hnoji atd. Ježto ale odbor pro dráhy s věcmi podobnými co činiti nemá, tedy by zbytečno bylo, aby jej obeslala.“ Tak pravili mnozí, veřejné mínění však jinak rozhodlo, a jednání hospodářské společnosti potkalo se s hanou. „Proč jen vyvolila sídlo své v Praze?“ ptali se mnozí, „a proč zde zřizuje hospodářské výstavy?“ dodávali druzí. „Byloby snad lépe, aby se ohlédla po jiném místě, kde by byla zrovna ve středu hospodářských zájmů.“ Ba ovšem, to

*) Hnojné moučky hotovené přimíšením hlíny, písku atd. k výkalům lidským ve velikých městech.

liti měla, že to ale neučinila, sama už stvrdila, že jest ha středem českého hospodářství, ač se zde neorá ani ne-. A jakž jinak? Kdeže jsou větší obilní trhy v celé ze-? Ať nám odpoví vlastensko-hospodářská společnost. Kdeže spotřebuje více masa? Kdeže se vyrobí tolik hospodářských řeb, strojů atd.? Kam se více táhne hospodářů než do hy? Sto a opět sto podobných otázek postaviti bychom li, aby je vlastensko-hospodářská společnost zodpovídala. dpovědi ty dotvrditi by musili a dotvrdili by, jak pošenejapné a nepředložené bylo, nazvati zájmy Pražské pro ké hospodářství, *zájmy zvláštními*, po nichž vlastenskopodářské společnosti nic není. Ano *vlastensko-hosposké společnosti* po zájmech Pražských nic není, českému podářství ale mnoho na nich záleženo, a každý jich hájiti e, kdo hospodářství českému rozkvětu, zdaru a pokroku e; každý jich hájiti bude, kdyby se stokrát hospodářská lečnost vyslovila, že jsou to *zájmy zvláštní*. Rozumný ěk, byť by ani *učený nebyl v hospodářských věcech*, ie, že to lež; čísla mu jednoduše dokážou důležitost Prahy hospodářství. V Praze semele se ročně skoro za půl jeácta milionů zlatých v stříbře obilí; roku 1851 ohlášeno u tržního ouřadu Pražského 532.460 měr obilí v ceně 2.350 zl. v stř. a r. 1852 748.096 měr v ceně 2.785.906 zl. ř. Kroupy, jáhly, mouku atd., jenž se na trh vozí, mlčepomíjíme. A mnoho-li obilí neprodá se v Karlíně! Zaže dobrá polovice toho, co se v Praze prodá. A pak, nluví někdo, že nejsou zájmy Pražské hospodářství českému ežity, že jest mu lhostejno, je-li Praha chudá či bohatá, cuje-li se o její blahobyt či o její zkázu.

Ponecháváme vlastensko-hospodářské společnosti, aby vypočítala, mnoho-li se sní masa v Praze, a mnoho-li se snědené maso dostává hospodářství peněz *); ponecháváme

*) Aby se ale při tom vlastensko-hospodářská společnost namáhati nemusila, učiníme to raději sami. Na šesti dobytčích trzích — odbývaných tase od 23. února až do 12. března — prodáno 1230 kusů hovězího dobytka v ceně 129.788 zl., co do váhy 10.535 centů těžkých; dále 557 telat, 38 skopců, 615 prasat, 84 jehňat a 17 koz. Připadá tedy v průměru na ten trh 205 *kusů hovězího dobytka v ceně* 21 631 zl. stř., co do váhy 1756

ji, aby vypočítala, mnoho-li hospodáři pouzi hospodáři líhu či špiritusu do Prahy přivezou, mnoho-li zde domácí fabriky na cukr zboží svého odprodají. Nechť se i o jiných věcech přesvědčí, a pak ať rozhodne, jsou-li zájmy Pražské hospodářství českému cizími, jsou-li mu lhostejnými, netkne-li se to hospodářství, pracuje-li se na zkáze nebo na blahobytu Prahy. Avšak, nač věc s té strany pozorujeme, proč neřekneme hned, že jsou zájmy Pražské hospodářství důležity, poněvadž to uznává obchod i průmysl? Za našich dnů souvisí hospodářství, průmysl a obchod tak ouzce dohromady, že jedno bez druhého obstáti nemůže, že si jsou vespolně podporami. A co tedy přináší jednomu škodu, co je jednomu na ujmu, to též podkopává obé ostatní. A proto, uznala-li obchodní a průmyslová komora, jakož i jednota k povzbuzení průmyslu v Čechách, uznal-li i dále obchodní stav, že to jejich povinnosti, aby k směru nových drah prohlédaly, aby zájmy Prahy při odboru hájily, tož samo sebou vyplývá, že v uznání tom leželo i uznání hospodářství českého, právě proto, že plyne užitek i pro hospodářství z toho, co obchod a průmysl podporuje. Avšak odvraťme se už od věci té; odbor pro dráhy při Pražské městské radě dostojí úkolu svému navzdor své mladosti, a tak snadně mu bude oželeti pomoci stářím ctihodné hospodářské společnosti, jež se datuje *už* z předešlého století. Pěkné to stáří, a málo který ústav se ho dočká, jen škoda, že i zde se jeví pravda, časem že sil ubývá, vše že jim porušení bere. Mluvíce už o této věci, jež příčinou byla, že se zase jednou zmínka učinila o vlastenecko-hospodářské společnosti království českého, kteráž ostatně po celý rok sladkého pokoje požívá, nemůžeme mlčením pominouti rytířů, kteří za ni meč tasí. Jeden takový rytíř, jemuž místečka v zdejších novinách popřáno nebylo, vystupuje ve

---

centů těžkých. Počítáme-li za rok 100 dobytčích trhů, tož se prodá dle našeho průměru **20.500** kusů hovězího dobytka, jenž mají váhy **175.600** centů za **2.163.100** zl. Prodá se dále dle tohoto průměrního počtu 13.800 skopců, 10.200 prasat, 1.400 jelňat a 300 koz, tak že směle říci můžeme, že se jedině za maso dostane hospodářství z Prahy přes **čtyry miliony zlatých** *stříbra*. Při tom nebereme na vaječný trh nijakého zřetele, a zde se též *hezkých tisíců do roka* strží. Pak ať někdo mluví o zvláštních zájmech!

Vídenském „*Wandereru*“ od 11. března, a jako pravý středověký hrdina opatřen jest řádným hleděním (visírem), aby poznán nebyl. Hrdina tentó píše z *Prahy* takto: „*Od Labe dne 8. března.* Pražský odbor pro dráhy počíná životní svou činnost rozvíjeti, měl už jedno sezení atd.“ Liška to, sedě někde v tichosti za stolem v některé Pražské ulici, píše od Labe! Avšak na tom nám nezáleží; že však p. dopisovatel proti odboru vystupuje, tož bude po spravedlnosti, abychom mu slovíčko povděli. Předně praví, že při každé dráze jest začátek a konec povahou věci určen, že je směr dán, že se ani začátek a konec, ani směr změniti nesmí, nemá-li se podniknutí zvrhnouti. „Prohlédejme jen k dráze Kralupsko-Turnovské, účel podniknutí toho jest: nejkratší a nejlevnější dovoz Kladenského uhlí do průmyslové končiny Čech (Turnov, Liberec atd.). Začátek a konec jsou tedy nezměnitelně určeny. Ony jsou příčinou, účelem podniknutí, a bez nich přestává též podniknutí samo. Odbor vynasnaží se ale, následkem svého určení a svého úkolu, aby se vedla dráha Prahou, to jest, aby se uhlí na zacházkách, a o 10 krejcarů zdražené, do průmyslových krajin dostalo. Je-li to vlastenecké, získá-li při tom vlast, o tom nechť rozhodnou nepředpojatí.“ Tedy skutečně, železnice z Turnova stavi se proto, aby se dováželo uhlí z Kladna do průmyslových krajin českých! Kdož pak o tom pana dopisovatele poučil? Ví-li pak pan dopisovatel, že se z Jaroměře stavěti bude dráha poboční k uhelným dolům Svatoňovickým, a odtud že se bude uhlí dováželi do Liberce, Turnova atd., že se bude levnéji dováželi, nežli z Kladna? Pan dopisovatel špatně byl věru zpraven, sice by byl nenapsal, že se *k vůli uhlí* bude stavěti železnice z Turnova. My máme za to, že se jedná spíše o to, aby se spojil onen průmyslový kraj český se srdcem země, jelikož i tam i zde se toho cítí potřeba a prospěch. — Pan dopisovatel *od Labe* praví stranu Liberecko-Pardubské železnice, že jen proto se voustila do státní dráhy u Pardubic, poněvadž to bylo právě nejprospěšnější. Dle *odboru pro dráhy* byla by se měla voustiti v Praze do též dráhy, čímž by se výrobky Liberecké, které se na jih rozesýlají, byly o 21 kr. na centě zdražily a to delším dovozem. *Tak praví pan* dopisovatel, zdaž to jen opět

pravda! Bylo by snad ještě lépe bývalo, aby se byla dráha ta někde u České Třebové do státní dráhy voustila; tím by se byl dovoz ještě o více zmírnil. Jednalo se ale především o to, aby se výrobky Liberecké učinily světu přístupnějšími, aby se dostaly na místo se světem pomocí drah spojené, odkud by se dále dovážely na kterou koliv stranu, neboť nejdou výrobky ty pouze na jih — všude jest po nich poptávka. A zdaž by tak Praha většího prospěchu poskytovala než Pardubice, to ponecháme panu dopisovateli *od Labe* k rozhodnutí. Že Praha přednost zasluhovala, dokázalo se nyní Turnovskou dráhou. Nemejlíme se, že se stane Praha skladištěm Libereckého zboží, a odtud že se bude rozesýlati na západ a východ, jakož i na jih. Stane se to jistě, a teprv patrně to bude, až se Rakousko ještě více k celnímu spolku sbliží. Snad se nemýlíme, majíce za to, že má Turnovsko-Pražská dráha větší budoucnost, než Liberecko-Pardubská; příště se to objeví. Co pan dopisovatel *od Labe* dále praví, že nejlepším měřitkem jest vždy špekulace, to ne vždy pravdou bývá, vidímeť to k. př. na dráze Ouštecko-Teplické. Co ale dále praví o trzích Chebských, Žateckých, Kadaňských a Chomútovských, že se tu obilí dráž prodává než v Praze *), a že ho odtud nikdo z lásky k vlasti do Prahy voziti nebude, aby na něm prodělal, to jest věc přirozená, a opak toho může míti místo jen u člověka na hlavu padlého. Ať jen z těch krajin s pánem Bohem obilí do Saska vyvážejí, proč by měli zem o peníze okrádati, jichž více v Sasích strží? Proto nenahlížíme, proč míní p. dopisovatel od Labe, žeby padal *odbor* přirozenému počínání špekulace do uzdy? Mát zajisté Pražský *odbor pro dráhy* za účel, aby hájil co by celku a tudy Praze prospělo; aby ale někoho nutiti mohl: „tak a nejinak stavěti budeš, a to proto, že my tomu chceme,“ bylo by věru bláznivé. Něco takového mohlo jenom v předpojaté mysli vzniknouti, a že i pan dopisovatel tak o odboru soudí, za to věru nemůžeme, proč si lepšího přesvědčení nezískal, pro

*) Však i to přestane, neboť železnice vyrovnají nejlépe ceny obilí. Vyrovnávají je v celé říši (jakož to patrně vidětí na trzích polských a uherských), dovedou to tedy též u nás.

ynáší soudy o věcech, které ve skutečnosti zcela jiné jsou, ež jak on si je představuje. Nechť ale vlastensko-hospodářská společnost věc tu krouti tak nebo tak, z toho se nemluví, že nepředložené jednala, vzdálíc se pole, na němž výorně k dobru obecnému působiti mohla. Pravili jsme z počátku, že věc tato jest také blahonosná, a čtenář mnohý bude u asi s otázkou, jak to myslíme? Opakujeme tedy ještě jenou, že jest blahonosná, neboť se nyní ví, co lze od hospodářské společnosti očekávati, a tak pán Bůh dá, že bude moci mnohý roček ještě v pokoji býti, aniž by ji kdo turbíroval. osti už se nasloužila, a proto každý po spravedlnosti odechu jí milerád dopřeje. —

Při této příležitosti nelze nám, abychom nevyslovili malou le velmi důležitou žádost stranu taktéž nepatrné a přece do ící bijící věci. Jdeme-li totiž do kterého koliv císařského oadu, nebo do kterého koli veřejného kanceláře, všude spatříme, e se k rovnoprávnosti prohlédá. Při *vlastensko*-hospodářské společnosti jsme se však o jiném přesvědčili, a denně se o tom přesvědčuje prostý český hospodář (jehož zájmy přece do oboru společnosti náležejí, či né?) když se jde předplatiti na Hospodářské Noviny (jež společnosti as mnohý groš vynášejí, jistě desetkrát více než *oba* německé časopisy) a bolestně to nese, že společnost ani tak lojalní není, aby dala na nápise české listy vedlé německé místa. Takové počínání a pohrdání malou měrou vzbuzuje; byloť to viděti při letošní výstavě, kdež byl český sedlák v skutku jako prodaný. Věru, nesluší se to, a na společnosti jest, aby v tom učinila napravení.

Pro obmezenost místa Poslovy tobolky nejsme s to, abychom se ještě více o této věci rozšiřovali, avšak rozumnému a nepředpojatému postačí i to, co jsme uvedli. Že vydání za masso vypadne mnohem výše, jde na rozum; vzaliť jsme průměr dvou trhů odbývaných v čase obyčejném — jinak by ale počet vypadl, kdybychom brali zřetel na svátky atd. Mlčením jsme minuli zelený a ovocný trh a nevzali si ani práce, abychom náležitě vypočítali, mnoho-li se ročně strží na vaječném trhu na tisíce a tisíce kuřat, slepic, kapounů, poláků, krut a krocanů, hus, kachen, zajíců, srnek, divokých prasat, jelenů atd. Stoby nám *třeba, jenom do* ouředních výkazů nahlédnouti,

abychom opět milionové číslo mohli vlastenecko-hospodářské společnosti presentovati. A což teprv když prohlédáme k palivu, tu teprv užasneme nad sumami peněz!*) Patrno ze všeho, že jest Praha pevně s hospodářstvím spojena, a že zájmy její nejsou a nemohou mu býti lhostejnými. Co by se s hospodářstvím stalo, kdyby Praha náhle za noc vymřela? Bylo by tu ruchu, neboť nejen že by hlava jeho, koruna jeho, hospodářská společnost byla v Pánu — a to by byla veliká ztráta — ale vše co by 130.000 lidí spotřebovalo, zůstalo by doma.

* Přicházíme k jiné věci, kteráž v poslední době mysli obecenstva Pražského a vůbec čtenářů novin na se poutala a až dosud poutá. Jest to záležitost, týkající se **škol Pražských.**

Velebný pan redaktor výborného časopisu **Škola a Život P. F. J. Řezáč** uveřejnil v posledním svazku svého časopisu článek „Žákovstvo a učení obecných škol Pražských;“ v článku tom *číslami* udal, mnoho-li dětí českých a mnoho-li německých školy navštěvuje; čísla ta měla a mají sloužiti za základ článku „o obecných katolických školách Pražských,“ o nichž pojednati, témuž časopisu se vším právem náleží. A jistě bude i vysoká a spravedlivá vláda naše za to vděčná, že se jí čísla ta pod ruku dostanou, neboť něčeho tak *spolehlivého* až dosud nebylo, ježto c. k. školní radové až dosud k tomu zřetele svého obrátiti nemohli a neobrátili. Vůbec se v Rakousku k podobným číslovým tabulkám méně prohlédá, než k. př. v Belgii a v Němcích, kdež toho dávno už potřeba uznána; čísla jsou nejzřetelnější řečí a poskytují jasný obraz o každé věci. Tak ku př. když řeknu, že do chrámu Páně vstupují lidé pouze jazyka českého schopní, anebo že většinou téhož jazyka schopní, tož samo sebou vyplývá a na *zdravý* rozum jde, že se k nim bude po

*) V Praze a nejbližším okolí vyrobí se za 2.447.500 zl. v stř. piva, špiritusu, likérů a rosolek. (Piva vyrobí se nadkvasního: 370.000 věder, podkvasního: 25.000 věder; špiritusu či lihu: 28.000 věder a likérů: 12.000 věder.) — Suma spracovaných koží obnáší: 1.100.000 zl. stř.; suma kávových surovin (cikorie), cukrového zboží, čokolády atd.: 660.000 zl.; suma svíček a mýdla: 842.000 zl.; suma rukaviček: 212.000 zl.; klobouků a plstěného zboží: 270.000 zl.; dřevěného zboží: 683.000 zl. A k tomu ke všemu dává *hospodářství material!*

česku s kazatelny hovořit, neboť by jim v cizí řeči slovo Boží zůstalo nesrozumitelným. Dle této zásady řídili se i apoštolové Páně, jimž i Mistr přikázal, aby slovo jeho jazykem lidu hlásali. — Pravili jsme, že se k té věci u nás méně prohlédá než v jiných zemích, avšak těšiti se nám jest, že už jsou krásné začátky učiněny, a že za krátký čas různě a dokonaleji se v tom pokračovati bude. Žádný strom jednou ránou nepadne, a ani Řím nebyl jedním dnem vystaven.

Jest tudy patrno, jak důležitou a záslužnou věc podniká, kdo se v podobnou práci sám a o své ujmě uvazuje — zvlášť to platí ale zde (při školách Pražských), kdež práce taková mnoho času vymáhá, kdež se do každé školy, ba každé třídy vejíti musí, aby výsledek spolehlivý byl. Tak si též velebný pan redaktor „Školy a Života“ počínal, vyzvídaje nejen na učitelích (kteří jistě nejlépe žáky znají), alebrž i na žácích samých. A tu ovšem mohl vypadnouti výsledek spravedlivě, a vypadl též tak, neboť učitelové pověděli dle nejlepšího svého vědomí, jak se věc má. Či snad se chtěli člověku soukromému falešným udáním zavděčiti? — Zkrátili snad úmyslně počet českých nebo německých žáků? Nelze to myslili a také to nikomu na rozum nepůjde, neboť jaký by jim zisk vyplynul z udání falešných? a byli by snad učitelové všech 26 škol, kteréž velebný pán navštívil a proskoumal, jednoho ducha a jedné vůle, aby chtěli totiž leč podati, a věc jak se ve skutečnosti má překroutiti? Tak aby se smýšlelo, nehodné a nedůstojné bylo by. — Abychom se ale k výsledku dostali. Z čísel, kteráž a jak uveřejněna jsou v časopise „Škola a Život“ nejen pro každou školu, nýbrž pro každou třídu zvlášť, patrno jest, že navštěvuje obecné školy Pražské **12919 žáků českých, 327 žáků německých**; připadá tedy na tisíc žáků českých něco přes 25 německých, na sto ale asi půltřetího. — či jinými slovy: **žáků českých jest 40krát více než žáků německých.** Velebný pan redaktor odvádí z toho potřebu a nutnost, aby se vyučovalo náboženství na obecných školách katolických jazykem mateřským, poněvadž jen tak stane se semenem hluboko hozeným do srdce a duše malých dítek, kteréž ponese později bohaté ourody. A v tom se dovolává *jak zákonů Božských*, tak i zákonů **daných**.

uvádí zákony dané kdy, jak a od koho dány byly. — Následkem vypočítání tohoto v časopise „Škola a život“ uveřejněného povstaly hned některé hlasy, kteréž zdvořilým sice tonem a všelijakým zatáčením tvrditi se jaly, vypočítání to že pravdivé není — či jinými slovy, že jest lživé a velebný pan redaktor „Školy a Života“ P. J. F. Řezáč že lež proneslo. — Nepravdivé prý jsou, neboť nemůže býti tolik českých a tak málo německých dětí. Proti tomuto tvrzení nedá se ničeho namítati, poněvadž na ničem nespočívá než na nelibosti. Kdož však spravedlivým býti chce a nijakými ohledy másti se nedá, musí jinak smýšleti a též jinak smýšlí. Udání pánĕ Řezáčeve spočívá na osobném přesvědčení, jest z pramenu čerpáno, a vlastní zkušenost každého je stvrdí. Spomeňme jenom jak bývalo, když jsme do školy chodili? Kdyby byl tehdá někdo práci podobnou předevzal, táž čísla byl by dostal. Bylyť roky, kde písatel těchto řádků ani jednoho německého spolužáka neměl, kde před vyučováním ni jediného německého slova slyšeti nebylo, tak že musili konečně učitelové tresty ukládati na ty, kdoby ve škole vůbec česky promluvili. Ovšem pak každý se nutil, ať uměl nebo neuměl; na ulici ale, kde moc učitelova přestala, tu si každý z plných prsou oddechl, jsa rád, že zase po vůli mluviti může. Tak se věci tehdá měly, aniž by se bylo slovem po česku vyučovalo — všemu i náboženství vyučováno německy. V tom tušíme, že se časy mnoho nezměnily, aniž že se tak brzo změní, neboť i dítě pouze německých rodičů mluví v Praze po česku, mnohdy i pouze po česku a teprv později se přiučuje i jazyku rodičů svých. A proto se věru nepříslušelo, aby pro ta nevinná udání ve „Škole a Životě“ s takou rozhořčeností se počínalo, jakož se tu k nemalé lítosti a k velkému pohoršení dělo. Věc se jednou tak má, a proč by se měly pro to mysli jitřiti? Jako dítky české a německé svorně a pokojně žijí, nemajíce náruživosti, tak svorně a v Božím pokoji lze všem žíti, právě jako dobrým a vespolné si pomahajícím sousedům. Těm ale, kteří se kněza tepla přičinili, aby zaklepali na dvířka náruživosti, věru nebude nikdo díky zavázán; neslouží jim ke cti, že lichým a jelovým způsobem užili zbraně nehodné a opovržené, veřejným *měřením odsouzené*. Hříšné a proti mravnosti jest to, přená-

šeti věci jazyka se týkající hned na pole politického stranictví a tak hanu kydati na ty, jejichž život a skutky jsou bez ouhony a jejichž smýšlení bez poškvrny! —

Nejlepší však při věci jest, že právě mnozí, kdož se stavěli proti těm nevinným číslům, jež udal pan F. J. Řezáč, spolu se stavěli i proti úředním udáním. Dle nejnovějšího rozpočtu má Praha 124.131 obyvatelů; dle vypočítání pánĕ Řezáčova má 13.306 katolických dětí, kteréž veřejné školy navštěvují, takže jest těchže dětí 10¾ % od veškerého obyvatelstva. Pan školní rada P. J. Maresch udává ve svém „Jahrbuch für Lehrer etc.“ od roku 1857 na str. 246 počet obyvatelstva veškerého Pražského kraje na 11.760 židů, 8.527 Němců a 467.419 Slovanů. Dejme tomu, že všech 8.527 Němců, jenž na Pražský kraj připadají, v Praze jest, tedy jde, že jest v Praze 916 německých žáků (10¾ %). Pan P. F. J. Řezáč udává, že navštěvuje školy veřejné 337 německých žáků *); z kteréhož rozpočtu následuje, že schází ještě, aby byl počet 916 německých dětí 579 doplněn. Pan školní rada J. Maresch udává taktéž ve svém Jahrbuchu počet soukromých ústavů v Praze — jest jich mezi nimi třicet křesťanských, kdež se literárním věcem vyučuje. Nechybíme jistě, přijmouce za to, že navštěvuje každý ten ústav 40 žáků, což dělá tedy v celku 1200 dětí. Doplníme-li z těchto 1200 číslo 337, aby dalo 916, tož vybude ještě 621 slovanských žáků ze soukromých ústavů. Hle, zde jsme se drželi ouředních pramenů!

Ještě jiné hlasy se ozvaly veřejně v novinách, udávajíce, jak by se měla česká a smíšená mládež ve veřejných obecných a středních školách vyučovati, zmiňujíce se spolu o lidech, jenž ve věci té jiných jsou náhledů, a zkrátka za **blouznivce a politické stranníky** je prohlašujíce. — Tak se soudili nemělo, tak náruživě a bez rozvahy! Jakž se smí kdo odvážiti, aby tvrdil, že náhled a zdání jeho jest bezchybné? Jsmeť všichni jen lidé a jednotlivec měl by vždy býti pamětliv pravdy té, že většinou nabývá věc váhy, že většina jest vždy spravedlivá, a proto jako jednotlivec neměl by si nikdy osobiti právo, aby se nešetrně dotýkal práv a svatostí

*) *V německé evangelické škole* nalezá se mezi 229 dětmi 127 Němců

lidských způsobem hanlivým. Političtí stranníci, blouznivci dobromyslní — co vše neuzavírají v sobě slova tato! Nepřítel společnosti lidské, bořitel, divý vášnivec, zakořeněný protivník vlád, pořádků nebezpečný rušitel — to se vyrozumívá za dnů našich pod politickým stranníkem a proto odvážností neslýchanou jest, že smí kdo nazvati poctivého člověka, kterýž vždy věrnost svou i v časech bouřlivých k vznešenému trůnu císařskému osvědčil, stranníkem politickým, a to proto, že v náhledech o vyučování se liší, proto že praví, že by lze bylo přirozeněji, snadněji a úsilněji vyučovati. Odvážnost to politování hodná, o kteréž se více zmiňovati nechceme, *veřejné mínění všech spravedlivých* ji zatratilo a ona na vždy v opovržení zůstane. A jakž jinak? Vždyť vidíme na vlastní oči, jaké změny se v novějším čase dějí. Jest to snažení všech k tomu pracovati, aby vše, což jest, dokonalé bylo.

Jednotníci, spolky a noviny všeho si všímají, o všem soudy pronášejí, k vládě se s prosbami utíkajíce, aby se v tom, co nedokonalého jest, napravení stalo. Jest to krásná věc, že se tak díti smí, neboť co tu jest, vše lidé vyvedli, a kdož by tedy tvrditi se odvážil, žeby bezchybné bylo? Dlouhé cesty doba naše nemiluje, a volá každému: „Chopte se národního hospodářství, učte se, jak by se nejskrovnějšími prostředky nejvíce vyvésti dalo. Nemařte času a sil, jděte vždy rovnou cestou!“ Tak volá doba naše, a každý už poznává, že se nelze jinak s prospěchem obejíti, než když se přidrží pravd hospodářství národního, kteréž jsou pravdy zdravého rozumu. Doba naše tolik na každém žádá, že plné ruce jest práce, kdyby člověk i sto let živ byl, a proto zpozdilé a člověka nehodné ba politování hodné jest, když si práci ztěžuje, když neužívá vhodných a přiměřených prostředků dosažení účelu svého. Jakž bychom se smáli, kdyby někdo mluvil o důležitosti spojení Prahy s Vídní, kdyby o dráze Pražsko-Vídenské mluvil a navrhoval, aby přes Frankfurt vedena byla! Řekli bychom, že jest buď „dobromyslný blouznivec“ nebo člověk rozumu zbavený, jehož zavříti třeba do blázince. Ví už každé malé dítě, že bližší cesta vede do Vídně, a žeby bylo plýtvání času a statku, přes Frankfurt se do ní ubírati. —

Předeslavše toto národně hospodářské uvážení, obracíme

se k svému úkolu. Že nám Čechům jest německé řeči potřebí, o tom každý rozumný jest přesvědčen, a nikdo důležitost toho nepírá. Spojuje nás německá řeč 1) s císařem pánem a Jeho vznešenou rodinou, a jsme povinni stejnou mirou mu spláceti. Naučil se jazyku českému a vřele si jej oblíbil, proč my bychom, majíce k tomu příležitost, nenaučili se jazyku Jeho? 2) Českou zem obývají Češi a Němci — prvních je něco přes tři miliony, druhých něco přes milion — obývají jednu zem a chtějí býti dobří a ve všem si nápomocní sousedé, chtějí si rozuměti, aby se ve svých potřebách atd. sjednotiti mohli, a proto žádá Čech, aby se Němec učil české řeči, proto žádá i Němec, aby Čech se jeho jazyku přiučil. Proto jest zákonem nařízeno, aby *každý úředník schopen byl obou zemských jazyků*, proto zní zákon, aby školy tak zřízeny byly, aby se žáci oboum jazykům naučili a to sice tak, aby obou i *v slově i písmě* mocni byli. 3) Jazyk německý jest jazykem světovým, jazykem velikého národa, jenž dosáhl ve vzdělanosti, vědách, uměních, v průmyslu a obchodě vysokého stupně, jenž se honosí bohatou literaturou, z níž mohou i jiní národové těžiti, aniž by se tak brzo poklady její vyčerpaly. Národ německý s hrdostí honositi se může muži, jenž celému člověčenstvu za ozdobu slouží, s muži učenými, umělými, hrdinnými a spravedlivými, jenž vyřkli, že všichni národové k jednomu krásnému cíli povoláni jsou, a proto v svatém pokoji podle sebe žíti mají, aniž by jeden druhého utiskoval. Patrno jest tudy, že prospěch náš to vymáhá, abychom se jazyku německému přiučili. Vždyť se utíkáme i k francouzskému, anglickému, ba i často k italskému a ruskému, kteréž jsou nám přece méně přístupny, an nesousedíme ani s Francouzy, ani s Angličany atd.

Při tom ale nezapomínáme, že by se jazyku věc obětovati měla. Žák k. př. chtěje se naučiti jazyku francouzskému, neučí se náboženství, země- a dějepisu, počtům a strojnictví po francouzsku, věda, žeby si věc jenom ztížil, že si ji svým jazykem znamenitě zlehčí. A pravda jest to! Proč by užíval cizích prostředků, kdež vlastní, jimiž jej Bůh obdařil, vystačí? Ježto se ale žák během dvou let při náležité pilnosti tak dalece *francouzské řeči přiučí*, že jest ji i v slově i v písmě

úplně mocen, ježto si ji přivlastní, aniž byl po francouzsku školním věcem vyučován, toť patrno jest, že se tímže způsobem lze naučiti i anglickému, ruskému atd., tedy i německému jazyku. A tak jde dobře na rozum, že učení jazykům a učení věcem dvojí jest. Abych se jazykům naučil, nepotřebuju věcí. Vidíme to denně. Mnohá dáma mluví i po francouzsku i po anglicku, aniž by se jazykům těm déle učila než vždy dvě leta, a aniž by třeba bylo, aby po anglicku a francouzsku vyučována byla přírodopisu, počtům atd. Totéž platí i o jazyku německém, neboť nečiní žádnou výminku, jinak by se musilo dítě německé, majíc pořádně německy mluviti, učiti napřed lučbě, strojnictví atd. než by dovedlo říci máma a táta. — Jest také vůbec známo, že se mnohem snadněji a v kratším čase naučím něčemu jazykem svým než jazykem cizím. Neboť, učím-li se jazykem svým, zápasím jenom s věcí, kteréž se chci přiučiti, jinak ale zápasiti jest mi i s věcí a řečí — tedy s dvěma překážkama. A k přemožení dvou překážek třeba jest, aby se vynaložilo více času a více síly, než by třeba bylo, kdyby se byl volil pravý prostředek. Řeč jest vždy tedy jen prostředek k věci, nikdy ale věcí samou, z čehož patrno, že jest nejpříhodnějším a přirozeným prostředkem *řeč mateřská*, a že užívání k témuž cíli *řeči cizí* jest plýtvání času a sil, jest postrádání prospěchů, jichž si člověk dobýti mohl, jest pohrdání dary Bohem samým udělenými a propůjčenými, jest zapírání účelu lidského, jest nepřirozené a nekřesťanské. K tomu však zákon náš nevede, neboť velí jen, aby byl žák jazyka německého i ve *slově i v písmě* mocným, k čemuž při dobrém návodu i patřičné pilnosti na nejvejš dvou let třeba jest, jakož to zkušenost dokázala. Vyučovacím jazykem budiž ale řeč mateřská, jí ať poznává žák Boha a skutky jeho, neboť ona nejvíce schopna jest, aby mu vštípila věc hluboko do duše, neboť veškerá myšlenka jeho už od outlého dětinství halila se v rouchu řeči mateřské, a dvě nejsladší bytosti, kteréž mu v životě nejblíže stojí, naučilo se nejprve jmenovati jazykem mateřským. Jazyk ten jest mu svatým dědictvím po otci a matce; jest svatostí, jest s duší jeho těsně sloučen a nic jej nenahradí. A jestliže na rozum *jde, řečí mateřskou* že se poznání Boha nejlépe v duši outlou *vštípí, toť jde taktéž* na rozum, že se i vědomosti o skutcích

Božích mateřskou řečí nejlépe vštěpují a vštípiti dají. A dle této zásady všude by se vyučování dítí mělo. Jazyk německý jest prostředek pojící nás předně s císařem pánem a jeho vznešenou rodinou, za 2) s našemi sousedy, kteří s námi jednu zemi obývají, a za 3) jest prostředek k těžení z bohaté literatury německé. Jest tedy důležitým prostředkem a na našich středních školách nechť se mu věnuje dobrý zřetel, ať se mu pochopitelně a na základě řeči mateřské vyučuje, ať jest *předmětem*. Ostatní pak věci podávejte se žákům *řečí mateřskou*. A tak se učiní zákonu dosti a to sice svědomitě, **mládeži pak se nebude ukrádati času a sil, vyčastuje se větším bohatstvím pro život.** Učení a studování bude pak radostí a česká naše zem, kteráž (i při těch nesčíslných obtížech, kteréž se mladíku českému při studování do cesty staví), honositi se může tak velikou inteligencí, postaví, se brzo na roveň se sousedními zeměmi německými, ba brzo je snad i předčí a to jak na poli věd tak i na poli průmyslu a obchodu, a tím se poslouží zajisté i státu. Tohoto zvláště by si měly obce všimnouti, kteréž školy zakládají; měly by o to starost míti, aby mládež jejich rovnou cestou tam se dovedla, kamž na oklikách po delším teprv čase se dostává.

Nelze nám, abychom se o předmětě tomto ještě šířeji vyslovovali, věc ta leží mimo obor náš; chtěli jsme jenom dověsti, jak liché a jalové jsou a byly hlasy, kteréž se v poslednim čase slyšeti daly. — Podotýkáme ještě, že po spravedlnosti jest, aby se tímž způsobem mládež německá jazyku českému učila; nesvědomité by bylo, aby se jí cesta prodlužovala marnými ohledy, aby se síly a čas její mařily — což by tolik bylo, jako by se národní kapitál rušil. Neboť člověk ovocem toho, čím obdařen byl od Boha, povinen jest národní pokladnici, a pakliže darů svých a nadání dobře nepoužil, tož jistě že taž pokladnice škodu trpí.

Nelze nám, abychom se ještě o tom nezmínily, že si lid přeje škol německých. Jest to mylné. Pravda jest, že si lid přeje, aby se synové jeho dobře naučili jazyku německému, že ale chce, aby sil a času svého při tom dobře použili, aniž by polovici postrádali. Či, proč by se jinak hrnulo tolik žáků na c. k. *českou reální školu*, a na c. k. českou hlavní školu

v Praze? Jenom proto, že tu žák takové činí pokroky, jazykem českým alespoň z části jsa vyučován. Nával do škol těch tak veliký jest, že se množství hlásicích se do německých škol odkázati musí. A kdyby bylo *deset* takových škol, jsme jisti, že by se všech deset naplnilo, a to jest nejlepším svědectvím!

Končíme už, dokládajíce, že máme muže, jejichž jmeno evropské jest, a jimž vědy mnoho děkují — a jejichž společnost zajisté vysoká jest a památka jejich ještě tehdá slaviti se bude, když dávno o těch ani hlesu nebude, jenž si dovolili uvaliti na poctivé lidi podezření politických stranníků.

Co se ale výborného časopisu „*Škola a Život*“ týče, tomu jistě věc tato posloužila, a doufáme, že se známost o něm valně rozšířila, jakž to pro svou čilost také v skutku zasluhuje. —

— Obracíme se nyní **k zahájení české průmyslové školy**, jejíž velikou důležitost už v druhém svazku vyličili jsme se snažili. Hned z počátku však podotýkáme, že v příštích svazcích více příležitosti a také místa nalezneme, abychom způsobem věci tak významné hodným ke dni 8. března přihlížeti mohli. O zahájení samém naši čtenářové z největší části zpraveni jsou. Pražské noviny přinesly v sloupcích svých řeči, kteréž při té příležitosti drželi pánové: prof. Balling, předseda průmyslové jednoty ve jmeně též jednoty, kteréž více oudů zastupovalo; prof. Dr. Jan Purkyně jakožto ředitel průmyslové školy; Frant. Pštros mladší, místopředseda obchodnické a živnostnické komory, v jejím jmeně; c. k. místodržitelský rada J. Klinger a veledůstojný kanovník a generální vikář Krejčí. — A tak školy této dávno očekávané učiněn počátek; v čelo jí postaven muž, jehož jmeno známo, kde se věda pěstuje. *Jemu* pak se alespoň z části vyplnilo, k čemuž snahy jeho od mladosti směřovaly, a co duši jeho povždy naplňovalo. Řada ředitelů jím otevřena jest, jenž se vždy v dějinách ústavu jakožto hvězda naděje v pěknou budoucnost skýti bude. Bůh žehnej škole a popřej, aby semeno, kteréž rozsívati bude, ujalo se a neslo pěknou úrodu! Pak jisté vynasnažení mužů, kteříž síly své nezištně jí věnovali, dojde krásné odměny ve vědomí, že oni byli, kteříž k průmyslu *českému a k blahobytu* českých řemeslníků nápomocni byli. —

Z památné a dlouhé řeči, kterouž pan ředitel držel, vyjímáme jenom některá místa o junácké mysli našeho slovútného kmeta svědčící:

Já od slavné průmyslové jednoty za ředitele ustanoven, Vám přítomným se představiti za velikou čest sobě pokládám, raduje se z toho, že ještě v sedmém desítiletí života mi přáno, bych skrovnické síly své způsobem, jaký mně okolnostmi podán jest, k užitku svých milých spoluobčanů vynaložil a částku aspoň toho dluhu zapravil, kterýž jsem na sebe uvalil, přes sedm a dvacet let v cizině meškaje, cizí službě se oddávaje. Doufám, že důvěře slavného sboru a Vašemu očekávání dosti učiním, naděje se jeho podpory a Vašeho účastenství. — —

Chystáme pro naše mladé řemeslnictvo, naše milé potomstvo, zřídili *školu průmyslovou*. Průmysl stal se za našich časů rozhodnou odpovědí na všelijaké snahy a toužení, ba i na zpoury a kormoucení společenské předešlého i nynějšího století.

Průmysl jest hrdina našeho věku. On však uznává ještě vyšší vládu nad sebou, od nížto své poslání přijal. Jest to *věda*, jest to pojímání světa duchem, rozumem osvíceným. Věda učí poznávati přirozené vlohy člověka, účelu jeho vyměřené; způsoby, jak by vychováním a návodem vlohy, dary Boží k skvělému vyvinutí dospívaly; způsoby, jakby řízením rozumným, bohabojným, jednotlivci i národové svých pozemských účelů, svého časného i věčného blaha dosáhly. Druhá pak úloha vědy jest poznání přírody hmotné, jejích sil a látek rozmanitých, jejích zákonů, jimiž svět zevnější v svém ladu a skladu se udržuje, přírody, kterou stvořil Bůh, aby ji člověk znáti se učil, a zbělel rozum v ní vládnoucí, rozum to Boží, na kterém rozum lidský k podobenství Božímu vyvinovati se má. K tomu dala vůle boží člověku nadvládu nad přírodou, aby ji překonal, kde se zpouzí proti vládě jeho; aby ji použil k potřebám svým a společenským; aby, kde mírná a jemu poddána jest, ji krášlil a v ní se kochal.

Také z *vědy* vychází *průmysl*, a jako pravá věda vždy v zbožné mysli svůj základ má, tak budiž i průmysl vyslancem Božím. Přechod pak vědy na činnost průmyslovou staniž se průmyslovou školou. Mohl bych Vám vylíčiti velkolepé obrazy takových škol, jakových zde onde u pokročilejších národů v pravdě již jest. Nač ale rozboleti a roztoužiti vaše mysli! Buďme blažení málem a milým, co nám přáno jest, a stůjme v pevné naději a důvěře, že *mravní-li silou a duchovním úsilím staneme se hodni málého, dáno nám bude i vyšší a nejvyšší, od kterého Bůh nikoho nevylučuje, aniž to učiní vláda, náměstkyně Boží na zemi.*

Pilného povšimnutí zasluhuje to, co praví pan ředitel k mistrům:

Naše postavení jest docela otcovské. My učitelové budeme pěstovati učně své způsobem duchovním; sdělíme jim poznání potřebám jejich příslušné; zbudíme ducha bádavého, rozmyslného, bez kteréhož pravý průmysl vzniku míti nemůže. Vy pak postaráte se o jich dobro tělesné, netoliko živením a opatrováním jejich stavu zdravotního, ale i řádným cvičením jejich sil tělesných a sdělováním upřímným všelikých výhod a prospěchů od jiných vám sdělených nebo vlastní zkušeností získaných, což i vám užitek přinese i učňům příště dobře poslouží. Že pak v přirozenosti lidské nikde částku duchovní od tělesné přísně odloučiti nelze, budete mluviti *rozumem k rozumu*; a co nejdůležitější jest: budete mluviti svým *osobným a rodinným příkladem k dobré vůli*, svou laskavostí a přívětivostí k srdcím svěřených vám učenníků, vám samovolně se podřizujících spolupracovníků. Co se týče škol těchto, budete svým spolupracovníkům milerádi propouštěti několik hodin večerních, aby sobě získali duchovní potravy, které se vám snad nedostalo, aniž snad na to zanevřete, že časem leccos lépe věděli *budou* nežli vy jste, třeba i v dospělejších letech vědívali. *Zpomeňte na své postavení otcovské* i radujte se z toho, že va-

šim synům a svěřencům dále pokračovati dáno, nežli vám okolnosti přály; a jen takovouto blahovůli možno, pokroky průmyslové činiti od pokolení k pokol
Postavení jsme v novém způsobě válek, a to válek duchovních. Kam by přišlo, kdyby jedno pokolení druhé ve svém pochodu z pouhé závisti a vi likých chavných pohnútek zdržovati chtělo?

Konečně obracují se k vám, milí učňové. Vidím mezi vámi několik stírů, mnohých tovaryšů. Sloužit vám to ke cti panové, že jste se neostýchali posaditi se zase jednou na stolice učenické. Váš příklad způsobí více než mnohá slova učitelská.

Nevědět, kde toho třeba, a nechtíti věděti, toť jest v pravdě hanba; pi učňovati se, může jen ke cti sloužiti. Vídával jsem slavného Humboldta pil choditi do Berlínských slucháren, sám hledav místečka mezi sluchači.

Vy pak mladí výrostkové, nadějné naše potomstvo, kteří dlouhou budou nost a snad i velikou očekávati můžete, přejeme vám od srdce všeho zdar ano i lepšího, nežli nám se dostalo! Užívejte příležitosti k poučení vám p dané, avšak moudrým způsobem, aby z dobrého na jedné straně nepošlo na druhé. Když jste v učení školním, oddejte se celou duší i všemi smy vnímání blahodárných poučení. Ani slovíčka neminiž vašeho sluchu, nižád úkaz neujdi vašemu zraku. Doma pak oddejte se podobně cele práci v uložené, aby mistři vaše blahořečili škole. Ve škole pak chovejte se mravi klidné a pozorně, abyste i řemeslu přísnému zjednali čest ve škole.

Co se týče volení učebních předmětů, radil bych všem, starším i mla šim, zvláště pak těmto, aby neopominuli učení technologické encykloped Jest to všeobecný přehled a rozpořádění všech řemesel a jakýchkoli děl ckých prací s ohledem na látky a hmoty, které jimi se proměňují; jest vy žení všelikých způsobů proměňování látek přirozených a nástrojů k tomu p třebných; naučení o hodnotě výplodků a tovarů z práce pocházejících; o pr středcích obchodních, jakými se látky nabývají a výplodky rozprodávají; jád pak toho všeho jsou nauky přírodnické, které jako světlo celou povahu řem sel osvěcují. Krátký přehled živočišstva, rostlinstva, kamení a kopanin, všeobecných živlů, učí nás látky vědeckým působem v umu našem spořáda kratické vyložení chemie nebo lučby, mechaniky, fysiky, podává nám pravi přirozená, jakými se řídí dělník, aby svých výplodků slušně vyvedl. Tako i podobné všeobecné, s největší krátkostí přednešené nauky obsahuje řeme nická encyklopedie — méně, aby poučovala, více pak, aby osvětlovala, a uč na vyšší stanovisko uvedla, s kterého by svobodnějším rozhledem na veške řemeslnictvo pohlížel, a i tam své zvláštní řemeslo, kterému se sám věnov nebo věnovati hodlá, nalezl a oceňovati se naučil.

Nezbývá, než abych se ještě jednou obrátil k vznešeným hostům, pi znivcům přítomným i nepřítomným, neopominouc i nebožtíků.

Sláva věčná Preslu, jenž první základ položil technologickému v naš rodném jazyku! Sláva Perneru, jehož rázná mysl vzbudila první myšlénku naše ústavu, a první kroky k jeho vyvedení učinila. Vámi pak v živobytí ještě dlích mocí, věhlasem, uměním, bohatstvím, láskou k lidu vynikajícím, doporučí snažně pěstování tohoto ústavu. Naši nejpilnější snahou bude, abychom dostá slavné vašemu očekdvání.

Uděliž nám Bože k tomu milost svou!

Slova tak vřelá, upřímná a ze šlechetné duše jdoucí ne leznou jistě ohlasu po vlastech našich a stanou se heslem ne vého a mocného ruchu, k němuž se jak jednotníci tak spo lečnosti přičiní. Ať jen hluboce vniknou do prsou každé lidumila, ať přesvědčí protivníky a urputné stranníky, jak upřím jsou snahy naše a že jenom po tom, co celku v skutku je *důležité a prospěšné*, co by lid náš přivedlo na tuže výšk *kteroužto dosáhli* jiní národové, jimž příznivějšími okolnost

dáno bylo, aby se volně vyvinovaly a k cíli čistě lidskému i hmotnými prostředky prohlédaly. Budiž škola tato drahým údělem vlasti, budiž dítkem jejím milým a rozvinutým poupětem pěknější, vědomější a tedy silnější budoucnosti. Kýž by k ní lidumilové prohlédala a podrželi ji v paměti, jakož to učiní vysoká vláda, v jejíž jméně pan c. k. místodržitelský rada školu tu pozdravil a vysokou přízeň a mohutné účastenství se strany vlády jí zabezpečil! Kýž by přátelé dobré věci nikdy na českou průmyslovou školu nezapoměli a spojenými silami vyčastovati ji hleděli, jakož se to jinde děje, a jakož toho už počátek učiněn velikomyslným darem šlechetného a důstojného pana děkana *Karla Vinařického*, kterýž jak mile z novin se dočetl o jejím zahájení, hned jí šedesáti zlatými obmyslil! Kýž by i náš **zemský výbor** z pokladnice své přispěl k tomuto krásnému, veškerou zemi šlechtícímu a ctícímu účelu, podobně jako to učinil **moravsko-slezský zemský výbor,** jenž přispívá k Brněnské průmyslové škole ročně dvěma tisíci zlatými! Kýž by ústavu tohoto byla i **průmyslová a obchodní naše komora** pamětliva, podobně jako Brněnská, kteráž (nemýlíme-li se) taktéž dvěma tisíci ke škole průmyslové přispívá, tak že má taže škola ročních příjmů okolo pěti tisíc stříbra, připočtou-li se k oněm velikým darům i jiné menší příspěvky od jednotníků přicházející. Pak bude naše škola, velikým a šlechetným úsilím všech stavů průmyslových do života vyvolaná a podporovaná, nyní pak svorným a krásným duchem vedená, utěšeně prospívati k dobru řemeslnictva, města a zemi. Ze síní jejích nebudou vycházeti jen dobří řemeslníci, nýbrž i *vzdělaní a šlechetní lidé, ozdoby a podpory společnosti.* Budiž tedy všem šlechetným, vzdělání stavu řemeslnického, u nás tak hrozně zanedbaného, pamětlivým, do milosti doporučena! —

Hned druhého dne po slavném zahájení, kteréž se velikými službami Božími u přítomnosti vznešených hostů a velikého množství lidu skončilo, počalo vyučování, a sice vyučování tak milým a rozkošným způsobem, že bylo radost podílu na něm brátí. Kdoby se chtěl přesvědčiti, jak jest řeč naše schopna, aby lučba, strojnictví a jiné předměty pomocí jí mohly býti vštěpovány i posluchačstvu zanedbanému, ten nechť přijde a do lavice se posadí; spatří divy, o kterýchž se mu nezdálo a řekne konečně: „V skutku, kdo by to byl řekl! Že to jen pravda být musí, co jsme až dosud upírali, že i ta řeč česká posloužiti dovede k účelům vyšším. — Nechť jen každý přijde a na vlastní oči a uši se přesvědčí. Spatří mimo to tichého genia po otcovsku mezi svěřenými sobě chovanci seděti — *genia, pod jehož perutěmi přáno ústavu hned po svém založení se vyvinovati.*

Nezbývá nám, než přání vysloviti, aby za příkladem této první myslové školy české i při jiných reálkách se podobné zřizovaly, čehož se počátek v Písku, jakož jsme se o tom před krátkým časem ve veřejný stech dočtli. Z takového počínání a vynasnažení vyplyne městům naším liká čest a pravý prospěch jak duchovní tak hmotný!

Vyučování české řeči v průmyslové české škole jest nejlepším středkem, aby se porazily a ze základu vyvrátily všechny nejapné ná s mnoha stran činěné. Jsouť zajisté mezi žáky i takoví, kteříž úplně jso zyka německého mocni a kteří i po německu vyučování byli; nechť se ale někdo zeptá co soudí o vyučování českém — a uslyší: „Vyučování tot přirozené, ducha jímající; jako slova matčina hluboko se v prsa naše za tak i slova našich učitelů, kteříž za prostředek vyučování užívají řeči na

Do Kolína nad Labem.

V čísle 71. „Prager Zeitung-u" dočítáme se následu nás se týkající věci. **Z Kolína nad Labem.** *F krátkou dobou dočtli jsme se v „Pražském Poslu" krátké nové poznámky o stavě zdejší reální školy.* Dotvrzuje tam totiž, že jest reálka zcela německá, což by přece ve stě nemělo býti, kteréž je z největší části Čechy obydlen to tím více, ježto jest to proti zákonům. Vidí se nám t abychom něco uvedli a dovedli, že jest tvrzení ono nepr C. k. zemský školní rada p. Maresch potěšil též nás svou vštěvou na své visitační cestě ve východních Čechách, a hoda tomu chtěla, že se právě odbývaly půlletní zkoušky, nichž za celý den a to sice v obou ročnících reální školy přítom byl. Mimo školního dozorce byli též přítomni pan c. k. okr představený a mnoho vznešených hostů. Náboženství, če řeč a k zvláštnímu přání c. k. zemského školního rady, zk šeny byly i měřictví a přírodopis českým jazykem, a hle, nejen že dobře odpovídali (gaben gute Antworten), nýbrž děli i též všechny technické výrazy, objevili velikou zběhl tak že si dobyli ouplnou spokojenost přítomných hostů a p zemského školního rady, kterýž p. zemský školní rada v krátké a vřelé řeči zvláštně pochválil (eigens belobte) a bádal, aby s touže horlivostí dále pokračovali. Takového brého výsledku nebylo by lze docíliti, kdyby žáci v o jazycích vyučováni nebyli. Uvádíme věc tuto, abychom řejně dovedli, že jest snaha naše, obě řeči, českou i němec rovně pěstovati, a abychom se proti dalším podobným náj dům ohradili.

Kolín na Labi, 15. března 1857.

Učitelský sbor Kolínské reální školy.

(Následují podpisy.)

Tak jsme se dočtli v „Prager Zeitung-u," a aby čtenáři si věděli, oč se vlastně jedná, uvedeme ono místo ze článku prvním svazku podaném pod názvem „Naše česká měs," proti kterémuž místu a „nájezdu" se sl. učitelský sbor linské reální školy veřejně ohražuje. Místo ono zní:

Z toho, co jsme řekli, nevyplývá ještě, žeby česká města německé školy, ecké reálky zakládati musila a měla. Či zakládají v Němcích české reálky, se německá mládež českému jazyku naučila? K naučení se jazyku němeu není třeba německých reálek, mládež česká i bez nich dobře prospívati e v němčině. Ostatně neměli bychom pranic proti německým reálkám, kdyby), co se v nich vyučuje, tak mnoho nebylo, kdyby tolik důležitosti neměly. tu se má položiti základ k budoucímu životu — a základ ten jest velmi áhlý. Nenahlížíme tedy, nač stavbu tu jestě ztěžovati? A ztěžuje se české leží jazykem německým. Ti, již reálky německé zakládají, ani nevědí, jak leží dobrou polovici škol těch ukrádají. Ať říká kdo chce, co chce, není jedno, učím-li se cizím anebo mateřským jazykem věcem tak důležitým, m, jež mám zachovati pro celý život. Uznávaje to, zařídil *císař* v Praze dvě reální školy, jednu českou, jednu německou, a dal tedy nejí příklad městům našim. Proč příkladu toho vznešeného nenásledují? Zaujeť toho zajisté. Či by byl císař pán tak učinil, kdyby nebyl shledal, že ení to dobré jest? A jest dobré, neboť čemu koliv se mladík ve škole ní učí, tomu se učí *pro sebe*. Přijde-li jednou do služby, nebude se pán , zdaž se německy nebo česky učil, bude mu dosti na tom, když á, že má člověka před sebou, jenž věcem svým rozumí, jenž mu e býti k prospěchu. Či bychom nechválili pěkné věci jen proto, že ji Ně-, Francouz, Angličan atd. zhotovil? Dobrá věc zůstane dobrou, ať je půce její kdo koliv. To se také dokázalo až dosud na všech žácích, již c. k. ou reálku opustili; jsouť a budouť z nich pořádní průmyslníci, státu i sobě rospěchu. Vyučováni jsouce českým, přirozeným jich jazykem, utěšené poky činili! — Chtějí-li města naše něco činiti, přáli bychom, aby to *scela la* a nikoliv z polovice. Čím se mohou ospravedlniti? Věru nevíme; myie, že praničím. Děti jsou jejich, prostředky vyučovací jejich, vlada žádných kážek nečiní, kdež to tedy vězí? Nechápeme! Myslíme, že to jest zase jakási utka, kteráž chce, aby se děti vyučovali v jiné řeči, než v jaké se vyučují i vesnické. Žel Bohu, že tak říci musíme! Třikrát žel! Zde pak ovšem vláda eho činiti nemůže, neboť má v tom každý svobodnou vůli. Jakž to ině vypadá! *Kutná Hora má krásnou reální školu — ale německou. Pro koho ídila? Pro mládež. Je snad Kutná Hora město německé? Uchovejž, pračeské. Kolíně reálka — jaká? Německá! Kolín a celé okolí jest české!* Nu dobře, nic a neříkáme. Líto nám jen, že města naše zrovna naproti zámyslům milostivé dy jednají. Následky toho věru dobré nebudou a k malé cti jim poslouží. jí se však ještě jiné věci. Víme, že v jednom pračeském městě přijali za tele na reálku člověka, jenž slova česky promluviti neumí. Což, to přece t mnoho! Takového něco nemůžeme nikterak schvalovati, musili bychom m proti svědomí svému mluviti. To jest patrné nešetření práva a zákonů *císaře pána* vydaných. Či snad je nouze o české učitele? Jen se ptejte, í se Vám, že jsou na reálkách v německých, v pouze německých městech p. v Kadani, v Loketě atd.) čeští učitelé. Patrno tedy, že jenom města naše u mají. Přáli bychom, aby se věci takové více neděly, a to, co se už stalo, se napravilo. Nevyhnutelná potřeba toho žádá. —

Slova naše byla upřímná a srdečná a nešlo nám tehdá rozum, žeby je slavný učitelský sbor mohl považovati za jezd. Neboť nájezd jest neslušné vynešení pravdy nebo vů tomu účelu, *aby škodilo* — to však účel náš nebyl; my

jsme slušným způsobem pravdu pronesli, nepravost jsme vyčítali a to jedině v úmyslu, aby výčitka naše prospěla. Nepravost ale vždy vyčítati budeme v mezech zákona, a nikdo říci nesmí, že bychom činili nájezdy. Bohu díky, že žijeme v Rakousku, kde se volnému, dobře míněnému slovu meze nekladou. Vždyť císař pán sám na poslední skvělé své cestě po Lombardsko-Benátsku pravil, že si nic tak nepřeje, jako aby se potřeby a přání země k sluchu jeho dostaly a to způsobem poctivým, upřímným! — Ježto nás ale sl. sbor učitelský ze lži kárá, a jakožto lháře světu nás vystavuje, toť jest po spravedlnosti, abychom též několik slov k hájení svého výroku pronesli.

Předně: Čím to jest, že sl. sbor učitelský teprv nyní se péra chápe, aby veřejně vyvrátil, co jsme skoro před třemi měsíci veřejně a celému světu povědělí: že jest totiž Kolínská reálka německá, ač jest město české? Čím to jest? Proč hned tehdá týž sbor za stůl nesedl, aby se veřejně proti takové výčitce ohradil? Proč po tři měsíce hanu té výčitky na sobě nechal a ji nesvalil, k čemuž jej přece všechny ohledy a to k zákonu, k městské radě a k mládeži zavazovali? Bylo to velmi snadné. Mohlo se jenom říci: Věc se má takto: Město naše jest české, žáci jsou čeští a protož je i reálka naše jakož se po zákoně sluší, česká. Žáci se důkladně vyučují jazyku německému, jenž jim bude příště jako sůl potřebný; obětuje se jazyku tomu denně hodina v každé třídě, tak že za dvě leta žák, jak jen možno, téhož jazyka mocen býti může. Ostatní předměty, jichž jest k desíti nebo přes deset, vyučují se českým t. j. mateřským jazykem, jakož se po zákoně sluší, a žáci činí překrásné prospěchy. Tak se mohlo a mělo říci, a věc byla by odbyta.

Za druhé: Sl. sbor uč. praví, že se při zkoušce odbývalo náboženství a české mluvnictví řečí českou, k zvláštnímu ale přání c. k. zemsk. školního rady že i měřictví a přírodopis zkoušeny po česku. Ptáme se, proč třeba bylo zvláštního přání, aby se tak stalo? Vždyť se zkoušívá tak, jak se za celý rok vyučovalo, a vyučovalo-li se za celý rok těm předmětům po česku, tak samo sebou na rozum jde, že se i česku zkoušeti bude, a není k tomu zvláštního přání třeba. Sl. sbor učit. sám se diviti zdá, že žáci dobře odpovídali a to takovým způsobem, jakoby to byl ani neočekával. — Vší závěrka, kterouž týž sbor činí, není taková, abychom mohli ní pomlčeti. Uhodne-li náhodou některý čiperný žák jak se německu Punkt, eine Linie, eine Gerade, eine Kurve, ein Kreis atd. česku jmenuje, to ještě nenásleduje, žeby se bylo muselo

česku měřictví vyučovati. Snad p. učitel čas od času vyložil, jak se to nebo to po česku jmenuje, ač by bylo lépe, kdyby po česku uče, německé významy vedle udával. To též platí o přírodopisu. V „Prager Zeitung-u“ sice jest, že žáci z přírodopisu a z měřictví po česku zkoušeni byli, nám však o též věci ještě jiná zpráva před rukama jest a to sice v Pražských Novinách, kdež je doslovně:... „požádal i v měřictví, přírodopisu a silozpytu v e d l e n ě m e c k é ř e č i i české významy *), a přesvědčil se, že žáci nejen v názvosloví se dobře znají, ale že dovedou i úplnými odpověďmi v české řeči dosti učiniti.“ — Tak stojí v Pražských Novinách, z čehož a jakož i z toho, že ve svém ohražení sám učit. sbor praví, k zvláštnímu jen přání, že se mimo náboženství a české řeči též v jiných předmětech po česku zkoušelo — k zvláštnímu přání, či mimo obyčej: toť vysvítá, že se na reálce v Kolíně mimo náboženství a český jazyk vše po německu vyučuje, jakož i tehdá bylo, když jsem zprávu tu do 1. svazku „Posla“ dal. — Ohražení učit. sboru Kolínské reálky působí nám radost i žalost; radost, neboť vidíme, že slova naše nebyla semenem na skálu hozeným, a že dobře v duchu předvídáme, jak se i ostatní reálky *české* proti onomu místu v článku „naše česká města“ ohražovati budou, snad i ona reálka v pouze českém městě, na niž jest byl učitel dosazen, ani slova v jazyku českém mocný **). Žalost nám působí, ježto mnozí řeknou, že polemiku vyhledáváme. Ba vynajdou se snad i mnozí, kteří pro toto naše ohražení a pro onen domnělý „nájezd“ přezdívati budou nám politických stranníků, ale pravíme, že výroky podobné bez ceny jsou, a nijakého účinku že při člověku rozumném nenaleznou. Žijeme Bohu díky v době, kde se pro podobné věci nepochybuje na věrnosti k vznešenému císařskému trůnu, a kde se takové předpojaté a nerozvážné hlasy potkávají jen s hanou. To se nám vidělo k obraně své a objasnění onoho nájezdu uvésti, i vidí se nám dále, abychom se hned ohradili proti tomu, jakoby i tato naše slova byla nájezdem. Dixi. Pm.

Hovorna a Poptavárna.

Milý Posle z Prahy! Tvé upřímné, nelíčené a neohrožené počínání líbí se nám velice, zvláště v tom, že pravdu bez obalu mluvíš, vady našeho pospolitého života směle odkrýváš, a platné prostředky navrhuješ, jimižby se odvarovali a napravili

*) Ostatně patří podobné slovíčkářství do š k o l n á r o d n í c h, zde se jedná ale o d ů c h a v ě c i!

**) *Což jest zcela proti zákonům* milostivé vlády — ať toho kdokoliv vinnen.

daly ouhony naše. Protož osmělujeme se, zeptati se Tebe, co asi smejšlíš o tomto našem zdání? — Vidíť se nám, žeby velmi prospěsno bylo k povznešení a zvelebení našeho venkovského školstvi, kdyby učitelové trivialní byli placeni z pokladnice státní. I nemůžeš ani uvěřiti, jak ten lid sprostý laje a učitelstvo prokliná, když sobotales, přes čas od nedbalcův zadržalý, exekucí na nich se dobývá. Tak na školu samu, na její blahonosné a nevyhnutelně potřebné vyučování nesmírně se zanevírá, a věc dobrá bolestně trpí. Cožby nemohl školní plat, v příslušném k usedlosti a majetnosti poměru, k dani gruntovní a vejdělecní se přiraziti, a odtud učitelům nyní tak proklínaným a nenáviděným beze vší nesnáze a v bohumilém pokoji z okresní berní kasy se vypláceti? — Že to věc možná, dokázalo sídelní město Vídeň, jak jsme roku minulého v novinách se byli dočtli. A také víme zajisto, že jde v sousedním státu Pruském školné vesměs z měšce státního. Daně královské každý platí s větši ochotností, věda, že se tu nežertuje, ale ne tak daně soukromé, jichžto oprávněnců není se tak tuze co obávati.

Jsmeť zajisté velemoudré vládě naší vroucími zavázáni díky, že předepsala prostředky přísné, jimižby se rodiče, vychovávání dítek svých nedbalí, přidržovali k pilnému dětí do školy posýlání. Že v této stránce, zvláště u třídy nižší, tak řečený Selfgovernement, při němž vychování a vyučování mládeže zouplna zůstavuje se dobrolibezné vůli rodičův a obcí, nenese žádoucího ovoce, viděti na Anglicku. Tam nemíchá se stát do vychovatelství — toť záleží na činnosti jednotlivců a spolků; — ale ač tyto mnoho dobrého dovedli, přece to lépe vypadá, týkaje se zvedení mládeže, v jiných vzdělaných státech nežli v Angličanech. Na jednom nedávno od hlavního odboru pro vychovatelství (v Manchestru a Salfordu) drženém sněmu — meetingu — prohlásil se jeden řečník, že ze 4 milionů ke škole schopných dětí toliko polovička v Anglicku se vyučuje, duchovně vzdělává. A jaký toho následek? Surovost a mravů zpustlost přesmutná, na kterouž nyní v Anglicku všeobecná se vede stižnost, a při každém přelíčení o zločinech důkazy četné tohoto při nižších třídách zanedbání duševního, na jevo vycházejí.

Pročež blahořečíme věhlasné vládě naší, že na zvedení a vychovávání mládeže dotírá, vyhledáváme ale ještě napravení přežádoucího napravení, k docílení hojnějšího u vychovatelství zdaru, aby totiž učitelové platy své brali ze státního měšce.

Konečně také bychom rádi věděli, proč Ty, milý Posle, *přidržuješ* se k těm pp. spisovatelům, kteří beze vší podstatné *příčiny místo* zvyklých, srozumitelných a určitých slov: „Kte-

rý, jenž, ješto," užívají tak zhusta a téměř výhradně dávno zapadlých, neurčitých, smysl sady čili věty zatemňujících „již ješť? — Nač to? Ačkoli pro nás učené není to žádný tak škaredý strašák; ale odhání tento vetešní hastroš náš sprostý lid ode čtení kněh takových, k nemalé zajisté i jeho i celé vlasti škodě.

Žehrář již lid ten bez toho dosti na tu latinku, že jeho oko na takové písmo není zvyklé, a zanevře na ni ještě více, bude-li se mu předkládati naplněná slovy zastaralými, jemu nesrozumitelnými. Nemíníme tím, žeby se nemělo užívati v novější literatuře slov dobrých starých; ale to jen tu, kdež není žádného jiného známějšího, vůbec povědomého a užívaného významu. F. P. R.

Red. I co do prvního i co do druhého ouplnou pravdu máte. V prvním lze jen vládě, aby napravení učinila, což i učiní, jakož doufáme, — při druhé vyplní se hned přání Vaše!

Panu P. S. v L. List Váš došel i s předplacením na osm výtisků. Srdečné díky! Zasýlka jest už zřízena a to dle Vaší vůle! List Váš ouplně podáváme: Náhodou dostal se mi Posel z Prahy do rukou a to sice 1. svazek, z jehož obsahu velmi snadně jsem poznal šlechetný záměr, jenž celí svým celým zařízením k poučení a rozmilé i užitečné zábavě každého, zvláště ale venkovského lidu. Můj úmysl byl okamžitě ustanoven; ze mně stal se upřímný a zcela oddaný přítel Posla z Prahy, a z upřímnosti přátelské k Poslu a ještě více z lásky pro vývin blaha venkovanů, počal jsem u nás klepati na dvéře, a krátkými slovy každému hospodáři oznamovati příchod Posla z Prahy, i co každému asi přinášeti bude. A ejhle! radost má byla větší než mé tušení. Osmery dvefe stojí do kořán otevřeny a s radostí napnutou očekává se příchod přítele „Posla z Prahy!" Jest to zajisté radostný a uléšený úkaz, jak snadně lze mysl českou získati pro vše, co prospěšné a užitečné a dobré! Kéžby Pán nebeský sílil šlechetného přítele „Posla z Prahy" na všech jeho cestách po vlasti naší České a popřál žádoucího zdaru Jeho všem krokům. —

Slečně F. Č. v K. Díky Vám, šlechetná přítelkyně! Písmo Vaše bude nám na vždy pěknou památkou.

Panu K. K. v J. Fabrické následky atd. bude dobrý příspěvek k článku, kterýž chystáme. Slova Vaše, více však dobrá vůle, zasluhují všeho povšimnutí: Radili bychom, abyste se v prázdných chvílích — když denní úloha Vaše dokonána — obírali čtením o podobných předmětech. „Český obchodník" od Skřivana, „Politické hospodářství" od Droze, jakož všechny ostatní knihy obsahu přísnějšího přivedou Vás k jasnému náhledu. Nesmíte zapomenouti též na Majerovy „Nauky technické." Doufáme, že díly Vaše později vydatné budou. Pište nám jen dále!

Chyby tisku.

(Vzdáme jen hrubší, smysl rušící omyly, menší, jimž se nelze při čerstvé práci vyhnouti, najde a spraví laskavě sám čtenář,)

I. str. 13 řád. 17 od dol. místo pod čti pŕed.
II. „ 159 „ 9 „ „ „ Prahu „ Praha.
„ „ „ „ „ „ „ „ snahy „ dráhy.
„ „ 160 „ 7 „ „ „ Babonyně čti Baborynė.
„ „ 161 „ 18 „ „ „ Čechovské čti Čerchovské.
III. „ 202 „ *13 s hora za české* přidej: máme, které účelem *školy české* býti nemohou.

OZNAMOVATEL.

Časopis náš pčt neděl na stole leželi zůstane, nebo kol v tom čase z ručky do ručky, tak že jsou ohlášení, kte Posel v tobolce přináší, pořáde na očích. Náklad vedeme n na 2000 výtisků, při čemž ovšem polovici zdarma rozesylá — Za řádek petitový v celé šířce osmerkové strany počítá 3 kr. stř. — Oznámení přijímají se denně ve Vetterlov knihtiskárně v Kolovratské třídě u tří lip.

(5)

Důležité pro

mlynáře, hospodáře, majitele škrobáren a olej jakož i jiných závodů všelikého druhu.

František Káš,

strojník a stavitel uměleckých mlýnů, jehož dí jest v Praze: Spálená ulice, č. 7—2, ve dv nazvaném jindy u svatého Lazara,

doporučí se

pánům otcům, a to majitelům jak obyčejn tak amerikánských mlýnů, hospodářům, ma telům škrobáren, olejen, papíren a jiných záv při nichž se jedná o

dobrou a svědomitou práci.

Zhotovuje:

Hospodářské stroje

jakéhokoliv druhu a jmena.

Stroje do olejen a škrobáren, se vším slušenstvím.

Škrobárny zařízuje, na pšeničné i na br horové zbožl, a staví nově vynalez

Stoupy na škrob,

kteréž tuže službu konají, kterou jindy lidé pánim zastávali.

Staví dále:

Americké mlýny,

při nichž užívá nově konstruovaného kuželu (konusu), kterýž kužel výborně obilí pucuje. Na týž konus měl dříve pan Moric Saar výsadu či privilej, teď pak ji na mne přenesl. Vyvádí se zde dále: Tlakostroje (Druckwerke), Vodní stavby všelikého druhu. Transmise, a vůbec věci, jež jen strojník řádně a správně vyvésti může.

Práce moje jsou po celých Čechách známy a páni otcové a jiní průmyslníci dobrou mají o mně vědomost, tak že ke schválení své dílny ničehož říci nemusím. Žádal-li by si někdo bližší zprávy dostati, nechť se ke mně jen obrátí a to buď oustně nebo v listech; každému rád a dle svědomí posloužím.

František Káš,
strojník a stavitel amerických mlýnů.

C. B. Šimek,

železník v Praze, na Svato-Václavském náměstí (jindy koňském trhu) číslo 785 naproti hospodě u Charousů, (na dveřích visí zlatá radlice) doporoučí

svůj veliký sklad

hřebíků jakéhokoliv druhu a jmena, zvlášt ale

prkeňáků, latováků, šindeláků, rákosníků a nárožníků.

Dále:

Řetězy

všeho druhu a to jak z kovaného tak i štýr
ského drátu zhotovené.

Hřbílka a karláče

na koně a na krávy.

Štýrské kosy, řezací, obilní a travní.

Srpy všeho druhu. Radlice na pluhy a ruchadl

Všeho druhu:

Vysací zámky; emailované nádobí kuchynské; če
ské a štýrské lopaty a rejče, motyky, sekery, kujn
a valcované železo, ocel a všcho druhu drát.

Doporoučí i jiné

železné zboží, zejmena ale cínovaný (bílý), jakož
i zámečnický plech.

Ceny jsou co možná nejnižší.

Zde jsou též pohotově:

Hotová kolečka a trakaře. Dřevěné rakouské
míry na obilí, jakož i krupařské plechové
mírky, též dle rakouské míry zhotovená.

Jsou zde i

míry na tekuté věci

(kořalku, pivo, víno, mléko atd.) k dostání.

Máme též:

Železná závaží

dle nového ustanovení, jež taktéž v nejnižších cenách prodáváme
Míry i závaží jsou dle předpisu **cementované.**

Protož ještě jednou sklad svůj všem, kdož v Praz
co železného kupovati mají a chtějí, doporoučíme

(8) **Dr. Ondřej Neureutter**
otevřel svůj
kancelář
jakožto c. k. notář v čísle 183—1 (ve velké Karlové ulici) v 1. poschodí.

Filip Nevinný,

materialista v Praze na perštejně vedle „koulů,“
doporučí
váženému obecenstvu vůbec, zvlášť ale pánům hospodářům:

Korneuburský léčivý prášek

pro dobytek, jenž slouží proti pličním neduhům hovězího dobytka, jako: proti nahnilosti a zanětí plic, proti kašlu atd. Zlepšuje mléko a urychlujo tlučení másla. Při telení krávy dobře se po něm čistí; působí vůbec dobře jak na zdraví dobytka, tak i na zevnitřní jeho vypadání.

Balíček malý za 24 kr. stříbrá.
„ velký „ 48 „ „

Domácí prášek pro koně,

dobrý to lék proti hřiběcímu.

Prášek proti všelikému hmyzu.

Týž prášek rozmíchává se s vařeným hráchem, a šváby se hned stěhují, jak mile od toho okusí.

Kořeni pro krávy.

Jeho užívání jde kravám velmi k duhu, a proto nelze ho dost schalovati hospodářům.

Fosforové těsto,

známý to prostředek proti německým myším.

Tuk z ryb [Leberthran],

proti dušnosti a boulím malých dětí.

Dehet (Theer),

známý to černý olej k napouštění taškových střech, aby vodou netrpěly, k *napájení dveří*, kolíků atd. atd. aby nehnily.

Šumivé prášky,

pro čištění krve a pro bolení hlavy.

Kapky všeho druhu.

Rum.

SODU,

v malých částkách k prádlu přidáné, pomáhá špínu odstr anižby škodila.

Šmolku, modrý kamínek.

Gyps či sádru na pole a guano peruans (v nejlevnější ceně).

Nickaminky (skalice),

modrý (měděný), zelený (železný), bílý či haličský (zynk

Cement Portlandský,

pro stavitele.

Smůlu.

Arniku,

dobrý to prostředek na zahojení stlačenin a ran.

Pro včelaře je u mne vždy na skladě do

český a polský med.

Taktéž:

Oplatky pro pekaře.

Sušené a loupané žaludy, sušené hody, škrábaný a loupaný puškvorec, enci anjeliku a všeliké jiné koření jakoži

med a vosk

kupuje v nejvyšších cenách.

JAN BUREŠ

majitel

Staroměstské kavárny,

v malé Karlově (jindy Jesuitské) ulici naproti červenému domu v prvním poschodí doporoučí

svůj skvěle zařízený závod jak Pražskému velectěnému obecenstvu a všem pánům študujícím, tak i všem, kdož Prahu navštěvují a dobře posloužení býti chtějí.

V kavárně mé dostati lze všelikých dobře připravených nápojů, jakož: **kávy, čokolády, výborného čaje, císařského nápoje, likérů a punčovin, rumu a všelikých šumivých nápojů.**

Každodenně mohu též posloužiti:

dobrým domácím pečivem.

Dva výborné biliáry,

rozličné druhy her, jako:

šachy, lurč, domino atd.

jsou pánům hostům vždy na snadě.

Velikého počtu novin a časopisů lze tu použíti a to v české, polské, srbské, německé, francouzské a anglické řeči. Jsou zde časopisy zábavné i vědecké, obrázkové i bez obrázků. Každou středu a sobotu odpoledne:

Veliká salonní hudba.

Konečně činím pány hosti pozorny na oblíbený:

májový nápoj,

(10) jejž hned z jara zhotovovati budu.

JOSEF BRANISLAV MENCL,

mistr klempířský a kovolitec v Karlíně u Prahy

zhotovuje všeliké skvostné

náčiní do komnat, jakož i jiné zdobné věci ze zynku, bronce, mosaze, tompaku a broničiny; ze zynkového, pocínovaného a železného plechu; ozdůbky broncované, stříbrné a postříbřené jakož i pozlacené.

Vše to dle nejnovějších a nejvkusnějších vzorů a výkresů.

Doporučí svůj sklad nádherného, skvostného zboží, jako:

lustrů, lamp, svícnů, a ramen na stěny

a to rozmanitého druhu, buď na plyn, nebo na olej a svíčky, broncovaných jakož i zlacených, dle *původních* jakož i nejnovějších francouzkých, anglických a německých výkresů.

Dále: ozdobně pracovaných **svítilen** na domy, do síní a předpokojů.

Sklad stolků a košíků na květiny

z broncovaných železných keřů a spletenin listových i větvových. Rozmanitých **stěžátek** na papíry, jakož i **psacího náčiní**; šperkovních jakož i ručních **zrcadel**; **svícnů** jak chrámových tak i obyčejných; **klecí**, zvlaště ozdobně pracovaných; pěkných a vkusně vyvedených **stojánků s náčiním k topení**, jež se do každého skvostného pokoje hodí **uhelníků** broncovaných, s litými ozdobami, jakož i **hladkých**, dle anglických vzorů (**Coal Scoops et Hand Scoops**, ode mě nejprvé v Praze zavedených); anglického komnatního náčiní na tušování (Shover Bath) jakož i litých galerií kolem střech a sklenníků; konečně všelikých ozdobených věcí do komnat a na budovy, pak zvláštní nový druh anglických a belgických kamen pod jmenem **sporotopů**.

Ježto zboží mé svědomitě pracováno jest a pro svou zvláštní **vkusnost a levnou cenu** i mimo Čechy oblibu a odbyt nalézá, tož je každému odporučiti mohu s nejlepším svědomím. Zakázky co nejrychleji obstarávám, a ručím za správné a řádné vyvedení. Mimo to obstarávám i vyzdobení *celých komnat* a *krámů* způsobem nejvkusnějším a též za levné ceny. *)

Josef Branislav Mencl,
v Karlíně. (1

*) Mimochodem budiž podotknuto, že lustr v stavovském Pražském divadle, jakož i lustry na Žofínském ostrově a v mnohých šlechtických domech *jsou prací pánů Menclovou.* Redakce.

Tiskem Vetterlovské knihtiskárny (A. Renn), *nákladem Dra. Ant. Šimáčka.*

POSEL Z PRAHY.

Redaktor: Vojtěch Bělák.

Číslo 4. Květen. 1857.

Slovo k čtenářům.

Koncem měsíce března dostalo se nám následujícího listu, jehož srdečný obsah zjednal nám veliké útěchy. Píšeť nám přítel Posla, prostý rolník: ... Kdyby jenom lze bylo, aby k nám Posel častěji přicházel — pět neděl jest dlouhá doba a tím delší, když člověk nedočkavý jest. Prosím Vás za to, Velectěný příteli! abyste učinil nějaké napravení ve věci té, pakli že Vám skutečně povznešení lidu našeho na srdci leží. Nemohu Vám ani vypsati, s jakou radostí bereme vždy nový svazek do rukou! Onehdy dostal jsem ho v neděli odpoledne s pošty z města. Já hned: „Chvála Bohu, Posle! že už tady jseš," a soused Vávra, s nímž jako s bratřem od dávných let žiju, jal se hned listy rozřezávati, načež přišla k nám i žena, také žádostiva zvěděti, co pěkného as Posel tehdá ve své tobolce má. Rozumí se, že se začalo hned s povídkou, při níž moje stará mnohou slzu prolila; a abych upřímně se vyznal, i mně bylo dosti teplo kolem srdce; Vašičký jest pěkný obraz zbloudilého člověka. Ustanovil jsem se na tom, že historii jeho z paměti nevypustím, a vždy jednati budu, abych náruživosti v srdci se zmáhající přemohl a majetnost svou čím dál tím více rozmnožil. Ubohých těch dětí, kteréž nic nezavinily, srdečně mi líto bylo. Myslil jsem si: „Bože, aby takový osud děti mé potkati měl!" A což mám říci o tom, jak hluboko se mne dotklo trápení nebohé ženy, kteráž až na konec jako pravý anděl strážce nad mužem svým bděla! — Milý Příteli! poznávám nyní ouplně, jak se srdce šlechtí čtením dobrých věcí, a jak smýšlení bohumilé duši člověka naplňuje. Poznávám to na sobě, a proto nemohu dosti za to děkovati, že mi syn *můj, jenž v Praze na* školách jest, o Poslu zná-

most zjednal. Jest to pravé dobrodiní! Jindy jsem čítával také mnoho, ale samé historie divokého a hrůzného rázu, o Megeře, o Melusině, o hraběti Rožmberkovi a jiných věcech, z nichž jenom náramná škoda člověcímu pochází, poněvadž se srdce a duše jeho nepokojí, poněvadž se pověra podporuje, ctnost uráží, mysl tupí a k ničemu dobrému nenabádá. Člověk tu má pořád mrtvoly hnusné s otevřenými ranami před očima, samé duchy tanou mu na mysli a jiná strašná divadla, tak že až mráz člověka přebíhá. Nevím ani, jak možno, že se takové daremné, řeklbych morem páchnoucí knihy tisknouti a prodávati smějí! Jest to věru hříšné! Zvlášť myslím, žeby velebníčkové věci té bedlivi býti měli, aby se každá taková nešvára, kdekoliv se ještě na polici objeví, do plamene hodila a tak za své vzala. Na policích a římsách našich jest místo pro dobré a užitečné knihy, kteréž rovně na ducha a na srdce působí, a ke kupování kněh takových měli by opět velebníčkové a učitelové lid nabádati. Oni nejlépe o takových věcech známost mají, proto že se hned z novin dočtou, jak mile se některá taková kniha vytiskne. A jenom z knih takových, kteréž jsou prostě a srozumitelně, řečí a smyslem rolnikovým sepsány, může plynouti pro nás pravý zisk. Neboť k ničemu učenému se nehodíme; mámeť své starosti a napracujeme se za celý den a týden až dost, tak že nám jest večer odpočinku třeba anebo nějaké zábavy, a zábavu takovou nalezáme v Poslu.

Však to není všechno, co jsem Vám chtěl říci, mám toho ještě více. Především bych Vás tuze prosil, abyste nezapomínal na nás rolníky, na lidi, kteříž z mládí zcela byli zanedbáni, a jimž se nyní bez ustání poroučí, aby se ze spánku probudili, aby si oči vytřeli a kolem se rozhlédli! Ba my nebozí! kdož to z nás ví, že spíme, že tak nežijeme, jak bychom žíti měli! Zvyk a pohodlnost vežraly by se nám do těla i do duše, a proto jsme tak nehnulí, tak lhostejní a neteční, tak těžce chápaví! Všeho se bojíme, poněvadž přestrašeni jsme. Všude jen poroučení a burácení, nikde ale proč? k čemu? a jak? A kdyby jenom učitelové naši dovedli nás poučiti — ale zdá se, že ti ubozí tak málo vědí jako my. A jaký také div! *Při prázdném žaludku* hladoví i duše! Milý Příteli! já to vše

dobře nahlížím, neboť mne Pán trochou vtipu a přirozeného nadání obdařil, jen kdybych také věděl, jak pomáhati! Vidím, že se mysl naše musí v mnohém změniti, že musíme zmládnouti, zesvěžiti, zpřímiti se a býti v tom vědomí hrdi, že jsme svobodní lidé, roboty a desátku prost. Že máme táže práva jako jindy naši páni, že jedny ouřady jsou nad námi, a že sme tak jako měšťáci a páni povoláni, abychom podporou byli polečnosti. Takové smýšlení musí se u nás ujmouti, slovem, musíme přemýšleti. Přemýšlení přivede nás k tomu, abychom e též něčeho chopili, abychom svědomitě k hospodářství rohlédali, starých zvyků a škodných způsobů, kteréž jsme si ž mlékem mateřským přivlastnili, zanechali a na vlastní nohy e postavili, jsouce tomu, co dědečkové naši zavedli, vděčnou ysl oddáni, při tom ale nezapomínajíce, že máme též ruce a lavu. Co jindy pěkné a dobré bývalo, nehodí se buď zcela, buď části pro dny naše a přináší buď malý užitek nebo jest příčiou škody. Tedy nejprve k opravám v hospodářství zřetel obrátíme, a vynasnažíme se, abychom všemu jarejší a svěžejší vář udělili, aby dobytek náš měl dobré vypadání, což se jeom dobrým chováním, dobrou pící, čistotou a pořádkem v práci v stáji docíliti dá. Budeme k tomu hleděti, aby naše role luka takřka s námi se radovaly, aby se zazelenaly svou utěenou zelení, kteráž jest znamením života a dobré budoucosti. Proto vždy horlím proti pastvinám, jejichž trudná zeoň oko zarmucuje a duši uspává jako opium. Vše ať se zená — tak vzroste nový život vůkol nás! Ale, Vy řeknete, ilý Posle, že se nesluší, takové horlení pro člověka prostéo, že prozrazuje jakousi hrdost, které se má každý vystříati, poněvadž každému a vždy nedostává se něčeho, o kteéž by se měl starati! Máte pravdu, ač byste mi křivdu činil, dybyste hrdost u mne hledati chtěl; ta u člověka dobromyslného nikdy místa míti nemůže a nebude. (Toliž hrdost nerozumná. R.)

Také snad řeknete, že hospodářství české stojí na vysokém stupni a hospodáři naše že se směle postaviti mohou vedle saských, belgických atd. I tu pravdu máte, ač jen s části. Ba milý Posle! celé krajiny jsou u nás zanedbány, a všechno snažení jest *na ten čas marné*, aby se napravení stalo. Lidé

schvalně uši si zacpávají. Jsou krajiny, kde spatříte jeden lad, kde S t a r o b y l o s t ještě jest vševládnoucí bohyní (jakož dobře praví Pražské Noviny), kde lidem na rozum nejde, žeby v u v ě d o m ě n i šťastnější býti mohli. Řekne snad mnohý, že tak není, štěstí že pouze v spokojenosti jest, a člověk že tím spokojenější, čím méně ví. Pravda to, ale připadá mi tu, co jsem kdysi četl o učeném bramínovi (indickém knězi), jehož smyslu dostupny byly tajnosti světa, jehož mysl vznášela se po výších, kteréž hustou rouškou oku obyčejnému zastřeny jsou, a jehož touhou bylo *dopátrání*. Ale ne vše člověk pojímá a mnohé na vždy zůstane skryto pátravému zraku, a tak bylo i při bramínovi. Touha neukojená, přání nevyplněné, vnitřní horoucí žádostivost, to tré mučilo ducha jeho a ujímalo tělu spánku a síly. Událo se mu stařenu potkati, kteráž stižena břemenem věku, přece s veselou a spokojenou tváří dále se ubírala. I z řečí jejích poznal, že nijakého přání nechová. Ptal se ji, zdaž nikdy nezatoužila dopátrati se tajností přírody a světa? Dí ona, to že nikdy nebylo předmětem přání jejích. Také nechápala, proč a k čemu by takové pátrání sloužiti mělo, anaž nikdy jím se neobírajíc, vždy spokojena byla. Poznal tu bramín, jak by též spokojenosti dosíci mohl, kdyby potlačil vnitřní puzení, jež jej k pátrání nabádalo. „*Ale za tu cenu nežádám si spokojenosti*," pravil. — Historka ta se mi zalíbila; přemýšleje o ní, dávám vždy bramínovi za pravdu — a jakž bych jinak mohl? — Vždyť jest ono *vnitřní puzení samým Bohem do duše vštípeno*, a nesluší se, aby ho chtěl člověk drzou rukou potlačiti.

Odběhl jsem, milý Posle, od úlohy své; nemějte mi za zlé! Chtěl jsem říci, žeby neškodilo, aby pochopili všichni krajanové, co ona historka říci chce, **aby se knihy neštítili**, a místo jalového mnohdy zaměstnání, *přemýšlení* místa dali. Kdyby se tak stalo, věřte Posle, žeby pak úloha Vaše mnohem lehčí byla, neboť by se mysl obecná k opravám a k pokroku naklonila, čehož následkem byla by zkvétající zámožnost, na níž, jakž dobře díte, zakládá se duchovní blahobyt i náš, i dítek našich, o nějž nám též péči jest vésti. — Ale to jest neštěstí, že tisícové toho nechápou, že se vykládá *čtení za nepravost*, že se od něj zrazuje, jako by jim starý

mrav, dobrá mysl a zdravý rozum porušení braly! Politování hodná krátkozrakost, kteráž dobře činiti chtíc, dobré a krásné věci neskončené překážky staví a na mnoze jest příčinou odvisnosti naší od cizozemska, poněvadž působí, že za ním zůstáváme. Politování hodná, opakujeme to ještě jednou, a to tím více politování hodná, že přichází mnohdy od těch, kteří velikého vlivu na lid mají, jejichž slova za evangelium platí. Kýž by Bůh dal, aby se zde stalo žádoucí napravení, aby se čím dále tím více rovnaly cesty zdravému pokroku; jinak málo prospívá všechno vynasnažení šlechetných lidumilů. Proto proste, milý Posle, proste snažně, aby Vás naše velebné duchovenstvo, jež se všemu co šlechetné a v skutku užitečné jest, v čelo staví, mezi lid uvádělo! Proste, Posle! aby Vás mládnoucí učitelstvo naše, jehož stranu pěkně hájíte, po cestách Vašich sprovázelo! Stane-li se tak, jakož sotva lze pochybovati, pak jistě veliké bude působení Vaše. Proste také, aby snah Vašich nadějná naše študujíci mládež pamětliva byla, aby listy Vaše do svých otčin, pod střechy otců a bratří svých zaváděla. Mysl naše jest dobrá a lze ji snadně všemu dobrému nakloniti.

Ale odpusťte už, milý Posle, že se Vám prostý člověk odvažuje rady dávati; jistě že nejlépe víte, jak byste si počínati měl. Slova Vaše jsou ale tak milá a tak vybízející, že mi nebylo lze, tuto svou radu Vám nepřednésti. Znám krajany své, znám počestný stav rolnický, jehož oudem že jsem, skutečně si za čest pokládám, a vím co jedna otevřená hlava u nás dovede. Vždyť byli i apoštolové Páně pouzí a sprostí rybáci, a slovo jejich neličené hluboko vnikalo do duše! A jaký byl lid jindy, takový až dosud jest. Protož i ti, kteří už Posla v rukou mají, přičiniti by se měli, aby byli jeho apoštoli, tak aby slova jeho všude pronikala, aby myšlénky, kteréž hlásá, všude k novému životu probouzely, všude k užitku byly. Nechť nelitují nějakého vynasnažení, neboť ovoce, kteréž přinese, bude jim utěšenou odměnou. Předčítejte přátelé milí, co Posel přináší, sousedům svým, zvete je k sobě, představujte a mluvte jim do duše; naleznete jistě mnohých, kteří se k Vám přidruží, a tak se družina Vaše vždy množiti bude, a ze semínka *hořčičného vzroste mohutný kmen.* Myšlénky Poslovy

budou Vás pojiti k sobě, abyste jeden celek tvořili, a spojenými silami vše dokážete! — Půjčujte Posla; ať jde z ručky do ručky! Nebrumlejte, když obálka jeho se pošpiní, když se listy z tobolky jeho vytrhají — milý bude každému pohled na svazky, jejichž zevnějšek osvědčí, že jsou hřivnou obecnou! Spotřebovaný a sešlý jejich kabátec svědectví vydá, že cestou, kterouž konaly, mnoho dobrého způsobily!

Co ve své tobolce, Posle milý! přinášíte, to vše dobré jest a pěkně se čte. Mnohému jsme se sousedy se z toho přiučili, začež Vám srdečné díky skládáme. Že nelíčeně píšete a od srdce mluvíte, dobře jest, neboť tím si přátel získáte; přítel náš naší řeči mluviti musí! Jedno však na srdci máme, což Vám přednésti musím. Nezapominejte na nás rolníky, Vaši rady, Vaší pomoci potřebujeme! —

A nyní přijměte už srdečné pozdravení od prostých rolníků, v jejichž jmeně Vám psal ***

Red. K slovům tak utěšeným nemáme co bychom přidali. Mluvíť za sebe nejlépe, a bohdá, že nebyla marně psána. Tu naději máme, že si jich velebné duchovenstvo a čilé učitelstvo naše povšímne a přístupu jim dá k srdci. Nic vřelejšího povědětí nám nelze; takéť se nesluší, abychom opět uváděli, co chceme a kam směřujeme. Úkol a cíl náš jasný jest. Neženeme se za těkavými motýly aniž mysl svou obracujeme k věcem titěrným, lichým a jalovým. Nehodné byloby počínání takové doby naší a mužů činných. Čas mijí a nevrací se více, a co se zameškáztěžka dohoniti lze. A Bohu žel! že mnohá hodina — než což hodina! lépe že mnohý rok žalobníkem naším jest? Zaražme tedy praporec moudrého pokroku; nechť se lid kolem něho shromáždí a ruce si podá v útěše a v blahém roznícení. — Pokroku cestu raziti jest jistě pěkným ba i šlechetným úkolem! A úkol ten si též obral Posel z Prahy. Zdaž mu dostojí, o tom všechna pochybnost přestati musí, když všude a na všech stranách pomocí a podpory nalezne. Avšak jen pod tou výminkou. Zůstane-li ale hlas jeho hlasem volajícího na poušti; budou-li se mu v cestu překážky stavěti, anebo, nepřičiní-li se každý, aby překážky v cestě strmící odstranil, pak ovšem výsledek upřímných a úsilných jeho *snah bude skrovný* snad i nepatrný. Smutnou zkušenost ve

městech jsme učinili, a přece jsme s počátku největší naději v ně kladli. Ale Bohu poručeno! Věc se už jednou tak má, a ostatně nás přece těší naděje, že i tu lepší časy nastanou. Kdy? to ovšem nevíme; někde dříve, někde později. Zatím nechť v pokoji odpočívají; naše útěcha spočívá ve zdravé mysli lidu rolnického. Měli jsme stero příležitostí v poslední době, abychom spozorovati mohli, jak vsi naše — města přerůstají. K tak chvalitebnému počínání z celé duše štěstí jim přejeme; nejsou snad časy příliš vzdáleny, kde bude mnohá vesnice mnohému městu učitelkyní vzdělanosti, obchodu, průmyslu a umění, což byl vlastně počáteční úkol měst. Vidíme v duchu, jak brzo semeno nyní v půdu vhozené utěšeně vzejde a krásného osení vydá! Ostatně podotýkáme, že není pravidla bez výminky, což se ostatně samo sebou rozumí. — Že však nemůže býti přáním nikoho, aby se síly naše rozptylovaly, nýbrž že spíše každý k tomu prohlédati má, aby v jeden bod se soustředily, což jest povinnosti každého, aby ke spojení pracoval. Naše duchovenstvo, učitelstvo a študentstvo mnoho zde může způsobiti, jakož dobře přítel náš ze předu podotkl, a protož opětně hlasu svého pozdvihujem, abychom se pomoci všech dožádali. Jen tehdá, když jedna snaha, jeden cíl, jedno dílo pojili nás a naše síly bude, jen tehdá něco řádného a obecně užitečného dovedeme. Přejeme, aby slova tato byla každému ze čtenářů našich, kteří nejlépe mohou svědectví o Poslu vydati, pohnútkou k úsilnému vynasnažení. Podotýkáme, že jsme učinili takové zařízení, aby se mohlo předpláceti na Posla u všech kněhkupců v Čechách, na Moravě a Slovensku. Až dosud lze též dostati u nakladatele na sedm na jednou nebo po jednotlivu předplacených výtisků osmý zdarma. Každý-li se ze čtenářů našich jenom trochu přičiní, budé výsledek jistě radostný, a cesty Poslovy se i na budoucnost zabezpečí, což aby se stalo, jediným jest přáním našim, ježto poskytnuta bude nám příležitost, abychom dále na dráze vytknuté se pohybovati a pracovati mohli. —

Ještě o jedné věci zbývá, abychom zmínku učinili. Jest to záležitost dopisováni. Nemůžeme to dosti na srdce vkládati, jak důležitá to věc. — Ježto Posel upřímně působiti chce, což *patrno, že musí též znát* poměry, nedostatky a před-

nosti míst — a toho lze opět jen spojenými silami dosáhnout když nás totiž každý ve věci té ze svého okolí podporova bude. Veřejnými listy podá se v krátké době obraz veškeı země, převládajícího smýšlení a vyjdou mnohočetná a sprave dlivá přání na veřejnost, což se přece státi musí, mají-li s kdy vyplniti. Při tom ovšem sluší vziti za heslo: Špatné i nepravé vyhlazujme jako nerudí, dobré ale zavádějme! — Ta kové jest a musí býti smýšlení pokročilých, zdravých, čilýcl a silných občanů!

Otec a jeho děti.

Povídka ve dvou odděleních od Jana Vláska.

Dodatek: Osudy sestry Vašického.

Zbývá, abych pověděl ještě něco o osudech sestry Va šického; v listech následujících zaznamenal jsem vše, o čeı mi bylo lze vědomost si získal. —

Dědeček Vašický dokončiv vypravování své o bídnén osudu lehkomyslnosti a Julii zavedeného Leopolda, bývalél svého spoludruha, brzo zase nabyl v kruhu dítek a při jic lichocení a přítulnosti veselé mysli. Rozmluva obrátila se k ji ným předmětům a byla dosti živa; i paní i Růžena braly pi ni podílu, rády jsouce, že se opět oči dědečkovy vyjasnily A bylo v skutku také pěkné podívání na dědečka, jenž s každ strany vnučka si vedl, a brzo k tomu brzo k onomu nahýbal se musil, aby otázkám jeho vyhověl. A děti, vidouce jeho la skavost, činily seč byly, aby jí použily. Já pak na vzdo tomu zůstal zamyšleným; obraz, jejž mi byl dědeček pře oči vystavil, velmi mocně na mne působil.

Viděl jsem v něm osud mnohých řemeslníků, kteří lopotíc se po celý týden v dílnách, v sobotu večer a v neděli vše co bo lestně vydělali, probíjejí v kruhu špatných kumpánů a na duch i těle bídných frejířek. Vždy více uvrhují se do víru, jenž j s sebou unáší, až pak též naposled vysílením a zoufalstvír skonávají, zůstavujíce po sobě hejno dítek — holých to že bráků, břemen obcí a společnosti vůbec. Smutná to věc, jen *mi poskytovala* dostatečného podnětu k přemýšlení. Mohl b

každý rozumný právem na to naříkati, že řemeslníci naši málo dbají příštích dnů a blaha dítek svých, oddávajíce se jenom pro okamžik rozkošim a divým radovánkám; a čemu jednou člověk přivykne, toho těžko zbývá — neboť se staré zvyky jako raci hluboko vžerou a jsou konečně potřebností. Věc tato je tím více povážení hodna, že v ní spatřili musíme mohutnou překážku, bránící pokroku stavu řemeslnického a vzdělanosti vůbec, že v ní vidíme příčinu malátnosti početné třídy společnosti lidské a stálého chudnutí jedněch k velikému prospěchu druhých. A jací rodičové, takové i děti bývají, majíce vždy na očích hnusné divadlo, a přivykajíce váleti se též v kalu nepravostí a darebností. Tak vyrůstá následkem pochybení jednotníka v mladosti celé pokolení, jehož úděl jest bída a chudoba — hmotná i duchovní. — Takové myšlénky zabývaly mne ještě, když jsme se ubírali zpáteční cestou k domovu. S návrší, po němž jsme kráčeli, požívali jsme krásného pohledu na Prahu. Tiše rozkládala se v údolí Vltavském, nabývajíc soumrakem tisícerých vnad. Ruch dne přestal a ticho večerní vznášelo se prostorem, udílejíc přírodě zvláštní, nevýslovné kouzlo. V tom se ozval z poblízké věže zvuk večerního klekání, jež větřík až za návrší třesoucím se vzduchem unášel. Bylo to jako tajemného hlasu nabádání: „Člověče, povznes se od prachu do výší k tvůrci svému.“ A oko naše obrátilo se toužebně k obloze, na níž se jasně leskla večernice. Brzo i v ostatních věžích zahoupaly se zvonce a zvuky jejich ještě za hodnou chvíli rozléhaly se prostorem v pěkném souhlasu. Už bylo šero, když jsme se dostali domů.

Druhého dne seděli jsme s dědouškem, jakž děti pana Vašického nazývaly, na pohovce, rozmlouvajíce o všelikých věcech. Navštívil jsem ho, abych se dověděl konce vypravování. Paní a Růžena byly ve vedlejším pokoji; ona připravujíc svačinu, tato šitím zanepražděna. Děti pak hrály si na pavlači běhajíce po schodech nahoru a dolů.

„Vypravování mé je skoro u konce. Život, kterýž jsem vedl, byl tichý, krásný a blažený. Marie byla andělem domácnosti mé. Ach pane! bolestné i sladké jest spomínání na bytnost, kteráž nám byla v životě všim — souborem veškerých slastí *a nevýslovného štěstí.*“ —

Pan Vašický přestal na okamžik a tvář jeho zasmušil se; zdálo se mi, že oko jeho vlhne. — Po chvilce vyprávě tichým hlasem dále:

„Nebe nám poslalo dvě dítka — Marie byla starší, Ondřej o dvě leta mladší. V dítkách těch jsme žili. — Bohužel že se brzo štěstí naše zkalilo. — Ale tak už je na světě, že trvá vše jen do času . . .“

„Po osmi letech ubrala se moje tchýně na věčnost, dvě leta na to zemřel synáček můj Ondřej, jejž, sotva že tři leta uplynuly, následovala žena má — dobrá, tichá Marie, uchvácena jsouc horečkou. Byl to smutný život ..... myslil jsem že rány takové nebudu s to přestáti. Srdce moje krvácelo a leta minula, než jsem oblevy nalezl. Avšak, pro to řeč nemí slov . . . .“

„Dcera moje Marie vedla od toho času hospodářství a byla jedinou radostí mou . . .“

Pan Vašický opět se zamlčel, skloniv hlavu na prsa. Vypravování jeho hluboce mne dojalo; byl jsem sám s sebou nespokojen, že jsem podnět dal, aby rány jeho opět obživly. Chápal jsem nevýslovnou bolest jeho a cítil slzu, kteráž se při posledních slovech jeho z oka vyřinula.

Hodnou chvíli nikdo z nás slova nepronesl. Byloť by hříchem bývalo, abych se byl vynasnažil lichými slovy boles jeho ukojiti. Bolest tak hluboká nezná mezí a ukojení a jes sladkým údělem člověka, jest jeho útěchou a spomínkou na doby krásnější a blaženější, kdy život tiše plynul, nejsa bouřemi zmítán. Nikomu nepřísluší práva, aby se chtěl zdvořilostmi a hladkostmi na vznešeném citu takovém, jenž srdce naplňuje, prohřešiti.

Pan Vašický povznesl konečně zase hlavu a s tváří mírnou jal se mluviti:

„Odpusťte, že mne bolest a spomínka přemohly. Bolest a spomínka jsou mojí útěchou na světě tomto, zahřívajíce podzimek života mého. Člověk rád oplakává štěstí své a věnuj mnohou slzu i po letech památce, kteréž v srdci svém oltá vystavěl.“

„Jak jsem pravil, bolest moje se po letech utišila; před *tím ale hrozná byla*. A jakýž byl také div? Osud mne hrozn

bičoval; zdálo se mi, jakoby na kmeně mém kletba spočívala. Ztratil jsem v outlém mládí matku a otce, sestru, a brzo na to po sobě otcovského přítele, tchýni, milené děcko a ženu. Ale cesty prozřetelnosti jsou nevyzpytatelné..."

„Musím se též zmíniti o své sestře, po níž jsem po smrti manželky více jak kdy jindy zatoužil. Šel jsem jednou s dcerou svou za hradby, abych užil ve volné přírodě vnadu a krásu mladého jara. Zatáčíme se kolem rohu do ulice, když se tu proti nám žene kočár, v němž zapřaženo bylo dvé bujných koní. Kočár byl panský, toť jsem hned na první pohled poznal. Zůstali jsme s Marií státi, ježto byla ulice úzká; kočár v tom okolo nás — a kdož vypíše mé užasnutí, když poznám v něm sestru svou. Skutečně, nemýlil jsem se, byla to sestra má! Nemohu vám říci, jak mi bylo! V prvním okamžení byl jsem celý zaražen, hned na to ale obrátím se za uhánějícím povozem — než, kočár zatočil se do hlavní ulice a zmizel zcela očím mým. Ptám se okolostojících, čí by to vůz byl — ale nikdo nemohl mi zprávu podati.

Podle sestry mé seděl obstárlý muž vážné tváře, černých bile prokvétajících vlasů a v skvostném obleku. Tvář jeho byla tak výrazná a svou zvláštní bledostí tak nápadná, že bych jej byl mezi tisíci poznal. Bohužel — neudálo se mi více ho spatřiti. Bylo jako by byl do vody zapadl.

Sestra má poskytovala pěkný obraz matrony. Tvář sestřina byla kvetoucí, plná, oko čerstvé, hluboko ležící pod pěkným obočím; výraz však byl snivý, tak že se zdálo, jakoby duše její v sebe obracena byla. Vidím ji jako dnes, ač už od těch dob mnoho roků uplynulo.

Dlouhý čas jsem pátral, zdaž bych se obydlí sestry dopídil, neboť jsem byl toho mínění, že jest ve Vídni; ale vše bylo na zmar, tak že jsem konečně od svého vynasnažení upustiti musil. Snad se opět náhodou někdy sejdeme, snad nás snad ještě jednou před smrtí svede, pravil jsem si v duchu. Zjev sestry působil bolestně i sladce na srdce mé. Bolestně, ježto jsem ji při sobě míti toužil, tak abychom zase jako za dob mladosti pod jednou střechou byli, jsouce jeden druhému útěchou a radostí. Byloť to vždy přání moje, abych se o sestru svou, *jakož se na bratra sluší*, starati mohl. Modlival jsem

se k Bohu, aby mi ji dal nalézti, pakliže ještě na živu jest aby v kruhu rodinném zakusila pravého štěstí pozemského za všechna utrpení, kteráž, jak jsem se domníval, v mladosti své zakusiti musila, od celého světa jsouc opuštěna. Nyní pak se přání k tomuto nezištnému připojilo i jiné; komu byl bych mohl dítě své drahé, jediný odkaz po své Marii, lépe svěřiti než jemným rukoum sestry své? Okamžik byl, kdež se přání to vyplniti mohlo — ale minul a ztráta sestry byla tím bolestnější. Ale darmo o tom vyprávěti. I to jsem musil přestáti, aby míra zkoušení mého se naplnila. Jakkoliv jsem se ale snažil, abych opět pokoje svého nalezl, nebyl jsem přece s to. Musil jsem pořád a pořád o ní přemýšleti. Jaký osud ji potkal? Jak se dostala do tak skvostného kočáru z bídy své? Kdo byl onen bledý, vážný muž, jenž podlé ní seděl? Kam odjížděli a odkud? — Ale marné bylo vše, ani sám, aniž kdo jiný nemohl mi zprávu dáti. Musil jsem se konečně spokojiti, a spokojil se též. A s upokojením vznikala ve mně pochybnost, zdaž to přece sestra byla? Více a více přikládal jsem tomu víry, že mne jenom podoba klamala. Ale byly zase okamžíky, kdež jsem paní z kočáru jako živou před sebou viděl, a tu celá má duše a srdce pravily mi, že to sestra má — sestra, s níž jsem ve mlýně a v Košťálově mládí prožil táž sestra, od níž mne osud odtrhl. A v takovýchto okamžicích přemáhal mne cit, a viděl jsem v duchu dávno, dávno minulé doby se vší jejich krásou a s celou řadou utrpení, kteréž jsem s pomocí Boží přestál. —

Poznáte z toho, že jsem se stal snivým; miloval jsem samotu a mimo dceru svou neznal jsem jiné radosti, a mimo dílnu jiného zaneprázdnění.

V tu dobu stala se ale v naší tiché a jednotvárné domácnosti změna, kteráž opět radost a veselí do obydlí přinesla.

Bylo to jednoho dne v létě, když jsem vstoupil kam do zahrady, abych si ve stínu stromů při sklenici piva o cesty odpočinul. Za mnou u druhého stolu seděli dva mládíci, v živý hovor zabráni. Jeden z nich byl velmi smutný jakož jsem na tváři jeho poznal i řeči jeho byly krátké a tiché s povzdechy provázené. Ze začátku jsem se o ně nestaral, *později* začali ale po česku mluviti, a tak přivábili mě

sebe mou pozornost. Měl jsem radost, že jsem se sešel s krajany. Brzo jsem seznal příčinu zármutku jednoho z nich, jejž druhý Hanušem nazýval. Otec jeho kdesi v krajském městě v Čechách přišel ohněm o všechno a stal se z něho žebrák; matka prý se při tom popálila, a to tak nebezpečně, že se pochybuje o jejím uzdravení. Žalost mladíkova byla tak upřímná a starosti svou o budoucnost jevil tolik pořádné mysli, že jsem mu všechnu pozornost věnoval. Jediná myšlénka jeho byla, co otec nyní počne, jsa pořáde churav, a zdaž bude matce pomoci. Potom teprv pomýšlel na sebe a jak to učiní, aby mohl študie dokončiti. —

Tak jsem oba mladíky více než půl hodiny poslouchal; načež přistoupna k jejich stolu, pravil jsem:

„Z řečí Vašich poznal jsem pánové, oč se jedná. Jsem zámožný člověk a děkuji Bohu, že mi dal příležitost, abych krajanu svému mohl dle sil svých pomoci. Buďte bez starosti pane o svou budoucnost, povedu o Vás péči jako o svého syna.“

Tak jsem mluvil tehdá, a než dva dni uplynuly, byl mladík v mém domě. Mnoho Vám o něm vyprávěti nebudu, znáte ho; jest manžel mé dcery.

Sotva dědoušek Vašický mluviti přestal, ozval se ze dvora chraptivý, pronikající hlas: „Hadry, staré sklo, kosti,“ stařec se zarazil a pohlédl skoumavě na mě, ucho maje ke dveřím obráceno. Obličej jeho jevil napnutost. V tom už se po druhé hlas ten ozval a dědečkem to trhlo, zbledl a chopil mne za ruku.

„Slyšel jste?“ ptal se; „slyšel jste? Není Vám povědom hlas ten? Nevím co to, ale zdá se mi, že jsem ho už jednou slyšel.“

Nechápal jsem, žeby mohl míti povědomý hlas na člověka takového účinku.

„Bezpochyby, že jste se mejlil,“ dím, abych ho upokojil a na jiný předmět pozornost jeho obrátil. „Hadrářky jsou si co do hlasu všechny podobny.“

Nedořekl jsem, an se tu venku strhne pokřik, načež se hned v předním pokoji dvéře se hřmotem otevřou. „Jesus Maria!“ slyšíme paní zvolati, v tom už jsme vzhůru, abychom k pomoci *přispěli, chápajíce,* že se neštěsti nějaké přihodilo.

Dříve ale než jsme ke dvéřím přistoupli, byla už zde Růženu rukama lomíc, a v obličeji na smrt bleda jsouc.

„Co se stalo, Růženko? pověz milé dítě," dí dědeček, Růženu za ruku pojav.

„Pospěšte, pospěšte!" úpěla ona; „Jindřiška se zabila."

„Svatý Bože!" zvolal jsem, a už jsem pospíchal ven, dědeček mne následoval.

Sešli jsme se schodů dolů, a zde jsme poznali, co se vlastně stalo.

„Nu, však není tak zle, padla nic jinak než jako do peřinek. Za chvilku bude při sobě — nic jí nebude, nestarejte se, milostpaní. Což pak je to také? Ano, kdyby byla padla na dlažbu, ale takhle . . ." Tak hovořila chrapotným, hrubým hlasem osmahlá, v hrubou suknici oděná hadrářka, táž, která před chvíli ještě volala „hadry, staré sklo, kosti."

„Jenom přineste octa, anebo ještě lépe, odneseme ji nahoru," mluvila dále, uchopíc Jindřišku, kteráž bez života hnutí jako mrtvola se rtoma bílýma a s očima zavřenýma na hromadě hadrů ležela, svýma kostnatýma, pahejlovitýma rukáma, a po schodech nahoru jí nesouc. Paní, kteráž taktéž skoro bez sebe u bezživého dítěte klečela, hlavu jeho objímajíc, pospíchala za ní. Slova hadrářčina poskytla jí trochu naděje.

„Jenom se nic nestarejte milostpaní," volala hadrářka s hůry na paní; holčička už otvírá oči — nic jí nebude."

Dědeček vida, co se bylo stalo, a že se není nijakého nebezpečí obávati, oddechl si. „Bohu díky," pravil, „anděl strážce nad ní bděl!"

Šli jsme nahoru a tu jsme se dověděli, jak se neštěstí přihodilo. Děti zaslechnouce totiž volání „hadry, staré sklo, kosti," přistouply hned k zábradlí, aby spatřily hadrářku, jejíž podivný, nápadný hlas pozornost jejich na sebe obrátil. Hadrářka v domě dobře pochodila, neboť obě nájemnice při schodech přinesly jí v skutku celou hromadu nashromážděných hadrů. A hned na to začalo smlouvání, kteréž nesmírně zajímalo děti na pavlači. Každý chtěl smlouvající lépe vidět, každý *se více přes zábradlí* nahýbal, a tak se stalo, že se Jindřiška

ževážila — štěstí ještě, že spadla na hromadu hadrů, jinak y to byla snad životem zaplatila. —

Nebudu vypisovati radost matčinu a nás všech, když indřiška ouplně k sobě přišla; každá matka, každý otec dovede se v to vmýsliti. Obrátím se raději hned k osobě, s níž ás tato udalost dohromady svedla, totiž k hadrářce. Dědeček ji s očí nespustil. Zdaž ji znal, zdaž s ní už před časy co initi měl, zdaž ho spomínka nějaká, buď pěkná, buď ošklivá a osobu tu poutala? to jsem si vysvětliti nemohl. Že však ji zajímala, to patrné bylo. Mírné oko jeho na ní dlelo, a lo víc a více se zasmušovalo, jakoby zvěstovati chtělo, jaké adné myšlénky starce zajímaly.

Hadrářka na proti tomu nespustila s paní, kteráž Jinišku v objetí a na klíně držela, zraku. Výraz tváře její byl ice bolestný, jako nad ztraceným štěstím života.

„Bůh tě chránil, drahá dceruško," pravila paní, ditko miné na prsa tisknouc.

„Chránil ji, ba chránil," di na to hadrářka, hlavu na prsa ěsíc. „Ach milá paní, snad že by i lepší bylo, kdyby ji byl chránil. Mnohé snad slzy byla by sobě i vám uspořila. Co ni čeká? Kdož to ví! Snad mnoho štěstí, snad i záhuba." as stařeny byl při těchto slovech nad míru měkký a třásl . Bylo vidět, že povzdech její z útrob srdce přichází. —

„Zajisté nějaká nešťastnice," pravil jsem sám k sobě, „nestnice, jejíž srdce bolestmi přetýkalo a jejíž život snad byl liným utrpením." — Jakkoliv mne žena ta s počátku odporna la, takť jsem nyní nacházel tvář její zajímavou; ostré tahy í nemohly přece zakrýti zbytky bývalé sličnosti. V oku ly těžkomyslnost a i lhostejnost vyznačeny; na vzdor tomu lo se mi ale, že oko to jednou krásné, snad až příliš krásné lo. Ale víme, že tiže sedmdesáti roků, a tolik asi měla staa, nesmírně působí na tělo i na ducha lidského. Šediny a lasky jsou údělem stáří, jsou hrobem jarosti. — Jestli že na s slova stařeny mocně působila, to byl účinek jejich při děčkovi ještě nápadnější a mocnější. Tvář jeho zbledla, oči se mhouřily a hlava na prsa se sklonila. Ruce založeny maje, ədl do koutka na sedadlo, jakoby chtěl býti s myšlénkami ými samoten a nepozorován.

„Divíte se snad, že mne tak mluviti slyšíte," ujala opě stařena slovo. „Možná, že jsou slova moje podivná — jsou slova zkušenosti a chcete-li — zoufalství. Pohleďte na mn — jsemť bídný tvor, jejž kletba osudu od mladosti stíhala jehož údělem bylo trpění a opět trpění. — Lidé praví, že blá znám, že jsem šílená — ale všichni jsou na omylu. Nikd zdravějšího rozumu není, jako při mně, nikde ale též tolik utrpení, tolik bolesti. Myslíte, že vždy hadry takové na mn lpěly? Myslíte, že vždy takovou ohyzdou, takovým povrhelen jsem byla? Ach myslete, myslete, ale lživé jest vaše myšlení bylyť časy, kde byla ohyzdná hadrářka kvetoucí růži, bohyní byly časy, kde blažil úsměch můj, kde se panstvo kořilo přec tváří mou, kde pohled můj ničil jako blesk anebo k slast vyzýval . . ."

Stařena opět umlkla, a my celí zděšení, pohlíželi jsme n ni v skutku jako na šílenou. Slova její zastrašila nás a veliký nepokoj nám způsobila. Postava stařeny zdála se ze zem růsti, a oko její nabývalo divoké živosti — ba v skutku, pálilo jako žhavé uhlí. Osmahlá její tvář rudě se zbarvila, hlas hned měkknul, hned draslavěl. —

Nevěděli jsme co mluviti, jak se zachovati máme; na takový obrat nikdo připraven nebyl. — Stařena opět mluviti chtěla, zraky její nepokojně se koulily s předmětu na předmět, a vyzáblý její krk vypínal se vůčihledě, tak že se zdál před zraky našimi růsti. Vyschlé její rty brzo se stahovaly brzo opět edchlipovaly od bezzubých dásní, činíce výraz obličeje nevyslovitelně odporným a hrůzným. Nebylo v skutku divu, že jsme se mnohdy otřásly, nejsouce s to přemoci nepříjemný pocit, jenž se v nás při pohledu na stařenu šílenou zmocňoval. A po chvilce vzbuzoval její bídný stav útrpnos v prsou našich.

Dědeček, zdálo se, že se sám s sebou obírá, že slov stařeny pozorliv není — ale bylo jinak. Jistě že mu ani jedin slovo neušlo. Spozorovav asi naše trapné postavení, vstal přiblíživ se k stařeně, pravil mírným hlasem:

„Jste nešťastnice, rány osudu dotkly se vás hluboko. Ale jakkoliv vy nešťastna jste, přece chtěl Bůh, abyste k štěst *našemu přispěla. Bez* vás bylo by dítko naše drahé a milé

propadlo smrti. Jsme vám vděčni za to, a vděčnost naše má poněkud bídný stav váš zmírniti. — Od dneška nemáte se o nic starati. Bude to věcí naší, abychom přáním vašim, jakož i vysokému stáří vašemu vyhověli. Od dneška mají dni vaše v pokoji plynouti.“

Těmito slovy vše se nepředvídaně obrátilo. Paní a děti pohlížely překvapeně na dědečka, stařena pak nevěděla co se s ní stalo. Byla v skutku jako změněná. Zdálo se mi, že ne tak obsah slov dědečkových jako spíše slova sama nesmírně na ni působila. Divoký pohled její přijal mírný výraz, postava její stala se menší, a tvář zdála se býti vděčností celá pohnuta.

„Cokoliv mi šlechetný pane učiníte, za vše vám budiž Pán nebeský odplatitelem,“ pravila. „Setřete-li stařeně bídné ode všeho světa opuštěné jedinou jen slzu, přičiníte-li se laskavostí svou, abyste jí ulehčil břímě stáří, aby se vyslunila opět zima jejího života: za to za všechno nebe sešle požehnání vnukům vašim, a dá, aby šťastní byli. Modlitba moje, modlitba nešťastné a slabé stařeny bude se denně k Bohu vznášet za to, aby i vám popřál ještě dlouho šťastným býti!“

Slova stařeny byla vřelá a pocházela ze srdce. Hlas její byl dojímavý a nesmírně na nás všechny působil. Vlhnoucí její zrak mocně se za ni přimlouval a opuštěnost její, o kteréž s povzdechem se zmínila, vyrovnala nepříjemný pocit, kterýž s počátku řeč její vzbudila.

Nežli uplynuly dvě hodiny, byla stařena celá změněná; v jiných šatech byla zcela jinou. Také koupel, kterouž ji paní poručila dáti, dobře na ni působila. Cítilať se čerstvější a lehčí.

Zatím byl přišel domácí pán z úřadu, a dověděv se, co se stalo, jal se stařeně vřelé díky vzdávati, a hned se vyslovil, že chce o ni až do smrti pečovati.

„A nejen to,“ dodal dědeček; „zůstanete povždy naším hostem a budete bráti podílu na štěstí naší domácnosti. Nechť vás to přesvědčí, že kmen života vašeho nebyl stížen kletbou; nechť vám důkaz podá, že jasné a kalné chvíle v životě se střídají. Byly též časy, kde jsem tak smýšlel; ale brzo mne skutečnost jinak poučila. Také jsem volával: „Což Bože je život můj kletbou stížen?“ ale tajný hlas mně odpovídal: „Vše *jde svou cestou, a tobě*, člověče, nezbývá nic jiného, než

abys se nespustil onoho blažícího vědomí, že ruka pevná, dobrotivá a milostivá osudy tvoje a tvých bližních řídí.“

„Drahý pane! jak vám mám děkovati?“ dí na to stařena, slze prolévajíc. „Takové štěstí, takovou dobrotivost jsem nikdy netušila ani nezasloužila.“

„Nechte toho jenom, nedotýkejte se té věci, ještě nejsem u konce. — Povídala jste také, že by mnohdy lépe bylo, aby smrt uchvátila dítko v outlém mládí, tak že by všech strastí a vší bídy se sprostilo, kteréž mu snad budou údělem. Tak jste pravila ze zoufalství, pamětliva jsouc pouze chvil trpkých, kteréž vám život přinesl, zapomínajíc ale na štěstí a na blaho, kteréhož jste v skutku též zakusila. Snad že jste vždy opuštěná a bídná byla. Zdaž vám to nebylo štěstím, když mnohdy soucitný člověk vás se ujal, a bídu vaši ulehčiti se vám snažil? Jistě že — neboť v takových chvílích, kdež opuštěnost svou těžce neseme, připravuje nám slovo soucitné, upřímné a slza z oka přítele nebo lidumila, štěstí nevyslovné. Avšak pomlčím o tom, sama nejlépe víte, mnoho-li šťastných dnů bylo, kde zapomenuta byla strast a bída, kde srdce přetýkalo štěstím a slastí. — Nechte mne jen domluviti. Nebyla jste vy jediná, kteráž tak smýšlela. Když rodičové mojí zemřeli, zanechavše mne v širém světě samotného; když osud i sestru milenou ode mne odloučil — tu jsem též volal na smrt, aby životu mému konec učinila; nevěděl jsem, že bych zde užitečným býti mohl. 'A vás jistě větší neštěstí nepotkalo?“ dodal dědeček, o stařenu zraky své upřev. I ona oka s něho nespustila.

„Jaká to podivná náhoda?“ dí ona překvapená slovy dědečkovými. „Toť osud stejným způsobem nás pronásledoval. I mně zemřeli rodiče, když jsem ještě děckem byla; a bratra svého, kterýž taktéž jako já, ba ještě více opuštěný byl, ztratila jsem, aniž jsem kdy více o něm čeho se dověděla.“

„Skutečně, podivná to náhoda,“ ujal opět slovo dědeček. „Tedy i vy jste ztratila rodiče a bratra? — Toť jest osud náš příbuzný; proto snad mne hned s počátku něco k vám táhlo, aniž jsem věděl co a proč. Ale tak se děje, že se lidé shledávají a to právě tehdá, když se zdá, že nejvíce rozvedeni jsou. Než, poslyšte dále, poznáte snad, *že trpší byl osud* můj než váš. Na sestru svou nikdy jsem

nezapomněl; byloť jedinou mou snahou, jediným mým přáním, abych se s ní opět shledal a společně s ní žiti mohl. Ovšem, měl‘ jsem dobrou manželku, měl‘ i zdárné dítky, též mi na jmění nescházelo; ale nejistý osud sestry vždy mne trápil. Konečně se přání mé vyplniti mělo, stál jsem už u cíle touh svých. Spatřil jsem zase sestru svou, od níž jsem byl více nežli dvacet roků odloučen; spatřil jsem ji ve vznešené společnosti jakéhosi vážného pána. Kočár, v němž oba seděli, byl skvostný, a koně, kteří je Vídenskými ulicemi unášeli, byli bujní hřebci, na něž radost bylo podívati se. Tvář onoho pána byla vznešená a svou bledostí tak nápadná a zvláštní, že jsem ji nikdy s paměti neztratil. Bohužel ale, že jsem sestru svou spatřil, abych ji opět ztratil. Kočár zmizel nám s očí a více jsem jej neviděl, jakkoliv veliké bylo vynasnaženi mé, abych se dopídil, čí a odkud byl.“

Při těchto slovech zůstala stařena jako bez sebe. Oči její vlhly, rty se pohybovaly a stahovaly, prsa se šířily; bylo vidět, že se namáhá, aby slovo pronesla, ale nebyla s to. Řeč dědečkova tak mocně na ni působila, že jsme to ani pochopiti nemohli.

„Bože, je vám snad něco?“ ptala se domácí paní, úzkostlivě na stařenu pohlížejíc; tato ale rukou znamení dávala, že ji nic nechybí. Prsa její vždy více se namáhaly, jakoby přemoci musily velikou tíseň; horké její povzdechy a vyrážející se na čele bohaté krůpěje potu působily nám ještě větší starost.

„Bože, Bože můj!“ povzdechla si konečně stařena, mocně se namáhajíc. „Jak je mi? Síly mne opouštějí. Opakujte ještě jednou, že paní, vedle onoho muže sedící, byla vaší sestrou — opakujte!“

„Ano, tak jest,“ di vážně a třesoucím se hlasem dědeček; „nemýlil jsem se, ač jsem ji přes dvacet let neviděl; ale tahy obličeje jejího nezměnily se, zůstaly si věrny. Ano, byla to sestra má Marie.“

„Svatý Bože! Bratře můj Josefe, jak se opět shledáváme!“ Tak volajíc sklesla stařena na prsa dědečkova. Bylo to dojemné okamžení. Všem nám oči vlhly.

Bratr a sestra více než po půlstoletí opět se shledali — na *prahu smrti.* —

Dlouho si zůstali v objetí. Stařena horké slze prolévala a štkání její prorážeło nám srdce.

„Vítej mi sestro drahá,“ pravil konečně dědoušek, když přešel první okamžik shledání; „vítej mi, a Bůh tě žehnej a popřej, abychom dlouho ještě spolu životem tímto kráčeli. Hle, tu dcera má Marie, její manžel a moji vnukové a vnučky. Dítky, radujte se, že nám dal Bůh dne toho se dočkati. Jest to jeden z nejkrásnějších života mého.“

Více o shledání tomto psáti mi nelze; abych popisoval radost, jakouž jsme všichni pocítili, abych podotýkal, jak starý bratr omládl v tom vědomí, že zase našel sestru svou Marii, toho věru třeba není. Samo sebou to jde na rozum. Více bude čtenář laskavý žádostiv, aby se dověděl, jaké byly osudy sestry Vašického. V tom mu chceme býti po vůli, pokud místo stran těchto stačí. Poslyšme tedy stařenu:

„První, kdož se mne po smrti matky ujal, byla přítelkyně mateřská, kteráž v skutku jako dítě své mne chovala, starostlivě o mne pečujíc. Chtěla vyplniti slib, jejž byla nebožce mé matce před smrtí učinila, že mne totiž nikdy neopustí. Co pro mne šlechetná tato paní učinila, na to nikdy jsem nezapomněla; zpomínka na krásnou ač krátkou tu dobu byla vždy radostná. Přávala jsem si vždy, abych ještě jednou paní Rosalii v životě tomto spatřila.“

„A přání tvé se vyplní,“ dí dědoušek, „zde její vnuk,“ dodal, na mne pohlížeje. „Paní Rosalie až dosud žije a často na nebožku matku, jakož i na tebe zpomíná.“

„Že na mne zpomíná?“ ujala slovo stařena, „Bůh jí zaplať, co mi dobrého učinila. První chůze má bude k ní, abych se s ní ještě jednou shledala.“

„Uplynulo sotva půl roku, když se stala se mnou změna. Dostala jsem se k paní hraběnce Polovské. Bolestně jsem se loučila s paní Rosalií, kterouž jsem v skutku jako matku milovala a ctila. Bylať dobrá a upřímná, jakož jenom matka býti může. Srdce mi zármutkem přetýkalo, když jsem vstupovala za paní hraběnkou do kočáru a odjížděla do dalekého neznámého světa. Tak mne osud od všech známých odtrhl, a určil, abych v cizích krajinách život svůj trávila. — Paní *hraběnka byla z* Polska a jela právě do lázní, dříve měla ale

též statky v Čechách a dobře se znala v českém jazyku. — Jakých krásných dob jsem při též paní zažila a jakouž lásku i náklonnost ke mně chovala, o tom mnoho vypravovati nebudu. O čem jsem jindy slýchávala v pohádkách, co jsem za báry a kouzla považovala, toť se mi nyní zjevilo ve skutečnosti. Veliký život, jejž jsme vedli, měl zvláštní vnady pro mne a kořeni se mladých pánů jakož i poníženost sluhů, brzo mne přetvořily v hraběnku, za jakouž jsem před světem platila. Pravilo se, že mne paní hraběnka přijala za vlastní. Tak ovšem nebylo, ale dosti na tom, že jsem jistotu měla, že o budoucnost mou jest postaráno.“

„Statky paní hraběnky byly překrásné, a ležely v pěkné urodné krajině. Utěšené vísky, veliké lesy, nepřehledné lány polí, rybníky a jiné věci, to vše náleželo paní hraběnce. Krásné zámky byly naším obydlím. Cokoliv si duše a srdce žádaly, vše tu bylo; krásné šaty, krásné vozy a koně, krásné komnaty se skvostným nábytkem a drahými malbami, slovem: vše, nač člověk jenom pomysliti může. Za dva roky stala se ze mne dáma vysokého světa. Mluvila jsem po francouzsku, hrála piano, zpívala, jezdila na koni, lovila v lesích a dělala vůbec vše, co patří do vysokého světa. Štěstí moje dosáhlo zenita; stála jsem na výsluní, ctěná, milovaná a vážená. Jenom jedno mi scházelo, přála jsem si, aby bratr můj Josef štěstí takového mohl býti též účastným, anebo abych stav jeho zlepšiti mohla. Přála jsem si to; avšak bylo to spíše přání chvilkové, než stálé a trvalé, neučinila jsem ničeho, aby se vyplnilo, ač jsem dosti prostředků v rukou měla. Lesk života našeho zcela mne oslepil, hluk radovánek a veselí ohlušily duši mou. — Hřešila jsem a dočkala se též trestu.“

„Paní hraběnka nalézala v tom největšího potěšení, když pozorovala, jak mi nový život jde k duhu. Bylo jí milou zábavou vystřiti na kupu mladých pánů, kteří se o milost a lásku mou ucházeli, a z nichž jsem si dle rozmarů okamžíkových žerty tropila. Každým dnem něco nového vynalezla, aby mne lépe do tajnosti velikého světa zasvětila, a já jsouc vtipna, dobře vše chápala a vše v paměti podržela. Slovem: stalo se ze mne rozmarné, svévolné dítě, jehož nectnosti každým dnem lépe se *jevily. A tak to paní* hraběnka milovala. Kdo jsem

si nevěděla rady, tu byla mi k ruce a vyvedla mne na pevnou půdu. Ale dosti o tom; abych vše vyprávěti měla, dni by nestačily. Co jsem provinila, za to jsem také zkoušeti musila.“

„Paní hraběnka byla vdovou, a ačkoliv se mnozí vysocí páni o její přízeň a náklonnost ucházeli, přece ustanovila se na tom, že zůstane svobodnou. Chtěla užívati svobody a volnosti v plné míře, nechtíc vázána býti rozmary a choutkami manžela. „Dokud jejich nejsme, tuť staví se jakoby byli beránci, jak ale ruku naši mají, hned se list obrátí a musíme býti otrokyně jejich rozmarů a libůstek.“ Tak mluvívala, nabádajíc mne, abych příkladu zkušené následovala. Následování takového příkladu působilo i mně i jí radost, a proto mi nepřicházelo za těžké.“

„Ale co jsou lidská předsevzetí? Listy se stromů padající, jež vítr unáší, kamkoliv mu libo. Moc srdce větší bývá než moc rozumu a zvítězívá obyčejně nad vůlí. Tak se i při nás stalo. — Bylo jednoho dne, když jsme velikou hostinu chystaly. Z celého okolí, ba i z hlavního města bylo panstvo sezváno — bohaté dámy, krásné slečny a květ mladých šlechticů. Tehdá jsem byla i já ve květu a čerstvá jako růže; též paní hraběnka byla vyhlášena pro svou krásu a svěžest, mimo to i pro veliké bohatství své. Věděly jsme, že nás nikdo nepřekoná, že zůstaneme středy veškeré zábavy, všelikého holdování a kořeni-se. Chtělyť jsme užíti pěkného dne, pěknějšího, než jsme kdy jindy užily — dne, kdež jsme se měly skvíti jako hvězdy, abychom zaslepily a jiné zatemnily. Tehdá jsme se skutečně těšily, hrdé naše srdce tonulo v slasti při pomýšlení, že se nám dostane opět skvělého, ba skvělejšího vítězství než kdy jindy. Taková byla pohnutka, kteráž nás přiměla, abychom strojily hostinu.“

„Přišel čas a panstvo se sjelo; už bylo vše přichystáno, každý se procházel se svou dámou v parku nebo v bohatých salonech. Mělo se už k stolu zasednouti, když se znova ozve rachot přijíždějícího kočáru.

„Jistě to hrabě Bozanský,“ dí paní hraběnka. A v skutku tak bylo. Ale hrabě nepřijel samoten, nýbrž ve společnosti pána, kteréhož nám představil jakožto barona Lefleura. Baron *Lefleur byl Francouz* rodem, konal služby v ruském vojště,

zakoupil si nyní zámek a provozoval hospodářství. Byl svoboden.“

„Moji drazí, říká se, že se tak dlouho chodí s hrnkem pro vodu, až se ucho utrhne. Každého dostihne zàsloužený osud, jednoho dřív, druhého později, ale vždy dosti časně. Pýcha předchází pád. Tak bylo i u nás.“

„Bůh ví co se stalo, že pohled barona tak mocně na mne působil. Po prvé jsem oči sklopila, když žárné oko jeho na mně spočinulo, jeho slova srdce a duši mi projela. Toho dne více sebrati jsem se nemohla; hrdost má sklonila se před vyšší mocí. Tančilo se. Baron první k tanci mne požádal. Srdce mi mocně bilo a ruka se v jeho třásla. Ale nikdy na tento tanec nezapomenu. — Ve vedlejších komnatách byly s všelikého loubí a květin pěkné líbodeché besídky — a v jedné takové krásnou chvíli jsem ve společnosti barona zaïila. Slovem: lásku svou hned v prvním okamžiku zadala jsem muži, jehož jsem nikdy před tím neviděla a láska ta byla mi slastí, blahem. Jako nebeským kouzlem probudila mne k životu novému, k životu plných vnad a růžových radovánek. — Baron netajil, že i já jsem se mu do srdce vloudila. Jak dlouho zábava trvala, byl mým pánem.“ —

„Nade mnou se stahovala bouře, strašná bouře, kteráž mne měla do propasti svrhnouti. On, jemuž jsem lásku svou věnovala, měl býti mou zkázou.“

„Co u mne baron zmohl svým prvním objevením, to se mu podařilo bohužel nevědomky — u paní hraběnky. Ona se stala mou sokyní. Nepotřebuju více povídati, aniž líčiti muka, kteráž jsem od toho času zakusila. Každý den přinášel nová trápení. Ale doba ta už je dávno pryč, a proto nechť zůstane na vždy rouškou zapomenutí zastřena.“

„Bylo jednoho zimního dne z rána, když jsem opouštěla zámek paní hraběnky. Nikdo mne nevyprovázel; chladný jako led byl pohled paní hraběnky. Nikdo neřekl: „S Bohem buď.“ Tak jsem s bolestí v srdci a duši opustila sídlo, kteréž mi tisícerých slastí a radovánek připravilo. Oko potápělo se v slzách hořkých — a duše naplněna byla stezkem a ouzkostí. Samojedná opět jsem stála ve světě. A to byl okamžik, kde jsem s bolestí *spomínala na bratra* svého, kde jsem žalovala na

otce, že příčinou se stal mé bídy a rozervanosti. — Než, vždyť ještě tak zle nebylo, mělať jsem přítele věrného. Z blízkého města poslala jsem k němu posla s listem, v němž jsem vše vypsala, co se událo, v němž jsem mu svou opuštěnost vylíčila. Pro lásku svou zaklínala jsem ho, aby mi byl v postavení tom rádcem a věrným přítelem, záštitou a ochráncem. — Dřív než jsem se nadála, byl zde baron, a slovy lásky vymohl to na mně, že jsem ho následovala do jeho bydla. I tu pomlčím o velikém štěstí, kteréž jsem zažila v náručí milovaného muže — byloť štěstí to pouhý sen, z něhož mne nemilosrdná a mrazivá skutečnost vybouřila. Baronovi podařilo se vyvábiti mne do města, kdež jsme bydleli v krásném domě, jejž za svůj vydával; ale zde už květ štěstí mého opadával. Trávila jsem z většího dílu dni o samotě — baron byl jinde zaměstnán, jak udával. A opět se mne zmocnila nesmírná tesknost a úzkost — celé noci jsem mnohdy slze prolévala.“

„Ale musila jsem konečně ze sna svého vyburcována býti, a to se stalo jednoho dne z rána, když mi přinesl sloužící list, rukou baronovou psaný. Obsah jeho div mne rozumu nezbavil. Psal mi, že slaví dnes svatbu s paní hraběnkou, že mi přeje všechno štěstí, též lásku že mi zachová, jinak ale že mu jednati nemožno. Peníze paní hraběnky musejí prý ho vytrhnouti z mnohých nesnází, v nichž se nalezá. Nadto dával zprávu, že mi sluha vydati má peníze, jež mi posýlá, později každým měsícem že takovou sumu dostanu.... Ach bylo to přes příliš. Síly mne opustily a zůstala jsem jako bez sebe.“

„Nikoliv, tak hluboko jsi ještě neklesla,“ pravila jsem si, přišedši k sobě. „Tak dalece hrdost tvá se neponíží. Nechť zapomene na přísahy své; to však věděti má, že jsem se za peníze neprodala, že jsem za mrzké zlato své blaho, svůj život, své srdce mu nepřinesla v oustrety. Ještě téhož dne opustila jsem dům, kterýž se stal hrobem štěstí mého; útočiště hledala jsem a nalezla u ženy, kteráž mne jindy opatřovala prádlem. V malém domku postranní jedné uličky obývala jsem prostou světničku, kdež jsem se stala v krátké *době matkou líbezného* robátka — dítka lásky své.“

„A tím okamžikem začíná celá řada poblouzení a poklesků, o nichž se ani slovem nezmínim. Chtěla jsem milené dítko své vším opatřiti, a pro ně nebyla mi nijaká oběť těžká. — Jest to doba, kteráž mi až dosud žene všechnu krev do obličeje a studem naplňuje duši mou. Bylať jsem prodajným zbožím. Úsměch můj, náruč má, byly mi pramenem zisku. Ale desti o tom — jest to smutná, smutná spomínka.“

„Minula léta, a dítko mé, jediná radost života mého zachvátila smrt, k nesmírné mé žalosti a bolesti. — Toho času učinila jsem známost s podivným mužem, jenž si mne nad míru oblíbil, seznav celý život můj. Byl vdovcem a otcem tří dětí. Učinil mi návrh, zdaž bych mu nevedla domácí hospodářství a nebyla spolu pěstitelkou jeho dětí. Já vidouc, že úmysl jeho jesti upřímný, neváhala jsem zachovati si laskavého a dobrého přítele. I vydala jsem se s ním hned na cestu, neboť byl velkoobchodníkem v Moravě. Že měl však nějaká řízení ve Vídni, učinili jsme zde zastávku, a tehdá jsi mne viděl, milý bratře, jak mne kočár pryč unášel. Onen bledý a vážný pán, vedle něhož jsem seděla, byl velkoobchodník Šléd, jenž mne odvážel do domu svého, v kterémž jsem strávila celých patnácte let, milována a ctěna od dítek a vážena od muže, jemuž jsem s celou duší byla oddaná. Zde jsem pěkných dob zažila, a okusila, co jest štěstí a spokonost domácí.“

„Po patnácti letech spokojeného života vše se změnilo náhlým úmrtím pána. Byl uchvácen mrtvicí, aniž mohl poslední pořízení učiniti. A tím též konec učiněn mému pobytu v Moravě, což se takto stalo. — Nejstarší syn dosáhnuv zralejšího věku, obrátil se k obchodu svého otce a stal se cestovatelem v jeho záležitostech. Tak se dostal až do Polska, kdež se náhodou seznámil s baronem Lefleurem; přišla ovšem řeč na mne a tak se stalo, že ho nebyly více okolnosti mé tajny. Od těch dob vždy na otce naléhal, aby mne propustil, ač vždy marně. Jak mile ale otec oči zavřel, byla jsem na novo opuštěna. Obdrževši skrovné vybytí za služby lolika let domu a rodině prokázané, ubírala jsem se od prahu, přes nějž mne byl osud před patnácti lety uvedl. Cesta mne vedla *do Čech, kamž jsem se* po přestálé nebezpečné nemoci

dostala. K ničemu schopna, na duchu i na těle schvácena a pořáde churava, těžkých dob jsem přestáti musila. Konečně jsem sáhla k hadrářstvi, kteréž dosti bídně mne živilo. Nechtěla jsem nikdy více u velikých pánů pomoci hledati.“

„A nyní jsem u konce svého vypravování. Když o životě svém přemýšlím, tu se nikdy zdržeti nemohu myšlénky, žeby vše jinak bylo, kdyby byl otec mlýn zachoval. Tiché štěstí venkovské domácnosti bylo by mi údělem, a co jsem zkusila a přestála, nikdy by mne bylo snad nepotkalo. Ale byla to vůle vyšší, proti níž těžko člověku bojovati.“

Tak skončila stařena své vypravování. Při posledních slovech pozvedl dědoušek hlavu.

„Nikoliv, milá sestro,“ pravil; „vinu svou nechtěj uvalovati na prach rodičů svých. Pohlédni na mne — byl‘ jsem též od celého světa opuštěn. Než, co minulo, minulo už a zapomenuto budiž. Ovšem že i okolnosti k zkáze tvé přispěly. — Bůh nás po letech a takřka na práhu hrobu svedl dohromady a proto vděčni mu buďme.“

Tři dni na to stálo několik osob na hřbitově dědinky naší kolem neúhledného, v koutě ležíciho hrobu. Bylyť to dědoušek, jeho sestra Marie, jeho dcera Marie a moje babička. V době té stoupaly jistě vřelé modlitby k nebesům za věčné odpočinutí myslivce Vašického. — Odtud vydala se společnost do Košťálova, kdež odpočívala matka dědouškova a jeho sestry Marie — přítelkyně mé babičky — Liduška. —

Za krátký čas na to zakoupil dědeček statek, jenž jindy otci jeho náležel, statek u myslivce, od souseda Málka, aby zde strávil poslední dny života ve společnosti vnuků svých. —

Od toho času minulo už více let. Dědoušek a sestra jeho Marie také už odpočívají v tichém hrobě podle otce svého ve stinném stromoví, a též babička má odebrala se na věčnost. Bůh jim všem dej lehkého odpočívání. —

Růženka ale, s kterouž jsem čtenáře své během vypravování seznámil, jest mojí manželkou, a Bůh požehnal svazek naší lásky synáčkem, jenž se zove na památku dědouška Josef.

A tím končím vypravování své, dokládaje, že minulost ni*koliv zrcadlem, ale učitelkou, vystřežitelkou naší býti má.*

Jan Vlček.

Mašiny — naše zkáza.

Slovo proti třetí epištole Posla z Prahy, zároveň i s jejím objasněním.

III.

Fk. Slíbili jsme, že v článku tomto pokračovati budeme, jsouce si ouplně vědomi, jak důležitá věc, o niž se jedná. Slíbili jsme, že vylíčíme, pokud dělníci naši pravdu mají, pokud jsou žaloby jejich spravedlivé a pravdivé, pokud jsou lživé i přehnané. Co jsme ve svazku předešlém pověděli, potahovalo se pouze na mašiny; chtěli jsme je proti výčitkám rozličného druhu do ochrany vzíti a proti výroku se ohraditi, jakoby byly zkázou lidu pracovného. Důkazy a doklady pro to nalezli jsme, prohlédajíce k určení člověka a společnosti. Ukáže však, snadno nám i dokázati, že mašiny tisícero prospěchů dělníku přinesly, že se staly na mnoze zdrojem jeho výživy. Snadné to, a čtenář se toho v následujících řádcích dočte. Pozná mimo to, jak mocně působily na vyvinutí mravní jeho síly a jak ještě více působiti budou, až si dělník přinese ze školy dobrou přípravu pro život, až nahlédne, že deset, dvacet, sto dělníků může si zaraziti uspořeným grošem vlastní závod, vlastní fabriku, kteráž i jim i dětem požehnání ponese, jsouc zdrojem obživy, pramenem spokojenosti a vzdělávání.

Dělník uvykl fabrikanta za svého přirozeného nepřítele považovati, nuže proč se nevynasnaží, aby proti síle jeho mravní a hmotné postavil též svou sílu mravní a hmotnou? Což to nemožné? Ba možné, jakož toho pěkný příklad podává David Morris, před několika a patnácti lety pouhý dělník, nyní majitel dvou fabrik na kartoun. Osud jeho byl osudem i jiných dělníků; byl člověk nad míru pořádný a vůbec líbený, snahami svými dále směřující, při tom tichý a přemýšlivý. — Jak mile šestá ráno uhodí, musejí býti dělníci ve fabrice a při práci; jenom jednou stalo se, že se David Morris několik okamžiků opozdil, a událost ta rozhodla nad osudem života jeho. Pán byl právě ve špatném rozmaru, vyjel si hrdým způsobem, a Morris jsa uražen takovým nehodným a nespravedlivým počínáním, osmělil se hájiti se, a byl propuštěn. Pro svou řádnost dostal se hned jinam do práce, kde *se o jeho důkladnosti a řádnosti* mluvilo, kapitalisté své-

řili mu peníze, majíce v něj neobmezenou důvěru, a tak se stalo, že jest David Morris mužem, jehož zná celé Anglicko, o němž se všude píše. Neboť dělníkem jednou byv, nezapomněl na osud dělníka; najdeš v Anglicku fabriky snad lépe zavedené, většími prostředky vládnoucí, nikde se ti ale neobjeví poměr pána k dělníku v takovém světle jako zde, nikde snad nenalezneš, žeby se tolik pro dělníka činilo. David Morris vyjadřuje se o dělnících: „Nejsou k politování, že málo vydělají, ale proto, že vydělané vynaložiti neumějí v pravý čas, na pravém místě a k pravému účelu.“ A jistě že jsou slova tato trefná. Dále praví David Morris: Dělníkovi chceš-li dobrodiní prokázati, věř, že-to neuzná; co k jeho dobrému zařídíš, myslíti bude, že děláš ze zisku, k vlastnímu prospěchu a jemu na ujmu. Do školy aby děti posýlal, kterouž jsi byl založil, o tom ani slyšeti nechce; k mašinám není toho třeba, dle jeho mínění. Ty dbáš o jeho čistotu, o jeho vzdělání — on ti posměchem odpoví. V skutku, dohánětí musíš jej k jeho lepšímu. Toho příčina jest jistě veliká nedůvěra. Nemožno mu chápati, že by si pán přál, aby mu řádný život rodinný pojištěn byl; nevěří, že by si pán přál, aby dítky jeho dobře vychovány byly; nevěří, že by přáním jeho bylo, aby jako člověk slušně a čistě se držel, aby koupeli užíval. To vše jsou mu úskoky. Než, doufati jest, že nedůvěra se brzo přemůže, že vzdělanost stavu dělnického bude nejlepší hrází proti bídě a naříkání. Vzdělaní a spořivi dělníci brzo budou s to, aby se buď při závodě pána svého zúčastnili, anebo aby na svou pěst něco podnikli, při čemž vždy dobře by pochodili. A když by se desíti podařilo, jistě že se podaří i stům a tisícům jiných.

David Morris zařídil dělníkům svým společné byty; pro děti společnou školu a místo, kde by hry své provozovati mohly; zařídil dále společnou kuchyni, pro níž sám kupuje všechny potřeby ve velikém množství a tedy levně; zařídil společnou spořitelnu a sám drží za zimních večerů se zkušenějšími prostonárodní přednášky ze silozpytu, lučby, mechaniky atd. On zařídil dobrou knihovnu, aby v den sváteční a v prázdných chvílích mohl se dělník dobrou věcí zabývati; on zařídil *společné sady*, kdež každý svůj podíl má; zařídil společné

koupele a síně na praní. Jeho návodem stalo se, že každého večera přinesou se do dílny veliké škopky s vodou, aby se dělníci umýti mohli; jeho návodem stalo se, že se dělníci dvakrát týhodně převlékají, že vždy čisté, dobré a trvanlivé prádlo mají, neboť vychází Morris od zásady, že čisté prádlo při dělníku více zmůže, než deset kázaní. Slovem: David Morris naučil dělníky, jak by peněz svých vynakládati mohli a měli, aby málem potřeby své ukojili a vždy něco na stranu uložiti mohli. On naučil dělníky znáti slast, jakouž poskytují dobře vychované děti. Slovem: on zpříjemnil život dělníku, on mu dal mravní základ, jejž u nás zcela pohřešujeme. Dále bylo jeho zásadou, aby dělníky neobmezoval; nebylť jejich velitelem, ale rádcem, sám též od nich rady přijímaje. Vyvedení věcí vždy přenechával dělníkům; tak si řídili sami spořitelnu, sami kuchyň atd. Jemu bylo dosti na tom, když podnět dal. „Pomohou-li si dělníci, nechť zakládají dohromady závody; tak se vystaví mocná hráze proti proletářství, tak se učiní, že výdělek, jenž by jednomu připadl, mezi množství se rozdělí, že se zabrání, aby se jen chudoba množila. Dělníkovi zasvitne hvězda, za jejíž leskem pospíší, jež mu bude průvodkyní na dráze k lepšímu životu.

Krásné tyto myšlénky zasluhují zajisté povšímnutí a rozšíření, a máme z toho radost, že se u nás ujímají. Tu a tam už vystavěli pánové dělníkům svým společné obydlí, a zařídili společné kuchyně, sami věci ve velikém množství kupujíce. Než bylo by k přání, má-li se něco státi, aby se to stalo důkladně. Především potřeba jest, aby se stavěla pěkná, příjemná obydlí, aby se hledělo na čistotu těla, prádla a šatstva při dělníku, aby se ke školám prohlédalo a na spořitelny nezapomnělo atd., vůbec aby se následoval příklad šlechetného Davida Morrisa. Věc ta přinesla by krásného výsledku. — Hned však podotknouti slušíˇ, že se vyvedení věcí těch ponechati musí dělníkům; dosti, když se jim okáže, jak by si sami pomoci mohli. Pomoc ta bude míti větší cenu pro ně a lépe si jí vážiti budou. Vůbec by se při takových věcech neměla nikdy s mysli pustiti zásada: „Člověče pomoz si, a já ti přispěju.“ Napovězte jim, povzbuďte mysli jejich, oni ostatní vyvedou.

Než, řekne mnohý, že se opět uchylujeme od věci své, že chtíce dělníku dokázati pěkné věci o mašinách, mašin se držeti musíme. Milo jest nám, že jsme s to, abychom zde umístili opět jeden hlas z lidu, který pokládáme za nejlepší odpověď na psaní, kteréž bylo pohnutkou k tomuto článku. List zní: „Hned ze předu se stavím proti mínění, jakoby se dělník hůř měl než jindy, jakoby mu byly mašiny na újmu, jakoby mu byly v minulých časech růže kvetly. Lež to, holá lež! Dělník se nikdy lépe neměl nežli nyní. Nač se, prosím vás, stěžuje? Pečení holubi nikdy do úst nelítali — dělat se vždy muselo a vždy se dělalo. Což máme my ubozí hospodáři říci? Co nám po všem namáhání, po pracování až do krve a na krev zbude? Věru málo, pramálo. Dělník neplatí daně, nestará se o nic, žádná břemena ho netíží, co si vydělá, to má. Ale u nás jinak jest. Má-li člověk trochu dluhů na statku a děti, pak věru nelze býti ani živu. Když všechno obilí do stodoly svezete, vymlátíte a prodáte, práci, daně a úroky zapravíte, prosím vás, co vám zbude? Darmo o tom mluviti. Tolik ale jisto jest, že se dělník nikdy tak dobře neměl, jako právě nyní, kdež si den jako den na mašiny stěžuje. Kdež bylo jindy tolik fabrik? Lidé právě jenom při řemesle bídně zanepráznění byli, nebo při hospodářství pracovali. Teď se žene vše do fabrik, neboť fabrika v létě v zimě práci poskytuje. Nežli by vám šel dělník při hospodářství pomoci, raději do fabriky jde, kde mu větší mzdu dají, aby si ho zachovali. Po dělnících ptá se i hospodářství, i fabrika, a proto jest práce jejich v ceně, jako všude, kde jest malé nabízení, ale veliké poptávání. Z toho poznáte, že pouhý prostý dělník, tak zvaný nádenník, má nyní mnohem lépe než jindy. Cestujte jenom, a kamkoliv pohlédnete, všude spatříte vystupovati z výhní sloupy kouře — všude fabrika, všude verbiště dělníků. „Nedá-li hospodář více, to ráději půjdeme do fabriky,“ tak praví dělník, tak praví čeládka, a ubohý hospodář je k politování. — Což nádenníci, řekne mnohý, ale podívejte se na jiné, jak se jim bídně vede. — Tak, tak, bídně se jim vede. Včera mne právě cesta vedla kolem fabriky na *kotle, kdež je po celý den ruchu a bouchání až člověk ohluchnouti může.* V tu chvíli bylo tam právě nad obyčej tiše-

Pohlednu tam a spatřím dělníky kolem vysokého Tiroláka, jenž jim nabízel hedvábné šátky. Někteří měli už koupeno a drželi po dvou, po třech kusech v rukou, jiní kupovali, bez smlouvání žádanou cenu vyplácejíce. Není jim věru tak zle, myslil jsem si, když jsou s to, aby kupovali hedvábné šátky. My chudinci hospodáři musíme si nechat zajíti takové choutky. Za chvilku zvonilo se poledne; hned bylo po práci a ženy a holky přinášely dělníkům obědy. Dobře dělníkům chutnalo, neboť se od šesti hodin řádně nabušili; nu a což jedli? Ba jedli jako každý jísti nemůže — dobrou polívku, více než půl libry masa, knedlíky se zelím atd. Nu není jim tak zle, pravil jsem opět k sobě. Jindy byl řemeslník rád, když mu předložila mistrová v poledne trochu čočky nebo hráchu, trochu krupek, nebo kus nemastného knedlíku z ovesné mouky. Obyčejně krmili se ale brambory. — Od nás vozejí se do Prahy husy, a husaři divy vypravují o řemeslnících a fabrických dělnících. „Nejlepší kupci nejlepších hus jsou lidé v lesknatých kabátech a s umouněnými obličeji, nebo ženy v šátcích; paní v klobouících málo dají vydělat, nebo mají málo peněz a rádi by mnoho;“ tak hovořejí naši husaři. — Onehdy přišel sousedův syn, kovářský tovaryš, domů, pro nic a za nic, jen tak na procházku. A toho jste měl vidět. Jindy rádní páni tak se nenosili. Kabát jenom což děláš, z nejlepšího pervienu, jak krejčí pravil, a dle nejnovější mody; kalhoty z pěkné šelivé látky a šité, že se bylo radost podívat. Vestu měl černou, soukenou, s hedvábím vyšívanou; hodinky, klobouk, boty — vše bylo pěkné. Měl ten člověk dobře za 80—100 fl. stř. na sobě. Nu když tomu něco scházelo, to věru už dělám. Prosím vás, kdo to může dělat? Jindy dali kovářskému tovaryši tolar na měsíc a jakous takous stravu, ale sousedův syn má deset zlatých stříbra týhodně, tedy čtyřicet zlatých za měsíc. Má mimo to oběd — dobrou polívku, půl libry masa a knedlík z pěkné mouky v polívce. Má i byt u pána a pěknou postel; podušky a deku mu za čtrnáct dní převlékají. On jest prvním tovaryšem a v kování koní nad míru šikovný; mimo něj jest tam ještě pět jiných tovaryšů a z těch dostává nejslabší 4 zl. 30 kr. stř. týhodně, mimo obydlí, postel a obědy. — *Nu, těm přece* nic neschází? — A prosím

vás, kdeže dostával jindy dělník 1 zl., 1 zl. 30 kr., ba i 2 zl. mzdy, jak udává onen pán, jehož list jste v předešlém svazku podal? Rád bych viděl to místo! Na venkově dávalo se ještě před desíti lety po 25 kr. v. č. silným nádenníkům, půl zlatého, jedenáct, dvanáct grošů platilo se v krajinách, kde je nouze o dělníky. Nyní? Nejde vám věru, dokud mu 20 kr. stř., v některých krajinách 30 a 40 kr. nedáte. Dejme tomu, že jindy platil desítník tolik jako nyní dva a tři, nuž tu přece jest na bílednì, že se stav dělníků nezhoršil. Ale věc jest jiná, když pomyslíme, že jest obilí nyní v té ceně jako před desíti, dvanácti lety — s malými toliko rozdíly. — Než, prohlédejme k řemeslu. Jindy měl dělník v Praze 1 zl. až 2 zl.? Můj Bože! však víme, že si vydělal tovaryš za týden sotva 3, 4 zl. v. č. Ovšem, řekne se, ale byla tu strava, byl tu byt. — Byt — ano, hnusný, nezdravý pelech, někde ve vlhkém kumbálku nebo v samé dílně, kdež se lezlo do postelí po žebříčkách právě jako do klecí. A strava? Bylať věru nad míru hubená a skrovná. Jakž také jinak? Byl mnohdy mistr rád, když mohl uložiti za týden 2, 3 zlaté na stranu na šatstvo a na činži. To jsou časy, kteréž vynášejí dělníci do nebe, a kteréž velmi bledě a hubeně vypadají, když se blíže na ně podíváme. Myslíte-li ale přece, že dělníkům křivdu činím, to prosím, byste nelenoval podívati se v sobotu večer a v neděli do sprostých krčem na místa, kamž splývá kal společnosti. Zde najdete v sobotu večer, v neděli, ba i v pondělí dělníků dosti a dosti; hrubé radovánky, daremné řeči, neslušné divošské počínání přesvědčí vás, že jste ve středu nevázané čeládky. Pondělkem začíná ale bída a nou[illegible] a žalování. Tak se děje — sám se o tom přesvědčiti [illegible] žete. — Vydělá-li tovaryš o několik grošů více než spo[illegible] buje, už neví kam s tím, už má roupy. Bída je, že n[illegible] peněz užívati v pravý čas, na pravém místě a k prav[illegible] účelu. Což abychom si my hospodářové tak počínali? — Spomeňte si na Pražské tiskaře — mnozí vydělali za měsíc 50, 60, 70 zl. stř.; jací byli? co zahospodařili? Máme to ještě v paměti; bylať to čeládka bujná, nevázaná, špatným chová*ním v základech* zkažená. Přišly mašiny, převzaly práce na *místě bujných*, daremných lidí — a bylo tu nářku, neboť celá

rodiny byly bez chleba. — To jest trestající Nemesis! — Na co myslí až dosud náš dělník? Jediný jeho cíl jest, aby se oženil. I ožení se, sotva že má 3, 4 leta přes dvacet, a nastane krásné hospodářství; žena jeho nehospodyně, beze všeho rozumu a náhledu, nečistá — slovem: holá neřvara, nedělním zalétáním do krčem špatně vychovaná. Jaká jest to potom domácnost, jaký rodinný život, jaké vychování dětí, to sám každý nahledne. — Náš dělník daleko jest za anglickým, jemuž jiná hvězda kyne, jemuž jest rodinný život sice také cílem, jehož se snaží ale dosáhnouti jinak, a jenž má pro něj také větší požehnání, jsa jeho útulkem po denní práci. — Jedno jest, proti čemu se musí každý svědomitý člověk a vůbec každý, jenž i v dělníkovi svého bratra vidí, nikoliv ale mašinu nebo hovado, postaviti, a to jest ono nelidské a nemilosrdné překládání dělníka prací. Bez svědomí jest, když se žádá, aby dělník 18, 20 hodin denně pracoval; bez svědomí, nekřesťanské a nelidské to! Bez svědomí jest, nedospělé dítky zapřahati do prací a celý den oddechu, vyražení jim nepřáti, když mají školu navštěvovati a mládí užívati. Hřích do nebe volající to, zákony všech zemí a obecným míněním zavržený a odsouzený! Či jest tu dělník, aby svým zdravím pánu k bohatství dopomáhal? Nemá pán tolik svědomí, aby mu kde může tvrdý los jeho ulehčil, aby o tělesné a duchovní jeho zdraví péči vedl? — Smutné jest dále pro dělníka, že nevidí nikde cestu, kteráž by ho po letech vyvedla do lepších poměrů — jest bez naděje; dělníkem jsa v dětinství, dělníkem bude i před smrtí! Tak myslí, a to [illegible], což ho někdy málemyslným, malátným, zoufalým a zamrzlivým činí! Snaží se v hlučných radovánkách zapomenouti na bídný svůj stav v společnosti. A proto by měli svědomití páni k tomu prohlédati, aby se jinak stalo, aby dělník fabrický jinak smýšlel; proto by paničky měly vésti péči o dítky dělnické, proto by se školy zakládati měly pro zanedbanou mládež. Ještě mnoho měl bych povědětí, co mi na mysli tane, ale přestávám, odkládaje si věc tu na podruhé.“ —

Tak zní list, kterýž se nám dostal z venkova od bystrého hospodáře, jenž před lety byl v Praze na školách, nyní jest bedlivým *pozorovatelem všeho*, co se vůkol děje. — Co při

konci praví, zasluhuje věru všeho povšimnutí. Mělit by mít naši fabrikanté stále na mysli příklad Davida Morrise; měli by dělníky své považovati za velikou rodinu, v jejíž čele jsou, a snažiti se, aby se osud jejich jak jen možno ulehčil. Není třeba, aby se mnoho do záležitostí dělníka mísili, ať jen podněty vždy dají, a dělníci věru se sami s radostí chopí díla a pomohou si, k čemuž jim Bůh přispěje! Ať se pokroku jejich meze nestaví do cesty, ať poznají, že jsou též nadáni dary duchovními, kteréž upotřebiti mohou. Ať mají radost na něčem, co sami do života vyvolali, ať si řídí své spořitelny, své školy, nemocnice, kuchyně atd. Pak i jiný duch v nich povstane a život bude je těšiti. Co se pak osmnácti-, dvacetihodinnové práce týče — to ať všude přestane; ať zákon ustanoví, že jen deset, na nejvejš 12 hodin je vykázáno k práci, ostatní čas že dělníkovi patří. Kde jsou svědomití páni, tam se to bez toho už stalo, jakož jest svědomí vždy nejlepším zákonem, svědomí, jež velí, abychom neubližovali bratrům svým. Doufáme, že postupující vzdělanost a vždy více se zmáhající lidumilství věcem takovým přitrž učiní, a že se stane i dělníkům po spravedlnosti. Doufáme i dále, že se stane zlepšení stavu dělnického, namáháním téhož stavu, že zlepšení vyjde ze středu dělníků. — Pro dnes už končíme, příště však opět o věci té mluviti budeme; jeť nad míru důležitá, a jenom častými přetřesy vyjde na jevo, kde pravda, kde lež a pokud pravda a pokud lež. Především sluší ale věděti, co práce vlastně jest a jak se na ní pohlížeti musí — o tom však později. Kýžby řádky tyto zbudily součastenství pro věc u každého, a kýž by se každý přičinil, aby právo, rozumem a svědomím diktované se nešlapalo. Stav dělníků jest velmi čistý a chová v středu svém mnohou perlu, a proto zasluhuje, abychom k němu pilně prohlédali; osatně i svědomí nás k tomu zavazuje. Zde jest veliké pole pro všechny, kdož křesťanskou lásku v srdci chovají. I tu přicházíme k tomu, o čemž jsme až dosud mluvili, aby se dobré školy zařízovaly — zvlášť ale dobré, řemeslnické a průmyslové školy. Jakou však důležitost mají školy pro zanedbanou mládež, o tom příště obšírně jednati budeme. Bohužel, že místo svazků našich obmezené jest a zařízení celého listu velikou vadu má, že nemůžeme totiž věcmi přísnějšími vše vyplniti. —

Listy o směnkách.

IV.

A. Víme už co směnka jest a které jsou její části. Víme, co je vystavitel, co první majitel a co přijimatel, co žirant či indosant, co žiratár či indosatár. Tak k. př. dejme tomu, že máme před sebou tuto směnku:

V Praze dne 30. máje 1857 *). Na 700 zl. 50 kr. stř.

ultimo listopadu t. r. zaplatíte za tuto směnku panu Janu Vláskovi

sedm set zlatých 50 kr. v stříbře.

Panu Václavovi Šestovi v Praze. Antonín Pruša.

Přijal jsem: Václav Šesta.

A na rubu bylo by napsáno.

Postoupil jsem směnku panu Vojtěchu Webrovi.

Jan Vlásek.

1) Zde jest udán čas, kdy směnka dospěje, slovy: Ultimo listopadu t. r., což znamená: posledního listopadu 1857. Posledního listopadu směnka tato dospěje tedy k placení. —

2) První majitel či remitent jest Jan Vlásek.

3) Vystavitel jest Antonín Pruša.

4) Na koho adresa zní, jest přijimatel či akceptant, jenž se jakožto přijimatel na směnku napíše a to slovy: Přijal jsem.... Zde jest tedy přijimatel Václav Šesta. —

5) První majitel postoupil směnku na třetí osobu a přenesl tedy svá majitelská práva na tuž osobu, sám se jich vzdav. Postoupení to vyznačí se na rubu směnky několika

*) Kdo z našich čtenářů pozorně „listy o směnkách“ čte, může nás právem z velikého poklesku kárati, jejž jsme nedopatřením v třetím svazku na stránce 228 učinili. Směnka Josefem Slávkem vystavená a Vojtěchem Běláken přijatá neplatná jest, a to proto, že není udáno místo, kde vystavena byla, což jest jedna z podstatných částí směnky. Na směnce té udáno jest: „Dne 20. března 1857. Má ale státi: „*V Praze dne 20. března 1857.*“ Tak jak tam jest uvedena, nevázala by Vojtěcha Běláka pranic, neboť není směnkou aniž dlužným upsáním. Josef Slávko nemohl by mne na základě směnky té žalovati; bytoby, jakoby mně byl peníze půjčil beze všeho upsání. — Tolik dělá na směnce mnohdy slovo. V příštím svazku uvedeme více příkladů neplatných *směnek*.

slovy, k. p.: „Jsem vyplacen, směnka patří nyní tomu a tomu (udá se jmeno a podpis). — Na naší směnce postoupení to vyznačeno jest slovy: „Postoupil jsem směnku panu Vojtěchu Webrovi. — Jan Vlásek.“ — Jan Vlásek jest postupující či žirant nebo indosant; Vojtěch Webr jest nastupující či žiratár nebo indosatár. Žirant znamená toho, kdo postupuje, kdo převádí; žiratar toho, na koho se převádí, kdo nastupuje majitelská práva, kdo jest druhým majetníkem; závazky a práva, kteráž měl první majetník na vystavitele a přijimatele, tyž závazky a táž práva má druhý majitel nebo žiratár (indosatár, nastupující) na vystavitele a přijimatele, mimo to jest mu též postupující či žirant zavázán, kdyby oni k placeni schopni nebyli. A kdyby byl Vojtěch Webr směnku tuto opět někomu prodal, k. p. Adolfu Máchovi, tož by byl opět Vojtěch Webr zavázán Adolfu Máchovi; Adolf Mácha byl by už třetím majitelem, a řada majitelů byla by taková: Jan Vlásek, první majitel; Vojtěch Webr, druhý majitel; Adolf Mácha, třetí majitel. A řada ta může jíti až do neskončena, t. j. směnka může jíti z ručky do ručky, může se za ni kupovati a prodávati jako za peníze, jest tedy v skutku zastupitelem peněz. Říká se, že jsou směnky penězi kupců. Podíváme-li se ale na rub směnky, tu čteme:

Postoupil jsem směnku panu Vojtěchu Webrovi.
Jan Vlásek.
Postoupil jsem směnku panu Adolfu Máchovi.
Vojtěch Webr.

Jan Vlásek jest Vojtěchu Webrovi žirantem, či jinými slovy: jest mu zavázán směnku vyplatiti, kdyby přijimatel nebo vystavitel k placení schopni nebyli. Dále jest Vojtěch Webr Adolfu Máchovi žirantem, t. j. Adolf Mácha má na něj táž práva, jako on na Jana Vláska. A tak to jde celou řadou; žirant jest vždy žiratárovi zavázán; jeden se drží druhého. Dejme tomu, že bych prodal směnku, o níž vím, že je nejistá, t. j. že přijimatel sotva zaplatí, a že i vystavitel nic nemá. Prodal jsem ji dobře, s malým toliko slevením; myslite, že mám už vyhráno? Nikoliv! Směnka dospěje k placení, *a kdo ji* v rukou má, obrátí se na přijimatele či akcep-

tanta, aby zaplatil; akceptant ale řekne: „Pane, nemohu, nemám ničeho. Majetek můj a vše jest prodáno. Živím se jenom prací rukou svých.“ — Ten, v jehož rukou směnka jest, obrátí se na vystavitele, avšak i u toho nic nenalezne, a obrátí se konečně na mne, a já budu musit směnku vyplatiti, a peníze na přijimateli a vystaviteli pohledávati.

„Ale, proč má býti též vystavitel zavázán?“ zeptá se mnohý. Z mnoha příčin, jakož hned nahlédneme. Vystavitel směnky svrchu uvedené jest Antonín Pruša. Proč směnku vystavil? Byl bezpochyby Janu Vláskovi sumu 700 zl. 50 kr. stř. dlužen; tuže sumu měl snad u Václava Šesty, a proto vystavil směnku, aby Václav Šesta za něj Janu Vláskovi zaplatil. Anebo je Václav Šesta jeho peněžnikem, u něhož své peníze složeny má. Slovem: Vystavitel byl prvnímu majitelovi sumu, na niž směnka zní, povinnován a zjednal si třetí osobu (přijimatele), kteráž povinnost tu vyplniti má. A pakliže táž třetí osoba schopna není, aby povinnost vyplnila, tož nezbývá, než aby to vystavitel sám učinil. Proto se obrací první majitel směnky nejprv na přijimatele; když ale ten placení schopen není, na vystavitele. Má tedy první majitel právo i na přijimatele i na vystavitele, oba jsou mu v závazku. A v tom vlastně spočívá veliká přednost směnky před obligací či dlužným upsáním; při směnce jsou dvě osoby prvnímu majiteli v závazku, při obligaci zavazuje se věřiteli pouze dlužník.

Dejme tomu, žebych se chtěl vydlužiti sto zl. v stř., i jdu ku kapitalistovi, a on že mi půjčí, ale na směnku. Co na plat, když jinak nechce, tedy se vydlužím na směnku; vyhledám si přítele nějakého, a ten směnku vystaví, já pak ji přijmu a kapitalista jest jejím prvním majitelem. Oba jsme mu za ni v závazku. Kdyby mi byl ale na dlužné upsání zapůjčil, mohl by jenom na mně zapůjčenou sumu pohledávati. Má tedy při směnce větší jistoty.

Pokusme se o to, abychom směnku ze předu uvedenou popsali. Popis její byl by asi takový: Směnka, dne 30. máje 1857 v Praze Antonínem Prušou na 700 zl. 50 kr. stř. vystavená, na Jana Vláska znící, Václavem Šestou přijatá, a Vojtěchu Webrovi postoupená, dospěje ultimo listopadu 1857 k placení.

Také by se říci mohlo: že jest Antonínem Prušou na *Václava Šestu* k rukoum Jana Vláska tažená, a proto se nazývá též směnkou taženou nebo tratou: Směnka tažená či trata jest směnkou v pravém smyslu, kdežto směnka vlastní toliko dlužným upsáním jest, kteréž směnkovému právu podléhá.

Příklad směnky vlastní:

V Praze dne 30. máje 1857. Na 700 zl. 50 kr. stř.

Ultimo listopadu t. r. zaplatím panu Janu Vláskovi za tuto směnku

sedm set zlatých 50 kr. stř.

Václav Šesta.

Na směnce této jsou tedy pouze dvě osoby, vystavitel a majitel. — Zde se zavazuje pouze Václav Šesta, kdežto při tratě či při tažené směnce by ještě jedna osoba v závazku byla. Proto nenajdeš už skoro vlastních směnek, protože poskytujíce menší jistoty, málo se do oběhu hodí. —

Také jsme už uvedli druh směnek, kdež jest vystavitel a první majitel či remitent táž osoba. K. p.

V Praze 30. máje 1857. Na 700 zl. 50 kr. stř.

Ultimo listopadu zaplatíte **mi** za tuto směnku

sedm set zlatých 50 kr. stř.

Panu Václavovi Šestovi Jan Vlásek.

v Praze. Přijal jsem: Václav Šesta.

Směnka tato jest vlastně trata, či tažená směnka, a sice tažená na Václava Šestu, jenž jest jejím přijimatelem či akceptantem. Směnka ta má svého vystavitele, prvního majitele (remitenta) a přijimatele; ale vystavitel a majitel jest jedna osoba. I tato směnka poskytuje tomu, kdoby ji koupil, málo jistoty, neboť by měl jenom dvě osoby v závazku: přijimatele a vystavitele, jenž jest spolu i prvním majitelem. A proto i takovéto směnky jenom mimo pravidlo se vystavují.

V kupeckém světě takovou nenajdeš — tam máš na každé směnce tři skutečné osoby, t. j. i vystavitel, i majitel, i přijimatel jsou osoby rozličné. A taková směnka poskytuje tomu, jenž ji koupí, větší jistoty, ježto jsou mu skutečně tři osoby *s jejich jměním* v závazku. A proto, kde se o směnkách

mluví, mluví se vlastně o tratách, myslí se, že někdo na někoho táhne směnku k rukoum třetí osoby.

.Na někoho směnku t á h n o u t i, jest výraz obecný. Tak vezměme příklad, jejž jsme v druhém listě podali, t. o Boromeovi, Lukáši a Gorovi.

Kdyby nyní přišel Lukáš k Benátskému peněžníku Boromeovi, aby mu dal směnku na Hamburského peněžníka Goru, řekl by jistě Boromeo: „Ano, milerád Vám p o t á h n u (nebo v y s t a v í m) směnku na Goru.“ — Anebo dejme tomu, že cestuje někdo do Paříže, kdež se platí vše stříbrnými franky, kdež tedy za rakouské bankovky nic nekoupíš, leda bys je dříve za franky u peněžníka vyměnil; dejme tedy tomu, že cestuje někdo do Paříže, jenž by s sebou nerad vlékl bankovky, jenž by rád, hned jak přijde do Paříže, aby si mohl někde za jistou sumu franků vyzvédnouti. Co učiní? Půjde k některému zdejšímu peněžníkovi, jenž je s Pařížskými peněžníky ve spojení, a řekne: „Tu Vám pane odevzdávám dva tisíce v bankovkách, račte mi na některého Pařížského peněžníka *vystaviti* směnku na pět tisíc franků.“

„Dobře, pane,“ řekne peněžník, „a kdy si chcete peníze ty vyzvednouti v Paříži?“

„Nejdéle za tři dny od času, kdy do Paříže přijedu,“ odpoví mu onen.

„Dobře,“ řekne bankér. „Potáhnu pro Vás pětitisícovou směnku na Pařížského peněžníka Briela, jemuž ji račte hned presentovati (ukázati), jak mile do Paříže přijdete.“

A sedna za stůl napsal by:

V Praze dne 30. máje 1857. Na 5000 franků.

Za tři dny p o v i d ě n í (a v i s t a) zaplatíte za tuto směnku panu Jakubovi Bleškovi

Pět tisíc franků.

Panu Brielovi v Paříži. Jan Hajný.

Takovouto směnku by mu Pražský peněžník či bankér Jan Hajný doručil; Jakub Bleška, přijeda do Paříže, hned by se vydal k Brielovi, aby mu směnku presentoval. Briel, jejž byl zatím *Jan Hajný listem zpravil*, že mu táž směnka pre-

sentována bude, prohlédl by ji dokona, aby se o její pravosti přesvědčil a napsal by dole:

Viděl jsem dne toho a toho.

Briel.

Za tři dni by se Jakub Bleška k němu vydal, a dostal by za směnku pět tisíc franků. — Při směnkách, kteréž se mají v určitý den po vidění zaplatit, jest třeba, aby přijimatel i datum udal, kdy mu presentována byla, což ostatně samo na rozum jde. Místo slova „po vidění“ užívá se obecný výraz italský „a vista,“ a proto se říká a píše: „Pět, deset, dvacet dní **a vista** zaplatíte za tuto směnku tolik a tolik, a má se rozuměti: jak mile mine pět, deset, dvacet dní od okamžiku, kdy Vám směnka presentována bude, kdy ji uvidíte, zaplatíte za ni tolik a tolik. Směnky a vista jsou velmi obecné a zvlášť v kupeckém světě se jich užívá. — Cestovatel některého kupeckého domu přijeda do Paříže, mohl by pro svůj dům učiniti prospěšnou koupi, je mu k tomu ale peněz třeba; kde jich vziti? Snad není v Paříži pranic znám? Anebo možná, že i znám jest, že ale schopen není, aby jmenem svého domu směnku vystavil. Takové případy předvídají se ale, a mívá proto každý cestující pro příhodu několikero směnek a vista od svého domu vystavených při sobě. — Aby mohl koupi řečenou uzavříti, odebéře se k prvnímu peněžníkovi, s nímž dům jeho v obchodním a přátelském poměru jest a presentuje některou z těch směnek a vista, k. p. směnku za jeden den a vista — a druhého dne má už peníze v kapse, směnku nechaje v rukou onoho peněžníka. — To jest zajisté veliká výhoda! —

Čtenář poznal už, že lze všelikým způsobem ustanoviti den, kdy směnka k placení dospěje. Udá se buď bezpostředně t. toho a toho dne v tom a v tom měsíci zaplatíte neb zaplatím za tuto směnku. K. p. 31. ledna 1858 — nebo ultimo ledna 1858. — Nebo: Medio února 1858 zaplatím atd. — medio či v polovici měsíce, a tu se vyrozumívá vždy patnáctý den, ať má měsíc více nebo méně než 30 dní, tedy medio února tolik co patnáctého února. — O směnkách a vista právě jsme mluvili. Avšak lze ještě jiným způsobem den, kdy směnka dospěje, ustanoviti, jako je při následující směnce:

V Praze dne 1. máje 1857. Na 1000 zl. v bankovkách.

O Plzeňském Petro-Pavlovském trhu b. r. zaplatíte za tuto směnku panu Jakubovi z Vrbic a na Hráčkách

Jeden tisíc zlatých v bankovkách.

Panu Nátanovi Karpelesovi Josef Muška.

v Plzni č. 132. Přijímám: Nátan Karpeles.

Petro-Pavelský trh na vlnu v Plzni počíná dne 6. července a končí 13. července, trvá tedy celý týden. Kdy dospěje tedy směnka k placení? Dospěje den před zákonním skončením trhu, tedy dne 12. července. A tak jest při všech trzích, kteréž netrvají přes 8 dní; trvá-li trh přes 8 dní, tu dospěje směnka tři dni před zákonním ukončením trhu. Ostatně, ať se určí dospělost směnky tím nebo jiným způsobem, vše jedno jest. Způsob takového určení neuděluje směnkám jiné povahy — jsouť jednoduše směnky — nic více, nic méně, podlehajíce témuž směnkovému zákonu.

Zmíníme se jen ještě několika slovy o směnkách, kteréž se nazývají v obecném životě **domicily** či **směnky umístěné**. Zvláštnost jejich nejlépe z příkladu poznáme. Příklad domicilu poskytuje následující směnka:

V Praze dne 20. června 1857. Na 800 franků.

Za tuto směnku zaplatíte dne 15. srpna t. r. panu Vojtěchu Bělákovi

osm set franků.

Panu Luis Blanc-ovi v Paříži. Leopold Lämel.

Směnka se vyplatí v Lyoně u pana Jeana Brène-a.

Přijal jsem: Luis Blanc.

Směnka tato je v tom zvláštní, že se má v Lyoně vyplatiti, ač na Paříž zní, ona jest proto **směnkou umístěnou**, či jak se obecně říká: **domicilem**. Prospěchy směnky takové jsou patrny. Cestuju do Paříže a mám v tobolce směnku od velkokupce Pražského Leopolda Lämla vystavenou, na Luis Blanca v Paříži znící. Avšak, cíl mého cestování jest Lyon, kdež se chci nějaký čas v obchodních záležitostech zdržeti a kdež mi bude i peněz třeba. Nerad bych si jel ale v tu dobu, kdy směnka k placení dospěje, do Paříže, abych vyplacen byl, a proto *požádám vystavitele* směnky, aby ji **domicilo-**

val či umístil do Lyonu, tak aby zde u pana Jeana Brène-a, u nějž bytem budu, vyplacena byla. A proto přijmul-li peněžník Luis Blanc směnku, to převzal na sebe i povinnost, že ji v Lyoně u Jeana Brène-a vyplatí. Pošle-li mi peníze poštou anebo-li přikáže některému ze svých tamnějších přátel, aby mi ji vyplatil, anebo-li mi dá novou směnku na některého Lyonského peněžníka a domicil v Praze vystavený hned si v rukou ponechá — to jest vše jedno: v Lyoně musí mne ale vyplatiti. —

Co se týče jiných směnek, rozumí se samo sebou, že mají být v tom místě vyplaceny, které jest na adrese udáno.

A tím doufáme, že jsme podali jasný obraz toho, co směnka jest a které jsou její hlavní či podstatné části. Kdo pozorně čte a příklady dělá, ten se jistě vždy a v každé případnosti vyzná. Pátým listem zamýšlíme věc celou skončiti. —

Učitelské semeniště v Mladé Boleslavi.

Příspěvek k dějepisu národního vědomí, vzdělání a pokroku.

Cožkoliv potřebuje jeden z vás, v tom mu všichni na vzájem nápomocni budte, abyste vyvedli dílo bohulibé a prospěšné. — V potřebách svých se neopouštějte.

Jsouť věci, kteréž samy za sebe mluví a jejichž důležitost do očí bije. Věc taková jest k. p. průmyslová škola, jejíž účelem jest vzdělání početného stavu řemeslnického; dále, vyučování mládeže přirozeným způsobem a prostředkem mateřského jazyka; důstojné opatřování a stavění škol, zakládání knihoven a musejí školských. To všechno jsou věci, kteréž samy za sebe mluví, kteréž samy sebou na rozum jdou, právě proto, že přirozené a pravdivé jsou. Kdokoliv by si dal práci, aby nás přesvědčil o jiném, věru marně by pracoval, kdyby i přivedl důvody odtud nebo odjinud. Kde vláda spravedlivá a blaha národů bedlivá, tam jistě také zákony jsou, kteréž přirozené věci takové přikazují a do ochrany berou, aby nemohl býti národ rukou drzou z toho, na čem život jeho spočívá, *oloupen*. A také i u nás je. Školy mají býti české, a českým, *t. j. mateřským* jazykem vyučována má býti mládež česká tak

jako německá německým, italská italským atd. Kde obce vzdělané jsou, tu i pochopily, že zdar společnosti spočívá jenom na rešpektování zákonů starostlivou vládou vydaných a panovníkem stvrzených; tu také se prohlédá svědomitě ke školám, tu se potlačují a zavrhují nezákonnité choutky jednotlivců, jenž by celku byly na úkoř a potomstvu k záhubě. Kde však hloupost a nadutost mluví, tam se nedbá opatření, jež zákon učinil, ke školství se svědomitě neprohlédá, a jednotník může býti pak k náramné zkáze a záhubě. Povstane k. p. jednotník, jenž řekne: „Lidičky, školy vám chci založiti, dejte peníze, dejte místo.“ A lidičky dají peníze, dají místo, pranic se neptajíce, zdaž se založí škola po zákoně, k prospěchu či ke škodě mládeže. Slušelo by se tedy vždy, aby lidičky sami práv svých pamětlivi byli a práva svá hájili, jakož to zákon chce a určuje. Nechceť zákon, aby se komu křivda děla. —

Kde se ale zákon nechává stranou, tam se mládež okrádá, tam se hubí, tam se hřeší na národě, na vládě, na panovníku, tedy na celku, tam se páše tedy čin ohavný, barbarský, pohanský, trestuhodný. Kde zákon mluví, tam musejí choutky osobní mlčeti, neboť jest zákon význam obecnosti, kteréž jednotník vždy podlehnouti musí. A že zákon chce, aby mládež vyučována byla jazykem mateřským, že tomu císař pán chce, toť vysvítá, že všude hřích se páše, kde se zakládají školy s nemateřským jazykem.

Když se člověk trudnými takovými myšlénkami obírá, tu ho musí každá věc potěšiti, kteráž důkaz podává, že není zákon jen pouhou literou, že jsou občané, kteříž svědomitě k němu prohlédají. A věc taková jest usnešení se důstojných a velebných pánů duchovních diecése Litoměřické na tom, že založí české semeniště učitelské v Mladé Boleslavi. Skutkem takovým bohulibým a svědomitým musí srdce člověka občerstviti, jako občerství deštěm vypráhlá lučina. O věci této hodláme nyní pojednati; především ale slovem se zmíniti musíme o účelu učitelských semenišť. Mají býti vychovárny důstojných a vzdělaných učitelů; kde se k vychování mládeže svědomitě prohlédá, kde je tedy učitelstvo hlavním životním nervem, tam jsou i semenišťata založena, jako v Sasích a jinde. Mladík zaopatří *se bytem i stravou*, jest sprostěn starosti materielního

stojnému našemu duchovenstvu, kteréž se všemu, co krásn a dobré, v čelo staví, poskytnuta příležitost, aby dalo opětn důkaz lásky k národu, z něhož pošlo, a jemuž hlavně literaturu a řeč zachovalo, aby se osvědčilo, že v srdcích jeho žijou slova: „Nechte přijíti ke mně maličkých“ — „a cožkoliv jednomu z těchto maličkých učiníte, mně jste učinili.“ — Věc jest tak šlechetná, že věru není třeba šperku slov a dlouhého rozebírání, aby se jí naklonila mysl všech a jednoho každého. Kdo může, ať dá, i malé dárky, z upřímného srdce dány, padnou mocně na váhu a vydají jednou svědectví, s jakou láskou a vřelostí pěstováno bylo dílo národní. Každý ať působí dle sil svých, každý ať povzbuzuje. Posel z Prahy, nemoha se na ten čas jinak zúčastniti, učiní vše, co mu okolnosti dovolí; bude na cestách svých roznášeti zvěst o krásných činech a vynasnaží se, aby všude dílu tomu mysli naklonil. V příštích svazcích přidá vždy výkaz všeho, co už sebráno, oznámí i jmena pánů dárců, aby na vždy byla zaznamenána v letopisech našeho národního vzdělání. — Kdožby se při spasitelném díle tomto zúčastniti chtěli, mohou peníze, státní obligace atd. buď hned složiti, buď jen udati mnoho-li, kdy anebo v kolika částkách složiti je chtějí. Příspěvky se složiti mohou v Praze u redakce: „Školy a Života“ (na Hradčanech u sv. Jiří, P. F. J. Řezáč) — Pražských Novin (v Haasovské knihtiskárně) — nebo „Posla z Prahy.“ Tamtéž může ohlásiti každý, mnoho-li by později nebo v částkách darovati chtěl. —

Sluší se díla toho rázně se chopiti, aby se zdarem se potkalo; nesmí se ho nikdo vzdalovati. Mnohé obce přispěly k semeništi Litoměřickému, teď příležitost mají, aby dokázaly, že *své* ještě více podporovati chtějí. A proto voláme z celé duše mužům šlechetným, jenž první podnět k tomu dali: „Zdař Bůh!“ Požehnání nebe dílu tomu bohulibému scházeti nebude!

Cožkoliv potřebuje jeden z Vás, v tom mu všichni na vzájem nápomocni buďte, abyste vyvedli dílo bohulibé a prospěšné. V potřebách svých se neopouštějte. —

M. P.

Záložní kasy.

Ústavy k pomožení stavu pracovnému, čili cesta k nabytí zámožnosti.

Svým krajanům na pováženou podává
chudý Šimon Tadeáš Rozůmek.

Když se nouze dostaví, když člověka Pánbůh nemocí navštíví, nebo když přijdou drahá léta, a člověk může do pytlíčka sáhnouti pro groš, jak dobré je to! Mnohý to už zkusil a liboval si v tom; z toho povstalo přísloví: Schované se najde! Schová-li člověk denně jenom trojník či půl krejcaru, má za měsíc pět grošů v kase a za rok 12krát tolik, nebo tři zlaté, a ty nejsou za nynější doby k zahození. Třemi zlatými pomohl si už mnohý na nohy a ještě mnohý si pomůže, neboť Pánbůh člověku požehnává a pilnost je rodičkou zámožnosti a tím i vzdělanosti. Kde pilnost a spořivost, tam nemá bída a nouze útulku, tam neznají nářků, bědování a zubů skřípení, tam panuje pokoj a spokojenost, tam se starosti a svízele netopějí v kořalce a dítky se dobře vychovávají. Slovem: tam panuje čistá, křesťanská domácnost a rodina prospívá na duchu pod křídloma cnosti; kde blahobyt a cnost, tam se vede život bohulibý. A proto jest spořivost pěkná věc, neboť pobádá k pilnosti, činnosti a mravopočestnosti. Spořivost a pilnost jsou družky, jež vědí, že cíle dosáhnou, kdyby i sebe více vzdálen byl; mají dobrý zrak a nezbloudí nikdy na nescesti.

Mluvím k Vám drazí krajané ze zkušenosti; jsemť sice chudý muž, ale nemám nijakého přání. Život jsem vedl vždy po zákoně Božím a až jednou umru, zůstane dětem a vnukům mým pěkné dědictví, kteréž nelze penězi zaplatiti. Vštípil jsem jim umění spořivosti do duše.

„Jak to Rozůmku, — že si nikdy nestěžujete na drahotu a na nouzi?“ ptávají se sousedé, pohlížejíce na můj a mých dětí čistý ač prostý oděv, na chaloupku spořádanou, na niž nechybí jediný došek na střeše, ani tabulka v okně.

„To je tak,“ říkávám; „už od mladosti měl jsem za matku Spořivost, za otce Pilnost, za sestru Střídmost, za strýce Čin-

opatří ten prostředek?“ — „Kdož by ho zaopatřil?“ odpovídám. „Což musíte vždy na jiné mysliti? Nemáte hlavy, nemáte mozku, rukou a smyslů? Chcete aby vám vždy jiní pomáhali? Tak málo si důvěřujete? Má vás pořád někdo podporovati jako starý dům na sesypání? Došlo to v skutku už tak daleko, že s ničeho nejste? Budete se ustavičně domáhati almužny? K šípku s takovými myšlenkami. Poznejte svou sílu a mějte se k něčemu — však to půjde, pakliže jen vůle jest upřímná a pevná. Hle, co se děje za hranicemi, tam nečekají na pomoc, tam si pomáhají sami. Vlastní pomoc nejvýdatnější, nejmilejší jest. Pomoci si musíte tedy sami. To jsem vám chtěl hned ze předu říci, abyste věděli, že ona zázračná věc, kteráž Vám má pomoci na nohy, kteráž Vašemu průmyslu, obchodu a vůbec životu má zjednati květu, ve Vás spočívá. A nyní k věci.

Zázračný onen prostředek jsou záložní kasy, kteréž nazývají za hranicemi též obecnými banky. A co jsou tyto záložní kasy? jaká jest jejich povaha? na čem spočívají? jak se zakládají? — Hned se toho dozvíte.

Kdyby přišel řemeslník ku kapitalistovi, aby se vydlužil nějaký groš, ptal by se především kapitalista po jistotě, po hypotece. „Kde máte co?“ řekl by, „to víte, že na nic peníze půjčiti nemohu.“ — „Ano, kde co mám!“ řekl by řemeslník; „to jest právě, proč k Vám přicházím. Přicházím k Vám pro něco, abych si k něčemu dopomohl. Mám zdravé ruce, zdravý rozum, chuť k práci a vytrvalost v díle; peníze, kteréž mi půjčíte, pomohou mi, abych si mohl dílnu založiti, z krátka: abych mohl pracovati a práce jak víte je též kapitál.“ Tak by mluvil žadatel, mysle že dosti řekl a že mu hned kapitalista bude k pomoci. Ale chyba lávky! Dostal by as takovou odpověď: „To všecko je hezké, milý človíčku; smýšlení Vaše jest chvalitebné, vůle Vaše dobrá a chuť k práci přikladná. To jsou jak pravím pěkné věci, ale jistota tu není nijaká. Vidíte, člověk je třtina větrem se klátící, dnes tak, zejtra jinak; dnes ho vede dobrá, zejtra špatná myšlenka. Smýšlení hraje všemi barvami — na smýšlení za našich dnů nepůjčí Vám člověk *rozumný ani* groše, neřku-li sta. Jistotu míti musíte, abych věděl, *na čem mám* peníze pohledávati. To víte, že jsem peněz

nenašel, že jsem se musel na ně přičinit, že se i otec můj na ně přičiňoval, a proto nemohu je vyhodit. Přijdu-li o ně, jsem tak žebrák jako Vy. Snad se i smýšlení Vaše nezmění, ale překvapí Vás smrt a kde potom se octne má půjčka, kde ji budu míti k pohledávání. Vidíte, příteli, tak jest to; nesmíte mi za zlé míti, ctím Vás, vážím si Vás, ale na holou ruku peníze Vám půjčiti nemohu.“ — Tak by asi kapitalista mluvil a ubohý řemeslník odtáhl by jak se říká s dlouhým nosem a se sklamanou nadějí. —

Dejme tomu ale, že by přišli místo jednoho žadatele dva nebo tři, což že by už jinak mluvil kapitalista, když by je slyšel mluviti: „Pane, zapůjčte nám tolik a tolik, my Vám všichni jak tu jsme zůstaneme v závazku; jeden za všechni a všichni za jednoho stojíme. Chceme se vespolek vydlužiti a vespolně platiti.“ Zde by měl ovšem kapitalista menší risiko a větší jistotu, spíše by zapůjčil. Neboť kdyžby jeden z těch, co se zavázali, platiti nemohl, pohledával by své peníze na ostatních. A kdyžby jeden umřel, musili by ostatní přece zaplatiti. — Ještě větší jistoty by však měl, kdyby se mu místo dvou, třech, dalo do závazku sto, dvě stě — to jest spolek lidí, kteří by se vespolně dlužili a vespolně dluh spláceli, tak aby jeden za všechny a všechny za jednoho byli. A to jest princip *záložních kas* či *obecných bank*ů. A výhoda jejich veliká ba ohromná jest, že se zaopatří řemeslníkovi dostatečného kapitálu, že může tedy ve větší míře pracovati. —

Věc jest tedy taková.

Řemeslníci, dělníci, rolníci, domkáři atd. spolčí se dohromady k tomu účelu, aby si peněz pro své živnosti zaopatřili. Jakožto spolek vydlužejí si peníze a zavážou se za ně vespolně. Vyvolejí mezi sebou výbor, jenž záležitosti jejich vede. Výbor záleží z dvanácti, patnácti, dvaceti osob, zámožnějších i nezámožných, a ten vede záležitosti spolku. Výbor vyvolí ze sebe anebo zjedná úředníky, kteří vykonávají na čem on se usnese. Úředníci ti jsou: direktor, knihvedoucí, kasír a písař — v celku tři, čtyry, pět osob, o čemž rozhoduji okolnosti. — Jednotníci vydlužují se od spolku peníze na jisté úroky. O tom, mnoho-li a na jak dlouho se jim půjčiti může, *rozhoduje ve svých sezeních výbor*, kterýž hledí seznati okol-

nosti jednoho každého ze svých oudů, a podle toho rozsuzuje. Kdo jest plaçení schopen, tomu se půjčí více, kdo jest nejistější, tomu svěří se méně, ač se mu později, když pořádnost svou dokázal, může přispěti větší pomocí. Půjčuje se buď na obligace či dlužná upsání, nebo na směnky. Splácí se buď najednou celá vydlužená část nebo ve lhůtách a po kouskách.

Jednotliví údové ukládají každý týden nebo měsíc jistý příspěvek do kasy, dva tři krejcary dle okolností a možnosti. Příspěvky ty se zapisují a zůstávají jměním těch, kdož je složili; jsouť spolku jakousi hypotekou na to, co půjčil. — Za půjčené částky odvádějí se úroky a pak jistý příspěvek na správu spolku. To co se veškerým kapitálem, jímž spolek vládne, t. j. vydluženými penězi a příspěvky spoluoudů vytěží t. j. co po zapravení úroků věřitelům a po zaplacení služby úředníkům zbude, rozdělí se mezi oudy dle poměru příspěvku jakožto d i v i d e n d a, nedá se jim to ale do rukou, nýbrž připíše se k tomu, co si uložili měsíčními nebo týdenními příspěvky. Z toho jest patrné, že jsou z á l o ž n í k a s y spolu spořitelnami. — Dejme tomu, že si uspoří děvečka nějaká 25 grošů — jest to malá částka, ale spolek ji přijme a dá ji pod úrok; děvečka má už kapitál. Učenníci k. p. mohou každý týden groš, dva groše do kasy té vložiti; mají na to knížku, a co složeji, to se jim připíše a nese ouroky. Tak se přidržují k spořivosti a zakládají si kapitálek, jenž jim bude později vítaným. —

Z toho, co jsem až dosud řekl, vysvítá důstatečně podstata z á l o ž n i c h k a s, příště povím více o jich zařízení a stanovách. —

Kronika našich dnů.

List od Hany.

L Milý Posle a drahý příteli! Jmenuju Tě přítelem; vždyť jsi svou přízeň nabídnul! A žes duše upřímná, seznal jsem na první pohled do Tvé přívětivé tváře. Jsem z toho Moravskému Národnímu Listu nemálo povděčen, že mě na Tebe upozornil. Na Mor. Nár. Listu máš statečného soudruha, jenž Ti bratrsky cestu klestí v Moravských osadách. Pověz to, drahý *Posle! Svým českým* přátelům, jak se Tě Mor. Nár. List uji-

má a jak Ti důvěru na Moravě zjednává. Možná, že na vzájem z lásky k Tobě se mu také dvéře české otevřou. Jsem jist, že na svých cestách o Mor. Nár. Listu vykládat a do českých obcí láskavého přístupu mu zjednávat budeš *). Mám za to, že ani na důstojnosti ani na dobré pověsti neztratíš **), když společně cestu k nám podnikneš; že spojenými silami více práce strhnete, také víš. Než Tobě běží bezpochyby o to, abys zvěděl, co nového na naší Moravě. Inu u nás se udává dosti důležitých věcí, o nichž si povíme, až k nám podruhé opět zavítáš. Něco Ti ale už dnes pošeptati mohu, že se nám zalíbil příklad Mlado-Boleslavský

*) Z celé duše, zasluhuje toho; že se to až dosud nestalo, je sám vinen. Psali jsme mu dvakráte . . . ale kde nic tu nic. Kladli jsme mu na srdce, že jen tehdá kus řádné práce vyvedeme, když společně pracovati budeme; ale darmo jsme na odpověď čekali, tak že jsme konečně nemohli jinak mysliti, než že si nepřeje s námi cestu konati, čehož nám tehdá bylo od srdce líto. Pravili jsme: „Hle, sotva si první krok učinil, a už nechtěji o tobě věděti, což teprv později!“ Je tomu ale jinak, jak z Vašeho listu poznáváme. Že z toho veliké potěšení máme, nepotřebuju Vám povídati. Ostatně bych ještě leccos měl, co bych Vám měl pověděti. Chtěl jsem jmenovitě promluviti o Kuldových výborných spisech, ale prosím Vás jak? když nemám ničeho po ruce. Jsemť člověk, kterýž všemu rád cestu klestí, tu i tam na všech stranách; ale nahlednete dobře, že mám své práce, kteréž mi zabraňují, abych se mohl po tom nebo po onom shánětí. Jenom ať každý pomůže tlačiti a půjde to. Dostane se jistě vozík na sucho. Není ještě příkladu na světě, aby se nebyla úsilovnému vynasnažení dostala konečně palma vítězství. To mějte jen vždy na mysli, Vy drazí bratři Moravané, ač třeba jest, abychom to i my na břehách Labe a Vltavy a ti tam pod Tatrami z paměti nepustili. Jenom se pro mizerné literky nekaceřujme a žijme svorně po bratrsku a Bůh spojeným silám našim dá svého požehnání, neboť jest otec všech! — Že často, velmi často psáti budete, že vylíčíte společenský život Váš, že povíte něco o školách, o mravech a snahách řemeslníků a hospodářů, o stavě vašich dělníků, o silnicích, železných drahách atd. atd. atd., to věrně doufá Posel a v té naději srdečně ruku Vám tiskne!

**) I toť se samo sebou rozumí; přiskočí nám pořádně na důstojnosti, když do jedné noty pískati budeme — a nejen na důstojnosti, *ale i na síle*. Jednota jest matka síly — *rozervanost ďábel vynašel*. Red.

a že nás k následování táhne *). Naši učitelští čekatelé vzdělávají se výhradně na německých hlavních školách, tak že ovšem málo pro moravské žákovstvo získají; pročež se začínáme starat o založení semináře v některém městě, kde se moravská hlavní škola nalezá neb zřídí. Neklamu se, že Ti na školství mnoho záleží. A toť vlastně jest hlavní příčina, proč Tě tak vysoko cením **); neboť jsem přesvědčen, že na dobrém vychování štěstí časné i věčné spoléhá. Ale v těch moravských městech, tam je bída! Zhrozil bys se drahý Posle, kdybys tu duchovní zpoustu uzřel. Pročež Ti radím, vyhýbej se jim tak dlouho, až od venkovských přátelův zvíš, jak jest a kam vítr věje. Neboť se v pravdě bojím o Tvůj drahý život. Znám Tvou upřímnou smělost, a tu bys mohl šeredně dopadnouti ***). Či uvěřil bys, že *moravští rodičové* zakazují na hlavních školách katechetům užívati *moravského* katechizmu?! — A potom prý se má dávat u vychovávání na hlas rodičův! Tak jsem aspoň slyšel mudrovati jednoho velkého pána z Čech, o němž sousedé myslili, jakoby měl se školami Bůh v jak dobrou vůli. — Ale nechme toho a ukažme na chrámy ve velkých městech našich vlastí, a jejich prázdnota dokáže záhubnou převrácenost vychovatelskou na hlavních školách kteráž se také příčí zákonům Božím a daným, kteráž se protivuje učení Mistra našeho!

Neopomiň si na svých cestách všímati obecného řízení v našich osadách. Zde onde je třeba notné metly! Někteří představení činí, co čert káže. Těm třeba jest zasvítit. Je jim ještě na světě rady! Žehná Tě na další cesty Tvůj věrný moravský přítel Blahomír.

---

*) Výborně! To je pole činnosti, nikoliv ale marné slovičkářství. A jako u Vás, působiti bude příklad i jinde. Jenom rozumně, předloženě, po zákoně a pak rázně! Red.

**) Zaplať Pánbůh! Jest nám milé, když něco takového slyšíme. Přičiníme se, abyste neměl příčinu, vážnost nám vypověděti. Red.

***) Toho bohdá nebude, příteli, aby se Posel z Prahy z bázně moravským městům vyhýbal. Není místa, kdeby pravda obranců a hájitelů neměla, kdeby nezvítězila! Dobrodiní, kteréž nám zákony poskytují, zachováme si společnými *úsilím a vynasnažením*. Red.

Z Plzně, dne 20. dubna.

Wir sein mr do in Pilsen. — Mistr Blähschiltz. — Směr naší literatury. — Školy vůbec. — Řemeslnická škola. — Kupecká škola. — Spořitelna. — Pivovar.

⊙ Klepalo se na dveře, zvolám: „Jen dál“ a „Herein“ za sebou, abych nikomu neuškodil, a do světnice přihrne se — Posel z Prahy. „A, servus, chlapíku,“ pravím, „jda mu v ústrety, „tys tedy, co se vydal na první pouť v bílé kazajce — za což aby tě šlak našel — nu posaď se na mou pravici a buď mi vítán člověče lidumile, jenž už prohlédáš k slušnosti, halíc se v roucho růžové radosti, modré věrnosti a žluté litosti. Tedy ještě jednou: servus příteli, vítám tě v staroslavné Plzni.“ Tak jsem mluvil, maje před sebou Posla, jenž se hned k mému vyzvání na pravici mou posadil — mlčky sem a tam pohlížeje. „A cos přišel vlastně viděti,“ ptám se, a on, že je na komisí, aby prohlédl školy, silnice, cesty, dlažbu, průmyslové závody, obchodnické sklady, aby seznal ducha obyvatelstva našeho atd. „Bien, bien, člověče,“ dím mu zase, „dobře tak, že jsi k nám z venkova totiž z Prahy přišel do města, středu a příštího uzlu sítě českých železných dráh. Hle muži, toť jest Plzeň, co před sebou vidíš, město ryzé, zachovalé jako diamant do hlušiny vtroušený, jako perla na dně mořském. Tak jest dnes, což ale za pět, za deset let? Tehdá budou se do Plzně sjížděti národové všech končin a každá i nejmenší nace na tom Božím světě bude zde zastoupena. Rusy a Francouzy budeme dostávati z první ruky; zařídíme si sklady na pařížské galanterní zboží, na ruské juchty, na vídeňské dýmky, na pražské housky, liberecké sukno, budějovické dřevěnky — slovem: zmůžeme se tak, že bude s námi skutečně Praha zápasiti. Pak si zařídíme také museum a matici českou, abychom podporovali a vzdělávali zanedbaný náš lid, jenž především vzdělání potřebuje, jakož to vůbec známo jest. Tak abych Vám dal jenom jediný příklad. Ptáte-li se u nás v Plzni zde nebo tam: „Prosím, neračte míti vědomost, kde ten neb onen bydlí?“ to se špatně potážete. „Wos?“ dostanete zdvořile za odpověď; „gloubens, wir sein mr aufn lont, worum nit gor, wir sein mr in Pilsen.“ — To nerač milý Posle považovati za šprým, *jest to věc*, kteráž se skutečně onehdy příteli

mému přihodila, tak že jsem se skutečně až po uši styděti musel. Tedy jenom vzdělanost rozumnou, toho je nejvíce třeba, neboť jako u nás tak to máte i v jiných městech, ba ještě na větším stupni. Předsvědčí Vás o tom nápisy na domech a štíty nad řemeslnickými závody. Co se štítů týče, mohu Vám pověděti pěknou historku. To byl kdesi mistr švec, jemuž se pramizerně vedlo; stal se konečně umělcem přištipkářem. Jednou přišla mu ale šťastná myšlénka, kteráž mu pomoci měla jak se říká na zelenou větev. Myšlénku tu hned provedl — nežli se kdo nadál, byl nad obydlím jeho nový štít, kdež se čtlo: Albert Blähschütz Fussbekleidungsmeister, což mělo býti po česku: Vojtěch Blešička mistr švec. — Jak se mu později vedlo, nemohu Vám říci, lidé neříkali mu ani Blešička, ani Blähschütz, ale zkrátka „pšic," což prý mu velmi život ztrpčovalo, jak kronika dí. — Ale sluší se, abychom o důležitějších věcech promluvili. Věztež tedy, že jsme Vás s radostí uvítali, a že podniknutí Vašemu všeho štěstí a zdaru přejeme. Doufáme, že Vás nepotká osud jiných českých časopisů; jsouť svazky Vaše určeny, aby působily a skutečně též působiti budou, neboť k takovým věcem, o nichž řeč vedete, lid rád se obrací, jen když není forma odpudivá, když přitahuje. V posledních časech mnoho se napsalo — ale jak? příliš učeně — a to jest veliká chyba. Neboť co se píše u nás, píše se pro lid, neboť jiného obecenstva nemáme; má a musí se tedy tak psáti, aby lidu bylo přístupno. A proto myslím, že se Posel Váš tak udrží jako Hospodářské Noviny, jako Škola a Život a jako bývalý Týlův „Pražský Posel" — udrží se a bude k prospěchu a svazky jeho půjdou z ručky do ručky a nezůstanou nerozřezány. Vůbec by si věci této měli všichni všímnouti, kdo píšou; dokud nemáme české školy, dotud se díla vědecká (totiž pro učence psána) marně tisknouti budou. Máme ovšem dosti vzdělanců, kteří z vysokých škol a z jiných vysokých ústavů do praktického života se dostali; jmenovitě jsou to duchovní, lékařové a úředníci. Avšak ti všichni mají své zaneprázdnění a nezbývá jim času a chuti, aby se s vědou zabývali, když se ve přísné formě podává. Jest veliký rozdíl psáti pro učence a pro vzdělance a bohužel že se věci té u *nás pramálo dbá.* Tisíce se zakopávají a skvostné knihy jsou

a zůstávají mrtvou literou, již sežírá prach. — Ale přestávám už o věci té, kteráž musí každého zármutkem naplňovati. Když se jinde literatury namáhají, aby v době této tak důležité praktické vědomosti a praktické snahy šířily, spíme my, házejíce statky své do moře, zapomínajíce, že národ bez statku jest holá smeť, kterouž každý větřík unese; ztrácíme vždy více váhy hmotné i duchovní. O literky se hádáme, škol a lidu si nic nevšímajíce. Jest to věc, kterouž nikdy nebudeme moci zodpovídati, pro kterouž nám potomstvo naše do bídy a nouze uvržené bude klnouti. Čas jest, aby se list obrátil! Příště povím Vám o věci této více, pakliže mi v listech svých místečka popřejete, což doufám; nahlédnete jistě, že zůstane literatura navždy v bídném podruží, pakli se brzo napravení nestane. Každý obrací se při takovýchto okolnostech raději po cizím. —

Co se škol našich týče, ušetřím si všechno vypisování. Plzeň jest ještě za Piskem. Mládež se mučí, slova nesrozumitelná se do ní takřka vtloukají, a vychovává se pokolení polovičaté bez ducha, síly a činnosti *). Bída to nesmírná! — Tak máte i s naší řemeslnickou školou, kterouž před lety slovútný pan doktor Smetana (jenž nyní mezi Vámi meškal, aby si zjednal opět světla Božího **) do života vyvolal. Škola ta mnohých nadějí vzbuzovala, snili jsme o pěkném ovoci — snili jsme jenom na krátko, po škole je sotva památky. Netečností, lhostejností a hanebnou nečinností těch, na nichž bylo, aby jednali, přivedena jest ouplně na mizinu. Vyučuje-li se ještě kreslení — to ani nevíme. Jest na městské radě, aby v tom napravení učinila a věci takové ani na okamžík s očí nespouštěla. Jedná se tu o životní otázku. Co jest platno pořáde mluviti o nesmírném pokroku, jenž se stal v novějším čase v řemeslech, co platno jest psáti o bankách a akciích i spolčování řemeslníků, o pojišťovacích ústavech a sto jiných věcech, když se ve skutečnosti nic pro řemeslníka neděje, aby se dovedl hoditi s prospěchem do času našeho, aby všech

*) Pište jen něco bližšího o školách Vašich — vždy Vám místo přinášíme. Máte prý také svízele s opakovacími hodinami — dejte i o tom zprávu. Red.

**) *Právě se dovídáme, že na něm operace šťastně vykonána byla.* Red.

prospěchů nepostrádal a vymetačem nebo topičem někde fabrice se nestal? Takových lichých frasí slyšíme denně kopy: jsou to ale pouhé bubliny mýdlové, kteréž pěkně p prsky sluneční odrážejí, po nichž ale za okamžik památky n zbývá. V tom ohledu měly by obce s různosti zakročili nákladu nelitovali, sice se brzo dočkají, že se rozmnoží n bezpečný proletariat. Myslilo se, že se budou řemeslnické šk o překot zakládati, až bude reálek, ale lichá byla naděje. N kdo tu není, kdo by se věci ujal. Cechové jsou korpusy z mořivé, obce k tomu neprohlédají a jednotnici, kteří by ně zmoci mohli, drží se stranou, když k něčemu přijde, kdo mohli něco vyřídili. Houby do všeho psaní, když se nic n jedná. Město naše počítá už nyní přes 13 tisíc obyvatelů počet ten vystupuje co den, obec má dosti prostředků, už telů schopných jest dosti, máme tu obchodní a průmyslov komoru, a proto myslím, že by se neměla spouštět věc s o o jejíž důležitosti nebyla před lety (k hanbě přítomnosti) ž dná pochybnost. A nyní, když už v Praze škola průmyslo vstoupila do života, snadně bude příkladu následovati. Do fáme, že slova tato marně nepíšeme, že naleznou u nás vř lého ohlasu. Také snad jiné noviny k věci té přihlédati b dou a nepřestanou hlásati, že jest v Plzni české průmyslo školy třeba. Vždyť se honosíme, že město naše jest prvn po Praze — dokažme to tedy a buďme jiným městům příkl dem. — Tak to máte také s kupeckou školou, kteráž byla 1854 na památku zasnoubení císaře pána od stavu obchodní založena. Hned s počátku hlásilo se přes 30 žáků, nyní p jdou sotva kdy 2, 3. Kdo na tom vinen, dlouho jsme nev děli, až nás o tom Vídenský jeden časopis poučil. Vinu nes páni, kteříž nedovolují, aby mládenci a učenici školu navštěv vali, poněvadž tím povinnosti své doma zanedbávají. O po tování hodná krátkozrakosti! I v Brně zakazovali mistrq učeníkům svým, na řemeslnické škole nějakého podílu br a také se příspěvkami zúčastniti nechtěli, bojíce se, žeby vychovali zápasníků, jimž by odolati nemohli pro slabost sv Nuže dobře, činte jen vždy, aby Vám vzrostla cizina nad hla vlehčujte jí jen vítězství, tak dobře pochodíte! — Máme zdě *také spořitelnu*, jakož jste se o tom jistě z jiných novin d

četl; až dosud složeno do ní přes 12 tisíc zlatých v stř. Jakkoliv jest to ústav velmi důležitý a užitečný, přece bych dal přednost záložním kasám, jak jsou zavedeny za hranicemi, jmenovitě v Deliči, v Eilenburku, v Bitterfeldě, v Mišni, v Cerbiku atd. *). Mají ústavy tyto přenesmírnou výhodu, že učí spořivosti a chudým řemeslníkům pomáhají na nohy. A toho se musí v nynějším čase velmi dbáti, aby nalezal řemeslník dostatečné podpory a nepodlehl fabrikám.

Ostatně musím podotknouti, že zde má spořitelna sokyni ve správě našeho pivovaru; správa ta přijímá též kapitály, úroknje 6 procenty a splácí každou chvíli, ovšem že menší částky nepřijímá. Ty se obracejí přece jen k spořitelně. Když už o pivovaru mluvím, nesmím zapomenouti, že bude co nejdříve znamenitě rozšířen, čímž se vyhoví nejen ustavičně se množící poptávce, nýbrž i tomu, že se bude dávati do obchodu jen vyleželé pivo. Rozšíření zmíněné záležeti bude v tom, že se zařídějí ještě dva kotle a to dle způsobu Švechatského (u Vídně), kamž se několik znalců odebralo. Také se postaví parní stroj o síle 12 koní, jenž všechno v pivovaře požene. — A tak už končím dnešní svůj list a zvláště přeju, abyste si tam v Praze toho, co jsem o literatuře podotkl, dobře všimli. Jak řečeno, povím Vám příště více o tom předmětu. S Bohem! —

Z Kutné Hory, 13. dubna.

= Co jste pověděl ve svazcích svých o naší reální škole, jest bohužel čistá pravda. Kdo na tom vinen, že se zákona nedbalo a nedbá, to ovšem nevíme, tolik ale říci mohu, že si zde vůbec přejeme, aby se stalo brzo napravení. Přicházíme k náhledu, že škola reální v tom způsobě, jak je zřízena, nepostačí pro naši pouze českou mládež. A proto jsme Vám vděčni, že jste na nezákonnitost tuto veřejně poukázal. Ovšem říci se to dá snadně, ale jak odpomoci? — Mnozí ovšem bručeli, že jste školu naši do novin dal, konečně umlkli, když jim dokázáno, že to nezákonní věc. — Teď ale pohlíží jeden na druhého a ptá se, proč se vlastně neprohlédá

*) *O těchž jsme ve svazku tomto* pojednali. Red.

k zákonu, když obec, jíž reálka náleží, žádných překážek v cestu neklade? Kde to vězí, a proč se tedy neobrátí s povozem? Věc ta nám jde velmi k srdci, a zvláště se nás hluboce dotklo, co pravíte o učitelích, kteří se dosazují na české reálky k českým žákům, jazyka českého nejsouce nijak mocni. Kam to vede? Což jsou obce slepy? Nenahlížejí svou škodu? Těchto několik řádků přijměte za důkaz, že slova Vaše skutečně u nás prospěla a že jste marně na zákon nepoukázal; veřejné mínění se proti tomu, jak věci nyní jsou, vyjádřilo, a žádá si, aby se zákonům, od císaře pána vydaným, dosti učinilo. Jinak by nám reálka naše byla jen k žalosti a nikoliv k radosti, jakož chceme, a nad ovocem jejím bylo by nám naposled želeti.

Red. Uvítali jsme list Váš s velikou radostí; proč? sami nahlédnete. Dejž Bůh smýšlení Vašemu zdaru. Že řádky naše tolik v Kutné Hoře způsobily, sílí nás v naději, že ještě více způsobí. Způsobí, jakož způsobily v Kolíně nad Labem (jak se právě dovídáme), kdež se bude geometrie českým jazykem přednášeti. Máme ale za to, že ještě jiní předmětové následovati budou. Musili bychom nebýti v Rakousku, aby se směl zákon nohama šlapati, aby nohama se bez trestu šlapal. Co činiti máte, aby se napravení stalo? Zcela jednoduchou věc. Předneste žádost svou slušným způsobem c. k. zemskému školnímu radovi a on nařídí, aby se zákon vyplnil. Tím se jednoduše učiní konec věci tak nehodné. — Reálky mají býti dle zákona české, proč by jinak vydávalo vysoké c. k. ministerstvo peníze za tištění českých školních knih?

Z Nového Bydžova, dne 22. dubna.

N? Milý Posle, upřímná, drahá duše! Cos do Kolína poslal, četl jsem doma a dal jsem čísti. Poznal jsem, že tě mají v Kolíně právě jako u nás. Prosím Tě proto snažně abys i k nám něco poslal, aby se měšťanům za to, že k škole přispívají, nemohla díti výčítka, že věc nezákonná podporují. Když mají býti reálky české, to chceme, aby tě *bylo též u nás*. Vždyť jsou děti naše tak z českého rodu *jako v Kolíně*, a aby svou mateřskou řeč nezapomněli, přejeme

si, jakož si to mohou jen kde jinde přáti. To jest první, o čem jsem Vám chtěl psáti; až uhlídám, co tomu řeknete, budu psáti více, jmenovitě Vám řeknu, že reálka naše byla před lety zcela česká: a proto nechápáme, proč a za jakou příčinou takový nepřirozený a zákonům odporující převrat se stal a státi mohl? — Druhá věc jest záležitost Korneuburských léčivých prášků pro dobytek, kteréž jste ve třetím svazku oznámil. Nevím co o tom soudíte, já alespoň na takové věci nic nedám a držím se zásady, že lépe jest dát zlatku dobytčímu lékaři, než dvacetník za prášek. A jak by mohly také prášky ty působiti, když se pro všechny nemoce schvalují? Víme to, jeden prostředek není pro všechno. Já bych proto každému prášky ty zrazoval. Už Hospodářské Noviny se v ten smysl vyslovily a proto by se věcem takovým neměla žádná víra přikládat. Takové jest alespoň mé smýšlení. Povězte jak Vy soudíte! —

Red. Co se prvního týče, rozumí se, že co platí o Kolínské reálce, totéž o Vaší platnost má. Podotýkáme Vám výslovně, že se v Kolíně bude geometrie žákům po česku vykládat, a co může býti na jedné, to má býti při stejných poměrech na všech. Ostatně doufáme, jak už jsme to vyřkli, že se dá požadavkům zákona i v Kolíně většího místa. Musíte se o věc tu sami starati, jste také hlídači zákona, a zákon je pro všechny. Jak jest u Vás s hlavní školou? o tom jste zapomněl zmíniti se. — Co se týče Korneuburských prášků, musíme Vám podotknouti, že je neznáme, také jsme je neschvalovali. Do Oznamovatele má každý po zákoně přístupu, kdo zaplatí úřední taxu a tiskové útraty. Že jeden prostředek pro všechno není, ovšem pravda jest, a proto myslíme, že si čtenářstvo slov Vašich povšimne. — Knihy jsme zakoupili a odeslali; jsme Vám k službám volni, kdykoliv se k nám obrátíte. Že brzo psáti budete, toho se od Vás nadějeme. Přispívejte k vzdělání lidu našeho, jest to úloha šlechetná a každému příslušící.

Z Labského Kostelce, dne 22. dubna.

♂ Moudrý člověk *obrátí prý* desetkrát groš, než ho z ruky *vydá, a slovútný Franklin praví*: Doma bída — venku paráda;

v tom se jeví nerozum; Němci zase mají toto přísloví: Člověk se vytahuje, pokud řemen stačí, a tím chtějí naznačiti, že vše má své meze. Páni, nechť chodí v premovaných kabátech, člověku chudému stačí kazajka. To jsou samé pravdy, kteréž člověk v nynějším čase nesmí pustit s mysli, nechce-li se překvapiti a později bycha honiti. „Desetkrát přemýšlej a jednou čiň," to říkávali naší předkové dobré paměti, a věděli proč tak říkali. —

To všechno mi připadá na mysl, když přemýšlím o škole naší. Vyrozuměl jste snad z veřejných listů, že jsme se odhodlali na místo staré, chatrné školy novou vystavěti. Jest to pěkná věc, když se ke školám prohlédá, požehnání toho se brzo objeví — jenom škoda, že jsou tak zlé časy, že se nemůžeme na tu ani na onu stranu hnouti, že nás náramně střevíc hněte. Nemáme tu průmyslu, z něhož bychom mohli trochu těžiti; pramen naší obživy jest jedině hospodářství. A zvláště v posledních letech těžce na nás okolnosti naléhaly; tu se stavěla silnice, hned zase voda podkalila, přišla národní půjčka, přirážky k daním, příspěvky na obnovení kostela a pořízení křížové cesty, vše se o polovičku zdražilo, a tak bylo se nám těžce oháněti. Cítíme tíži těch roků až po dnes a věru strachujeme se toho co přijde. A nyní jest tu zase škola. Ve dvou letech má býti složeno 12 tisíc zlatých v stříbře; to jest právě tolik jako dvojí daň. Považte, jaká to věc? Dvanáct tisíc jest ovšem nepatrná částka, když se jedná o stotisíce, kde však jsou okolnosti takové, že by někdy v celém městě ani stovku neshledal, kde v mnohých domech den jako den groše nemají — tam jest to suma veliká. A mluvme jen upřímně. Dvanáct tisíc za dvě leta, to přesahuje síly naše! Peníze ty byly by věru krvavé a exekucí dobývati by se musely od domu k domu — a k tomu aby to přišlo, nesmíme dopustit, zvlášť když jest zde prostředků, aby se věc jinak a snadněji do života přivedla. Máme zde krásnou radnici a ta jest od těch dob prázdná, co přestal magistrát úřadovati. Budova ta jest zcela nová, příhodně stavená a výborně se hodí za školu. A proto nechť se jí za školu užije, a na občany ať se neuvaluje nové *břemeno.* Nemluvím tu sám za sebe; mínění moje jest i mínění*m většiny,* a proto nechť naši obecní starší vezmou věc

poradu; ať uváži co jest dvanáct tisíc ve dvou letech naše městečko, a usnesou se na tom, aby se škola přeloprozatmině do radnice. Až lepší časy nastanou, pak si eme zvláštní budovu vystavěti, a nikdo se tomu nebude ati. Jen ať se nyní v těchto těžkých časech šetrně jedná, škola nebyla příčinou zlořečení jedněch a naříkáním dru- h. Měť nyní člověk co dělati, když jest bez rodiny, aby protloukl, jak teprv, kde děti jsou, jichž vychování ať)vného přece ale nákladu vymáhá. Proto k Vám se utí- , Posle, abyste těmto mým řádkům místa v listu svém po- ; mluvím tu o důležitosti věci. Vy, jenž tak výborně znáte naších českých měst, jemuž není tedy chudoba jejich ne- má — Vy nejlépe uvážili dovedete, co jest to. Povězte co o tom soudíte a zdaž máme pravdu nebo nic. Škola em musí býti jiná, to jest jisto; ale nač stavěti jinou marně, ž už budova příhodná jest? Či má zůstati radnice naše bez ku? Myslím tedy, že se o věci této rokovati bude po svě- í a že se o návrhu mém spravedlivě rozhodne. Kdyby i to naše bohaté bylo, museli bychom to pokládati za hřích, se budova tak pěkná, jako naše radnice jest, nechala za- ti, a 12 tisíc v stříbře aby se obětovalo pro nic za nic na u! — Tak soudím o té věci; ostatně podotýkám, že ne ení ale dobrý učitel školu školou, mládeži prospěšnou činí jinak jest krásná škola krásnou ale prázdnou mísou! —

Dodatek redakce. Ouplnou pravdu máte, když díte, učitel vlastně činí školu tím, čím dle svého určení býti — vychovárnou mládeže. Mnohdy špatná škola jest — rý učitel ji ale změní svým jednáním a působením v ráj mládež. Spěchá tam ráda, třeba byla škola doškami po- a odnáší odtud poklady. Avšak — škola má vždy vzne- ý účel (pakliže totiž učitel jest učitelem), a proto má též důstojným způsobem vystavěna, tak aby mohla obec s hrdostí: „To jest naše škola, zde se budoucí pokolení hovává pro život!“ Máte-li ale u vás staveví takové, kte- zahálí, tu ovšem hříchem by bylo, aby se mělo uvalovati občany nové břemeno. Vůbec se skoro všude při stavění l nepředloženě a *nepraklicky* počíná. Škola nechá se oby- *vě až na spadnutí zpustnouti*, a potom: „honem, honem,“

posedou, jenž skokem na peci se octne, a odtamtud matce mrkvičku strouhá.

„Hnedle, to zrovna; jak já se nedám bít, jen pojďte," volá, ceně na matku všelijak zuby. —

Po desíti letech. Válečková nemá ani haléře — bídně se živí. Je ráda, když jí někdo sousto chleba poskytne. Edíka vycepoval pan mistr, jemuž sice několikkrát utek; je z něho pořádný ševcovský tovaryš, jenž o matce ničeho slyšeti nechce. Lizlička a otec odpočívají vedle sebe na hřbitově. Rosinka je nyní sedmnáct let; je slabá a bledá, její skoro nic mimo cikorii a sůl. Bůh ví, co z ní bude, neboť jest až dosud mazánek matčin, jenž ji opičí láskou pěstuje.

Řemeslnické spolky. Zmínili jsme se už několikrát, jak prospěšná to věc, když se řemeslníci jednoho řemesla spolčí, dohromady pracují, kupují a prodávají. O prospěchu z toho pocházejícím poučují nás sousední země, zvlášť ale Sasy a některé jiné německé státy. Spolky ševců jsou v Saských Starých Hradech (Altenburg), v Borně, v Brunšvíku, v Míšni atd.; v Brunšvíku spojili se také hřebíkáři a na jiných místech zámečníci atd. Největší spolek ševců jest v Delčicích, jenž měl 1855 67 spoluoudů; zakoupil zboží (kůží atd.) za 2766 tolarů a ve skladech jeho prodávají všechno zboží o 20 až 30 při stu levněji. To tušíme jest nejlepší důkaz o prospěšnosti takového spolčování Přineseme o tom v příštích svazcích širší rozvahu *), na niž čtenáře napřed pozorny činíme. Vůbec bychom si přáli, aby nám každý, kdož se k tomu povolána cíti, sdělil myšlénky, abychom si porozuměli. V době, kde se jedná o živnostnické svobodě, dobře jest o věci té jednati. —

To byl mistr! Není tomu dlouho, co se ubíral ve francouzském námořním městě Havru ulicí od přístavu pán v cestovním obleku, přívětivé tváře a ztepilé postavy. Nesli za ním rozličných vaků a bedniček. Každý snadně poznal, že se pán tento před chvílí teprv z Dovru (slavný anglický přístav) na

*) *Pod názvem:* Řemeslnické Besedy.

francouzskou půdu přeplavil. Způsoby jeho prozrazovaly Angličana čisté krve. — Vešel do jednoho z největších hostinců, kdež mu hned pokoj vykázali; tamtéž složily se jeho věci. Za chvíli šlo se ke stolu. Angličan nevšímá si svých sousedů, neobrací se ani v levo ani v pravo, hledě si jen toho, co Pánbůh nadělil. Jest viděti, že to člověk čistého svědomí a bez starostí. Výborně mu chutná. Jí za čtyry. Teprv když byl poslední sousto snědl, pozvedne hlavu a rozhledne se po společnosti, jež ho byla za celý čas pozorovala. „Nevíte pane, je-li na blízku bankér?“ ptá se konečně svého souseda po pravé straně, jenž s něj ani na chvíli oka nespustil. „K službám pane,“ di tázaný. — „Rád bych prodal některé směnky, a ježto zde nejsem znám...“ — „Arci,“ vece zase soused; „pěkně jsme se setkali, jsemť sám bankér, zůstávám nedaleko, a jestli libo, jsem k službám. Jsou-li směnky vystaveny od známých domů, rád je koupím, kdyby i na třikrátstotisíc liber šterlinků zněly.“ Při tom se bankér ušklíbl a zvláštního důrazu na slova třikrátstotisíc liber šterlinků kladl. „Tedy pojďme, je-li libo,“ praví Angličan, a oba už odcházejí. Nedaleko hostince vstoupí do nádherného domu, kdež v druhém poschodí bankér sídlí. Přijdou do kanceláře. „Tak,“ praví bankér přívětivě k hosti svému, sedadlo mu nabízeje, „tak, jsme na místě. Jsem Vám k službám.“ Angličan vytáhne z tobolky směnky, a v skutku znějí na třikrátstotisíc liber šterlinků. Bankér je přijme a dělaje jako by je prohlížel, přistoupí ke dvéřím a zavře na zámek. Na to vytáhne z kapsy pistolku a zamíří na Angličana. „Ani kroku,“ zvolá; „ani hlásku, jste syn smrti, jak se hnete. Vy jste zloděj, směnky tyto u k r a d l j s t e svému domu. Jste z Londýna, kdež jste byl u toho a toho kasírem. Včera dostal jsem zprávu odtamtud, že sem dnes dorazíte, abych po Vás pásl a zmocnil se Vás. S bývalým Vašim pánem jsme v obchodním spojení, jsmeť staří známí. Pán Váš chce být velikomyslným, odpouští Vám, že jste se tak velice zapomněl; ví, že máte čtyry děti, nechce Vás tedy k vůli nim zkaziti. — Nikdo se o skutku Vašem nedozví, a proto doufá pán Váš, že se polepšíte, že na svou rodinu nezapomenete. Abyste mohl hned někam vstoupiti do služby, anebo nějakou živnost *provozovati*, *nařízeno* mi, abych Vám vypočetl

šedesát tisíc franků (dle našich peněz tolik tisíc zlatých v. č.). Zde je máte, a nyní už jděte s Bohem a nezapomeňte, co pro Vás šlechetný pán učinil.“ — Angličan ani necekl, ani žilkou nehnul, ani trochu barvu nezměnil. Přijav peníze, poroučel se; bankér ale zased ke stolu, jal se hned psáti do Londýna svému obchodnímu příteli, že rozkaz jeho vykonal. Za několik dnů dostal následující list: „Všemu, o čemž v psaní svém mluvíte, neporozuměli jsme. Kasír náš se nikterak nespronevěřil, nýbrž jest až dosud na svém místě. Tušíme, že jste se stal obětí hanebného podvodu. Jest nám líto, že šedesát tisíc škodovati musíte. Zaslané směnky posýláme Vám nazpět, jsouť falešné.“ Milý bankér div že touto zprávou nezkameněl. Jakáž byla ale pomoc. Co se stalo, nedalo se už změniti. —

Co budeme čísti?

anebo:

Koupíme si něco dobrého do knihovny?

Po delší přestávce seznámíme zase čtenáře své s některými velmi užitečnými, ba i drahocennými spisy. — Leží před námi díla pilného spisovatele pana profesora **Antonína Skřivana**, o jehož „Směnkářství“ jsme se už v druhém svazku s pochvalou zmínili, učitelstvu, duchovenstvu, zvláště ale průmyslníkům a obchodníkům je poroučejíce. Dnes krátce se zmíníme o jeho „**Náuce o slohu kupeckých listů**. S česko-německými překlady a se sbírkou německo-českých významů.“ Dílo to, všem přátelům národního pokroku věnované, nazvati můžeme pravým obohacením naší literatury a výborným prostředkem pro ty, jimž na tom záleženo, aby si zběhlost získali v listech obchodních. A na tom jest za doby naší každému záleženo, ať kupec, ať průmyslník, gruntovník, kapitalista atd. Jeden nabízí druhému zboží své, jeden od druhého kupuje; kupec objednává u velkoobchodníka, hospodář nabízí rozesýlateli plody své, průmyslník (barvář, přádelník, cukrovník atd.) dává zprávu přátelům svým o tom, co *nového vyrobil*, zasýlá jim vzory zboží svého a ceny jeho;

slovem: každému se nahodí tisícero příležitostí v praktickém životě, aby dokázal, že jasně, zřetelně a stručně psáti, nabízeti, objednávati, kupovati atd. umí. Jasnost, zřetelnost a stručnost jest při podobných věcech nutnou potřebou, aby se vyhnulo nedorozumění a mýlkám, a tomu lze se snadně přiučiti z uvedené knihy. Spolu má kniha ta velikou výhodu v tom, že pan spisovatel listy tak seřadil, aby čtenář snadným způsobem nahlédnouti mohl v podstatu všech obchodních záležitostí, ba v celý obchod. Máme tu celé korespondence obchodních přátel, a tak můžeme v souvislosti běh obchodu sledovati a poznáváme, jakých forem, zdvořilostí a jaké opatrnosti při tom šetřiti třeba, aby se před škodou uchránilo. Slovem, spis ten jest výborný a zasluhuje veliké rozšířenosti. Upotřebitelnost jeho tím se ještě větší stává, že přiložil pan spisovatel ouplný slovníček německo-českých kupeckých významů jakož i česko-německých forem kupeckého slohu; tím se každý, kdož knize jenom trochu pozornosti věnovati bude, schopným stane, aby se i v německém i v českém slohu kupeckých listů obeznámil, což mu jistě veliký prospěch přinese. Snad se mnohý čtenář pozastaví nad titulem knihy, mysle, že by se jenom pro kupce hodila, v tom by byl ale na omylu; pan spisovatel mělť knihu svou pojmenovati „**náukou o listech obecného života**," čímž také v skutku jest, poněvadž život obecný vlastně jest kupecký; píšeť se více mezi osobami příbuznými, známými nebo cizími o věcech jmění se týkajících, než o záležitostech rodinných. A proto knihu tuto ještě jednou vřele schvalujeme, a to tím více, ježto jsme na panu spisovateli vymohli, aby ji čtenářstvu našemu za poloviční krámskou cenu prodával, k čemuž se naklonil, aby dle sil svých k vzdělání obecenstva našeho přispěl. Mezi dobrými knihami spis tento na prvním místě státi bude, a každou knihovnu, ať německou, ať českou, okrášlí, každému mnoho prospěchu zjedná. Kdožkoli se u nás (nebo u pana spisovatele, v růžové ulici číslo 944—2) ohlásí buď ústně, buď v listech a 30 kr. stř. složí, ten ji hned druhý den obdrží, kdo by si ji přál míti zaslánu poštou, složí o 17 kr. více, načež se mu hned odešle. Vůbec nabízíme se všem našim čtenářům k obstarávání *kněh jakéhokoliv druhu*. Kdo předplaceti bude na

druhé půlletí Posla a přál by si míti „*Nauku atd.*," nechť zašle peníze najednou, aby si dvojí porto ušetřil. — Kniha tato jest 19 archů silná a čítá 304 strany ve formátu veliké osmerky. (Přijde tedy arch sotva na 1 ½ kr.).

Dále před námi leží jiná kniha téhož spisovatele: „**Český obchodník.**" Část první: *O obchodu vůbec.* Část druhá: *Směnkářství.* I tyto spisy odhodlal se pan spisovatel čtenářům „Posla" za poloviční krámskou cenu prodávati, začež mu nejen redaktor, alebrž všichni, jimž se Posel do rukou dostává (a těch je pěkná hrstka) díkami povinni jsou. Aby čtenář věděl, co se mu v „Českém obchodníku" podává, uvedeme zde jenom některé věci: O penězích; o vlivu, jenž mají peníze na obchod; o kapitalu či jistině; o kreditu či úvěru; o úrocích; o daních a clech; o státních půjčkách (zvláště rakouských); o státních papírech; o akciích; o papírových penězích; o bursách; o kursech a kursových listech; o bankách a úvěrních ústavech; o spořitelnách a asekuračních ústavech; o prodávání na úvěr; o rabatě atd. Vůbec o všech věcech, kteréž se v naší době do předu tlačí, o nichž každému jest vědomostí třeba, najde se zde zpráva. Přitom podává se vše milým a pochopitelným způsobem, tak že výborně k duhu jde. Proto i „Českého obchodníka" vřele obecenstvu schvalujeme a žádáme, aby se s ním seznámiti hledělo. Vypráví on o věcech, kteréž si obral i „Posel" za účel a proto mnohému snad vhod přijde, jemuž Posel dosti často nepřichází.

Nejednou jsme už zaslechli stěžování, jakoby se u nás nic netisklo mimo přeložené povídky a slovičkářské věci „kdyby tu bylo jenom řádné knihy, z níž by se člověk něčemu řádnému přiučiti mohl," psal nám kdosi před krátkým časem; ale člověk se marně pídí. Stohy starých škvár ti ukáží, ale nic užitečného pro praktického člověka." A tak nepraví jeden, nýbrž mnozí; příčina toho jest, že nevědí co máme a co nám chybí; že z nevědomosti k cizímu sáhají, své zkracujíce. A proto budeme v Poslu vždy mluviti o dobrých knihách, kteréž za to stojí, aby si je člověk opatřil — za kteréž člověk nadarmo groše nevydá. Kdo se opatří knihami, jež čas od času posuzovati budeme v článku: „Co budeme čísti," *ten si zjedná* v krátkém čase pěknou a vybranou knihovničku.

z kteréž bude moci řádně těžiti. A do takové knihovny patří i Obchodník český; jest pro naše čtenářstvo celkem (totiž obě části: o obchodě i o směnkářství) za 48 kr. stř. —

A tím opouštíme Skřivanovy spisy, dokládajíce, že by nikde v dobré knihovně chyběti neměly. Jest litovati, že je Matice svým nákladem nevydala; bylyť by se rozšířily po vlasti a sterého užitku přinesly — alespoň mnohem většího než jiné, kteréž nerozřezány na hromadách leží, jsouce molům potravou. Ale tak se hospodaří! Za věci, na něž by bylo po padesáti a sto letech dosti času, vyhazují se peníze, kterýchž máme po skrovnu; věci jako sůl potřebné odmítají se. — Z toho bude jednou těžké odpovídání! —

Přistupujeme k spisům pana **Františka Špatného.** Máme tu přede vším jeho **Slovník hospodářsko-technický** *pro ouředníky, myslivce, stavitelské mistry a hospodáře.* Jest slovník ten česko-německý (jenž vyšel r. 1843 i skoro na dobro rozebrán jest); cena jeho 48 kr. stř. — Silný jest 18 archů. Druhá část jest „Slovník německo-český;“ jest to část důležitější, 65 archů silná v ceně 3 zl. stř.

Kde se mají dělati pokroky průmyslové a hospodářské, am třeba jest, aby se o průmyslu a hospodářství psalo a sice ak, aby průmyslníkům a hospodářům srozumitelné bylo. Mát aždá věc svou řeč, jenž se od řeči obecné liší; nadto pak áme ještě málo takových spisů v jazyku českém sepsaných mnozí se přebírají v cizích; tu se setkají s kupou slov a nen, jejichž význam neznají — a proto jim dobrý slovník, ko jest ze předu uvedený, dobré služby vykoná. Jsouť i na noze naši úředníci hospodářští a ve fabrických závodech větm dílem po německu vychováni a vyučeni, tak že se nijakým působem nemohou s lidem pracovným srozuměti, z čehož nohé nepříjemnosti pocházejí. I těm slovník dobře poslouží; esko-německá část jest roku 1843 na světlo vydána, a panu pisovateli s velikými nesnázemi zápasiti bylo, než se k titění přikročilo. Každý překážky v cestu stavil a nikdo neěhtěl nahlédnouti potřebu spisu takového; nyní však dospěli sme k dokonalejšímu názoru a nahlížíme toho pilnou potřebu, aby se dobrá a vůbec známá slova mezi lidem udržela, nikoliv ale nesrozumitelnými a mnohdy zcela překroucenými ně-

nování Peruanska (1 zl. stř.); V. Dějepis kolonisace Ameriky (1 zl. 8 kr. stř.). Amerika má pro nás nesmírnou vnadu. Pohlížíme na ni jako na světový div; tu slyšíme vyprávěti o divoších, kteréž krutost civilisovaných bělochů vypudila z rodných chýší do pouští; tam se ženou zástupové po zlatě dychtiví; tu nás mile dojímá hospodářství farmerské, onde zase dobrodružství odvážných lovců a zálesníků. Slyšíme o městech, jež jako z vody vyrůstají a za dvě za tři léta ohromné velikosti nabývají; o železnicích, jež povstávají jako šlehnutím čarodějného proutku a na nichž se uhání takřka čerstvostí báječnou; o vysacích drátěných mostech, o železných domech atd. atd. Amerika je země spolků, akcií a obrovského podnikání spojenými silami. A proto není divu, že nás tak zajímá. Pan Malý získal si sepsáním spisu z předu uvedeného velikou zásluhu o české čtenářstvo, kteréž rádo se v ní přebírati bude. Pěkné, pestré obrazy, kteréž by ani fantasie vykouzliti nedovedla v také svěžesti, mihají se mu před zrakem; o bojích slyší vyprávěti, jež pestrostí a ukrutností vše převyšují; s zármutkem v srdci a s slzou v oku pozírá na památky Mexikánské a Peruánské vzdělanosti v zříceninách ležící. Duch jeho zabíhá v časy, tisíce a tisíce let od nás vzdálené a maluje si tehdejší život a lidstvo. Krásný roman před sebou máme, roman ze skutečnosti, vyšší účel sledující. Tak jako nás poutávalo vypravování o Robinsonu, tak poutati nás bude vypravování o Americe. A proto nalezne tento spis o Americe velikého rozšíření a zajisté v žádné školní knihovně scházeti nebude. Zasluhuje toho ouplně i pro svůj obsah i pro milou utěšenou formu. Vydání větší nahradí se v plné míře rozkošným požitkem a nabytými vědomostmi. Zde je spojeno sladké s užitečným, jakož prý to všude býti má. A proto poroučíme obecenstvu Ameriku! —

Pro obmezenost místa nelze nám, abychom promluvili o spisech jiných, jež nám zaslány byly, zejmena ale o **zeměpisu císařství Rakouského** s překrásnou mapou, kteréž si hlavně pro její zřetelnost a jasnost vážíme. Má i tu velikou cenu, že může na ní člověk celou síť železnic rakouských *už hotových* a stavěti se mající přehlédnouti. No-

bude jistě v žádné škole chyběti — toho jsme jisti. — I o Klíči hospodářském, o Majerových náukách technických (díle to v pravdě skvostném a nákladném, u nás nevídaném), o Palackého obecném zeměpisu, Koubkových básnických spisech, o Ži-vě atd. promluvíme teprv v příštích svazcích. Že jsme je zde ale uvedli, to důkazem buď o jich dobrotě. Schvalujeme je do všech knihoven jak soukromých tak veřejných. — Fk.

Listy z Prahy a o Praze.

— Zdejší T. B. zmínil se před krátkým časem o úpadku českého plátenictví, a poukázal při té příležitosti na plátenictví Würtemberské, kteréž se nyní, už skoro na mizinu přivedeno byvši, začíná utěšeně rozvíjeti. Plátenictví würtemberské bylo před časy znamenité; spočívalo na domácím lnářství, na ručním přádelnictví a starožitném, dědečkovském tkalcovství. Přes italské Benátky hlavně se vyváželo — avšak Benátky zapadly a tak i odbírání švabských pláten; taktéž Levanta se odrazila a od té doby zmáhala se bída více a více. Miliony slz vyteklo a smáčelo přízi, kterouž nikdo nechtěl. Bylyť to těžké, žalostné časy! Mnohé přádelnice byly od Boha a lidí opuštěny; plátna robila se tak dobře jako jindy, ale předsudek nešťastný bránil jim cestu do obchodu. — Útrpnosti jsouc dohánčna, hleděla vláda pomoci, kde a jak se dalo; byly to flastříčky na bolavé tělo — flastříčky, kteréž bolest na minuty mírněji ale nespomáhají. — Zatím ale došlo se přece správé cesty. Chopily se věci té hospodářská ústřední společnost a obchodní komora — otěží se dostalo rozumu do ruku, neboť útrpnost a almužny byly málomocny. Z hospodářské společnosti a obchodní komory vytvořil se v brzku státní úřad: spojená stolice pro hospodářství, průmysl a obchod, kteráž se za několik let rozdělila zase ve dvě zvláštní stolice: pro hospodářství — pro průmysl a obchod. Stolice pro hospodářství úzce spojena zůstala s hospodářskými jednotami, ba byla takřka jejich kolébkou; totéž stalo se se stolicí *pro průmysl a obchod* ohledem na průmyslové a nově

zřízené obchodní komory. Tyto tak zvané komory jsou po celé zemi rozšířeny a sestávají z výtečníků každého okresu, vládní úředníci působějí při nich pochvalně — pomáhají a zdobí je, ale nejsou překážkou ani velitelí. Ústřední komory svolávají čas od času nejlepších k poradě, anebo vyjíždějí radové těchže komor na venek, aby rady udíleli a přijímali. Tak asi jest věc nyní zřízena; mnohé se při tom nezdařilo, mnohé se poštěstilo, v celku jest ale to, čeho se dosáhlo, obětí přinesených hodno. — A jakých prostředků se užilo k pomožení plátenictví? Přivezlo se semeno z Rigy (z Rus) a rozprodávalo se beze všeho užitku, ba na mnoze rozdávalo se zdarma a což ještě více: na pěstování lnu vystaveny a určeny byly a jsou odměny; hospodářský ústav v Hohenheimě zkoušel všechny druhy lnu a vyučoval žáky zvláště v pěstování lnu a konopí v rosení, česání atd.; všechny zkušenosti, kteréž získal, sděloval celé zemi. Jsouť zde krajiny, kde se len na veliko hlavně pěstuje (což v Čechách nikde nenajdeš. Pěstování lnu jest zde věcí domkářů, dělníků, čeledínů a děveček, jimž se jedna dvě líchy půdy ponechávají jakožto mzda. Neznámě většího hospodáře, jenž by len pěstoval v takovém rozměru jako řepku nebo chmel. A přece jsou pahrbkovité a na vodu bohaté Čechy od přírody požehnány, aby pěkný len urodily). V zemi rozšiřovaly se lepší ruční stroje na předení, rozšiřovaly se na mnoze za polovični cenu — ba i zdarma. Přádelnám se pomáhalo, stát poskytoval stavení, sílu vody a nadto i půdu zdarma, nebo dával zálohy bez úroků a bral akcie při nejnovějších výminkách. Nebylo-li v zemi podnikatelů a srdnatých mužů, byli i Švejcaři vítáni, a vláda se k nim měla jako k dobrým hostům a všechnu možnou pozornost jim věnovala.

Šlo se vždy dále; z Belgie přivedeni jsou rosiči lnu a konopí, z Anglicka česači či vochlovači, z Irska běličí, z Flander tkalci, ze Švýcar apretáři — vše to na útraty vlády; vídíváme a až dosud viděti možno, jak se tito učitelové ubírají z okresu do okresu, aby skutkem a radou nápomocni byli; řádní řemeslníci — mistři a tovaryši — cestují na státní útraty do ciziny, aby se přiučili; ba vláda poskytuje řemeslníkům a nevycvičeným *obchodníkům* příležitost, aby se vzdělali v nauce o kupecký

stech a o vedení kněh; poskytuje jim příležitost tím, že vysílá stující od ní placené učitely, misionáře průmyslu, kteří zaní bídu a spojené s ní nepravosti. Kde vzdělávání a vyování nenalezlo přístupu, kde novotám se nedůvěřovalo, le se to vše považovalo za panskou libůstku, tam přispěla áda jinak k pomoci; založila na státní outraty apreturní tav, kterýž se brzo dobře vyplácel. Konečně se vyrábělo ět pěkné plátno, ale kam s ním? I zde zaopatřila vláda poc. Nejprvé pobádala obchodníky, rozdávala pochvaly a oděny, zřídila vzorné sklady v Štutgartě, v Paříži, v Londýně, New-Yorku; sestavila zvláštní vývozní společnost s čistě apeckými, volnými formami — podporovala a zvelebovala vše většího dílu státním jměním. Při velikých výstavách v Londýně, v Mnichově, v Paříži vždy si vydobylo malé Würtemberska prvního místa, vystaviv slavný důkaz, že není posledním v Israeli. Slovem: Podařilo se mu, a mohlo by se říci: Jděte a čiňte též.“

— S jakou pílí a horlivostí počíná se při stavbě dráhy liberecko-Pardubské, o tom se čtenářové Posla zajisté už z jich listů dočtli. Lidí všude jako much, a dílo zrovna ze zeě roste. Za to se stěžuje na liknavost, jakáž panuje při avbě železnice Teplicko-Oustské; sotva prý bude v určitý as hotová. Příznivé zimní počasí uprchlo, aniž se ho bylo použilo a nyní jest málo lidí. Jak známo, jsou už stanovy i nejvyšším místě schváleny. Základní jistina společnosti náší 4 miliony zlatých, z nichž jeden milion k dolování ameného uhlí určen; tři miliony obrátí se na stavbu žeznice. Jistina základní sežene se 20.000 akciemi po 200 zl. ř.; 15.000 akcií dostane se zakladatelům; zbytek 5000 akcií dá se s přivolením veškerých akcionářů buď na jednou nebo v částkách obecenstvu. Ostatně může býti jistina tato i nejvyšším přivolením zvýšena. — Za to však se dějou v Oustí samém divy, jak se do novin píše. Je prý to ruch jako nikdy jindy před tím. Staví se tu především chemická fabrika, jejíž rozměry jsou v skutku obrovské. Budeť to největší podobný závod v Rakouské říši. Také se bude stavěti ohromná fabrika na litá zrcadla (pro niž je už půda zakoupena), dále fabrika na parní kotle. —

— *První hornický a hutnický spolek v Čechách* jest konečně utvořen. Spolek ten záleží z majitelů Kladenských dolů a hutí, pánů: *Lanny, Kleina* a Novotného; z pánů Roberta, ja-

kožto majitele Rapických dolů a Lindheima, majitele valcove atd., konečně z úvěrního Vídenského ústavu. Účel jeho jes rozšíření a dokonalejší a účinnější použití řečených uhelnýc dolů a větší vyrábění dobré litiny. Ve Vídenských a Praž ských denních listech záležitost tato až na drobno pojednán a výsledky, kteréž míti bude, až do nejmenšího vypočten jsou. A jest to skutečně věc, o kteréž hodno slovem pro mluviti; zasluhuje toho a to předně proto, že jest to pry úkaz spojení velikého kapitálu k věcem výlučně průmyslový a za druhé, že z toho hlavně pro Čechy veliký zisk vzejd Brzo bude se vyráběti síla dobrého železa a tak nebudem nuceni přivážeti je z ciziny — zachováme si peníze doma mezi sebou. Tak jest to i s uhlím. Budeme ho míti dost a z laciný peníz. Uhlí a železo jsou ale ředitelé průmyslu, jsouť kre velikého průmyslového těla. — Až dosud se uhelen Rapických Kladenských tak nepoužívá jak by se mělo a mohlo; není do peněz, aby se poklady uhlí z lůna země na den vyvážely; takté je to se železnou rudou, kteráž se zde nalezá v nesmírném množ ství, o němž nikdo pojmu nemá — není tu ale dosti vysokýc peci, aby se postačilo železo vyráběti, a k rozmnožení jich je op peněz třeba. A kdyžby se i více uhlí a rudy na den vyvá želo a více železa vyrobilo, není tu zase valcoven atd., aby s všeho řádně a prospěšně použiti a pro potřeby průmyslu při praviti mohlo. Jest tedy opět nutno, aby se valcovny a raf nerie na železo rozmnožily, a k tomu zase peněz je třeb Také se musejí železnice založiti od dolů k vysokým pe cem, aby dovoz laciný byl a cena výrobků tedy co možná nej nižší se stala. Ke všemu tomu zapotřebí jest asi 4 milion zlatých. Úmysl majitelů byl, aby se utvořila akciová společ nost, kteráž by doly a hutě ty převzala, tak aby oni jí a ce lému podniknutí byli v čele. Měloť se vydati 60.000 akcií p 200 zl. stř., čímž by se byl sehnal kapitál 12 milionů zlatýc Ač se páčí uvedené doly a hutě na 18 milionů zlatých, chtě pro sebe majitelé podržeti jen 40.000 akcií v ceně 8 milionů zla tých, dvacet tisíc akcií mělo se pak vydati, čímž by se byl sehnalo oněch 4 milionů zlatých, kterýchž je na rozšíření dol a hutí, dolování uhlí a rudy, těženi a spracování železa tře ba. Nadto mělo se ještě přidati 15.000 akcií, jež se měl jakožto reservní akcie uložiti a v čas potřeby vydati. V celk by tedy bylo všech 75.000 akcií v ceně 15 milionů zlatých – později ale, kdyžby se věc dobře dařila a vidělo by se, žeb se větším kapitálem poměrně ještě větších prospěchů a většíh zisku docílilo, mohl by se onen základní kapitál zdvojnásobn t. j. vydáním nových akcií až na 30 milionů zlatých přivest.

Ježto jest ale čas nynější k vydávání akcií nepříznivý

h příliš přemožen, odložil se projekt až na příští lepší ča-
; prozatím ale zapůjčí úvěrní ústav na pořízení onoho nut-
ého a žádoucího zařízeni $3^1/_2$ milionu zlatých, začež veškeré
áně a hutě, jakož i jmenovaní majitelové jejich osobně v
ivazku budou. Peníze ty zapůjčí se ve způsobě prioritních
bligac *), kteréž se šesti ze sta úrokovati budou. Kdyby se
ěhem pěti let přesvědčil týž úvěrní ústav, že se věc vyplácí,
á právo, aby se v témž čase jakožto podílník na podniknutí
účastnil a prioritní obligace v akcie změnil. Pak by nebral
kapitálu úroky, ale dostávalo by se mu roční dividendy, t.
stky čistého zisku na kapitál ten vypadající. Ostatně pro-
luvíme o věci té v příštím svazku obšírněji.

Hovorna a Poptávárna.

Panu J. K. v S. u B. Věcí Vašich upotřebíme; prosíme hned, abyste
dále listy svými podporoval a vůbec přítelem Posla a jeho snažení zů-
. Naleznete-li, co byste si přál aby jinak bylo, jen piště směle. Jsme tu
, abychom vyhověli přáním čtenářstva svého — chcemeť se dle něho ří-
a k potřebám jeho bedlivě prohlédáti. Máte-li co na srdci, najdete v Po-
vždy soudílného přítele. — O českých vesnicích promluvíme hned, jak
článek o našich českých městech skončíme. Doufáme, že neopomínete
ti nás materiálem.

Panu Dru *** v K. Pán ten učinil úplné fiasko článkem svým o vy-
ní. Ostatně nejde to tak snadně, aby se zákon šlapal, a šlape-li se, jest
větším dílem vina těch, kteří škodu trpí — proč se nehlásejí. —

Panu Dru *** v O. u D. Přečtli jsme — náhledy naše jsou ale roz-
né. Šlechetné Vaše snažení potkalo by se tím způsobem s nemilým výsled-
. Věc ta musí býti v rukou těch, kteří nejsou s duchem svým v středo-
. Zdá se mi, že byste zavěsil pod kolo čubku, aby zůstal povoz vězeti.
jte nám za zlé, ale každý smýšlí jinak! Z „cedulek“ ovšem něčeho
ebíme. Srdečně Vás pozdravujeme!

Panu *** v K. H. Učitelstvo že jest proti tomu? Hrozně pochybujeme
ostatně by nebyl žádný div; nebývají na svém místě. Řádný učitel musí
ti ale dle zákona, a jedná-li jinak, nepatří na veřejný ústav. Jedno
na světě, co přesáhá osoby a to jest — zákon. Nebuďte přetvářenci, ale
si hleďte, jemu se kořte, nikoliv ale osobám, jeho se bojte, nikoliv ale
, kdož k němu neprohlédají, kdož se snaží obejíti jej, a tak na panovníku
se prohřešují. I list Váš je protizákonní — hodili jsme jej do koše, aby
za své v plamenech! —

TTT. Bien, mon cher! Jenom deset takových dopisovatelů! —

Knihovna. Věc Vaše pěkná jest a zdaří se, pakli si rozumně počínati
e a vytrváte. Přemýšlejte — a zajisté najdete cestu, která Vás dovede
. Jedna rada nehodí se všude — to se řídí dle okolností. Zastavíme se
ku u Vás. — Výkaz předplatitelů podáme — stačí-li jen místo — o čemž
bujeme.

Z Čech a z Moravy skoro denně dostáváme listy — a na Slovensku by
chtěli znáti?

*) Kdyby k. p. ony doly a hutě se prodaly, přišly by tyto prioritní obli-
nejprvé k placení a proto *právě prioritní* se jmenují.

OZNAMOVATEL.

Semeno řipové

(cukrovky, buráku, karot),

mrkvové,

jakož i všech druhů lesních a lučních rostlin, keřů stromů je vždy pohotově a na výběr v obchodě

Jakuba Bindra

ve vodičkové ulici č. 736, naproti obecnímu dvoru

Zde se též kupuje řepkové semeno za ceny co moži nejvyšší.

Jednatelství o báních a vedení horních záležitostí u cís. král. hornických a všech jiných státních úřadů obstarává

dr. práv

Benjamin Demel,

cís. král. notář na Horách Kutných v Čechách,

jenž co absolvovaný Šemnický horní akademik a bývalý úředník u horního soudu v Hoře Kutné hojnými *zkušenostmi* v těchto věcech nabyl.

Krajská lékárna
v KORNEUBURCE
v Dolních Rakousích.

Korneuburský
krmní a léčivý prášek
pro dobytek.

A. Khuen, *generální sekretář* Vídeňského ochranného spolku proti týrznění zvířat;

Dr. Koschate, *president* prus. slez. středního spolku proti týrznění zvířat ve Vratislavi;

Dr. Gust. Svoboda, *professor* dobytčího léčitelství na c. k. universitě v Inšpruku;

odporučují ve svých posudcích užívání prášku tohoto.

U rožního dobytka, když z příčiny přerušeného zažívání nastane u něho chorobné odměšování mléka, tak že dobytek buď málo doji aneb špatné mléko dává, dá-li se mu prášku toho užívati, zlepší se mléko v krátkém čase ku podivu; pak když počnou krávy krev dojíti, mají-li motolice aneb jsou-li nafouklé.

U koňů: mají-li zanícenou blánu nosovou; při zanícení požeráku a průdušnic, při mírném i nebezpečném chřipěcí a při červivosti.

U ovcí: proti jaterním motolicím, taktéž proti vodnatelnosti, jakož i proti všem nemocem břišním, kteréž povstaly z nečinnosti ústrojí vnitřního.

Výstraha.

Jelikož „Korneuburský krmní a léčivý prášek" jest všeobecně oblíben, tedy povstal z příčiny té padělaný aneb falšovaný prášek pro dobytek, ano přichází také pod tím samým jménem zde i onde do obchodu; i vidíme se nuceni, tímto určitě prohlásiti, že zfalšovaný onen prášek s naším výrobkem žádné nemá podobnosti a musíme pány hospodáře před ním varovati, žádajíce spolu, by se při koupi zvzal zřetel na známky, dle nichž pravý náš prášek rozeznati lze, totiž: na *pečeť a viněťku*, v nichž obou firma *krajské lékárny Korneuburské* vtištěna jest.

Cena *malého pakliku:* 24 kr. stř. — velkého pakliku: 48 kr. stř.

Dále dle předpisů tohoto doktora upravený:

Výborný
prášek pro vepřový dobytek.

proti **běžné spále** *a jiným zlomům přicházejícím nemocem prasat.*

Jak se ho užívá. Za parného času letního, v němž „běžná spál" z husta a záhubně povstává, dejme každému praseti, jež před touto nebezpečnou nemocí zachrániti chceme, 2 plné lžíce, ráno a večer, a s žrádlem dobře promíchejme.

Vypukla-li již ale nemoc ta, vezmou se 3 lžíce s vodou smíšené prášku toho a každou hodinu, při prudkém případu nemoci také každé ½ hodiny se to opatrně naleje praseti do hrdla.

Kromě toho prokáže se prášek ten podstatně užitečným, potrati krmná prasata chuť ku žrádlu přecpáním aneb překrmením, pak při průj a kolice. V případech těchto přimíchá se nemocnému dobytčeti jednou den do žrádla 1 až 2 lžíce toho prášku, dle okolnosti učiní se to ta dvakrát.

Cena malého paklíku 36 kr. stř.
Cena velkého paklíku 1 zl. 12 kr. stř.

Výborný prostředek
proti
ouplavici jehňat.

Působení. Zahřívá žaludek, přispívá k lepšímu trávení, působí blah činně na odměšování žluče a vůbec usnadňuje, že může dobytče při prv objevení-se nemoci mléko stráviti a zažiti, spolu pak i přispívá, že se mírn rozcílením oběhu krve a oživenou činností kůže v nejkratším čase ouplav opět zastaví.

Jak se ho užívá. Půl paklíku prášku toho postačí, když se ho náležitě upotřebí, k uzdravení nejméně 40 jehňat. Dáť se půl paklíku do má vody a nechá se dobrou čtvrt hodiny v ukryté hlíněné nádobě vařiti, pak to procedí skrz řídké plátno a dá prochladnout, což se napotom jehňatům ouplavici onemocnělým opatrně do hrdla naleje a sice po lžíci.

Dávka tato řídí se dle stupně nemoci; obyčejně se onemocnělé dobytčeti každé 2 hodiny jedna plná lžíce vlažného odvaru toho do hrdla l leje, což se opakuje tak dlouho, až jehně pravidelně čili obyčejně lejní.

Cena polovičního paklíku 20 kr. stř.
Cena celého paklíku 40 kr. stř.

Taktéž jsou následující léky pro dobytek na skladě a co majetek krajské lékárny v Korneuburce:

Výborný

prášek léčivý

na

paznehty a kopyta

koňů, rožního dobytka a ovcí.

Od

Dra. Gustava Svobody,

býv. professora dobytčího léčitelství na universitě v Inšpruku.

Upotřebení.

U **koňů** při hnití střely, při střelním raku a jizlivých podebrách.

U **rožního dobytka**: při chronických neduzích paznehtů

U **ovcí** při zhoubných a škodlivých nemocech nákažlivých.

Jak se prášku toho užívati má:

Aby se jednoduše a beze vší ztráty času léčivého prášku tohoto použilo, musí se přede vším bolavý paznehet aneb kopyto náležitě očistiti, a je-li paznehtu čili kopyta podebraninou odchlípen, tedy se musí na té straně ustřihnouti a odejmouti, aby se pak prášek k lepšímu utkvění s cupováním na obrané místo přiložiti a obvazkem připevniti mohl, a sice tak, aby se obvé místo zcela zakrylo, k čemuž jedna neb dvě špetičky, co se na špičku nože vejde, postačí. Obkladky ty se dávají jednou i dvakrát denně až do úplného vyhojení.

Odejmutí obvazku se musí vždy díti s možnou opatrností, nejlépe když střívo pečlivě navlaží, jelikož bývá častěji neopatrným odtrhnutím obvazku i zvětšena.

Cena jedné láhve 40 kr. stř.

Veškeré z předu oznámené léky pro dobytek jsou vždy u nás dujících pánů na skladě, a to sice *pravé* a *dobré:*

V Bechyni J. Kadeřabek, v Bělé Rud. Šťastný, v Bělici Ed. Šafr v Benešově Vinc. Polák, v Berouně Karel Zinke, v Blatné Jindř. Mayer, v B leslavi Mladé H. Hirsch a sp., v Boleslavi Staré J. G. Zelenka, v Boru Ka Pichler, v Brně Jan Sacher, v Březnici J. J. Vondrich, v Budějovicích V. Bran ner, v Budíně F. Cifka, v Bystřici S. Dietrich, v Bzenci Sam. Fürst, v Čás V. Červinka, v Českém Brodě J. Waidenhofer, v Chejnově Jos. Straka v Chrastavě H. Sicher, v Chrasti paní T. Franklová a syn, v Chrudimi A Čepelka, v Dobříši F. Měšťan, v Dobrušce Václav Dostal, v Dokšech J. Knoor, v Domažově Moric Böhm, ve Friedlandě Jos. Ader jun., v Golč. Je kově Jos. Rössler, v Heřmanovu Městci J. Molinary, v Hnojicích F. Luke, v H raždovicích K. Pacher, v Hobzí Starém J. U. Täufig, v Holomouci A. Heide reich. v Hořicích Jos. Kubat, A. Rajmanova vdova, v Horšovu Týně J. Ec hardt, v Hostěradicích F. Rodl, v Hradci Králové Jos. Kučera, v Hradci Št Al. Koula, v Hradišti Jos. Želisko, v Hranicích Novák, v Hronově Jan Vla v Hustopečích E. Eberl, v Ivančicích Goldmann, v Jabloni Ign. Novotný, v J roměři J. C. Bukovský, v Jedovnicích Jos. Kaňa, v Jičíně Theod. Horník, v lavi J. F. Barger, v Jilemnici Karel Gross, v Jindř. Hradci C. Sedivý, v sefově E. C. Faltis, v Kamenici C. F. Vacek, v Kardašově Řečici Jos. Lus v Klatovech A. Firbas, v Kolíně D. Schlüssner, v Konicích A. Praskevič, v rycanech M. Drucker, v Kostelci nad Orlicí J. B. Jelínek, v Králíkách F. E zela Bratrovec, v Králové Dvoře F. Kubský, v Kraslicích M. Fuchs, v Kru Peppel jun., v Krumlově Mor. R. Donnée, v Krumlově E. Firbas, zám. léká v Kutné Hoře Em. Svoboda, v Kyjově Ig. Tomasi, v Kyselově J. Mahač, v chovicích Jak. Abeles, v Lednici Jos. Krajcík, v Lhenici Jan Čížek, v Li C. B. Fousek, v Libici Ant. Richter, v Lipníku Alois Šimke, v Litavě Fr. V v Litoměřicích L. Jüstel, v Litomyšli W. Dufek, v Lomnici S. T. Jando v Lounech Ant. Hauschild, v Lovosicích F. Fichtner, v Mělníku V. Haupt, zeříčí V. Menci, v Mikulově J. Fišer, v Mirovicích Mal. Gabl, v Mohelni Klimek, Jos. Richter, v Mostě V. Dietrich, v Mrkvicích I. E. Dostal, v Ant. G. Štolc, v Náchodě S. F. Tichý, v Náměstí Karel Svoboda, Ant. Petr v Nehvizdech J. Klepsch, v Nechanicích Norb. Žabka, v Německém Bro Weeber, v Nepomuku Jan Kamperský, v Netolicích F. Šnajl, v Neveklo Poustka, v Nové vsi Mor. Mat. Solař, v Novém Bydžově J. Šmid, v Nové střici F. Fišl, v Novém Městě nad Metují F. Smola, v Novém Sadě J. Ko v Nových Dvořích J. A. Vraný, v Nových zámcích Lazar Lengsfeld a v Nymburku Frant. Šípek, v Olšově Ig. Přidal, v Opočně Ign. Zahorna, v C vanech A. Foltanek, ředit., v Pardubicích F. Pelikan, v Pecce J. F. Mu v Pelhřimově Jan H. Jon, v Písku Ig. Otto a Fric, v Plaňanech F. K v Plotištích J. Bouček, v Plzni E. Kalsr, lékárník, v Poděbradech Karel Čih v Pohořelicích Jos. Patač, v Polici Frant. Šolc, v Poličce M. Faltis, E. Čih v Polně Antonín Pittner, v Postoloprtech F. Hecht, v Prachaticích J. Mo v Praze Josef Preissig, v Přerově Fr. Kramer, v Přestlicích Vil. Novotný, v P brami Karel Hajl, v Přímdě Petr Beer, v Rakovníku Jos. Linhart, v Rokyca Václav Rozum, v Rosenberku S. V. Tholt, v Rozvadově Marecký, v Rumbu M. Strobach, lékárník, v Skalici J. A. Sedláček, ve Skočově Jan Kubis, v Sl ném Vil. Nedvěd a syn, v Smiradech Vojt. Čihák, v Smržovce F. Luke, v S botce V. Pluchar, v Stodech Štěpán Josef, v Staňkově F. Krejza, v Sternb Jos. Krásek, Leop. Kozeček, v Strakonicích F. L. Petrtil, Kulhánek, v Stu Ant. Šmolík, v Sušici Firbas, v Terezíně Eduard Špalek, v Třebové Mor. Steinbacher, v Turnově S. M. Werich, v Tyništi A. Voříšek, ve Vernerčicích A. Richter, ve Vys. Mýtě E. F. Tauer, ve Viškově F. Papež, ve Vysoké M Müldner, ve Vodňanech Herites, lékárník, ve Volíně Jan Votava, ve Vražnic *Volec, ve Vrbně* Jan Tic, v Zákupech G. J. Kauley, v Žamberku F. J. B *v Žatci Jos. Anderle*, v Žebráku Jan Hofmann, v Železnáku F. Dvorský.

Sklad decimalních vah.

ČENĚK J. ROTT,

obchodník v zboži Norimberském a rukodílním

v Praze,

Malé náměstí, číslo 142, u třech růží,

porouči svůj řádně zřízený sklad mosaze, pakfongu, tumpachu, mědi, cinku a jiných kovů, železného drátu, decimalnich vah, potřebností do hodin, náčiní pro hodináře, truhláře, zámečníky, řezbáře, puškáře, soustružníky, vzororytce, zlatníky, klenotníky, pasíře, rytce, hotovitele fortepian a nástrojů hudebních, pro kamenorytce a klempíře; jakož i zboží mosaznického, klempířského, zámečnického a truhlářského, šmyrglu, brusů, zrcadel, skleněných perlí, jakož i perlí k pletení (štrikování), korálů, kamenů k zasazení, tuší, nádobí a potřebností pro přádelny a pro fabriky na mašiny, cívek, drátěných hřebů, nejtků, dřevěných šroubů, rejsovadel, furnyrů pro truhláře, slonové kosti, obrazů, růženců, křížků a všelikerých věcí poutnických; velký svůj sklad harmonik, strun na veškeré hudební nástroje, strun na piano a klavír, kapesních hodinek, stojacích a visacích, jakož i pravých Schwarzwaldských hodin, schránek a rámců na hodiny, pravých anglických jehel; sklad anglického a domáciho ocele a ocelového plechu; sklad nástrojů hudebních z mosaze a dřeva, jakož i všeho českého zboží rukodílniho; sklad kovových písmen a nově vynalezeného c. k. priv. aparátu do záchodů a hlavní sklad c. k. priv. galvano-elektrických a elektro-magnetických řetězů proti rheumatismu. Obstarává také zasýlání zboží a záležitosti inkasní pro mocnářství rakouské, do Rus, Levanty, Vlach, Polska, Francouz, Němec, do Švýcar a Ameriky.

Hlavní sklad pravých kamenů pro kamenorytce.

Sklad anglických a domácích pilníků.

SKLAD decimalních VAH, též KRABIC.

Dřevěný a kameno-uhelný dehe
(Theer),

minerální, asfaltový a horský dehet na potírání dřeva, tašek, střech, plechu a t. d., aby chráněny byly před škodným působením vzduchu a vlhkosti, jakož i **asfalt a Portlandský cement, anglický mastix** na zdi, terasy a vodomety, aby vodou netrpěly a vodu nepropouštěly, jakož i na kitování kamenů a hlíněných trubek na rozvádění vody, **rozpustné sklo** (tak zvané **vodní sklo**) na potírání dřeva, plátna (dekorací divadelních), freskových maleb (stereochromie), aby ohněm netrpěly, jakož i co dobrý prostředek na zachování zdí, cihel a měkkých piskových kamenů. **Tuha či grafit** na potírání kamen, posypávání forem a mazání čepů a pánví při mašinách, náprav a t. d., při vozech. **Olověné trubky, guttaperčové trubky, násosek, kohoutky** pro chemické fabriky a na rozvádění vody. Vulkanisované **kaučukové trubky** na rozvádění plynu a při topení a svícení plynem, nové plynové lampy k rychlému vaření, **vulkanisované desky** na zhustování vody a páry, **cihly v ohni vytrvalé** na pájací a tavěcí peče, pravé **hessenské** a nejlepší **pasovské tyglíky, drénové trubky, olověné desky a plechy** na vykládání stírek na chlor, kyselinu sirkovou, jakož i jiných dřevěných stírek, na pokládání vlhkých zdí, kamenných schodů (aby se nevyšlapovaly), na trouby k záchodům; **platinové špičky k hromosvodům**, kteréž se nikterak neroztavějí; nejlacinější **parafin. Tuková mazadla** na mašiny a kola pravé **peruánské guáno, chilský salpetr či ledek moučka z kostí**, pouhá nebo **s gypsem** smíšená na mrvení polí.

V. Batka,

na Perštejně č. **357**, v Praze.

Vunická minerální voda

jest jako za předešlých let také letos k dostání v obchodě D. MAYERA v Libochovicích blíže Vunic. Stojí táž voda v prostřed mezi Mariánskou křížovkou a Pilánskou hořkou (Pillnauer Bitterwasser) a jakožto léčivý prostředek jest. vůbec chvalně známa. D. Mayer obstarává též levně dovoz vody této na dráhu do Lobosic.

Velterlovská knihtiskárna (A. Renn.) v Praze. 1857.

POSEL Z PRAHY.

Redaktor: Vojtěch Bělák.

Náhrada za 5. svazek 1857.

Krátké slovíčko o tom, co jest luksus, jak se má k práci a čeho se jím dociluje?

I.

Fk. „Luksus? luksus?“ zvolá mnohý — „a co že je luksus?“ Dělá-li někdo cihly a vezme si k tomu pěkné nové soukené spodky, hedbávný klobouk a lakyrované botky, říká se: *to je luksus* — mohlo by se však také říci: Ten člověk jest blázen! — Vidíme-li člověka pracovného, jehož jediný kapitál jsou ruce, kterak si libuje v oplatkách smetánkovým sněhem nadívaných — říkáme: *to je luksus*, mohli bychom také říci: Člověk ten jest blázen! — Vidíme-li, kterak si dceruška všelijakých tretů modních na hlavu a na krk, a drahých havů a šatů hedbávných na sebe věší, kdežto otec a matka ve vedru se plahočí a nijaké posily si nepřejou — říkáme: *to je luksus* — mohli bychom ale také říci: ubohá ta holka, pozbyla rozumu! — Vidíme-li, že si kdo dává Hospodárské noviny vázati do damašku červeného — říkáme: *to je luksus*, mohli bychom se ale ptáti: Člověče, kam jste dal rozum? — Vidíme-li, kterak si sprostý sedlák drží celou smečku mysliveckých psů, kterak překrásné flinty a brokovnice na stěnu věší, kdežto stůl i židle jsou po tesarsku dohromady zbity, pole, stavení atd. až zuba — říkáme: *to je luksus*, — mohli bychom ale také říci: ubohý člověk, ztratil rozumu! anebo: „Nezasluhuje-li hlupák ten, aby mu vyměřil . . .? — Vidíme-li, kterak v městečku každou patrnou uličku vydlažďují, kterak se po jmenech shánějí, aby každou pojmenovati mohli, kterak desatery hodiny vyvěšují, ač jedny úplně postačují, kterak radnici malují a barví a zlatí, kdežto ta škola na spadnutí a horší než pastouška nebo pazderna — říkáme: *to je luksus*, anebo: „Slavná městská rada i s výborem má za groš rozumu!“ — Vidíme-li, kterak si venkovský statník pořizuje stříbrných zrcadel, drahých koberců na zem, skvost-

ných tapetů na stěny, pozlacených a postříbřených klik ke dveřím a takových též zvonků; dále, damaškových divanů, pohovek, seslonů a seslí, stolů, stolků, prádelníků a šatníků ze skvostného, vonného dříví atd. atd. — říkáme: *to je luksus*, nebo: Ten člověk má v hlavě řezanku a rohy mu rostou až k oblakům! — Vidíme-li, že člověk, jenž pěkných peněz za rok vydělá, spolu však pět dětí — tři dcery a dva syny — má, vidíme-li, pravím, že vše za jídla vydá, že kupuje housátka a kuřátka, kdy po zlatém jsou, okurky a karfioly, kdy se za stříbro váží, zvěřinu, kdy jest velikou vzácností — říkáme: *to je luksus*, nebo: „Kam měří ten člověk?“ — Vidíme-li, že kdo, a třeba největší jmění měl, v šampánském a jiném víně nohy si myje, že pětkrát za rok nářadí mění, že sta ba tisíce měsíčně krejčímu, sedláři, koňaři atd. posýlá — říkáme: *to je luksus*, anebo: Ten člověk také brzo dodělá a bude rád, když se mu dostane bramborů na loupačku a česnekového oukropu!“ — Vidíme-li, že kdo každodenně sílu knih kupuje, vázati dává a do almary rovná, aniž by v nich byl řádky přečetl, neřku-li, aby je byl proštudoval, říkáme: *to je luksus*, anebo: Ten člověk je hotový blázen! — Vidíme-li, kterak kdo padesát, šedesát a více koní si drží, kterak v kolnách deset, dvacet kočárů, kočárků a bryček chová, kterak místo po železnici ve voze cestuje; vidíme-li dále, že sta i tisíce mezi nevěstky své vyhází, kdežto choť jeho v slzách se koupá — říkáme: to je luksus, mohli bychom ale říci: To je nemravnost, člověk ten jest bohaprázdný chlap! — Vidíme-li . . . ale dosti toho! —

Víte už co je luksus? — — Obličeje vaše se zatáhly, snad smušily, přemýšlíte a trvám že chcete říci: „Ba že víme co je luksus: Cihelník ať nebere při dělání cihel spodky nové soukenné ani lakyrované botky, ani hedbávný klobouk na sebe, nebo pro neudělá lepších cihel, ale zničí drahé ty věci, které na sobě m zničí je bez potřeby, bez účele, bez užitku, a to je nemravné, n rozumné a nehospodárské. To je tolik, jakoby kdo stříbrňáky d vody házel! — Člověk dělník ať si hledí pokrmů, kteréž by m síly a zdraví dodaly — oplatek se smetánkovým sněhem naditý ať nekupuje, neboť to jest nerozumné, nehospodárské a spolu ne mravné — a to proto, že snad rodina jeho hladoví, nebo proto že snad za měsíc se roznemůže a jiným za obtíž padne. — *Dceruška* ať s otcem a matkou pilně pracuje a nenechává jic

samotných, nebo pro ty hávy a šperky, kteréž na sebe věší, jen hanby a posměchu si utrží; jest to nehospodárské, nemravné užívání toho, co rodičové potem svým vydělali! — Hospodářské Noviny ať nedává nikdo do damašku vázati, poněvadž jim, kteréž se každou chvíli potřebují, plátěný nebo kožený hřbet lépe poslouží, poněvadž tedy rozumněji a lépe svých peněz užije. Jinak jest ovšem, když kdo na takovou skvostnou vazbu má a na poctu milému jich řediteli a pořadateli ji zhotoviti dá. Pak ovšem ničeho se proti tomu říci nedá, neboť děl milých a drahých velice si vážíme a hlavy milých a drahých svých za zlaté rámce dáváme, i shoduje se to s rozumem i s mravností! . . .“ A tak mi pořádáte dále a přicházíte konečně k takovému úsudku: *že každé nehospodárské a nemravné užívání statků jest luksus*, a já v skutku musím vám dáti za pravdu, ať přemýšlím tak nebo tak, ať pozoruju věc z té nebo z té strany. — Myslím-li si: Hle, cihelníka plísníš pro pěkný šat a sám máš drahý kabát na sobě a pěkné spodky a hedbávnou vestu — hned si říci musím: Budu-liž cihelníka plísniti, vezme-li šat podobný v neděli na sebe a objeví-li při tom uhlazený mrav a kousek řádného rozumu, neuškodí-li nákladem takovým kapitálu a výdělku svému? — A činím si dále výčitku: „Hle, dělníkovi oplatky nepřeješ, nakoupí-li ale dáma některá za pětku takových tretek, neříkáš ničeho —“ hned však se opravuju: Kdoby dělníkovi oplatků nepřál? Dostane-li jej kde, je mu věru přán, neuškodí tím ani sobě ani svým a má jakous (třeba domnělou) pochoutku, neukápne mu slza, jak říkáme. Nepřeju však, aby oplatky kupoval a sobě škodil. A kdo že by nic neříkal, kupuje-li dáma za pětku cukrového? Kupuje-li to pro děti, kteréž se snad u ní sejdou, nebo pro nemocného, který cosi lahodnějšího stráviti nemůže, anebo-li snad z toho někdy sama chce pokousnouti — nu budiž jí přáno, pakli si tím vůbec neškodí — aby to však mělo býti každý den, musili bychom přece pokrčiti rameny a zvolati: *To je luksus!* — A pomyslím-li na dcerušku, která svou parádou všechen výdělek otce a matky ztráví, — tu mám celou kopu myšlenek na jazyku a s chutí bych se přísněji vyjádřil. Zejmena vzpomínám na to, že jsem už loni v článku: *Naše česká města* na věc tuto upozornil, a co jsem za to v německých novinách „Tagesbote“ od přítele svého utržil. „Posel se hněvá a káže jako preceptor ze sedmnáctého století! Kdybychom

mohli, všude bychom krinoliny zavedli.“ — To jsme dostali, ž jsme řekli: „Vidíme také velikou závadu měst našich, ve velik spanštilosti a nádhernosti měšťanských dcerek a žen. Spanštilos a nádhernost vedou zrovna k záhuhě okrádajíce o peníze, kteréž by se do hospodárství a živnosti vložiti mohly a dobrých úroků by nesly. Mělo by se hledět, aby se v tom stala přítrž, nebo na „parádu,“ jakáž se v malých městech jeví, nestačí nijaký výdělek. Kde ale výdělku není, tam je paráda ukrutnou trávnicí.“ — To jsme loni (10. sv.) řekli a při tom zůstáváme! Panu zprávodárci o desátém svazku, jakkoliv ho ctíme a si vážíme, nemůžeme jinak než se Say-em odpověděti: „Ale říká se, dráždí-li se lidé k nákladu, tož se dráždí i k výrobě. Neboť musíť ovšem dříve vydělati, z čeho chtějí náklad vésti. — Kdoby tak tvrdil, musil by za to míti, že *vyrábění právě tak od člověka závisí, jako jeho trávení*, a že právě tak lehké jest příjmy zmnožiti jak je probiti. Avšak, kdyby třeba tak bylo, a kdyby také potřeba, náklad vésti, lásku k práci budila (což se ovšem se zkušeností nesrovnává), tož přece výroba jen zmnožením kapitálu (peněz, nástrojů, mašin atd.) zmnožiti se může, kteréž jsou nutným živlem výroby; kapitály mohou však jen uspořením povstati, jak možno ale očekávat, žeby ten spořil, kdo pouze potřebou trávení (spotřebování, vyhazování, probíjení) ponutkán býti má, aby něco vyrobil? A nadto, výroba, kteráž z potřeby trávení anebo luksusem povstává (a mnohá výroba má v skutku takovou pohnutku), nepřispívá ničím k blahobytu státu, aniž rozmnožuje statky takového vyrobitele nebo někoho jiného. Neboť, co vyvede, nemůže se shromažďovati, ježto je ani touha, shromažďovati je, nevyvedla. Může tím ovšem přírůstek vyražení pro toho povstati, jenž jich vyvedl, ale nepovstává tím žádné zmnožení statků. A tak přicházíme opět k pravdě, že trvalé užívání může připraviti rozličných požitků — ostatně však nic.“ Tak praví slavný Say, a dále mnohem přísněji se vyjadřuje, což jsme vynechali, aby se mnohého nepříjemně nedotklo, co se však pana posuzovatele týče, — kterémuž při posuzování zajisté nic jiného na mysli tanouti nemohlo, než že zmnožením spotřebování i výroba se zmnoží, neboť že by na pokrok jakýs u vzdělanosti z toho povstávající byl mysliti mohl, ani věřiti nechceme a nemůžeme — tož podotýkáme, že proti krinolině, pakli není jako *Štěpánský zvon*, praničeho nemáme, zvlášť když se nám tvrdí, že ve-

likých výhod a prospěchů poskytuje, což my ovšem věděti nemůžeme, ješto jsme se do tajností krinolin nevštudovali. Avšak proti tomu jsme, když se vše, co se prací v skrovném městečku vytěží, modlám „módě a parádě“ věnuje, když se na nic jiného nemyslí, než na blýskání a obracení zraků na sebe, na vyrovnání se jiným a přestižení jiných. To se nesrovnává ani s rozumem ani s mravností, to jest šeredný luksus! To jest pramen nouze, bídy a nepatrnosti měst a městeček našich. Nechceme a nežádáme si, aby se kdo do šerky zašíval, aby dřevěnky obouval, každému slunečník a jinou takovou maličkost a potřebnost přejeme, jen ať to nepřesáhá všechny míry, ať to není směšné a pro pohoršení, ať to není hltavou propastí toho malíčka, kteréž vydělati a vytěžiti okolnosti dovolují. — Proti tomu jsme a kárati to musíme, poněvadž se to nijak s rozumem srovnati nedá, když vidíme, že se všelikých marných a nepotřebných věcí od žida na terminy nabere, a na zaplacení pak že se uchvacuje vše, co skrovná živnost podává, co se z ní vytěží, aniž by se pamatovalo na to, jak zejtra, jak za týden bude! — Kdo jakou potřebu má, kdo také schopný jest, aby ji ukojil, nechť ji ukojí s rozumem — nikdo mu toho vyčítati nebude, právě proto, že toho schopen jest, že nedělá nad svou schopnost, nýbrž *pod ní*. Vezměme příklad: Jak mnohý má potřebu básniti, verše dělati, přírodu, lásku, vlast a svět opěvati — kdo k tomu máš schopnost, učiň to a vydobudeš si věnce vavřínového, a jmeno tvé bude známo a ctěno. Kdo však k tomu schopnosti nemáš, co získáš, žes se k tomu obracel? Směšným se učiníš a nikdo ti za to ničeho nedá, žes dělal nad svou schopnost, nad své nadání. — Kdo potřeby máš, zkoušej, zdali to pravé jsou potřeby, zdali ne domnělé, a pak se vždy dopočítáš a budeš sobě a jiným k užitku, práce tvá, snažení tvé budou plodny, jinak každý řekne: *to je luksus!* a tím jsi odsouzen. —

Abychom se však ještě jednou k našim městům vrátili, podotýkáme jen tolik. Naše města a městečka mají zvláštní poměry a to pro svou chudobu a proto zvláštně si také počínati musejí. — Vezměme, že tu a tam jest měšťan, jehož roční příjem na 30 až 50 tisíc ceniti se může. Má tedy zajisté krásné jmění, a mnoho, co by jinde bylo luksusem, srovnává se u něho s rozumem i mravností, pokud jen na sebe hledí. Leccos sobě a svým pořídíti může: ukojení *zvláštních potřeb, aniž by* si uškodil a nerozumně jednal.

Mužeť vésti velmi pohodlný život a přáti si rozumně na tu i na tu stranu — jak praveno, neuškodí ani sobě ani jinému a nejedná proti rozumu, mravnosti a hospodárnosti. Přihledneme-li však blížeji, budeme si i u něho přáti, aby se obmezil. Nepatříť jen sobě a rodině své, patříť i obci, jejímž údem jest. Jako za své jmeno, svou pověst a zámožnost, tak i za její jest zodpověden! Jak pro sebe tak i k užitku a prospěchu jejímu musí pracovati. Kdyby v obci deset, dvacet tak zámožných lidí bylo, jako jest sám, všichni by k blahobytu obce se přičiňovali a tak by na každého částka přišla; on však jest sám, kterýž nad ostatní vyniká, jako dub rozložitý nad skrovnou křovinu a proto ne částka ale celá starost o blahobyt obce na něho padá. Obec obmezuje ho v pomýšlení na sebe, obmezuje ho v osobních vydáních, v užívání, a velí mu, aby obracel vše co jen možná ve prospěch její. A proto uskrovní svá vydání a bude podporovati půjčkami a dary své spoluobčany, bude zakládati závody, z nichž by i pro ostatní zisk plynul, bude objednávati stroje, kteréž si druzí koupiti nemohou na jednou atd. A to vše bude z povinnosti činiti, a kdyby tak nečinil, nýbrž jinak, bylo by luksusem. Kdyby celá obec zámožná byla, kdo by co řekl, kdyby třikrát, čtyrykrát za měsíc velkou hostinu dal, kdyby si psy k honbě držel atd.? Bylo by to sice zbytečné, však ukojovalo by to potřebu jeho. Avšak tu a tam svíjí se stařena nebo stařec bídou, tam hoch nemá nikoho, kdož by se ho ujal, kdo by ho řemeslu učiti dal, tam zase hospodářové nemohou si pořídíti nástrojů, aby lépe mohli půdu zdělávati, a řemeslníci látek a nářadí, aby se jim řemeslo lépe dařilo. Při takovýchto okolnostech musili bychom zvolati, že nemravné a nerozumné jest jeho činění! Nemravné, že lidskost a svaté povinnosti zapírá, nerozumné, že lidí, kterých potřebovati může, bídou a nouzí zahynouti nechává! — — —

Tolik tedy, co jsme zde ohledem na luksus říci chtěli. — Povězme také několik slov o člověku, kterýž, jak jsme s počátku řekli, v šampanském nohy si myje, společnosti dvaceti, třiceti osob každodenně častuje, tisíce ku krejčím, sedlářům, koňařům, nevěstkám atd. posýlá. Moudrý Franklin praví: Kdo zbytečné kupuje, prodává i potřebné, a na jiném místě: Rozum má to zvláštní, že ho cítí, když ho slyšeti nechtěl. — Pohledněte po pěti letech na toho Krésusa, není to více on, jest to žebrák, kterémuž tu a tam přátelé jeho *bývalí po šestáku* nebo desítníku udělují; hleďte, v skutku jest rád,

že má brambory na loupačku a česnekový oukrop! Chcete, abych vám oděv jeho popsal? jeho byt? — — Není toho třeba. Dokud měl a rozhazoval, jakéhož to bylo volání, chválení, slavení a hejtání. Co prý vydržel řemeslníků, co sloužících! A nyní? Přestal je vydržovati, ostatní pak nechají ho, aby trpěl za to, co provinil. (Viz 3tí svazek 1857 epištolu: *Hospodárnost a nádhera*, v níž povědělo, jak působí luksus na práci.)

Ze všeho, co v těchto řádkách obsaženo, vysvítá, že se luksus dle stavu a stáří všelijak objevuje, vždy však že povaha jeho jest nemravná, nerozumná a nehospodárná, neboť jest luksus nemravné, nerozumné a nehospodárné užívání statků. A že jsme si tak pojem luksusu vyměřili, toť sluší se podívati, kam až zasahá.

Vizme tamto lakomce, jak sbírá, jak schrání. Co skrz jeho ruce jde, více na světlo nepřichází, schrání pro čas nouze, který mu nikdy nepřijde. Tam bolestmi skonává soused jeho, plamen ho zrovna zžírá, potřebuje schlazení — než co je lakomci do toho? — Vizte jeho nábytek, nemá kam by sednul, kam by se uložil, nemá do čeho by se oblekl, čeho by pojedl, všeho co k slušnosti, pohodlnosti života náleží, ba všech nevyhnutných potřeb se vzdává. Tak užívá jmění svého. Prospívá jím sobě nebo jiným? Je to rozumné, hospodárské, mravné užívání statku? Kdož by to říci mohl? A proto řekněte jen: *to je luksus*, šeredný luksus! Pokud lakomec žije, jsou statky jeho mrtvy a nedostanou-li se po smrti jeho dědici do rukou po známém pořekadle: Otec stýskal, syn výskal! možno se nadíti, že se zúrodní, jinak zase se jimi luksus provozovati bude. —

Vizme tamto otce, jak si počíná s dětmi svými. Učitel stíhá učitele, francousky, německy, anglicky a Bůh milý ví, jak se brebentacuje, ovšem jen česky ne; na klavír a harfu se hudluje. Dítkám dává se návod, jak by jednou statků svých užívati mohly a měly, my však jen směle řekněme, *to je luksus*!

Tomu a tomu schvalují se Hospodárské Noviny a jiné spisy. Jest člověk dosti rozumný a pilný, dobře se mu vede, nač není třeba, peníze nedává. „Cože, Hospodárské Noviny? Nač mi jich třeba? A nač jiných spisů? Však dosti vím, právě tolik co potřebuju. Nekoupím jich, škoda peněz!“ — Řekněme jen bez obalu, luksus *to*, člověk ten nenaučil se, jakby statků svých užívati měl.

Vizte *tam tu obec, raděno jí*, aby zřídila řemeslnickou školu.

„Uplácíme dluhy, nemůže to být!“ odpovědělo se. „Neuplácejte, raději se přidlužte a školu řemeslnickou pořiďte.“ — „Nemůže to býti,“ odpovídá se. Dluh obecní se ovšem zapraví, avšak peníze se dále za zboží do ciziny posýlají a řemeslníci a všichni ostatní trou bídu s nouzí, a nouzi s bídou. *To je luksus!*

Vizte zase, jak tamhle stavějí školu. Nikdo hnouti se nemůže; ty, kdo co mají, na prsty by spočítal, nemajících a potřebných bez počtu. Školu stavět je chvalitebná věc, ale rozumně, zvlášť při takovýchto poměrech. V obci jsou sice peníze — ale nač jich bráti, nechť tam zůstanou! Útraty se rozdělí, rozdělené se uloží a vybírají. Platí se a nářku dost, jakž jinak, nebo bída k bídě, toť hotová psota. Budeme o hladu zatím, praví jeden k druhému. — Škola konečně stojí — pořiďte řádného učitele! volá se. — „Nač? ten postačí!“ — Pěkná škola, nic v ní — zlatá mísa, ale prázná! — — *To je luksus!*

Máme ještě více takových příkladů uvesti? Věru by zbytečné bylo — každý se obrať na sebe a na jiné a spočítej si kde jaký luksus! Všude ho dosti. A jak působí na práci? — Jako když zajíce ke kolíčku uváže a volá: utíkej, sice dostaneš! — Překousá-li zajíc provázek, pak ovšem vyhrá, je-li však příliš pevný, zhubení milý zajíc! — Luksus váže práci, poněvadž zničuje kapitál! Luksus však také seslabuje, právě tak, jako seslabuje pes a kočka toho, kdo má na den misku mléka. Proto: *Čmert brał luksus!* Nepravdivá věta: Kdyby bohatí neprobíjeli, musili by chudí hladem mříti, nepravdivá jest, třeba ji byl slavný muž (Montesquieu ve svém duchu zákonů) postavil. Pravdivá však jest věta: Čím více bohatí rozumně spoří, tím větší zisk pro chudé. — Co však rozumné spoření jest, pravili jsme dříve — obmezování luksusu! —

II.

Podle našeho vyměření jest luksus nerozumné, nemravné, nehospodárské užívání statků a zahrnuje v sobě už plýtvání, maření, ničení statků, při čemž ku př. ukládání peněz beze všeho užitku do truhel nebo zakopávání za zmaření, ovšem na čas, považujeme. Nevidíme příčiny, abychom luksusu jiný význam dávali; máme za *to, že významem*, jakýž jsme mu dali, v obecném životě více způ-

sobíme, nedělíce co dohromady patří. Docílili jsme snad, že kdo článeček předešlý přečetl, velmi často bude míti příležitost zvolati: „*To je luksus*, tím se uvazuje zajíc na provázek, tak že se z místa hnouti nemůže a zhubne, když se mu nepoštěstí provázek přehryzti!“

Ohledneme-li se kolem sebe, zajisté spatříme na všech stranách dosti luksusu, ale jakéž to nepatrné luksisko v srovnání s luksusem časů minulých. A jak vytříbenější, hladší, příjemnější ba i užitečnější — totiž v celku, neboť že by se nenašel i takový hrubý a surový, jaký panoval v zapadající říši římské nebo v středověku, o tom ani dost málo pochybovati nechceme. Avšak nebude snad od místa, povíme-li si něco o luksusu bývalých časů. Obraťme se přede vším k středověku, kdež činnost průmyslová a obchodní v plenkách takřka spočívala; v tom čase nemůže býti řeči o skvostném nářadí, aniž se s výrobky dalekých zemí mnoho luksusu nadělalo, ač by i to vlastní luksus nebyl. Jediné co se skvostného nachází, jsou zbraně a pohary, při nichž ostatně převyšovala hodnota materiálu hodnotu práce a formy. Proto ku př. středověké kláštery velmi často činily půjčky stříbrným nádobím, kdež se ovšem na formu ohledu nebralo. Naproti tomu stál kov na stolní náčiní, kteréž portugalský král lordu Welingtonovi v dar přinesl, 850.000, práce 860.000 zl. stř. Podobně bylo v Římě, kdež Gracchus za výborné stříbrné náčiní platil patnáctkrát více než za prosté stříbro, a L. Crassus (konsul, r. 95 před Kristem) 18krát více. — Co se však jiných věcí týče, veliká chudoba se objevuje, tak na některých panstvích Karla Velikého nebylo více než dvou poslamek, jednoho utěráku a taktéž jednoho ubrusu. Moda jest v čase tom velmi stálá, ještě pořízení šatů více stojí než nyní, právě tak, jako je to až posud na východě, jmenovitě v Turecku. Taktéž při stavbách hledí se více na velikost a trvalost, než na nádheru a pohodlnost. Paláce Alfreda Velkého, krále anglického (zemřel r. 900) byly tak chatrně stavěny, že se musily při větru zdi plachtami pokrývati a svíčky do luceren stavěti. Tím větší luksus provádí se s plody zemskými, málo tu sice rozličnosti, avšak od všeho mnoho.*) Poněvadž nemůže rytíř sám více sníst a vypiti, než pokud žalu-

*) V islandských pověstech nevypráví se o jiných pokrmech, než o ovesné *kaši, mléku, máslu, sýru, rybách*, masu z domácích zvířat a pivě.

dek stačí, drží četné služebnictvo, aby se přebytek jeho strávil. Zvlášť u starých Němců byly celé tlupy komonstva a sluhů, — v nichž se v novějším čase spatřují zárodky stěhování národů, — a stolování ohromné bylo obyčejem i v pozdějších časích, tak se praví o hraběti Warwickovi, že denně 3000 osob hostil! Podobně bylo v Anglicku, kdež Jindřich VII. davům livrejníků velkých pánů hráze stavěl, oč se byli už dřívější králové pokoušeli. Ještě za Jakuba I.*) vyskytují se vyslancové, kteří družiny 500 osob mají nebo 300 šlechticů za sebou vlekou. Podobné věci nalezají se i později u národů, kteří mnoho středověkého podrželi. Tak neměl na příklad vévoda z Alby na konci předešlého století ve svém ohromném paláci v Madridu žádný příležitý sál, za to však 400 pokojíčků pro služebníky, neboť skoro všickni staří sluhové ba i jejich vdovy a rodiny u něho bydleli. Jedině v Madridě platil za měsíc 10.000 zl. stř. mzdy sloužícím a tak i jiní. V Moskvě choval před r. 1812 mnohý palác více 1000 domácích sluhů, nejvíce v selském kroji, bídně vydržovaných a tak málo zaměstnaných, že snad jeden pouze v poledne, jiný večer vodu k pití přinášeti potřeboval. Ba i chudí šlechtici měli 15 až 20 služebníků. —

Každá příležitost, kde může bohatý svůj přebytek sdíleti, jest v středověku vítána, proto ono nesčíslné množství hostů při svatbách atd. — hosté to, kteříž se týden a více přechovávali. Ba jeden uherský šlechtic slavil za krále Zykmunda svatbu syna svého za celý rok. — Takovéto slavnosti nevyznamenávají se vybraností a rozmanitostí pokrmů, alebrž ohromnou svou spoustou. Vilím Oranský pohostil na své svatbě hostí na 5647 koních; on sám jediný s družinou na 1100 koních přirazil. Strávilo se 6400 měřic pšenice, 12.800 měřic žita, 19.360 měřic ovsa, 3600 věder vína, 1600 sudů piva. Svatba, kterouž slavný český král Otakar II. neteři své Kunhutě vystrojil, dlouho se zářila jako hvězda první veli-

*) První král, jenž si titul krále Velkobritanského dal. Naroz. 1566, zemřel 1625. Za něho počala říše kvésti, anglické kolonie povstaly v Americe, rolnictví činilo velké pokroky, vědy a umění se pěstovaly. Přál velmi dvořanínům, byl k nim štědrý a proto se mu samotnému často nedostávalo. Když jednoho dne vyjel na procházku, byl v prostřed ulice od úředních sluhů zatknut pro 50 Luisdorů, kteréž byl dvornímu sedláři dlužen. Osobní stráž jeho chtěla sluhy úřadu rozehnati, Jakub však pravil: *„Kdo rozdává zákony, musí jich držeti.“*

kosti na obloze středověkého luksusu. A vizme, jak se r. 1578 slavila na Krumlově svatba Viléma z Rožmberka. Trvala plných 8 dní a spotřebovalo se na ni: 40 jelenů, 50 srnců, 50 tun naložené zvěřiny, 21 divokých sviň, 2130 zajíců, 250 bažantů, 4 dropi, 40 tetřevů, 2050 koroptví, 20688 hrdliček, sluk a divokých holubů, 150 tučných volů, 15 tučných krav, 546 telat, 1526 jelit, 456 jitrnic, 326 klobasů, 1150 tučných vepřů, 450 tučných skopců, 395 tučných ovec, 504 podsvinčata, 20 uzených volů, 40 uzených skopců, 350 pávů, 5135 tučných hus, 450 mladých kuřat, 2656 kapounů a slepic, 18120 živých kaprů, 10109 štik, 95 parem, 6380 pstruhů, 3400 čerstvých ryb všelikého druhu, 5200 kop raků, 150 velkých okounů, 350 malých okounů, 200 lipanů, 890 zemanů, 350 míkův, 2309 uzených mihulí, 2309 morských candátů, 1027 uzených kaprů, 956 uzených okounů, 450 uzených štik, 350 tresek, 1200 plotic, 300 žejdlíků střevliček, 530 slanečků, 250 suchých slanečků, 4 tuny solených slanečků, 4 lososi, 30947 kop vajec, 547 kop lojových svíček, 903 sudy ječného piva, 35 centů másla, 15 centů medu, 28 centů přepouštěného másla, 7 centů čerstvého putru, 13 centů voskových svíček, 2 centy sýra, 50 centů loje, 3703 1/2 strichu (korce) ovsa pro koně pp. hostův, 1100 věder uherského, tyrolského, rakouského a rýnského vína, 490 strichů mouky, 40 tun kandiského, cyprského a španělského vína! — V Abisinii až posud se jí při královských slavnostech jen maso a chléb a pije se jen medovina; za to však se nečastují jen vznešení, ale všickni prostí vojáci. — V Mindenském svatebním řádu od roku 1610 ustanovuje se, že veliká svatba nemá obsahovati nad 24, malá svatba nad 14 stolů o 10 osobách. —

Pohostinství národů na nižším stupni vzdělání musí se ovšem tomuto zvláštnímu způsobu luksusu, jenž má původ v okázalosti, jakož i dobrosrdečnosti, připsati. Arábští pohlavářové staví zajisté svůj oběd se stolkem na ulici a zvou každého kolemjdoucího, aby přistoupil, a tak se u vznešenějších Indiánů bez ustání v otevřeném kotli vaří, aby každý kdo kolem jde, vzíti si mohl.

Při takovémto luksusu bohatých nejeví se chudoba v stísněném postavení, neboť mezi způsobem života rozličných tříd nenachází se žádná propast; pomysleme jen na pastýře z místa na místo táhnoucího, který svůj majetek jenom na rozmnožení své družiny nebo k válečným *účelům atd.* vynaložiti může. To jsou zlaté časy

šlechty, kdy nikdo o jejím právu nepochybuje! Když ale šlechtic začne později místo vydržování tolika služebníků pořizovati si skvostných šatů, obživuje sice také tolik, ba snad více lidí; ale oni mu za nic děkovati nemají.

Ostatně objevuje se luksus surových časů více při jednotlivých příležitostech a tehdá mnohem pestřeji, kdežto v pozdějších dobách více celý život proniká. Jak často želíme těch dob, kdy předkové naši posvícení a masopust (ostatky) mnohem divočeji slavili. U nás pije sprostý člověk každý den svou mírku kořalky, v Rusku zřídka kdy, pak ale nade všecku míru. Roku 1831 bylo v Rusku mezi náhle zemřelými 957, kteří se do smrti spili. Když jihoamerikánští Indiané píti začnou, nepřestanou, dokud se bez smyslů neskácejí. I v jídle jsou surový národové nad míru nepravidelní. Jeden Jakut nebo Tungus pojí najednou 40 liber masa, tři muži snědí soba na jedno posedění. Jeden snědl za 24 hodin zadní čtvrt velkého vola, nebo 14 liber loje, k čemuž právě tolik rozpuštěného másla vypil. A takových příkladů dalo by se mnohem více shledati. (Viz Kodymovu Zdravovědu.)

Známá zvláštnost rytířských hradů, že mimo ohromný sál jen samé malé pokojíky pro všední život chovaly, souvisí částečně s větší významností tehdejších slavností, částečně má původ v důvěrném rodinném životě mezi panstvem a čeledí. — Nic není mylnějšího, než připisovati nižší vzdělanosti větší mírnost a střídmost. Její jednoduchost je více následek neznalosti než přemáhání. Vítězící pastýřští národové opojují se čerstvě a k své zkáze, když okusili pohar kloudnějšího požitku. —

Změna tohoto stavu objevuje se nejprve v chrámích v městech. Ve všelikém vyvinování předešla církev stát*); a z měst rozšiřuje se vzdělání pomalu a na vše strany do kraje. Zde se proto vynasnažuje nejdřevnější umění, aby vedle velikosti také krásu dostihlo. Hudba, obrazy, sochy, venkovské kadidlo a pestré háv nejdříve se sejdou.**) V městech učí probouzející se řemesln

*) Užívání skla v kostelích datuje se v Anglicku od r. 674, v soukromých domech od r. 1180, a ještě r. 1567 byla skleněná okna tak řídká, že se z nepřítomnosti šlechticů vyndavala a ukládala.

**) Jakož se za dnešní doby při snídaní zámožnějších setkávají: indická káva, čínské thé, západoindický cukr, anglický sýr, španělské víno, ruský kaviár — *aniž by* to musil být luksus.

nnost lepému zřízení nábytku a nářadí; zkvetající obchod po-náší zboží ciziny za potřebu. Tak se mění starý rytířský luk-us. Četné zevlující služebnictvo se zmenšuje. Všechny vzácnější bavy a požitky rozšiřují se ve větších kruzích lidu; místo roz-ných milostných pěvců, básníků, šašků atd. zjevují se začátky ění divadelního, místo zápasení za ohradou ujímá se střelba do rče. Při tom jest znamenité, jak se více ke skvostnosti než k hodlnosti přihlíží. V Španělských romancích z 12. století vyvi-je se náramná lepost, když se popisuje oblek Cida a věno jeho er. Na proti tomu byla prý v 15. století manželka Karla VII. inou Francouskou, kteráž měla více než 2 plátěné košile. Ba ě v 16. století dosti často to přichází, že kněžna knížeti několik il věnuje; a v témž čase ba později ještě spával měšťanský v obyčejně naze. *) A až posud hledí polovzdělaní národové e na zevnějšek zboží než na vnitřek — právě jako polovzdělanci. k u šlechty ruské, kteráž je často jen olízaná evropskou vzdě-ností a po cizinách se opičí, aniž by k tomu základ měla — a k se jenom svým odcizuje — viděti porculánové náčiní bez počtu, eréž jest bujně pozlaceno, ba zlatem a malbami přeloženo — však jest samé bubliny, hrnce json šikmé atd., nože jsou damaš-vané, cihličky, štipce pozlacené a celé krajiny jsou do nich yty, avšak nic se nehodí dobře na sebe, v úhlech je pochybeno, ra jsou bez pružnosti, šarnýry chromé — brzo se vše rozláme. k jest to pravidlo vývozců v Bremách, že dávají na zboží do neriky určené etykety (zaobalení) z velmi krásného papíru, štítky ryzého stříbra.**) Sukna do Ameriky určená bývají na pomy-ní lehká, netrvanlivá, avšak krásně upravená, uhlazená.

Takový jest luksus nevyvinutých časů a národů; z neznámosti obíjejí se statky jednoduchým sice způsobem, ale právě tak jako způsob složitější. Vizme co se z toho vyvinulo v dobách a ních kvetoucích. V dobách kvetoucích přihlíží se více na sku-né zdraví a vkusné užívání života, a proto patrno, že o pra-

*) Manželka Jindřicha VIII. musila přivolati flanderského zahradníka, aby si salát pořídili mohla, kdežto tehdá jediná loď mnohdy 3—400 kusů šatů ze zlatých, sametových a hedvábných látek do Anglicka přivážela.

**) Irská plátna v hodnotě 30—50 šilinků mívají etikety, které často 5 ši-linků stojí.

vém luksusu, jak jsme si jej vyměřili, ani řeči býti nemůže. Na nepohodlnou marnou ukázalost a blýskavost se nehledí — a takovéto snažení, v němž jsou Angličané mistři, naznačuje se slovem *komfort*. Komfort je spojen se spořivostí — ba mnohdy vypadá jako navrácení se k přirozenosti dávno opuštěné. Tak panují od časů Rousseau-a tak zvané anglické zahrady či parky, kteréž dřevnější ve versaillesko-harlemském slohu zapudily; v posledních jevila se všeliká nákladnost avšak i nepřirozenost, šroubovanost, v parcích panuje opak toho. Podobně zavrhuje nová móda obtížné, nehezké a přitom nad míru nákladné česání, parukování a pudrování, kteréž hlavně v druhé polovici a na konci předešlého ba i s počátku nynějšího století panovalo, za to si oblíbila jednoduché vrkoče u ženských, u mužských volný vlas. Podobný přechod stal se u Řeků, a činil epochu, o čemž Thukydides obšírněji vypráví. — Místo vyšívaných a portami a jinak přeložených šatů, a. kloboukú s třapcemi, jakéž se za Ludvíka XIV. a XV. nosili, povstal v pozdějších pohnutých časech jednoduchý měšťanský frak s oblým kloboukem, při nichž sice může elegan také formou, látkou a častým měněním vynikati, nikdy však tak nápadně jako dříve.*) Poněvadž se řídí každý při kupování svého nářadí a náčiní více pravou potřebou než dbaním na čest, aby sám jediný víc nebo dříve měl než ostatní, tož může průmysl výrobky své dle jednoho vzoru ve větším množství zhotoviti — za levnější ceny a mnohem lépe a trvaleji, a v tom právě vyniká pravý Angličan nad Francouze a Rusa, kteří přece ještě více mají na bývalém zvyku lnou a více ke skvostnosti a blýskání než k pravé potřebě přihlížejí. — Také vyvedl nový průmysl sílu zboží laciného, kteréž skvostné a drahé věci nahražuje, jako zboží platyrované a argentán místo stříbra, bavlněný samet, papírové tapety místo kožených a drahého gobelínu; k tomu nynější množství ocelových a kamenopisních obrazů, oblitků sádrových (gypsových), galvanoplastické věci a pravá spousta daguerrotypů a sličných fotografií, čímž se na krasovědné vzdělání a ušlechtění mysli lidu

*) Budeť vždy potřeba, aby se šat všední od slavnostního, svátečního dělil. Frak této potřebě nejlacinčji za dost činí. Jak mile se přestane slavnostní šat přistřihnutím od jiných lišiti, nastane opět zlaté užívání, obrubování kožišinou atd., což by nezámožné, vzdělané ba i vznešené tříd *velice tísnilo.*

ramně působilo a až posud působí. — V nynějším Anglicku jsou my poměrně malé avšak pohodlné a čisté; krásný a zdraví prospěšný obyčej, stráviti leto v kraji, nad míru je rozšířen; i silce jsou ouzké, ale ve výborném stavu a podle nich dobré, čisté spody.*)

Více ceny přikládá se zde pěknému prádlu než krajkám; ce ceny klade se na některé avšak silné pokrmy masité než na sčíslné omáčky, moučné a sladké věci pevnozemské kuchyně, ráž poskytovala před osmnáctým stoletím ve Franzouzích nechaných řečí. Obzvláště vyznamenává se při této novější snaze tota se svými následky tělesně a duševně dobrodějnými; čistota tová panuje jen při velevzdělaných a zámožných národech. Jako ve v Holandech, je nyní v Angličanech silně vyvinuta, kdež je dlo tak jako tabák a sůl u nás pod daní; obnášela pak daň tato 1801 48 zl. 24 kr. stř., r. 1845 96 zl. 30 kr. stř. na hlavu! — jisté veliké sumy! — Zcela jinak jest v Americe, jakož se v m sjednocují nejnepředpojatější a nejvlídnější pozorovatelé. V motném Novém-Yorku nebylo před nedlouhým ještě časem takřka dných podzemních svodů!**)

---

*) Zde sluší také zmínku učiniti o trotoárech či chodnících ve městech jakožto známce měšťanské pohodlnosti před šlechtou v kočárech. Zvlášť Rousseau je vřele poroučel.

**) Nebude snad od místa, povíme-li na tomto místě něco o nečistotě, kteráž se v hrozném stupni jeví u severních národův, kteříž se pro studené podnebí nikdy koupati a své byty provětrati nechati nemohou a pro kožený šat svůj rádi se omastky natírají. Tungusové mají vařené nebo pečené lůžko za lahůdku, a Georgi ve svém popisu všech národů ruských praví o nich: »Otcové a matky ssají dětem ústy svými smrky z nosu.« U Koryků vymývá si milovník šálkem moče své nejmilejší ústa. Naproti tomu jsou národové horkých krajin velmi čistotní, vizme jenom jak Turci ustavičně se koupají a jak Mojžíš židům mytí přikazoval, vzpomeňme na Indům svatý Ganges atd. Proto je tím nápadnější špína Hotentotů, jejichž přirozenou pleť možná jen pod očima pozorovati, kdež kouřem vynucené slze vrstvu nečistoty smyly, kteráž celé ostatní tělo pokrývá. Jak se ostatně velmi ztěžka čistota znárodňuje, vysvítá z dějepisu záchodů, že pořízení jich v každém domě za celé šestnácté a sedmnácté století se úředně přikazovati musilo. — A což u nás! Hospodárské Noviny deset let píší už o ubíhání hnojovky, jejíž žluté a hnědé potůčky na dvoře i na ulici velmi nepříjemný dojem působí, a v nichž mimo to zlato ubíhá — a zdaž dovedly *Jendrián ten staviti*? Ani v městech se to nepodařilo!

Co jsme až posud o užívání statků k pohodlí života v dobách kvetoucích pověděli, z toho zajisté patrno, kterak se mezer mezi jednotlivými stavy pořád více vyrovnávají, to však zase předpokládá, aby nebyla nerovnost jmění příliš příkrá. Dobré podělení národního jmění může nejlépe slušné pořadí národních potřeb zaručiti. Čím nerovnější toto rozdělení, tím více se obětuje marným místo skutečným potřebám, tím četnější a větší jest rychlé ba nemravné užívání statků, tedy *pravý luksus*, dle našeho vyměření. Kde jest málo boháčů, tam se obyčejně žádá více cizích výrobků než plodů domácí práce; tam zamítá luksus jmenovitě všechno zboží, kteréž se ve velikých závodech zhotovilo. Tak jest to ku př. v Indii, kamž se z Anglicka dopravují nejdražší hodiny, flinty, svícny korunové atd., poněvadž jen Nabobové po evropském zboží se ptají; jak jinak v Anglicku samém, kde průmysl vyrábí pro všechny skoro bez rozdílu! — V časech kvetoucích jest pamětihodné, kterak každý chce mít zboží nejpěknější, třeba ho bylo jen málo. Jest to hospodárské, neboť dělám-li látku vlněnou nebo bavlněnou, musím práci stejně počítati, též tak, dělám-li boty z dobré nebo špatné kůže; při špatném materiálu obnáší tedy práce právě tolik jako při dobrém a trvanlivém. Při plátně bavlněném a vlněném platím stejně za práci, poslední vytrvá déle, má tedy více ceny v sobě, první vytrvá méně a jest tedy láce materiálu vyrovnána drahotou práce. Ovšem že takovéto opatřování raději lepšího zboží než špatnějšího předpokládá jistý stupeň zámožnosti. —

Mnozí spisovatelé vynášejí luksus až do nebe, a povídají o něm, jak průmysl podporuje; nemyslí však na luksus takový, který jsme nazvali nerozumným, nemravným a nehospodárským užíváním statků, alebrž mají na mysli luksus kvetoucích dob, kterýž jsme právě popsali. Ten může míti dobré účinky na celý život i na výrobu.

Povězme však také něco o luksusu zapadajících národů; u nich nalezáme luksus pravý, zde není řeči o ukojení pravých mírných potřeb, ani o pohodlí ani o ušlechtění: zde jest blýskavost

---

A vizte jen, jak málo se u nás na venkově v selských i měšťanských bytech na čistotu drží! Nechová se sice dobytek s lidmi v jedné světnici, jakož se to dříve o Polsku vyprávělo, ale čistoty holandské jsme *velice vzdálení!* Hrozné jsou někdy venkovské hospody! —

bujnost, překypování jediným ostnem při užívání statků. Na nepatrné požitky náramné sumy se věnují, ba *drahota trávení* sama je účelem. Nepřirozenost a rozmazlenost vstoupají na místo krásy a pravého užívání života. Nejskvělejší příklad tohoto pravého luksusu podává nám Řím za času císarství. Nero dal za murhinské umyvadlo 300 talentů (asi 607.500 zl. stř.). Dvě nebo sedm jiter země, kteréž nejstarším občanům za role postačily, nepostačovaly nyní na rybníky pro císarské otroky. Peníz, kterýž vyhnanci na cestu brali, byl větší než jindy jmění nejvznešenějších. V čerstvosti ryb hleděl jeden druhého přestihnouti tak, že hosté na posled jiných požívati nechtěli, leč těch, kteréž při stole živé viděli. Popisy, jak ryba skonávající krásně barvu mění, svědčí o největším vytržení a nadšení; vynalezeno zvláštní polívky, aby se tohoto divadla lépe užiti mohlo. O tehdejších průhledných šatech praví Seneca, že ani tělo ani stydlavost nechrání. Vydržovaly se tehdá purpurem barvené bravy, ač jest přirozená barva jejich vkusnému oku příjemnější. A nejen že byly na střechách domů rybníky, i na věžích se zakládaly! A což máme říci o užívání perel ve víně rozpuštěných, a to rozpuštěných ne snad proto, aby vínu lepší chuti dodaly, alebrž aby je zdražily! (Kleopatra, Caligula.) Podobný byl luksus herce Aesopa, kterýž svým hostům předložil mísu ptáků v mluvení nebo zpívání vycvičených; mísa tato měla cenu 6000 lusdorů. — Císař Caligula dával jen z bujnosti vrchy tvořiti a vrchy rozkopávati. — Při stole měněny šaty třeba jedenáctkrát, jakkoliv to nepohodlné bylo. Pod víno dáváno mastí vonných, jakkoliv tím víno kaziti se musilo; dáváno jich tam, aby milý zápach ze všech otvorů hanebného těla se prýštil. Mnozí byli na poslubování svých otroků tak zvyklí, že musili od nich býti k jídlu a spaní pobídnuti. O jednom se vypravuje, kterak z lázně nešen, na polštář posazen byl, kdež se ptal, zdali sedí? Při takovýchto okolnostech ovšem to nevzbuzuje podivení, když kdo (Apicius) k poháru s jedem sahá, když už více nemá, než *centies sestercium* t. j. více než 666.666 zl. stř.

V tomto čase hrozného plýtvání a nemravného maření a rušení jest bída potlačených tříd a krajin nad míru veliká. — Viděl jsem, praví Plinius, jak měla Lolia Paulina pas perlemi a smaragdy posázený, kteréž 40 milionů sestercí (asi 2,666.666 zl. stř.) stály, což mohla dle *svého ujišťování* v knihách vykázati. Bylo to

však dílo loupežení jejích předků. Aby mohla vnučka, dokládá římský spisovatel, o slavnosti s drahými kameny se honositi, dal Lollius celé provincie zpustošiti a vydrancovati, a nic si z toho nedělal, že se stal ohyzdou celého východu, že ztratil přátelství syna Augustova, a konečně jedem za své vzíti musil. —

Prozatím však dosti z dějepisu luksusu, ku kterémuž jsme nejvíce Roschera užili; nahodí se nám dost brzo příležitost, abychom předmět tento zajímavý a poučlivý do podrobna vyčerpali. Avšak slovíčko ještě promluvíme o zákonech proti němu. — „Co se zákony zavedlo, musí se zákony změniti; co mrav zavedl, musí zase mrav změniti," praví Montesquieu (duch zákonů) a má v skutku pravdu. Jest veliké štěstí pro stát, ať jest malý nebo veliký, když prostota a mírnost v trávení jsou v něm panujícím zvykem; ale není v moci zákonů, aby střídmost a mírnost takovou zavedly. S cílem tím se vždy minou. Spisovatelé vypravují, že (ve Francouzích) po zápovědi látek zlatem a stříbrem vyšívaných, některé dámy šaty nosily, kteréž byly v Miláně zhotoveny a 500 dolarů stály, aniž by na nich zlata nebo kamenů bylo bývalo. — Zapovídají-li zákony některým stavům veliký náklad, kterýž jiným povolují, pak jest ještě hůř. „Přikáže-li se," praví kdosi (Montesquieu), „že jen knížata samet a zlaté třapce nositi smějí, lid ale nic: tož jest tolik, jako že se věci ty přivádějí do vážnosti a víry, čímž se v každém budí touha, aby mohl taky takové nositi.

Nejméně škodivé zákony proti provádění velikého nákladu jsou ty, kteréž přivádějí věci luksusu do hanby aneb je směšny činí, jakož jest zákon Locrického zákonodárce, Zaleuka, jenž přikazoval, že nesmí žádnou ženskou na ulici více než jeden sluha sprovázeti, vyjma žeby byla opilá; mužům pak zakazoval třepení a šat lemovaný nositi, leda když do darebných míst jdou. Jindřich IV. (král francouský) vzal si zákony tyto v známém nařízení za vzor, kdež každému zakazoval zlato a stříbro na šatech nositi, *vyjma* — tak se vyjadřuje — *nevěstky a darebáky, na jejichž chování nemůžeme bráti dosti podílu, abychom je pozornosti svou poctiti mohli.* Avšak jest patrné, jsou-li zákony takové dobré, že nejsou dobré jako zákony, nýbrž jako satyry, kteréž nemrav bičují a směšným činí.

Sirotčí kasy a spořitelny.

Od Vysokého Mýta.

♂ „Sirotčí kasy, to byla dobrota, ty pomáhaly hospodárství
ohy! Věčná škoda, že jich více není!“ Tak se mluví vůbec
u ne zdarma, i vychvalovatelé spořitelen dávají čest sirotčím
n, jakáž jim po spravedlnosti sluší a nemohou je, ať se jak-
namáhají, zastíniti spořitelnami. Ba byly to ústavy, které
haly hospodáři na nohy, že byl před pazoury „dříčů a rasů“
i vždy pomoc na blízku měl. Jakáž to byla dobrota! Člověk
si jen k panu sirotčímu, a „vzácný pane, potřeboval bych
z, nemají sirotkové něčeho nazbyt?“ — „A mnoho-li byste po-
val?“ — „Prozatím tří, čtyr set, za ňáký měsíc zase tolik.“
Tři sta sebereme, ostatní za tři, čtyry neděle se sejde, vy-
vá se pozůstalost po tom a po tom.“ — Oh, to byla dobrota,
a věčná sirotčích kas. Četl jsem v posledním čísle „Morav-
a Novin“ kratičký článeček o nich, a myslil jsem si, bratře!
lu máš! A jakž jinak bych mohl říci? Na tom, že pan si-
slíbil, nebylo dosti, pan sirotčí hned šel, udělal dlužní úpis,
ste se s dvěma svědky podepsal, za hodinu, dvě hodiny bylo
vtěleno a peníze měl jste v rukou. Jaká to byla dobrota —
láno! nevídáno! vše to nestálo vás více, než snad 30 dvacet-
za laskavé vynasnažení a stempel! — Ať to někdo teď po-

Ať se jde dlužit 4 sta, aby je hned dostal a nemusil pade-
át cestu vážiti, dvacet třicet zlatých v hospodách utratiti, dva-
řicet zlatých dohazovačům, dvacet třicet zlatých *srážky* dáti!
dostane na směnku čtyrstovou, bác ho! tři sta zlatých, ne-
laje své vynasnažení, své trmácení, své starosti! Má tři sta
kou, za něž za 6 měsíců 400 zl. bude musit odvesti, má 300
v rukou, v srdci a v duši prokříná „pijavice, dříče a rasy“ ho-
lářství a touží po sirotčích kasách, kteréž hospodáře nikdy
pouštěly! Co si pomůže s tak drahými penězi? — Měsíc utíká
měsícem, pět jich už zašlo, nastává starání — starání, kteréž
celý měsíc nedá hospodáři pokojně usnouti, kteréž ducha a tělo
o oslabuje. Čtyry sta musí odvesti — musí se 500 vydlužiti,
více, neboť srážka, dohodné, útraty atd. dělají více než stovku.
k vytlouká klín klínem, padá, padá, — kvílí a naříká, volá sirotčí
ku — ale marně, *a než se sám nadá*, praskla struna, prasklo

hospodárství, šibalové, kteří se už dříve na něm pásli, trhají se nyní o jeho hospodárství jako vrány a krkavci o tučnou mrchu! Ale hospodárství není po jejich chuti, žádá práci, žádá starosti, pořádku, žádá utrhování sobě, žádá zapírání-se — a to vše nehodí se pro ty krkavce! Některý z nich uchvátí hospodárství, promění je s někým za dům, ten přepustí je jinému, ten zase jinému, ten čtvrtému a tak to jde dále, nikdo není s to, aby pořádek udělal, poněvadž se nikomu „z nich“ peněz nedostává, a tak leží pozemky úhorem, pšeničnou půdu pokrývá bodláčí, daně a jiné dávky se neplatí, stavení více a více schází, střecha se nespravuje, na hůře a v stodole hnízdí netopýři, na mlatě stojí kaluže a vedle vyrůstá hrášek, nebo čočka, nebo pšenice — a osiřelý hospodář, oškubaný až na prášek, ubírá se někam s motykou a lopatou, aby nemusil na bývalý majetek se dívati, žena a dítky jdou za ním — všichni s truchlivým srdcem, s kalnou myslí, neboť nemají více otčiny a vše je pro ně ztraceno a proti šlehání osudu nemají útulku, nemají útočiště. — Přátelé hospodáři, vy nejlépe říci můžete, zda přeháním; viděli jste zajisté spousty takové na vlastní oči, a bylo spoust takových více nebo méně, podle toho, bylo-li víc nebo méně milosrdnějších nebo nemilosrdnějších krkavců v krajině. Bůh je naprav — ti hospodárství těžkých ran nasázeli, ti mu krve vypustili!

Roku 1850 byly sirotčí kasy zrušeny — avšak ne zrušeny, až potud nejsou zrušeny, až potud jich stává, a to je naše naděje! Tehdá, v době těžké, v době pro říši rozhodné byly sirotčí kasy ovšem maličkosti, nebylo času, aby se o nich porozprávěti mohlo poněvadž se o mnohem důležitější věci jednalo. Pracovalo se s neslýchanou pílí o znovuspořádání všech poměrů, patrimoniální právomocnost přestala, knihy a peníze svážely se k novým okresním úřadům, úředníci pohybovali se v novém takřka oboru a sotva se vyznávali, nemohlo jim tedy vedlejších věcí ukládáno býti a proto nařízeno jednoduše, aby se sirotčí peníze do spořitelen ukládaly. Pro úřady ovšem to bylo jednodušší, ne však pro hospodáře! Ale kdož věděl tehdáž o důležitosti sirotčích kas, bylo to tajemství takřka mezi patrimoniálními úřady a městskými magistráty, na vzdor tomu, že o tom byly zákony a paragrafy. — Ovšem že už rok 1786 (1. listopadu) nařízeno bylo, aby se sirotčí peníze v státních *papírech* ukládaly, poněvadž toho prý státní potřeby vymáhaly

ak bylo hned nářku a prošení veliká síla, a stavové všech zemí sili, aby zůstalo při starém; i bylo skutečně r. 1790 (11. června) ízeno, aby se dávaly 5% úroky, avšak ani to nepostačilo náky a ztížnosti se množily a tak ještě toho roku (13. prosince) ıdilo se, aby zůstalo při starém, a sirotčí peníze aby se příště ıdaly zase na hypotheky, a rok na to (22. února 1791) bylo ızení toto rozšířeno i na města a vůbec povoleno, aby se zase ı kdy jindy sirotčí peníze soukromníkům na řádné zjištění dá-. Ba ještě více uděláno! 29. dubna téhož roku rozšířeno naní toto i na kostelní a nadací peníze. Hle, jak už tehdá tčí kasy oceniti dovedli, tehdá, kdy tolik potřeb a takových náů okolnostmi povstalých nebylo. A měli bychom si jich my ıě vážiti? — Aj, musilť bychom prospěch svůj v skutku noıa šlapati a blbí zaslepenci býti. Vizme jen, jak zkušení mué, jimž v té věci slovo náleží, velikou důležitost dotyčným naním od r. 1790 a 1791 přikládají a jak tvrdí, že jen obráceı sirotčích peněz k hospodárství mohlo hospodárství těžké roky, réž se skoro celým dvacítiletím až do r. 1815 a dále táhly, státi — jinak že by bylo neskončených škod utrpělo a celku zných nesnází připravilo. A když mír říši zjednán, zdaž tehdá íšť peněz třeba nebylo na zacelení ran? Ba ovšem že bylo a tčí kasy i tehdá se prokázaly, a proto staly se hospodárství tak hé a milé jako dobrodincové, a s bolestí se s nimi r. 1850 lou-, ač — a to zajisté, neboť vyzdvihnuty nejsou — jen na krátký . Toho roku tedy přikázány sirotčí peníze spořitelnám a že ho nebylo, kdoby mocným svým hlasem o důležitosti jejich hospodárství byl přesvědčil, zůstalo při tom, a tak se až posirotčí peníze spořitelnám posýlají, kdežto tam, odkud se poují, největší nedostatek peněz panuje. Přikázáním jich spořitelı neměly se ovšem *hospodárství* odciziti, jsouť přece spořitelny ıvy, kteréž prostředky své zvláště *hospodárství* otvírají; avšak, nněme si jenom výkazů spořitelen z posledních roků a spatříme, skoro největší část prostředků jejich na státní papíry se pročovala, takže se ovšem peníze spořitelny vůbec, sirotčí však v h složené zvlášť, hospodárství ubíraly, takže zcela osiřelé zůlo a v milost nebo nemilost soukromých kapitalistů dáti se silo. Nouze o peníze byla veliká, nepřijímaly se jen drahé, ale-, a to skoro pravidelně, *nejdražší* jakých kdy svět viděl, peníze

pro hospodárství nepříhodné, poněvadž na krátké lhůty, jako jsme už dříve povídali. Sháněno tu po prostředcích, jak by s pomoci mohlo, navrhovány hypothekární banky a v skutku ote vřeno 1. července 1856 hypothekární oddělení vídenského národ ního banku, kteréž však pod 5000 zl. nepůjčuje a tedy pro kaž dého není a mimo to velikých formalností žádá, kteréž když s nevykonají, půjčka dáti se nemůže; jak se tím působnost jeh seslabuje a schvacuje, vysvítá z toho, že v šesti měsících od po četí 348 stran se hlásilo, z nichž pro neúplný výkaz 180 odmr štěno! — To však pro tehdá nepostačilo a žádáno venkovskýc hypothekárních banků, žádáno jich, a pomoc ležela na blízku *sirotčí kasy*. Na ty však zdálo se že každý už zapomněl, jinak by se byly jistě prosby pozvedly, aby se sirotčí kasy do staréh pořádku přivedly, jako se to stalo r. 1786, a otcovská naše vláda kteráž tehdá přáním a prosbám těm vyhověla, byla by jim i nyn vyhověla. Avšak řekne mnohý: Těžké ty časy už minuly, vše se vrací do bývalého pořádku, nebude už třeba, aby se sirotčí kasy zase po starodávnu uspořádaly, zastoupí je nyní spořitelny, které se silně rozmnožují. Ale chyba lávky! Poslední časy zasadily hospodárství sterých ran, a je výdatného prostředku a léku třeba aby se zacelily. Ptejte se jen, každý Vám o tom bude vyprávěti že je peněz do hospodárství více třeba než kdy jindy, má-li se sesiliti a novým požadavkům přiměřiti, nemá-li i dále býti tučno pastvou lidí nesvědomitých. Zdaliž však mohou spořitelny poskyt nouti a zdali poskytují takového léku? Nemohou a neposkytují – alespoň ne v té míře, v jaké se přáti musí, aby se hospodárstv pomoci dostalo. Spořitelny berou pořád více a více *povahu bank* na sebe; neobmezují se jen na půjčování na hypotheky — diskon tují směnky a propůjčují peníze na státní papíry. K tomu s po čátku určeny nebyly, to nebyla myšlenka, kteráž je do života vy volala; na diskontování směnek jsou v Praze a v Liberci filiálk národního banku a úvěrního ústavu — nač tedy si nehledí spoři telny jenom hypothekárního oddělení? — Ovšem je to pracnější méně výnosné, a tak není naděje, žeby od toho upustily. A nečin tak pouze české, alebrž všecky rakouské, pokud víme. Ale dejm tomu, že si zůstávají spořitelny věrny — postačí-liž a budou-li pro celek výhodně působiti? Musíme zase odpověděti, že nikoliv *Ze spořitelny těží* nejvíce nejbližší okolí, to je dokázaná věc –

zdálenějšímu kraji je více méně macechou. — Mohou se ale roz-
množiti. — Ba to má své meze; rozmnoží-li se, rozdělí se to,
o do jedné se stýkalo, na více stran, nebudeť pak míti žádná nic,
poněvadž vedení a řízení její peníze stojí, nevydělá po zapra-
ení všech povinností tolik, aby své úředníky, byty atd. zaplatiti
ohla. Posud však jsou 92 spořitelny v Rakousku, v Čechách 6,
kže přijde jedna u nás na 125□ mil nebo na 35 okresů! Co
to? Vystačí to? Patrno že nikoliv!*) — Avšak i to připu-
íme, že se spořitelny rozmnoží — budou-liž moci výhody sirot-
ch kas poskytnouti? Peníze ze spořitelny přijdou vždy dráž, ba
všelikými útratami, kteréž docházení do města, vyzdvihování
zličných potřebných věcí atd. stojí, na 10—12%, mnohdy i dráže.
k jinak však při sirotčí kase, kteráž se úřadně zpravuje, kde
edník knihy hned při ruce má! — — — A zdaž může poskyt-
uti spořitelna sirotkům těch výhod, kteréž sirotčí kasa poskytuje?
o drahou zprávu svou může spořitelna jen 4, nanejvýš $4\frac{1}{2}$ ze
a platiti — sirotčí kasa však poskytuje 5%, a při vydlužování
ždý si nechá $\frac{1}{3}$—$\frac{1}{2}$% provise líbiti, což za náhradu pro ma-
pulující úředníky postačí. — — Pomysleme si nyní, že by se
avedly sirotčí kasy do starého pořádku, jaký obrat by v Čechách
9, na Moravě 78, v celé říši 1400 takových kas způsobilo! To

*) Podáváme o spořitelnách bližší dáta. Dolení Rakousko má v 71 okresích 7, Hoření Rakousko v 21 okr. 4, Štýrsko v 65 okr. 2, Tirolsko a Vorarlberk v 75 okr. 8, Čechy v 209 okr. 6, Morava v 78 okr. 2, Halič v 111 okr. 1, Korutány v 29 okr. 1, Krajina v 31 okres. 1, Pomoří v 30 okr. 1, Dalmátsko v 32 okr. 2, Lombardsko v 102 okr. 15, Benátky v 70 okr. 8, Pešťansko-Budínská zpráva v 47 okr. 7, Prešpurská zpráva v 68 okr. 7, Šoproňská zpráva v 63 okr. 7, Velkovardínská zpráva v 41 okr. 3, Košická zpráva v 58 okr. 4, Sedmihrady v 89 okr. 2, Charváty v 55 okr. 1, Srbský Banát v 34 okr. 2, dohromady 92. Slezko s 23 okresy, Bukovina s 18, a Krakovsko nemají ani jediné. — Rakousko má 39.278 obcí, připadá tedy jedna spořitelna v průměru na 427 obcí, 3339 nemají ani jediné! Rakousko počítá 10.479□ mil, přichází tedy jedna spořitelna na 659□ mil. — (Že v Čechách při lidě dosti probuzeném a hospodárském v poměru k jiným zemím tak malé množství spořitelen jest, má své dobré příčiny — není starosti, kam peníze ukládat, průmysl a hospodárství všude se po nich ptá. Spořitelny naplňují se nyní z největší snad částky sirotčími penězi. Bylo by zajímavé, kdyby možno bylo bližších dát se o tom dovědčti.)

katechysmu, jakž se to někde v nešporních hodinách neděl trojič-
ních, jinde opět v postě děje; k tomu ještě přichází vnitřní pře-
bídné zřízení škol našich, které namnoze svou nespořádaností an
svobodnějšího vyvinováni vloh, ani přiměřenějšího vzdělávání srdce
zostření vtipu, vybroušení rozumu, vůbec obohacení ducha. nedo-
pouštějí, ba bystrého dětského ducha schvacují, suchoparností svo
mládež jen nechutí a ošklivostí proti škole naplňují. Tu zajisté vš
jako na jedno kopyto se děje; přijde-li který žák neb žačka p
prvníkrát do školy, posadí se — jest-li pranic ještě neví — ihne
mezi „abecedisty," pakli však dítko už první začátky abcedy si od
domácí stařenky aneb matky, — jako se to obyčeně stává —
osvojilo, zaujme místo druhé mezi „skladači." A tam pak dotu
jedno písmeno neb slohu hude, dokud se jí, ne sice podle ná-
hledu, ale podle sluchu nazpamět jako papoušek nenaučí. Či ale
slovům také rozumí a věci v skutečnosti poznává, na to se nikdo
neptá; — potom postoupí o jeden stupeň výše, a počíná se slabi-
káře čísti. Přeběhnouc dítě takto několikkráte slabikář — obyčejně
dokud se neroztrhá — postoupí opět výše mezi „katechysmusáry,"
odtud mezi „evangelisty" až mezi „zákonníky." vrcholek vší slávy
a moudrosti školské dosahuje, čímž je i celý běh školský ukončen
— Kdo ještě dále školu navštěvovati chuť měli — co se velm
zřídka, a to jen při majetnějších stává — stávali se jindy „do-
natisty," nyní pak jsou „učednící německé nebo maďarské řeči,"
což bylo a je největší slávou. Avšak vzal-li byste takového za 4,
5 i 6 let všecky stupně s pochvalou a vyznačením prošlého hoch
na průbu za „předčítatele," jistě byste si trhání zubů na věčné čas
uspořiti mohl, neboť by Vám slova z knihy sotva lépe vybíral, ne
nezpůsobný cikán hřebíky ze šindele. Při tom všem netřeba si my-
sliti, žeby se ve školách našich nic nazpaměť neučilo — uchovej
Bůh! naopak, celé naše školské vyučování není leč paměti moren
Učíť se zajisté katechysmu, písničkám duchovním, některým výpo
vědem sv. písma, nedělním evangeliím a epištolám, tu i tam ze
země- a dějepisu jak biblického tak i obecného, zvláště dějepis
vlasti, pak místy také hospodárství, mravopočestnosti, počítání
psaní. Ale jak to vše jde, lehce pochopíte, uslyšíte-li žáky, n
otázku: V které stolici že bydlíš? odpovídati: „V Dunaji,
Americe," na otázku: Jak se jmenoval první král Uherský
„*Adam.*" *Pan* učitel se žáky svými na zkoušce nejvíce jen teh

dobře obstojí, když posluchači věrni — svému jmenu — zkoušet nepočnou; nebo tehdy dítky zajisté úlohy své před zkouškou jím vymačené — jako z partesku odříkají. Učiní-li však někdo z nezasvěcenců otázku, zastaví se mlýnek a sám pan učitel nepřivede jej do běhu, poněvadž jest sám z kolejí vyhozen.

Tomu se ostatně ani co divit není. Naši učitelé jsou zajisté z větší částky ve vychovávání nezběhlí, neumělí, přitom mají k vyučování překrátký čas a naposledy jsou do starého šlendriánu jako červík do chřenu zaryti, že jim i při nejlepší vůli není možno co zdárnějšího vyvesti; přitom je z větší částky i veliká bída tlačí, a zastaralý předsudek rodičů, a pošilhování na každé novotárství ve škole působují, že se nemohou školy naše k svobodnějšímu pohybování a rozumnějšímu vyučování vyšinouti. Běda učiteli, který by se opovážil dáče, než předchůdcové jeho, učiti, a více rozum a vtip, nežli paměť cvičiti, více ducha a srdce vzdělávati, nežli mnohým nerozumným papouškováním ducha mořiti; pominutím cizích řečí v materské všecko rozumitelně předkládati: toho by snad někde jako kacíře a novotáře nebezpečného ukřižovali. Dítko, které se zapřením sebe — jak často mnozí říkají — po 5, 6 i 7 zim do školy posýlali, musí po svém vystoupení ze školy alespoň několik maďarských nebo německých slov breptati, sic by se lehce říci mohlo, že ani školy nenavštěvovalo! — Marná to chlouba bez smyslu rapotajícího papouška!! — Odtud pošlo, že na Slovensku nic není nového, selháka něco buď po latinsku neb maďarsku lámati slyšeti.*) — Jaký to však pro skutečný život užitek? — Nijaký! Drahý nenavratitelný čas darebnými, pro skutečný život pražádné ceny a platnosti nemajícími věcmi se nemilo Bohu promrhá a žák vyjde ze školy, kromě lačné pýchy, tak hloupý a neumělý jako do ní vstoupil. Či by nebylo pro obecné a blaho jednotlivců mnohem užitečnější, kdyby školy naše nic jiného nečinily, než naučily dítky po dětsku Boha znáti a přikázaní jeho, jako podmínku štěstí lidského ostříhati, řádně mysliti a počítati, a útlé srdce jejich vším pěkným, ctnostným a užitečným ušlechťovati? Zajisté — a proto svrchovaný čas jest, abysme se jednou i v tom ohledě ze sna probudili, a životu přiměřený, rozumný způsob vyučování dítek našich — rozumí se ze v materštině — zavedli, aby tak dítky naše skutečnými poklady

*) Před *rokem 1848 nehledělo se tak* na němčinu jako na maďarčinu a latinu.

nám od Hospodina danými byly, a hodnými údy společenstva lid ského se staly. A Bůh dá, že se to dost skoro stane, neboť vy soká vláda k tomu přihlíží, aby se staré nerudí ze škol dědinskýc vyhostilo a cíli přiměřenější, rozumné vyučování dítek všude s zavedlo, nechávajíc sama v tom smyslu „příručné školské knížky" zhotovovati. Zdař Bůh!

Red. K „vylíčení" tomuto dodáváme jen tolik, že se právě tak hodí na velikou část českých a moravských škol jako na slovenské. A jako u nás najdeš školy výborné a učitele řádné, tak jest zajisté také na Slovensku, ba známeť mnohé, kteříž by všude za ozdobu sloužili. — Podle všeho, co v Poslu z rozličných stran o školách slovenských psáno bylo a čeho jsme se v jiných časopisech dočtli, nelze jinak než vyznati, že jsou z největší části v bídném stavu; to platí také o učitelích, kteří až na nejnovější dobu takřka po žebrácku se protloukali — avšak jak tomu dlouho, co se u nás chodilo Řehořem a Dorotou? — — Nyní pod moudrým dohledem c. k. školního rady, p. dra. J. Kozáčka, a vynasnažováním osvícených mužů slovenských počínají školy i učitelé okřívati a co loni přítel z Hané v článku „O Slovensku a na Slovensko" jakožto přání vyjevil, pěkně se ujímá, a mnohá porada učitelská, o níž jsme se v novinách dočtli, — připomínáme jen Trenčínskou — mnohé české a moravské za vzor by sloužiti mohla.*) Jako u nás zůstane i na Slovensku školství důležitou věcí a jest přáti, aby osvícení mužové slovenští ani na minutu od nich zraku svého neodvraceli a vždy jako na přední stráži byli. Víme, jak obecný lid málo sobě a školám rozumí a jak výsledky jejich jen dle toho, co *se vidí*, nikoliv ale dle toho, co v duši a v srdci skryto jest, podstatu člověka činí, — posuzuje. Jest dále přáti, aby se na školách vždy k základu hledělo, a proto více národních než hlavních a reálních škol se dbalo. A kde pak se *skutečná* potřeba škol takových objeví, nechť se založí po zákoně, totiž s *mateřskou* vyučovací řečí. Před reálkami nechť se dává školám řemeslnickým přednost; ty jsou užitečnější a snadněji jest jich zavesti — je-li když pevné vůle a vytrvalosti neschází. — — Jestli že nás v celku

---

*) S velikým uspokojením čítáme, jak se všude při poradách o výborné *časopise »Škola* a Život« rozpráví a že se hojně pořizuje!

okřívání škol slovenských těší, tož nemůžeme také zatajiti hluboký zármutek svůj nad neblahým počínáním mnohých, kteří to svým vynasnažením dovedli, že se slabikář a čítanka do slovenčiny přeloží. Dopisovatel do *Cyrilla a Methoda* jeví v zprávě o tom radost, jako by na tom spása celého Slovenska závisela, a jakoby nic jiného Slovensko netlačilo než vroucí spojení s Čechy a s Moravany. — Nuže jen se emancipujte a češtinu, kteráž je uším vaším jako ruština a polština, (pan dopisovatel nemá zajisté pojmu o řečech těchto!) vymítejte a na *svou sílu* a *své prostředky* se spolehejte. Přijde snad dříve nebo později čas, kde se přesvědčíte o ovoci, kdež si přáti budete, byste byli těch, kteří jiného smýšlení byli, poučovali o jednotě. Věčně pravdivé zůstane: Dividuo et impera! a kde krůček se udělal, tam se celá dráha vykoná. Co vlastně mohli bychom skončiti, než musíme ještě slovo v náměru na český pravopis pověděti. Stará to věc, že nejvíce ti naříkají, kdož se pilností a činností svou nejméně vynasnažují, aby lépe bylo; (nemyslíme tím p. dopisovatele, myslíme jen, že dal slova nářkům takových lidí). A naříká se, že si jej učitelé a duchovní osvojiti nemohou — ba jakžby si jej osvojiti mohli, když měsíce nebo dvou měsíců práce litují? I Čech, i Moravan musí si jej osvojiti prací a přičiněním, právě tak jako každý Němec svůj! A jakýž pak rozdíl mezi českým a tím, jehož se *nyní* na Slovensku užívá, jakýž mezi českou a slovenskou mluvnicí? Nečítali jsme dříve Pohľady aniž jaké jiné listy Slovenské, ani nám slovenská gramatika do rukou se nedostala, jsme však jisti, že to, co jsme pochytili jen tak zběžně z Cyrilla a Methoda by postačilo, abychom se s každým z těch měřiti mohli, kdo si tak hrozně na český pravopis naříkají a jimž čeština jako polština a ruština zní! — Ale mnoho o tom mluviti, již dříve jsme o věcech takových mínění své přinesli, při němž ostáváme.

Revisor.*)

Ruská veselohra Revisor, kteráž se z příkazu samého cáře hrávala, jest proslavena i mimo Petrohrad a Moskvu. V posledním

*) Také už do *českého přeložen a* direkci stavovského divadla podán.

čase i v Berlíně (v Lipsku atd.) ji dávali a snad že se jí tak
v Praze brzo dočkáme; prozatím se však krátkým výtahem obsah
jejího zavděčit hodláme. Předmět veselohry té jest prajednoduch
Komické zapletení připnuto jest na hrozné zděšení, kteréž pojmul
přednosty úřadů v krajském městě při zprávě o *revisoru*, úředník
to z Petrohradu, jenž jest potají vyslán, aby vše přehlédl, o stav
věcí po kraji, o tom jak úředníci povinnosti své vykonávají at
se přesvědčil. Cestuje na zapřenou — proklaté to cestování, vši
chni pozbyli rozumu, mysl staví jim všude strašáky, svědomí a bá
zeň nedá jim spáti; usnou-li pak, cítí černé krysy, jak jim pře
obličeje uhánějí a to je zlé znamení! Podkupnost, prodajnos
nedbalost a jiné neblahé vlastnosti ruských úředníků, nižších i vyš
ších, staly se příslovím, a lid si na nic tak nenaříkal, jako na ni
kteréž považuje za metlu boží. Penězi vše se u nich pořídí, be
peněz nic. Jsouť však také přemizerně placeni, platy jejich *datují s*
ještě z časů Petra Velikého, a od těch dob hezkých pár let u
uběhlo, a proto jsou takřka nuceni, jinou stranou si zjednati, čeh
se jim k životu nedostává. Zjednávání příjmů na takovýto způso
je veřejným tajemstvím, a tak dobře o něm ví dvůr jako lid,
doufá se nyní vůbec, že se tomu přítrž učiní a to ne jiným způ
sobem, leč zlepšením platu. Úředník musí být přede vším ži
a musí v soukromém i veřejném životě svém jako úřadník si po
činati; nemá-li se tedy povinnostem svým zpronevěřovati, nemá-
mu býti zákon, spravedlnost, zaprodajným zbožím, dojnou krávou
musí o jeho vybytí postaráno býti. Potřeba toho cítí se velm
dobře po celém Rusku a proto zajisté v čase tomto vnitřních opra
i na úředníky dojde, a záležitosti jejich se slušným způsobem spo
řádají. Až se to stane, nebude úřednictvo metlou země, ba bud
na všechny poměry občanské, na vzdělání lidu a zvelebení zem
největšího podílu míti. Ale vraťme se k revisoru, který nemá tepr
přijeti, alebrž s tělem a s duší v hostinci sedí, alespoň vypravu
tak dva darmošlapové u městského náčelníka shromážděným otcům
úředním. Darmošlapové tito, kteří všechno vědí, všechno vyču
chají a pro novinku vše by učinili, jsou dva statkáři, dvojčata té
hož ducha, kteří se ničím nerozeznávají, než písmenkem ve jmen
Vypravují tedy pánové Dobčinský a Bobčinský, sotva že ducha p
padají, jeden druhého překřikuje a doplňuje, kterak se v hostin
setkali s mladým člověkem, jenž jim přemýšlením svým byl napad

ali se hostinského na jmeno hosta a dostali za odpověď, že to jaký úředník z Petrohradu na cestě do Saratova — podivno ak, že zde už dva týdny sedí, aniž by byl kopejku zaplatil.

Oba novináříkové uhodli hned na místě, že to nikdo jiný býti může než revisor na zapřenou cestující. „Co by zde dělal, když ce do Saratova?“ A k tomu neomylné ty známky jeho vyzvěčství. Cokoliv činili dobří pánové Dobčinský a Bobčinský, kam vrtli, nic mu neušlo, ba při jídle i na talíř jejich pošilhoval. Takový pozorovatel!“ Sbor úřadníků s městským náčelníkem v čele st přesvědčen. Nikdo jiný to býti nemůže. Kdož by uměl tak evrubně pozorovati jako revisor na zapřenou cestující? Dva týdny už přítomen! — při té myšlénce je pan městský náčelník bez ebe. Co se všechno v posledním čase nestalo, z čehož bude mu- t účty skládat! „Žena poddůstojníkova vybičována, arestanti bez šelikého opatření, na silnicích nepořádek atd. atd.!“ Co je dělat? emýšlí, sbírá se a uzavírá, že vše vynaloží, aby mstícího se ducha postavě záhadného mladého úředníka z Petrohradu ukonejšil. dyž byl něco, zejmena co se silnice týkalo, přikázal, a jiné před- isy a rozkazy dal, spěchá do hostince a uvádí se mladému úřed- íkovi v poníženosti a na všech údech se třesa. Ale jaké to sple- ní — mladý člověk vidí zase v městském náčelníku pro své dluhy tící se spravedlnost.

Takovéto spletení ve veselohrách i jiní líčili; ale tak původně do takových podrobností nikdo nevnikl. Každé slovíčko líčí moc- tahem povahy obou mužů a povahu jejich postavení obapolně ného; a při tom vše spočívá tak na pravdě vnitřní a na duše- ných základech, že pravý úžas vzbuzuje. Chlestakov je člověk ce otevřeného, bez myšlenky a při tom obmezený; tak se ob- je při prvním setkání s městským náčelníkem. Nepomyslil ani to, aby k svému ospravedlnění zástupníku vrchnosti, jenž se ému nad míru zdvořile a přívětivě chová, a právě proto se mu více nebezpečným býti zdá, aby mu pravím k svému ospravedlnění straku na vrbě ukazoval. Chrání jen svou kůži a to nej- e s ostýchavostí později s zpurností; z prvu se omlouvá, ěji se hádá. Chová se při tom jako dítě, kteréž se bojí a ň svou vzdorem a křikem zakryti chce. Na uctivé oslovení lníkovo, jenž příchod svůj omlouvá povinností úřední, sta- se o to, aby *se pocestným* nic na příkoř nestalo, žvástá

Chlestákov v nesnázích: „Nemohu za to . , . v pravdě všecko zapravím... dostanu peníze z domova.“ Předpokládaje, že na něho hostinský žaloval, snaží se hájiti sebe, že na vzájem hostinskému přidává. Zlost, do níž ho řeč svedla, činí na náčelníka, vlastní svou bázní zavedeného, dojem, jenž ho v důmínce o mladém muži je posilňuje, kdežto jí mladý ten člověk každým slovem odporuje. Čím více se Chlestákov bez obalu vyznává, tím více ztrácí náčelník hlavu a vidí se prodána a prozrazena. Čím zoufaleji se mladý člověk brání, tím více vzdává se náčelník na milost — až ho opakované ujišťování Chlestákovo: „teď potřebuju peněz, teď nemám kopejky!“ k sobě přivede.

Ne snad žeby poznával, kdo vlastně před ním jest — Bůh uchovej! odvažuje se jen viděti v řečeném ujišťování *chytrý obrat*, spasné pokynutí, jak by se z povážného tohoto postavení dostati mohl. „Potřebujete-li v skutku peněz nebo čeho jiného,“ praví ochotně k mladému člověku, „jsem připraven v tom okamžiku... povinnost moje žádá, abych pocestným vypomáhal.“ — Nabídnutí toho chopí se bez okolků mladý dareba, jenž od otce domů povolán, cestou vše prohrál. Prosí náčelníka za 200 rublů, kterýž mu ve své radosti nad přístupností přísného úředníka zčerstva 400 rublů strčí. Chlestákovu však se ani nezazdá, žeby náčelníka cos jiného k tomu vybízelo, než pouhá úslužnost a proto důvěrností mu splácí; bez obalu mluví o svých poměrech; otec prý ho domů povolal, rozhněván, že to v Petrohradě ještě nikam nepřivedl. „Zdálo se mu, jak tam člověk přijde, že už na něho s Vladimírským řádem čekají. Poslal bych ho tam samotného, aby se skrz kanceláře prodral.“

Všechny takové řeči, čím méně je náčelník s posláním Chlestákova srovnati může, potvrzují ho tím více v důmínce o neskončené chytrosti, kterouž chce revisor své tajemství zachovati. Vystup končí tím, že Chlestákov ochotně přijímá nabízený mu příbytek v domě náčelníkově. A zde se jakožto revisor, jehož zapřen jest veřejným tajemstvím, během celého kusu slaví a chová, popláci a zapřádá, holdováním, prosbami a žalobami zasypává. Všem tomu vyhovuje dle povahy své s dětinskou lehkomyslností, kterou vše přijímá, vše si líbiti nechává, ale v nic se s pevnou myslí v jednom směru, ať jest to opravdové nebo žertovné, nepouští. *Ba i tehdá,* když se mu vyjasňuje, že ho lidé za někoho zcela j

ného, vyššího mají, zdá se mu to sice žertovné, avšak nevšímá si toho; jediné co za dobré učiniti uznává, jest, že dá později o celé té věci známému novináři do Petrohradu zprávu — „píše články, ať im vyčeše.“

Náčelník chová ve své paní a dceři skvostné exempláry malo-městských koket. Chlestákov nemá praničeho proti tomu i jedné, druhé, jak se říká, „borovici krájeti.“ Matka ho zastihne, když právě před dcerou klečí. Děvčo vzdaluje se, pozorujíc hněvivý výraz tváře matčiny, Chlestákov však odpovídá na máterské podivení novým padnutím na kolena. „Milostivá paní, shořím láskou... Rozhodněte: Život nebo smrt!“ Milostivé paní zdají se být nadšená slova Chlestákova neurčita: „Nemýlím-li se,“ praví, „žádáte tím o ruku mojí dcery?“ — Chlestákov: „Nikoliv, miluju Vás! . . . S plamenným srdcem prosím za Vaši ruku!“ — — Nové podivení milostivé paní, ale mnohem mírnější než prvnější, když Chlestákov i nohou dcery její spočíval. „Dovolte, abych poznamenala . . . já jsem tak jaksi . . . jsem vdaná.“ — — Chlestákov: „To nic neděla . . . láska neuznává nijakého rozdílu... už Karamzín pěl: A když také zákony brání . . . my se dáme ve stín háje; za Vaši ruku prosím, za Vaši ruku!“

V okamžiku tom vstupuje zase děvče, dostává však nové naučení od matky; Chlestákov zůstává na kolenou, náhle však se chopí opět ruky děvčete a volá: „Milostivá paní, nestavte se štěstí našemu v cestu, žehnejte naší věrné lásce!“ — Dětinská zamilovanost Chlestákova objevuje se v následujícím výstupu, kdež náčelník přichází a dosti mysli netroufá si míti, aby v námluvy „Jeho Excelence“ věřiti mohl, a „za nehodna“ se prohlašuje „tak vysoké cti.“ V pocitě nepochopitelného štěstí připouští konečně ke všemu. „Čiňte, Vaše Milosti, dle libosti . . . Nevím v skutku, co se v hlavě mé děje . . . Jsem nyní tak hloupý, jako jsem ještě nikdy nebyl...“ a i otcovské požehnání dává s pokorným ohražením: „Bůh dej vého štěstí . . . já nejsem na ničem vinen.“ Zasnoubení hrdiny plývá s odjezdem jeho; sluha byl ho totiž dříve už přemluvil, aby a odjezd pamatoval a vstupuje v slavném okamžiku zasnubování e slovy: „Koně jsou zapřaženi.“ Chlestákov se také hned loučí — „pouze na jeden den,“ nechá se nadějeplným tchánem ještě jednou dlika penězi, jako byl dříve už dostal, opatřiti, a — zmizí.

Nyní *přichází páté dějství* a s ním rozřešeni celé pletky. Nej-

slabší stránka pana poštovního jest nahlížeti v tajemství psaní, a slabá ta stránka nemá tak původu v *politických ohledech* jako ve zvědavosti; jest to sladký zvyk jeho, psaní na poštu daná otvírati a čísti. Jak mile Chlestákovo psaní na novináře do Petrohradu do rukou dostal, nemůže odolati. Čte a doví se o svém a svých přátel omylu, sdělí je náčelníkovi, právě když se celá honorace sešla, aby mu štěstí přála. Všichni zůstanou, jakoby je elektrická jiskra byla projela, *zkamení* však, když žandarm vstupuje a hlásí: „Úředník z Nejvyššího rozkazu z Petrohradu přibylý zaprošuje pány k návštěvě.“ — To je pravý revisor. —

Patrno, jak se v kuse tomto hospodárství ruského úřednictva ostře líčí, a proto s dychtivostí čekáme, zda se také v Praze dávati bude a kdy tiskem vyjde.

Naši živnostníci.

Poznámky bloudilého Pražana za parných dnů červnových a červencových.

Pd. O živnostnících síla papíru už se popsala; vyčítány jim nedostatek špekulativnosti, spolkovitosti a litováno při nich nehnulosti, lenosti a věrného přidržování se starých zvyků a obyčejů u provozování. „Slepí jsou,“ praveno na jedné straně, „jinak by každé příležitosti použiti uměli a nečekali by, až se jí jiní chopí. Vezměte ku př. jen to, jakou výhodu mají nyní místa podél železnice; u nich se čeká na vlak, u nich se slízá s vozů. Pořád přicházení a odcházení cizinců. Jindy toho nebývalo, leda že v čas trhů více lidí se sešlo. To však bylo jednou za uherský měsíc, nyní jest to pravidelně každý den, poněvadž se potřeba cestování dobrou příležitostí dostavila i vzbudila. Zda si toho všimli všichni hospodští? I uchovejž Bůh! Slepí jsou, jinak by byli poznali, co změniti, co přidati třeba, aby hospody jejich s novým světem se srovnávaly. Všude to ovšem není, některé hostince podél železnic zasluhují všechnu čest a chválu (až na to hrozné nabírání kapsy!), jiné však jsou prabídné a působí nemile na cestovatele, kterýž používaje pohodlného a rychlého cestování, rád by také nějaký pokrok v hospodách spatřil. Ale tam leží pěkná zahrada ladem, kdežto by s skrovným nákladem pěkně zříditi dala; míst, kteréž utěšenou vyhlídku *poskytují*, nikdo si nevšímá; cesty do hostince vedoucí jso

ákové, že člověk, sleza s pohodlných vozů a maje snad několik uřích ok, slyší všechny andělíčky zpívat. Jak pravím, nepatrného ákladu jest třeba a pěkné příjmy jsou podnikateli pojištěny. O tom šak nechce nikdo slyšeti a zůstává všechno při starém! „Já řku, odél té cestičky dal bych kaštanů nasázeti, tam tím kamením, kteéž na hromadě leží a jenom překáží, dal bych díry a rokliny tyto eštěm způsobené vysypati, po obou stranách pohodlný chodníček ro pěší zříditi, a mnohý by potom zavítal, který raději na železnici zůstává a sem a tam se prochází, aby se jen utěšené té cestě yhnul. Pohodlnou cestičku dal bych pořídit tam na vrch, a na rchu stála by brzo roztomilá besídka s dvěma třemi stoly a vůkol y se zelenal akác a jiná houšť. Sličná vyhlídka (s dobrým pivem) nohého by sem přivábila, kdo nyní dole zůstává, aby se neunaíl.“ — Ale což platno povídání; usmíval se pan hostinský, myslil i svůj díl a řekl konečně: „Nebude z toho nic, sahá to do kapsy, idé o to nestojí, necháme toho.“ — „Jak chcete,“ odpověděl mu iný z hostů, „neuděláte vy, udělá jiný, který si dovede vedle Vás ísto zjednati.“ — — „A jak by to mohlo být, vždyť se zde dva ospodští neuživí. Kdo zde na železnici vstoupá? Samá skoro chuina, kteréž je vydání na třetí třídu veliké. Kdyby čtvrté a páté řídy bylo, zajisté by je volili. A kdo zde slézá? Také žádní lidé, teří by co vydělat dali. — Jak by se mohli tedy dva hospodští uživit?“ — Já řku, kdyby kde v Americe tak rozkošnou krajinu ěli, jako je Vaše, dávno by z ní kořistili. Vy však si nerozumíte. ste na blízku města Prahy, poskytněte pohodlí a ti, co pro nepohodlí, pro špatné pivo a špatnou kuchyni venkova se bojí, rádi sem vylítnou! Zkuste toho! Velkoměšťák chce mít své pohodlí. U Vídně omu porozuměli a za to vyjíždějí tam každou neděli anebo v pěkné dny všední tisícové lidí na venek a že z toho hospodští škodu nemají, netřepa povídati. Mnozí, jenž by byli v městě nic nepořídili, ide si udatně na nohy pomohli. — —

Kdo se rádi sklenicí piva posilní, zajisté vědí, kde bylo letos v Praze nejlepší pivo, neboť pověst o dobrém pivě rozlítne se jako po telegrafu po městě a každý chvátá do té Mekky. Ale bylo to také pivíčko! Jako křišťál jasné a jako malvaz! To byl ležáček, jakého dávno nebylo — sliny člověku houštnou při pouhé vzpomínce na ten výborný *ležák*. Škoda ho, že je už vypit. Začátkem srpna *nebylo už pinty dostati*. Žádné špekulativnosti ti lidé nemají,

co by se bylo do zimy ještě ležáku vypilo a třeba byl o krejcar při džbánku dražší! — Mnozí ani věřiti nechtějí, že by to možná bylo, právě tak jako nechceme věřiti v smrt přítele, kteréhož jsme byli před několika hodinami objímali. Dávají si naliti — není to už ten malvazový ležáček; pan starý stům lidí velikou bolest připravil, naříkají na něho, že o 300 sudů nedal více navařiti. — Je prý sice tam i tam také dobré pivo, praví ctitelové Bacchusa, ale ne každý, kdo ho zkusí, chválí je, neboť je těžší, nemá té příjemné lahody ani té občerstvující řízkosti. Ani zahrady tam není. Přátelé pivečka projdou několik zahrad, několik besídek, povídají si, kde co našli, druhé Mekky však není k nalezení, i litují pořád, že pan starý o 300 sudů více navařiti nedal, teď že mu nejpěknější zahrada ladem leží! — — Neumíme ještě z okolností příznivých těžiti!

Promine mi však mnohý, když k těmto líbezným vzpomínkám přidružuju také vzpomínku na smutnější věc. Jak se mnohému na vzdor malvazu žlučí zamíchalo! „Pivo, pivo!“ volal snad padesátkrát, po pivě však ani památky. Sem a tam se staví, sklepnice a sklepníci div si ruce nepotrhají, osm deset sklenic najednou přinášejí a odnášejí — kam to ale stačí? Železnice aby zrovna od sklepa byla a pivo aby se v sudech přiváželo ke každému stolu. Pivo, pivo! volá se ze všech stran. „U všech černých, kdy dostanu pivo!? — Dovolte, co pak je to za posluhu, půl hodiny už čekám a žádné pivo!“ — — Hned, hned, hned! odpovídá krátce sklepník, ale toho se nikdo nenapije. Žízeň voláním jen roste; „čertova obsluha, za nic nestojí!“ Konečně vyjde příčina toho na jevo. „Což myslejí pánové, že se přetrhám? Pánové musejí vědět, že je mi jedno, ať se jeden sud anebo deset vytočí — já z toho ničeho nemám. Jsem placen na týden.“ V prvním okamžiku nikdo si toho valně nevšímá, sílí se ale hrubě dárkem božím, jenž se perlí, jakoby tisíc bůžků v něm bylo. Později však začne se o tom rozprávět, a „jsem placen na týden“ stává se heslem rozmluvy. Na sklepníkovo pokynutí každý se vynasnažuje nějakým tím krejcarem mu pomoci, aby z toho něco měl, když se o devět sudů víc vytočí a když mu denně, zapomenuvše na plat, mnozí odejdou. Pro sládky však, kteří dobré pivo točí, leží v tom pokynutí, aby neplatili na týden, alebrž z uložených peněz jistá procenta poskytli. Pak ovšem záleženo bude *sloužícím duchům* na tom, aby si nikdo nestěžoval, alebrž každý

okojen byl a pro špatnou posluhu na dobré pivo nezanevřel. —) také patří k celku; v dobré posluze jeví se, že pán živnosti é rozumí a že všeho používá, aby sobě a jiným posloužil. —

„U nás ve Vídni by se toho jinak chopili, kdyby takový od- t měli," povídal mi kdosi, když jsme z uzenářského krámu vy- ázeli, v němž bylo lidí jako much, aniž se dočkati mohli, kdy na řada dojde. Sádlo, maso, uzenky a jiternice, šunky a špek jde jako na dračku. Kdo by pak rád něčeho na místě pojedl, má za ímem pokojíček, kamž se mu přinese, čeho si žádá, a na ten kojíček právě mělo se vztahovati, co Vídeňák onen pravil. „Po- ytuje výhodu každému. Prosím Vás, kdo může předpolednem bo odpůldne hned do hostince jíti, aby něčeho pojedl? Vyleze vysoko a člověk nedostane kousek něčeho, alebrž celou porci. tomu sklenice piva a 20—30 kr. je hned vydáno. Takovou vý- u nemůže každý učiniti a proto viděti jest „hodné pány," kteří v uzenářském krámě zastavují. Mnozí pořídí si tu lacinou ve- i a hlavně studentstvo umí příležitosti této užiti. Nepříjemné ik jest prodírati se skrz celý houf lidí a hodnou chvíli potom kati, než se komu ulíbí něco přinesti. U nás ve Vídni, pravím, ednali by vedlejší krámek, ten by slušně spořádali, zjednali by láštního posluhovače a jsem jist, žeby navštěvovatelů co den při- valo. Zde však příležitostí takových použiti neznají!" — —

Onehdy vyšli jsme si dále do okolí Pražského a stavili se v spodě. Koulelo se, i přidali jsme se k ostatním, abychom si ku trochu vyházeli. Hrálo se dobře, padalo osm, sedm, více ině, a „pane mistr, postavěji!" volalo se, když všechno padlo. odívejme se," pravili někteří, jenž byli také z Prahy zavítali; odívejme se, jak se ten svět zvedá, přibylo řemeslo a máme teď stry stavičství kůželek." — „Pravda, tak se práce rozděluje, ždý kousínek, všichni dohromady celek." A v tom zase: „Pane str, postavěji!" opět devět leželo. „Pan mistr se zapotí! Krejcar o pana mistra! A kde že má tovaryše, pan mistr?" — Tak se ovilo a všeliké šašky si z něho tropili. Všimli jsme si ho více; patrné to mužisko as v třiceti letech, v orleánové bundě, dýmku ústech. Dával si na čas a každou chvíli pohlížel, zda mu někdo hodí — stalo se to ale po řídku, neboť krejcar mu mnozí ho- ti nechtěli, zdálo se jim to málo, groš hoditi bylo zase škoda. Ám se, *co je to za člověka;* že prý to skutečně mistr, krejčí,

který se stal před pěti lety měšťanem a hned na to mistrem. Jakožto mistr pak se oženil. „Měl jste vidět, jaké slávy bylo, když bral za mistrovství, více než sud piva se vypilo. Slavil to jak náleží. Měšťanství více 40 zl. stř. ho stálo. Žena mu něco přinesla, za krátký čas bylo to však pryč, s řemeslem to nešlo, neuměl ani kabát ani spodky udělati, zkazil to několika a jiní mu více svěřiti nechtěli!“ — „Postavějí, pane mistr!“ ozvalo se v tom. Koule byla všech devět porazila. Pan mistr si řádně odbafl, skočil si pro groš, jenž mu hozen, a stavěl jako šílený. — „To jsou páni mistři!“ povídal soused náš dále. „Kus řádné práce zrobiti nedovedou a chytají se potom, když ženu a několik dětí na krku mají, všeho, aby se jen obživili. Nádenničit, to se jim zdá přece příliš sprosté, ač se toho později také chytají. Hlad je k tomu nutí. Dříve však se shánějí po mimořádných výdělcích, stavění kuželek, pletení vlasů, chytání ryb atd., to bývají jejich práce. Na dlouhý čas se při tom neudrží, to se rozumí, pak se najmou na mlat, později ke kravám nebo volům, kdež kazí pole a potah, poněvadž věcem takovým ani za mák nerozumějí, a pluhy a brány volají ze zoufalství o pomoc. Na vesnici by se ještě taktak hodili; čeleď potřebuje sprostší obuvi, je tu častěji správka atd., zkrátka, mohli by se uživiti. Ale za celý svět by do vsi nešli, jsouť měšťané! — Kdyby několik zlatých měli, mohli by sprostší zboží na trhy hotoviti, ale poslední groš dali na měšťanství, na mistrovství a na svatbu. — Pravdu má Posel, když praví, že druhý den mistrování takových lidí je první den bídy a nouze! — Měl jste vidět, když se švec náš N. ženil, jaké to bylo slávy, jakého tance a jásání. Třetí den však vytáhl vlas a seděl celé půldne při řece, a tak to dělal od těch dob pořád. Co schytal, večer se usmažilo a byla večeře. Později nestačil vlas a užívalo se kebule. Ryby však se přejedly, sáhlo se k lepu a chytali se ptáci na vějičky a na bidla. Takové ševcovství vedl švec náš; kdyby se byl chytil přištipkování a sprostší práce, mohl se dobře uživit.“ — Tak rozumoval asi soused náš; pověděvše, že jsme také známí Posla, pravili jsme mu, že co nyní povídal, brzo v tobolce shledá. Že jsme slovo drželi, dosvědčí mu řádky tyto. Že nám pan mistr kuželkář poskytl cestou dobré látky k všelikým poznámkám, netřeba zde povídati, snad i čtenářům historie jeho dá podnět k přemýšlení o mistrovství a měšťanství těchto *lidíček, jimž by* vlastně tovaryšský vák a pocestní hůl nejlépe slu-

šely, aby se v světě trochu lépe poohlédli a vědomosti všeho druhu — ne jen co se řemesla týče — nasbírali. Pak by mohli něčím býti, kdežto nyní dříve neho později holi žebrácké se chytají.

Avšak pravda, nesmím ještě na něco zapomenouti; povšimli jsme si housek na stole ležících. Jakéž to mizerné pečivo, bez formy, bez úhlednosti, rozprejskané, bledé, jakoby se bylo na slunci peklo — zkrátka, mizerné. Ptáme se jako mimochodem: „Jak jste s pečivem spokojeni?“ — „Darmo mluvit, podívejte se, zde jest výrobek našeho mistra. Mohl by lepší péci, kdyby si pořídil lepší pec, ale do toho se mu nechce, zrovna jakoby se byl do pekárny po svém dědečkovi zakousl. Raději peníze půjčuje, my pak musíme se s takovou mizerií spokojiti.“ — „Že půjčuje peníze, pravíte?“ — „Půjčuje, půjčuje a to hezky draze, tolik mu ovšem řemeslo vynesti nemůže, a proto se šlaka stará o pec. A proč by dělal víc než musí? Jsou zde tři pekaři, jemu však se žádný nevyrovná, on peče nejlepší zboží!“ — To je zase příklad, jak znají řemeslníci naši kapitál živnostní oceniti. Jak musíme při takovýchto okolnostech toužiti po řemeslnických školách, kteréž by mimo poučení i čest jakous živnostní mládeži řemeslnické vštípily. Jakž musíme toužiti po svobodě živnostní, nebo — jiné meze na takové řemeslnictvo není.

Red. Vidí se nám několik slov stranu míst podél železnic dodati. Učinili jsme poslední neděli výlet do Roztok. Když člověk celý týden sedí a v městě uzavřen jest, není nad výlet do okolí. Tam schvácená mysl opět svěžesti nabývá a člověk v kruhu přátel stráví několik utěšených hodin. Ale jaké zklamání na místě, zvlášť když se nebe zakaboní a déšť každou chvíli koupelí hrozí. V zahrádce nespořádané, neurovnané snad pět, šest stolů a ty už jsou obsazeny; co zbývá jiného, než všecky kouty prohledat, nenalezne-li se anebo nedá-li se zbit něco stolu podobného. Po dlouhém čekání je stůl pořízen, několik starých truhel z chléva a prkénka od rdolků poslouží za sedadlo a tak se vše posadí. Jaká v tom poesie — bídná, chudá jen prosa. V tom začne krápat, a vše se žene do šenkovny — smíme-li na sáh nízkou 4□ sáhy obsahující světnici tak nazvati. Po dlouhé, dlouhé hodině vyjasní se nebe trochu a možno pomysliti na procházku, nebo do zahrady jíti nemá nikdo chuti. *Jde se tedy, před námi jsou* dva páni a roztomilá slečinka;

uhnou se v levo do zahrady k hromadám švestek, v nichž se hlídač přehrabuje. Slečince chutnala by švestka se stromu a úslužný pán utrhne a podá jí. V tom hlídač vyskočí, oči mu jako vejra kolejí. „Za tu švestku dají zlatku!“ huláká nezdvořile. „Jste blázen? Vždyť jdeme švestky kupovat.“ — „Voni jsou blázen, za švestku co utrhli dají zlatej po dobrém, nebo klobouk sem a k představenému!“ — To patří také k venkovskému vyražení, a kdo po romantice touží, nalezne tu dosti látky. Tak se vábí Pražané na venek! —

Drobty z Poslovy tobolky.

Galerie podobizen darebáků v hlavním policejním úřadě v Novém Yorku. Štětec malířův slouží také praktické potřebě a stává se velikým dobrodiním pro celek. Co se nejlepším policejním popisům často nepodařilo, toho se štětcem docílilo. V Novém Yorku nebude brzo většího darebáka, kterého by každý dobře poznati nemohl, není-li mu jen cesta na policejní úřad obtížná. Tam visí proslavení darebáci měšťští vedle sebe na zdi (totiž jejich podobizny), a komu na tom záleží, může tahy jejich řádně proštudovati, aby mu z paměti nevyšly. Až posud bylo 237 výtečníků z gardy darebáků přinuceno malířům sedět — od těch dob, co zpráva tato z Ameriky přišla, rozmnožila se asi znamenitá tato sbírka, která ostatně ještě jinak výborně působí. Kdo z vyobrazených podá neomylné důkazy svého polepšení, toho podobizna se se zase sejme — zajisté to pěkný cíl, potu šlechetných hoden! A v skutku našlo se několik pošetilců, kteří se namáhali, aby podobizny jejich každému přístupny nebyly a oni sami aby zcela neznámi zůstali.

Nové, velmi přiměřené vozy na mléko jsou na Rábské železnici zavedeny, kteréž zajisté mnoho k tomu přispějí, aby se Vídeň dobrým mlékem zaopatřovala. Mohou v celku 100 věder pojmouti, kteréž, jak dlouho jízda trvá, na ledě spočívají, ku kterémuž cíli zvláštní sklepy na led zřízeny jsou.

Obchodní a živnostní komora Temešvarská uzavřela zříditi stálou výstavu přírodních plodů, staviva a minerálů, aby poskytla průmyslníkům všeho druhu příležitost o *povaze, nalezišti* a ceně těch věcí se poučiti.

Bavlna. Od posledních 80 roků 300krát, a od roku 15 16krát více bavlny se v Evropě zdělává. Anglicko samo veškeré dovezené surové bavlny zdělává, a potřebovalo by ní, aby bez mašin týž výrobek vyvedlo, neméně než 91.380,000 i, tedy veškeré obyvatelstvo Francouz, Prus a Rakous. Anský průmysl bavlněný má parních strojů za 88.000 a vohnaných mašin za 9150, dohromady tedy za 97,150 koňch sil, kteréž 20,000,000 vřeten pohybují a dle francouzho učence Araga za rok nit upředou, kteráž jest 51krát dlouhá, co obnáší vzdálenost země od slunce, tedy 21krát milionů, tedy skoro 1200 milionů poštovních mil. Od roku 31—1785 spotřebováno pouze 108,090 centů, kteréž od roku 51—1855 na 7,115,000 centů vystouply. Rok na to (1856) otřebovalo se 9,138,000 centů.

Nové tuhové sloje v Čechách. Tuhu zajisté dý zná a nezná-li, ať jen vyndá z kapsy tužku nebo jak jindy říkávalo: olůvko a prohlídne si dobře částku, kteráž v dřevě zasazena a píše. To jest tuha, kteréž se mimo užívá za mazadlo na nápravy kol, do pánví a na čepy; é se jí užívá při výrobě tyglíků na roztopování kovů. Věky řečeno, jest tuha staré, velikým tlakem sležené uhlí neané, a pochází tudy z rostlinstva v dobách předvěkých zanulého. Až posud těžilo se v Budějovickém kraji nad 40,000 tů tuhy, kteráž se nejvíce prostřednictvím Pražských domů Německa a Anglicka vyvážela. Největší podíl na tomto výku mají knížeci Švarcenberské doly (největší u Švarcbachu Krumlovsku), z nichž se ročně skoro za 300.000 zl. stř. ývá. Toto odvětví hornictví v nejbližší snad budoucnosti cně zkvete, neboť jak zprávy z Bechyně zněji, objevily se blízkém okolí za minulého jara bohatá ložiska tuhy a už se é utvořila společnost, kteráž je zdělati chce. Společnost konala už kolem Rataje, Radětic, Bernardic, Drašic atd. předavní práce a na mnohých místech odkryla už překrásnou tuhu. . července odbývala společnost v Bechyni shromáždění, v mž se radila o stanovách a o tom, co by dále činiti bylo. plní-li se očekávání, co se týče tuhových ložisek, toť moá podniknutí vše dobré předpovědít. — Na blízku Vltavoa, středišti to plavby na střední Vltavě, jejíž síla se zde tou Lužnicí zvětšuje, má velmi laciný dovoz do Prahy a odtud le pojištěný.

Obecní banky ruské. Dle posledních zpráv je Rusích 17 banků obecních, městských, a sice v 6 městech bernských a v 10 okresních. První takový bank byl zalon r. 1788 ve Vologdě; r. 1809 v městě Slobockém, v gurnii *Vjatecké, tak zvaný bank* Amfilatova; r. 1828 v Osta-

šově, v gubernii Tverské, tak zvaný bank Savina; r. 1836 v Irkutsku, ve východní Sibiři, a ve Verchoturju, v gub. Permské (bank Popova); r. 1843 založen v Tomsku obecní bank sibiřský, a v Porchově, v gub. Pskovské, bank Žukova; r. 1844 v Penze; r. 1846 v Ustjugu, v gub. Vologodské; r. 1847 založeno 8 obecních banků: v Archangelsku, v Kazani, v Zarajsku, v gub. Rjazanské, v Rostově, v gub. Jaroslavské, v Kolomně, v gub. Moskevské (bank Kizlova), v Irbitě, v gub. Permské a dva banky v Libavě, v gub. Kuronské. Banky ty obecní jsou pod přímou zprávou rad městských. Základní jistiny všech těch banků povstaly buď z obětí rozličných osob (dle nichž se posud jmenují) neb z dobrovolných skladek měšťanů aneb z kapitálů obecních. Účelem jejich jest hlavně, aby podporovaly průmysl a obchod měšťanský (někde vydržují také dobročinné ústavy). K tomu konci 1) přijímají kapitály na 4 za sta, zůstanou-li nejméně rok v banku leželi; 2) půjčují na 6 za sta, a sice *a*) na směnky, *b*) na domy nebo na pozemky měšťanů; *c*) na rozličné státní papíry. Čtyrem bankům (Amfilatovskému, Savinskému, Penzanskému a Irbickému) dovoleno, aby za díl svých kapitálů zakládaly fabriky a jiné užitečné závody. — Banky ty přinesly velký užitek, neboť oživily činnost průmyslovou, upevnily místní úvěr a vzbudily podnikavost. Všecky banky zvětšily své jistiny, některé desetkrát, jako Irkutský. V posledních několika letech žádáno u ministerstva vnitra o dovolení k založení podobných banků v 33 jiných městech.

Červ hospodárství jest nepořádek. Povím Vám tom krátkou historku, kterou si můžete napsati třeba — komína. Pamatuju se na hospodárství, kteréž se nepořádku veliké ztráty dodělalo. Pomyslete si, že na dvírkách, kterými ze dvora do polí vedly, klika scházela, a proto byly dvéře vždy otevřeny, leda že někdo kámen přistrčil. Každý sice kdo ze dvora na pole šel, přitáhl dvéře za sebou, že však kliky nebylo, málo to pomáhalo; dvírka zůstaly sice okamžik přivřeny, za chvilku byly však do kořán, poněvadž jimi každý větřík pohnul. Drůbeži bylo to ovšem vhod, nepotřebovala se namáhati přes zeď, vycházela dle libosti, udělala promenádu v polích, pochutnala si na zvěřině a zrní a v dobrém rozmaru zase se vracela. Avšak nebyla na dvoře pouze drůbež; když vyrazilo prasko dvířka svého paláce, přidružilo se k dvorské čeládce a potom nemohl ani Perun zabrániti malý výlet do kraje na zelenou nivu a do zlaté pšenice. Krásné to časy pro prasko, jemuž se zdály vnady přírody nade vše, čímž se dá vysvětliti jeho chlívkoborná mysl. Jedenkráte si také zrání *vyšlo a bylo k* polednímu — obyčejný to čas, kdy se vra-

lo — a po prasku ještě ani památky. Bylo veliké starání, la se mu neštěstí nějaké nepřihodilo; všechno bylo poje- ou na nohou a skrz dvírka do polí! Hospodář nejdříve mi- čka svého spatřil a promluviv k němu několik něžných slov, očil přes příkop, aby neposluchu důrazně k návratu napo- enul. Skokem vyvrtnul si nohu, s bídou dovedli ho domů a čtrnáct dní s postele se nehnul. Děvečku očekávalo doma é překvapení. Prádlo, kteréž byla k troubě a kol kamen věsila, bylo na troud spálené; hospodyně zase zapomněla ve ěchu krávy uvázati, a ty z dlouhé chvíle a z bujnosti pře- aly hříběti nohu, kteréž s nimi obydlí sdílelo. Počítejme:

vrknutí nohy, bolesti, doktor, léky, zameškání .	25 zl.
ádlo	2 „
lomená hříběcí noha*)	25 „
ost domácích pro vyvrtnutou hospodářovu nohu (nedá se sice zaplatiti, ceníme ji však pro úpl- nost počtu na	3 „
ost hospodářova pro hříbě a slzy domácích . .	4 „
Všeho všudy tedy .	59 zl. stř.

Druhý den byla na dveřích klika a chlívkoborné mysli aska jakož i zalíbení jeho v přírodě kladly se vytrvale vše- ké meze. —

Včelarství na Broumovsku. Ačkoli včelar- ví u nás až posud není tak rozšířeno, jak by býti mohlo a ělo, jsou přece v Čechách některé obce, jichžto obyvatelé si hoto důležitého odvětví polního hospodárství pilně hledí. Tak st ku př. ve farní osadě Broumovské 123 oulů (v Broumově), v osadě Martinkovické 102 ouly, v osadě Verneřovické oulů, v Šenovské osadě 38, v Heřmánkovické 37 a v Ru- echtické 33 oulů; v celé krajině Broumovské jest tudíž 392 lů, kteréž majetníkům ročně asi 40 centů medu a 6 centů sku vynášejí, což každý rok asi 2200 zl. stř. obnáší. A ece stály všecky tyto ouly sotva 8000 zl., kterážto jistina y více než 27½% vynáší. Při kterém jiném podniknutí no ze 100 zl. 27½ zl. ročně vyzískati?

Vzdělávání lidu. S jakým úsilím se nyní na všech nách o vzdělání lidu pracuje, o tom svědčí polský časo- „Čas," v němž spanilomyslný hrabě L. Piniński, zvláštní tel mládeže a šlechetný lidumil, vyzývá všecky národní spi- vatele polské, aby mu do 1. prosince t. r. na jeho útraty

*) Rozumí se, že bylo hříbě totam; dostávali za ně před týdnem 25 zl. a ne- chtěli je dáti. Bylo to roztomilé zvíře a slibovalo velmi mnoho do bu- doucnosti.

poslali rukopis, v němž má býti: 1) krátký dějepis ná polského až po naše časy, co nejprostěji psaný; 2) zen o celé zemi vůbec a o Polsku zvláště, s dvěma mapan 3) stručné vypravování o svatých a rytířských činech b týrů polských až po naše časy. Za rukopis, který se mu líbit, obětuje spisovateli 200 zl. stř. s tím podotknutím, b spisovatel dal hned vytisknout a za vytištěný exemplář n dal víc než 2 zl. stř. Spanilomyslný hrabě Leon. Piniňsk pak zavazuje, že během pěti let koupí ročně 100 výtisků díla, kteréž pak zdarma rozdá mezi žáky vystupující ze — jichž za 10 posledních let na svých panstvích, jmenov okresu Tarnopolském ve východní, rusínské Haliči, mnoho ložil — také mezi čtoucí obecenstvo venkovské.

Stranu lonského 5. svazku.

Stranu lonského pátého svazku, kterýž 20. června 1857 vyjíti měl, a dva dni před tím slavnou c. k. policejní direkcí, dle udání, pro tiskové činy §§. 300. a 302. trest. zák. zabaven byl, došla nás loni veliká síla li taktéž letos se nám pořád píše, jak to dopadá? kdy se pátý svazek vydá se bude moci dát první díl Posla vázati? atd. Ovšem slíbili jsme už lo nejdéle do prosince vyjde — avšak slíbili jsme tak, že jsme se domýšle se věc do prosince skončí. Avšak teprv 1. června 1858 dostalo se nán nešení veleslavného presidium c. k. policejní direkce od 26. máje 1858, hož jsme vyrozuměli jak následuje: Slavný c. k. zemský jakožto trestní jemuž svazek pátý pro řečené přečiny §§. 300. a 302. odevzdán byl, dal od 20. března b. r. číslo 17174 na vědomí, že jest vyšetřování proti svazku na základě §. 197. pod 1. trest. soud. řádu zastaveno. Na to č další kroky na základě §. 22. tiskového řádu od 27. máje 1852. Dle vyr vysokého místodržitelského presidium od 21. máje b. r. (číslo 4639) vid vysokému presidium nejvyššího c. k. policejního úřadu 11. máje b. r. 3003/Pr. II.) řečený pátý svazek po §. 22. tisk. ř. zapověděti. — Takov tedy osud svazku pátého, za nějž ctěným pánům předplatitelům tuto ná podáváme, ujišťujíce, že se všemožně vynasnažíme, aby se nepořádek t více nestal.

Při tom připomínáme, že se ve vydávání Posla nepřestalo, alebrž svazek a všechny následující v určitý čas vyšly, a že se i letos ve vyd spisu tohoto pokračuje. Kdoby si chtěli ročník 1857 doplniti, nechť se jen celý půlročník jest ještě na skladě. Taktéž možno posud dostati svazky vyšlé, totiž od prvního do osmého. —

Na Posla z Prahy předplácí se		
	poštou:	v Praze:
na celý rok:	3 zl. 10 kr. stř. 3 zl. 32 setin v r. č.	2 zl. 20 kr. stř. 2 zl. 45 setin
na půl roku:	1 zl 40 kr. stř. 1 zl. 75 setin v r. č.	1 zl. 15 kr. stř. 1 zl. 31 setin.

Adresa: Vydavatelstvu Posla z Prahy v Praze číslo 960/2.

Tiskem A. Renna v Praze 1858.

b) Rozhovory o věcech časových.

Stránka

meslnické pořádky. Psaní zámečnického tovaryše, Václava Mírky, svému otci 17

ožlučené okno. První epištola P. z Pr. 26

nuseda Počkala rozjímání 28

isty o scelování rozkouskované pozemnosti. Sepsal Bartoš Plovský . . 33

ějčování dobytka 46

ské jeden hlas o našich učitelích. Odpověď na dopis od Ohře k Poslu z Prahy 42

ašiny. Druhá epištola P. z Pr. 48

ské česká města 53

ráce a vzdělanost za naší doby 133

ivnostnická svoboda. Druhé psaní Václ. Mírky 116

ivy rozdělení práce 133

školách. Listy k povzbuzení a na povážení obou všem, kdož zdravý rozum mají. I. II. 200

ospodárnost a nádhera. Třetí epištola P. z Pr. 206

ahájení české průmyslové školy v Praze 8. března 248

ikovstvo a učení na obecných školách Pražských 240

o Kolína nad Labem: O reálce 252

ašiny — naše zkáza. Slovo proti druhé epištole . : 211. 291

trana školného a jak by se platiti mělo 255

ské učitelské semeniště v Mladé Boleslavi. Příspěvek k dějepisu národního vědomí, vzdělání a pokroku 306

loženi kasy. Ústavy k pomožení stavu pracovnému 311

bor pro dráhy a hospodársko-vlastenecká společnost 233

[illegible]ovíčko o tom, co jest luksus, jak se má k práci a čeho se jím docíluje 353

ořící kasy a spořitelny. Od Vysokého Mýta 371

vylíčení slovenských škol. Z Považí 377

ští živnostníci 386

III. Kronika našich dnů.

a) Původní listy z venkova.

Z Písku. O. (Průmysl zdejší. Bohatství obce. Placení daní. Školství jeho vady. Jak by se pojistila lepší budoucnost.) 150. — (Železnice Plzeň-Budějovická.) 229. — (Ohražení proti prvnímu dopisu. ♂). 230. — *List Hany.* L. 316. — *Z Plzně.* ⊙ (Wir sein mr do in Pilsen. Mistr Blähschütz. ěr naší literatury. Školy vůbec. Řemeslnická škola. Kupecká škola. Spoina. Pivovár.) 319. — *Z Kutné Hory.* = (O reálce.) 323. — *Z Nového ňova.* N ? — 324. — *Z Labského Kostelce.* ♂ (Jak by si obce při stavh škol počínati měly.) 325.

b) Listy z Prahy a o Praze.

Drošky, skvělé zřízení krámů a kaváren, dlažba, vjíždění do ulic, stavění domů, prodávání uhlí, manželský zákon katolíků, tržnice výrobků a zemských plodů, Landauská knihtiskárna, společenský život, zemský bank, hospodársko-lučebné štace. 68—76.

Musej pro Pražský kraj, odbor pro dráhy, česká západní dráha, společnost Liberecko-Pardubské dráhy, nové rakouské peníze, průmyslová škola, masopust, opatrovna Josefovská. 155—166.

Pasovní zřízení v Rakousku, odbor pro dráhy a hosp. společnost, školy Pražské, zahájení průmyslové školy. 232—252.

Würtemberské plátenictví, Liberecko-Pardubská dráha. První hutnický a hornický spolek v Čechách. (Pražská společnost k vyrábění železa.) 339—343. —

IV. Drobty z Poslovy tobolky.

Strany: 145. 329. 392.

POSEL Z PRAHY.

Redaktor: Vojtěch Bělák.

Číslo 6. Červenec. 1857.

Šoš.

Povídka od Zdeňka Michalského.

Ještě daleko do dne, ale měsíček v úplňku a veliké množství ležícího sněhu působí skoro denní světlo. Celá Lhota spí pokojně, jenom soused Vomáčka se byl již dávno probudil a vrtěl povážlivě nad tím hlavou.

„A co bychom nešli mlátit?“ pomyslil si konečně, „bez toho nemám peněz doma a kontribuci musím co nejdříve zaplatit.“ I vstal, a čerstvě se obléknuv — proto že bylo v komoře zima, jal se budíti svého syna Jiříka.

„Co to?“ zvolal Jiřík, ze sna vybouřen a oči si mna. „Hoří snad?“

„Nehoří, ale vstaň,“ vece otec Vomáčka, rozveselen Jiříkovým počínáním. „Vstaň, budeme mlátit!“

„Mlátit?“ tázal se s podivením Jiřík. „Vždyť ještě ani slunce nevyšlo; jenom si ještě trochu pochrupněme.“

„Nic to, Jiříku, jen vstaň! Kohout třikrát zakokrhal, a Bětka je už také na nohou.“

Bětka byla děvečkou u Vomáčků, a spala nad komorou, kdež právě syn a otec rozprávku vedli. Bětka už v skutku vstala, a zpěv její, ač dušený, rozléhal se po stavení.

Starý Vomáčka vyšel z komory, neboť se začal Jiřík, ač nerad, strojit; brzo se také z mlatu ozvalo dvoutaktové tepání cepů, na něž psi skoro z celé vesnice štěkotem odpovídali. — Měli už jednu stranu omlácenou, Jiřík ale ještě nepřicházel.

„Bezpochyby že zase ulehl,“ pravil Vomáčka, a ubíral se znovu do komory. Jak se ale podivil, když spatřil Jiříka před malým *zrcadlem pilně* zaneprázněného a cestičkou na hlavě.

„Hej, Jiříku!“ zvolal starý Vomáčka, na prahu zůstav státi. „Tak se chystáš na mlat?“

„A co, tatiku? Snad nechcete, abych chodil rozcuchaný jako medvěd? Zač stojí člověk, když na sebe nehledí?“

„I aby ti, kluku! Půjdeš-li pak? Mám na tebe ještě déle čekat?“

„Jenom ještě chvilku,“ dí Jiřík, zamračeně a vzdorovitě na otce pohlížejc. „Musím si vykartáčovat kazajku, je samý prach.“

„Já ti dám kazajku,“ zvolal Vomáčka. „Marš, a nebo...“

Jiřík však nečekal, až otec k němu dojde a výhrůžku svou vyplní, skokem byl ze dveří.

Za chvilku ozývalo se z mlatu třitaktové tepání cepů. Byli opět s jednou stranou hotovi, když Jiřík cepem o zem mrštil.

„Das aby zde mlátil!“ zvolal. „Ani se toho netknu! Nevěděl bych proč a zač? Musel bych být na hlavu padlý, abych se dřel na Bětku. Vemte si ji třeba zejtra — já už nevezmu cep ani do ruky!“

Vomáčka pohlížel v prvním okamžiku na Jiříka, jako by byl s nebe spadl.

„I ty bohaprázdný kluku!“ zvolal konečně, když se byl trochu sebral.

„A co bohaprázdný?“ odvětil Jiřík. „Však to ví celá ves, a každý si o tom povídá. Dělejte si co chcete, ale kdyby to nebožka matka věděla, ta by si pěknou věc o vás pomyslila. Takový starý muž a ...“

Nedomluvil však, nebo v tom okamžení se starý Vomáčka hnal za ním s napřaženým cepem, a Jiřík mohl o štěstí mluviti, že uskočil, sice by se mu bylo zle vedlo. Starý Vomáčka byl prchlivý a neuměl se přemoci.

Jiřík uskočil a Bětka zadržela hospodáři ze zadu cep.

„Pantáto!“ zvolala, „nezlobte se. Jiřík neví, co mluví. Za chvilku líto mu bude, že vám takovou křivdu učinil. Lidé ho naštvali.“

„Co lidé, nic lidé!“ zlobil se Vomáčka. „Jiřík je darebný, zkažený kluk. Nechci o něm slova slyšeti. Ať více ani práh můj *nepřekročí*, sice ho psy dám vyštvati. To není hodné dítě

které se může tak na šedinách starostlivého otce prohřešit. Pro koho pak se namáhám, než pro něho? Já to nepotřebuju. Těch několik let, co zde ještě budu . . .“

„Pantáto!“ prosila Bětka; „nemluvte tak. Jiřík je nevinen; nevěděl ani, co mluví. Včera byl v hospodě a tam leccos uslyšel, neboť si v skutku lidé povídají . . .“

„A co si povídají?“ zlobil se Vomáčka. „Dobří lidé člověku nikdy neuškodí, zlí a darební ať si mluví. Co si mohou o mně povídati? Jářku, já jim brzo huby zacpu. Roznášejí o mně, že si tě chci vziti — dobře, vezmu si tě, abych jim udělal něco k vůli. Chci jim a Jiříkovi ukázat, že jsem ještě pánem, a že sebou nedám orat, jak by se jim líbilo. — Dobře tak, budeš mou ženou, Bětko. Já je potrestám.“

„To ne, pantáto,“ odvětila Bětka. „Ještě dnes od vás půjdu; nechci býti příčinou rozbroje mezi synem a otcem. Vy se opět s Jiříkem smíříte a srovnáte. Pro mne je tu celý širý svět! Však já se neztratím a všude dobrých lidí naleznu.“

„Ani muk, povídám,“ zvolal Vomáčka. „Jak jsem pravil, tak se stane. Ty zůstaneš, a ještě dnes jdu k p. faráři, abych mu oznámil svůj úmysl. Nechtěl jsem se více ženiti, ba nepřišlo mi to ani na mysl, ale že je ten kluk Jiřík takový nezdara, ještě ten týden se ožením.“

„Ne, pantáto, a ještě jednou ne. Z toho nebude nic, už proto ne, že neupustím od svého Josefa. Chceme míti také o masopustě veselku. A víte, pantáto, Josef je o dobrých třicet let mladší než vy. Nezlobte se, ale vy byste mohl být jeho otcem. To jsem vám chtěla říci, abyste to pustil z mozku; nebude z toho nic. Co se ale Jiříka týče, povídám ještě jednou, že je hodný hoch, a že se s ním smíříte. Že je trochu harnivý — to musíte odpustit, je zamilován, a proto je také horké krvi, myslí, že přijde o svůj podíl.“

Vomáčka nevěděl co se s ním děje. Nechtěl ani sluchu svému věřiti. Rozbouřená jeho krev zatím se utišila, a nyní se styděl, že si tolik u Běty zadal.

„Hm, Běto, rozumíš, co jsem povídal, nech pro sebe. Hm, . . . víš, nemyslil jsem to tak opravdu . . . rozumíš; . . . nebuď to brát na přísnou váhu . . . rozumíš; člověk někdy víc mluví, než *je dobře . . . byl to* jenom žert. To víš, že na ta-

nidlo ani nemyslim, a kdybych myslil ... rozumíš, že na tebe nemyslím .... Dostal bych hodně bohatou vdovu ... která by přinesla něco do domu, rozumíš. Nech to pro sebe ... lidé jsou pomlouvační, a ...“

Bětka se potutelně usmívala; nesnáze Vomáčkovy dělaly jí potěšení.

„I co pak si, pantáto, myslíte?“ pravila. „Vždyť jsem to věděla, že jste rozumný, usedlý muž, a že vám ani takové myšlénky do hlavy nepřijdou. Ale víte co, pantáto, abychom udělali všem klepům konec, půjdu ještě dnes od vás pryč, a zejtra máte Jiřika doma.“

„Ty bys chtěla? ... hm, hm, ale pomysli holka, celé hospodářství ... co s tím mám já starý člověk dělat?“

Tak a podobně vedli řeč Vomáčka a Běta, když se Jiřík z vesnice ubíral.

Když byl z mlatu utekl, schladla mu krev a tu poznal, že velmi neprozřetelně jednal.

„Nyní nesmím nazpět, sice by se mi zle vedlo,“ pomyslil si; „ale takhle někdy k večeru se vrátím domů, zatím otce snad hněv přejde.“ Poněvadž v celé vsi lidé ještě spali, a že bylo hodně zima, nevěděl si jiné rady, nežli zajít do hospody u silnice, která byla od vesnice čtvrt hodiny vzdálená, a v jejíchž oknech se k jeho největšímu potěšení světlo kmitalo. Za nedlouhou chvíli tam byl, ale hospodský si ho ani nepovšimnul, měl jiného vznešenějšího hosta na starosti. Byl to pan Pnin, majitel statku, hodinu cesty odtud vzdáleného. Pan Pnin jel celou noc z Prahy a chtěl přede dnem domů dorazit; ale právě když byl k hospodě přijel, padla mu kobyla, která byla sama jediná do kočáru zapřáhnuta, a nechtěla živou mocí vstáti. Úslužný hospodský hned procitnul a přišel se všim lidem svým na pomoc; ale všechno jejich namáhání, aby se kobyla na nohou udržela, bylo marné; několikkráte ji sice postavili, ale pokaždé zase upadla.

„Snad vstane a půjde, kdybychom ji takhle kus sena před hubou drželi,“ navrhnul konečně po dlouhém přemýšlení hospodský a obrátil tázavě oči na pana Pnina.

„Možná!“ přisvědčil tento milostivě hlavou, ale pacholek *jeho mumlal do sebe*: „Bodejť by nevstala! Vždyť chudák ne-

la od včerejška ani zbla v hubě, a přece musela celou noc
sat!“

Jiřík, jak byl o seně uslyšel, vylezl hned na půdu, pro-
že byl v hospodě jako doma, a přinesl ho plnou náruč. Sotva
byla seno ucítila, počala hned střihat ušima, a když jí je
ed hubu hodil, s náramnou hltavostí se do něho pustila. Pan
nin pohlížel se zalíbením na Jiříka a poklepav mu na rameno
avil milostivě:

„On je obratný hoch, mohl bych ho potřebovat.“

„Ano, ano,“ přisvědčil hned hospodský, jenž byl s hrst-
u sena přiběhl a s velikou bolestí nyní na hromadu pohlí-
l, z které se kobyla sytila.

„Kdyby chtěl jít ke mně za lokaje, měl by dobré časy
mne,“ pravil pan Pnin.

„To on, milostpane, sotva půjde, to jest on by šel, ale
c by ho nepustil, ačkoliv by se měl u milostpána lépe, nežli
ma,“ namítnul hospodský.

„I což,“ pravil Jiřík odhodlaně, „já bych šel hned, a otec
de věru rád!“

„Opravdu?“ podivil se nemálo hospodský, který ovšem
nohl jednání Jiříkovu porozumět.

„Tedy půjdeš hned na můj zámek?“ pravil pan Pnin.

„Půjdu, milostpane,“ přisvědčil Jiřík a myslil si: „Nyní
ce spatří otec, že se dovedu uživit. Ať si dělá s Bětou
chce.“

Mezi tím se byla kobyla pořádně nažrala, a když jí byli
pit dali, bez všeliké cizí pomoci sama vstala a k dalším služ-
n hotova byla. Pan Pnin si vsedl hned do kočáru, Jiřík
oči na kozlík, a už se brala kobyla volným krokem dále,
an hospodský se díval s otevřenými ústy za nimi. Konečně
protrhl ze svého ustrnutí a poškrábal se za uchem.

„Tu to máme! já myslel, že budu mít hned časně ráno
ádný výdělek! Ta hladová kobyla mi ještě půl centu sena
ere!“ — Mrzut odešel do sednice, a myslil neustále na tu
vždy ztracenou náruč sena. Později spomněl si též na Ji-
, a vrtalo mu to mozkem; umínil si, že o tom se starým
mluvi.

* * *

A proč asi pan Pnin, když byl přece milostpánem, nedal hospodskému žádného zpropitného? Jen z té jediné příčiny, že měl hospodský více jmění nežli on. Pan Pnin měl sice panství a zámek, ale když se všechno kolem do kola vzalo, nebylo panství nic jiného nežli veliký selský statek, a zámek dosti malý domek o jednom poschodí. Ale pan Pnin si rád hrál na milostpána a byl k tomu dílem okolnostmi nucen; nebo největší hojnost u něho záležela v dluzích, a chtěl-li, aby se udržely, to jest: aby mu žádný věřitel výpověď nedal, musel vésti velký dům, čímž chtěl věřitelům namalovat, že to s ním zrovna tak zle nedopadá. Z té příčiny bylo celé živobytí na oko blýskavé, v skutku ale velmi bídné. A tudíž se stávalo, že žádný ze služebných lidí u něho celý měsíc nevydržel. Sloužící a kočí měli sice skvostné šaty, ale tím bídnější plat a stravu; ženským služebným se nevedlo lépe, ale ty držely vždycky dohromady a obzvláště s kuchařkou byly v dobré vůli, tak že se alespoň do syta najedly.

O tom o všem Jiřík ani za mák nevěděl, sice by nebyl pro nic za nic do té pasti vlezl. Ale což, jemu šlo nejvíce o to, aby si postavil proti otci hlavu; pak se těšil také na pěkné šaty, v nichž vedle sedícího kočího obdivoval. Jiřík byl nad míru marný, a kousek blýskavého hadru bylo mu nade vše. Toho byla trochu vinna nebožka matka, kteráž Jiříkovi všude nadržovala a k marnosti první podnět mu dala.

Právě když se rozednívalo, přijel pan Pnin do svého zámku, kdež všechno ještě spalo. On slezl s kočáru, ale dříve neodešel ze dvora, pokud nebyl kočár, ačkoliv již velmi chatrný, do kůlny vstrčen, aby prý mu ten mrazový vítr neuškodil; potom nařídil kočímu a Jiříkovi, aby si lehli a spali až do desíti hodin. Na to odešel nahoru do svého pokoje a ulehl též na lože.

Jirkovi to nechtělo stranu toho spaní nikterak do hlavy, nebo si myslil, že to nemůže ani býti, aby tu mohl tak dlouho spát; zároveň ho počal žaludek upomínat, nebo na kozlíku náležitě vyvětral. Kočí nenadělal mnoho řeči, a když byl kobylu do stáje uvedl, sebral se a odešel do lokajny, malého to pokojíčku při zemi, kamž ho i Jirka následoval. Kočí se vrhl na postel a brzo usnul, a Jirka učinil dle jeho příkladu. Ale

ílem že byla postel krátká, a dílem že byl hladový, nemohl ni oka zamhouřit a tak měl příležitost, aby o svém postavení řemýšlel. I přemýšlel a těšil se, ale nešlo mu to nijak od rdce, vždy bylo něco, co ho tlačilo, co ho nespokojeným inilo.

„Kdyby se toho matka byla dočkala!“ šeptal si plačtivě, a zase se vzmuživ dodal: „E co, člověk se na světě neztratí. Věčně nechci býti pod komendou; člověk snaží se býti také svým pánem. A zde ani mlátit nebudu. A jaké šaty mi dají! To je něco krásného, člověk v tom hned jinak vypadá než v těch selských hadrech. Jak mne kdo spatří, řekne hned „*voni pane lokaj.*“ — Jako sedlák musí si člověk nechat líbit to hloupé, nemotorné „*vy.*“ —

Za chvílku začalo mu býti opět teskno, neboť cítil náramnou prázdnotu v žaludku, a všechny vnitřnosti se mu lítostí svíraly. — Posledně začal přemýšleti o své Aničce, o Aničce, za niž by byl život dal — a bylo mu hrozně ouzko. Cítil se náramně nešťastným; nebyl snad nikdy tak daleko od své Aničky, a nevěděl ani, kdy ji opět spatří, neboť na dopov nesměl a nechtěl ani pomysliti. Nemohl se pláči ubrániti, tíral si rukama slze, kteréž se jako proudem z očí valily. o chvíli se zase utišil; myslel si: „E což, vždyť nebylo nidy tak zle, aby nebylo hůř, a něco člověk může vždy zkuit, aby se „ňákým manýrám“ přiučil. To nikdy neškodí. A tik doma — ať si dělá s Bětou co chce, já budu přece jen ým pánem, a to ještě jakým pánem? Ve vsi se mi nikdo evyrovná!“

Za chvílku mu zase hladový žaludek všechnu radost zkal. V celém domě bylo pořáde ticho, tak že ho opět nemalá sknost napadla; i vyšel ven na dvůr a tam potkal ospalou uchařku, která se nemálo na něho osopila, co tu dělá?

„Já jsem sloužící milostpána, a jmenuju se Jirka,“ odpověděl on trochu bojácně, po očku na kuchařku pohlížeje.

„Kde pak vás milostpán sebral?“ ptala se kuchařka přívětivěji, neboť měl Jirka velmi upřímný obličej, a nadto bylo znát, že se přemáhá, aby slze zadržel.

„Ve Lhotě,“ odpověděl smutně Jirka.

„A jak se vám tu líbí?“ ptala se kuchařka dále.

„I což! dobře, ale milostpán mi poručil, abych do desíti hodin spal, a mně se nechce spát,“ odpověděl Jirka celý utrápený.

„Vždyť spát nemusíte,“ poučila ho kuchařka, po taji se smějíc Jiříkově nesnázi.

„Ba nemusím, ale co mám dělat, když...“ chtěl namítnout Jirka, však lekl se sám smělosti své.

„Co vám tedy schází?“ dodávala mu kuchařka smělosti nad míru důvěrným hlasem.

„Já bych hrozně — jed!“ zvolal Jirka skoro plačtivě.

„To jste mi mohl dříve říci,“ odpověděla kuchařka. Zvědavost její nebyla však ještě ukojena, chtěla více věděti o Jiříkovi.

„Odkud pak jste, chlapíku, a jak vám říkají? ptala se Jiříka, od hlavy až k patě ho prohlížejíc.

„Ze Lhoty, sedláka Vomáčky syn,“ odpověděl Jirka červenaje se, neboť se za své jméno styděl.

„To máte asi mnoho bratrů a sester,“ rozumovala kuchařka, „když jste musel do služby?“

„I kozla!“ zavrtěl Jirka hlavou. „Jsem jediné dítě a dostanu někdy celý statek, ale chci se trochu ve světě ohlédnout... trochu se okřesat, abych nebyl tak hloupý, jako všickni sedláci.“

„To je něco jiného,“ podivila se kuchařka a velmi lichotivým hlasem pravila: „Pojďte jenom ke mně do kuchyně, já vám dám pro dnešek svou snídani; nebo byste dnes beztoho žádnou nedostal, protože milostpaní nevěděla, že přijdete.“

„Že bych nedostal?“ podivil se Jirka, zůstana s otevřenýma ústy před kuchařkou státi, neboť ho správa ta na nejvejš polekala.

„Inu,“ pokrčila kuchařka ramenama, „u našich pánů se jídlo pro každou osobu zvlášť odměřuje.“

Jirka spráskl ruce nad hlavou, jako by se byl, Bůh ví o jakém neštěstí dověděl; doma bylo jídla vždycky dost, pokaždé ještě k svačině nebo pro žebráky zbylo. Kuchařka sladce se usmívajíc, nebo Jirka a ještě více nastávající statek jeho se jí nesmírně líbil, přinesla mu hrníček kávy, ale tak malinký hrníček, že jej musel Jirka do dvou prstů vzíti, sice

by mu byl v celé hrsti zmizel. Jedním douškem kávu vypiv, pocítil podivnou chuť v ústech, jakoby se byl vody ze žalud napil, a ten nepatrný rohlíček, který byl k nadrobení dostal, ani v žaludku nepocítil. Kuchařka viděla mu to na očích, že ten trochu kávy s rohlíčkem bylo do jeho žaludku jako moucha do pekla, a byla v nemalé nesnázi, neboť chtěla jedním rázem Jirku si zavděčit, aby mohla svým časem též něco od něho požádat, ale k velkému neštěstí jejímu nebylo v celém domě nic více k jídlu, kromě co bylo k snídani pro pány a služebné přichystáno, z čehož se nedala ani kapka vzíti, poněvadž toho bylo až hrůza málo. I těšila ho tedy prozatím, že mu k obědu od svého dílu něco schová, aby se nasytil. Jirkovi bylo divně okolo srdce, a kdyby se nebyl otce bál, býval by skokem domů uháněl; přece mu ale bylo milo, že v kuchařce alespoň jednu dušičku nalezl, která to s ním dle jeho domnění upřímně minila.

Okolo osmé hodiny vstala všechna domácí čeleď mimo kočího, to jest: komorná a chůva. Kuchařka pošeptala Jirkovi, aby vyprášil šaty milostpána a všechnu obuv vycídil, tím že prý si jeho milost a náklonnost pojednou získá. Jirka si nedal dvakráte poroučet, a uchopiv rákosku počal tak nerázně do kabátu mlátit, že na první ránu dva knoflíky rozrazil a šos vytrhl. Nemálo se uleknuv, odnesl opatrně šaty, pokud ještě milostpán spal, odkud je byl vzal, a čekal úzkostlivě, co se asi díti bude. Milostpán ale, když se probudil, uložil kabát, proto že byl pro svátek, do skříně, a šťastný Jiřík pro tenkráte jenom strachem tu učiněnou škodu zaplatil. Když se milostpán oblékl a nasnídal, zavolal Jiříka a dovedl ho k své paní, aby ji ho představil. Jiřík plný bázně a stydlavosti předstoupil před tak vznešenou paní.

„Jak se jmenuješ?“ oslovila ho milostpaní.

„Jiří Vomáčka, poníženě prosím a ruku líbám,“ odpověděl tázaný.

„Jiří Vomáčka! fi don, jaké selské, sprosté jmeno!“ ušklíbla se panička, „ode dneška se jmenuješ Šorš (Žorž).“

Jiřík čili nyní Šorš políbil milostpaní za nové jmeno ruku a šel za milostpánem, který ho odvedl do šatnice, kdež

mu blýskavý oblek, jaký se na sloužícího z velkého domu patří, odevzdal.

„Ale to ti povídám," pravil, „ať se mi co nejopatrněji pohybuješ, když budeš mít tyto drahé šaty na sobě. Ruce musíš držet hezky od těla, abys sukno neošoupal, a tuze veliké kroky také nesmíš dělat, sice by mohla nohavice lehce prasknout. Ať se nikdy na zeď nepoložíš, anebo si někam nesedneš; máš všechno z aksamitu na sobě, a to není žádná houně. Aksamit si nemůže sedlák koupit — a proto zapomeň na sedláka a mysli si vždy, že jsi v panském domě. Každý den ty šaty nebudeš nosit, kdy je na sebe vezmeš, to ti dám vždy vědět. Je to ctihodné a krásné roucho, a proto se v ně zahališ jen při zvláštních případnostech. Všedním dnem bys ty šaty zneuctil. Pro dnes si je obleknеš, abychom věděli, nejsou-li ti tuze malé, sice bychom je museli dát popustit."

Jirka se poněkud zdráhal, před milostpánem se oblékat, ale ten mu sám byl při tom nápomocen, a byl patrně potěšen, že nebyly šaty Šoršovi tuze malé. Nyní ho dovedl k zrcadlu, a Jirka skutečně sám sobě se líbil, tak že se blaženě usmíval. Milostpán ho nechal chvíli tuto blaženost požívat a potom pravil:

„Nuže, pokud budeš u mne, můžeš tyto šaty nosit, totiž jak jsem pravil, když ti přikážu; krom toho budeš mít u mne byt, stravu, topení a světlo zadarmo a nadto ještě měsíčně jeden zlatý na stříbře. To činí za rok 12 zlatých, a kdybys byl u mne deset let, budeš mít 120 zl. na stříbře a tak lehce k nim přijdeš, jako bys je byl našel."

Jirka měl sice řádné uši, ale co mu milostpán povídal, o tom neslyšel ani slova, nebo se neustále obíral v mysli těmi lokajskými šaty, v nichž vězel, a když mu milostpán řekl: „Jsi spokojen?" odpověděl radostně: „Jsem."

Milostpán měl z něho radost, a protož milostivě pravil:

„Dnes ti dovolím, abys v těch krásných šatech celý den zůstal, proto že to poprvé. Alespoň jim trochu zvykneš; ale práci nesmíš dnes žádnou konat, leda že budeš v předpokoji stát a hosti oznamovat. Jak někdo přijde, pomoz mu svléci kabát a otevři před ním dvéře."

Šorš byl spokojen, a milostpán ho uvedl do předpokoje,

ehož oknem bylo viděti na dvůr, a vraty, byly-li otevřeny, na cestu do městečka, kteréž bylo od zámku míň nežli čtvrt hodiny vzdálené.

Když byl Šorš samoten, byla první péče jeho, aby se náležitě podíval do zrcadla, které tam k jeho největšímu potěšení na stěně viselo. Celou půl hodiny se před ním otáčel a bylby se tam ještě déle točil, kdyby nebyl spatřil po cestě z městečka přicházet člověka, který neomylně do zámku kráčel. Šorš nad ním vyhrnul pysky, proto že byl trochu špatně oblečen, a pravil sám k sobě:

„Ale nevím, proč mám těm pánům hostům kabáty svlékat? Vždyť tento nebožák nemá snad ani košili? Když mi to však milostpán poručil, proč bych to nenčinil? A obzvláště s tímhle budu malé okolky dělat, nesvlékne-li kabát po dobrém, musí po zlém.“

Za nedlouhou chvíli zaklepal host na dvéře a Šorš zvolal urputně: „Dále.“

„Je milostpán doma?“ zeptal se host, slušně Šorše pozdraviv.

„Je,“ odpověděl Šorš, načež host chtěl do pokoje jíti. Ale Šorš mu zaskočil cestu a zvolal pánovitě: „Kabát dolů!“

„Co vám napadá? Máte-li pak rozum, človíčku?“ zvolal příchozí zaleknut, a na stranu uskočiv, aby ho pozdvižená oršová ruka nedosáhla.

„Co mi napadá? Však já vím dobře, co mi milostpán poručil,“ odpověděl Šorš, a již se chápal hosta, aby mu kabát vléci pomohl. Ten ale uskočil nazpět.

„Ale roztomilý človíčku, kdo pak jste?“ tázal se bojácně.

„Človíčku sem, človíčku tam, nic tak, dříve mi povězte ty, kdo jste?“ odsekl Šorš.

„Já jsem domácí učitel milostpána, a jmenuju se Bedrníček,“ odpověděl tázaný.

„Tedy, pane Bedrníčku,“ pravil vážně Šorš, „po dobrém kabát dolů, sice bude zle.“

„Ale, človíčku, vy nemáte rozum,“ usmál se Bedrníček, muž se ta věc začala líbiti; „kdybyste mi takhle ještě jeden kabát dal, abych jej *oblékl*, to bych vám byl s radostí po

vůli, ale abych jediný a poslední svůj kabát sundal, to přece nemůžete na mně žádat.“

„Ale copak budeme dlouhé řeči dělat,“ zvolal na to Šorš a již uchopil svalovitou rukou svou nebohého Bedrníčka, aby mu kabát svlékl; tu se náhle ve dveřích objevil milostpán.

„Zbláznil jsi se, Šorši?“ zvolal polo v hněvu polo v žertu.

„Poníženě prosím, pantatínku,“ odvětil Šorš, zapomenuv, že je v panském domě. „Pravil jsem mu dle příkazu, aby dal kabát dolů, že mu pomohu, ale on že ne, že nedá, á tedy ...“

„Osle,“ oslovil Šorše milostpán, za břich se popadaje, protože se nemohl smíchu zdrželi. Zatím dělal Bedrníček poklonu za poklonou a na pokynutí milostpána odešel do pokoje.

„Šorši!“ zvolal milostpán, ubohého Jiřika s očí nespouštěje. „Kdo chce svrchní kabát odložit, tomu pomůžeš, pamatuj si to, a nezapomeň také, že se v panském domě neříká pantatínku.“ Tak pravil milostpán, a odešel vznešeně do pokoje.

Nyní byl Šorš zase samoten, hosti nepřicházeli žádní a tak neměl docela nic co dělat. Poznenáhla mu počal býti čas dlouhý, a brzo i zpozoroval, že je v tom předpokoji jaksi chladno. I přistoupil ke kamnům, aby se ohřál, ale ty byly studené jako led. Otevřel dvířka, ale v peci byly škořápky od ořechů, bezpochyby ještě od štědrého večera. Nyní mu napadlo, že se v kamnech těch snad celou zimu ani netopí, a mráz ho přešel při pomyšlení, že zde bude muset snad celé dni stávat. Zima mu bylo čím dále tím více, a brzy na to počaly ho i nohy bolet. Jak rád by si byl sednul, ale předně mu to milostpán výslovně zakázal, a za druhé ani žádných sesli zde nebylo. Nad to ho ještě hlad trápil, a tak si můžeme pomyslit, jak mu bylo okolo srdce, když tu musel až do jedné hodiny vytrvat. Jak se mu radostí srdce zachvělo, když se otevřely dvéře, a kuchařka v nich se objevila. Ale radost jeho netrvala dlouho.

„Ještě prostřete na stůl, Jiříčku!“ pravila a v čerstvosti mu vysvětlila, jak to má učiniti.

Ale Šorš si počínal tak nejapně, že mu milostpaní musela všechno ukázat. Potom ho poslala do kuchyně pro polívku. Když ji přinesl, seděla již okolo stolu celá rodina, kteráž mimo milostpána a milostpaní ze sedmnáctileté, bleďounké *„milostslečinky“*, Adlety, a dvou mladších, ale nad míru ne-

vedených „mladých pánů“ záležela. I pan Bedrníček byl k stolu pozván, ale jen proto, aby nezkušenému Soršovi pomáhal. Dětem chutnalo nad míru, ještě více panu Bedrníčkovi. Když to milostpaní zpozorovala, pravila svým synáčkům:

„Ale Alfrede, Eduarde, což pak musíte tak mnoho jíst? To jste praví sedláci.“

Ban Bedrníček se zapýřil, neboť měl dost rozumu, aby poznal, že to vlastně jemu náleží, ale nedal se tím pranic mýlit; tím více to dojalo ale Šoršе, který byl právě maso přinesl.

„Pomoz pán Bůh!“ vzdychl si, „oni se stydí najíst! To budou pěkné časy!“ Konečně se oběd šťastně skončil, a nebohý Šorš byl od kuchařky zavolán k obědu. Všickni služební seděli pohromadě v kuchyni, kromě kuchařky, která je obsluhovala; ale když Šorš na ty mísky pohlédnul, v kterých bylo pro všechny několik kousků masa a knedlíků přichystáno, bylo mu těsno kolem srdce. Byl tak potěšen, že by se byl lítostí dal do pláče. A podlé toho si můžeme pomysliti, jak se Šorš najedl. Divně mu bylo, když se v duchu po skončeném obědě modlil a slova: „děkujem ti za ty dary, kterými jsi nás nasytiti ráčil,“ říkal. Ale kuchařka měla přece na dobré srdce; když všickni z kuchyně odešli, zavolala ho nazpět a dala mu všelicos, co se jí podařilo uschovati. Šorš o s dychtivosti zpolíkal, a byl by z vděčnosti kuchařku zulíbal, kdyby se nebyl styděl. Nyní se s ním dala do řeči a pravila, že by se skoro ráda brzy odtud dostala; několik set prý má uhospodařeno, a kdyby se ty peníze do rukou dobrého hospodáře dostaly, že prý by mohly být oba, muž její i ona, lehce živi.

Šorš se při těch slovech trochu zapýřil, dílem že byla kuchařka tak neobaleně o své chuti ku vdavkám mluvila, dílem že si při tom vzpomněl na svou Aničku. Ona ho tak upřímně milovala, a on se s ní ani nerozloučil! Arci že mu pro strach před otcem nezbývalo k tomu času, ale mohl jí alespoň po někom skázat, kde se nyní nachází.

„Ale což,“ pomyslil si konečně Šorš; „že si ji vezmu za ženu, nikdy jsem jí neřekl, a k posledu není ani tak hezká jako kuchařka, která je také mnohem zkušenější a rozumnější než ona.“

Zajisté, zkušená byla kuchařka, až toho zbývalo, i jsouc asi šest let u milostpána v službě, měla všechny žící, kterých tam bylo : a ten čas bez počtu, za milovníky přece se jí nepoštěstilo, aby jenom jediného byla ulovila koliv všechny síly své co nejmocněji byla napínala. Nyn vítězství svého jista; nezkušený Šorš nemohl jí uteci! chuďas také ani nepomyslil na outěk; považoval kuchař perlu ženského pohlaví. Ba on již přemítal, jak dobr s ní měl živobytí, kdyby se s ní a jejími několika sty zl do otcova statku přiženil! Že by ho ale otec i s ní v tu z domu vyhnal, to mu ovšem na mysl nepřišlo.

Byl ještě s kuchařkou v důvěrném hovoru, když milostpán a poručil, aby ty skvostné šaty svlékl a své na sebe vzal. Šorš mu učinil rád po vůli, nebo ty jeho sp koženky mu byly přece pohodlnější. Když se byl převlé dovedl ho milostpán na sýpku a tam musel vznešený lokaj na mlýnku s kočím pěkně čistit žito, které chtěl milo prodat. Musel mlýnkem točit až do noci, a potom dostal k čině a zároveň i k večeři opět takový nepatrný hrníček jako ráno. Kuchařka mu ovšem zas něco podstrčila, a bylo pro jeho žaludek jako nic. Když byl s tím hotov, z kapsy kudlu a neustále ji v ruce otáčel.

„Co pak s tou kudlou?“ zeptal se ho kočí.

„I koukám, kde je chléb, že bych si kousek ukr odpověděl Šorš.

„Bláhový!“ dal se mu kočí do smíchu; „myslíte, to tady jako u sedláka, aby si mohl každý čeledín ul chleba, mnoho-li chce? Toto! Tu jde všechno nejpřísn pořádkem, a protož je všechno pod zámkem; ani špetk nedostanete, neřeknete-li o ni milostpaní.“

„Že nedostanu? A od čeho jste zde, lidé, živi?“

„Hehehehe,“ dal se mu kočí srdečně do smíchu a o do lokajny.

Šoršovi šla hlava kolem, dílem od hladu, dílem od věcí, které byl dnešního dne viděl a slyšel. — Ještě ne nic lepšího, odešel za kočím a uvelebil se do krátké po aby usnul a na všechny trampoty zapomněl. To se mu *tečně také* podařilo, obzvláště proto, že bylo v lokajně

ako v morně. Spaní je přece jenom ta nejlepší věc na světě! Šorš spal za malou chvíli tak tvrdě, jakoby se nechtěl až v soudný den probudit.

Jináč se ale vedlo jeho otci! Seděl nyní v komoře na posteli a přemítal, jak nezdárný je syn jeho Jiřík. Odpoledne se byl dověděl od hospodského, že se dal do služby k milostpánu Pninovi.

„Tedy mě ten nezvedenec na stará kolena chce opustit?“ vzdychl si nebohý otec a zastřel si rukama tvář. „Ale dobře,“ pravil po chvíli sám k sobě, „ať se toulá po světě, až se jednou navrátí domů, vezmu hůl, a vyženu ho teprva na dobro.“ Mluvil z něho pouze hněv; kdyby byl tu chvíli Jiřík přišel a za odpuštění ho prosil, byt by ho jistě s největší radostí přijal. Pozdě usnul a pozdě vstal; bučení hladového dobytka jej probudilo. Cítil v těle neobyčejnou zimu, která se chvílemi v palčivou horkost měnila a obzvláště veliké bolení hlavy působila; — mnoho si toho nevšímal; když ale dobytek opravil a v sednici si zatopil, cítil takovou slabost, že si nemohl ani polívku k snídani uvařit a raději na lavici podle kamen ulehl. Dílem pro nezvedenost synovu, dílem pro utrhačnost lidí, zanevřel na celý svět a zamhouřiv oči, upadl v sladký spánek, z kteréhož se ale dříve neprobral, až když bylo poledne již dávno minulo. Nyní mu ale bylo velmi zle; před očima se mu dělaly mžitky, a hlava mu šla kolem, což pocházelo od nastuzení, které si byl včerejšího dne uhonil, když všechnu domácí práci sám obstarav při veliké zimě na prahu odpočíval. Bětka nedala se uprositi, a odešla, aby přestaly jednou lidské řeči.

„Pane Bože!“ vzdychl si pln úzkosti, „co se to se mnou děje?“ a sotva se na lavici udržel. Kdo ví, jak by se mu bylo vedlo, kdyby nebyla právě nyní do světnice vstoupila Anička, dcera sousedova a milá Jiřího, která na vybídnutí děvečky Bětky přišla, aby se podívala, co pantáta dělá, protože jí nebylo celé půldne na dvoře vidět, a dobytek div že chlév nezbořil, jak bučel hladem.

„Pantáto! vy jste nemocen?“ zvolala dobrá Anička celá vyděšená, „ale že jste nám nic neřekl, už dávno jsem vám byla k *pomoci přispěti*.“

„A to's ty, Aničko?“ zaradoval se Vomáčka, kterýž ji byl teprva poznal, když promluvila; „i mně není tak zle, ale hlava mě bolí, div že se mi nerozkočí, a taky málo vidím.“

„Lehněte si raději do postele,“ pravila Anička, a pomohši Vomáčkovi s lavice, dovedla ho k posteli.

„Vždyť já nejsem nemocen,“ vece Vomáčka, „ale když to chceš, tedy si lehnu.“

„Teď vám uvařím trochu polívky, abyste se zahřál,“ navrhla mu Anička.

„Nevař ji,“ odpověděl Vomáčka, „nemám ani dost málo chuti, ale vody, vody mi přines, mám žížeň, div neshořím.“

Dobrá Anička mu učinila mžikem po vůli, on vypil takovou sílu vody, že se ji to zdálo být až tuze mnoho. Nyní si volněji oddechl a zaryv se do peřin, počal dřímati; ale za nedlouhou chvíli jal se úzkostlivě naříkat, že je mu zle. Anička se náramně ulekla, a poněvadž si nevěděla rady, co by s ním činiti měla, pospíšila domů a přivedla s sebou matku a otce. Ti se nyní Vomáčky vyptávali, co mu schází, ale on jim dával takové divné odpovědi, že se zděsili a hned pro lékaře do města poslali. Otec Aničky zapřáhl koně a uháněl na saních do města; po dvou dlouhých hodinách zastavily se koně před statkem. Lékař vyhlásil nemoc Vomáčky za povážlivou, a dav Aničce, která si na svých rodičích vyprosila, aby směla nemocného ošetřovat, patřičné rozkazy, napsal recept do lékárny a odejel. Otec Aničky, který ho zase nazpět vezl, vzal léky v lékárně a co nejrychleji vrátil se nazpět. Léky trochu účinkovaly, ale druhého dne museli opět pro lékaře jeti, kterému se konečně za pět dní poštěstilo, nemocného tak vyléčiti, že nebylo pro život jeho žádného nebezpečenství více.

A co se dělo zatím s Jiříkem? Všickni lidé z vesnice měli mu za zlé, že pro tvrdošíjnost svou ani se na otce nezeptal, tím méně, aby ho byl sám navštívil, jenom Anička se na něho nehněvala, ale prosila pána Boha, aby ho osvítiti ráčil. Avšak Jiřík předně o nemoci otce svého ani nevěděl a za druhé měl s kuchařkou tolik důležitých věcí vyjednávati, že téměř na celou Lhotu zapomněl. Kuchařka si ho svým mrštným jazykem a nasycováním jeho pořád hladového žaludku *tak* naklonila, že každou chvíli očekávala od něho vy-

znání lásky. Ale Jiřík se k tomu neměl, proto že se ji ještě trochu ostýchal a nevěděl, jak by ho otec přivítal, kdyby si tuto nevěstu domů přivedl.

Za šest dní, které se ale Jiříkovi zdály býti věčností, přišla konečně neděle. Milostpán oznámil ráno Jiříkovi, aby se přistrojil do premovaných šatů, že pojedou v devět hodin do města na velkou. S radostí ho Jiřík uposlechl, nebo chodil celý týden v koženkách a nemálo se těšil, jak mu budou známí ze Lhoty slávu jeho záviděť. Ze Lhoty totiž chodilo se také do města do kostela. Ale radost jeho byla rázem ta tam, když milostpán spatřil na svém svátečním kabátě dva rozražené knoflíky a natrhnutý šos; byla hrozná bouře. Konečně stanovil milostpán, že se strhne Jiříkovi za učiněnou škodu dvouměsíční služba. Jiřík musel mlčet a mrzutě si sedl na kozlík; milostpán pak hledal dlouhý čas ve své šatnici jiný kabát. Konečně přišel a uvelebil se s milostpaní a milostslečnou Adlétou do kočáru, načež kočí práskl do kobyly, která se všemožně hleděla přemluvit, že ten kočár jakoby nic za sebou táhne. Do města přijeli trochu pozdě. Před vraty kostelními zastavil kočí, a Jiřík skočiv s kozlíku dolů, otevřel dvířka a pomohl svému panstvu na zem. Milostpaní a milostslečna mu dali své modlicí knížky s nařízením, aby je položil před ně na lavici, do níž si sednou, načež s milostpánem zvolna a velebně přes celý kostel až do nejprvnější lavice se ubírali. Pyšně kráčel Jiřík za nimi, a položiv modlicí knížky před ně, postoupil na dva kroky nazpět. Z počátku se na žádného ani pohlédnul, nebo chtěl poskytnout shromážděnému lidu příležitost, aby se mohl na jeho skvostné šaty pohodlně podívat; po chvíli teprva počal zevlovat, aby spatřil závisť v oku některého známého ze Lhoty, ale na neštěstí si ho žádný ani nevšimnul. Jenom jediná osoba se na něho dívala, ale ta mu právě nepřišla vhod; byla to Anička, jeho milá. I pohlédl na ni tak, jakoby ji poprvé ve svém živobytí viděl, a pohodil pyšně hlavou. Aničku to bodlo u srdce, a když se Jiřík podruhé na ni podíval, upřela na něho tak litostivě své modré oči, že jí v tu chvíli dvě perličky z nich vypadly. Jiřík se od ní odvrátil, ale začervenal se až po uši; nebylby pro celý svět ještě *jednou na ni se podíval*. Domýšlel se, že to všickni

lidé vědí, jak milá jeho pro něho pláče. Po skončených službách Božích bylo panstvo první na odchodu a Jiřík je se sklopenou hlavou následoval. Když jim pomohl do kočáru, žádala milostpaní modlicí knížky, na něž byl Jiřík zcela zapomněl. I musel se pro ně vrátiti; když šel nazpět, přišel ve dveřích do tlačenice, a podivnou náhodou se stalo, že nával lidí Aničku zrovna k němu přitlačil. Jiřík se nad míru zapýřil, a dělal, jakoby Aničku neznal; Anička ale přemohla všechnu ostýchavost a s pláčem Jiříkovi pošeptala, že je otec na smrt nemocen.

„Co se mu stalo?“ ulekl se Jiřík.

„To nevíme, ale lidé říkají, že tys toho příčinou,“ pravila s výčitkou Anička, ale hned na to se zarazila a zůstala po zadu. Jiřík by byl rád ještě s ní déle mluvil, ale že byl již přede dveřmi kostela, a panstvo jeho netrpělivě na jeho návrat čekalo, pospíšil si, a podav knížky milostpaní, vyskočil na kozlík, načež kočí do kobyly práskl, která rychle odtud odjížděla, protože to šlo s kopce.

Když přijel Jiřík domů, nemohl na kuchařku ani pohlédnout, a když se ho po příčině jeho rozmrzelosti ptala, nedal jí ani odpovědi.

„Podívejme se na toho chrapouna!“ pomyslila si kuchařka v duchu, „on již zpyšněl! počkej však, já ti dnes udělím jídla, že musíš po holých kolenou ke mně lézti!“

Jiřík si jí však už ani nepovšímnul, ale odešel do lokajny, kdež si počal své věci skládat. Když bylo po obědě, odešel k milostpánovi a prosil, aby ho dovolil domů, že prý si tam vezme své šaty a prádlo.

„Bien, hochu!“ přisvědčil milostpán; „dříve ale tyto šaty svlékni!“ dodal.

„Poníženě ruku líbám, pantatinku,“ odpověděl Jiřík, a pospíšil do lokajny, kdež se mžiknutím do svých starých šatů převlékl a ty pramované milostpánovi odevzdal; kočímu řekl „s Pánem Bohem,“ a už uháněl ke Lhotě, až se mu prach pod nohama zdvíhal. Čím blíže ale k své rodné vísce přicházel, tím volněji kráčel ku předu, a když přišel až k ní, nešel přes *náves, ale skočil* přes plot do zahrady, jež náležela k statku

otce Aniččina. Tu se ukryl za roh stavení, a trpělivě čekal, až někdo ze stavení vyjde. Ale první, kdo vyšel, byla právě děvečka Bětka, která zde byla nyní ve službě. Chtěl se před ní schovati, ale ta ho byla již spatřila a jakoby ani o tom, co jí byl učinil, nevěděla, přivítala ho radostným hlasem:

„I to je přece hezké od vás, Jiříčku, že jste přišel pantátu navštívit; chvála Bohu, nyní je mu již dobře, ale mohl to snadno životem zaplatit.“

„A hněvá se ještě na mne?“ zeptal se nejistým hlasem Jiřík.

„I nehněvá,“ odpověděla Bětka dobrosrdečně. „Ale pojďte jenom čerstvě k němu,“ dodala, „to ho více pozdraví, nežli všechny mediciny, za kteréž musel tolik rýnských zaplatit.“

„Milá Bětko, já se ho ještě bojím,“ namítnul Jiřík; „neměl jsem mu nic říkat, moh' si vás s Pánem Bohem vzít...“

„Ale co myslíte, Jiříku?“ dala se Bětka do smíchu. „Nevíte od koho všechny ty klepy, kteréž vás tolik pozlobily, pocházejí? Od nikoho jiného než od panny Háty. Háta chtěla se ještě pod čepec dostati a myslila si na pantátu. Pantáta se ale k ničemu neměl, protože na ženidlo ani nepomyslil, a proto se mu ostrý jazýček Hátin pomstil. Ona roztrousila, že si mne chce pantáta vzít. A jako pantáta, tak málo jsem též já na vdavky pomyslila, vždyť víte Jiříku, že svého Josefa nenechám.“

„Teď vidím, jakou jsem vám křivdu dělal, milá Bětko,“ pravil skroušeně Jiřík; „odpusťte mi; dal jsem si namluviti, že...“

„I vždyť to ani za řeč nestojí,“ odvece Bětka; „teď jen pospěšte k otci, s radosti vás uvidí. Ale musíte se dříve ještě podívat k nám, tu též někdo na váš příchod s toužeností čeká.“

Vešli do světnice; Jiřík pátral po Aničce. V tom vyšla z vedlejší komory, a radostí nad shledáním se svým hochem unešena, tak se zapomněla, že před otcem i před matkou Jiříkovi okolo krku padla. Ale sotva to byla učinila, uskočila nazpět a zakryla si tvář zástěrkou.

„Toť jsem v Jiříkově vidění!“ zvolal se smíchem otec Aniččin, „co *pak se děti tak dobře znáte*? Nu mluv, Aničko?“

Při tom jí stáhl zástěrku s očí, ale když spatřil slze v očích jejich, dodal jemně: „Nu, plakat proto nemusíš. bude-li to vůle Páně a svolí-li starý Vomáčka, můžete mít svatbu ještě tento masopust.

„Však by toho měl starý Vomáčka zapotřebí,“ přisvědčila matka Aniččina, „aby měl někoho, kdo by ho zastal.“

„Nu, co není, může být,“ pravil otec, „pojďte, půjdem k němu a promluvíme s ním o tom. Co tomu říkáš, Jiříku?“

„Což je o to!“ pravil Jiřík; „ale já se bojím před otce předstoupit.“

„Nu, však my tě nedáme,“ odpověděl nastávající tchán jeho, „ale Jiříku, vždyť jsem zapomněl, že jsi ve službě u milostpána.“

„Já tam už nepůjdu,“ zvolal Jiřík rychle a určitě.

„A proč?“ divili se všickni.

„To vám povím až potom!“ usmál se Jiřík, a již kráčeli všickni k starému Vomáčkovi; sedlák se selkou napřed, Jiřík s Aničkou trochu pozdáli.

„Dej Pán Bůh dobrý večer,“ pozdravil sousedstarého Vomáčku, který byl již vstal a po světnici se procházel; „přivedli jsme vám hosta.“

„A koho?“ zeptal se Vomáčka slabým ještě hlasem.

„Starého známého,“ žertoval soused, a vzav Jiříka, který byl za dveřmi s Aničkou zůstal, za ruku, přivedl ho i s ní před Vomáčku.

„Tatínku!“ pravil Jiřík, oči k zemi klopě, „nechme hněvu a podejme si ruce — já myslil, že si chcete vzít skutečně Bětku, a proto jsem nevěděl, co mluvím. To víte, byl jsem rozpálen.“

Vomáčka se trochu hněvem zarděl a chvíli mlčky na Jiříka pohlížel, neboť byl tento v tom krátkém čase velmi přepadlý; když ale i Anička důvěrně své modré oko k němu obrátila a sepnuvší ruce dojemně zvolala: „Odpusťte mu, pantáto!“ podal starý otec Jiříkovi ruku, kterouž tento vroucně políbil. A v tu chvíli byl Vomáčka zase dobrým otcem.

„*Ale co ti to chlapce napadlo, že jsi tak z čista jasna*

utekl a do služby se dal?“ tázal se rozmarně. „Nu, jak se ti tam vedlo?“

„Napřed mi dejte, tatíku, jíst,“ zvolal Jiřík; „mám takový hlad, žebych hřeby polikal!“

„Aj, aj?“ dali se všickni do smíchu, jenom Anička hned jako šípka z dveří vyběhla a v několika okamženích plnou zástěrku buchet přinesla, jež před Jiříka na stůl vysypala. Jiřík se spustil tak urputně do nich, že všickni s podivením na něho pohlíželi, a když je byl snědl, do náramného smíchu se dali. A Jiřík se dal taky do smíchu, a smál se tak srdečně, že mu až slze po tvářích tekly. Když se smích utišil, pravil jim:

„Což když je člověk syt, je mu snadno do smíchu, ale když je hladový, jako já jsem byl po celý týden, to přejdou jednomu takové světské myšlénky.“

„Co, že jsi byl po celý týden hladový?“ zděsili se všickni.

„Ovšem!“ přisvědčil Jiřík a počal nyní vypravovat, jak se mu u milostpána Pnina po celý týden vedlo. Když byl u konce, zvolal starý Vomáčka:

„Tak, tak, milý Šorši; to je pravda, dali ti tam překrásné jméno, a dobře tě vyčastovali. Nu, vidíš hochu, Jiříka jsi už se sebe svlékl.“

„Jen mne nazývejte Jiříkem jako jindy,“ pravil Jiřík a dodal váhavě: „Ale tatíku, vy jste už starý, potřebujete někoho, kdoby vás ošetřoval a já — inu já bych rád —.“ V tom se zamlčel, Anička pak se schovala za svou matku.

„Jen nezalízejte, děti!“ převzal otec Aniččin slovo; „abychom to zkrátka řekli, sousede Vomáčko, on si chce vzít naši Aničku za ženu, a tu myslím, jste-li s tím srozuměn, že bychom mohli z toho udělati veselku.“

Tak pravil otec Aniččin; rozumí se, že na to starý Vomáčka též něco odpověděl, a konec všeho byl, že byly v příštím masopustě dvě svatby: Jiříkova a Aniččina — Bětina a Josefova. — Od těch dob minulo už několik let; starý Vomáčka je zdráv a místo pluhu obírá se teď s dětmi, z nichž jednomu říkají ve vsi mladý Šorš. —

Obchodnické obrazy z Krkonošských hor.

I.

Světák.

✕ Jel jsem do Jesenských železných hutí. Lil se tam právě pro Liebigovu fabriku stroj neobyčejně veliký, a to bývá pro celé vůkolí nemalou znamenitostí.

V Železném Brodě jsem dal v radnici krmiti. Kdož by neznal Železnobrodskou radnici, tu ohromnou dřevěnou budovu, v níž se pivo nalívá, maso prodává a časem hraje divadlo! Jestiť to jediná znamenitost malého městečka toho, a ve vůkolí slyne co jediný hostinec, v němž koně ubytovati a na dobré pečení si pochutnati možno.

V hostinci tomto nalezají místa veškeré stavy prostých osad vůkolních; tam noclehuje vozka, křidlici do kraje vezouci, tam má úředník, jenž na komisi přijel, své spřežení, tam krmí obilní obchodník, tam napájí každý, kdo Brodem jede...

Seděl jsem ve veliké hostinské světnici samoten, a věru jsem nevěděl, jak si dlouhou chvíli zahnati. Není v takových městečkách zvykem, na způsob větších měst na stoly rozkládati časopisy, jimiž by se člověk pobavil, když nemá, s kým by mohl hovořiti. Vydání 10 zl. stř. za Pražské Noviny zdají se venkovským hostinským býti marným plýtváním. „A prosím vás, kdož pak to bude čísti?“ táží se, nebo dodají velmi často: „A já pak noviny ani nevidím, vezme si je ten, půjčí je onomu, a tak jdou z ruky do ruky, a v hospodě nezůstane ničeho.“ Ovšem, že se často tak stává, avšak toho vinu nesou hospodští sami. Kdož pak jim může poručiti, aby je z domu půjčovali? — „Odrazím si hosty, když jim je nepůjčím!“ namítá hospodský. — Však tomu není tak. Má-li dobré pivo, a je-li jinak zdvořilý, nebude mu to žádný moudrý za zlé pokládati. Tedy chutě předplaťte, páni hospodští, na noviny, a buďte jisti, že Vám hostí spíše přibude, než ubude...

Téměř jsem chtěl pověděti hostinskému, který právě do světnice vstupoval, ale nebylo mu to možno říci; za jedno neměl on času, aby toho mohl vyslechnouti, a za druhé jsem *měl já prozatím* po dlouhé chvíli.

Vstoupiloť do světnice asi dvanácte osob, obojího pohlaví a různého stáří. Napřed vešel muž asi padesátiletý v lehké modré kazajce a též takových nohavicích, které se pod kolenama ve vysokých juchtovicích ukrývaly. Na hlavě měl široký slaměný klobouk, na krku volně uvázaný šátek a kolem těla veliký opasek. Tvář jeho byla nad míru výrazná, a svědčila o mysli otužilé, smělé. Taková též byla celá jeho postava. Jako César přímo před sebe hleděl; bylo vidět, že zvykl neohroženě vystupovati. Vše na něm svědčilo o podnikavosti, odvaze a přemýšlení. Nemohl jsem s muže toho oka spustiti, tak mne zjev jeho zajímal; až dosud vidím jej živě před sebou. Byl to v každém ohledu zvláštní muž.

Za ním vešla žena, taky asi padesátnice, jak se zdálo, jeho manželka, neboť bylo i v pohledu i na každém kroku jejím onu znamenitou a zvláštní úctu k muži viděti, kterou jsem na větší části u Krkonošských manželek pozorovati příležitost měl. —

Pak následovali tři chlapci mezi osmým a dvanáctým rokem, mezi nimiž se taky propletl veliký černý pes, jenž jednomu z nich čepici v hubě nesl.

Konečně se objevily ve dveřích dvě dívky as dvacetileté a několik mladíků v rovném stáří, kteří na sobě lehké letní kabáty a jako výše uvedený muž slaměné klobouky měli.

„I vítám vás, Čílo," pravil hospodský, jenž se byl při vrznutí dveří obrátil. „Tak brzy letos?"

„Pochválen Pán Ježíš Kristus!" odvece tázaný, smekaje klobouk. „Ano, ano, letos jsme se vypravili o něco dříve než jindy. Byla pohoda, a my si s polní prací popílili. Za čtrnáct dní budeme v Uhřích, a velikonoce, dá-li Pán Bůh zdraví, budeme slavit v Košicích."

„S kolika vozy jedete letos?" tázal se hospodský.

„Dva stojí venků," dí světák — „u syna přijedeme zejtra za námi se třetím ... Ale ať nezapomenu, dejte koním trochu obroku, natahají se! — a nám přineste čtyry žbánky piva; však se unsí člověk na takovou cestu posilnit."

„Ba máte pravdu, milý Čílo," podotknul hospodský popíchaje ven. „*Ale což je o vás*, vy si alespoň v zimě od-

počínete, a něco při své živnosti zachováte; ale mašinec s dře a potí od leta do leta, a přece to k žádnému spasitelném konci nevede. Inu, děj se vůle Boží!“

„Ba, po čertech si toho v zimě naodpočíváme!“ zasm se jeden z junků, co zatím hospodský ze světnice odkvapi a přisedl ku stolu, u kterého se byli ostatní uhostili. „V všední den musí člověk od pondělé až do soboty mlátit, voz do mlejna, prohazovat cesty, porážet dříví ...“

„A v neděli — od Božího poledne až do rána být u mu ziky, viď Petře?“ dodala se šibalským úsměvem starší z d vek. „Ty chuďáku v zimě v letě z potu nevyjdeš.“

Čím dál tím více se zapřádala rozmluva, stávajíc se sr dečnou; musím se vyznati, že se mi nemálo líbila, poněvad jsem v ní poznával city osob, opouštících klidný domov s dos patrnou lhostejností a nelekajících se nesnází života v cizin

Neméně mne zajímalo, že jsem se tu dověděl o třídě lid o nižto posud známosti neměl. Vidíval jsem sice své táky, kteří chodívají po výročních trzích a po zámkách šlech tíců se svými vysokými zbožíncemi, v nichž často až za 2000 zboží složeno bývá, ale o obchodníku takového druhu jse neměl vědomosti.

Jelikož tedy předmět tento pro mne novým byl, vmís jsem se do rozmluvy, a obdržel mnoho zajímavých dát, kte do *Posla z Prahy* kladu s přáním, aby si každý čtenář z ní vytvořil obrázek, jak veliké vlohy naši Krkonoští krajané m k životu obchodnickému, a jak čile a statně si v něm počín

Nutnost a povaha lidu dala světáctví vzniku. Půda zdej jest chudá a neurodí tolik, aby poskytla obživu obyvatelstv a proto jest toto nuceno, aby si jinde chléb hledalo. Nad jest horan otužilý a tedy schopen, aby snesl obtíže dlouhé a namáhavého cestování.

V okresu Železnobrodském nalezají se dvě vesnice, *Z sada* a *Loužnice*, as půl hodiny cesty od sebe vzdálen Půda při vesnicích těchto jest chudičká, kamenitá a studen Na lukách roste sporá tráva, která neposkytuje dosti pice, a mohlo obyvatelstvo na hotovení másla a sýra pomysliti. Ro *jsou toliko pro ovce a zemáky*, jíto se na nich méně da

Avšak jednoho by mohl rolník z kraje směle vesnicím našim záviděti; jest to chutné červené zelí, jehož se ale v celku málo urodí, tak že jen pro domácí potřebu stačí.

Obě vesnice mají nad 1200 obyvatelů. Z těchto dvanácti set vydá se jarem okolo tři set na cestu obchodnickou. Nepočítáme tu i podomní obchodníky z *Jirkova*, *Ráčic*, *Střevelné*, *Malé* a *Velké Horky*, z *Halšovic*, *Bratříkova*, *Jilového*, *Plavů* a *Držkova*, kteréžto vesnice každoročně veliký počet svých obyvatelů do všech úhlů světa za obchodem posýlají.

Jak mile sníh táti počal, a doba velikonocí se přibližila, počne v klidných vesničkách těchto neobyčejný ruch. Vozy se dávají ku kolářům a kovářům na zprávu, po tiché dědině mějí rány od zatloukání beden, do nichž se za celou zimu navožené zboží bylo složilo, krejčí a obuvníci dnem i nocí mají práce plné ruce, aby statné světáky potřebným šatstvem a obuví opatřili, a není ruky, která by v ten čas co dělat neměla. Od bežího rána až pozdě do noci se všechno stará o dokonalé vypravení na cestu.

Když už všechno připraveno, rozžehná se světák s přáteli a příbuznými, a vyjede.

Obyčejně jede otec se syny a s najatými junky, kteřížto mu cestou za vozky a nosiče slouží. Ale dosti často se stává, jako jsme viděli na začátku tohoto článku, že jede celá rodina, zvláště když není doma starého dědečka nebo babičky, kteří ošetření potřebují, nebo když není hospodářství tak rozsáhlé, aby neustálého dohlížení nutno bylo.

Obyčejně má s sebou světák jeden nebo dva vozy, a čtyry lidi; nezřídka ale vyjede s vozy čtyřmi i pěti, ba někdy i s více, když má více synů, a tito mu při nutném dohlížení a při prodeji pomáhají.

Ostatně se řídí počet ten dle věrohodnosti světáka, podle které více nebo méně zboží na úvěr dostane — a dle rozsáhlosti špekulace.

Asi před čtyřiceti roky šel otec ve vůkolí našem proslulého Josefa Sochora, s kterýmžto se v druhém obrázku setkáme, se sedmi nosiči do Ruska se sklem, a rok na to jel tam již se sedmi vozy, poněvadž se cesta jeho s výtečným výsledkem potkala.

Hlavní druhy výrobků, jež tito podnikavi obchodní celé Evropy rozvážejí, jsou sklo a porculán, prvnější z nových Novosvětských hutí a celého průmyslného vůko bloneckého — druhý z fabriky barona Neuberka v Něm Vyskytné (Gieshübel).

Od skleněného knoflíku až do nejkrásnějšího zrcadl jednoduchého talíře až do nejskvostnější vázy leží vš druhy těchto výrobků na světákově voze. A s nimi je na dalekou, drahou cestu, cestu to plnou obtíží a nebezp ství, která ale nikdy pro něho takových nesnází nemá, jaký měla pro nás, kteří neznáme obyčeje i mravy, kteří neu řeči těch zemí, do nichž jej obchod jeho vede.

On však mluví dle kraje, kam každoročně jezdívá polsky nebo rusky, vlasky tak plynně jako novořecky, m sky, ba i tureckých slov mnoho mu v hlavě uvázne.

Jednou jsem jel *Drškovem*, kde jsem musel počkati spodě, poněvadž se mi náprava u kočáru zlámala; avšal jsem později nehodě té rád. Vešed do světnice, nalezl ji hojně navštívenou. Když jsem si u postranního stolu a sklenici piva objednal, jal jsem se společnost prohlíž nemálo jsem se podivil, neboť jsem zpozoroval, že se u sedního stolu mluví vlaštinou. Nebyla to ovšem žádná řeč s vní; avšak, ač i poněkud nečistá byla, přece mne nemálo t poněvadž jsem ji nalezl u svých milých Čechů, a to na kde bych se jí byl jistě nenadál. Dal jsem se tedy do a vyjádřiv své překvapení, jakým mne byla řeč daleké naplnila, dověděl jsem se, že to není jediná řeč cizí, kt v místě mluví. Představený obce, s kterým jsem se d hovoru, a v němž jsem muže zkušeného seznal, mně ukáz chlapce asi čtrnáctiletého, který seděl u kamen, a pravil: ten chlapec se taky vyzná v novořečtině. My to ovšem můžeme posouditi, avšak vy jste studovaný pán, a ve šk prý se řečtině učí.“ — Musel jsem se usmáti, když statn ran dosvědčil, jakých pojmů o mé študovanosti má. Zd jsem na chlapce onoho, abych se přesvědčil, zda tomu tečně tak. Ačkoliv se málo znám v staré řečtině, a o *ani pojmu* nemám, soudil jsem přece z několika slov, že *novořecky umí*. Jsa jednou u mne, vypravoval mi o

cestách. Nemálo jsem se podivil, když mi chlapec řekl, že byl rok před tím na ostrovu *Maltě* šest neděl nemocným. Totě věru něco neobyčejného — prostý Krkonošan, který sotva třinácte let stár byl, onemocněl na ostrově od nás tak vzdáleném, a šest neděl tam vyležel! — —

Země, do nichž nejvíce Krkonošan české zboží zaváží, jsou v popředí *Italie* a *Uhry*; před dvaceti roky jimi byly *Rusko* a poněkud i *Prusy* a *Polsko*.

Do Italie se hlavně vozí sklo. Není snad světáka, který by ničeho nedovedl vypravovati o Římu. Hezkou příhodu mi vypravoval Držkovský představený o světáku, jejž šťastná náhoda s kardinalem Mezzofantim svedla. Světák měl zboží své vyložené před vozem na krámě, a pilně smlouval s několika kupujícími. V tom se zastavil před krámem kočár, a z něho vystoupil v kněžském oděvu vážný muž. Kupující ustoupili s výrazem nejvřelejší úcty na stranu, a světák se už chystal, jak se bude muset sebrati, aby přece poněkud slušnější vlaštinu vyslovoval. Kněz přistoupil až na krok ku krámu a pravil po česku: „Slyšel jsem, že jste Čech, a přicházím vás žádati, abyste mne na oběd navštívil, mám se vás na některá slova ptáti.“ Světák stál jako zkamenělý, a když byl kardinál koupiv nějakého zboží odejel, tázal se okolostojících, zda kněz ten Čech jest, načež se dověděl, že to stojazyký kardinál, jak mu obecní lid v Římě říkal. V obědní hodinu přijel pro světáka kardinálův kočár, a dovezl ho do vatikánu. Rozmluva se vztahovala na některé maličkosti do oboru jazyka českého náležející. Odcházeje od oběda, obdržel světák skvostně vázanou bibli vlašskou na památku, kterou až posud jako svátost chová.

Milán, Benátky a Terst, Padova a Mantua, Neapol a Palermo, znají světáci do Vlach jezdící lépe než Prahu, v řece jedě koupávají častěji své koně než v Jizeře, Apeniny obdivovali vícekrát než krásu domácích Krkonošů. Na patách obou velkých sopek, na vinohradech bohatýrů znějí každoročně z úst jich naše národní písně, a nejednou se v chrámě sv. Petra objevila v rukou zbožného světáka česká modlitební knižka. Nejednou se už stalo, že podnikavý světák na koráb své zboží naložil, a do Ameriky je převezl.

Od vojáků nosívají mnohokráte až deset psaní do rodinné vísky, a vesele pak vypravují naslouchajícím přátelům, jak statné vojíny „v taberně za těch několik lirů“ vyčastovali.

Podivu hodný jest způsob, jakým si často z nesnází, do kterých je průvodní listy přivádějí, pomáhají. Jednou ztratil světák průvodní list, a měl tudy velikou vyhlídku, že bude určenou cestou poslán domů, při čemž by, neprodav zboží, mnoho peněz prodělal, jež ho byla cesta stála. — Poněvadž ale obyčejně dva nebo tři pospolu jezdějí, sdělil svou nesnáz druhému světáku, a oba přemýšleli o způsobu, jakým si dobudou nového průvodního listu. — „Tys málo honěný ještě, bracha, před ouřady, a taky se ve vlaštině špatně znáš, protož si musíš na ouřadě na němého hráti. Nech mne, ať lhu, co lhu — a nedej se ničím zmýliti.“ — Po tom umluvení šli na úřad, a jakousi neohroženou a přesvědčivou výmluvností dokázal světák, že druh jiný průvodní list dostal, bez něhož by byl nepřekonatelné překážky v obchodu svém nalezl. — —

Avšak není na tom dost, že světáci největší díl Evropy, a jak jsme výše ukázali, někdy i Ameriku českým zbožím opatřují, oni také veliký díl Afrického pobřeží a Malou Asii navštěvují na svých obchodních cestách.

Už mnohdy se stalo, že podnikavý světák daleko za hranicemi své otčiny takových výhod z obchodu dosáhl, že se tam usadil, anebo alespoň sklad svého zboží založil.

Tak se usadil na příklad jakýsi *Bouček* ze Zásady v Oděse a stal se náramným boháčem. Zboží dostává z Čech prostřednictvím svých známých.

Sklady měli mnozí světáci z nadřečených vesnic v Srbském Bělehradě, v Bukareštu, Cařihradě, ba i v Africké Alexandrii. — —

Tak to bývalo ještě před nemnohými roky. Nyní, kde s pomocí železnic zázračné změny v obchodu staly, i tento světácký obchod poněkud utrpěl. Avšak změna se tu stala pouze co do rozsáhlosti obchodu. Světák náš ztratil toliko hlavnější města, a pro oučinkování jeho zůstala otevřena celá valná prostora venkova, a mnohá zajisté doba ještě uplyne, než bude *muset rázně* vystoupnuvší konkurenci ustoupiti, aneb. nu. vy-

tá v obchodním rozkvětu těch zemí, kde on býval vítaným ostředníkem mezi kupci a výrobcem.

Od světáka tohoto se valně liší světák, který pouze po sti cestuje. Ten nejede s vozem, ale nese toliko na zá-ch onu vysokou zbožnici, jakouž snad už každý čtenář hto řádků viděl.

S touto zbožnicí, která obsahuje *zboží šperkové* (ga-terní), navštěvuje on veškeré výroční trhy, na venkově by-cí šlechtu, fary a ouřednictvo.

Hlavní krajiny jeho oučinkování jsou vůkolí Tábora, Písku Budějovic v Čechách, celá Haná na Moravě a poněkud i ovácká Břetislav. Do Slezska se dostane už řidčeji.

Co patrimoniální úřady vyzdviženy jsou, ztenčil se jeho lělek valně, poněvadž to hlavně vrchnostenští kancelářští a ařі byli, jižto mu trojnásobné ceny platívali za ozdobné obnůstky, které měly přijíti na jejich toaletní stolek.

II.

Josef Sochor, velkoobchodník ze Střevelné.

Asi půl hodiny od Železného Brodu žije ve *Střevelné*, sničce to asi o dvaceti staveních, v ohledu obchodnickém lmi zajímavá osobnost; jestiť to obchodník p. *Josef Sochor*.

Originální muž tento jest nyní okolo 55 roků stár, a za-v asi před třiceti roky odesvětáka, jest od několik let řád-m velkoobchodníkem.

Čtenář se snad usměje při tomto slovu, a pomyslí si: isatel poněkud přehání!“ Avšak já ho musím ubezpečiti, že přeháním ani za mák. Ovšem se nesmí vzíti slovo to v smy-, jaký jsme mu přikládati uvykli, nesmíme si tedy mysliti, to nějaký Pražský Halla & Comp.

Josef Sochor jest ale přece velkoobchodník, on prodává anterní zboží ve velkém, totiž na tucty, kopy, pakliky atd. ději jeho se vztahuje pouze na světáky, a ač mu obchod o nenese veliké tisíce ročně, poněvadž malý výtěžek béře, *ahuje přece roční oučet jeho* znamenitou sumu.

Sperkvé zboží béře z Teplice, a dílem i z Prahy. toho, co má dáti, obnáší 60.000 zl. stř., na kterou 40.000 zl. skleněných knoflíků a jiných výrobků ze Ostatní platí hotovými.

Znamenité jest při rozsáhlosti této, že náš velkoob nik ani německy neumí, an přece s německou Teplicí a s n německými hladiči skla obchodí. Ba v roku 1843 obdržel kázku na sklenné knoflíky až z Belgie.

Snadno si pomysliti jeho podivení, když z čista psaní ve francouské řeči sepsané obdržel. Na štěstí umí leznobrodský pan farář francousky, a pomohl mu z nes Ve psaní tom stálo, že se Belgický onen dům v Teplici věděl, odkuď nesčíslné ty druhy skleněných knoflíčků, br letek, broší, spínadel atd. pocházejí, a že se tudíž obrac pramenu samému. Sochor poslal tedy dvě bedny skleně zboží do Belgie, a asi po tři leta v tom pokračoval. Pal čal obchod v tom zboží poněkud váznouti, a ve vypuklý 1848 nepokojích uznal náš obchodník za dobré, své sp s belgickým domem přetrhnouti.

Roku 1855. si otevřel nové pole pro svůj obchod, přislibuje velikých prospěchů. Přičiněním doktora Dubiny, po několik let v Železném Brodě lékařem byl, a nyní v L polu žije, vstoupil ve spojení se znamenitým tamnějším de Daš a spol. —

A člověk ten nemá žádného theoreticko-obchodnic vzdělání, nemá známosti jazyků cizích — jedinými jeho mocníky jsou zkušenost a svědomitost. —

Nebude nezajímavé, když tu vypíšeme způsob, jaký svůj obchod vede.

Čtyrykrát za rok jede do Teplice a Prahy na koupi nakoupí potřebného zboží, a přiveze je domů. Koupě stává vždy před nějakými svátky, poněvadž se všichni táci domů sejdou a užívše v zasvěcený čas rodinného b zase si zboží naberou a do světa jdou.

Když se byla poslední bedna po příkré cestě do hc vesničky přivezla, ustanoví náš malý velkoobchodník tři čtyry dni, ve které se prodávati má. Pak vypíše na k *den okolo* dvaceti svétákův, a když se tito byli sešli a k

velikého stolu posadili, obdrží každý z nich veliký koš, do kterého pak vybrané pro sebe zboží ukládá.

Bedna se za bednou otvírá, a zboží po tuctech a paklikách vyndává.

„Zde jsou rukavičky po 6 zl. tucet“ — oznámí cenu vyňatých dámských rukaviček. Světáci je vezmou do rukou, jeden hodí do svého košíku deset, druhý osm, třetí dvanácte tuctů atd.

A tak to jde od rukaviček k šátkům na krk, od těch na kšandy, kartáčky na zuby, jehly, broše, prsteny, šitička, zrcadélka, voňavé kapky a mýdélka, náprstky, zlaté hodinky, řetízky k nim a tak dále na všecky ty drobnůstky, jichž pohodlí, krasochuť a okázalost nerada pohřešuje ve svém vůkoli.

Co zbude, uloží se na ostatní dny prodeje. —

Když se byly všechny druhy zboží prošly, a každý si dle chuti a potřeby více nebo méně do svého košíku uložil, co se beze všeho mluvení a smlouvání děje, napíše se každému součet do knihy, a tak tomu po čtyry, pět i šest dní.

Pak se z knihy hlavní pošle každému součet — a světáci naplnivše své zbožnice, odejdou do světa, odkud pak po částkách 20—400 zl. peníze na svůj součet posílají.

Není v celém roku snad ani dvacet dní, aby nepřišla na obchora posýlka peněžní poštou, ba někdy se sejdou dvě, tři i čtyry. —

A takový obchod vede muž neučený, muž, který ani německy neumí. — Co k tomu potřeba svědomitosti k odbírajícím světákům, co jemného taktu u výboru zboží, co pořádnosti v placení!

Muž ten slouží může každému obchodníku za vzor, a vyvracuje z kořene mínění těch, kteří si navykli mysliti, že k vedení obchodu u nás nevyhnutelně němčiny třeba.

Silnice.

Čtvrtá epištola Posla z Prahy.

Fk. „Jenom silnice nám může, pánové, pomoci na nohy. Silnici *musíme sobě pořídit*i — jinak zůstaneme bez spojení

s misty průmyslu a obchodu — a to je tolik: jako že z
neme věčně chudinci. Pracuje se sice na našich polích
kách, ale práce taková málo přináší. Teprv když se dc
k hospodářství průmysl a obchod, teprv potom se náležitě
roda a její poklady vytěží; obchod a průmysl jsou, mil
nové, kouzelníci, kteří rázem vše oživí, kteří život tvoří,
votu křísí. Toho si musíme býti vědomi, že bez průmy
obchodu nikdy se nepovzneseme, ba že ještě hlouběji pa
me. Neboť praví dobře přísloví, *kdo stojí, jde nazpět.*
nás stojíme, kdežto jinde ku předu jdou. A proto, pá
jenom silnici. Tou si přivedeme průmysl, obchod, život,
ním slovem: pokrok a blahobyt do obce!“ —

Tak mluvil pan Souček, starosta v Mokrani, k shro
děným starším obecním, kteří se k jeho vyzvání byli seš
nyní jeho slovům naslouchali. Když skončil, pokynuli vš
hlavou a bylo uzavřeno, aby se na obecní outraty pořídil
nice, která by Mokraň spojila s misty průmyslu a obc
kteráž by život, pokrok a blahobyt do obce přivedla.
Souček mluvil pak dále: „Budou ovšem mnozí říkati, že
níme, že peníze vyhazujeme. Ale budou tak říkati lidé,
dobu naši nepochopili, kteří duchem svým padesát let po
jsou. Lidé, kteří nejsou s to, aby postihli prospěchy, k
silnice přinášejí, ti zůstanou ovšem nepřáteli našeho sna
budou se zdráhati, když je vyzveme, aby nápomocni byli
tomu. A tu bude naší povinností, pánové, abychom ji
rozum položili, co od příští silnice očekávati mají a m
Nebude k tomu mnoho slov třeba, aby pochopili, že poz
jejich větší ceny nabudou. Jest to na bíledni; neboť t
nad potřebu svou z polí dostanou, k prodeji je určeno, a
za to peníze stržily, jimiž by se vydání, daně atd. zapr
Věci ty musejí se dovážeti na trh; čím bližší je trh, tím
spěšněji pro ty, kdož prodávají, neboť tím méně času z
tím menší výlohy mají. A což jest pořízení silnice ji
než pošoupnutí trhu k Mokrani, anebo Mokraně k trhu,
se tak vyjádřil? Mokraňské plody vozí se na trh do Zá
je-li do Zátoně dobrá nebo špatná cesta, to nám nemůž
lhostejné, poněvadž při dobré cestě uspoříme na čase
výdejích, poněvadž tudy prospěch máme, kdežto jest

patné cestě právě na opak. Při dobré cestě stržím tedy za měřici pšenice víc než při špatné cestě, neboť ji prodám za hodinu, kdežto jsem k tomu jindy dvě, tři hodiny potřeboval. Vydělám zde tedy hodinu nebo dvě hodiny času, a čas jest u nynejší doby kapitálem. Dostal-li jsem jindy za měřici pšenice 8 zlatých, dostanu nyní mimo osm zlatých ještě hodinu a dvě hodiny času, tedy více. Dříve jsem jel nejistě a pokud jsem se strachoval, zdali potahu nebo vozu neuškodím; ... mi zapadal skoro až po nápravy do roklin, nyní to přestane, pojedu jako na stole, ušetřím si strachu a výdejů, neboť si ušetřím správy na voze; ušetřím i dobytka: mám tedy opět prospěch, kterýž jsem dříve neměl, nemusím ze stržených peněz utrhovati na správu, přivezu tedy za měřici pšenice více peněz domů, nad to pak nepřetáhnu čeledína, sebe a potah. Při dobré silnici prodávám tedy dráž obilí, pole mi nese větší užitek, bude tedy dražší, jakož jest silnější kůň více v ceně než slabší. — První užitek tedy, který nám ze silnice vyplyne, je ten, že vystoupnou pozemky a vůbec majetek náš, movitý i nemovitý v ceně, a to pro levnější a pohodlnější dovoz. — Ale mluvil jsem pořád, jakobychom byli my, Mokraňští a Zátonští, sami na světě, jakobychom stavěli jenom pro své ulehčení silnici. Tomu ale jest jinak, chystáme i jiným týž anebo snad ještě větší prospěch. Pamatujíce na svůj prospěch, pojišťujeme si nevědomky stálý a dobrý důchod. Dejte pozor, pánové! Bude-li jednou Mokraň se Zátoní spojena silnicí, nastane tu hned pro všechny povozy, kteréž se ubírají z hlavního města k severu, bližší cesta, a sice znamenitě bližší cesta. Vozkové ušetří tím způsobem o dvě i tři hodiny na čase, a to je jistě k tomu pohne, aby silnice, kterouž vystavíme, použili, aby na Mokraň jeli. Nyní jest místo naše mrtvé. Jenom domácí povozy anebo z nejbližších vesnic spatřiti tu lze; neboť kdo chce hnůj vyvážet, obilí svážet, mouku z mlýna odvésti, musí nevyhnutelně po naší pěkné cestě. Kdyby bylo jiné cesty, jistě by ji volil, aby se našim močálům a kalům, kdež vozy až po nápravy zapadají, vyhnul. Dejte tomu ale, že máme silnici. Pak nastane zcela jiný život. Hnojníky a hospodářské povozy, pluhy atd. skoro ani nespatříte pro veliké *množství těžkých* vozů a kočárů, kteréž jednu

řadu na silnici tvořiti budou, ubírajíce se z hlavního města k severu. Jaký to bude život! V krátkém čase naleznou tři, čtyři kováři v Mokrani obživu, místo kramáře, budeme tu mít pět, šest kupců; počet hokynářů se zmnoží, nové hospody povstanou, koláři, zámečníci, truhláři, řemenáři atd. naleznou zde práce a přistěhují se sem. Zkrátka: ti, kdo zde jsou, budou míti větší výdělek, lepší obživu, neboť budou mít komu by své ruce, svou práci, své zboží nabídli; jiní, kteří zde ani býti nemohli, přistěhují se sem, a budou zde řemesla prováděti. Zvětší se tedy výdělek v Mokrani, zvětší se i obyvatelstvo, a bude lepší život a to jak řemeslný, tak i pospolitý. Náš kovář nebude pak nikdy zahálet, jako nyní, kde mnohdy půl dne ránu z kovárny neuslyšíš, poněvadž není co dělat; pak mu nastane pilná práce. A tak to bude i s jinými řemeslníky. A zdaž z toho nevyplyne též zisk hospodáři? Vyplyne, a to znamenitý zisk. Bude mu třeba, aby jezdil do Zátoně na trh se svým obilím, se slámou a senem? Nebude, nalézne doma pořádný trh. Uspoří tedy všechen čas, který musel jindy na cestu do Zátoně obětovat, a čas je kapitál. Ušetří také všechny mimořádné výdeje. Krupař přijde mu do domu, a skoupí obilí, kteréž mu bude lze dostati. A skoupí je jistě za ceny nejlepší. Ale domácí obilí nepostačí, bude se přivážet od jinud, z okolních vesnic, ba později snad i ze Zátoně — a tak nejen že se nebude odtud obilí vyvážet, ono se sem bude přivážet, a to z míst, kam jsme sami jindy vyváželi. A tu viděli, že se věci zcela obrátí, obrátí se k dobrému obce. Pomyslete, jakáž chuť k práci povstane životem tím! Člověk spatří, že práce jeho ponese přece pořádného ovoce, nebude-liž se ještě více snažiti? Zajisté že bude, a tak se stane, že kdo vytěžil dříve z pole svého stovku, brzo stopadesát vytěží. Každého kousku půdy se použije, neboť se to lépe vyplatí než jindy. — A pomyslete, pánové, jakýž život pospolitý tu povstane. Zdaž nezbystří obyvatelstvo naše dotýkáním se s cizinci? Jistě že znamenitě zbystří, že začne přemýšleti, že se všeho, co prospěch a zisk přinésti by mohlo, chápati bude, že k blahu obecnému a svému napomáhati bude, sečž síly stačí. Dozví se snadně, co ve světě nového se děje, jak si jinde počínají atd. a *bude se jistě* dle toho, co dobrého, říditi a podniky, kteréž

e špatného zdaru dočkaly, budou mu výstrahou. Tak myslím, ánové, že i tím veliký duchovní zisk obci naši ze silnice vzroste. což mládež naše, jak ta se utěšeně dařiti bude, jaké příle-itosti budeme s to jí podati, majíce k tomu prostředků! — kutečně, bude to radost, veliká radost! A proto, pánové, čas est, aby se hned k dílu přikročilo!" — Tak mluvil nově zvo-ený starosta Mokraňský ke sboru starších obecních, kteříž nešeni jsouce řečí jeho, hlasitě se pronesli v ten smysl, aby e hned k dílu přikročilo. Panu starostovi však ještě toho ečera dostalo se vřelých díků veškerého občanstva Mokraň-kého, kteréž mu při pochodních před okny zazpívalo. Každý i přál štěstí k takovému starostovi a všichni pohlíželi s ra-lostí do budoucnosti, kteráž měla Mokraň na všechny časy slaviti. „Nejprv silnice, po silnici škola, a Bůh ví, co vše-hno ještě se pořídí, však on tomu pan starosta pomůže; máť n dar Boží, že všechno za pravý konec uchopí." — Tak a odobně mezi sebou občané mluvili, a od toho dne byl pan tarosta modlou Mokraňskou. A což chudý lid, jak ten ho ehnal. „Co tu bude výdělku, jaký to nastane život! Aby Bůh oho pána žehnal!" —

V krátce na to začala se silnice vyměřovati a vytyčila se, ak že každý mohl směr její viděti. Odchýlila se hodně od taré cesty, na mnohých místech šla zrovna prostředkem polí, inde více méně do nich bočila. Mnozí otvírali oči, že se má ilnicí tolik a tak dobrých polí zkaziti, ale moudřejší hned jim ysvětlili, „že se taková nepatrná obět tak skvělé budoucnosti řinésti musí. A nad to, když se něco dělá, má se dělat jak e patří a sluší, na několik set se při takových příležitostech esmí hleděti, nesmí se tu s pěnezi škrtiti. Když se silnice taví, musí býti rovná jako šňura, a přece řádně široká, aby lva tři vozy s nákladem měly podle sebe dosti místa. Čím epší silnice bude, tím větší sláva obci z ní vyplyne. — A nad e, kdož pak jakou škodu utrpí? Pole, kteréž bude třeba, od-koupí se majitelům za dobrou cenu, anebo se jim vynahradí tarou cestou a jakýmsi peněžitým přídavkem. Tak nepřijde ikdo k zkrácení, a cesta bude rovná." —

Mezitím se také učinil rozvrh veškerého vydání na sil-ici, čímž vyšlo *na jevo*, že bude dvanáct tisíc k tomu třeba,

aby se vystavila až na hranice Mokraňské půdy. Těch dvanáct tisíc měli občané Mokranšti za dva roky složiti, tak že na rok šest tisíc přišlo. Všech císařských daní platila Mokrá tehdá něco přes pět tisíc, a tak obnášel roční příspěvek na silnici ještě více než císařská daň. Kdo odváděl z hospodářství svého jindy stovku, měl dáti nyní něco přes dvě stě, aby se mohla silnice vystavěti, kteráž měla obci tolik slávy a užitku zjednati. Penize mohly se ovšem teprv za rok sejíti, neboť nikdo nechtěl a nemohl také platiti svůj příspěvek napřed, stavěti se mělo ale hned, neboť tak se usnesl na tom obecní výbor. Aby se tedy mohlo hned se stavbou počíti, zapůjčil pan starosta, kterýž měl přece trochu jmění, penize s tím dodatkem, že první, co se sejde, vynaloží se na zapravení dluhu. A tak se začalo stavěti, a v skutku byla silnice za dvě leta hotova. Byla rovná jako šňura, jako po mlatě se na ní jelo, a tři vozy s nákladem mohly vedle sebe jeti, tak široká byla. Po stranách byly pořádné škarpy, kam voda stékala, a cestář ustanovený brzo tu brzo tam rovnal kamení na hromádky, anebo odrejpával trávník, jenž se po stranách zmáhal. Netrvalo to dlouho, a zelenaly se po obou stranách silnice pěkné stromky. Mokranští měli z ní velikou radost, neboť poznávali nyní, jaká to dobrota, pořádná silnice. Kdo vyvážel na pole hnůj, nemohl si dost vynachválit, že ani kousek po cestě neztratil, protože se vůz nekácel se strany na stranu. A tak bylo i při sváženi mandelů. Každý říkal, že se po ní jede jako po másle, člověk prý ani neví že jede. Ať prý je ječmen suchý na padrt, po cestě prý ani zrno z klasu nevypadne, a při řepce není prý ani plachet třeba. Jak pravím, Mokránští měli radost, a zapomněli brzo na dvanáct tisíc, kteréž musili ve dvou letech složiti, což jim velmi trpké bylo. Mnozí učinili i dluh, aby v restu nezůstali, těšíce se tou naději, že z užitku, kterýž silnice přinese, snadně jim bude dluh ten zaplatiti. Ti a takoví, kteří se stavbou tou řádně utáhli, byli prospěchů, jichž jim z počátku slibováno, velmi žádostivi, a s touhou na ně čekali. Avšak marně čekali.

Že se dobře po silnici vozí hnůj a obilí, to všichni poznali, a to byl také celý užitek, kterýž silnice za dvanáct tisíc

vystavená přinášela. Pomalu začínali mnozí rameny krčiti a dělali povážlivé tváře.

„Jakého namáhání to stálo, než se oněch dvanáct tisíc sešlo, co tu bylo bědování a naříkání od mnohých, jak se musely exekucí dobývat, a nyní nesou takové nepatrné ouroky. Kdybychom byli dali cestu starou opraviti, bylo by k tomu bývalo dvou, třech set zapotřebí, a byli bychom mohli také hnůj a obilí řádně voziti. Ale my jsme čekali na něco jiného, čekali jsme na život, kterýž nám pan starosta vylíčil. Čekali sme na vozy a kočáry, kteréž tady měly projížděti; na řemeslníky, kteří se sem měli přistěhovati; na práci, kteráž měla povstati; na trhy, kteréž se měly samy sebou zříditi, a vůbec na prospěchy, kteréž měly Mokrani k slávě a k blahobytu pomoci. Z toho všeho až dosud nic nevidíme a snad ani viděti nebudeme.“

Tak mluvili mnozí, a měli pravdu. Na ty prospěchy, teréž jim silnice měla a mohla přinésti, marně čekali, neboť ami je zahnali. Marně čekali, poněvadž nerozumně si počiali, jakož hned spatříme.

Silnice byla vystavena, to je pravda, jakož i to pravda e, že stála dvanáct tisíc střibra. Ale, byla-liž i taková, aby ožadavkům všem vyhověla, zejmena, aby prospěchy přinesla, teréž si každý od ní sliboval? Nebyla — a prospěchy ty řinésti nemohla, neboť nespojovala Mokraň s místy průmyslu obchodu, a nebyla taková, aby ukrátiti mohla cestu z hlavního města na sever o dvě, tři hodiny. To vše nemohla, oboť vystavena byla až na hranice půdy Mokraňské, a ani krok dále. Kdo vezl obilí na trh do Zátoně, jel až na ranice Mokraňské po silnici, a to po silnici, jakéž nebylo aleko široko roveň, pak musel sjeti do vozové polní cesty, tu byla roklina vedle rokliny, v čas dešťů ale pravá propast, v níž se mohl celý povoz utopiti. V cestě této šlo v tutku o život, a nikdo se k tomu neměl, aby ji spravil. A do ji měl také spraviti? Mokraňští snad? Nebyla to jejich lda, proč by cizí obci měli cestu spravovat? To na nich neohl nikdo žádat. Tedy ji měla spraviti obec, jíž cesta nážela? Ovšem že měla, ale nebyla by to učinila pro živý svět, vůli *Mokraňským něco* spravovati, cestu spravovali, aby se

povozy jejich neutopily — jakýž to nesmysl! Mokraň nikdy ničeho od okolních obcí nepotřebovala a potřebovati nechtěla; Mokraň byla městečko, okolní obce ale velké vsi, a to byl neskončený rozdíl! Tam byli a jsou měšťáci, tu byli jindy sedláci, a nyní jsou občané jako ostatní, s týmiž právy a povinnostmi. Mokraň se vždy po pansku k okolním obcím chovala, ony se měly vždy podle městských pánů (ač je tito ničím nepřevyšovali) říditi, měli jim býti v podnoží, a to se jim nelíbilo. Z počátku, když se silnice stavěti měla, bylo vše ujednáno; okolní obce, jimiž měla nová silnice jíti, zavázaly se, že kusy na ně vypadající na své outraty pořídí. Tehdá se mluvilo ale o slušné silnici, nikoliv ale o tak nákladné, jakouž začala Mokraň stavěti. Také bylo ujednáno, že se bude polností šetřiti, a silnice že se, jak jen možno, staré cesty přidrží. Později však si Mokraň usmyslila, stavěti rovnou silnici, a v tom chtěla i ostatním obcím předpisy dávati, z čehož povstaly nedorozumění, různice a svády, kteréž vedly k rozhořčení a k ouplnému rozkmotření.

Obce nebyly nikoliv proti stavení silnice, nýbrž proti způsobu, jakým se stavěla. „Blázni bychom býti musili, abychom užitek, jejž nám lze dosáhnouti za zlatý, vyhledávali za dva zlaté," pravili hospodářové. — „Mokraň si vystavěla silnici za dvanáct tisíc, my bychom ji byli za pět tisíc pořídili, aniž by nám bylo třeba bývalo, tolik polí kaziti. Ale což, páni jsou páni." — Jiní zase pravili: „Pěkní páni, rádi jsou, že nic nemají. S tou silnicí to právě tak vypadá, jako když si dá chuďas udělati za posledních třicet zlatých pěkný kabát, nespomena, že mu lezou kolena z kalhot." Tak se mluvilo a smýšlelo; Mokraňští uznávali, že neprozřetelně jednali, a proto se snažili vše vyrovnati. K tomu cíli a konci svezvali starší okolních obcí k poradě obecné. Porada začala, ale špatně se skončila, a to opět vinou Mokraňských. Mokraňští dali hostům poslední místa a zavedli německé jednání, ač na nejvýš dva tři ze všech shromážděných dobře německy rozuměli. Poslanci z okolních vesnic podivně na to koukali, že se jim to nejpotřebnější musilo vždy v krátkosti vysvětliti, což činil penc přednosta Mokraňský; ostatní starší z Mokraně při tom opo*vržlivě pohlíželi* na sousedy a popotahovali sedadla, aby bylo

vidět, kde sedí městští, kde vesničtí. — To když spatřili sousedé, vzali své kastory, poroučeli se pánům a nepřišli více. Brzo na to usmyslo se městečko Senice na tom, že stavěti bude silnici, a vyzvalo okolní vesnice, aby je v tom podporovaly, a podařilo se mu rozumným jednáním všechny na svou stranu dostati. A tím učiněn Mokraňské silnici konec, a ona tu jako veliké znamení vykřiknutí nerozumu a hrdého ducha nedokončena jest, aniž by přinášela tolik užitku, jakého by přinášeti měla dle míry vynaložených obětí. Pan starosta uvrhl na sebe pro dobrou vůli svou a pro špatné prostředky, jimiž chtěl cíle dosáhnouti, veliké odpovídání. Děnně se mu dělají výčitky.

„Co se tu polí zkazilo! Nemohla se silnice vésti směrem staré cesty? Bylo by se jistě osm korců dobré, vzdělané, rodné půdy ušetřilo, kteráž nyní ladem leží. Mokraň ztratila těchto osm korců na věčné časy — jest o ně okradena. Co by bylo těchto osm korců ročně užitku přineslo? I tento užitek by pryč! Tak se rozumně jednalo. A nejenom to — povídají druzí — je tu ještě jiná věc.. Silnice rozřízla mnohému pole na dva díly, tak že má nyní z velkého kusu dva malé kousky. To též nemuselo býti, kdyby se bylo s rozumem počínalo!“

„Jestli to není k smíchu,“ zlobí se jiní. „Silnice, žeby mohl onbu na ní držet, a celý boží den prázná; jen že se tak eckdys objeví nějaký hnojník, anebo pluh! Na to bylo by vypravené cesty dosti. Nebylo k tomu třeba silnice půl čtvrta áhu široké! Nu, alespoň má stádo, když se na pastvu žene, ost místa.“

„Kdyby se bylo šetřilo, mohla se postaviti s týmiž penězi silnice slušná až k hlavní silnici, a pak bychom byli spojeni bývali s místy průmyslu a obchodu, a nepotřebovali bychom ále povozy lámati a potahy trhati. Nyní nemáme ani peněz ni spojení! Tu máte nyní ten život veselý a čilý, jejž nám an starosta sliboval, tu ta práce pro řemeslníky! Zdaž bývalo kdy smutněji v Mokrani? Nikdy, vždy bylo veseleji, pověvadž bylo v obci a mezi lidmi o dvanáct tisíc víc, kteréž me jako moudří lidé do země zakopali. Co jsme za dvanáct sic vyvedli, mohlo se pořídit za dvě, tři sta, a bylo by neslo obré ouroky!“ —

„A jak těžce *jsme ty peníze* sehnali,“ praví všichni.

chtěl si vysušiti močál na louce, zjednal jsem už dělníky a všechno, tu přijde výběrčí na silnici. Dal jsem poslední groš, a močál je dosud na louce, a sotva jej budu moci tak brzo vysušiti. Ztěžka to půjde. A to přece byla věc, která by se byla vyplatila. Za dvě stě bych si byl pořídil louku, kteráž by byla ročně dobře osmdesát, devadesát zlatých nesla, kdežto nyní sotva za dvacet zlatých užitku dává.“ —

Jiný opět dí: „Já chtěl střechu spraviti; tesař byl už zjednán, šindel nakoupen. Tu zaklepá výběrčí na dvéře a zvěstuje, že tolik a tolik dáti musím na silnici. Bylo po správě střechy. Byl bych ještě rád šindel prodal, ale nikdo ho nechtěl, a tu jsem se musel ještě vydlužit. Tak jsem si udělal ještě dluh a střecha se až dosud nedočkala správy. Voda mi teče skrz strop, a obilí mi od těch dob už dvakrát zrostlo. To byl užitek ze silnice. Neříkal jsem ale nic, těše se na prospěch, jejž silnice přinese — tu ale máme ten prospěch.“

„A co nadělali o tom slov, že se stavěním silnice podporovati bude dělnický lid. Bláznovství! Což bychom nebyli též za své peníze dělníky podporovali? Ten by byl dal vyhazovat strouhu na močálovité louce; ten by byl dal zase střechu spravit; ten plot postavit, aby mu nemohl nikdo na zahradu; a tak by se bylo jistě práce dělníkům dostalo. Že ale peníze šly na silnici, šli tam i dělníci, a tak ničeho nezískali, ničeho také neztratili. Peníze, kteréž za svou práci při stavbě silnice dostali, byli by i u nás dostali. My bychom ale nebyli do dluhu zabředli, byli bychom něco vyvedli, čeho byla potřeba, co by bylo řádných úroků přineslo, poněvadž by se s rozumem bylo při tom jednalo.“

Proto: Cožkoliv se v obcích na obecné útraty děje, nechť se děje s rozumem, poněvadž vydání je společné, poněvadž ne výbor, ale všichni jsou, kteří platí. Na výbor a starostu padá jen odpovědnost. Co se dobrého za obecní peníze vyvede, za to zůstanou občané vděční. Vyhazují-li se ale peníze bez rozumu, nespoří-li se, za to se dostane obecním představeným jenom výčitky, a sluší se, aby učiněnou škodu nahradili, ješto vstupujíce do úřadu, zavázali se, že jen k dobrému obce snažiti se budou. Proto všechno jen *s rozumem! Desetkrát myslit a jednou činit!*

Kronika našich dnů.

Listy z Prahy a o Praze.

Den třináctého června, kdy měla země naše kometou za své vziti, je dávno za humny, a vše zůstalo při starém. Strach a soužení byly marné, a měly snad jenom ten následek, že mnozí věc tu skutečně odstonali. Neboť když se rozneslo, že se tu a tam zemětřesení zpozorovalo, změnil se u mnohých strach v zoufalost, kteráž tak působila, že i nemoc tělesní zrodila. Ba dočtli jsme se z Berlína, že se tam kdosi zbláznil ze samého strachu. A co se ještě jinde, ba i u nás stalo, o tom z největší části nic na světlo nepřišlo; vůbec dá se jenom to říci, že byl strach před kometou náramný; příčina toho jistě také v tom leží, že si lidé malých vědomostí ze školy o podobných věcech přinesli. Kdo má pořádné vědomosti, anebo komu se poučení dostalo, ten málo komety dbal a v bázni Boží a svým zaměstnáním šel. Vysvítá z toho, jak nutná to potřeba, aby se podobným věcem v našich národních školách větší měl věnoval, a aby učitelé sami dostatečných vědomostí a řádné způsobilosti měli, aby mládeži srozumitelným a pochopitelným způsobem o přírodě a přírodních úkazech vědomosti vštípiti dovedli. O tom se dávno vychovatelé sjednotili, a za hlavní skoro účel školy to považují. Z toho také vysvítá, jak dobrá a prospěšná to věc, když má učitel rozsáhlejších vědomostí, neboť může pak mnoho dobrého jak pro jednotlivce tak pro společnost způsobiti. Platí-li kde pravda: „Čím více máš, tím lépe pro tebe a pro jiné,“ platí ještě při učiteli ohledem na vědomosti; neboť má býti on dle našeho mínění a dle našich pojmů nejen učitel psaní, čtení a počítání, ale učitel všeho, co může potřebám a přání lidu vyhověti. Kdyby u př. řádně v hospodářství se znal, jakáž dobrota by to byla, jaký zisk by z toho celé obci povstal! Jistě že nemalý. A tak by si mohl učitel ještě jiné vědomosti získati a ve prospěch obce je rozšiřovati; mohl by to, kdyby ho jenom obec náležitě podporovala, neboť je stará pravda, že za málo peněz málo muziky. *Přede vším* ale máme za to, že by hlavně

bylo známostí přírodních třeba, známostí řemeslné a průmyslové dovedl by si učitel z dobrých spisů přivlastniti, a to by byl kapitál, který by výborné úroky nesl. Musí tu býti ovšem také příležitost, aby se mohl náležitě vzdělati, aby se mohl řádně duchovním jměním opatřiti. Míníme řádně, a v tom zahrnuto jest, že *stručně*, neboť učencem býti učitel nemůže, jakož to samo sebou na rozum jde. Vždyť má jen základ ke všemu při mládeži položiti, a sice takový základ, aby se na něm řádně stavěti mohlo. A základ ten se ovšem nejlépe položí pomocí řeči materské, jakož o tom jediné mínění panuje. Řeč materská dá se srovnati s cementem, kterýž pevně a nerozlučně jednotlivé kameny vědomostí spojuje, a jeden celek takřka z nich činí, celek, který s to jest, aby nesl stavení jaké koliv velikosti. Náhledy tyto nejsou nové, už před věky byly známé, a slavní mužové (jakož byl náš Komenský), právě v tom smyslu se vyslovili. A to jest důkazem, že náhledy tyto na přírodě spočívají, že přirozené jsou, že všechny jiné, slovy jakýmikoliv pronešené, jsou náhledy nepravé. Na každé škole, kteráž děti pěstuje a pěstovati má *), měl by býti nápis: „*Čím matka započala, v tom učiteli pokračuj, až se spasitelného konce dodělás.*“ — Pohlížíme-li na pokroky, jakéž Německo, Francousko a Anglicko ve všech oborech lidského vědění činí, a kteréž slávu zemí těch založily, jistě poznáme, že největší díl slávy té na vyučování přirozeném spočívá. A vyučování přirozené zakládá se na materské řeči. Mluvili jsme o tom už několikráte, máme ale za to, že nelze dosti o tom mluviti, poněvadž se tu dějí největší přechmaty, a to hlavně proto, že rodiče málo se starají, jakby vyučování s

*) Na nižších reálkách, kteréž jsou nyní skoro v každém větším městě v Čechách založeny, obírá se učitel *též jen s dětmi*, jakož o tom svědčí přednešení J. Ex. p. ministra duchovních záležitostí a vyučování k J. V. Císař. Pánu od 12. února 1851, kdež dotýčné místo následovně zní: „V místě, kde jest vyšší reální škola, musí býti také nižší, a oboje spojí se přiměřeně v ústav jeden, postavený pod společné řízení, kdežto ty nižší školy reální, jichžto hlavním účelem není, připravovati žáky k vyššímu vzdělání technickému, nýbrž, které mají nejvíce činiti *s dětmi*, jenž pak jdou k živnostem, mají ještě *zůstati ve spojení* se školami národními.“

vychovávání dítkám svým usnadnili, jak by je prospěšnějším a výdatnějším, důkladněji působícím učinili. Co přirozené jest, to i zkušenost všech zemí potvrdila, to bychom zavrhovati neměli, toho bychom si vážiti měli. — Mnozí z našich čtenářů jsou snad zakladateli Matice české, a mají v rukou spis pod názvem „Didaktika“ slavným Amosem Komenským sepsaný; radíme jim, aby spisu toho užili. Náhledy, kteréž tam slavný muž vyvinul, zasluhují v plné míře povšímnutí, a zajisté přispějí k tomu, aby se vyučování v našich nižších školách tím dále tím více zdokonalovalo, aby se mu přirozený základ dostal. A proto spis tento všem krajanům vřele poroučíme. Hodí se dobře do rukou rozumných a po pravém pokroku toužících mužů, a dává jakés vodítko, jakby se vyučováním ve školách dával spolu přirozený základ blahobytu. Spis tento došel u našich sousedů Němců jakož i u jiných národů vysokého uznání a ocenění, a považuje se vůbec za bohatý zdroj vychovatelské moudrosti. — Zmiňujeme se o této věci jen tak mimochodem, podotýkajíce, že je v pátém svazku podán delší článek pod názvem „O školách,“ jehož spisovatel jest muž prokrásné smýšlení a výborné snažení své velmi ctěný a vážený. Článek tento už napřed pozornosti čtenářstva poroučíme, vymajíce z něho místo, kteréž nejlépe o duchu, v jakémž sepsán jest, svědčí:

„V našem kraji, odkud já jsem, je mnoho vážných lidí, kteří si rádi po česku pohovoří, češtinu však při vyučování i při zkouškách nerádi slyší, majíce za to, že by čeština v loyálních městech, jakáž naše města veskrz jsou, ve školách nebyla na svém místě, protože panující dům německý jest. Jsou to však ouzkosti zbytečné! Kdyby jenom němčina byla řečí věrných poddaných, jakými pak by byli ostatní krajané rakouští, kteří nemluví německy, nýbrž uhersky, vlašsky atd.,“ jací by byli Němci ti, kteří nemluví řečí německou spisovnou, kteráž řečí státní jest? Jděte s takovým podezřením! Vládce náš přeje každému národu!“

„Co sluší tak krásně mocné říši naší, jako souzvuk smýšlení národů a jazyků? Má-li němčina prim, mají jiní jazykové státní hlasy, *z čehož v rozmanitosti jednota a v* jednotě *rozmanitost pochodí.* Když se u nás hádali o l a y, bylo

něco velmi chytrých lidí, kteří v tom cítili rozličná politická smýšlení! Ypsilon a politika! Teď se tomu třeba sami zasmějí! Čím každého, kdo rozumně promluví; když jsem však ještě loni slyšel učeného Čecha jmenovati přemrštěncem, protože si přál, abychom měli více českých reálek, pomyslil jsem si, že tu sice něco promluveno, moudrého však nic nepověděno. Takové nápady pomalu zastarají, proto že je důležitějších věcí, jichž nám doba naše ukládá, nežli zbytečného týrání a hyzdění.“ V tom smyslu se vyslovuje ctěný spisovatel spomenutého článku a jsme jisti, že s náhledem jeho všichni přátelé dobré věci srozuměni jsou. —

Když právě o věci školství českého se týkající mluvím, nebude od místa, abych se opět zmínil několika slovy o zařídití se mající vzdělávacím ústavu v Mladé Boleslavi, prvním to ústavu, jenž bude pro české učitelstvo. Chvály hodná činnost a horlivost se jeví při věci té, kteráž tak šlechetný účel má. Nemine týden, abychom se něco potěšitelného z Pražských Novin nedověděli; i poznáváme, že našlo podniknutí to vřelého ohlasu ve všech koutech vlasti, že přišlo v čas, aby vůbec cítěné potřebě vyhovělo. Každý chvátá se zúčastniti, a kdo nemůže mnoho, dává málo, aby se potěšil vědomím, že také kamínek přiložil k tak spanilé stavbě. Mnozí nespokojují se s tím, co darovali, nýbrž znova přinášejí obětí. V skutku! krásná to věc, kteráž se jistě nemine s uznáním vysoké vlády; která v letopisech domácí vzdělanosti se zlatými písmeny zaznamenána bude na důkaz, jak krásné věci se *spojenými silami* dovedou. Píše se v novinách, že příspěvky v Mělnickém vikariátě přes tisíc zlatých v stříbře obnášejí a tolikéž prý ve vikariátě Nymburském. Jsou to nejvíce dary horlivých pánů duchovních a učitelstva! Litujeme, že na ten čas pro nedostatek místa jména šlechetných pánů dárců sděliti nemůžeme a podotýkáme jen, že jsme k témuž cíli obdrželi od pana **Matiáše Dúraza**, měšťana a občana v Novém Strašecím, státní obligací na 20 zl. stř., kterouž jsme hned redakci *„Školy a Života“* odevzdali, aby ji dodala na místo určené. Ve jmenu téhož šlechetného podniknutí děkujeme vřele spanilému dárci, podotýkajíce, že jsme řádky s *darem zaslané* v pátém sv. otisknouti dali. — I z jiných stran

se pro týž ústav učitelský působí. Tak se bude dne 5. července odbývati v Mladé Boleslavi veliká hudební akademie, při níž ze zvláštní ochoty spoluoučinkovati budou: slečna Chaloupková a pánové: Lukeš, Benewic, od královského stavovského divadla v Praze; dále slečny Hessová a Konvalinková, Jeho Jasnost pan kníže Rudolf z Taxisů, pan Konvalinka a zpěvácký spolek v Josefsthale. Dostane se tím Mladé Boleslavi krásného požitku, a jak myslíme, vytěží se výdatná pomůcka pro ústav. Dále se dovídáme, že hodlá jistý hvalně známý duchovní pán z vikariátu Nymburského vydati o prospěch téhož ústavu užitečnou knihu. Z toho viděti, že účastenství jest na všech stranách živé, a že každý činí seč se, aby přispěl k dobrému účelu. (Příspěvky na Mladoboleslavský ústav učitelský zaslati se mohou na kteroukoliv redakci českých listů; každá redakce jistě se propůjčí, aby dary na místo určení odeslala a v novinách ověřejnila.)

Zmínili jsme se, že po třináctém červnu, jenž byl posledním dnem, kde hrála kometa hrdinskou svou roli, zůstalo se při starém, že se pohybujeme obyčejnou kolejí ku předu. Podotýkáme k upokojení našich čtenářů, že to i s Poslem z Prahy při starém zůstane; není se co obávati, že jako Zlaté klasy, Obzor a jiné české listy pro nedostatek odběratelstva zajde. Nemůžeme si ztěžovati, že by byl Posel účastenství u krajanů svých nenašel. Když se na pouť vydával, bylo první, že prosil krajany, aby ho laskavě pod střechu přijali, a Bohu díky! prosba jeho se vyplnila, nebe cestě jeho požehnání dalo. Posel náš vymáhá si každým dnem obšírnější půdy svého působení, tak že jsme se na tom ustanovili, náklad vésti od druhého půlletí na pořád na 1500 výtisků, abychom též předplatitelé později se hlásící upokojiti mohli. Co se pátého svazku, tranu něhož nás dopisy docházejí, týče, dáváme svým čtenářům na vědomí, že jest sice vytištěn, nelze nám ale, abychom jej vydávali, ježto se stala nehoda, kteráž se musí dříve vyhnati. Jak mile se to stane, rozešleme týž svazek bez odkladu. Zatím budeme dále u vydávání Posla pokračovati, a sice tím způsobem, jakož jsme z počátku udali. Každých pět neděl vyjde svazek, a to, oč je tento šestý svazek menší, vynahradí se v *příštích svazcích*. Zejmena hudeme listům z Prahy

a o Praze větší péči věnovati, abychom seznámili čtenář
vším, co se udá, a čeho jest pořád více a více, jelikož s
život průmyslový tak i život a snahy národní pořád utěš
vyvinují. Dnes se nám naskytá příležitost, abychom se
nili několika slovy o českém divadle a o snahách, které
chtějí lepší, důstojnější zastoupení na zdejším stavovském
vadle zjednati. Jak to s českými představeními divade
v Praze vypadá, bude jistě každému z našich čtenářů zn
Každé městečko, do něhož divadelní společnost na čas z
je mnohem lépe na tom, neboť se mu poskytuje každým
čerem utěšená zábava a výborné poučení, předpokládajíc,
společnost řádná. V Praze to ale není. Českým hrám je v
pouze nedělní odpůldne vykázáno; tu se začne ve čtyry
diny hráti, v šest je konec a pak se teprv hraje němc
V létě se nad to obětuje čtvrtek k hrám v areně, avšak
není určitě ustanoveno, někdy se hraje, jindy zase ani zn
se nečiní. Když se začaly k. p. letos v novinách český
německých ozývati hlasy, žeby záhodno a slušno bylo,
se letní divadlo také českým hrám otevřelo, objevila se
noho čtvrtku také česká divadelní cedule na rozích, a d
se na vědomí, že se bude dávat „Doktora Fausta domác
pička," otřepaná to veselohra, s kterouž se všude a pořá
tkáváme. Na to prováděly se Amazonky, takové též ba
horší chmejři, a tak se stává, že špatným výborem se zase
k navštěvování oslabuje. Hraje-li se jenom jednou (v z
nebo dvakrát (v létě) za týden po česku, měly by se d
dobré a vybrané kusy, nebo řídké a špatné hry, to je
mizerie. Tolik jsme chtěli jen mimochodem a ohledem na
divadlo podotknouti. Zimní divadlo bylo letos vzorné, v
her v skutku dobrý a snahy herců, kteří jsou přebídně
ceni, chvály a uznání hodné. Obecenstvo naše důstojn
počínalo a dalo na jevo, že má hluboký smysl pro hry tak z
klasické, že mu nejde o planou lecjakous zábavu, nýbrž
stojné povznešení srdce a d[illegible]ha nad ohyčejnost života.
kové hry a kusy mohou vzbuditi u lidu touhu a snahu po
snějším, šlechetnějším životě, mohou roznítiti a roznítily
k dobrému a krásnému, což jest nejvyšší účel člověčen
u třídy pak méně vzdělané, ba zanedbané, brousí vkus s

racují mysl od všeho sprostého, hrubého, povznášejí jednotvce z kalu života. Dobré hry divadelní působí rovně na duia a srdce a jsou nejvýbornější škola pravé lidskosti. Zde luví náruživost, cnost a nepravost, zde se strhuje rouška ıòsti bídným šalebníkům, aby se objevili v hnusné své naotě, aby se poznala bídnost skutků a snah jejich. Zde se ívírá srdce zapřené, nepoznané v prachu světa pokořené, aby a jevo vyšly tajné touhy jeho, aby bolest nad zklamáním stejch přání a snah v nejhlubším vnitru ukrytá došla uznání i těch, kteří ji způsobili, nedbajíce nic pohnútek šlechetných, teréž k činům šlechetným nabádaly. Slovem: Zde vychází odstata ducha a srdce lidského na bílý den, a proto byla a ou divadla výbornými školami. Vycházejíce z tohoto stanoiska, přicházíme k tomu, jak nevyhnutelný ústav jest divalo u každého národu, kterýž se cti, kterýž se jiným národům za roveň drží. Divadlo jest známka života národního, a roto se všichni národové rakouští vynasnažili, aby si důstojný nevyhnutelný takový ústav postavili. Nemluvíme o německých divadlech říše naší, nepotřebujeme také zmínku dělati o ivadlech italských, postačí, když ukážeme na divadlo polské, uďarské a horvátské. Povstala v novějším čase přičiněním árodů samých a proto jsou ústavy národními, svědčíce o prouzenosti lidu jakož i o tom, že se národ sám v sobě a v ústaech svých cti. — A že náš císař pán takové krásné snahy árodní cti a jich si váží, o tom svědčí nejlépe velikomyslné ary, kterýchž se jeho milostí divadlům Pešťanskému a Milánkému dostalo. —

I u nás uznána potřeba samostatného divadla, aby hry eské nebyly v podruží; s dovolením vysokých úřadů zaveany jsou po celé zemi sbírky peněžité, kteréž dílem už pěkých výsledků přinesly, ač byla minulá leta osudná a těžká; omýlíme se, že při řádné činnosti sboru pro vystavení českého národního divadla získá si podniknutí to ve všech třích vřelé náklonnosti a výdatné podpory, tak že se nadíti e, že dříve nebo později samostatné divadlo české Prahu a echy vůbec krášliti, jakož i veškerý československý národ ídmiimilionový cíti bude. Do budoucnosti smíme tedy s radostí pohlížeti, což ale přítomnost? Máme se prospěchů, kteréž

dadel, a to v týchž cenách a pod týmiž výmínkami, jako při německých hrách na čas šestiletého pronájmu divadla, a nabízejí se na toto pojištění zavázati se smlouvou příštímu řediteli. Spolu ale prosí podepsaní, aby se příštímu řediteli taktéž smlouvou za povinnost uložilo, aby tyto večery ve čtvrtek jenom klasickým hrám, dobrým veselohrám atd. věnoval, aby tedy frašky a kouzelné kusy navždy vynechány byly. Prohlédá-li se k poměru obou národností v Praze, tu musí přání, aby se skoro dvanáctý díl večerů, v kterých se hraje, věnoval českým představením, považovati každý slušně smýšlející Němec za velmi skromné.

3) Aby se k českým hrám i v areně náležitě prohlédalo, aby se zejména v neděli a ve čtvrtek česky hrálo, a aby se tyto dni přísně dodržovaly.

To jsou tedy puntíky, na kteréž se zvláštní váha v řečené prosbě klade, kteráž se končí ještě s poukázáním na oněch 10.000 zl. stř., kterýmiž se uvoluje velesl. zemský výbor podporovati příštího podnikatele stavovského divadla, dále s poukázáním na to, že by z těchto peněz, ze zemských důchodů pocházejících, měla se také podle slušnosti přiměřená částka dostati českému divadlu, kteréž zvláště podpory potřebuje, aby bylo zemi a tedy i velesl. zemskému výboru ke cti, aby se stalo skutečně uměleckým ústavem. Německé divadlo v poměru ani takové podpory nepotřebuje, protože stojí na vyšším stupni vyvinutí, a větších pomůcek a sil na snadě má. Ješto se to ale vše u českého divadla pohřešuje, povstává povinnost, aby se mu ze zemských prostředků také něco věnovalo. Zajisté jenom slušná a spravedlivá to věc, a proto lze doufati, že se vyplní, že se tu nadarmo neklepá, a to tím více, an dobrá vůle velesl. zemského výboru vůbec známa jest. A tak, drazí krajané, máme k očekávání, že už v nejbližší budoucnosti dostane se nám potěšení, že bude alespoň jeden večer vykázán k pěstování českého umění. Jsme za to díky zavázáni mužům, kteří obětivě se podvolili pravdě dáti svědectví odkrytím nehodného postavení, v jakémž se až posud české divadlo nacházelo. —

Zmínili jsme se několika slovy také o tom, kterak sou- *kromníci, prohledajíce* k zdaru našeho divadla a k vyvinutí naší

divadelní literatury velkodušně znamenité ceny na dobré divadelní kusy vypisují. Až dosud je to jen pan Ferdinand F. Fingerhut, měšťan a sládek Pražský (u „Halánků“), jenž na den svého narození, dne 24. května t. r., vypsal tři ceny, jednu hlavní, čtyry sta v stříbře obnášející, dvě vedlejší, po sto a po padesáti zlatých. Předmět kusu, jenž o ceny ucházeti se chce, vzat býti musí z dějin národa českého v Čechách, na Moravě, v Slezsku a na Slovensku. Aby dílo hlavní cenou mohlo býti poctěno, musí v té míře býti dokonalé, aby se v něm jevil valný postup a znamenité obohacení literatury naší. O dokonalosti zaslaných kusů rozhodovati bude výbor devíti posuzovatelů, záležející z pánu: Dra. Č . . . ., K. Jaromíra Erbena, Chaura, F. Mikovce, V. Nebeského, J. Ohérala, Dra. Riegera, profesora Šohaje a Vrťátka. Lhůta k zásylce ustanovuje se nejdéle do 30. května 1859. Rukopisy buďtež bez jména jakýmkoliv heslem opatřené zaslány předsedovi sboru pro zřízení českého národního divadla, t. č. panu Max. Bergrovi, statkáři. Zároveň budiž s rukopisem zaslán zapečetěný list tímže heslem opatřený jako rukopis. V listě tom budiž udáno jméno spisovatelovo. Stalo-li by se, žeby žádný ze zaslaných kusů nebyl uznán za důstojný, aby byl poctěn hlavní cenou, dostane se nejlepšímu vedlejší ceny 100 zl. stř., a prvnímu po nejlepším ceny 50 zl. stř. Cena 50 zl. je však jen na rok 1859 určena. Nezadaná hlavní cena zůstane pak se všemi úroky na příští rok a to pořáde tak, až se nejlepšímu kusu přisoudí. Vedlejší cena 100 zl. stř. vypláceti se bude ale každoročně. Všechny tyto ceny v celosti 550 zl. stř. obnášející uloženy jsou byly na den sv. Jana Nepomuckého, patrona českého, do Pražské spořitelny, a vkladní knížka nachází se v rukou pana Max. Bergra, kterýž peníze vyzvédne, jak mile cena přisouzena bude. Cenu samu obdrží pak spisovatel z rukou pana Ferdinanda Fingerhuta.

Vypsání těchto cen, kteréž šlechetný a obětivý pan F. Fingerhut v Pražských Novinách v číslech 126 a 127 uveřejnil, a kteréž mimo uvedené články i ten obsahuje, že se rukopis díla hlavní cenou poctěného uloží pro památku v českém národním museum, končí následovně:

Všemohoucí Bůh žehnejž malé oběti, kterouž takto ze skrovných sil svých s radostnou naději vlasti své přinášim, aby

(Kolovratská střída u tří lip), nebo v bytě p. Jakuba Malého (spálená ulice, č. 92—2, 1. poschodí). Spisek tento otevřiti má řadu svazečků zábavného a užitečného čtení pro mládež. Přejeme mu štěstí! —

Ze spisů pro větší obecenstvo obraceji na sebe zřetel nejprvé spisy *Josefa Kajetána Tyla* (slavné paměti!) *Muž*, který tak vřelým, vytrvalým a úsilovným způsobem snažil se o probuzení krajanů svých, který probuzeným zdravé a vybrané potravy podával; *muž*, který první byl, jenž dal zábavě v literatuře naší důstojného podkladku, a jehož jméno všude mělo ctitelů a dobrého zvuku: *ten muž* zasluhuje, aby žil u věčné památce svého národu. To jest to jediné, co mu krajané snad dají, nic jiného mu nedavše. Pět jeho sirotků a vdova — ponechání jsou ochraně Boží! —

Josef Kajetán Tyl byl zakladatelem Pražského Posla, spisu to svazečkového, jehož účelem bylo vzdělání zanedbaného lidu našeho. Počínal si při tom s dobrým taktem a s takou zkušeností, že se Posel jeho krátce po všech vlastech rozšířil, jsa v skutku přítelem, rádcem, varovatelem lidu. Do šlépějí mistra slovútného vkročil i Posel z Prahy a bude šťastným, když jen dílek malý toho vykoná, co vykonal on. Spolu však uznává za svou povinnost, památku mistra svého slaviti, a proto volá k přátelům svým: Opatřte se spisy *Josefa Kajetána Tyla*. Každá písmena jeho spisův jest svědectvím bodrosti a šlechetného ducha. Pomník jsme nepostavili na opuštěný rov jeho — nuže, postavme mu každý alespoň pomník v domácnosti své — v knihovně! Postavme mu pomník v srdci svém! — K dnešnímu číslu přiloženo oznámení, jak spisy jeho vycházejí a jak je lze odbírati, a proto na ně odkazujeme každého ze čtenářů svých. Podotýkáme ještě, žeuž čtyry svazečky vyšly, a že v příštím čísle podáme na ukázku některé z Tylových českých granátů — kamenů to bolesti. —

Jiná věc, kteráž zasluhuje největšího rozšíření a vřelého povšimnutí, jest knížečka farářem, panem *Josefem Jahnelem* sepsaná, u Bedřicha Rohlíčka (v Karlově ulici) vydaná pod názvem: *„Nejčastější příčina ohňů jest neopatrnost.“* Jest *26 smutných* příkladů ze života, kteréž by se každý nasna-

mět naučiti měl. Vypravování jest prosté, srdečné, a jistě přispěje k tomu, aby hospodáři, hospodyně a čeládka s ohněm opatrněji zacházeli. A proto budiž knížka tato všem a všude odporučena, na žádné římse, v žádné knihovně nechybiž *).

Biblioteka českých původních románů, kterouž vydává paní Jeřábková, utěšeně a zdařile ku předu kráčí, a přinesla mimo jiné pěkné romány a povídky znamenitý plod našeho příliš časně v Pánu zesnulého básníka *Karla Máchy: Cikáni.* Román ten vyniká zvláštností a svěžestí svou, a to jak v slově tak v zapletení nade vše, co perem českým až dosud sepsáno, a proto se vůbec přálo, aby spatřil světla Božího. Teprv nyní, skoro po třech desítiletích se to stalo. — Jak doslýcháme, budou v brzku i ostatní spisy Karla Máchy, slavného pěvce „*Máje*“ následovati. Nelze nám, abychom na to podniknutí přátele své neupozornili, ješto jest na ně literatura česká a to právem hrdá! — Taktéž dočkají prý se plody *Langrovi* péči pana Dra. Ladislava Riegra světla Božího. Jest vrchovatý čas, aby se to stalo, abychom se sebe svrhli výčitku, že nevděčnost k synům svým jest naší první vlastností! —

Jan Pravoslav Koubek — kdož by jmeno to neznal! Nesčíslný počet bývalých žáků jeho, kteří nyní jako kněži na vinici Páně, jako úředníci, učitelové atd. působí, a kterým nebožtík poklady literatury české nejprvé otevřel a přístupnými učinil, žehnají památce svého učitele. Kdož by byl nepoznal rozkošný jeho humor, kdož jeho bodrost a nelíčenou upřímnost. Byl pravý Čech a věrný syn svého národa. I on už je na věčnosti, i hvězda života jeho už zapadla. Ale památka jeho nevyhyne. Kdo z Vás, přátelé drazí, žehnáte této památce muže slavného, přistupte blíž, a přijměte spisy jeho, dědictví, kteréž Vám zanechal. Tři díly už jich vyšly péčí p. Ladislava Vorlíčka a nákladem Karla Bellmanna, ostatní co nejdříve světla Božího se dočká a vydá v celku svědectví o neunavené činnosti nebožtíka, kterémuž po smrti mnozí s ne-

*) Jaká potřeba pozornosti s ohněm, o tom přesvědčí nás každé noviny, kdež se den co den o požárech dočítáme. A mnohdy nepadnou jenom tisíce, ba statisíce živlu v obět, alebrž i *životy lidské.* Proto nelze nám dosti spomenuton *knížku odporučit.*

právem nečinnost vyčítali. Kdož to byli, na tom nezáleží; přejeme jen, aby každý tolik působil jako nebožtík Jan Pravoslav Koubek. Pak by i jejich památce potomstvo žehnalo! *)

Obraťme se nyní k vědecké literatuře naší. Tu přede vším jiným jsou *Majerovy* „Nauky technické,“ díl druhý, jenž pozornost naši v plné míře zaujímají. Jest to dílo předůležité, o němž obšírně v sedmém svazku pojednáme. A tím prozatím rozhled svůj po novějších plodech literatury naší končíme. Slušno však, abychom pány nakladatele upozornili, že to v jejich prospěchu, aby nám hned po vyjití spisů jeden výtisk zaslali. Máme-li dáti úsudek svůj o nových a starých spisech, musíme je míti po ruce; ostatně, neponecháme je pro sebe, alebrž hodláme jimi obohatit některou knihovnu. — Pro svou potřebu je nežádáme, ješto si je sami opatříme.

Původní listy z venkova.

Z Vodňan, dne 20. června.

[K. un.] Z rozličných míst jste podal zprávy, p. R., o nás však až posud ničeho; podávám tedy také malý obrázek o městu našem. Přede vším chci dosvědčiti, že duch spolčovací, duch soudružný mnoho vydá. Důkaz toho máme u nás, kde si měšťanstvo nyní pivovár daleko s lepším výsledkem samo řídí. Jen Bůh dej, aby svornost trvala mezi námi, a aby měšťané naši k tomu dospívali, že *blaho obce a blaho celku výše stojí*, než prospěch jednotlivce. Při této příležitosti musím chvalně zmíniti se o zásluhách našeho p. Kodata; nebo příkladu obětovnosti nemíváme příliš mnoho. Možná, že jest pivovár většině měšťanstva předůležitou věcí; my ale pokládáme záležitosti týkající se pokroku občana za důležitější. Poloha města našeho jest průmyslu a obchodu velmi příhodná, jen bohužel! že lid náš tak vzdělán není, aniž se tak vzdělává, aby z ní kořistiti mohl. Řemesla u nás zacházejí, každý se snaží býti

*) Tři posud vyšlé díly, obsahující práce básnické, rázností, původností a bohatostí skvělých myšlének vynikající, jsou ve všech knihkupectvích po *48 kr. stř. k dostání.*

jenom rolníkem, polním hospodářem. Avšak i tu jsme hezky pozadu; myslíť totiž náš měšťan, že mu rolnického vzdělání není třeba, a tak se na př. člověk diviti nesmí, vida, že se i po ulici našeho královského města hnojnice roztéká. Že v městech českých jen tak ledabylo živoříme, života pravého neznajíce, že průmyslníci nejsme, řemeslníci jen tak ledajací, a takoví též hospodáři, o tom jediný hlas panuje. My se divíme, jak se selský stav zvedá, ale nepomyslíme, jak se rolnictví v několika letech zdokonalilo, jak si rolníci pokroku hledí a hlavně — jak *čtou*. V městech ani Hospodářských Novin nespatříš, a spatříš-li, pak tě jistě úsudky o nich nepotěší. Nebylo to u nás, kde mi před krátkým časem kdosi, jemuž vytéká hnojnice stružkou na náměstí, pravil: „Kdo by ty hlouposti v Hosp. Nov. četl; nikdo je nepíše, než jen sami sedláci. Kdo by se dal sedláky učit!“ Tak pravil a nechtě dobrý úsudek o našich městech pronesl — dosvědčil, že nás vesnice v skutku předešly. A pak se pořád jen chlubíme! Nevím v skutku čím, neboť řemesel nemáme anebo jen tak všelikých a v hospodářství by nám vesnice mohly býti učiteli.

Jaký pokrok jsme udělali u nás v řemeslech? — žádný. Rolníci se cválem ženou do Rabína, a co my? — my posýláme české děti do Krumlova a do Budějovic — má-li hoch málo bystrosti ducha, aby raději neměl žádnou. Přijde-li některý hoch na reálku, kdo pak se stará, aby se tam připravil pro nějaký průmysl, my chceme zcela něco jiného. My máme knihovnu, kolik pak nás čte o věcech poučných a důležitých pro život skutečný? A zůstane-li reálka naše taková, jaká jest nyní, málo z ní vykvěte městu našemu, a sotva se průmysl u nás zvelebí, hospodářství zůstane bez pochyby na tom stupni jako nyní. Řeknete, proč si to tam lépe neřídíte? ovšem kdybychom jen věděli jak. Proto jsme Vám velmi povděčni, že Posla vydáváte. Žádoucno, aby se četl také více od lidí, kteří toho potřebují, a aby knihovny pro samé pohádky na Posla a vůbec praktické spisy nezapomínaly. Nebo přečetl-li se spis praktický jen jednou, může vydati užitku mnohokráte více, než když se spis zábavný 100krát byl přečetl. Na to knihovníci naši rádi zapomínají. Užitek z knihovny jest u nás patrný, ak že bychom *sousedním* městům přáli bývalého našeho ka-

techetu p. P. Egnera, aby jim podobnou knihovnu založil. Než kniha jest jen mrtvé slovo; důležitější jest škola pro město, které by v průmyslu a obchodu významnosti nabýti mohlo. Obětovnosti obci naší neschází; než pohledněme, v jakém poměru stojí užitek z naší reálky k obětem a nákladu, které obec této škole přináší. Nejen že německou reálku máme, měšťané bohatší posýlají dětí své do ciziny do škol. Jsou i u nás tak nerozumní rodiče, že jazykovou vědomost výše cení, než známosti věcné, kteréž jedině mohou kleslému našemu jakož i vůbec rakouskému průmyslu pomóci. Pro to jsou hlavně reálky, jakož o tom svědčí přednešení J. Ex. p. ministra kultu a vyučování ode dne 12. února 1851 k J. A. V. císaři pánu, kdež zní jedno místo doslovně: „Jakož až posud vyučování veřejné bylo zřízeno, nemohla si část obyvatelstva, jejímžto povoláním jest, vzdělávati a provozovati živnosti průmyslové, a kteráž jest na počet velmi silná a velmi důležitá, osvojiti technického vzdělání, jehož potřeba jest obecná a daleko rozšířená. Následky toho jsou patrné, a to jest jedna z hlavních příčin, proč průmysl rakouský v některých odvětvích zůstal za průmyslem západních našich sousedů.“ *) Avšak o tom zdá se, že nikdo u nás neví, a proto se hoši posýlají ještě pořáde do Budějovic a do Krumlova, proto jest reálka naše německá. „Řeč není ještě žádný předmět vědy, nýbrž prostředek, nástroj, jehož pomocí se teprv něčemu učiti lze; řeč jest pouze prázná forma, do níž se teprv věda nalívati má. Kdo třeba sedmero řečí zná, aniž se byl něčemu jinému naučil, není nic jiného, leda sedmihlásek.“ Tak už roku 1842 pravil velectěný pan Dr. F. J. Smetana, tehdá kapitulár Teplský a profesor na filosofickém ústavě v Plzni, v článku nadepsaném: „Slovo o vychování mládeže české,“ jenž vyšel v časopise pro katolické duchovenstvo. Od toho času uplynulo 14

*) „Bei der bisherigen Beschaffenheit des öffentlichen Unterrichtes konnte sich die zahlreiche wichtige Klasse der Bevölkerung, welcher die Pflege und Ausübung der industriellen Zwecke obliegt, nicht diejenige technische Bildung aneignen, die ein so allgemeines weitverbreitetes Bedürfniss ist. Die Folgen davon sind auffallend, und hierin ist ein Hauptgrund zu suchen, warum *die österreichische* Industrie in einzelnen Zweigen hinter jener unserer west*lichen Nachbarn* zurückgeblieben ist.“

ků, a nám jest starou písničku zpívati, Škola a Život, Blahověst, Posel a jiné české časopisy jsou plny nářku a stižnosí pro přechmaty, jakéž se proti zákonům na nižších školách ašich dějou. Avšak vraťme se do Vodňan. „Řeč je prázná rma, nádoba, do kteréž se teprv věda nalívati má," tak ravi pan Dr. Smetana. Ptáme se, má zůstati česká řeč na ždy prázdnou nádobou? Není schopna, aby se do ní věda alívati mohla a měla? Má si mládež zjednati s mnohým nahánim cizí nádobu, do níž by vědu vlívala, a nádobu, kteuž ji příroda obdařila, nositi při sobě práznou? — To je si mnoho žádáno. Myslíme, že to má býti spíše na opak, kož se to z uvedeného už ministerského přednešení vyrozumí, kdež se na jednom místě praví o reálkách a jich účelu: Avšak, školy tyto střední nemají býti toliko ústavy přípravními pro vyšší ústavy technické, ony mají dostáti i úkolu amostatnému."

„Ony mají žákům, kteří nechtějí postoupiti do vyšších kol, zjednati vzdělání v oboru technickém, jehož bez hlubších udií dosíci lze, podávajíce *opravdovým živnostníkům* příležitost, by mohli potřebných vědomostí k povolání svému *nejpříhodnějším způsobem* nabýti." *)

Zřejmě se zde mluví tedy o stavu živnostnickém a o vzdělání, kteréhož jest mu nutná potřeba. Tímto vzděláním mají álky svěřence své opatřovati a to *nejpříhodnějším* způsobem volením nejlepších, nejkratších prostředků. A že jest i ě prostředkem k cíli, a že jest materská řeč nejpřirozenějm prostředkem, z toho vysvítá, že má býti řeč materská na álkách (mluvíme pořád o nižších) vyučovací řeči, ta že jest *rostředkem nejpříhodnějším.* Nač také nutiti žáka, aby si zapatřil k dosažení jistého cíle, jehož by svýma nohama dosáhl,

*) Aber nicht bloss als Vorbereitungsanstalten für höhere technische Institute sollen diese Mittelschulen dienen, sie haben auch eine selbständige Aufgabe zu erfüllen.

Sie sollen jenen ihrer Schüler, die nicht in höhere Schulen aufzusteigen genommen sind, diejenige Bildung auf dem technischen Gebiete verschaffen, welche ne tiefere, wissenschaftliche Studien erreichbar ist, und dadurch dem eigentlichen Gewerbstande die Gelegenheit bereiten, sich die für seinen Beruf nöthigen *Kenntnisse auf die geeignetste* Weise zu erwerben.

nohou cizích? Není to ztráta času, jest to *příhodný* a *nejpříhodnější* způsob k dosažení téhož účele? Sotva. — Avšak nač se pouštíme do takového rozbírání? Obraťme dva listy a přijdeme v onom ministerském přednešení od 12. února 1851 na místo, kteréž zní: „Druhá škola reální v Praze bude musetí býti česká, *aby se vyhovělo potřebám obyvatelstva jazyka českého.*“ *)

Patrno, že účel reálek jest, aby vyhověly potřebám obyvatelstva, z čehož vyplývá, že v českých městech mají býti po zákoně české reálky, a že, kde jinak jest, nejedná a nejednalo se po zákoně, že se zákona nedbalo. Ještě více jeví se taková nezákonnitost, když nahlédneme do návrhu organisace reálek, kdež zní §. 10., jenž jedná o vyučovaci řeči: „1. Jede Landessprache kann in dem Masse, als sie hiezu hinreichend ausgebildet ist, Unterrichtssprache an Realschulen sein.“

„2. Die Wahl der Unterrichtssprache soll sich überall nach den Bedürfnissen der Bevölkerung richten, welche bei der Anstalt vorzugsweise betheiligt ist.“

Toť jest dosti zřetelné a potahuje se na úplné šestitřídní reálky; důležitost paragrafu toho je ale větší na nižších buď tří- buď dvoutřídních reálkách, jejichž cíl jest dle §. 3. téhož návrhu: „Die Unterrealschule bereitet auf die Oberrealschule vor und bezweckt zugleich eine selbständige Bildung für die Kreise der niederen städtischen und ländlichen Gewerbe. Sie behandelt die Lehrgegenstände vorherrschend in *populärer* Weise, und besteht als vollständige Unterrealschule aus wenigstens drei Jahrgängen.“ A §. 4. dí: „Um den Bildungsbedürfnissen derjenigen zu entsprechen, welche sich frühzeitig den Gewerben zuwenden, wesshalb nicht in der Lage sind eine Realschule durch drei Jahre zu besuchen, sollen neben den vollständigen Unter-Realschulen von drei Jahrgängen auch Unter-Realschulen von zwei Jahrgängen bestehen. *Solche Schulen sind als Erweiterungen der Volksschulen zu betrachten und haben in ihrer bisherigen Verbindung mit der Volksschule zu verbleiben.*“ Ze všeho, co jsem tuto uvedl, vysvítá

*) Die zweite Realschule in Prag wird eine böhmische sein müssen, um *dem Bedürfnisse* der Bevölkerung böhmischer Zunge zu entsprechen.

e jest hlavní účel reálek, posloužiti živnostníkům a průmysl-
íkům *nejpříhodnějším* způsobem, aby se průmysl rakouský,
nž jest v některých odvětvích za průmyslem západních našich
ousedů, na vyšší stupeň povznesl, aby se na roveň s oním na-
ich západních sousedů postaviti mohl. A toho je nevyhnutná po-
eba, neboť má dle slov onoho už vícekrát uvedeného minister-
kého přednešení od 12. února 1851 „průmysl rakouský ve všech
ětvích vydržeti konkurenci cizozemskou“; aby však ji mohl
ydržeti, musí se mu poskytnouti stejných prostředků k vy-
nutí. „Zeměpisné položení Rakouska — praví se tu dále
— v srdci Evropy na nejmohutnější řece této části světa, kte-
ížto řeka bude co nejdříve cestou šínovou s mořem adria-
ckým i s mořem východním a severním spojená, bohatství
ozličných zemí korunních na rozmanité plody přírodní, zdravá
ůda a spůsobilost mnohonásobná národů jeho, vše to ručí za
o, že se průmysl jeho znamenitě a přirozeným způsobem
yvine.“

Dále se praví v tomže přednešení: „Aby mohl průmysl
akouský s cizozemskem bez ostychu jíti, netřeba ničeho ji-
ého, než aby výhody, ježto vzdělání technické přímo neb
epřímo poskytuje, *obecněji se rozšířily*.“

A rozšíření toto má a musí se jistě co nejdříve, a tedy i co
ejpřirozeněji provésti, poněvadž se v celní soustavě rakouské
eliké změny stávají, ježto se od zápovědního (prohibitivního)
ystemu zcela upouští, a k tomu se směřuje, aby se (dle
ov onoho přednešení) *„ve skutek uvedla velká, svou*
itřní cenou nevyhnutelně vítězná myšlénka středoevrop-
ského sjednocení celního.“ A tato myšlénka pilně se pro-
ádí, cla se skoro denně snižují, takže cizozemský průmysl
á k nám snadnější přístup a pořád většího trhu si vymáhá.
proto třeba, aby se řádným vyučováním pomáhalo našemu
růmyslu, aby se postavil na roveň s cizozemským — a to úloha
ašich reálek. Veliká a nesnadná to úloha, kteráž jenom způ-
obem přirozeným, pomocí snadných přirozených prostředků
ešiti se dá. Přirozených prostředků užiti se tedy má na
álkách, aby nesly ovoce, jakéž nésti mají; to platí tím více
reálkách nižších, kdež *populárním způsobem* vyučovati se
á, a ještě více o dvoutřídních reálkách, kteréž slouží pova-

žovati jen *za rozšíření národních škol.* Naše Vodňanská reálka jest neúplná nižší, a v tom, co jsme pověděli, obsaženo jest, jaká býti má; a ježto taková není — *není i po zákoně*, není vyučování její tak důkladné a působivé, jaké by býti mělo a mohlo. Vychovávají se na ní jen dvouhláskové. — Když mluvíme o reálkách, nezapomínejme, že jsou něco zcela rozdílného od gymnasií, ba že jsou takřka jejich protivami.

Povídali jsme, že mnozí Vodňanští rodičové posýlají dítky do Krumlova; tam poslouchají tyto dítky náboženství a jiné, aniž by tomu rozuměly; učí se ve škole mrtvě sedět, tělem tam býti přítomny a jinám myslit. Nejen že se tam duch u žáka slabšího nevyvine, ale on se zponenáhla docela umrtví. Srdce pustne, mysl se otupuje a ostrovtip docela zaniká. Na s nerozumem těžké jednání; ani příklady, jakých u nás vidí nepomáhají. Tak nelze, aby se při dětech jakýs mravní ka rakter vyvinul; ony poslouchajice a rozumějíce na polo, v po lovičatosti ostávají a zakrňují, pozbyvajíce rázu a ráznosti odcizujíce se od otců a dědů. A v tom sluší hledati příčin úpadku mravního v našich českých městech. Německá se sední města ho neznají. Kdo u nás rok, dva roky ve ško německé pobyl, chce státi výše než ostatní spoluobčané, vy náší se nad ně, různí se od nich, a v tom vězí nesvornost našich malých měst, kteráž jest zárodkem všeho zlého; u li takového neujme a nemůže se ujmouti duch náboženství, to je velké, velké zlé.

Pohledněme nyní na třídu chudší obce naší. Mnozí rádi své dítky do reálky dostali; než ono to nejde, ony tam nedostanou, proč? — poněvadž neumějí německy! — kdyby se tam snad i takový hoch nějak dostal, neměl z toho žádného zisku, poněvadž věcem neporozumí. U nás se tak slovičkuje jako v Kolíně. Trefně jste podotknul p. že toto slovičkářství do národních škol patří, na reálce jedná o *karakter* mládeže a o *věci* — proto jest *reálkou.* Vy vinování jednoho i druhého jest u outlé mládeže možno jazykem mateřským. Srdce dojímá přede vším jen mluva mateřština, a ducha věcí žák nepojme, když s řeči zápasí, ve které se mu podává. Jaký to nesmysl chtít na př. počtami uči

jazyku německému?*) Takováto nepedagogičnost není snad nikde jinde než v Čechách; ó ty náš Komenský! Jazyku cizímu se v počtech nikdo nenaučí; počtům se zase nenaučí, není-li úplně mocen jazyka, jímž se počítá, což pak aby teprv v počtech *mysl bystřil, jakož se zde k tomu přede vším příležitost poskytovati má.* Dítě si počítá napřed pošeptmo česky, je-li hotovo, pak se teprv namáhá, jak by to německy pověděllo. Kdyby se počtům česky učilo a u méně známých věcí i německý význam se podával, učila by se mládež počítat, myslit, a také řeči německé. Totéž platí a měřictví, o fysice a j. Že takovéto učení duchamorné jest, rozumí se samo sebou. Kdoby nerozuměl smysl slov „Posla z Prahy," že se o ducha věci jedná, nechť si jen první stránky nauk technických od rodáka našeho Dr. Majera přečte. Cožpak teprv, kdyby takovou knihu učitel slovem svým oživil?

My si přejeme, ano my chceme, aby se mládež na reálce německému jazyku přiučila; jak se ale naučí u nás jazyku německému, když se žák do reálky proto nepřijímá, poněvadž německy neumí? V tom leží vysvětlení, proč se žáci na hlavní škole do světnice vejíti nemohou, a proč reálka téměř prázna jest, a z této příčiny obci malý prospěch poskytuje. Celá reálka čítá dohromady sotva 40 žáků, (?) stojí však více než všech 5 tříd hl. školy dohromady, z nichž každá jednotlivá jistě 100 i více žáků má. Odrazíme-li israelity, kteří z reálky největší užitek mají, a několik přespolních, zbude na dosti lidnaté město naše tak nepatrný počet žáků, že člověku bezdečně připadá, žeby pro žáky naše výhodněji bylo, kdyby se veliký náklad, který se na školu vede, mezi ně rozdělil, aby s tím v Praze aneb jinde študovati mohli. Nebo nepřihlíží-li obecní reálka k potřebám obce, lépe žáky do Prahy posýlati. Která obec opatří svou školu tak, jak jest opatřena c. k. reálka v Praze? Konečně se naučí žák *pouhým koukáním po Praze pro reálnost více*, než ze všech školních sbírek venkovských měst. To příčinou, proč na c. k. české reálce takový nával. — Školu tedy máme, ale skoro práznou.

*) Nebožtík prof. J. Pravoslav Koubek říkával: „Každý ať se modlí a počítá svou řečí." *Red.*

My chceme, aby se mládež německému jazyku uč
přejeme si, je-li toho potřeba, aby každý den hodinu ri
hodinu odpoledne něm. jazyku se učilo *), všem ostatnín
cem ať se ale učí jazykem českým. Mládež by se naučila
německy, než když německy počítá, a pro život by se v
ším tomto čase naučila *mnohem více*, než nynějším dr
morným způsobem. Každý téměř mladík mohl by pak
na reálku, *naučil by se německy, a vnikal by tak
ducha předmětu, naučil by se mnohým věcem, kterýcl
svou budoucí živnost potřebuje.* Stát by získal prů
níky a lidi s karakterem. Reální škola by se naplnila,
hlavní by bylo místa. Pak by nebylo ztížnosti, že obě
školu jsou velké, zisk pro obec ale jen velmi malý.
žák by nebyl zralý k dalším študiím, nedostal by vysvěc
Ostatně dávno již dokázaná věc, že se žák pro ústavy
a pro službu statní ničím tak nepřipraví, jako naučí-li se
sliti, což nynější methodou papoušků ovšem možno není.
kteří si záhy odvykají myslit, stávají se pouhými mašinan
Kdyby se reálka potřebám našim přiměřiti neměla, lépe b
dnala správa obce naší, aby ji v školu pro dívky změnil
kterou bez toho peněz nemáme. Malý výsledek reálky nepo
zuje také k obětivosti. Aby se reálka více naplnila, zaveďm
tedy děvčata. Pak bychom měli dvě hlavní školy, a kdyl
učení na nich opravilo v ten způsob, jakéž tam bývalo
Wiplera, měla by z nich obec užitek daleko větší ne
nyní z reálky. — Svrchu jsem uvedl, že to nesmysl pedago
jest, když české děti na nižší reálce německy počítají; i
musí dítky české i na hlavní škole německy počítat!
jinak, než že jsou školy Vodňanské čím dále nedostateč
ovšem, není to jen u nás, podobné ztížnosti i od jinud s
jest. Myslíme, žeby obce, kteréž reálky zakládají, také zá
o reálkách a školách znáti, a podle nich se říditi měly. Z
ny naší milostivé vlády o školách jsou takové, že si le
přáti nelze. Každý z nich pozná a poznati může, že vš

*) Místo čtyr hodin týdně, jakož po zákoně slušf. §. 11. Plan der
schulen. 1849.

co síly maří, co pokrok zdržuje, co ducha umořuje, co karakter zakrňuje a vůbec co pokroku duševnímu a materialnímu překáží, jest proti vůli Jeho Veličenství, proti zákonu.

Jelikož Jeho Veličenství obcím tu milost prokázal, aby své jmění řídily a školy si zřizovaly *), měly by obce také k tomu přihlížeti, aby se jměním nemrhalo, aby se skutečně ve prospěch obce a tak i státu obracelo. — Musím na dorozuměnou podotknout, že řiditel zdejších škol p. P. Duben hluboce vzdělaný a o školu velezasloužilý pán jest, a nerozumu tohoto nijak vinen není.

Obecní správě chtěli jsme dáti na uváženou, aby z reálky, na kterou obec tolik platí, buď v pravdě jak sluší *obecní školu reální* udělala, aneb ji v dívčí proměnila, aby obec ze školy také užitek měla; vůbec potřebí, aby každá obec s důchody rozumně nakládala.

Mýlíme-li se, ať nás někdo poučí, jak by se pro stát více duševních a materialních sil vyvinulo, jinak od každé obce rozumnější řízení školy požadovati musíme.

Ještě se musím zmínit, že se zde některé hlasy pronesly, aby se školka naše Horažďovickým pannám odevzdala; než my jsme jiného náhledu. Tyto panny jsou sice výtečné, ale ne pro města česká. U děvčat se musí především na cit a na srdce působit a to jest jen možno jazykem mateřským. Působnost jejich blahodárná může se tedy až posud jen vztahovati na krajiny německé; do českých se tyto panny (alespoň dle mého zdání) až posud nehodí, poněvadž z neznámosti jazyka mládeži české prospívati nemohou, jakož se o tom vyslovuje Blahověst (svazek 2. 1857 str. 70). Blahověst mluví o tom, že dívčí školy v Praze jsou německé, a rozbírá věc na dále: „Jak vědomo, dotčené veřejné školy jsou německé. — Nemusí-liž nám líto býti ubohých českých dítek, ježto, pokud neumějí německy, přirozenou měrou nemohou užíti velikého dobrodiní, ctihodnými pannami rok co rok poskytovaného tisícům. Laskavost dotčených panen ovšem i českým dívkám otvírá školy. Než co na plat? Škoda, kterážto z nepřirozeného vychování vyniká všude, jeví se pak i tady. Drahocenná

*) Viz o tom *přednešení ministr.* od 12. února 1851.

léta jemného mládí, kdežto mysl nejlépe chápe, a čilé, úlé srdečko cele jest otevřeno hlasům i divům lásky Boží, ubíhají od poly zbůhdarma. Děvčátko, přinucené učiti se především jazyku cizímu a jazykem tímto teprva jiným věcem, potkává se hned na počátku s nesnázemi zbytečnými, z nichž neplyne užitek, ale škoda. Mluvívat se mu o Bohu; než mnoho-li to na plat, pokud nerozumí, co se mu pravilo? Nastanouť léta, kde počíná rozuměti; přijde čas, kde ovšem i dobře rozumí, co mu předkládá tam kněz, tu ctihodná duchovní panna učitelka. Než jazyk, jímžto se mu věc předkládá, není to řeč, kterouž je učila druhdy matka mluvívati s Bohem, není to jazyk, jemuž navykal sluch hned od kolébky; není to hlahol, v kterém se obrážely první city procitlého srdce. A za tou příčinou, jak se každý snadno může přesvědčiti ze zkušenosti, po přirozeném jakémsi zákonu, vždy méně dojato bývá srdce, ku kterému se nemluví jazykem zasvěceným prvotní láskou materskou *). Nemáme-liž tedy k tomu důstatečné příčiny, litovati dítek, ježto musejí buď oželeti dobrodiní, podávaných velebnými pannami našich klášterův, aneb přicházejí do škol, v kterých se jazyka cizího takořka výhradně užívá při vyučování? Dítkám německých rodičův, přebývajících v Praze, přejemeť od srdce, což se pro ně činí: avšak neukládá-li svědomí, přáti a žádati, aby se *podobných* ústavův dostalo *takéž* dítkám *českým*? — Ach, co bychom za to dali, kdyby v obou klášteřích — nechcem rozhodnouti, zdaž a pokud to možná! — ctihodným dcerám Bl. Angely a pannám anglickým — otevřely se vedle německé též české školy pro dívky! V krátce zajisté ukázalo by se žádouci ovoce, a Praha zajisté by získala vysoce před obličejem Božím. —

---

*) „Před některým časem," pravil nám horlivý kněz, který s všelikou svědomitostí co katecheta působí v jedné takové dívčí škole Pražské: „Vypravoval jsem dítkám jistý pohnutlivý příběh o milosrdenství. U vyšší třídě stalo se to jazykem německým, v nižší mluvil jsem česky. — Než s jakým výsledkem! Když jsem užíti musel jazyka německého: vypravovaly pak mi žačky dosti dobře, což jim bylo povědíno. Jinak to ale u menších, kdež jsem mluvil česky. Tam bledly a planuly útlým posluchačkám tváře, z očí ronily se slzy — *srdce pohnuté jen hrálo*. Tam nebylo třeba ptáti se, zdaž vědí, což jim vypravováno."

Nevědouce, zdaž se vyplní a vyplniti mohou (?) dotčené touhy naše, v tuhé strasti obracíme zraky své ke školním sestrám, jenž se bohdá v krátce ubytují v naší Praze. Z počátku odevzdají se jim toliko školky čili opatrovny naše na Starém i na Novém městě. Dítky, chované v těchto školkách, jsou naprosto děti české. Rozumíť se samo sebou, že, pokud se ctihodné sestry chtějí mladátkům těmto státi viditelnými anděly strážnými, budou museti k nim a s nimi mluvívati jazykem jich matek — jazykem českým. Jinak minuly by se ovšem s účelem. Nepochybujeme pak, že časem i jinde jestě, n př. na Malé straně, na Smichově, v Karlíně opatrovny se zřídí a odevzdají školním sestrám, jak militně se uvidí, kterak se daří ústavy pod správou jejich. — Než po našem zdání na ctihodné školské sestry čekají v Praze jiné ještě neméně vážné úkoly. Praha nemá posavad ani jedné vyšší neboli hlavní školy české pro dívky; nemá ani *jediného* ústavu, v kterém by se vzdělávati mohly učitelky pro školy naše ve městech českých. Hle, to pole, které se v Praze otvírá velebným pannám školním; to úkol, jenž na ně čeká ve městech Pražských! Poštěstí-li se jim snažnou, obětovnou horlivostí svou k místu přivésti takové *dvě školy*: příchodem jejich do Prahy počne nová doba u vychovatelství ženské mládeže naší, — jich jméno zkvíti se bude mezi předními dobrodinci národu českého.

Již ale osvědčujeme-li hned při prvním setkání s ctihodnými chudými sestrami školními, čeho si přejeme, čeho se do nich nadějeme: nic sobě netajíme těžkostí, nesnází, s kterýmiž se potkají v díle šlechetném. Ctihodné sestry ty zavítaly k nám z Bavor, usadily se nejprvé na hranicích českých, kdež se mluví nemecky, a posud, tuším, nemají též ve sboru svém mnoho panen, pocházejících z Čech, mluvících česky. Mimo to přirozenou měrou pobožnosti své, rozjímání a čtení odbývají, jak tomu byly navykly v noviciátě, a tudíž po německu. Není to tedy snadno, vyhověti přáním, žádostem a prosbám, jako jsou naše. — Než nesnáz není tak veliká, jak se zdá; těžký (?) tu jenom počátek. Ctihodné panny, přišedše do Čech, přistoliko k Němcům, nýbrž i k Slovanům a Čechům přišly; ony jsou dcerami lásky Boží, a ta nečiní rozdílu mezi Samařanem a Židem, *mezi Řekem* a Římanem, mezi Čechem a

Němcem ; láska ta hledí sloužiti všechněm, aby všecky z Kristu. Kde panuje duch té lásky, sebe těžší věc stá lehkou, pokud se vidí, že prací takovou přispěje se n moc bližnímu. Vizme statečné misionáře naše rozptýle širých pustinách v Asii a v Africe, jakož i v hlubokýcl lesích amerických. Láska ta je přenesla přes moře ; (vodí pouštěmi a nutí je bez mluvnice a slovnika, bez ı a tlumočníka učiti se jazykům, tu toho, onde onoho na po hynulého nárůdku, aby ovšem i těmto ubohým zbytečkům nův indianských dostalo se světla sv. víry Kristovy, d se spasení. Pokud panuje duch této sv. lásky katolic srdcích ctihodných sester školních, — a my se toho d(cele nadějeme — pak ovšem připíli sobě šlechetné p pošlé z Němec, naučiti se jazyku českému, vědouce, v Čechách bez něho — ať nic nedím o působení ve šl — nikterak ani obejíti nelze.“ — Na dorozuměnou mohu oz že jsou nyní v Praze tři čekatelky panen Horažďov (jedna z nich pochází z Vodňan), že se však pro česká nepřipravují, poněvadž, jak se z hodnověrného pramene dám, ani slova českého se neučí.

Co se učitelských ústavů dotýče, jest jich potřeba vší pochybnost, ale pro Prahu to nepoznáváme. Český lavací ústav pro učitele, jindy pod jmenem „Budeč“ z řádně působil, tak že každý milostivé vládě, kteráž ho (vota vyvolala, vřelé díky vzdával.

V prvních letech vyšli z ústavu tohoto žáci, kteří ı reálkách, na obou rolnických školách a j.; mnozí zna učitelé národních škol, kteří venkovskému učení zcela tvářnost dali, zde vzdělání svého nabyli. Bylo by tedy aby se týž ústav s některými opravami do staré koleje a dosti bude pro Prahu a vůkolí učiněno. Ústav týž vy hojnost řádných českých učitelů jako dříve, a to bez ve útrat a vydání, jakýchž je na pedagogia třeba. Větší p učitelského ústavu je pro diecesi Budějovickou, která z části česká jest; než Vy tam v Praze potřebu naší také znáte a školy Budějovské, kde se čekatelé vzdělávají, tak(tím s Bohem!

Red. Jakožto dodatek a na přesvědčenou, že i

německé listy s náhledy našimi se srovnávají, přikládáme několik slov z článku „Ueber den Unterricht in neueren Sprachen etc.“ z časopisu „*Die Realschule. Ein Organ für technische Lehranstalten und Fachschulen*,“ ve Vídni vycházejícího. Článek tento jest pro vyučování na hlavních a nižších reálních školách nad míru důležitý; spisovatel jeho, J. B. Högel, není s tím srozuměn, že se dítky v příliš outlém mládí učí cizím jazykům, ježto v tomto věku nejlépe dojmy přijímají, ježto paměť a pud napodobování (Nachahmungstrieb) nejčilejší jsou. V tom věku nejlépe prý přirozenou pružnost dítěcího ducha užiti ke cvičení v nazírání, nazíráním a představováním pak v pojímání a posuzování. „Dá-li se dítě vedle mateřštiny tak časně už cizím jazykům učiti,“ praví se dále v tomže článku, „toť není jinak, než že se mu skutečně a úsilovně *ztěžuje vyvinování duchovní*, ježto nenalezá času a poklidu, aby mohlo věci těžké (Schwieriges), zejmena ale odtažité (abstraktní) pojmy chápati; a tím *podporuje se povrchnost přemýšlení* v době, kdeby se měla a mohla k důkladnosti díti příprava. Čemu se dítě při takových okolnostech naučilo, neponechává pevných dojmů a nemá konečně *pražádné ceny pro vychování*. Všichni přemýšlející vychovatelé dosvědčí nám, že dítky tak dresirované obyčejně *slabí (mělcí) myslitelé* jsou, a vyvinou-li se z nich později tu a tam tužší talenty (zähere Talente), toť není ještě dokázáno, zda by se nebyly *bez onoho zakrnění mocněji a původněji vyvinuly*. Ve všech případech je tolik jisto, že naučení se cizí řeči při tak malých dětech nepřináší trvalého užitku ohledem na tuže řeč, *že přináší ale přejmou škodu pro materskou řeč*, a ještoť *snad marnosti rodičů lichotí, rodí spolu také marnost u dětí*.

Vyučování cizí řeči má počíti teprv v tom věku, kde nabylo dítě v řeči materské tak pevného cviku a základu, že se mu cizími slovy nepřivádějí nové pojmy, jako že se spíše nové výrazy pro staré pojmy poskytují. Když dítě pevnosti v materské řeči nabylo, může se počíti učením cizí řeči, a tu teprv bude míti toť učení výsledek a bude se jím spolu dítě vzdělávat. Předsudek, že musí dítě v pozdějším věku více ve výřečnosti zápasiti, má jenom tehdá *stín* platnosti, když se při dítěti nepůsobilo vůbec na výslovnost. Kdo se časně na-

učil svou materskou řeč dobře vyslovovati, tohož mluvní ústroji je v *desátém roku a ještě později* tak ohebné, že dobře zvítězí i nad nejobtižnějšími modulacemi mluvních zvuků. Důkazy toho podává denní zkušenost.“

Z Tábora, dne 26. června.

Kterak by sobě mohli řemeslníci naši při svobodných živnostech počínati?

Milý Posle z Prahy! s radostí jsem četl, cos nám v tobolce své přinesl, ješto jsem přesvědčen, že každé slovo mnohonásobný užitek přinese. Začal jsem také já o všelikých věcech obsahu praktického přemýšleti, a zde Ti, zlatý příteličku, odesýlám výsledek svého přemýšlení, abys mu v tobolce své místa popřál, pakliže uznáš, žeby to k poučení krajanů našich prospěti mohlo. List můj dotýká se pouze řemeslníků našich, avšak hodlám Ti čas od času i o jiných věcech psáti, a doufám také, že nebudu psáti sám, alebrž že prostá slova má budou podnětem a pohnutkou i pro jiné krajany. Kdyby jenom každý, kdo co užitečného na mysli má, hleděl to do Tvé tobolky položiti, musel by z toho veliký užitek pojiti, poněvadž by to znamenitě přispělo k vytříbení náhledů, k zahnání bludů a k zbystření mysli. Proto, Posle drahý, povzbuď kde koho můžeš, aby se péra chopil, aby, co užitečného vymyslil, bylo všem k užitku, anebo aby pochybnosti jeho nalezly vyvrácení. Jest to věru důležilá věc; doufám, že to uznáváš tak jako já *); avšak obracím se k svému předmětu.

Mnohý z našich řemeslníků pohlíží ouzkostlivě do budoucnosti, a bojí se, kterak asi pochodí při té nastávající svobodě v živnostech. Uvážíme-li tu věc střízlivě, nestává se to tu i tam bez příčiny, neboť, když se každý bude moci cho-

*) Ovšem že to velmi důležitá věc, a jak víte, milý Pane! vyzvali jsme ve čtvrtém svazku každého, kdo zdravý rozum má, a myslí, že by k dobrému slovem svým prospěti mohl, aby nám psal. Vyzvání toto potkalo se s ohlasem, tak že nás skoro denně listy, a to dobré listy docházejí. Více doufáme, že ještě dostaneme a to zejmena z Moravy a ze Slovenska. Má-li Posel působiti, musí znát potřeby a přání čtenářstva svého; co se mu zašle, milerád do tobolky přijme a všude o tom hlásati bude. Tedy jenom pište, vši*chni pište! Red.*

pili práce dle své libosti, aniž byl dříve prohlášen za mistra, tu nastává nynějším řemeslníkům jakýsi zápas; ubude jim mnohého díla, které se dostane nově povstalému soupeři. Žeť se tedy z té příčiny ztenšení své živnosti strachují, nemůžeme jim ani za zlé pokládati. Avšak mi při tom napadá: Kdož jsou asi ti, jenž se do cizích prací vtírati budou? — Především lidé, kteří již nyní něco pracují, neboť by se nemohli živiti bez práce. Chopí-li se tedy něčeho jiného, budou v tom jistě asi tak cvičeni ne-li cvičenější, jako v dřívější práci své, a přidrží-li se něčeho jiného, inu, tak ubude dělníků na druhé straně v řemesle, které provozovali dříve, čímž se celá věc *mezi řemeslníky samými* snadno vyrovná. Každý řemeslník chopí se zajisté toho, čemu nejlépe rozumí, anebo co mu největšího prospěchu poskytovati bude.

Není ostatně k obávání, žeby *dobří a přičinliví řemeslníci* i při té svobodě k jiné živnosti přecházeti nuceni byli. Těm se pak zajisté povede dobře, jako nyní, poněvadž je bude i v tom případu každý hledati. Řemeslník nezkušený, lenivý a nedbalý však již nyní tře nouzi, aniž jej před ní jeho pořádek (cech) chrániti může. Máme, bohužel! takových nedostatečných řemeslníků hojnost, já sám, jsa srdcem i duší Čechem, od dávna řídím se pravidlem, dávati krajanům svým ve všech potřebách přednost, nezkracovati je ze mzdy zasloužené ani v tom nejmenším a za odvedenou práci platiti bez odkladu. Pravidlo to zajisté zasluhuje z druhé strany dobrého posloužení! — Musím ale z vlastní své zkušenosti vyznati, že není mnohý řemeslník náš bez vady. Má-li dobrou vůli, rychle posloužiti, nedostává se mu pokročilosti v řemesle, umí-li dobrý kus práce vyvésti, jest za to lenivý, nechá si s prací na čas, nebo ji odvádí nedbale vykonanou, a tak nadužívá trpělivosti svých příznivců. Není ale těch dobráků hojnost, jenž by se chtěli za peníze své takovým způsobem cvičiti v křesťanské trpělivosti; jdou dále, nenajdou-li krajana, aby vyhověl jich požadavkům, najdou si cizince, jenž si je lépe předchází.

Aby tedy špatných řemeslníků ubývalo a dobrých přibývalo, k tomu jest především *hojnost dobrých škol* zapotřebí. V těch se musí dítky nejen obyčejným, nýbrž i takovým předmětům vyučovati, které se jim stanou pro jich řemeslo po-

třebnými. Nechť se tedy každá obec postará o dobře zřízenou školu, byť ji to i mnohou oběť stálo! Jest to pro ni kapitál jeden z nejvydatnějších, poněvadž většina dítek z obecních škol zůstává, když doroste, usedlá v obci. Záleží-li rodičům na budoucím štěsti dítek jejich, nechť jim vštípí do srdce zlaté pravidlo:

„*Co tě živí, v tom buď úplně dokonalý, v ostatních věcech vzdělávej se dle možnosti.*“

Tak! pomyslí si tu mnohý, až tedy bude ta svoboda živností, pak bude každý dokonalý? Tu teprv bude mnohý chasník, ledva že k řemeslu přičichl, chtít pracovati na svou ruku, a tak budeme míti jen samé nedouky, ti budou poskytovati špatnou práci obecenstvu a dobrou ujímati pořádným řemeslníkům! — Jiní si asi pomyslí: těch bych se třebas ani nebál, umím dobrý kus díla vykonati, avšak pak se mnohý obratný chasník sám usadí, z toho povstane nám posavádním mistrům dvojí škoda: *ujma práce a nedostatek dobrých tovaryšů.* Což ale, nemůže to zameziti zákon? — Určí jisté stáří (plnoletí), které každý dosáhnouti musí, aby mohl živnost provozovati dle své libosti, a pak je po strachu. —

Jak jsme se z listů těchto již na více místech dočtli, jsou ale vlastně dva faktory k tomu zapotřebí, jimiž lze statky pozemské rozmnožovati: práce totiž a — *hojnost kapitálu.*

Co se práce týče, nemá se dle toho, co zde posuď povědíno, dobrý řemeslník čeho obávati, a špatný s ním bez toho již nyní neobstojí v zápasu. Jinak ale s kapitálem. Peníze jsou v obratných rukou divotvorná věc. — Kdo má peníze, může leccos začíti, čemuž se ani byl nevyučil, najme si zkušených lidí, kteří mu pracují a nad nimiž pouhou dohlídku míti může. S penězi v rukou začne řemeslo ve velkém, rozdělí práci fabričně, a tak vyvede kus díla mnohem lacinějšího, snad i lepšího, než jednotlivý, třeba i dosti dobrý řemeslník. Kterak tomu předejíti? Zajisté nejinak, než toutéž zbraní: Kapitálem proti kapitálu.

Řemeslník ale mívá na začátek kapitál dosti skrovný. Pak ovšem nic jiného nezbývá, než aby pracovali dle překrásného hesla našeho císaře pána — *spojenými silami.* Dva, *tři i více, třebas* všickni mistři téhož řemesla v obci utvoří

spolek, rozdělí práci mezi sebe tak, aby každý pracoval to, k čemu je nejschopnější, čím by se tedy stal spolku nejužitečnějším. Žeť se vyvede dílo mnohem dokonalejší a lacinější, když se pracuje ve velkém, přecházejíc z jedné ruky do druhé, o tom nebude míti tuším nikdo pochybnost, kdo četl článek na str. 133 v 2. svazku tohoto časopisu, nadepsaný: „*Divy rozdělené práce.*“

Kdyby pak byl některý mistr v obci dosti zámožný, a řemeslo sám pro sebe provozovati chtěl, nebude ovšem nucen, do spolku vstoupiti, můžeť i vedle toho dosti dobře obstáti. Tak by se snad nacházel v mnohé obci od téhož řemesla jeden, dva i více spolků vedle mistrů jednotlivých, poněvadž by všecka nucenost přestávala, a každý sobě počínal, jak se mu právě líbí. Více dobrých a přičinlivých avšak chudobných řemeslníků mohliby sobě najíti do spolku někoho s penězi, jenž by se třeba ani řemeslu nebyl vyučil, na př. kupce, soukromného kapitálistu, však by ten našel také zaměstnání jeho schopnostem přiměřené, k. př. dohlídku nad dělníky, přijímání díla, vedení účtů a knih, odvádění práce, kupování zboží atd. atd.

Mimo to mohlaby řemesla sobě příbuzná jediný spolek tvořiti, k. př. kováři s koláři a sedláři; truhláři se zámečníky a sklenáři, aby vespolek vykonali dílo již ukončené, na př. úplný vůz, celý kočár, k nové stavbě dveře a okna se zámky a ostatním kováním atd.

Aby však spolek takový sloužil ku prospěchu každému účastníku a dobrým zdarem trvání sobě pojistil, podotýkáme zde mnohých věcí, jenž k tomu cíli vyplněny býti musí.

Především jest zapotřebí, aby každý společník o zdar spolku tak dobře dbal, jakoby pracoval sám pro sebe; musilby býti poctivý a bezelstný, nesmělby pracovati na ujmu ostatním společníkům po straně sám pro sebe, snad s penězi spolku samého; musilby býti snášenlivý, rozumný, nepřítel všech různic a hádek; nesmělby ostatní společníky nenáviděti a záviděti jim snad, co mají a jemu se nedostává. Spolek musilby býti úplně přátelský, jeden úd musilby se k druhému chovati jako přítel k příteli, poněvadž pracují ku stejnému účeli a jen svornosti malé věci rostou, nesvorností však i velké se rozpadávají.

Musilby tedy do spolku vstupující hlavně k tomu hleděti, aby měli mezi sebou samé poctivé, bezouhonné a snášenlivé údy. Nesmělby ani nikdo z nich mysliti, žeby byl spolek k tomu, aby on zahálel a jiní za něho pracovali; každý musilby práci svou se vší pilností svědomitě konati, aby si nemohli ostatní údové na něho ztěžovati. Jinak by spolek zajisté brzo vzal za své. Slovem: Spolek takový záležeti by musel z lidí dobře zvedených, vycvičených, mravně zachovalých, vzdělaných — *z lidí z dobré školy.*

Samo sebou se pak rozumí, že čím více dobrých a přičinlivých dělníků mezi společníky se najde, tím líp se i spolku dařiti bude. Avšak i méně pokročilým řemeslníkům nemusilby přístup do spolku zamezen býti; jsouť jisté práce, snad při každém řemesle, jež mnoho času ztráví, a které každý i slabší řemeslník zastati může, byť se i lecčemu přiučoval; vykážou se tedy práce ty méně cvičeným společníkům, aby obratnější z nich v řemesle čas svůj s nimi nezanedbávali a obraceli ho k pracím důležitějším. Co ku př. ztratí času mnohý švec v chůzi s dílem, s přijímáním zakázek, upomínáním špatných dlužníků, cestami po trzích (jarmarcích) atd.? K tomu všemu se hodí i špatnější řemeslník, kdežto může celý ten čas dobrý dělník věnovati jiné důležité práci.

Jiná hlavní věc přitom jest, aby podržel každý mistr ve spolku jakousi samostatnost a nepracoval, jako sprostý dělník ve fabrice. Toho lze snadně docíliti; vyložím hned, jakým způsobem se podobné spolky zakládají.

Spolek řemeslnický nesmělby míti jiný ráz, než nynější spolky kupců a fabrikantů. Dvě, tři nebo více osob spolčí se na základě smlouvy, v níž se s dobrou rozvahou určí práva i povinnosti každého společníka. Spolek může se uzavříti zatím na tři roky; když čas ten vypršel, jest každému volno odstoupiti. Pokud spolek trvá, jest každý společník v něm pánem, jeden jako druhý, každý má právo, veškeré listiny, jakož jsou: směnky, dlužní úpisy, psaní atd. ve jmenu všech platně podpisovati, najatým dělníkům (tovaryšům a učenníkům) rozkazovati, jako ve svém vlastním domě. Kdyby však spolek sestával již z četnějších údů, bude ovšem záhodno, aby *každý úd něco* zadal ze své samostatnosti, a podrobil se v ji-

stých věcech vůli jediného ředitele, jemuž by co rádci k ruce byli, tak by nepovstal ze samého rozkazování zmatek. Volí přece nynější mistři též svého staršího (cechmistra), jenž řídí záležitosti celého pořádku, a tím způsobem mohlby asi spolek veden býti. Ostatně by si volili všickni společníci ředitele ze sebe, ku př. na rok, po roce musilby odstoupiti, a nastala byl nová volba opět na rok atd. Řídil-li dřívější ředitel spolek ku spokojenosti ostatních společníků, bude bezpochyby zvolen znova, neřídil-li, zvolí se nový schopnější ředitel. Takovému řediteli mohloby se podpisování spolku s platností jedině zůstaviti.

Pakliby však valnější počet, ku př. 20, 30 nebo více společníků do spolku vstoupilo, mohl by spolek vzniknouti na akcie. Pro takový vypracují se na místě smlouvy tak zvané stanovy (statuta), v nichž povinnosti i práva každého společníka vytknuty jsou. Stanovy ty musí od vyšších úřadů potvrzeny býti. Mohlaby se v nich i práce domácím řemeslníkům (pokud by nebylo zapotřebí cizích přibírati), jaksi pojistiti. O takovémto spolku na akcie nechceme však prozatím slov šířiti, až se o něm v těchto listech někdy jindy dobrý a srozumitedlný výklad podá. Máme zde více menší spolky na zřeteli, jichž řízení buď všem mistrům společně, aneb zvolenému od nich řediteli přisluší. Při těch se bude o to jednati, jak se smluví do spolku vstupující o peněžité vklady, o práci, kterou bude každý z nich vykonávati a o zisk, jejž budou mezi sebe děliti.

Řemeslníci do spolku vstupující nebudou asi míti stejnou mohovitost, aby mohli stejné podíly vkládati. Mnohý z nich snad může vložiti kapitál větší, mnohý zase menší, jiný třebas ani nemá peněz, a nabízí pouhou práci a zkušenost svou; mnohý konečně by s penězi přistoupil, ale pracovati pro spolek docela nemíní. Mohou-li všickni ti spolek tvořiti, aby nikdo z nich zkrácen nebyl? — Ba že, a dobře se mezi sebou vyrovnají. Co kdo dá do spolku na penězích, z toho bude dostávati úroky; co kdo bude pracovati, za to dostane mzdu dle zásluhy. Mnoho-li se bude platiti úroků ze sta, a mnoho-li mzdy za každou práci, ustanoví se hned napřed ve smlouvě. Když se úroky i mzda ze společných příjmů vyplatily, uzavřou se účty, a co kromě toho zbývá zisku, ten se rozdělí mezi veškeré společníky stejně. Zisk ten však nesmí žádný společník vybírati ze spolku, pokud trvá smlouva. Každý z nich má v knize svůj účet na zvláštním listě; tam se mu zapíše, co vložil do spolku, k tomu se pak připisuje jeho podíl na zisku a tak roste jmění jak celého spolku, tak i každého společníka od *jednoho* roku k druhému. Rozumí se, že

může některý rok i ztráta býti na místě zisku, která se rovněž tak stejně rozvrhne a odpíše v účtech od kapitálu jednotlivých společníků. Při zakládání takových spolků bývá již ve smlouvě vymíněno, že se spolek i dříve rozejde, kdyby se mělo ustavičnými ztrátami jmění na jistou sumu ztenčiti, k. př. na polovici vkladu.

Abych o tom podal nějaký příklad v cifrách, dejme tomu, žeby si v jisté obci utvořilo 5 řemeslníků spolek. Jan do něho vloží 1000 zl., Petr 600 zl., Martin 800 zl., Vacek 2000 zl. a Jakub nemůže ničím přispěti, jest ale za to nejlepší řemeslník. Dle smlouvy dostane každý z nich mzdu za práci vykonanou týhodně anebo měsíčně, jak se právě vyjednalo, z kapitálu však dostane každý úroky po 6 ze sta. Vacek nebude ani pracovati pro spolek, tedy nedostane žádnou mzdu; Jan by však přijímal a odváděl práce, vybíral penize, vyplácel mzdu a vše ostatní ze společné pokladnice, vedl účty atd., začež by mu platil spolek 400 zl. stř. ročně. Ostatní tří společnici pracovali by za mzdu s tovaryši a učedníky, nad nimiž by jim ovšem dohlídka příslušela a jimž by tedy měli co poroučeti. Pak by dostali úroků po 6% za rok. Jan 60 zl., Petr 36 zl., Martin 48 zl., Vacek 120 zl. a Jakub nic nevložil, pročež by se mu ani úroky nemohly platiti. Když takto nejen mzda, nýbrž i úroky zapraveny jsou, zavře Jan účet, z něhož musí býti vykázáno, co spolek vyplatil a co přijal. Kromě toho bude v účtech, že měl spolek na začátku roku ze všech vkladů 4400 zl. jmění. Dejme tomu, že by koncem roku Jan, když úroky svrchu uvedené a mzdy každému pořádně vyplatil, třebas společně s ostatními údy veškeré jmění spolku sepsal, a že toto 5000 zl. činí, tedy se z toho poznává, že získal spolek za ten rok 600 zlatých. Z těch se tedy zapíše do účtu každého společníka pátý díl, jenž 120 zl. činí, a pakli každý své úroky vybral, aniž je ku kapitálu v knize připsati dal, budou míti v druhém roce kapitalu Jan 1120 zl., Petr 720 zl., Martin 920 zl., Vacek 2120 zl., Jakub 120 zl., z nichž dostane na konec roku každý úroky po 6%.

Bohatší spolky mohlyby sobě k vedení účtů vzíti zvláštního účetního; kdyby ale více menších spolků rozličných řemesel v obci bylo, jimž by se to nevyplatilo, aby každý z nich vydržoval zvláštního účetního, mohly by všecky pospolu jediného účetního míti, jenž by jim účty pořádně vedl, na čemž zvláště při takových spolcích mnoho záleží, aby veškeré dluhy i pohledanosti, jakož i jmění každého společníka a zisk naň připadající v knihách pořádně vepsán byl, a nikomu křivda se neděla.

Drobty z Poslovy tobolky.

Katovský účet od roku 1712.

(Příspěvek k poznání starých zlatých časů.)

Roku 1712 vykonával v Amsterodámě služby kat Harnský. Aby městu častým přijížděním velké útraty nevzrostly, ichystalo se vždy vícero ubohých hříšníků na jeden den. dnoho takového osudného dne vystavil kat následující účet:

Vykonáno

v Amsterodámě, dne 17. prosince 1712.

Jednoho stal, dělá	6 zl.
za meč	3 „
za sukno	3 „
za rakev	3 „
Jednoho zadusil	6 „
Sejmul a položil do rakve	3 „
Jednoho kolem lámal devíti ranami, po třech zlatých rána, dělá	27 „
Za zadušení	6 „
Sejmul a z města vyvezl	9 „
Dva pověsil s mečem nad hlavou	18 „
Jednoho sejmul a dal vyvezti	9 „
Jednoho sejmul	3 „
Čtyry na šibenici pověsil, za šest zlatých kus	24 „
Jednoho s mečem nad hlavou	3 „
Dva s listy na prsech	12 „
Čtyryadvacet bičoval, po třech zlatých kus	72 „
Tři s mečem nad hlavou	9 „
Jednoho s okovy na nohou na pranýř postavil	6 „
Jednoho na zádech vypálil	6 „
Denní mzda	12 „
Za míle	12 „
Za spotřebované provazy	12 „
Pacholkům	12 „
Dohromady	276 zl.

To vše stalo se jedním dnem na jednom lešení při rádi. Účet tento zdál se mnohým z Amsterodámu dokazovati, jest řemeslo dobrá živnost. Čas, kdy se takové věci děly, je nyní dobrým, zlatým, starým časem!

Drahý obraz.

Není tomu dlouho, co se před jedním z obraznických krámů v Lyoně stavěly celé houfy lidí. Bylo tu viděti obraz, kterýž obecně oči na sebe poutal. Na obraze byla představená ženština z nižší třídy obyvatelstva s dvěma dítkami. Seděla na prahu domu, majíc na klíně nemluvně ne ještě rok staré; dítko se tulilo k jejím prsům, a ona jsouc k němu schýlena, s nevýslovným bolem na ně pohlížela. Po straně sedělo druhé dítko, děvčátko as dva roky staré, kteréž ji za šaty drželo, a nevinně do zarmouceného obličeje matčina pohlíželo. V pozemním pokojíku toho domu, před nímž ženština seděla, odbývala se dražba na chudobný nábytek. Mezi muži, kteří v pokojíku byli a nábytek a drcholičky kupovati se zdály, vyznačoval se zvláště muž velkého objemu; hltavě pohlížel na peníze, kteréž byli kupci před úředníkem na stůl vysázeli. Bylo vidět, že to domácí pán; pohlížel hltavě na *činži*, kterouž mu vdova na prahu se sirotky sedíci zaplatiti nemohla. Obraz jenom mluvil; zvlášť vdova a dítky byly jako živé. Její bezejmenný zármutek útrpnost všech vzbuzoval. — Kdo znal původ obrazu toho, ještě s větším zalíbením jej pozoroval. Původ jeho jest následující:

Mladý malíř N. procházel se ulicemi města, jakož to často dělával, aby si pro štětec svůj zjednal látku ze skutečnosti. Přišel do úzké uličky, kdež pozornost jeho na sebe obrátila ženština ve vetchém oděvu na prahu před vysokým domem sedící. Měla při sobě ještě dvě děcka, kteréž se k ní tulily, neboť byl řádný mráz a chvílkami sněhové klky poletovaly. Jedno z dítek bylo nemluvně, a to měla na klíně, druhé pak byla outlá holčička. „Ty jsou jistě nešťastní,“ myslí si malíř a zamíří k nim, neboť se v něm vzbudila outrpnost, a v prsou jeho se cosi za ty nebohé dítky přimlouvalo. „To snad vdova se svými sirotky,“ myslí si dále, a už neváhal, ale přistoupiv k nim, ptal se ženštiny, co by bylo příčinou jejího zármutku? Poznal totiž, že v duši její spočívá veliký bol. I vypravovala mu ženština, že jí před týdnem manžel zemřel po dlouhé nemoci, učiniv ji vdovou a dítky její sirotky. Vyprávěla dále, že zbavena jsouc všech prostředků, sotva se může obživiti, ba že už po dva dni hlad trpí, jenom aby dítky nasytila. Po celý ten čas měla prý veliké soužení od domácího pána, jemuž je činži dlužna. Doufala, že ho prosbami svými obměkčí, že se snad srdce jeho nad sirotkami smiluje — ale vše bylo marné. Dnes se k žádosti jeho prodává poslední její *majetek*, a ona jsouc od celého světa opuštěna, nemá kam *by s dítkami* svými hlavu uložila. Ubohá neplakala, neboť

neměla už více slzí. Mladého malíře to velmi dojalo; potěšil vdovu a pravil, aby jen v Boha doufala, on že ji neopustí. A v skutku, potěchy bylo jí potřeba, v duši své přemýšlela už, jakým způsobem by životu svému a svých dětí konec učinila. Slova mladého muže však jí poskytla trochu naděje. Pohledla k nebesům a sepiala ruce. Malíř ji ještě okamžik pozoroval, načež vešel do domu, kdež se nábytek vdovy prodával. Větší kusy byly již prodány; právě když vešel, licitoval se malý obrázek. Byla to na pohled obyčejná malba na plátně, a nad to už hodně sešlá; rámeček nesl známky, že byl jednou pozlacen. Vyvolala se cena obrázku, jež obnášela dva su *). Nikdo tu nebyl, kdo by byl více podal. Náš malíř přistoupil blíže, vzal obrázek do ruky a bedlivě ho prohlížel. Všichni jej pozorovali, neboť byli tu mnozí, kteří malíře znali, jiní opět dle zevnějšku jeho soudili, že je umělec; a poněvadž viděli s jakou pozorností obrázek ohledává, domýšleli se, že má jistě velkou cenu.

„Třicet franků," zvolal konečně malíř, obrázek na stůl položiv. Při tom bylo viděti, že je věci své jist. Přítomným se zdálo, že obličej jeho radostí září nad tím, co našel, a proto ne bez příčiny soudili, že obraz ten jest dílo znamenitého mistra.

„Třicet franků," opětoval úředník; „kdo dá víc?"

„Čtyřicet franků!" zvolal muž velikého objemu, jenž mezi přítomnými první místo zajímal. Byl to domácí pán, bohatý to muž, jenž dal ubohé vdově pro několik zlatých nábytek do prodeje.

„Osmdesát franků!" dí malíř, dychtivě na obraz pohlížeje, jako by se bál, aby se do jiných rukou nedostal. — „Sto franků!" přihodil domácí pán, a malíř hned šel až na pět set.

„Šest set," zvolal domácí pán, jenž byl jist, že musí míti obraz vysokou cenu, neboť jinak by byl malíř tolik nepřihazoval. — Tak to šlo dále, až konečně malíř ustoupil. Domácí pán zůstal majetníkem obrázku, jenž byl z počátku za dva su vyvolán, a za kterýž nyní tři tisíce franků dal. Vzal ho do ruky a za dlouhou chvíli oka s něj nespustil. Konečně přistoupil k malíři.

„Prosím, pane," pravil, „jakou má skutečně cenu obraz ten? Musí býti jistě od znamenitého mistra."

„Proč tak soudíte?" ptal se malíř.

„Vaše přihazování přivedlo mne k tomu náhledu. Vy jste znatel obrazů, a viděl jsem s jakou pozorností jste malbou prohlížel," dí domácí pán, ruce si drže na požehnaném břišku.

*) Frank (*něco přes 23 krejcarů stř.*) má sto su, tak že má náš krejcar *skoro 5 su.*

„Myslil jsem z počátku jistotně, že má obraz ten velikou cenu," odvece malíř, po bedlivém však proskoumání přesvědčil jsem se, že tomu jinak. Je to zcela obyčejná kramářská malba, a obraz, jak byl jen za dva su vyvolán, byl ještě příliš drahý, ale . . ."

„Cože?" zvolal domácí pán. „Obrázek že nestojí ani za dva su?" A přitom sklesl jako smrt bledý na sedadlo, a nemohl za okamžik ani slova pronésti. Konečně dodal: „Vy, člověče, ponesete škodu, kterouž jste mi učinil. Vy jste mne svedl k přihazování."

„Já že jsem Vás svedl k přihazování?" ptal se mírně malíř. „Přítomní pánové dosvědčí, že jsem s Vámi ani slova nepromuvil. Sobě jenom škodu přičtete. — Musím Vám ale říci, proč jsem, věda že obraz ceny nemá, přece na něj přihazoval. Ubohá vdova, jejíž nábytek se tu licituje, nemá čeho by do úst dala, a kam by hlavu svou uložila. Vy jste s ní, domácí pane, neměl útrpnosti; zdaž životu svému a svých dítek konec učiní, anebo-li hladem a zimou pojde, to Vám bylo lhostejno. Její osud mi šel k srdci, a proto jsem ji chtěl poskytnouti almužny, přihazuje na tento obraz, nemyslel jsem ale nikoliv, že byste Vy chtěl za něj dáti tři tisíce franků. Ne, zaplatil jste nebohé vdově všechno soužení, kteréž jste jí dříve způsobil, a budete mít od ní „zaplať Pánbůh."

Věc tato se brzo po celém Lyoně roznesla, a každý přál onomu domácímu pánu, že se za své nelidské jednání tak pěkně potrestal. Ovšem že měl zákon na své straně, dada nábytek vdovy do prodeje; avšak jest ještě jiný zákon, kterého se sluší držeti, zákon to lidskosti a slušnosti. Lidskost a slušnost žádají, abychom s člověkem nešťastným, přičinlivým, pracovitým, s otcem nebo s matkou rodiny, se sirotky byli útrpní, abychom k nim byli shovívaví. Nelidskost a neslušnost mívají vždy zlé následky. Tak jsme se nedávno dočtli v Moravském národním Listě o smutné události. Jistý mistr bednářský, řádný a přičinlivý to muž, vzal od dřevaře jakéhos — nemýlíme-li se v Brně — dříví na dluh, a vystavil za to směnku, nevěda ani, co směnka jest. Směnka dospěla, věřitel jednal dle zákona a tlačil na zaplacení; konec všeho byl, že bednář ze zoufalství oběsil. Byl otcem několika nedospělých dětí a poctivě svou rodinu živil. Kdyby byl věřitel slušně po lidsku jednal, a k ubohému shovívavým býval, jistě by byl v krátkém čase k penězům přišel. — Proti darebovi ovšem dobře jest zakročiti s přísností zákona, přičinlivým, poctivým lidem dobře jest ale poshověti. —

Tiskem Vetterlovské knihtiskárny (A. Renn), nákladem Ors. Ant. Šimáčka.

POSEL Z PRAHY.

Redaktor: Vojtěch Bělák.

Číslo 7. Srpen. 1857.

Ženich z Prahy.

Krátká historka. Vypravuje Hanuš Chvojka.

Před pěti lety byl jsem u svého přítele Škvora, učitele adeckého, hostem. Bylo v máji, a řepka stála v nejkrásnějn květu, dýchajíc vůni na vše strany a oku pěkný pohled skytujíc. Celé roje včel prohánělysę vzduchem, neboť byli ásní dnové, a slunce ani na okamžik nezašlo pod mrak. nom na noc se obloha zatahovala a pak obyčejně přišel datný deštík, jenž vše osvěžil a k novému životu přivedl. ıžil jsem tehdá v Hrádku utěšených dnů, na kteréž se živě matuju. Krajinka je krásná jakou si lze jenom v mysli odstaviti. Co básníci opěvají jako ideal slovy nadšenými; to e zde bylo ve skutečnosti v líbém souhlasu, tak že si nelo nic lepšího přáti. Celé bohatství vnad a půvabů složila e příroda, vyplnivši tak každé přání dříve než se v srdci ověka zrodilo. Vyšel-li jsem za městečko, tu v skutku na zpacích jsem byl, co dříve pozorovati, kam se dříve obrátiti. ılt celý obraz tak spanilý a utěšený, žeby těžko bylo rozdnouti, které části přednost před jinými náležela.

Přede mnou rozprostírala se pestrá lučina, jedna to roa jak daleko oko zasáhnouti mohlo. Pestré kvítky překrásně vyjímaly na čerstvě zelené, měkké půdě; lučinou se vinul e potok vrbovím vroubený. Voda jeho valila se v klikatém hu, brzo v pravo, brzo v levo zatáčky činíc a k mlejnu spějíc, odkudž se ozývalo ostré kol klepání. Přes potok, ve ıu košatých vrb spěchající, vedl můstek, od něhož se vyá cesta táhla. V pravo a v levo od cesty nalezalo oko steh rozkošných předmětů. V pravo vystupovala lučina zvolna *trání, ovocným stromovím* posázenou. Stromovi se koupalo

v utěšené bělosti květu. Dále táhly se opět nepřehledné lány polí, kdež řepka krásně kvetla a obilí utěšeně se dařilo, poskytujíc naději v pěknou žeň. Blíže k městečku vystupovalo skalnaté tu a tam rozsedlé návrší, šípkem a jiným křovím porostlé; na vrcholi jeho trůnil velebně kostelík, kolem něhož prostíral se hřbitov, jakož o tom svědčily kříže přes zeď trčící. S návrší toho krásné bylo podívání na krajinku při západu slunce. Často jsem tu dlíval a mnohou utěšenou chvíli zde strávil ve společnosti mrtvých pokolení, jimž potomstvo překrásné lůže připravilo, aby blíže byla k nebi a odpočívala, pohroužená v tichý sen, nad hemžením a pachtěním se světa. O bělounký kmen břízy opřen, pohlížel jsem do nepřehledné dálky přes Hrádek, až tam na meze obzoru, kdež se pohoří k nebi zdvedalo, věnčeno jsouc červánky. — Před zrakem mým mihaly se přívětivé vísky, lesíky, háje a doubravy, tu a tam trčila k nebesům věž kostelní, tam se opět táhla v rovné čáře bílá silnice podle kolmé skály; slovem: byla to rozmanitost předmětů, jak si možno jen představiti. Spomínky tyto jsou drahé, a udrží mi vždy Hrádek v čerstvé památce. Mnohé krásných, utěšených hodin uplynulo mi zde odloučenému od ruchu velkoměstského, navrácenému opět přírodě, která svými vnadami a svým všeobsáhlým mocným duchem neskončeně na srdce mé působila. Velebnost její jasně se mi nyní objevila, a nebylo chvíle, kde bych byl v duchu nejásal. Bytost má naplněna byla zvláštní spokojeností, zvláštním mírem, o němž nikdo pojmu nemá, kdo se vzdálil přírody.

Ale nač to vše vypisuju? Nepatří to k předmětu, o němž vypravovati chci, a jenž dle zdání mého poskytuje dobrý příspěvek k poznání našich společenských poměrů. Nemohl jsem ale potlačiti spomínku na rozkošné chvíle, jež mi pobyt v Hrádku připravil, a ač jsem se jich dotkl jenom slovem, pozná přece čtenář, jak mocně na mne působily. — A nyní už přistupuju k svému předmětu.

Bylo jednoho dne k večeru, když jsme se ubírali s přítelem Škvorem cestou, jež vede od kostelíka na návrší k bor[illegible] as půl hodinky odtud vzdálenému. Cesta tudy jest příjemná, po obou stranách stromy vroubená, mimo to jest odtud pěkná *vyhlídka na lučiny* pod stráni se prostírající, na potok stín[illegible]

vrb chvátající a na Labe, jež vlny své nedaleko odtud přes náhon žene. K večeru zvláště se rozléhá hučení padajících vod krajinou utichlou a působí podivně, jakoby kouzelně, na ducha, že se rád přemýšlení oddává. A tak jsme se též, v přemýšlení jsouce pohříženi, dále ubírali, čas od času v pravo nebo v levo pohlížejíce; v pravo, kamž nás krása a vznešenost zapadajícího, lesy a doubravy podél břehů polabských zlatícího slunce vábily; v levo, kdež se rozprostíraly lány úrodných polí, a kudyž se vozovou cestou ubíral brav, všeliký povoz a pracující lid k městečku.

Tak jsme šli hodnou chvíli podle sebe, aniž byl kdo promluvil. V tom slyšíme kroky za sebou. Obrátivše se, spatřili jsme mistra sklenáře.

„Dobrý večer, pane mistře!“ díme.

„Kam račíte? Procházkou?“ táže se sklenář.

„Jak vidíte,“ vece přítel můj. „Chceme trochu toho času užiti. Dnes je překrásně. A kam vy se ubíráte?“ táže se dále.

„Taky trochu do polí,“ dí on. „Nemám doma pokoje, rád bych přišel na jiné myšlénky. Hlava mne zrovna pálí; jako roj včel to tam hučí.“

„A co vám schází? Snad jste nemocen?“

„Ba nemocen,“ dí sklenář. „Velikou bolest mám. Na prsou mi leží nesmírná tíže. Srdce mi přetýká žalostí.“

Oba dva pohlédli jsme na něho s účastenstvím. Nevěděli jsme, co to má znamenati. Sklenář byl vždy veselé mysli a výborný společník. Žádný žert, žádné veselí nepokazil; svým vypravováním a vtipem mnohdy celou společnost bavil.

„Ale ale, pane mistře!“ vece přítel můj žertovně. „Dnes abych já vás zastupoval, ale nevím, jak bych pochodil. Co se vám nepříjemného stalo? Jindy šprými vám z očí skáčou a dnes jste celý skormoucen.“ A v skutku, oči jeho vlhnuly.

„Ovšem že skormoucen; slavím smutnou památku. Dnes tři roky pochoval jsem Anežku.“

„Už tři roky tomu?“ tázal se přítel. „Čas utíká jako voda. Dej jí Bůh lehkého odpočinutí.“

Mistr neodpověděl; maje hlavu hluboko skloněnou kráčel dále. *Zármutek jeho nás* velice dojal, neboť jsme věděli,

ale těžko vštípiti mu jiné zásady. Mát svou hlavu a neodstoupí od toho, co si předsevzal, ani na krok. Škoda těch mladých lidí, v skutku se k sobě hodí, jako by byli pro sebe stvořeni; on je muž, jakého hned nenajde, a Lidunka pravý vzor děvčete."

„A jak to bylo se starší sestrou?" ptám se, neboť mne rozmluva, kterouž oba vedli, zajímala, ač jsem se v ni nezúčastnil.

„Starší dcera mistrova byla dívka velmi krásná a proto v celém okolí pověstná," dí na to učitel. „Mělať ctitelů dost a dost, kteří se namáhali, aby si ji jakožto hospodyni domů přivedli. Ale bylo marné namáhání. Anežka nedala žádnému z nich sluchu a držela se jenom Stránského, jemuž byla vřele oddána. Stránský tehdáž študoval a měl býti za dva roky lékařem. Sliboval vždy, že se zde usadí, a to se zvláště Anežce líbilo, neboť nerada byla by otce opustila, jehož miláčkem byla. Nadto byl Stránský muž v skutku milování hodný. Měl něco tak příjemného ve tváři a v jednání, že si dovedl každého nakloniti. Jemu k vůli vše se stalo, co se jiným odepřelo, a to též Anežce lichotilo; rádo vidí děvče, když vyvolenec požívá obecné vážnosti a úcty. Stránský byl také výborný zpěvák. Hlas jeho byl tak dojemný, pružný a měkký, že se mimovolně do srdce loudil, a napřed už vítězství zjednával. Proto mu každý domlouval, aby se k divadlu odhodlal, ježto by tam nesmírné štěstí učinil; k tomu neměl Stránský dost odvahy, nechtěl proti vůli otce jednati, jenž se úmyslu tomu v cestu stavěl, a pro živý svět synu svému takové povolání zrazoval. Když ale otec zemřel, náhle se věci změnily. Nežli se kdo nadál, byl Stránský přijat k divadlu, a dostalo se mu hned služného čtyr tisíc v stříbře. Pověst jeho se jako bleskem roznesla, a každý chtěl jenom Stránského slyšeti. Krásný jeho tenor každého okouzlil. Z Prahy dostal se Stránský s trojnásobným služným do Berlína. Byltť hrdina dne. Všechny noviny slávu jeho šířily. Velcí páni, hrabata a knížata o jeho známost se ucházeli. Všechny dvéře byly mu otevřeny. Vše mu dvořilo, vše mu lichotilo; krásné tváře *usmívaly* se na něho, mnohá ručka ruku jeho tiskla, mnohá

ěnce pro něho pletla, jež mu na jevišti byly ze všech stran ázeny.“

„Anežka chřadla více a více. Marně myslila na Stránkého, mezi ní a jím byla veliká mezera. Měl jiný cíl před ebou než jindy, okolnosti zcela se změnily. Psal jí na rozoučenou; dokládal se Bohem, že nikdy na ni nezapomene, e se ale nikdy neožení; poslal jí též podobiznu svou na paátku. — Divadlo připravilo ubohou Anežku o všechny naděje života, vykopalo jí předčasný hrob. Otec pochoval svého iláčka, na něhož až dosud nezapomněl. Stránský se brzo ověděl o smrti Anežky. Zpráva ta se jej náramně dotkla. tli jsme v novinách, že toho dne tak dojemně zpíval, až poluchačstvo k pláči pohnul; to byla Anežčina pohřební píseň. aké dostal brzo zarmoucený otec z Berlína list; Stránský nažil se ho ukojiti — ale marně. Nechtěl o něm ani slyeti, a podnes jej nazývá vrahem dcery své. Tehdá se zaekl, že nikdy nedopustí, aby se rodina Stránského k jeho iblížila, a bojím se, že v slovu svém, k neštěstí Lidunky, ostojí. Ubohé děvče, z celé duše jest mladšímu Stránskému akloněno, jenž po otci hospodářství ujal; netuší, že jí to ide příčinou neskončeného žalu. Starý mistr takovou rozrčenost chová k Stránským, že se vyhýbá, kdykoliv okolo jich domu jíti má. Stará Stránská už několikráte se vynaažila, aby ho smířila, ale vždy marně. Na svou Anežku nemůže zapomenouti, a mnohdy v největší veselosti zarmoutí jej omínka na ni tak mocně, že společnost opustí a s vlhkým em a těžkým krokem k domovu se ubírá. První čas po hřbu jejím nebyl k upokojení, a obávali jsme se vůbec, aby u bolest náramná nepřinesla smrt. Mnohdy v noci sebral se spěchal po schodech na hřbitov k hrobu drahouška svého. k povídám, bojím se, že v slovu svém dostojí a Lidušku o ěstí a pokoj duše připraví.“

Sotva byl přítel můj domluvil, spatřili jsme mistra skleře na druhé straně z ouvozu vycházeti. Vedl si za ruku eru svou Lidunku, kteráž, jakož jsme z daleka spozorovali, lestně plakala. Byli jsme se už dříve nazpět obrátili, a tak me se k nim blížili.

Pohled na nebohé děvče hluboko mne dojal. Poznal jsem

v ní dobračku a přál, aby se záležitost ta k prospěchu jejímu vyrovnala. Stydlavé modráčkové oči její v slzách se potápějící s důvěrou se k nám obrátily, jakoby prosily za přímluvu u otce; než, co jsme měli činiti? Každé slovo bylo marné. Zde mohl jenom čas prospěšně působiti.

Starý mistr zdál se dceři své domlouvati, a byl tak zabrán do rozmluvy, že na nás docela zapomněl. Slyšeli jsme už jeho hlas a rozeznali každé jeho slovo.

„Bůh tě chraň, dcero!“ pravil mezi jiným. „Chceš se na šedinách otce svého prohřešiti? Chceš mne předčasně do hrobu položiti? Chraň tě Bůh hříchu takového — svědomí by ti nedalo pokojně zesnouti, výčitka nevyplněné povinnosti a učiněného přestupku pronásledovala by tě při bdění i ve snu. Kletba má by kroky tvé ztížila. On nikdy mužem tvým nebude, to ti zde přisahám svatosvatě. Kdo zrušil štěstí naše? Kdo mi vyrval z náručí poklad nejdražší? Kdo učinil, že vlasy moje žalem sešedivěly? ....“

Tak a podobně si počínal mistr; nemysleli jsme jinak, než že jest šílený.

„Pojďme k němu,“ pravil jsem příteli svému; „snad se nám podaří, abychom jej přivedli na jiné myšlénky. Nebohé to dítě musí mnoho trpěti.“

Šli jsme, a podařilo se nám pozornost jeho na jiný předmět obrátiti; ba co více, vymohli jsme na něm, že s námi vešel do hospody, kdež se brzo v kruhu sousedů aspoň poněkud upokojil.

* * *

Druhého dne časně z rána ubíral jsem se z Hrádku. Cíl cesty mé byla Šumava se svými pralesy, kdež stromy do stromů kořeny vpouštějí, a nad odumřelým rostlinstvem jiné bujnější a mohutnější zrůstá. Zde jsem se chtěl pohroužiti o sta- a tisíceletí nazpět, do dob, kdy byla země naše v mládí svém, kdy se povrch její denně měnil; kdy mizely okamžikem lesy, aby moři místa učinily, kdy zvedající se pohoří přelévalo moře z místa na místo. Po cestě zajímala příroda celou mysl moji, tak že jsem brzo zapomněl na mistra sklenáře, jeho dceru Lidunku a Stránského, jakož i na to, co mi přítel vyprávěl o *sestře Lidunky* — hořem zemřelé Aneřce. Byl jsem zcela

rán do předmětů okolních, kteréž mne svou novostí a svě-
tí více a více vábily. Mohl bych vám o tom mnoho vy-
vavovt, ale bylo by zde od místa. Ponechávám si to na
hodnější dobu.

Uplynul měsíc bez několika dní, když jsem nastoupil
t zpáteční cestu k Hrádku. Byl červen a tu a tam začí-
i už sena dělati.

Bylo k večeru, když jsem do Hrádku dorazil.

„Dobře že přicházíš," uvítal mne učitel na práhu; „pů-
š na svatbu."

„Tak," dím, tašku z plec sundávaje, „to je hezké. Ale
čit nemohu, jsem celý schvácený. Ano, a kdož se bude
it nebo vdávat?"

„Lidunka, milý brachu," dostanu za odpověď.

„Tedy se starý přece obrátil na víru? Nu to mne těší,
ju to těm lidem z celé duše. Zase bude o šťastný párek
světě více. Člověk nesmí nikdy zoufat."

„Jenom pomalu," vskočí mi přítel do řeči. „Jest tomu
k milý brachu. Starý se neobrátil na víru, a na světě
le o nešťastný párek více."

„Není možná!" dím překvapen. „Tedy není Stránský
ichem? A připustil to? A co říká Lidunka?"

„Co by říkala, ubožák?" vece přítel. „Pláče, naříká a
uje. Ale starým to nepohne. Vím, že mu jdou slzy její
mi k srdci, ale nepovolí, vůle jeho musí zvítězit."

„To je nelidské, tvrdé," dím na to, „měl by mistr po-
iti, že hraje o život dcery své, že ji uvrhuje do propasti,
ud není vykoupení. Krásná to svatba, když jde nevěsta
onucením a se slzami k oltáři, když místo lásky zoufalost-
ce naplňuje. To nemůže míti dobrých následků."

„Pravdu máš, milý brachu, ale co je platné naše mlu-
ví?" dí opět přítel. „Starý nepovolí, a my to nezměníme."

„Že nezměníme? Kdo ví? Z kamene přece není a dá
snad obměkčiti, a když ne obměkčiti, dovede snad přece
umně o věci tak důležité a rozhodné přemýšleti. Musím
ním ještě mluvit. Snad se napraví, ještě není vše ztraceno,"
vím, maje velikou naději, že snad něco zmohu.

„*Každé slovo je marné*," vece přítel, hlavou vrtě. „Ne-

znáš, milý brachu, sklenáře. Jeť dobrý muž a nikomu neublíží; vezme-li si ale něco do hlavy, co myslí že dobré jest, pak bys se marně snažil, odvésti jej od toho.“

„To snad přece ne, a kdyby, snad učiní výminku, kde se jedná o dítě jeho,“ namítal jsem.

„Pochybuju velice,“ dí přítel můj. „Považ jen, milý hochu, že je už skoro osm let s bratrem svým ve hněvu, a to pro pravou maličkost. Nevím už, oč se tehdá jednalo, ale maličkost to byla; oba bratří byli jiných náhledů, a oba jsouce prchlí a neustupní, pohádali se, a od těch dob jsou na štíru. Hněvají se na smrt, jeden o druhém ani slyšeti nechce, a přece jsou oba v skutku dobří a hodní lidé, s nimiž každý vyjde, kdo jim vyhověti dovede.“

„Podivné,“ odpovím na to; „s takovými lidmi jsem se ještě nesetkal, ač jsem dosti jednal s prchlými. Ostatně jest bratr a dcera něco zcela rozdílného.“

„Opět máš pravdu,“ odvětil učitel. „Ale musíš sklenáře dobře znát. Myslíš, že ti uvěří, když mu předkládati budeš, že dceru do neštěstí žene, že jí život zkazí? Bůh uchovej! Zasměje se ti. To jsou nejlepší manželstva, odpoví; však ona si na muže svého zvykne, a zvyk je druhá přirozenost. A zde stojí takové vdavky, kde se lidé samou láskou chtějí sníst? Sotva je měsíc, čtvrt leta po svatbě, už se karta obrátí, a místo sladkých slov cítí se nadávkami, místo hladění škrábou se. Tak mluví sklenář, a je úplně přesvědčen, že pravdu má.“

„Krásný to otec!“ zvolám rozhorleně. „Takové jednání jest nehodné.“

„Pravda,“ dí učitel, „a právě tak nehodné jest i počínání ženichovo. Nemohu pochopit, co si myslí člověk ten, když vidí, že každé slovo jeho nebohému děvčeti srdce rozrývá a potoky slzí vynucuje? Chce býti snad neštěstím a trápením té nebohé šťastným? Velice o tom pochybuju, a zdá se mi, že všechno jeho lichocení a vynasnažení jest jen pouhá špekulace.“

„A co jest to za člověka?“ ptám se. „Musí býti hodný dareba, že je s to, aby nebohé dívce tolik bolestí a tak velikého *trápení* připravil. Na Stránského místě jinak bych jednal!“

„*Ba ten* nebohý hoch, je jako bez ducha. Matka sedí

eho lůžka a lékař nedává mnoho naděje. Jediná jeho my-nka jest Lidunka. Srdce by člověku puklo, když vidí, jak za krátký čas změnil. Ubohá jeho matka — nebude snad uho trvat a zahrabe jej.“

„To je přes příliš!“ zvolal jsem. „Tak nejedná otec!“

„A co se týče ženicha,“ pokračoval učitel, „jest to po-ná věc. Sám jsem se už ptal, proč potřebuje člověk k že-ní dohazovače? To už je to poslední, kde má dohazovač prsty. Ostatně nemohu sám pochopit, jak se vše událo de sklenář k té známosti přišel. Jeť on jinak muž roz-ný, prozřetelný a nedá se tak snadně zavésti.“

„Ale abych ti vše vypověděl: Starý byl v Praze, kdysi svatém Jáně, a tu se seznámil s člověkem, kterýž tvrdil, už ho dávno zná. Ptal se ho na Lidunku a na Strán-ho zpěváka, jakož i na celou rodinu Stránských. Starý iem nic dobrého nepověděl, anebo alespoň bylo znáti, že ou tu rodinu ze srdce nenávidí. Milý človíček zdál se vě-ti, odkud vítr věje, a začal vyprávět, až vlasy vzhůru vstá-y. Pravil, jaký dareba se ze Stránského v Berlíně stal, a : může sklenář děkovat, že je Anežka v hrobě. Ničeho do-ho by se byla nedočkala. — A kdo ví, co všechno ještě právěl. Slovem: nadělal starému plnou hlavu. Mimocho-m ptal se také na Lidunku, zdaž má ženicha, a že slyšel, si udělala známost s bratrem Stránského.“

„Je to hrozný kříž, jaký má otec s dcerami,“ pravil. by s nich ani oka nespustil. A to vám musím říci, pane stře, abyste se před tím plemenem Stránských chránil. Je z naskrz darebné. Starý, dej mu Bůh lehké odpočívání, stál za nic, a ovoce daleko od stromu nepadne. Raději po-ěšte, abyste dostal holku pod čepec, to ostatní pak se podá. še jmění by se mu ovšem líbilo. Vy jste zkušený a pra-itý člověk, mohl by vás v hospodářství dobře potřebovat. ten kousek chleba byste si také vydělal...“

„Bůh jest můj svědek, že Lidunku nedostane!“ zaklínal sklenář.

„Vždyť je dobře, mistře,“ pravil opět onen, „věřím vám: *prozřetelnosti nikdy není* nazbyt. Dobrá rada není penězi

k zaplacení. Proto se jen chraňte, máte to šeredné plemeno, co vám úklady chystá.“

Potom vedl sklenáře kamsi do krámu, kdež byly samé sošky, větší menší, gypsové, hlíněné a porcelánové, vystaveny. Krám byl vykrášlen, což jen děláš; všude pěkná, pozlacená zrcadla a pohodlné lenošky. Pán tohoto obchodu přišel jim v ústrety a přivítal onoho, co se tak přátelsky ke sklenáři měl, jakožto dobrého známého.

„Jdu vás navštívit pane Čaldo,“ dí tento, ruku mu podávaje; „a tu mám čest představiti vám dobrého známého z Hrádku. Jeho otec a můj otec konali spolu daleké cesty; otec mi často o něm vyprávěl, a já už jsem se dávno snažil, abych se s ním sešel; dnes nás teprv náhoda dohromady svedla. Je to řádný muž, jakých je už hrozně málo. Bez mody, bez přetvářky, tak ještě pravý staročech, co na jazyku to na srdci, nikdy ale na jazyku med a v srdci jed. Ubohý jest ale nešťastný otec; dcera mu před třemi roky zemřela. Bůh jí dej věčnou slávu, byla pravý anděl! Nedávno teprv mi někdo o ní vyprávěl, jenž se marně o její ruku ucházel. Jest to chlapík bohatý a až dosud svobodný. Pravil mi: Tu bych si by s radostí vzal, ta by dovedla manžela šťastným učiniti. — Al marně jsem se o ni ucházel, větroplach jakýs ji omámil, a o v něho jako v Boha věřila. Pak ji zanechal a ona chuďas od počívá už pod zemí; ale věřte mi, s tím člověkem se ješt sejdu, a pak mi bude muset oučty skládat. On mne oloup o štěstí života, a ubohou tu dívku ze života tohoto připravi — Tak mi pravil onen člověk — vy se budete na něho p matovat, pane mistře, jmenoval se Stín, a byl slavný kupe as dva- nebo třikrát byl v Hrádku — tak mi pravil, a sl jako hrách velké mu splývaly přes tvář. Člověk ten je o slova, a setká-li se někde se Stránským, pak mu buď Bůh m lostiv. On je s to zabít ho, neboť se dobře ještě pamatu na Anežku, nosí ji až dosud v srdci a zařekl se, že si k jinou vezme. Takové neštěstí, milý pane Čaldo, potkalo toho muže, ale není dosti na tom; bratr onoho daremného Strán ského pokouší se opět o mladší dceru ...“

„*Ale* nadarmo,“ zvolal sklenář; „nadarmo, ona jeho n *bude, já to přísahal!*“

„Nu a jak se vede vám, pane Čaldo?“ ptal se ten, jenž se za starého sklenářova známého vydával. „Jak jdou obchody?“

„Což by o to bylo,“ dí tázaný. „Sotva že stačím. Přešlý týden prodal jsem za půl druhého tisice zlatých, a tento týden opět jako kdyby se byl pytel roztrhl. Mám tu objednáno z Drážďan za dvě stě, z Berlína za pět set, něco také půjde do Stuttgartu; co mi ale nejmilejšího, zjednal jsem si v Paříži přítele, který žádá za patnáct set franků zboží. To bude výdatné místo, do roka mi může dobře přinesti osm až devět set na stříbře.“

„Není možná!“ zvolal sklenář udiven, „tolik by takový nepatrný obchod vynášel?“

„Ovšem, milý pane,“ dí na to pán krámu; „neračíte ale věděť, jak to jde s těmi věcmi. Platí se náramně dobře. Špetka, to jest to nejmenší, zač mohu nějakou sebe nepatrnou věc prodati. Ostatně jsou takové věci ve velkých domech velmi oblíbeny, a tu se ovšem na nějakou maličkost nehledí. Nejvíce mi ale vynáší cizozemsko, kamž velikou sílu zvlášť jiněných maličkostí zasýlám. Naše věci jdou až do Turecka a Ruska. Považte pane, že rozprodám rok k roku za dvacet, třicet tisíc toho zboží, a při patnácti až dvaceti při stu mohu všem uložiti pěknou částku stranou. Živobytí jest dobré, ale ovšem je všechno platné, když člověku přece vždy něco schází, kdyby i dost peněz měl.“

„A což by vám scházelo? Máte věru vše, co si jen člověk přáti může,“ dí sklenář s figurky na figurku pohlížeje, a věci, o nichž Čalda mluvil, celý zaslepen.

„A přece, milý pane,“ odvětil tento. „Kdyby člověk bohatství celého světa měl, jakáž byla by to radost, kdyby je jen pro sebe měl? Věřte pane, že se mi řádně stýská, když vkročím do obydlí svého, když tu samoten býti mám. Nikdo tu není, kdo by mne uvítal, kdo by se mnou radost a žalost sdílel. Člověk aby se jen pořád po hospodách potloukal, a toho života mám až po krk! Hnusí se mi. Člověk, když je jednou v letech jako já, shání se po pokojném, tichém živobytí. Zkrátka: žena mi schází, věrná a hodná družka, příkladně přítulná a *milá společnice*.“ Tak mluvil Čalda, a bylo *vidět, že slova jeho jdou* ze srdce. Sklenáři začal se

líbit; poznával v něm řádného příčinlivého muže, žádného tlachala a hejska.

„Ale, není-li to k smíchu," pravil zase ten, jenž byl sklenáře do krámu přivedl; „vidíte, pane mistře, to je člověk přepodivný. Už dobré dvě leta si ztěžuje, že mu žena schází a přece se nestará, aby si nějakou zaopatřil. K šipku, vždyť jsou vám všechny dvéře otevřeny, zaklepejte jen a dostanete dceru z hodného domu. Ale to ne, jen pořád ztěžovat a naříkat; tak věru nepřijdete k ženě, sestárnete a pak vás žádná nebude chtíť, kdybyste měl ještě jednou tolik co máte."

„Prosím vás, jak to mám jen začít?" dí Čalda. „Kdy mi vybývá času? A kdyby i vybývalo, jakých pak mám známostí? S ženskými jsem se nikdy neobíral, a nemám takový mrav, jako mnozí hejskové, abych se mohl zalíbiti. Člověk, jenž v obchodě žije, jest věru k politování. Bojí se oženit, aby se neošidil, aby nedostal místo ženy nějakou marnotratnici, kteráž by rozházela, co si byl za dlouhá leta nashromáždil, a když pak se přece ke kroku tomu odhodlá, pak přece sezná, že je ošizen."

„To máte pravdu," dí na to sklenář, jemuž se Čalda více a více líbiti počínal, a to hlavně pro své pěkné náhledy a prostatnou, mužskou mysl svou. „Máte pravdu, člověk neví jak dělat, aby se neošidil a nějakou šeredu na krk si neuvázal."

„Ale jděte mi k šipku," vskočil do řeči pan Senft, onen totiž, co byl sklenáře k Čaldovi přivedl. „Kdo nemá kuráže, nic nedokáže, to je staré přísloví. Dost je hodných děvčat na světě, z nichž budou řádné hospodyně. Máte tu, pane mistře, svou Lidunku; to jistě je děvče, proti němuž nelze nic namítat. — Ale že mi to dříve nenapadlo, pane Čaldo! Ta by byla pro vás. Tu musíte spatřit. Co vy tomu říkáte, pane mistře?"

Tak a podobně se mluvilo, starý sklenář sám se podivil nápadu pana Senfta, jenž pořád vyprávěl, že otcové jejich byli dobří známí, praví to bratři; později nespatřoval v tom místě nic podivného, zdálo se mu, žeby byla Lidunka dobře zaopatřena, žeby dostala řádného muže, jenž by upřímně starost o ni vedl, a facit toho byl, že dceru svou zaslíbil. Pan Senft *jej vedl* ještě sem a tam, aby se na pana Čaldu řádně vypil, *v neděli na* to měli u sklenářů hosti. Krátce na to vyho-

vily se svatební smlouvy, byly ohlášky, a zejtra požehná kněz muto nepřirozenému a nucenému svazku. Nebude to mým dlouho trvat, a budou dva pohřby. Lidunka ani Stránský ebudou zde dlouho, a sklenář bude opět naříkati. Je to smutná, elmi smutná historie."

Tak vyprávěl přítel můj o tom, kterak mistr sklenář ceři své ženicha zaopatřil.

„To je proti Pánu Bohu," pravil jsem, když byl učitel skončil; „tak daleko nesahá právo otcovské. Má snad ýti ubohé dítě odevzdáno libovůli nerozumného a rozhořčeého otce? Má otec k dítěti jenom práva a žádné povinnosti? emohl bych to nikdy zodpovídat, kdybych to zameziti se nevynasnažil. Svědomí muselo by mne předhůzkami až do smrti ápiti, abych dopustil, by se stala nevinná dívka obětí otce rana. A nad to, vždyť je sklenář oklamán; chci na to mřít, že jsou páni Čalda a Senft podvodníci. Ne milý příeli, to se nesmí státi, ty mi budeš nápomocen, aby se to nestalo. Jedná se tu o štěstí dvou rodin."

„Vše je marné," dí učitel; „zejtra bude svatba, anebo y se musel státi zázrak. Sklenář už nepovolí, když dříve epovolil. Chceš-li se vynasnažit, učiň to, ale bude to bez ýsledku."

Nelenoval jsem. Sklenář zůstával nedaleko školy. Přijdu němu a předkládám mu celou věc; pravím, že to nikdy neude moci zodpovídat, prosím ho, ale vše marně.

„Co?" osopil se na mne. „Je vám něco do mé domácosti anebo do toho, jak ji řídím? Já jsem otec a musím věět, co činím, proč a jak? Ostatně ať si hledí každý svého!"

„Ovšem že mi není nic do vaší domácnosti, ani do toho, ak ji vedete," dím na to, přemáhaje se, abych se nepřeuáhlil. Ale hlas lidkosti a svědomí mne k tomu nabádá, abych prosil a dceru vaši. Vy jste oklamán, darebům jste padl do ruou, jenž chtějí míti z vás a dítěte vašeho užitek."

„Ušetřte si, pane, všeho namáhání," odvětil sklenář chladně. Nevím ani, jak takového účastenství zaslahuju; nejsme spolu námi, a proto jest mi takové vtírání nad míru obtížné."

„Pane mistře, nepovažujte to za vtíravost; jak jsem pravil, *svědomí a starost o vaše dobré* mne k tomu dohání, abych..."

„Zkrátka a dost," vskočil mi mistr do řeči, „zde jsou dvéře. Račte mne návštěvou svou potěšit, až budu míti více pokdy, nyní je u nás před svatbou, a proto musíte odpustit."

Zarmoucen přišel jsem domů; učinil jsem, co bylo v mé moci. Neviděl jsem nijaké spásy pro ubohou Lidunku a Strán-ského.

Druhého dne bylo vše na nohou. Věc ta dělala nesmírného povyku v městečku. Na ulicích zastavovaly se ženy a rozkládání rukou svědčilo, jakého účastenství na osudu ubohé Lidunky mají. K desáté hodině zařinčely vozy po dláždění; hosté se sjížděli. Konečně přijel i kočár z Prahy. Ženich vystoupil u sklenářů, a kočí zatočil do hostince. Každému srdce hlasitě tlouklo, mnozí zbledli; vůbec panovalo trapné ticho. Každý se odevzdal myšlénkám svým.

Za chvíli ozvaly se zvonky s věže a svatebníci šli do kostela. Bylo smutné podívání! Více k pohřbu než k svatbě se průvod podobal. Lidunka na smrt bledá a přepadlá těžkým krokem ku předu se ubírala. Neslzela, nesmála se, nemluvila a nežila také skoro více. Nebyla to ona, co kráčela ke kostelu — byl to její stín. Duch její dlel u lůžka přítele drahého. Pravý opak byl ženich, bez starosti a pohnutí, jako by si na procházce vykračoval. Výraz tváře jeho byl kamenný, oči s jednoho předmětu na druhý těkaly a chovaly něco tak pichlavého a řízkého, co označuje člověka prohnaného. Barva tváře svědčila o vyžilosti; vlasy bezpochyby nezřízeným životem a prostopášnostmi předčasně zmizely, tak že se v skutku podobal tomu, co jmenujeme *mladým starcem*. Neskončená ošklivost zmocnila se mne při pohledu na něho. Tomu ďáblu měla se Lidunka dostati. Rozhořčenost moje rostla, zatínal jsem pěsti!

Přiklekli k oltáři, kněz přistoupil, ptal se, požehnal jim, a — byli na vždy svoji.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Ženich vstal, nevěstu odnesli omdlelou do stolice. Modlilo se za štěstí novomanželů — ale lidé dříve utekli z kostela. Mužští slzeli, ženy vzlikaly.

„*Posilni* tě Bůh, drahá děvečko!" pravila hospodyně *sklenářova*, za mnou stojíc a k nebi vroucně pohlížejíc, jakoby

nejlepšího požehnání vyprositi chtěla. — Bylo mi těsno v ko-le, musel jsem vyjíti, abych si venku oddechl.

U sklenářů byla hostina, ale smutná hostina. — Skoro lé městečko bylo sezváno — nikdo však nepřišel.

Taková byla veselka Lidunky. —

K večeru odjel nový manžel, aby v Praze všechno pro chot ou přichystal; chtěl ji as třetího nebo čtvrtého dne odvésti. l chudák k polítování; obchod svůj musil svěřiti cizím rukoum, y mohl na svatbu. Při stole chvilku pokoje neměl, pořád 'slil jenom na svůj krám, mluvil jenom o svých figurkách peněžích, soužil se a naříkal, zdaž se něco nestalo, zdaž někdo neokradl. Sklenář měl radost, když viděl, jak řádný starostlivý živnostník jest jeho zeť, a proto sám ho mél k au, aby odjel, pro Lidunku že může v neděli přijeti, aby si domů odvezl. Bylo též několik přátel jeho přítomno, a ti zapřahati dali, tak že ke čtvrté hodině bylo u sklenářů né ticho. Tím více však se vyprávělo v městečku.

* * *

Bylo druhého dne z rána, když zastavil před domem mi-a sklenáře kočár. Vystoupil z něho pán obstarožné tváře.

„To je sklenářův bratr," vece učitel, s nímž jsme se ubí-i za městečko do blízkého lomu, abychom pozorovali uložení ly a nasbírali otisků. „Muselo se něco důležitého státi," po-čoval učitel dále. „Povídal jsem ti, že se oba bratři oupl-ch osm roků neviděli. Pro maličkost se rozhněvali a rozešli."

„Bezpochyby že souvisí návštěva jeho s včerejší svatbou nad i se ženichem," dím na to s předtuchou.

„Snad!" odvětil přítel můj. „Ale což, jisté jest to, jinak nelze mysliti. Muselo se něco důležitého přihoditi, že pře-hl bratr svůj hněv a beze všeho přijíždí. Znám jej dobře; í tak tvrdohlavý jako náš mistr, za to si ale mnoho zakládá svém bohatství. Byl by se jistě už smířil s mistrem, kdyby tento dříve přišel a o smíření žádal; bohatý bratr — jeť zna-ným kupcem, ba skoro velkoobchodníkem v Praze — byl nu jistě okolo krku padl. Mát v celku dobré srdce, děti mi-vy měl velmi rád a mluvíval často o tom, že jim jednou vše-o jmění své odkáže, neboť je bezdětek. A to mělo už vlastně máře *pohnout, aby podlezl*; ale jak řečeno, je tvrdá palice."

V tom zase vyšel od sklenářů bohatý kupec, o něm právě učitel mluvil, a zaměřil zrovna přes cestu k nám. s učitelem staří známí a často se v Praze vidali, proto š tento hned naproti.

„Pozdrav vás ruka Boží, pane učiteli,“ pravil, ruk podávaje.

„A to jsou vzácní hosté,“ di učitel. „Ale zmeškal je po veselce.“

„Na nezvané hosti vždy dost času, pane učiteli,“ o trpce kupec. „Ostatně přicházím dost časně — jsem nešt posel. Ale sprovoďte mne nyní do zahrady. Bratr i Lid jsou prý tam; mám na spěch, ještě dnes bych rád o Nemám zde stání; vše mne odtud vyhání.“

Učitel mne uvedl kupci jakožto starého známého, jsme se všichni tři do zahrady ubírali, neboť chtěl kupec, a jej též sprovodil. Zmínil jsem se mu, že také už čas, a Hrádek opustil, a on hned se nabídl, abych použil jeho p žitosti a na odpoledne se k odjezdu připravil, což jse krátkém rozmýšlení slíbil.

Vkročili jsme do zahrady; nedaleko od dveří zalíval s nář zeleninu. Lidunka seděla opodál na drnovém sedátku košatou hruší a zamyšleně do dáli pohlížela. Sklenář ne zoroval nás dříve, až jsme k němu došli.

„Pozdrav tě Bůh, bratře,“ zvolal kupec; „jdu tě navští

Sklenář obrátiv se, nechtěl ani očím věřiti. Návštěva trova ho překvapila. Sklopil hlavu a přistoupil k nám, ne jak si počínati.

„Zde máš mou ruku,“ pravil kupec, spozorovav jeho odhodlanost. „Nemysli na minulost a zažeň spomínku na liké ty sváry, jenž nám oboum přinesly nesčíslných žal Staly se v skutku rodičkou neštěstí — velikého neště

Oba bratři byli nad míru pohnuti; sklenář sbledl při sledních slovech bratra svého. Zdálo se nyní, jakoby mu chladném rozmyslu události předešlých týdnů lezly do hl Jeho celé počínání jevilo velikou nejistotu a svědčilo o t *že jest bez* rady a že pomoci potřebuje. Nevypadal též j *otcové po* svatbě dětí svých vypadávají. Tvář jeho byla

)ko smutné, ruka se třásla. Viděl snad nyní, že neprozřetelně ednal, že dítě své do neštěstí uvrhl.

„Ane, bratře milý, stalo se veliké neštěstí, jehož příčinou)yl náš nerozumný hněv. Přijel jsem vlastně, abych neštěstí omu předešel, přijel jsem ale pozdě; člověk, před nímž jsem ě chtěl varovat, jest nyní zetěm tvým, a tak nemohu nic více učiniti. Neštěstí tvé a Lidunčino jde mi velmi k srdci, neboť jest i mým neštěstím. Stali jste se obětí podvodu a klamu.“

Sklenář div že touto novinou neskřesl. Bratr jeho vzal jej pod páždí a vedl ho k sedátku, kdež dosud Lidunka bez pohnutí jako socha dlela. Konečně, když už jsme ji na blízku byli, obrátila se k nám. Nebyla k poznání! Jakýž to byl rozdíl, když jsem ji poprvé spatřil a nyní! Pro lítost jsem se nemohl ani dobře na ni podívati. —

Poznala strýce a vstala, aby mu ruku políbila.

„Milé dítě,“ pravil tento třesoucím se hlasem, „ještě s tebou budu mluvit. Jdi zatím domů a připrav něco, jsem umdlen po cestě.“ Při tom pojal ji jednou rukou za ruku a druhou ji vlasy hladil. Ubohé děvče! Srdce ji přetýkalo bolestí; vrhla se mu kolem krku a těžce, těžce vzlíkala. Sklenáři splývaly slze s očí; pohled na nešťastnou dceru rozrýval mu srdce.

„Nu jdi dceruško, jdi,“ pravil strýc k Lidunce, a ona pomalu ubírala se po cestičce ke dveřím.

Byli jsme všickni nad míru pohnuti, a dlouho jsme slova pronésti nemohli. Konečně pravil bratr kupec:

„Věř mi, bratře, žes jí vykopal hrob. Nebude dlouho děla, žalost ji přivede pod zem. Škoda, věčná škoda tak dobrého děvčete! — Ale abych ti pověděl něco o zeti. Dozvěděl jsem se o všem, jak jsi padl do pasti. Člověk, co tě přivedl k Čaldovi do krámu, je sprostý, prohnaný dohazovač, jenž má celý svět. Čalda sám jest bídný člověk. Před lety měl znamenitý kupecký obchod, a vedlo se mu výborně. Ale chtěl jenom zbohatnouti, třeba to bylo nepoctivým způsobem. Požíval všeobecné důvěry, a každý rád mu dával zboží na úvěr. Směnka jeho platila jako nejlepší stříbro. Nikdo ani netušil, že obmýšlí, a proto se mu podařilo, velikou sílu směnek přivést do oběhu. Dlužil se na směnky a za všechno zboží vyměňoval *směnky*.“

„Tu se jednoho dne z rána roznese pověst, Čalda že zastavil platy, že udělal bankrot. Nastal veliký zmatek, každý se hlásil o peníze, ale žádných tu nebylo. Čalda udával, že přišel u toho a toho o všechno své jmění, a poněvadž se mu podvod nemohl dokázati, a všechny jeho knihy byly v pořádku, zůstal na svobodě.“ —

„Měl veliký dům a každý myslel, že je jeho; ale tu přišlo na jevo, že už ho před dvěma lety prodal jakési Žáskové, kteráž byla vůbec v špatné pověsti, a s níž měl Čalda známost, což mu dříve každý za zlé pokládal. Slovem: každý viděl, že jest celá ta věc veliké darebáctví, ale nemohlo se dokázat, že je lež, co Čalda udával, jinak by se byl dostal na několik let pro podvod do trestnice. Byl ale chlap prohnaný a zařídil vše tak, že mu nikdo nemohl na kůži. Co bylo zboží ještě v krámě, to se prodalo, ale maličkost, co se stržila, byla právě jako moucha do pekla. A jiného nic Čalda neměl. Nábytek a vše ostatní, co tu bylo, udával za jmění oné Žáskové. Ona mu dala dle slov jeho peníze do obchodu; ona ho podporovala vždy a ve všem; věděli jsme opět, že to lež, ale nebylo tu žádných důkazů, a tak jsme nemohli na nic sáhnouti. Tehdá přišel jsem sám o půl třetího tisíce, a všech směnek, co od Čaldy vystaveny byly, počítalo se na čtyrycet tisíc v stříbře. O tolik připravil lidi, kteří v jeho poctivost věřili. Peníze ty nebyly ztraceny — Čalda o ně nepřišel, ale dal je Žáskové k schování, jak jsme se později o všem dověděli. Za několik dní seděl už Čalda v dlužnickém arestě; věřitelé se na tom usnesli, že když už tolik ztratili, ještě nějakou částku obětují, aby Čaldu hodně potrestali.“

„Měsíc ho necháme vždy venku a dva měsíce bude sedět, a to tak pořád až do smrti, ať chlap nemá pokoje.“ Tak pravili, avšak i tu se zmýlili. Brzo vymohla si i Žásková arest na Čaldu, neboť měla hrst směnek v rukou, kteréž jí byl vystavil; vymohla si tedy arest na něho, složila peníze u ouřadu a držela Čaldu *po celý rok nepřetrženě* v dlužnickém arestě, po kteréž lhůtě všechny dluhy, kteréž byl učinil, propadly. — Bylo to zase darebáctví, věděli jsme, že směnky, jež měla Žásková v rukou, byly jen na oko vystaveny, nemohli jsme to ale dokázat, a tak jsme museli odtáhnout; když vyšel Čalda z

rok z arestu, neměli jsme k němu více práva. Byl v arestě, ale jaký to byl arest?“ —

„Žásková mu posýlala, co jen ráčil. Často se stalo, že vyhodil z okna láhev žampaňského, když jsme šli okolo; vyhodil ji jako na posměch. Nescházelo mu tam ničeho. Všeho bylo dost, a ostatní dlužníci, kteréž vším vydržoval, krátili mu čas, jak si jenom žádal. Chlastali, hráli v karty, kouřili nejlepší tabák, a nikdo jim to nesměl zaporučit. — Žásková se nad nimi slitovala a přilepšovala jim, a přilepšovat někomu, kdo nevinně do neštěsí přišel, to žádný zakázati nemůže. A před zákonem platil Čalda za člověka nevinně do neštěstí přišlého. Rok uběhl, a Čalda vyšel z arestu, darmo se sháněl ale po Žáskové; byla ta tam. Dům prodala, opustila Prahu a nikdo nevěděl, kam se poděla. A tak přišel o vše, co darebáctvím vyzískal. — Po čase podařilo se mu zaříditi si krámek; tam jsi vešel do pasti. — Takový je, bratře, zeť tvůj a manžel Lidunky.“

* * *

Sklenář byl zničen. Seděl bez pohnutí na sedátku a pohlížel nepohnutě před sebe. Byla to pro něho nesmírná rána. Takovému darebáku svěřil dobré dítě své.

Kupec chtěl pokračovati dále, v tom však přicházel k nám neznámý muž.

„Je zde domácí pán?“ ptal se, když k nám došel. Okázali jsme mu na sklenáře.

„Nesu zprávu o velikém neštěstí,“ pravil. „Zeť váš, pan Čalda, dnes v noci nebezpečně se poranil a leží snad už nyní v posledním tažení.“

Sklenář ani slova nepromluvil. Zrak jeho obrátil se k nebesům; sepiaté ruce vztáhl na prsa.

„Bůh tě vysvobodil bratře,“ vece kupec; „Bůh vysvobodil dítě tvé z pazourů tohoto dareby. Nikomu nepřeju smrt, on ale nechť umře v pokoji.“

Posel nám krátce vypravoval, jak se vše událo. Čalda dojel včera večer se svými přáteli do P.... Byliť všichni dobré mysli, slezli s vozů a poručili si dobrou večeři. Hodovali až k půl noci. Žampaňské teklo v proudech. Byli všichni na hol *spití, když si zpomněli* na další cestu. Kočí sotva stáli

na nohou. Zaplatilo se, usedli do kočárů a jeli dále. Noc byla tmavá a začalo poprchávat. Nebylo na krok vidět. Za P..... jde silnice podle hlubokých, skalnatých roklin. Zde se stalo neštěstí. Koně se uhnuli stranou, a všechno se svážilo dolů. Dva ze společnosti zůstali na místě mrtvi, ostatní se nebezpečně poranili. — Tak vypravoval posel.

„Hle bratře,“ ujal slovo kupec, když byl posel skončil; „ani zde se bídná duše jeho nezapřela. Slavil, že učinil bohatý lov!“

Ještě toho dne dověděli jsme se, že je Čalda v Pánu.

* * *

Minul rok a byla opět svatba. Stránský vedl svou Lidunku k oltáři. Strýc kupec dal neteři své celé jmění připsati, bratr Stránského smířil se s mistrem sklenářem, a všichni až dosud v štěstí žijou. Bůh jim požehnání svého udělil.

O parním stroji.

Podává H. B.

III.

K práci je člověku síly a rozumu třeba, síla sama ještě nepracuje; teprv tehdá, když *síla náhledem a vůlí lidskou řízena* něco vykonává, povstává *práce* v pravém smyslu. Sílu pak, která vedle rozumu při práci zaměstnána jest, a která v údech člověka a zvířete, v toku vody, v proudu větru, v páře atd. spočívá, nazýváme hmotnou, mechanickou sílu. Zvířata jsou tedy pro člověka zásobárny mechanické síly; bohatší zdroj síly jesti však *páry, voda* atd. Viděli jsme, co *rozpínavost* při páře znamená, v *ní* že leží moc a síla páry; tak pozdvihne na př. pokličku na hrnci, čímž mechanickou, v sobě skrytou sílu projevuje, ještě něčím těžkým hýbla. Podle zákona dříve uvedeného lze rozpínavost a tudíž i sílu páry zvětšiti; trochu vody v silné železné kouli uzavřené a do prudkého žáru dáno, roztrhne, v páru se měnic, kouli co hračku, k čemuž jistě znamenité síly třeba; ano, zdá se, že se teplem rozpínavost a tudíž síla páry vůbec nad každou dosud známou *sílu zvětšiti* dá; účinky žhavé a husté páry jsou úžasné, ač *ela přirozené*; pro člověka nejhroznější úkaz v přírodě,

ěmž my, kteřížto jsme ho nezakušili, ani představení nemáme, *emětřesení*, také účinek páry jest. U vnitř země vše vře a havé jest, stane-li se, že pára tam se plodící odevšad uzařena jest, dosáhne rozpínavost její takového stupně, že celou spoustou země nad sebou otřásá. Nuže, tuť patrno, jakou ohromnou sílu pára ze sebe vydat může; kdyby se jen dost neparná částka síly té k lidským pracím upotřebiti dala: jakéž dobrodiní, jakéž ulehčení poskytlo by to celé společnosti! A možné to jest, ba i už rozřešena velká tato úloha. Oheň a voda dávno už lidstvu veliké služby konaly, větroplaché však jich dítko — pára — dlouho se nechtělo poddat, až naše časy naň dozrály, vynalezše prostředek, jak by se s nevázanou, mechanickou silou páry rozum člověka spojiti dal, tak aby v pravý čas a na pravém místě účinkovati, totiž pracovati musila. Prostředek tento jest parní stroj. Vstupme do fabriky, kde parní stroj pracuje: jaký to na všech stranách ruch, sykot a hluk! A pátráme-li po příčině a počátku všeho toho, poznáme, že to velký, lesklý, kovový válec, tak zvaný *cylindr*, z něhož ční tyčka, nahoru a dolů se pohybující. Kdož, neznaje vlastnosti páry, nadál by se, že jsme zde skutečně u zdroje velké síly? A přece tomu tak; síla tato nejjednodušším způsobem ve válci se tvoří. Vizme, jak to u vnitř vypadá; k tomu nám slouží přiložený obrázek: hle, v dutině válce *CD* nalezá se těsně přilehající silná kotouč — píst — poznamenaná písmenem *E*; na ní je připevněna tyčka neb táhlo *L*, jenž z válce vyčnívá. Do válce se vpouští pára, a sice, když píst *E* na straně válce se nachází, otvorem *H*, pára se tudíž mocně valí pod píst, víc a víc jí přibývá, pořád nové posily dostává, všemožně si hledí dobyt pro sebe místa, rozpíná se, tlačí, až píst z místa hne a tlačená parou, nahoru spěje; pára se otvorem *H* tak dlouho vpouští do *D* pod píst, dokud tato zcela nahoře není. Jak mile se to stalo, vpouští se zase pára horejším otvorem *G*, a ta stlačí píst dolů. Na to zase přichází pára otvorem *H*, a píst spěje nahoru, odkud ji žene pára zase dolů, a tak to chodí dále v ustavičném běhu: sem tam, sem tam. Na konci táhla je na příč připevněna tyč *I*, a na tuto článkem rameno *B*, kteréž hořením koncem svým drží kliku velkého kola *F*. Jak píst ve válci běhá, vozí se příčka *I*

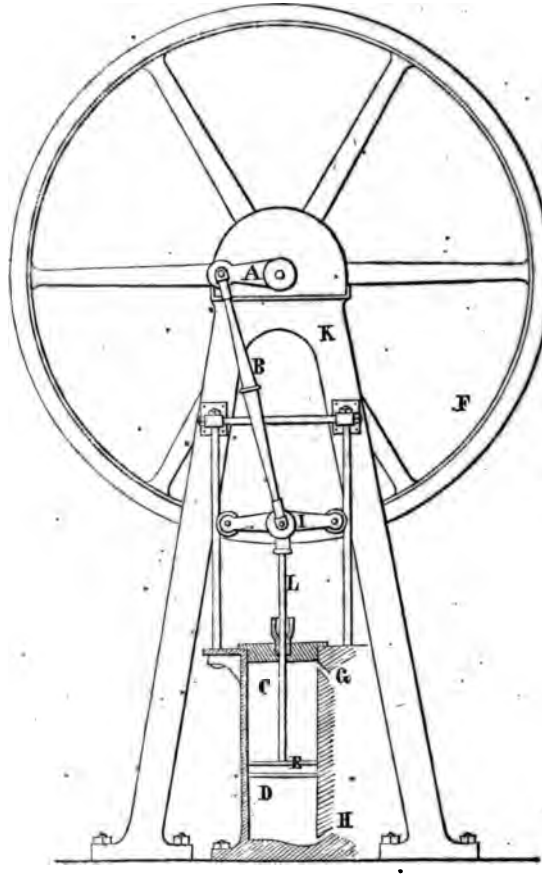

mezi dvěma tyčkami, a rameno *B* točí jak patrno klikou *A* a tedy celým kolem *F*. Jak píst jednou válec sem tam proběhne, otočí se kolo právě jednou do kola *).

Ejhle, toť jednoduchý základ každého parního stroje: Nádoba, ve které nějaká plocha tlaku páry ustupuje — *válec*

*) Mysleme si, že jest kolo *F* veliký *brus*, toť máme před sebou *parní brus*, poněvadž se otáčí silou páry; mysleme si, že jest kolo *F* velká kulatá pilka, toť máme *parní pilu* před sebou; je-li kolo *F* mlýnské kolo, máme před sebou základ parního mlýna. Při vodním mlýně přivádí síla vody vše *do oběhu*, při parním mlýně — síla páry. A tak už vidíme, k jakým *všelikým účelům pára* pracovati může a pracuje. Později si o tom více povíme.

pístí — a náčiní, v kterém se povstalé pohybování jak náleží rozvádí a upotřebuje. Protož, komu se udá příležitost, ární stroj prohlédnouti, mějž hlavní zřetel obrácený na cyndr; od něho začniž své prohlížení, ontě základ, duše parího stroje, v něm se síla rodí, a proto při žádném parním troji neschází a jest spolu to nejznamenitější na celém stroji.

Při stroji musí vždy býti kotel a dobře stavená pec. Kotel obyčejně sesazen jest z jednotlivých plátů železného plehu, které pevně dohromady skovány jsou. Plodící se v kotli ára se hned trubkou vede k válci; by však jednou otvorem *F* a podruhé *H*, neboli jednou nad a podruhé pod píst přišla, roto je rozdělena ona trubka na dvě větve; jedna větev do *F* a druhá do *H* páru vede. Od kola jde pak náčiní, kterýmž i stroj sám brzy jednu brze druhou větev zahradí, tak že šechna pára buď nad, nebo pod píst se tlačí.

Což pak se ale stane s parou, která úlohu svou vykoala, která buď dolů buď nahoru píst tlačila? Cesta do kotle azpět je jí uzavřena, za to však se jí otevře cesta z válce o nádoby, která se podál nalezá a studenou vodou obklopena naplněna jest. Studená voda pobere páře všechno vázané, abavené teplo a promění ji také ve vodu. Tato nádoba sluje *ustič* nebo kondensátor, protože se v ní pára sráží, protože ní houstne. Bavené teplo páry přešlo do vody v hustiči, teráž se oteplí, a by se toho tepla co možná užilo, by se užitkovalo, přilívá si stroj sám z hustiče oteplené vody do otle, *dolívá si potravy;* zvláštní pumpou si totiž onu vodu s svůj jícen přivádí, kdež, už zahřátá jsouc, dříve v páru se ění, než voda docela studená, a tak se ušetří paliva.

Práce, která se při parním stroji koná, požaduje vždy ejné síly a pravidelného pohybování; by se tato pravidelnost ocílila, jest nejdříve ono kolo *F*, kterým pára klikou *A* bezostředně otáčí, velmi velké a těžké, tak že jsouc jednou rozčeno, svou vlastní hmotou a tíží ještě v točení trvá, kdyby ve válci pára chvíli méně na píst tlačila; v této chvílce tedy, le pára méně síly dává, žene kolo samo stroj v obyčejném hu; tímto zařízením se malé nepravidelnosti vyrovnávají. uhý správce pravidelnosti je tak zvaný regulator. Činnost ho *záleží v tom, že zmenšuje*, zmiňuje proud páry, když

stroj příliš čerstvě jde. On jednoduše zouží trubku, kterái páru přivádí; páry pak přichází méně a stroj jde volněji. — Naopak, jde-li stroj zvolna, regulátor trubku rozšíří, tak že více páry do válce přijde a stroj proto rychleji pracuje. Těmato dvěma prostředky docílí se pravidelný běh stroje jako u hodin. Regulator podává také člověku vládu nad strojem, že jej každou chvíli zastaviti může.

Nyní: Jak veliká je síla, kterou vyvinuje parní stroj? Kdyby byla ve válci jen *obecná pára*, tlačila by na každý čtvereční palec pístě silou 12½ libry; obyčejně však má pára v stroji větší rozpínavost, než ona jest, která se rovná atmosféře či jednoduchému tlaku vzduchu *). Na tom základu vypočítá se pak na libry síla stroje. Obyčejně se ale uvádí síla strojů na síly koní, totiž udává se, kolik koní by třeba bylo, by zrovna tutéž práci konali co stroj.

Ve fabrikách nalezáme stroje o 5, 10 a ještě víceré síle koní; ano, při parních lodích a lokomotivách slychámé o síle 100 koní a nad to! Jaké to ohromné síly, a ty se dobývají tak jednoduchým způsobem z ohně, uhlí a vody! Proto sláva parnímu stroji, sláva páře; ona nám podává dost síly, síly to, kteráž postačí, aby vše zmohla. Vydržení parního stroje nestojí tolik, jako vydržení koní, aniž nadělá tolik nepříležitostí; nad to je síla jeho stálá, pracuje kdy a kde se žádá, poslouchá člověka líp než zvíře, a nepracuje-li, nežádá žádné potravy. Nikdy se nerozstůne, nikdy nepotřebuje léků a lékaře. Člověk si ji každou chvíli připraví. Ano, v Anglicku a v Americe už lze parních strojů na práci zjednat jako u nás koňů; mají tam stroje, které, na kolách spočívajíce, sem a tam se převážeti dají; arciť takový stroj nic jiného nevydá než sílu; člověk se jí musí chopit a patřičným náčiním ji k práci upotřebit.

Nuže, toť jednoduchý nástin parního stroje, jak jej ku konci předešlého století Angličan James Watt byl sestavil; arciť se vždy více a více zdokonaluje, jako vše jiné do praktického života vniká, a tu se pak brzo tak, brzo jinak mění.

*) Podle toho rozdělují se parní stroje na *nízkotlaké* a *vysokotlaké*. *Nízkotlaký* stroj může však též tu sílu vydat, co vysokotlaký, musí však jeho *píst býti náležitě* větší.

nebo měniti zdá; princip však, neboli jádro, zůstává totéž. akou zasluhuje tedy vděčnost slavný Watt od celého člověenstva! Jakých velikánských sil naučil nás dobývati laciným působem a z čeho? z ohně, z vody a uhlí. Země chová ště mnoho pokladů kamenného uhlí, proslavených to budičů epla a síly.

Nyní se nám celé zařízení zdá velmi jednoduché a přiroené; však celé hejno překážek a obtíží stavělo a staví se cestu při praktickém vyvádění; důmysl a pilnost dovedou dovedly je přemoci a k dobrému konci přivésti. O mnohých ůležitých okolnostech jsme zcela pomlčeli, nebo jsme je zběžně on naznačili; a těžko si představit, jakého zdokonalení a rozíření náuka o parním strojnictví dosáhla; velká učenost, šiovnost a pilnost se zabavují s dalším zdokonalováním jejím. e to také pěkné podívání pro každého člověka bez rozdílu, dyž veliký, dokonalý parní stroj se všemi jeho částkami před obou v činnosti vidí!

Jak dlouho to trvalo, než si lidé toto silné zvíře urobili! ýsledky a účinky jeho jsou hodny nákladu, rozumu a vědoosti, které se naň vynakládaly; čas náš proto naň hrdým st, a to vším právem. Porovnali jsme parní stroj se zvířem, a to můžeme bez rozpaku; jeť skutečně jakési zvíře, rozmem lidským vyvedené, jeden díl, jedna částka tak s druhou ouvisí, stroj si tak mnoho sám vykonává a sám sebe z větší ásti obsluhuje, jako by v něm něco života bylo.

Sestavení stroje parního mělo mezi vynálezy našich dnů ejvětší vliv na společenský stav člověčenstva, a dobře měli , kteří ho porovnali s knihtlačitelstvím, řkouce, že v hmotém světě je parní stroj tím, čím bylo v duševním světě tikařství; jako zde před kovovými literkami prchala temnost, rozšiřovalo se světlo v hlavách, tak se tu získalo síly, terou se už nyní národové mocně v před pošinuly, co se týče růmyslu a řemesel, a tedy i ve vědách a vzdělanosti; a kdož ůže do budoucnosti hledět? Už žasneme nyní. Jakou úlohu ykonávají železnice a parní lodi při sbližování se lidstva?

Tak se parním strojem zvýšil hmotný blahobyt a tudíž i náležitém vzdělání i štěstí člověčenstva.

K článku o scelování pozemků.

Dopis Posla z Prahy od někoho, jenž sice polí nemá, avšak hospodářům přeje, aby se jim dobře vedlo, a přitom trochu počítati umějí.

V V prvním svazku mluvils, vytáný nám Posle z Prahy! o scelování rozkouskované pozemnosti; s potěšením jsem slova četl, neboť pravda toho, o čem jednají, tak v oči bije, žeby každý velikým slepcem musil býti, kdoby nenahlížel, jakého prospěchu jak jednotlivý hospodář, tak i celá obec, ba celá země naše z toho míti musí, když se toho docílí, aby se rozdrobené kousky polí spojovaly v celek.

Nemluvím o tom, co se zde času ušetří, co se na práci uspoří; to vše jest maličkostí proti tomu, čeho se docílí, že se stane hospodář ouplným pánem půdy, že se nepotřebuje vázati na vůli nebo nevůli sousedů, alebrž že smí a může jednati dle nejlepšího náhledu, zdání a přesvědčení svého. Kdo má pole do všech uhlů světa rozhozené, rozkouskované, ten má celý houf sousedů, sto mezí, padesát cest — a to vše jsou prameny nesvárů, nepříležitostí a nepříjemností; kdo má pole v jednom, nanejvejš ve dvou, třech kusech, ten ani neví jakou dobrotu má. Ale sousedé jeho, jimž štěstí tak nepřálo, jimž se dostalo do majetku samých kousků, ti dovedou dobrotu takovou oceniti; polnosti nerozkouskované jsou mnohem výše v ceně, neboť uspoří času, práce, sil, mrzutostí, a zmenšují odvislost od sousedů atd. To vše padá náramně do váhy a uděluje půdě větší hodnoty. Vůbec, prospěchy scelené půdy jsou makavé, a zbytečno jest dále o tom rozpravu vésti. Vyčerpal jste věc tu ohledem užitku, jakýž podává, v prvním svazku až na dno *).

Jedná se nyní hlavně o to, jak by se provedlo, aby byl každý hospodář spokojen a zvláště aby se spojováním a vyměňováním půdy všem soudům předešlo. —

V článku svém sdělujete návrh, dle něhož by se takové spojování pozemku cestou dražební (licitační) docíliti mohlo

*) To nemyslíme; i při nejlepší vůli zbude ještě dosti pro jiné, kteří posuzují věc s jiné strany. A věc tato žasluhuje, aby se se všech stran obsáhla, *proto* vyzýváme hospodáře naše a vůbec každého, aby se při tom zůčastnili *a zřetel svůj* k předmětu tomu obrátili. Red.

o bych taky myslil, a k tomu, že by taková komise zřízena ýti musila, o tom snad nebude nikdo pochybovati. Nuže te-y, dražba a komise. Ale jak si má komise počínati, a jak ražbu odbývati? tu se jaksi v náhledech s Vámi, posle milý, zcházíme. Zapomněl jste totiž, milý brachu! že by při tom bylo cizích licitantů, že by licitovali sousedé sami, a když den podělen byl, pak by ani více nelicitoval. Tak by licitantů pořád ubývalo, až by na poslední podíl jediný soused istal; a jak by tu komise vyvolávala? — Také ty počty v dotku Vašem, posle milý! zdají se mi býti poněkud zapletené, nohý jim snad neporozuměl.

Nejsem sice polního hospodářství znatel, a mohlo by se i tedy říci: „*Co tě* nepálí, nehas. *Myslím si ale pomoci obré věci, když udám neshody a nedůslednosti, kteréž em v článku o scelování pozemků shledal.* — Tedy k věci. avrhoval bych tuto cestu:

Komise, do níž by se většina sousedů přibrala, **odhala by každému hospodáři polnosti jeho na enězích**, *tak že by se hned vidělo, zač má polností. ak by ku př. při Šimonovi na konec odhadování vyšlo na vo, že má polí za 20000 zl. stř. A tímto odhadováním ndělila by se půda sama sebou ve třídy dvoustové, třiové atd. a vědělo by se hned, zač by se každé pole vydati mělo.*

Dále by se samo sebou ukázalo, že je odtud až potud ejná půda (ku př. dvoustová); odtud až potud opět stejná u př. třistová) atd. Tedy se docílilo, že se ví, zač je hoodářství každého souseda; dále: odkud a až pokud stejné dy sáhají.

Když je práce tato ukončena, pak se přejde k licitaci. čne se volati: Kdo chce míti zde svůj podíl? — Korec výku platí tolik a tolik, jak komise odhadnula. Hlásí-li se o, bude se pak volati: Kdo dá více? a kdo dá nejvíce, nu se odměří tolik polností, kolik jich měl dříve. Pakli se kdo nehlásil ani za cenu odhadnutou, licituje se pod ni, ne- musila býti dle toho příliš vysoko vzata. Kdož takto polen byl, nemůže bráti dále podílu při dražbách, a tak se jde řád *dále, až si všickni sousedé*, každý svůj podíl vyvolili.

Nu, to je teda jiná, budete si mysliti; zde se snad nebudou vytráceti licitanti, a nebude chtít každý čekat na lepší pole, aby je dostal, až bude málo licitantů, zač bude jen sám chtíti? — Arciť by se mohlo státi, že špatné pole nebude nikdo chtíti; na druhé straně: kdo naposled zůstal, licitoval by sám, tedy snad pod cenu odhadní. Tomu se ale dá lehce předejíti, a sice způsobem dvojím. *Předně:* Mohlo by se hned určiti, že se licitovati může *pod* cenou odhadní, pokud nebyla polovice polností veškerých sousedů znovu rozdělena. Jak by se ale k rozdělování druhé polovice přikročilo, musil by každý soused vyvolený sobě díl polností *nejméně* v ceně odhadní, když by totiž žádný (z nepodělených sousedů) více nepodal, převzíti. *Za druhé:* Mohloby se snad začíti s rozdělováním půdy lepší a přecházeti k špatnější a špatnější, a tak se stane, že všickni sousedé, pokuď ještě nebyli odbyti, na ty nejlepší půdy licitovati budou, a tak tuším půjde licitace více ku předu, nežli naopak, kdyby se od nejšpatnější půdy, kterou by nikdo nechtěl, přecházelo k půdě lepší.

Když takto všecky polnosti mezi sousedy rozděleny byly, a licitace ukončena jest, co potom? — I nu, pak se musí počítati, co má kdo na podíl převzatý doplácetí, nebo na svůj dřívější dobírati, a to jest lehká práce. Zač jeho dřívější polnosti byly, odhadnula komise, co vyměněné polnosti stojí, snadno se vyšetří dle ceny, kterou při dražbě za korec prodal. Jak se to najde, co má každý doplatiti nebo dobírati, k tomu tuším nebude potřebí ani místního pana učitele, a kdyby se i měl zavolati, nebude také neštěsti. Hůře to ale půjde komisi, která je přece k tomu, aby ty doplatky od sousedů přijímala, a zase těm sousedům, kterým co přijde, doplatila. Jestliže komise více peněz v celosti přijala, než má zase všeho všudy doplácetí, pak je hej! to nebude těžko rozhodnouti, co se má dělati s přebytkem. Aby se rozdělil mezi sousedy, za jejichž pole se více utržilo, než jak je odhadnula komise, k tomu bych nehrubě radil; přišli by tak sousedé, kteří měli špatnější půdy, zkrátka, poněvadž se už na ně licitanti vytráceli, a za lepší půdy bylo na začátku, když všickni ještě přídávati mohli, ovšem možná, více dostati. Mohlby se tedy ten *zbytek dáti* do obecní pokladnice, a to by vlastně bylo nej-

oudřejší. Kdyby se však sousedé jinak rozmyslili, mohliby o to vespolek rozděliti; pak by dostal každý z nich podíl le sumy, v jaké jeho dřívější polnosti komise převzala. Kdyby n př. polnosti všech sousedů 200.000 zl. stály, polnost Pe-ova pak odhadnuta byla v ceně 6000 zl., a komisi, když iem sousedům, co na každého připadlo, doplatila, ještě 1500 atých přebývalo, pak se vypočte Petrovi podíl dle trojčlenky *00000 zl.* : *1500* × *6000*, dle čehož dostane z toho Petr 5 zlatých.

Jak ale, kdyby to, co sousedé na dřívější své polnosti obírati mají, v celosti více dělalo, nežli to, co ostatní sou-dé doplatili, jak si tu pomůže komise? Inu, když není, ne-ůže se dáti, a tak bude muset komise nějaký prostředek tom učiniti. Aby se nikomu neukřivdilo, učinil bych ná-edující návrh: To, co se na ty doplatky v celosti nedo-ává, rozvrhne se na veškeré sousedy obce dle ceny, v jaké evzali nové své polnosti; co dle toho na každého připadne, buď doplatí, nebo bude o tolik méně dobírati; tak to snad ude nejspravedlivější. Dám Vám toho na konec nějaký příklad. le toho měla by komise v celosti 850 zl. doplatkem přijmouti, a to ale 1550 zl. sama dopláceti, a nedostává se jí tedy 700 atých. — Rozvrhne je na každého souseda dle ceny nové ho polnosti. Co připadne na Petra, vypočte se dle troj-enky (kterou pan učitel v obci dobře počítati umí) takto:

Jména sousedů:	Odhádnutá cena dřívější polnosti:	Cena nové polnosti:	Má dopláceti:	Má dobírati:
etr	6000 zl.	6500 zl.	500 zl.	—
avel	3500 „	3200 „	—	300 zl.
akub	4800 „	4200 „	—	600 „
latěj	5700 „	5450 „	—	250 „
an	4000 „	4350 „	350 „	—
osef	5200 „	4800 „	—	400 „
V celosti	29200 zl.	28500 zl.	850 zl.	1550 zl.

Na 28500 zl. připadá 700 zl., mnoho-li na 6500 zl.? dp. 159 zl. *38 kr.*, *a o tolik musí* Petr ještě kromě těch 500 zl.

více doplatiti. Podobným způsobem vypočte se, co připadne na Pavla. My jsme to počítali stranou, dělá to 78 zl. 35 kr., o tolik dostane Pavel méně než 300 zl., pročež se mu vyplatí jen 221 zl. 25 kr., a tak se počítá dále.

V ostatních věcech, o nichž dále článek v prvním svazku jedná, se úplně shoduji.

A tak Vám na Vaší pouť šťastnou a veselou cestu přeji!

Red. Srdečně děkujeme za článek tento, jenž nás velmi potěšil; přáli bychom, aby též hospodářové o věci této přemýšleli. Neboť co je platno článek přečísti, přečtený odhoditi a více si na něj nespomenouti? Z toho malý, ba pražádný užitek neplyne. Máme za to, že taková, pro hospodáře veledůležitá věc zasluhuje, aby o ní také přemýšlel, a to ne snad jeden hospodář, ale všichni. Příležitosti jest k tomu až až zbyt. Sousedé se sejdou v hospodě; o čem mohou s větším užitkem rozprávěti? A rozprávějíce o tomto předmětu, poznají také jeho vady, jeho prospěchy, jeho světlé a temné stránky; poznají, je-li provedení na udaný způsob možné či nic, a tak pořád s větší jistotou kráčejí. Kousek křídy, kousek tužky, trochu rejsování a počítání — to vše věc usnadní. Tím se stane, že sousedé věc tuto pořádně zažijou, že se v ní řádného úsudku dodělají. Bez práce nejsou koláče, a bez přemýšlení člověk ani kaluž nepřeskočí. Před nějakým časem psal nám dobrý známý: „Mnohá hospoda je skutečně pelech a hnízdo lenochů, potulovačů, karbaníků a marnotratníků. Kde se ale obec o to postará, aby byl hospodský její řádný muž — jakož to její svatá povinnost — kde se tedy o to postarí, aby byla v hospodě čistota, pořádek, zdravé nápoje atd.; kde se drží noviny a časopisy k poučení celé obce: tam, zdá se mi, je hospoda škola, užitečná beseda. Tam si občané náhledy své sdělují, tam jeden druhého k dobrému poučuje a povzbuzuje; při sklenici dobrého piva zapomíná se na trampoty a mrzutosti, rozbouřená mysl se tiší a k novému činění a namáhání sbírá se síla a pružnost. Milý posle, nebe nebývá vždy tak štědré, aby obdařilo člověka manželkou, by se od ní ani *na krok* nehnul, jakož to bezpochyby i ty věděti budeš.

jinak bych tě měl v podezření, že ženat nejsi); člověk cíti oho potřebu, aby se se sousedy spolčoval, aby si důvěry ejich získal — a tu nejlépe poslouží hospoda, beseda.“ — Tak nám psal „dobrý známý,“ jejž neznáme, jejž bychom si ale ro jasné náhledy jeho za „*starého známého*,“ jak se podepsal, níti přáli. — Řádky ty jsou pravdivé! Jen kdyby se též každá bec o to zasadila, aby byla hospoda její besedou, pak by istě proti hospodám nikdo ani slova neměl; pak by jistě šichni sousedé hospody v dobrém užili, pak by se zde též všelikých věcech, a mezi jiným i o scelování pozemků poaditi mohli. Možná, že tu a tam jsou skutečně takové hopody, a že se v nich dobré věci přetřásají; rádi bychom řetřesy ty do své tobolky přijali, kdyby je jenom někdo zalal, až dosud jsme ale nic podobného nedostali. Možná též, e tu a tam rozpravu vedli o scelování pozemků; což, nenajde e nikdo, aby nám zprávu o tom podal? Myslíme, že se nám ž do osmého svazku něco poskytne. Kdo věc nezná, nemůže i ji přáti, poznání rodí teprv přání! —

Dva sousedé,

anebo:

Jaké výhlídky má u nás spolčování.

(M.) Bylo před dvěma roky časně z rána, když přišel sou- d Barta k Lebedovi a následující rozprávku začal.

Barta. Dej Pánbůh dobré jitro, kmotře Lebedo! Dnes ám kus cesty před sebou, asi tři nebo čtyry hodinky; rád ch si vaši kobylu vypůjčil. —

Lebeda. Nevím komu bych ji raději půjčil, ne-li vám, otře Barto, ale musím právě s obilím do mlýna, žena chce čer péci, potřebuje mouku. —

Barta. Nemelou, kmotře, nemelou; právě teď vypravoval mlynář velkému Tomáši, že vody ubylo, že museli zarazit.

Lebeda. To snad ne! Vida, teď mi není jiné pomoci, ž cválem do města pro mouku! Žena by mne krásně hřmoa, kdyby *neměla čím zadělávat.*

Barta. Mám doma pytel výražkové, půjčím vám mnoho-li budete chtít.

Lebeda. Nevím jak by se ženě líbila; však ji znáte, kmotře, a nemusím vám povídat, že má svou hlavičku.

Barta. Ovšem že znám vaši ženu! Ale buďte bez starosti, mouka je z vaší pšenice, o kteréž jste pravil, že je nejlepší ve vsi!

Lebeda. Byla to také pšenice jako zlato; počkáme si, než se nám zase taková urodí. — Víte, kmotře, že nikdo není sousedu tak rád po vůli jako já, ale s tou kobylou to přece nepůjde; nechtěla se ráno řezanky ani dotknout, schází jí něco — není s ní nic na nohy. —

Barta. Což je o to, sousede Lebedo, postarám se, aby dostala ovsa, tím nabude hned síly.

Lebeda. Hm, oves platí letos, kmotře, neměli jsme v loni rok na oves.

Barta. Nechť si platí! Má-li člověk cestu před sebou, zamhouří rád oko. —

Lebeda. Vystupuje jaksi mlha, kmotře, cesty jsou kluzké, kobyla si vyvrtne nohu.

Barta. Nebuďte bláhový, sousede; kobyla vaše má bezpečný krok. Však jste chtěl sám ještě před chvílkou cválem do města.

Lebeda. A také mám sedlo na dranc, uzdu u řemenáře.

Barta. Což by bylo o to; mám sedlo i uzdu v nejlepším pořádku.

Lebeda. Ale, k šlaku, co s vaším sedlem na mou klisnu, vždyť se jí nehodí.

Barta. I hodí, sousede, hodí, a ne-li, vypůjčím se někde.

Lebeda. To je to, sousede, v celé vsi nemá nikdo sedlo na mou kobylu.

Barta. Vím ještě jinou radu. Půjdu do dvora, kočí je můj dobrý známý, a udělá mi mnoho k vůli. Jistě že mi půjčí dobré sedlo.

Lebeda. Neříkám, milý Barto, že vám kočí dobré sedlo nepůjčí. — Víte sám nejlépe, jak rád jsem všem přátelům a *sousedům* po vůli; pomyšlení bych jim udělal! Jen špetnou *potřebujete* a už máte co byste rád — kéž by se tak zach-

'al každý v obci! Ale co vám je kobyla platná, řeknu-li vám, e není víc než týden hřebelcovaná; neměli jsme k tomu času, kdyby ji někdo tak neúhlednou spatřil, rozkřičí ji všude ako mrchu, a pak za ni na jarmarce neutržím ani desítku. Co uznáváte sousede, je-li pravda?

Barta. Vaše staráni je v skutku k smichu. Což nenám pacholka Vaška? Nevíte, jak zná koně zpravit? Hříva jako ledbávi, srst jako aksamit se leskne pod jeho rukou; sám ste mi ho několikrát záviděl!

Lebeda. Jak bych vašeho Vaška neznal, umí jak náleží koňmi zacházet; daleko široko není mu roveň. Ale kobyla není okovaná.

Barta. Vždyť máme kováře hned vedle.

Lebeda. Snad byste nechtěl, abych svěřil svou kobylu dejšímu kováři? Ani osla bych mu nesvěřil! Ať si jde k němu, komu se líbí, svou kobylu svěřím jen panskému kováři.

Barta. Jako by mne cesta právě okolo panského kováře nevedla!

Lebeda (spatří z daleka svého pacholka, volá): Frantíku!

Frantík. Co se vám líbí, hospodáři?

Lebeda. Pojď sem hochu! Kmotr by rád naši kobylu ná nějakou cestu; jak pak to dopadá s její ránou? — Je ám kmotře na zádech sedřená až strach. Rána je větší než llaň. — Jdi se ale přece podívat, Frantíku (mrkne na něho); nad to s ní přece nějak půjde. (Frantík mrkne, že rozuměl.) — Ano, snad to půjde! No, ruku sem, kmotře, jsem od srdce ád, že vám mohu posloužit, musíme jeden druhému v životě omáhat, jinak to nejde — dnes já vám, zejtra vy mně, tak e to sluší a patří; jedna ruka druhou myje, jak praví staré řísloví. Tak to má být mezi sousedy a přáteli, mně musí každý říci, že mne vždy v nouzi najde úslužným. (Frant. se rací.) Jak pak je Frantíku, jak pak je?

Frantík. Jak že je hospodáři? Nevím, jak se jen tak můžete ptát? Něco jste o dlani povídal; myslel-li jste to o áně kobyly, to jste se hezky řízl! Jako záda jste měl říci, ospodáři! Kobyla se nemůže skoro ani hnout bolestí; nemohé zvíře! Také jsem ji hned včera slíbil sousedovi Černému, ten chce *se ženou na trh.*

Lebeda. Vida, vida, kmotře, jak nám to nejde dohromady; musím se vyznat, že mne to mrzí jako mé hříchy, že vám musím odepřít kobylu. Raději bych se neviděl, ale jaká pomoc! I kdyby mohla na nohy, přece vám ji půjčit nemohu; nesmím se rozkmotřit s nejbližším sousedem. Svornost nade všecko, to je mé přísloví. Nic ošklivějšího, než koukají-li dva sousedé na sebe skrz prsty; už pro ten špatný příklad! Vím, kmotře, že též tak smýšlíte, že byste ani za svět nechtěl zavdat příčinu k pohoršení. —

Barta. Co nemůže být, nemůže být; tu přestává všecko. Lhal bych, kdybych řekl, že mne to s tou vaší kobylou nemrzí. Mrzí mne to — vám i sobě k vůli. Ale slovo dělá muže! Vy jste kobylu slíbil, musím se po jiném koni ohlídnouti. — Pan správce mně vzkázal, budu-li ještě dnes dopoledne v zámku, že mi přenechá kus lesa k porážení; tlačí se jich mnoho k tomu, proto jsem nechtěl zmeškat. Počítám si nejméně 200 zl. stř. čistého výdělku, podaří-li se mi přijít v čas; vás jsem chtěl zjednat k porážení, byl byste také hezky vydělal, mezi padesáti a šedesáti zlatými, ale co nemůže být...

Lebeda. Co jste pravil, sousede? Jak to bylo s těmi padesáti až šedesáti zlatými? — — —

Barta. Ano mezi padesáti až šedesáti zlatými byl byste vydělal! Teď ale je svrchovaný čas, abych se vydal na cestu; půjdu k vedlejšímu tesaři stranou koně a hned s ním promluvím o porážení...

Lebeda. To byste mně snad neudělal, kmotřinku? Vždyť se známe od dětinství! Má kobyla je k vašim službám, vždyť to víte. Františku, slyšíš, hned dojdeš k sousedovi a řekneš mu, že není s kobylou nic, půjčil jsem ji Bartovi, svému nejupřímnějšímu příteli musím přece dáti přednost. —

Barta. A co s tou moukou? — —

Lebeda. Ach mouka mně nevrtí mozkem, nepotřebujeme ji až někdy k posvícení, a k tomu máme ještě čtyry neděle.

Barta. Ale sedlo je roztrhané...

Lebeda. Mluvil jsem o starém sedle, přítelinku; mám ale v komoře novičičké sedlo i s uzdou. Radost se na to podívat, těší mne, že vy je první zasvětíte...

Barta. Tedy mám dát kobylu v městě okovat? —

Lebeda. Moje paměť přece za nic nestojí! Vždyť ji soused včera večer okoval; co je pravda, to je pravda, udělal jak se patří. —

Barta. Má-li ale kobyla tak velkou ránu, jak Frantík vypravoval, tak to s ní přece nepůjde. —

Lebeda. Jděte mi s tím tlučhubou, rád vodí lidí na hambalky. Vsadím se hned, že rána není větší, než můj malík.

Barta. Tak ať se má hbitě k tomu, by ji vyhřebelcoval, bude toho mít zapotřebí. —

Lebeda. Není potřeba, všecko je v pořádku! To bych se podíval na chlapíka, kdyby kobyla nebyla každý den jak výlupek.

Barta. Tak ať ji dá ještě něco žrát, netkla se ráno řezanky.

Lebeda. Proč by se tkla řezanky, když má sena do syta? Nic se nebojte, zlatý kmotřínku, ponese vás přes hory a doly jako vítr. Cestu máme jako mlat, nebe jako sklo, o mlze ani zdání, pojedete jako do ráje. Už ji Frantík vede, pospěšte si, pospěšte, abyste nezmeškal. Honem, honem, kmotře, nemařte času, šťastnou cestu, šťastné vyřízení! Podržím vám ještě třmen. —

Listy řemeslnické.

Všem větším i menším průmyslníkům českým po Poslu z Prahy posílá Václav Mirka, tovaryš zámečnický.

O řemesle, průmyslu, živnostní svobodě, řemeslnických pořádcích, spojování našich řemeslníků a živnostníků vůbec k průmyslovým účelům, o vyučování řemeslníků, o záložních kasách, rozdělení práce atd., bylo už v Poslu z Prahy dosti obšírně mluveno. Já sám jsem se vynasnažil, abych, seč síly mé byly, k rozřešení tak důležitých a hluboko do života zasahajících otázek přispěl; podařilo-li se mi, nevím; doufám ale, že slova má nebyla docela bez platnosti, ale že snad mnohému podala látku k přemýšlení, k pozorování a ohlížení se. Možná, že slova má i odpor vyvolala. Ať tak, ať jinak jest: něco *dobrého jistě* vymohla, zcela bez účinku nebyla.

Psav v prvním a druhém svazku Posla *o řemeslnických pořádcích a o živnostnické svobodě*, měl jsem v úmyslu, čas od času v podobných článcích pokračovati, abych utvořil ku konci obrázek řemeslnictví, průmyslu v rozličných dobách, a objasnil nynější jeho poměry. Zejmena chtěl jsem podati třetí článek, jenž by byl jednal o velikém průmyslu našem, či *o fabrictví* a o změnách, kteréž jím jak v životě občanském vůbec, tak v řemeslnickém zvláště povstaly; než upustil jsem od toho, vida, že se rozpřádá zajímavá rozprava o mašinách, k níž dal podnět článek: *„Mašiny. Druhá epištola Posla z Prahy,“* v prvním svazku uveřejněný. Cíl svůj nespustil jsem ale s mysli, a hodlám k němu *„listy řemeslnickými,“* jichž v dnešním svazku začátek činím, dospěti. Nepíšu tu více svému otci, než všem, kdož uznávají důležitost podobných rozprav v přechodní době nynější, kdež toho náramná potřeba, abychom všichni pochopili, oč se jedná, kde se chybuje, kde se prospívá, co by se napraviti mělo, aby se celé tělo občanského života při zdraví udrželo. Něco povím já, a kde co neúplného nebo chybného se objeví, doplní a napraví jiní, a tak se pomalu důležitá věc vykoná, kteráž jistě mnohostranný užitek přinese.

Spolu se během listů těchto samo sebou objeví, co jest *mašina*, co přinesla dobrého a čím uškodila.

Přistupme tedy už k předmětu svému.

I.

Průmysl polní, řemeslný a obchod pod jednou střechou a bez obmezení.

O řemeslnictví, průmyslu hodlám tedy mluviti. Co jest řemeslnictví? jest otázka, kterouž před jinými zodpovídati slušíi. Odpověď zní: Řemeslnictví, průmysl jest upravování věci, aby se staly potřebám člověka přiměřenějšími. Kdo mi udělá ze dřeva stůl, vyhovil mi, učinil dřevo přiměřenější potřebám mým.

Jiná otázka jest, přivedla-li potřeba, nutnost anebo pohodlnost člověka k řemeslnictví, k průmyslu? Máme za to, že potřeba, nutnost. Člověku bylo se nejprvé starati o potřeby života, o pokrm, nápoj a oděv, aby se při životě udržel a nahotu svou ukryl. — Honil zvěř, a k tomu bylo mu luků, šípů,

štěpů třeba; chytal ryby, a tu dán mu podnět k přemýšlení, ak a kterým nástrojem nejlépe a nejsnadněji by jich naloil; stavěl chýše, aby sebe a své přináležející před zlobou žilů uchránil, a k tomu opět bylo mu třeba nástrojů, přemýlení; voda a plovouci na ní předměty daly mu podnět, aby odi hotovil, aby spojen byl s ostrovy a s pevninou. Slovem: Potřeba nutila člověka k práci, k přemýšlení. Potřeba byla ozsáhlejší, rozvětvenější, čím více se pokolení lidské šířilo, potřebou tou stával se člověk také přemýšlivějším. Kdo přemýšlivostí svou jiné překonával, zjednával si dokonalejší ukojení svých potřeb, stával se šťastnějším, spokojenějším, pokročilejším.

Patrno, že už v dětství lidského pokolení přemýšlivost práce vedly k dobrému. Práce a přemýšlivost — to úděl člověka; dle přirozenosti a povahy své mají býti volné, ničím neobmezované.

K práci a k přemýšlení — *k průmyslu* — nutí potřeby lidské a nabádá příroda okolní, svým složením, svým řádem. Jest, jakoby volala: Člověče pokus se, abys nápodobil, co sem vyvedla. — Že však byl člověk z počátku více hmotou, nehnulý, nechápavý, líný: nerozuměl slovům těmto dříve, až potřeba a nutnost smysl jejich mu odkryly. Od toho okamžiku stala se mu práce milým zaměstnáním, a on nenápoloboval jen věci přírodní, než *přetvořoval, rozličně skládal, sestavoval jakožto částky v jeden celek.* Tím základ položil průmyslu.

Rozjímejme dále: Po pokrmu, nápoji a oděvu, dokonalejším nebo nuznějším, bylo jistě *bydlo* nejprvnější i nejnutnější potřebou člověka; každý zajisté se vynasnažil, aby si pohodil a vyhledal místo, kdeby hlavu svou jistě a bezpečně uložiti mohl. Avšak už tehdá počalo se zabývání lidské děliti, členiti, při čemž náklonnost, zalíbení rozhodovalo. Ten jistě raději hleděl si práce polní, jiný opět v honbě si liboval; třetí zase těšil se tím, že mohl myšlénky své vlévati takřka v hmotu, že mohl hmotu dle plánu u vnitř vyvedeného rovnati, k obě a na sebe klásti, aby účelům a potřebám lidským za dost činila. A tak jistě už tehdá byl mezi několika jeden, jenž nejlepší a *nejpřiměřenější obydlí* stavěl.

Potřeba a náklonnost vychovaly průmyslníka tesaře. On se lišil od sousedů svých tím, že přeměňoval, skládal, co příroda vyvedla, aby lépe sloužilo potřebě lidské. Z dříví dělal chýše; dříví opět zůstalo dřívím, pro složení své ale mělo cenu mnohem vyšší než dřevo obyčejné; a tak prací a přemýšlivosti lidskou dostalo se dřevu mnohem větší ceny: *průmysl zvýšil dřevo v ceně, ježto zvýšil jeho užitečnost.* Pověděli jsme, čím se lišil tesař od společníků svých, kteří si polní ourody, stáda a bravu nebo lovu hleděli. Avšak, zdaž i oni nebyli průmyslníci? Jistě že byli; surové maso upravovali na ohni, aby záživnější bylo, pracovali a přemýšleli o tom, jak by nejzáživnější a nejchutnější bylo; také byli průmyslníci, kdož zrno z klasů vymláceli, kdož je mezi kameny rozmílali, kdož chléb připravovali. I oni pracovali, i oni přemýšleli, právě jako ti, kdož z kožích zvířat zabitých oděv připravovali. Patrné, že průmysl je tak starý jako lidstvo samo. Člověk musil potřeby své ukojiti a přemýšlel, jak by je *nejsnadnějším způsobem ukojil.*

Ale obraťme se opět k našemu tesaři. Jak mile společníci jeho zpozorovali, že nejlépe a nejpřirozeněji obydlí zřizuje, jistě že ho požádali, aby i jim nápomocen byl. Dobře, on jim byl po vůli, stavěl obydlí, chýše ze dřeva. Ale kdož vzdělával pole jeho, kdož ho chlebem a masem zaopatřoval? Ti, kterým a pro které stavěl. Podával jim něco za něco. Už tehdá sloužil jeden druhému; každý pracoval pro sebe. Výrobky rukou svých na vzájem vyměňovali.

Za vystavení chýší dávali mu chléb a maso, dávali mu obilí. Což, neměl-liž brzo zásobu těchto věcí? Jistě že, a tak mu zjednal průmysl hojnost *statků*, učinil ho bohatým.

Dospěli jsme tedy v pozorování svém, že průmysl — práce účelná, spojení práce s přemýšlením — je věc, ku kteréž nutnost od prvopočátku dohánělа; že průmyslem jeden druhému sloužil, že tím ovoce vynasnažení pro sebe sbíral.

Čím dál, tím více se každý v pracech a zaneprázdnění svém zdokonaloval, tím více se závisným od druhého činil, tím více služeb druhého potřeboval. A tak povstaly spolky osob a rodin, kteréž společné potřeby své ukojovaly — povstalo *obec. Průmysl dal obci, tedy i státu vzniku. Průmysl dá*

ly všem zákonům vzniku, stal se podporou mravnosti, cisaca.

S počátku byl každý rolníkem, lovcem a řemeslníkem, boť každý jen o sebe a své se staral; přemýšlením stalo se prvé rozdělení lidí ve dvé: v třídu, kteráž s půdou a jejími poklady se obírala: hospodáři, lesníci, ovčáci, kovkopi; v třídu, kteráž to, co příroda sama anebo pomocí člověka vedla, potřebám lidským přiměřovala, lépe upravovala: řemeslníci. A tak povstal *průmysl polní, lesní atd. a průmysl meslný.*

Průmysl vůbec (ať polní, hospodářský, ať řemeslný) byl dla volný a nepodlehal nijakému obmezení. Každý se obral dle chuti, schopností a přirozeného nadání, také dle okolností, buď k tomu neb k onomu odvětví. Kdo lepší a lacijší práci poskytoval, měl většího odběru, větších a častějch zakázek, více vydělával, více statků si opatřoval. Tak il hojnost věcí, kteréž potřeby jeho ukojiti mohly *(statků)*; ým slouže, sám sebe živil.

Přibýváním lidí rostla také práce; lepší, dokonalejší věci zhotovovaly. Každý kousek půdy nalezl svého pána, a tak byly věci, kteréž role a les poskytovaly, větší ceny; kdo dával, chtěl za to také něco míti, co by tomu roveň bylo, nyní začala se teprv práce jak se sluší a patří ceniti.

Vyskoumalo se, co čeho *hodno jest*, věci nabývaly jisté ilé *hodnoty*. Ovce byla ku př. hodna korce žita, za ovci stalo se tedy korce žita; hodnota ovce a korce žita byly *roveň*.

Brzo však poznáno, že nepostačí vědomost toho, co čeho dno jest, jakou tedy hodnotu má, aby se věci vyměňovati hly. Půl ovce stálo jistě za půl korce žita, stála-li celá korec. Půl ovce však, a půl ovce, nedávaly živou ovci, nýž jedině korci žita roveň byla. A tu uznána potřeba ostředku takového, pomocí kteréhož by se věci vyměňovati hly, aby nikdo škodu netrpěl. A prostředku toho nalezeno *penězích.*

Za peníze se kupovalo a prodávalo dle *hodnoty* věcí. rec žita byl roveň ku př. třem korcům ječmena. Za korec a platil *se peníz, dostalo* se tedy za týž peníz to, co bylo

korci žita rovno, co ho bylo hodno, co mělo s ním stejnou hodnotu — třikrát tolik ječmena. Hodnota žita byla tedy třikrát větší než hodnota ječmena. — Korec ječmena platil se za třetinu peníze, a peníze musily už tehdá být dělitelné, aby se věci dle hodnoty kupovati, aby se *ceny* jejich udati mohly, neboť hodnota v penězích vyjádřená jest *cena*. — Že se hodnota věci dle jich užitečnosti a vzácnosti řídila, samo sebou patrné jest; věc musila být přede vším *užitečná*, aby hodnoty nabyla, musila být totiž taková, aby skutečné potřebě člověka vyhověla. Avšak užitečnost sama ještě nepostačovala. Jsouť jisté věci velmi užitečné, za kteréž člověk přece ničeho nedává, jako ku př. voda, vzduch, neboť jich s důstatek má, aniž by se namáhati musil, aby si jich opatřil. Musí býti věc tedy také *vzácná* a to buď tím, že k zaopatření jejímu je třeba jakéhos namáhání, práce, aneb že řídká jest. Tak se musila zvěř uloviti a ulovená péci, vynáhala tedy práce, byla vedle užitečnosti své i vzácná, měla tedy hodnotu. Nemysleme si, že by věci tyto byly příliš subtilné, než aby je byl už tehdá člověk poznati mohl; neznal slov, řídíc se ale rozumem, jako je to až podnes u mnohých z nás, kteří pranic o hodnotě atd. nevědouce, přece věci kupujeme a prodáváme, jakobychom byli nejsubtilnější pozorování činili. Patrno, že se takto už z počátku míra hodnoty a tedy i poměr hodnot jednotlivých věcí ustálil; čím více byly věci užitečnější a vzácnější, tím i větší hodnotu měly. Věci potravní stály asi ohledem hodnoty na nejnižším stupni, ještě v hojnosti bylo; lesy byly naplněny zvěří a na stromech rodilo se síla chutného ovoce, fíků, kokosů, pomerančů atd. Zaopatření potravy bylo tedy prasnadné, a maso a ovoce mělo as takovou hodnotu jako voda a vzduch. Později se však stal obrat; lidstva přibývalo, tím se více spotřebovalo, a člověk učil se chléb v potu tváří vydělávati. Věci potravní nabývaly větší hodnoty, větší ceny. Věci pouze prací lidskou vyrobené v hodnotě klesaly, neboť čím více nucen byl člověk k řemeslné práci útočiště bráti, tím více a lehčeji, tedy tím hojněji vyroboval, a už tehdá začala se cena věci říditi dle *nabídky* a *poptávky*. Že bylo více výrobků a poptávka jen málem větší, musela cena výrobků klesati. Jeden řemeslník dělal druhému *zápas*, neboť každý chtěl nejvíce prodati, aby nejlépe živ byl;

y si statků nashromáždil. Statky začaly míti pro člověka liké kouzlo; viděl, že pomocí statků si lze život bezstarostný, jemný připraviti, a proto spořil, ukládal. Ovšem neznal ité pravý význam spoření, spořil, že měly statky proň vna-; spořil, pudem jsa k tomu dohánén; povaha kavčí se při m jevila. Podobal se také dítěti, jež proto shromáždí, aby lo, nevědouc proč by mělo.

Až posud stopovali jsme práci, anaž se přirozeným cho- m vyvinovala, totiž volným zápasem; každý vyroboval dle uti a přirozeného udání bez jakého koliv obmezení, každý poval, kde, u koho a jak chtěl, nejsa v tom nikým zdržo- n, nevida nikde jakého obmezení vůle své. Takový byl prvo- čáteční stav řemeslnictví — stav přirozený. Že jeden mohl druhým zápasiti, dostávalo se těm, kdo zboží kupovali anebo jiné vyměňovali, veliké výhody, a to té, že dostávali zboží č stálo, anižby šizeni byli. Kdo zboží jaké vyrobil, počítal kto: Tolik a tolik stál mne materiál, tolik stála práce, tolik ych měl čistého užitku, je svědomité; a proto mohu dát oží své za tolik a tolik; dám-li ho dráž, uškodím si, poně- dž ho soused dá levněji, aby mi kupce odvedl. A tak vi- me, že nutnost vymáhala poctivost, zboží odbývalo se za *nu pravou*, leda by bylo příliš málo nabízení a veliké po- ávky bylo, kde by *cena tržní nad pravou* byla vystoupila.

(Příště list druhý.)

O nižších školách.

Listy k povzbuzení a na pováženou všem, kdož zdravý rozum mají.

II.

Není-li Vám z mého psaní dlouhá chvíle, zaskočíme si ště na zkoušku do **nové školy**; dlouho se tam ale nezdr- me, abychom se ve svém rozjímání nějakého konce dodělali.

Psaní se líbilo, děti psaly, jakoby tiskl! *čáry a písmeny* počátku nebyly tedy na darmo. Čtlo se — čtlo se dobře, každému slovu děti rozuměly.

„Snad umím dobře německy, tomuhle slovu jsem však sud nerozuměl. Co by mně musil dát, abych řeč tak správně psal. *Dá to práce, ale jen s rozumem!* Budou z těch dětí

řádní lidé. Proto se také doma na všecko vyptávají; ov když je učitel k tomu vede. Bůh ho pozdrav; měli by přidat, zaslouží to!“

Tak a podobně jevil kdosi podle mne své rozjařené Pokroky děti se mu náramně líbily, a neustával libost každému sdělovati.

Čekal jsem na počty; a už jsou děti u tabule.

„I buď Pánbůh pochválen,“ vzdechnu si, „že i po s rozumem se učí! Nevím věru, jak jsem se naučil, když chodil do školy, počítat; nu pomáhali jsme, jak kdo mo něco s námi vyrostlo.“

Nejvíce líbilo se *deklamování;* a sám bych byl pl slyše prostounkou píseň o dobrotě Boží, kterouž holčička andílek ustrojená, ze srdéčka hostům vykládala. Kdykoli městem šel, kde ta zkouška byla, ptával jsem se na n řečnici a rád jsem ji vidíval. *Slova nevinňátek srdcem, pohnou,* a tane nám na mysli, co Spasitel pověděl: „Nebude jako maličtí —“ Mládeží staré srdce omládne, tupé city vnou. —

Škoda, že je po zkoušce. Hosté tisknou učiteli ruk upřímné to děkování. Byli ve škole také starší, usedlí s sedé, kteří odjakživa čítali „Prager Zeitung“ a někdy též dovali; až co ti řeknou, na tom záleží. *)

„Dali si velikou práci, pane učitel; počítání však moc zdlouhavé, a také učej víc česky než německy; musej nechat, číst s nimi trochu můžou po česku, ale ne mnoho; vždyť je to německá škola.“

I ona panička byla na zkoušce; ta by si byla hodně deklamovánek; zavolala si holčičku, co deklamov chválila ji, jak jí to hezky šlo, a dala jí také něco sladk „Aber deutsch möcht sich's viel besser machen, pane ***, ja nás v Brně bei die barmherzigen Schwestern in Zabrdovic

Co si asi pomyslil učitel?

---

*) V posledním čase začínají se města naše nakloňovati k českým nim „*Pražským Novinám,*“ což je přirozené a dobré. *Red.*

**) Viz o věci té článek v druhém svazku Blahověsta str. 70, jej *částečně* v 6. svazku Posla oltářní. Měl i zde svou důležitost. *Red.*

Člověka po řeči poznáš; a poznali jsme, jak hosté a ro-
e škole a vyučování rozuměji, že nezbývá učiteli, leda aby
l podle *svého přesvědčení a podle zákona.*

Jako každé umění, i učení po dokonalosti touží, a nyní
budilo se tak, že se od něho zdaru mládeže nadíti lze. To
ak jistě chvály hodno není, že rodičové málo toho dbají, jak
dítky jejich vyučují, a který způsob učení by byl nejlepší.
odičům sluší něco věděti o vyučování, vždyť sami učiteli
jí pomáhati, a proto i k tomu prohlédati, aby dítko nebylo
ma vedeno cestou jinou, škole odpornou. O vychovávání a
ení neslyšíš sousedy rozmlouvati, jako by věci ty člověku
bližší za pohovoření nestály! O hospodářství, o drůbeži, o
vě, mrvení atd. povídají si; o dětech však uslyšíš, že dě-
í starost; jak by však starost ta se ulehčila, o tom nepře-
ílejí. Proto hyne domácí vychování, řídíc se náhodou a
dou; hyne domácí cnost a upřímnost, a odcizují se děti ro-
čům, umějíce mnoho jalových řečí, majíce trochu vštípeného
u podle dobrého tónu; vším tím však z nich lidé nebudou,
i nichž by cnost jádrem byla, a ne pouhou šlupinou. Kdo
učitele do domu k dítkám bere, málo kdy prozřetelně vo-
á. Kolikkrát na tom více záleží, aby se učitel paní líbil a
vedl ji vyráželi, nežli aby měl zběhlosti a cnosti vychova-
e a učitele. I ve školách chtějí tací rodičové, aby se děti
ly dle jich choutek, aby byly papoušky a ne jarou mládeží.
školám mnozí hrubě nerozumějí, také moudře o nich ne-
uví; nevědouce, jak si škol a učitelů mají vážiti, tupí často,
děti vede k dobrému. Někdy bylo zvykem v Němcích, že
o uměl francousky a cizím krokem si vyšlapoval, za dobrého
ečníka byl pokládán. Řeč domácí německá zdála se jim
ůstojnou na přetřásání času a lidí za stolem. Němci z doby
vyrostli a zachutnali si řeč domácí, řeč svou. U nás máme
ní němčinu i francouštinu, obé do mládeže vlloukáme a vnu-
eme, jednajíce naproti *přirozenému chodu a postupování.*
bíme už schopnosti a vědomosti v zárodku, protože velí-
, aby se v cizí roucho oblékal i rozum i cit *).

*) Viz o tom dodatek náš k dopisu z Vodňan v 6. svazku Posla. Jest to
tek z *časopisu: Die Realschule. Red.*

S čím jsem se skoro narodil a co se mnou vyrostlo, srostlo s celým mým cítěním a myšlením, to ve mně žije a já v něm *). Řeč domácí, mateřská jest rouchem citů, rozumu a celé duše. Řečí tou probudíš v člověku, cokoli mu dříve vštípeno, a tou-li řečí jej učíš věcem novým, nebudou mu zcela novými, proto že budou jen pokračováním zrůstu a vývinu duševního cestou již známou, přirozenou. Mám-li však se učiti něčemu jazykem cizím, solva se ve mně věc nová ujme s ta-kovou vroucností a lahodou, jako řeči mateřskou. — Praktický věk náš neužívá ničeho, co by jej k cíli nevedlo, vyhýbaje se všemu, co mu překáží a jej zdržuje. Proč tedy i ve školách nejdeme cestou přirozenou, praktickou, epouce do dítěte věci, jichž pro obálku ztráviti nemohou; proč si žádáme, aby pro škořápku o jádro přicházeli? Kde mládež pro cizí formu nemůže se dodělati věci, tam si arci jenom hrstku prázdných oříšků ze školy do života přinese, ať pak jsou vlašské nebo lískové, stejné se z nich chuti a síly dojí. A jaký jest účel škol? Jistě jest jenom ten, aby se v nich *mladý člověk ušlechtil a nový život do života přiváděl, schopností nabýval k plnění svých povinností co člověk, křesťan, soused a syn církve, vlasti a státu; aby duševní i tělesní blahobyt šířil.* Z dovede toho, ukáže-li se mu cesta nejpřirozenější, nejpřijemnější a nejjistější; a že se schopnosti budí pomocí řeči a vyučování: bude tedy člověku Čechu řeč česká u vyučování prostředkem nejsnadnějším, nejtrvanlivějším. A kdybych si představil myslil dítě, v kterém se dvojí řeč od mladosti skoro stejně vyvinula, přece jedna milejší mu bude při vyučování; vždyť mu i jidlo nechutná tak, když mu je matka nesladila! *Já mluvě, nemluvím snad za Čecha, mluvím za člověka vůbec.* Slyšme zkušené vychovatele a učitele, jak broji proti vyučování *cizím jazykem* ve školách (ne proti učení *cizímu jazyku*); mají vyučování takové za nepřirozené, protože prospěchu a pokroku mládeže překáží a člověku *ani karakterem ani r*

*) Nejsme s to, abychom slovům tak vřelým a upřímným, ze šlechetné duše pocházejícím, nepopřáli místa, ač jsme o předmětě tom už v předešlých svazcích mluvili. Avšak lidské je to, že rádi kochámo se ve věcech, které duši a srdci jsou drahé a milé. Lidské jest to, a proto nám v tom nezazlí. *Red.*

em dobře vzrůsti nedá. „Jaký základ, taková i budova," praví
en, a druhý dodává: „Učení nechť na srdce i na ducha pů-
í, aby výsledkové jeho potrvali a mocni byli; aby se polo-
atost důkladností nahradila, aby se nerodilo pokolení zvě-
é a kypré, bez soudržnosti, stálosti a síly; pokolení po-
né třtině větrem se klátící — pokolení bez duše."

Nedobře tedy prospěchu obecnému poslouží, kdo do škol
ových (nižších) zavádí zbytečných překážek, pro něž jako
i trní věc sama, vzdělávání reálné, prodrati se nemůže *).
se ve školách těch i němčině mládež přiučovali má, je do-
i věc; nevím však, jde-li odtud přirozeně, že by se pro učení
yku německému všem věcem školním po německu učiti měla.
yby toho nevyhnutelná potřeba byla, musily by ditky, učící
francousky neb anglicky, také všemu, čeho potřebují, učiti
angličinou, francouštinou — aby se jazykům těm vyučily.

A toho by si měli více všímati ti, kdo školy zakládají,
škola má býti ústavem pouze vzdělávacím, že jiného usta-
ení nemá. Strčíte-li do škol také českou mluvnici a čtení
o z milosti, neb pro rovnoprávnost, neučinili jste všecko,
českému žáku třeba, aniž jste se zachovali dle zákona,
ž má pořád na paměti dobrý základ ke skutečnému po-
ku v průmyslu a obchodu.

Proti blahu obecnému hřeší obce *české*, stavějíce si *čistě*
necké reálky, z nichž vycházívá česká mládež jako rozpa-
á, zapomínajíc brzy, čemu se naučila nazpaměť, nevědoucí,
by s člověkem českým promluvila o tom neb onom **).
ad mají býti ze žáků takových lidé, kteří budou zůstávati
i sousedy, kteří na reálkách nebývali; snad mají ze škol
i sousedy přinášeti jádro, základ nového blahobytu, osvětlo-
í, povzbuzování. Školami však, jaké stavíte, odcizujete žáky
i sobě i jiným. Či jest tomu jinak? Marně byste důkazů
dali — co přirozené, nedá se překrotiti a odepříti, vždy
ozeným zůstane. Poznejte už tedy sami, jakých škol nám
velebení průmyslu a hospodářství třeba! A jestli jste škol

*) To je vůbec proti duchu a smyslu všech našich zákonů Jeho Veli-
vím císařem pánem daných, kteréž jen k prospěchu žáků směřují. Réd.
**) Viz o *tom přednešení ministerské* od 12. února 1851.

takových nezaložili, co vás k tomu pohnulo? Nechte choutek, když jde o blaho obecné!

Že rodičové větším dílem rádi bývají, když se dítě ve školách hodně stran z německých knih naučí, je stará věc; jsou-li však rodičové všickni také zkušení vychovatelé a přemýšlejí-li o tom, co se jich dětem nejlíp hodí? A proto nesmí a nemůže býti vůle rodičů zákonem. Vůli svou zákonu *skutečnému, rozumnému* podrobiti musejí; choutky a rozmary nesmějí míti nijakého vlivu na to, co rozumný řád ustanovuje. Těm, jenž jsou hlídači zákona *), sluší, aby proti takovým věcem hlasu svého pozdvihli, aby se slavně proti takovým nezákonním věcem ohradili. „Nerozumní jste," tak nechť odpovídají lidem nerozumným; *„zákon musí míti průchodu!"*

Pamatuju se na dědečka, který vnoučka svého, stěžujícího si, že se nemůže německému úkolu naučiti, těšil, řka: „Uč se, milý hochu; kdyby bylo všecko, jak má po zákoně být, jinak by bylo; však on ti Pánbůh pomůže." —

Mnozí Češi teprv ve vyšších školách uměním vynikají, konajíce nižšími třídami pravou cestu křížovou, což je proti zákonům **). Toho by nebylo, kdyby se učení v nižších školách bez potřeby neztěžovalo. A kdo z nižších škol do vyšších ani nepřijde? Nemohl by s větším prospěchem ze školy vystoupiti, nežli vstoupí? Kde tedy nepřekáží zákon, nepřekážejte i vy, rodičové, dobrému svých dětí! Mnozí jsou, kteří proti jazyku *mateřskému* co jazyku vyučovacímu ve školách, pro život určených, docela nic nemají, jenom kdyby jazyk ten *mateřský* nebyl *český*. V našem kraji, odkud já jsem, je mnoho vážných lidí, kteří si rádi po česku pohovoří, češtinu však při vyučování i na zkouškách neradi slyší, majíce za to, že by čeština v loyalních městech, jaká naše města veskrz jsou, ve školách nebyla na svém místě, protože panující řeč německý jest ***). Jsou to však ouzkosti zbytečné! Kdyby jenom němčina byla řečí *věrných poddaných*, jakými pak by

*) A hlídačem zákona je dle našeho zdění každý občan. *Posn. spis.*

**) Viz o tom ministerský výnos od 9. prosince 1854 č. 44212 a ministerské nařízení od 23. března 1855. *Red.*

***) Místo toto podali jsme v 6. svazku Posla v listech z Prahy a o Praze. *Red.*

li ostatní krajané rakouští, kteří nemluví německy, nýbrž
ersky, vlasky atd.? jací by byli i Němci, kteří nemluví
í německou *spisovnou*, kteráž řečí státní jest? Jděte s va-
a podezřením! Vládce náš přeje každému národu!

Co sluší tak krásně mocné říši naší, jako souzvuk smý-
ní národů a jazyků! Má-li němčina prim, mají jiní jazykové
latní hlasy, z čehož v rozmanitosti jednota, v jednotě roz-
nitost pochodí. Když se u nás hádali o i a y, bylo něco
lmi chytrých lidí, kteří v tom cítili rozdílná politická smý-
ní! Ypsilon a politika! Teď se tomu třeba sami zasmějí.
m každého, kdo rozumně promluví; když jsem však ještě
loni slyšel učeného Čecha jmenovati *přemrštěncem*, protože
přál, abychom měli více *českých* reálek, pomyslil jsem si,
tu sice něco promluveno, *moudrého* však nic nepověděno.
kové nápady pomalu zastarají, protože je důležitějších věcí,
hž nám doba naše ukládá, nežli zbytečného týrání a hyzdění.

Všecko tedy s rozumem, pánové, abyste chvalitebné své
e o školy nejlepším dobrým užili. Kde není třeba mládeži
ekáželi, nepřekážejte, někdy vám toho vděčně zpominati bude.
lenujte si poznávati pokroky škol a jakýby nejlepší způsob
ní byl. Můžete-li mládež vésti *rovnou* cestou k cíli, ne-
ňte ji zatáčkami. Dí-li sv. Augustin o vyučování náboženském: „Kdo vyučuje, vynechej všelikých slov, která nevyuží“ t. slov nesrozumitelných; zdaž bychom nemohli říci o učování vůbec: „Nepleť do škol, co neučí, co vadí, zdržuje nám lehtá, nezahřívá?“ Za povážení to stojí! Kdo tedy e času i rozumu máš, přemýšlej o tom, že nám *českých* ol i pro odrostlejší třeba, že nám jich vláda přeje; o němě rozvažuj, že dvojí jest: učiti ve školách jazyku německému a učiti ve školách místo českým — jazykem německým. as vše mění i časy,“ a věk náš praktický snad i nesnáze školách našich vyrovná!

Končíme, přejíce si z celé duše, aby si čtenářové Posla v našich povšímli, a k srdci přístupu jim zjednali. Zaslui toho; pocházejí ze srdce vřelého, dobré věci oddaného. dají-li jim přístupu k srdci, pak prosíme a vroucně žádá, aby jim též dali skutky býti. Co by všechno horlení, *ření a psaní prospělo*, když bychom se opravdu o to ne-

zasadili, abychom se z močálů dostali, v nichž jsme uvízli? Bůh nám k tomu udél pomoci své! *)

Red. Jakožto dodatek a na důkaz, že nenalezlo ministerské nařízení od 23. března 1855 ještě všude průchodu, služiž rozvržení hodin za právě minulého roku školního ve čtvrté hlavní třídy Vysokomýtské. Jest následující:

	½9—½10	½10—½11	½11—½12	2—3	3—4
Montag	Religion	Rechnen	Böhmische Sprache	Religion	Lesen und Sprechen
Dienstag	Sprachunterricht	Freischreib.	Gesang	Orthografie	Heimatskunde
Mittwoch	Religion	Rechnen	Zeichnen	Kaligrafie	Leseunterricht
Donnerstag	Zeichnen				
Freitag	Sprachunt.	Rechnen	Zeichnen	Kaligrafie	Lesen und Sprechen
Samstag	Biblische Geschichte.	Freischreib.	Gesang	Evangelium	Diktando**)

§. 4. zmíněného ministerského nařízení od 23. března 1855 praví mezi jiným: „V třídě IV. (rozuměj na hlavní škole) má učení (rozuměj mluvnické) k tomu směřovati, aby žáci dokonale rozuměli tomu, co čtou, co do věci a do jazyka, aby nabyli důkladné známosti částek řeči, skladby jazyka vyučovacího, mluvnické i syntaktické, aby správně a obratně rozbírali, skládali a stahovali průpovědi a věty, *tudíž také nabyli ouplné způsobilosti naučiti se jinému jazyku.* Co do slohu, mají skládati popisy, vypravování, psaní a písemnosti v obecném životě obyčejné (tedy v Čechách české); co do pravopisu, má se hleděti, aby se žáci naučili dle zavedeného

---

*) Článek tento, od muže velectěného beze vší náruživosti psaný, jistě přispěje, aby se odstranilo, co na školách našich tu a tam protizákonního jest. Později budeme v článku tom pokračovati. Ostatně podotýkáme, že v posledním svazku Musejního časopisu obsažen jest podobný avšak obšírnější článek od slovútného vikáře a děkana Vlavotýnského pana Karla Vinařického. *Red.*

**) *Podobných* rozvržení hodin máme ze všech koutů Čech celou hrst, a *budeme je* čas od času uveřejňovati. Red.

působu správně a hbitě psáti a znamení rozdělovacích náležitě užívati. Věci příhodné k cvičení paměti podávají se v čítance.“ (Pro českou mládež sestaveny a tištěny jsou české tlanky.)

„K vyučování jazyka ustanoveno jest vůbec v témdni 12 odin v třídě I., po 10. hodinách v třídě II. a III. a 9 hodin třídě IV., z kterýchž hodin se užiti má, majíc zvláštní zřeel ke hbitému a správnému čtení, ve třídě II. čtyr, v třídě III. i a v třídě IV. dvou hodin; a majíc zvláštní zřetel k věci, každé z jmenovaných tříd po třech hodinách. Kromě jazyka vyučovacího učiti se má v hodinách k vyučování jazyka stanovených druhému jazyku zemskému tou měrou, jak se ho potřeba shledá a dle nařízení zvláštních, kteréž v příině toho buď již vydána jsou, aneb dále vydána budou, a to m způsobem, aby se ho znenáhla alespoň při *některých předětech užíti mohlo za jazyk vyučovací.*

To vztahuje se zvláště na jazyk německý ve školách, de jazyk tento není jazykem vyučovacím (rozuměj jako Němcích R.), nýbrž jest druhým jazykem zemským.“

Duch paragrafu tohoto jakož i celé nařízení svědčí o tom, e mateřská řeč je na školách hlavní, druhá zemská jen vedlejší, jíž se znenáhla přiučovati má. A proto nejsou po záoně hlavní školy v českých městech, kdež je pouze řeč něecká řečí vyučovací. Ba školy ty směřují přímo proti duchu ašeho školského zákonnictví a jsou mládeži na újmu.

V dopise z Vodňan uvedeny jsou některé výjimky zákonů ouze jazykem německým. Dostali jsme psaní, kteréž vyslouje prosbu, aby se táž místa pro lepší věci vyrozumění uvela v překladě českém, což tuto činíme. Místa ta jsou náedující:

§. 10. nového návrhu organisace reálek praví: *1.* „*Každá emská řeč může býti na reálkách v takové míře vyučovací ěcí, pokud je k tomu důstatečně vyvinulá.*“

2. „*Volení vyučovací řeči má se všude řídili potřebami yvatelstva, kteréž je při ústavě přede vším zúčastněno.*“

§. 3. téhož návrhu praví: „*Nižší reálka připravuje na yšší reálku a má zároveň za účel samostatné vzdělání pro*

kruhy nižších městských a venkovských živností. Prodělávat předměty hlavně prostonárodním (populárním) způsobem, a sestává jakožto úplná nižší reálka nejméně z tří ročníků.“

A §. 4. dí: *„Aby se vyhovělo potřebám vzdělání oněch, kdož se časně k živnostem obracejí, a tím s to nejsou, aby reálku po tři leta navštěvovali, mají býti vedle úplných nižších reálek o třech ročnících také nižší reálky o dvou ročnících. Takové školy mají se považovati za rozšíření národních škol, a mají v posavádním spojení s národními školami zůstati.“*

Je-li udání naše chybné, anebo-li si nedobře zákon vykládáme, nechť nás láskavě poučí, kdo o lepším ví!

Ostatně trudno i bolestno věc tu dále rozbírati. Jsou mnozí, kteří se ničím přesvědčili nedají, kteří stále volati budou: „Oč jim jde? O nic více a o nic méně, než o zašlapání řeči německé.“ — Jak zpozdilí bychom byli, kdyby nám v skutku o něco podobného šlo! Jakž bychom prospěch vlastní nohama šlapali! Chceme, by se času přiměřené vzdělání mezi lidem našim ujmulo, a zdaž neobsahuje toto i známost a to řádnou známost řeči německé? Neříkali jsme: „Neučte se jazyku německému!“ než říkali jsme a pravíme: „Učte se mu přirozeným postupem, abyste ho řádně k prospěchu svému užíti mohli.“ Pravíme dále: Kdožkoliv příležitost máte, abyste se angličině a francouštině naučili, a naučili mohli, nezanedbejte příležitosti té, neboť tak si zjednáte opět o jeden prostředek více k svému blahobytu. Kdo nestranný, dá nám jistě spravedlnost a dosvědčí, že jsme se mírně a nepřenáhleně drželi. Již v třetím svazku pravili jsme: Německá řeč spojuje nás s císařem pánem, se sousedy našimi a otvírá nám poklady bohaté literatury a přístup k národu vysoce vzdělanému, jehož synové nejprvé vystavili zákon: „Nikomu ať se křivda neděje.“ — Ne bez příčiny ukazovali jsme vždy na c. k. českou reálku v Praze, kteráž vlastně českoněmecká jest — a tím jsme chtěli říci, že by se podobné všude zakládati měly. — Od zákona jsme se ani na vlas neodchýlili, ba zákony dotýčné jsme v dopise z Vodňan od slova k slovu udali a obšírně objasnili, *nechtíce ale* mínění své za jedině pravé vystavovati, řkouce, že

si žádáme poučení, pakli jsme chybili. A což dále, neudali jsme onom své mínění, alebrž mínění německých vychovatelů, kteříž stejně s námi praví: Učení cizím jazykům nechť se děje na základě domácího jazyka přirozeným postupem. V šestém svazku uvedli jsme slova německého vychovatele B. Högla ve Vídeňském časopise: Die Realschule, podaná. — Tak jsme se hrželi, a kdož by ještě o poctivých snahách našich pochyboval, kdož by porozuměti nechtěl, že se jedná o spravedlivou, zákonní, celku prospěšnou věc, ten nechť si přečte článek z péra našeho slovútného Vinařického, jehož slovo je jakožto slovo statného vychovatele platné, v posledním (2.) svazku časopisu musejního obsažený. Nechť si přečte dále obranu téhož v „Bohemii“ číslo 186 obsaženou. Pak bohdá rozmetá sám strašidlo fantasie své, kteréž mu ustavičně do ucha šeptalo: „Oni chtějí zašlapati německou řeč.“ — Jací zpozdilci bychom byli

Láska bratrská.

Za jasných dnů krásného května letos událo se ve Švýcařích hrozné, strašlivé neštěstí. Nebylo to zemětřesení; ale ono země, kam člověk vniká, stavě dráhy čilému obchodu, bylo dějištěm toho neštěstí. Bylo to při průkopu hor *Jurských*, onom obrovském díle, jímž se nynější pokolení honosí a které mnohé tak zvané veledílo starověké daleko převyšuje. Ovšem, vítězoslava ducha, jeho vítězství nad hmotnými překážkami už mnohý život v obět uchvátilo; ale tak hrozné neštěstí, jímž tolik životů lidských padlo, nepřihodilo se ještě při žádné stavbě železnice. *Dvaapadesát* lidí si vykopalo nevědomky svůj vlastní hrob, a *jedenáct* jiných, kteří chtěli bratry své zachrániti, klesli smrtí hrdinskou.

Každým dnem se jeví smrt v rozličných podobách svých, a lhostejně se dívá svět na toho žence s kosou. Avšak tentokrát hrůza neštěstí a dokázané při tom hrdinství mysl všech hluboce dojalo a otřáslo.

Po tomto úvodu nakreslíme několika slovy ono nešťastné „bojiště průmyslu.“

Z *Basileje*, tohoto bohatého města nad Rýnem, kde byly někdy Cechům na konsilium dány památné kompaktáty, vedou čtyry hlavní silnice přes vrchy Jurské do roviny velkého údolí Aarského a do vnitř Svýcar, jedna směrem jihozápadním k jezeru Ženevskému, druhá jihovýchodním do Curichu atd., ostatní dvé prostřední do středních Švýcar, jedna totiž přes *hoření Hauenštejn* do Solothurnu a Ementhalu, odkud pochází světoznámý sýr švýcarský, a do Berna, druhá přes *dolení Hauenštejn*, jenž je 2139 stop nad hladinou mořskou vyvyšen, do srdce Švýcar, do Lucernu a přes vrch sv. Gotthardský do Italie.

Tato poslední silnice však nepostačuje už nynějším požadavkům obchodu. Velemocný duch podnikavosti přinesl „nutné zlo“ nynějšího věku, železnice totiž, i do Švýcar. Ku stavbě ústřední železnice švýcarské bylo však zapotřebí, prokopat horu *dolení Hauenštejn.*

Stavba *tunelu* pronajata za 5 milionů franků anglickému podnikateli *Brassey*-ovi. Vypočítán byl tunel v následujících rozměrech: 8301 střevíců dlouhý, 40 stř. vysoký a 30 stř. široký; při 100 střevicích stoupal k půlnoci o $2\frac{1}{2}$ stř. Aby byla stavba do ustanovené lhůty (31. března 1857) hotova, dal podnikatel nejen s dvou protějších konců, severního a jižního, tunel kopat, nýbrž s vrchu též tři šachty zapustit, aby se ještě na šesti nových místech mohl tunel kopat. Prostřední (2.) šachta se však pro množství vody nemohla dodělat. Jižní šachta (1.) a severní (3.) se však šťastně dodělaly, tak že se pracovalo v celku na šesti místech na tunelu, totiž na půlnoční a poledni straně a pak v každé šachtě k půlnoci a k poledni *).

Dne 31. března t. r. byl tunel v skutku už skoro hotový; od severní strany totiž za šachtu 3. na 1893 st., od jižní za

*) Obé šachty poledni (1.) nad vesnicí Trimbach, a půlnoční (3.) nad vesnicí Läufelfingen, byly na 3500 stop (švýcarských) od sebe vzdáleny. Vprostřed mezi nima hnala se šachta (čís. 3), kteráž se však, jak podotknuto, pro nával vody zastaviti musila, když už se bylo až na 200 stop do hory vniklo Šachta čís. 1. je od poledního konce hory Hauenštejnské na 3000 stop vzdálená, a vzdálenost šachty 3. od severního konce obnáší celkem 1560 stop. Nejvyšší témě hory Hauenštejnské obnáší asi 2139 stop (nad hladinou moře); šachta 1. (poledni) má hloubku 560, šachta 3. (půlnoční) 400, šachta 2. (prostřední) *byla by* 660 stop obnášela. Podle těchto rozměrů dovede si čtenář *udělati nákres* křidou na stůl, kterýž mu věc tu ještě lépe vysvětlí.

šachtu 1. a nedodělanou 2. už na 5554 st., tak že zbývalo ještě jen 854 st. mezi šachtou půlnoční (3.) a nedokonanou prostřední (2.) prokopati.

Pod šachtou polední (1.) stálo na 8 sloupích dřevěné lešení, aby s hůry nepadalo kamení atd. do tunelu na pracující dělníky. Tunel je vyzděný a sklenutý, a zařízena v něm železná dráha, po níž koně odváželi a přiváželi, co je při takové stavbě třeba; v posledním čase též klenáky od šachty 1., jež se s hůry po dlouhém, $3^1/_2$ palce tlustém, silně dehtem napuštěném provaze dolů na dotčené lešení spouštěly. Severně za šachtou 1. (polední) stála malá kovárna s dvěma výhněmi, kde se zkažené nádobí napravovalo, pak kolárna a dřevěná hospůdka, kde dělníci odpočívali, 31 centů kameného uhlí a množství dříví na lešení při klenutí. Před tou šachtou bylo velké, vodou, z tunelu hojně se prýštící, hnané vodní kolo s ventilatorem pro občerstvování vzduchu, jenž byl u vnitř trháním skal prachem, hořením lampiček a dýcháním tolika dělníků matný, mdlý. Když pak nastaly teplejší dni a slunce se opíralo do šachty (1.) a do jižního ústí tunelu, nebyl ani onen ventilator s to, aby vzduch u vnitř dostatečně obnovoval; proto též postaveny na onom lešení pod šachtou 1. kamínka s vysokým kominem, aby se takto ohněm přitáhl nový, čerstvý vzduch (šachta byla k tomu cíli *pod ústím komína* vzduchotěsně uzavřena). Nad kominem byla šachta na 80 st. hnána skrz skálu, nad níž byly stěny šachty asi na 300 stop z klad a z prken zroubené, aby se nesesuly (neboť byla tu sypká zem), a jen hoření část šachty asi 200 st. byla vyzděná.

Toto nové vyvětrování prospělo a vyplnilo očekávání úplně; však stalo se též příčinou onoho hrozného neštěstí, kteréž se 28. května v poledne přihodilo. Dřevěné roubení šachty bylo horkem, dýmem a sazemi z komína dotčené kovárny takřka připraveno k zanícení. Na neštěstí zůstal onen dlouhý, dehtem silně napuštěný provaz též viset do šachty, a v ono osudné poledne ležel na kraji komína, tak že se vzňal, čímž dostal se oheň k dřevěnému roubení, kteréž chytilo. (Spodní konec provazu se železným hákem nalezen později, z čehož se právě soudí, že provaz nejdřív chytil.)

Hrozně zůřil zničený tak živel šachtou skoro 600 st. vy-

sokou, srše nejen žár, plamen a dým vzhůru k oblakům, nýbrž metaje jako ohnivá sopka hořící prkna a trámy, kamení a hlínu vysoko nad povrch Hauenštejna. Oharky, chmouří a jiskry litaly nad střechami klidných obyvatelů horní vsi Hauenštejnu, množíce strach a hrůzu. Jelikož dřevěné roubení shořelo, sesula se šachta do tunelu.

Dělníci v kovárně pod šachtou 1. pracující nevěděli ovšem o ničem; poněvadž byla šachta, jak podotknuto, pod ústím komína vzduchoprázně půdou uzavřená. Tím děsnější bylo, když zaslechli strašné šumění vzduchu horkem vzhůru se ženoucího, praskot a rachot hořícího a padajícího dříví. Jediný mistr měl tolik přítomnosti ducha, že poslal svého učenníka dále do tunelu k dělníkům, aby jim zvěstoval, že v šachtě hoří. Ještě byl čas; mnozí uposlechli hlasu chlapcova a zachránili svůj život. Jiní, snad dále pracujíce a neslyšíce, neb nerozumějíce a snad i nevěříce, zůstali při své práci. Sotva že utíkající minuli podšachtí (1.), sesula se šachta, tak že pozůstalí v tunelu byli úplně zavřeni, majíce východ zatarasený. A bylo jich tam dva a padesát.

Smutný zvuk poplašných zvonů v okolních dědinách a vysoko do oblak vystupující sloup dýmu ze sesuté šachty svolaly odpoledne toho dne náramné množství lidstva na místo neštěstí. Ředitelé stavby a dozorcové, úřednictvo společnosti ústřední železnice, lékařové a okresní úředníci byli na místě. Davem se hrnuli muži z okolních dědin, dělníci z rozličných fabrik a všichni dělníci na ústřední dráze spěchali na dějiště neštěstí; neb telegraf roznesl hned daleko široko smutnou tu zprávu.

Chtěli ubohé, pod zemí zavřené, zachrániti, a činěny k tomu všemožné pokusy s nasazením sil i životů. Doufali a věřili, co si přáli. Zdálo se, že to je možné. Věděli, že každý ze zasypaných má láhev rumu, některý též kus chleba při sobě; že s nimi zasypáno též 8 koní, jejichž maso jim mohlo v čas potřeby sloužiti za potravu; prýštěla se tam též hojně voda a odtékala, čímž myslili, že se vzduch bude obcerstvovati.

Nadějí rostla síla a odvaha. Brzo prokopána 8 st. dlouhá štola do sesutiny, která byla asi 40 st. silná. Tu však se *potkala* účinná láska bratrská s nepřítelem, dusivými a jedo-

valými plyny, kteréž celý tunel naplnily, tak že dělníci okamžitě do mdlob klesali a odnášeni býti musili. Následkem toho další práce k zachránění zasypaných zastavena, a tunel opuštěn.

Tak zůstalo ve čtvrtek všechno namahání marné. Vnitř tunelu byla tichou modlitbou všech ještě žijících zajisté vroucí prosba o brzké vysvobození; venku stál slabý člověk v zoufalství nad spojenými nepřátelskými živly. —

V pátek časně ráno se počalo opět pracovat. Z Basileje přijelo celé ředitelstvo ústřední dráhy s lučebníkem na místo neštěstí, aby, co zapotřebí, nařídili. Všecky jejich technické síly sem svolány. Z Basileje a Aaravy dopraveny stříkačky a jiné potřeby pro ošetření nemocných. Lučebník chtěl vzduch v tunelu lučebně čistit, nebylo to však možná v tak veliké prostoře; zbyly jen prostředky mechanické.

Láska bratrská a obětovnost dělníků netrpěla žádného odkladu; chtělit své zasypané bratry zachrániti — i tím nejdražším — vlastním životem. Jako hrdinové se odvážili v práci v jedovatém vzduchu smrti. Každou čtvrt hodiny nesou obyčejně čtyři — pátého ze štoly. Na smrt bledí nosiči se venku opět zotaví a občerství, a s přinešeným se konají hned všemožné pokusy křísicí. Obyčejně se uměním lékařským zas navrátí prchající život — avšak ne vždy! Obětovnost byla nekonečná, rozjařenost zdvojnásobňovala klesající síly. Z posledního oddělení zůstalo několik omdlelých neb mrtvých v tunelu leželi.

I hned se hlásilo mnoho dobrovolníků, že nešťastné bratry přinesou. I přinesli jich několik, avšak z nich samých tam opět několik zůstalo. Tak posýláno oddělení za oddělením, až poslední na voze z tunelu vyveženy jsou — samé mrtvoly (sedm na počet). Čtyři muži ještě scházeli; odvážili se příliš daleko a sklesli.

Opět chtěli dělníci do tunelu, a tu se jim musila násilím cesta zameziti, neboť padlo už jedenáct obětí, z nichž sedm leželo před, čtyry ale někde v tunelu. Avšak nikdo si nevážil života; jsou inžinéři a dělníci, kteří šest- ba sedmkrát jsou omdleli a z pekelného toho jícnu vynešeni býti musili, a přece i po osmé s nezlomenou odvahou tam vnikali. Nejen že nebylo *třeba žádného* povzbuzování, ale dělníci, kterých se

zmocnila jakási vášeň, jako vojínové v bitvě.nasazovali hrdinsky životy své, tak že se museli konečně bodáky odhánět od vchodu do tunelu.

Počali vzduch v tunelu čistit stříkáním vody, avšak marně. Ani rychlá jízda s plachtami nic nepomohla; nepřátelská síla přírody byla nad lidské namáhání. A venku před tunelem jaký obraz! Bylo to v neděli ráno, nesčíslné množství lidstva z daleka i z blízka se tu sešlo. Jaký tu pláč a naříkání, tam radost a díkůčinění! Zde matka se čtyrmi sirotky a s nemluvnětem na rukou kleči u mrtvoly, prosíc s pronikavým nářkem, děti s sepjatýma rukama, nebe, ach neuprositelné, za život otce. Tam zas, jaká radost! stará matka a slepý otec drží hlavu svého vzkříseného syna, děkujíce Všemohoucímu, až slzy slabý hlas udusí. Zoufalství však oněch, kteří sem přišli, aby se dověděli o osudu svých příbuzných, za živa zasypaných, nelze popsati. A z toho nářku zde, a té bolné radosti tam, čerpalo osm lékařů sílu ku svému skoro nadlidskému namáhání po celých osm dní.

Neméně než 500 takových omdlelých, polomrtvých dělníků, kteří chtěli svým kamarádům zachovati život, přinešeno za ten čas lékařům k léčení a ošetřování. Všichni jsou zachováni, až na oněch sedm, kteří byli mrtvi z tunelu vynešeni, a ony čtyry, kteří mrtvi zůstali v tunelu leželi. Lékaři, podporováni ženami anglických dělníků, neméně vytrvalými než jich mužové, divy konali. Anglická chladnost zmizela, na její místo stoupila nekonečná obětavost; s jich pomocí zmohli lékařové více, nežli sami za možné měli. Bylo hrozné podívání na křísení a ošetřování nešťastných, hroznější a strašnější než ošetřování raněných na bojišti u prostřed kulobití! Bylo v neděli odpoledne; mlčky, každý v sebe obrácen, pohyboval se dlouhý tah dolů po zatáčkách horské silnice. První oběti nešeny jsou ke hrobu. Náramné množství lidstva z daleka i z blízka se sešlo, aby hrdinům lásky bratrské prokázali poslední čest. Pět rakví nešeno na hřbitov vesnice Läufelfingen, dva z oněch sedmi pochováni jsou ve vesnici Trimbachu. I nejtvrdší srdce se muselo pohnouti u velkého hrobu, *v němž trojí* národovci (2 Švejcaři, 2 Angličané a 1 Würtemberčan, z nichž tři byli otcové rodin) pochováni. Hlas du-

chovního udušen skoro pláčem a nářkem, zvláště když v tklivé nodlitbě vzpomněl na ubohé, kteří byli ještě v tunelu zavřeni, i jichž osud byl ještě nejistý. —

Po dva dni nebylo, vzdor všem pokusům aby se zkažený vzduch napravil, na další práci v tunelu ani pomyšlení. Mezitím dohotoveny dřevěné trouby (14 palců průměrné světlosti) k zařízení řádného vyvětrání. V neděli večer se začaly tyto trouby klásti a před ústím tunelu postaven parní stroj, jenž hnal zdravý vzduch skrz trouby do tunelu. Práce šla s největší opatrností dosti rychle; pořád dále a dále kladly se trouby, k čemuž přispívala zvláště koňská železnice. Paprsek naděje, jenž se v pondělí objevil, zvětšil ještě namáhání. Spozorováno totiž ve vodě, kteráž se z tunelu skrz sesutinu prýštila, krev, z čehož v naději a důvěře souzeno, že jsou zasypaní před jedovatými plyny chráněni a že k zachování života zabili zasypané s nimi koně. Jinou nadějí skládali také ve dva Angličany, z nichž byl jeden v Anglicku několik dní zasypán a zase zachráněn. Myšleno, že dodá zasypaným svou chladnosti mysli, a že je poučí, jak by se zachovati měli, nežli přijde spása z venčí.

Část tunelu, kde se zasypaní nacházeli, je od sesypané šachty asi na 1000 stop sklenutá, ostatek asi 1500 stop byla štola. Pakli se zasypaní na radu zasypaných s nimi Angličanů od šachty vzdálili a štolu vzduchoprázně zatarasili, mohli, majíce rum, chléb, vodu, koně, bednu svíček a olej s sebou, život zachovati, neb prýštící se hojně vodou přicházel čerstvý vzduch. Pokud byly tyto naděje podstatné, uvidíme z dalšího vypravování; rakve, jež do tunelu už přivezeny, svědčily dosti zřejmě, že nebyli všickni tak plni naděje.

V úterý, 2. června odpoledne, položeny vzduchové trouby až k sesutině a nalezeni oni čtyři nešťastní ochrancové, kteří posud v tunelu mrtvi leželi. Počali sesutinu štolovat; šlo to těžce a dělnící se museli každou půl hodinu střídat. Též to šlo jen zvolna, poněvadž mohlo jen 8—10 mužů zároveň pracovat, neb se dělala štola jen 8 st. vysoká a 4 st. široká; mimo to obtěžovaly práci silné trámy a žhavý ssut.

Ve středu před polednem myslili, že sesutinu už prokopali, přišedše na velký, prázný prostor, z něhož čpěl silný zápach *hniloby*. *Byl to* však jen prostor, zepřením sesutých

trámů utvořený; muselo se ještě 7 st. prokopat. V poledne pak průkop tak daleko dospěl, že mohli lidé prolézti. Ale na druhé straně u vnitř tunelu byl vzduch tak zkažený, že se tam nemohlo vejít. Volali na zasypané — žádná odpověď; tloukli na železné šiny na dráze — žádná známka života; zvuky rohu signalního — nikoho nezbudily. Nyní pracováno zvolna a opatrně; vzduch odcházel šachtou, což ulehčilo práci. Konečně štola hotova.

Za sesutinou se nashromáždila voda asi na 2 st., a ve vodě leželo šest mrtvol, mezi nimi 3 sesutím šachty zohavené. Nesnesitelný zápach shniloby naplnil dělníky v tomto velkém hrobě pravou hrůzou.

Poněvadž byly mrtvoly už silně porušené, pochovány hned a sice mimo hřbitov (u prostřed vsi Trimbachu se nalezající), na zvláštním místě mimo ves, kde někdy stával kostel, a sice do jednoho, 10 st. hlubokého hrobu; rakve jsou na spěch zhotoveny.

Nedaleko od oněch šesti mrtvol leželo jiných jedenáct, v hospůdce a vedle ní jiných čtrnáct; tak že hned za sesutinou nalezeno dohromady 31 mrtvých. Z mnohých věcí se soudilo, že se brzo po sesutí šachty udusili, neb mnozí drželi v rukou zhaslé svíčky, jen málo ohořelé; jeden měl v kapse kus chleba atd. Mnozí drželi ještě své nádobí, jimž chtěli snad sesutinu prokopat; patrno, že je brzo smrt zachvátila.

V společném neštěstí ukazovali ubozí dělnici šlechetné znaky bratrské lásky; neb i zde nalezeno tklivé skupení při nešťastníků, kteří se v životě i v smrti pevně a věrně za ruce drželi. Byl to asi smutný, společný tepot milujících se srdcí a společné oněmění těchto posvátných hlasů duše! — Zde nalezen též onen anglický minér, v jehož zkušenosti skládáno tolik naděje. Co mělo být z ostatních 21 ještě pohřešovaných? To byla trapná otázka, jež četné množství lidstva před ústím tunelu znepokojovala. Jedni mlčeli, druzí naříkali, a mnozí myslili, že si hlasitým křikem v nevyslovném bolu odlehčí. A když mysleli, že ve vyvezené rakvi spatří mrtvolu milého bratra, drahého syna — jaký hrozný pohled! Nikdo nemohl více nikoho poznati — tak zhoubně řádilo už trouchnivění. —

Deset mrtvol odvezly a pochovaly sousední obce, ostatních 21 odvezeno na 3 vozích za hlaholu zvonů a modlení duchovního do velkého hrobu, jenž měl brzo i ostatní bratry přijmouti.

V sobotu ráno byl vzduch tak daleko občerstven, že se mohlo až na 1500 stop za sesutinu. Nalezeni dva mrtví koně, ale žádná lidská mrtvola; pročež dosáhlo napnutí nejvyššího stupně. Ještě dvě hodiny s největším namaháním pumpován vzduch, až konečně nejzáz v tunelu nalezeno ostatních 21, ani vedle sebe na lešení leželi — udušeni. Ze všeho bylo vidět, že hned po sesutí nezemřeli, nýbrž že ještě několik dní žili, některé až do středy, tedy šest dní. Ulehše na lešení v domnění, že je tam lepší vzduch, usnul jeden po druhém; ostatní snědli asi 4—5 liber syrového masa koňského, srovnali mrtvoly do řady a položili se k nim. Tklivé jest, jak zbožně tito jinak tvrdí dělníci, sami smrti určení, své zemřelé bratry obstarali a srovnali. V jedné řadě leželi minéři, v druhé zedníci, pod hlavami majíce prkno s trochem slámy a sepjaté ruce. Ti, kteří museli vidět bratry své před sebou umírat a čekat na podobný osud svůj, trpěli bolestnou smrt desateronásobně. Na obličejích všech spočíval tichý poklid; usnuli bez bolesti — na vždy. Tři jinochové, ještě v květu života a sil, nejdéle snad smrti odolali, skonali snad krátce před nalezením, neb vyhlíželi ještě velmi čerství, a oudy jejich nebyly ještě ani stuhlé. Dle lékařského vyšetření žili ještě ve středu. Poslední obětí snad byl 25letý mladík z Badenska, sličný a mravný, všem milý a drahý kamarád. Když ho v sobotu nalezli, byly jeho tváře ještě prokvětale červené, rty ještě čerstvé a na nich malé známky pěny. Někteří povídali, že byl ještě teplý, a soudili, že horký boj smrti jen několik hodin před tím dokonal. Tomu nasvědčovalo též lékařské vyšetření a pytvání. Ležel pod lešením — snad se mu nelíbilo mezi mrtvými kamarády, aneb dával pozor na vysvobození.

Odpoledne ve 4 hodiny vjelo 35 dělníků do tunelu, aby mrtvé vložili do rakví a vyvezli, což se stalo teprv ve 8 hodin večer. Bylať to tklivá scena, když vozy s rakvemi z tunelu vyjely, kde komise při záři několika pochodní, jež klenutí hrůzně *czařovaly*, mrtvé poznávala. Měsíc právě vzešel

a hleděl skrze vršky stromů na to smutné jeviště. Tu stálo velké množství lidstva, mezi nimi příbuzní nešťastných, jichž nářek se bolně rozléhal v tichu nočním. Pohřeb odložen na druhý den ráno.

Byl to smutný průvod, jenž v neděli ráno nešťastníky k velkému společnému hrobu doprovázel, v němž první oběti toho neštěstí už odpočívaly. Okresní úřednictvo, veškeré služebnictvo a dělnictvo při stavbě a nesčíslné množství lidstva kráčeli za třemi velkými umrlčími vozy, před nimiž 31 chlapců neslo jednoduché dřevěné kříže, jedinou ozdobu pro ten společný hrob, než budou vyryta jména všech na společném kamenném pomníku, jenž bude tento poslední odpočinek značiti. U hrobu měl p. profesor a kaplan Oltenský výbornou a dojímavou řeč pohřební, přiměřenou významu toho okamžiku, těšící, smiřující a upokojující, zvláště když z rozkazu a ve jménu ředitelstva ústřední dráhy oznámil, že bude o vdovy a sirotky ženatých a o rodiče svobodných dělníků, kteří přišli v tunelu o život, postaráno, aby netrpěli nouzi nejen nyní ale i příště. Zároveň s tím zavedly ředitelství a časopisy dobrovolné sbírky dobročinných dárků s skvělým výsledkem. Tak je o budoucnost pozůstalých přiměřeně postaráno. —

Poslední práce dokonána!

Pro každého, kdo není šlechetnějším pocitům nepřístupný — a těch je tuším málo — musí býti ta podivuhodná odhodlanost až k smrti dělníků jednoduchých, prostých všeho vyššího vzdělání, úkazem, jenž z kalného života objevuje kvítí jako hvězda spásozvěstná.

Konec řeči, u „hrobu dělníků“ držané, zní:

„Zde odpočívají po tvrdé denní práci, padli na poli cti, padli ve službě celé společnosti lidské, padli pro uskutečnění největší idey tohoto století, pro svobodný obchod. Synové rozličných národů, — Vlachů, Angličanů, Francouzů, Němců, Švýcarů — společné neštěstí Vás uchvátilo při práci pro společný cíl! Nejen že jste v prospěch všech při tvrdě zaslouženém chlebě, jediné co jste měli, zdraví, sílu a život nasadili a — *ztratili*; než, poslední tepnutí Vašeho srdce bylo stisněno, *mučeno pomyšlením* na nemocnou matku, na opuštěné sirotky,

na sešlého otce, jimž všem silná vaše páže chyběti bude. Jedenácte z Vás ztratili život, chtěvše jiné před smrtí zachrániti — získali si tedy právo na dvojnásobnou úctu, na dvojnásobnou vděčnost.“

„Z Vašeho hrobu zní hlas, volající: I my jsme Vám dělali cestu, pečujte o naše ženy a děti. — Ano Vy jste nám učinili cestu, a my budeme pečovat o Vaše ženy a děti, a při tom si srdečně chceme připomenout, co jsme „mozolovité ruce“ povinni a dlužni; chceme srdečně stisknout tuto ruku, kdo koliv se s ní v životě potkáme. Toto předsevzetí si chceme s sebou vziti od Vašeho hrobu, nemohouce Vás lépe cíliti, než cíce a milujíce Vám rovné.“

„Odpočívejte v pokoji, umdlené kosti, Vaše blažené duše nalezli, jak víra Kristova učí, vlast, kde každá zásluha dojde své mzdy.“

Pósel z Prahy svým čtenářům

stranu kalendářů.

Je tu doba, drazí přátelé, kde nám každý den přinese nové zprávy o nových kalendářích; nastává spolu otázka, jak by si měl každý při koupi kalendáře počínati. V mnohých domácnostech je kalendář jedinou knihou, kteráž se za celý rok přes práh dostane. Tu leží obyčejně vedle starobylého snáře na římse, a také se obyčejně od snáře ničím neliší, než svou novostí; obsah bývá tu i tam nevalný. Tato okolnost svědčí, jak důležitá to kniha, a žeby právě nejlacinější kalendáře nejlepšími býti měly, aby řádně na čtenářstvo působily. Že čtenářstvo toto nejčetnější a nejvíce vzdělání mu potřeba; kalendář je tu apoštolem, jehož poslání k tomu směřovati má, by chuť ke čtení vzbudil a občerstvil. Kalendář má dociliti, by člověk knihy se stranící a štítící, knihu si oblíbil. A proto pozorovati sluší na nejlacinějších kalendářích, zdaž jsou prosté, neličené, důvěrné formy, zdaž také obsah zajímavý, přitažlivý. Také musí býti úprava zevnějšku, papíru a tisku přiměřená obsahu a formě, tedy přívětivá, čistá. Nejmenší část *takových kalendářů mívá* ale tyto vlastnosti; mnozí vydava-

telé právě těmto požadavkům pražádné péče nevěnují, a tak vychází množství kalendářů, kteréž pražádnou anebo jen nepatrnou cenu mají. Jest toho litovati, neboť, jak jsme pravili, může dobrý laciný kalendář velmi mnoho působiti mezi lidem, kterýž se jedině k němu obrací, k ničemu jinému důvěru nemaje. Měliť by tedy prodávači kalendářů býti v ohledu tom svědomití; nemělo by jim lhostejno býti, jaké kalendáře prodávají. Dobrým obsahem, formou a úpravou vynikajícím cestu by především raziti měli. Neboť na nich skoro všechno záleží; jaký kalendář schválí, takový se obyčejně kupuje. Prostý venkovan málo se stará, aby za malý peníz dostal také skutečně dobrou věc; jenom když přinese domů kalendář, vše jedno, jaký jest. Patrno tedy, že mravní povinnost zavazuje všechny, kdož prodávání to obstarávají, aby byli třídě obecenstva, kteráž o kalendářích úsudku nemá, na ruku, a dobrým zbožím ji opatřili. Rozprodávači kalendářů bývají obyčejně lidé, kteří dobře vědí, který kalendář zasluhuje přednost před jinými.

Kdo však uznává, že je lépe přidati na dobrou věc několik krejcarů, a kdož touží po knize trvalejší ceny, měl by se obrátiti vždy ke kalendářům, kteréž jsou pro svou vnitřní cenu o něco dražší. Větší vydání přinese většího užitku, a ostatně bývá obyčejně největší vydání přece nejlacinějším.

Z kalendářů, kteréž jsme měli příležitost prohlédnouti, patří *„Národní kalendář,“* jenž letos po prvé u J. Pospíšila vyšel, k první třídě, má také skutečně trvalou cenu, a při tom je nad míru levný. Činíme jej poručena všem, kdož chtějí se opatřiti za 20 kr. stř. dobrou knihou.

K druhé třídě patří *„Českomoravská Pokladnice,“* sestavená p. J. Ohéralem. Výborný to kalendář, jakéhož tu v skutku ještě nebylo. Vydání jest ovšem o něco větší, avšak ohledem obsahu a úpravy velmi levné. A proto na něj pozornost čtenářů svých obracujeme. — *Českomoravská Pokladnice* rovná se duchem svým Poslu z Prahy, a má s ním jeden a týž účel. Jest v skutku bohatou pokladnicí, kterouž se jak vydavatel tak redaktor obecenstvu našemu nad míru zavděčí.

Učitelský sborník, který už svým názvem prozrazuje, *pro koho* hlavně určen jest, vyšel letos v důstojné úpravě a

s bohatým obsahem péči a nákladem redaktora „Školy a Života,“ p. F. J. Řezáče. Nepotřebujeme o něm slov šířiti, podotýkajíce, že jistě nebude scházeti v obydlí pp. duchovních a učitelů. 54 **spisovatelů** společných našich vlastí přispělo k *Sborníku*, a jsou tu v skutku články, kteréž cenou svou překonávají vše, co se v kalendářích podobného směru podávalo. Přejeme Sborníku štěstí od celého srdce, a to tím více, ješto jest čistý výnos určen šlechetnému účelu, totiž ve prospěch *vdov a sirotků* po učitelích. Jsme přesvědčeni, že nejen učitelé, než i *obce* kalendář tento si zjednají. —

O ostatních odporučení hodných příště se zmíníme.

Kalendářů českých vychází nyní přes dvacet. Zaopatří-li se vždy z dvaceti sousedů každý jiným kalendářem, přijde najednou do obce dvacet nových knih, kteréž jsou pravá zápůjční knihovna. Mohouť jíti z ručky do ručky, tak že každý přečte za zimu všechny, při čemž se též přesvědčí, který se mu nejlépe hodí, a toho se pak příště přidrží. Přesvědčí se ale také, který kalendář je bez ceny a tomu pak výhost dá, a výhost dáti povinen jest; neboť kalendář, byť by sebe levnější byl, může býti přece dobrý, a to proto, že se ve velikém množství tiskne, a že se tedy větší výloha za dobrý obsah učiniti může. Při tom však si tu a tam bez svědomí počínají, šetříce málo slušných ohledů i co do článků i co do obrázků. Mnohý obrázek mohl by skutečně všechno jiné představovati, jenom to ne, co představovati má, a hodí se k textu v skutku jako pěst na oko. Mnohé obrázky představovaly před desíti roky Petra, dnes představují Pavla, a co za pět let představovati budou, to jen nebe ví. Nehodná to špekulace. Takové obrázky se pak skutečně desateronásob vyplácejí — na útraty čtenářstva. Nemá to být. —

Ještě slovo chceme podotknouti. Dobré kalendáře by se neměly ničiti. Hodí se dobře do knihoven, ba mohou se státi prvním základem obecné nebo školní knihovny. —

Prozatím tedy tolik o kalendářích, příště více.

Slovo na konci školního roku na průmyslové škole v Praze.

Fk. Dne 8. března t. r. zahájena jest byla slavným a důstojným způsobem česká průmyslová škola, o jejíž významu a důležitosti jsme se už tehdá obšírně zmínili. Zbývá nám, abychom na konci prvního školního roku dřevnější zprávu svou doplnili, a jmenovitě o rozličných nabytých zkušenostech a mnohonásobných snahách promluvili. Povězme nejprvé, jak jsou jinde průmyslové školy zřízeny, a jaká péče se tam řemeslníkům a jich vzdělání věnuje.

Všude považuje se jadrné, průmyslové vzdělání za mocné stavidlo proti množícímu se proletářství, proti chudobě. Neboť jisto jest, že dobývání statků nic jiného není, než boj člověka s přírodními silami, s přírodou. K vítězství v boji tom jest řádné přípravy, řádného otužení, vytrvalosti a nezlomné vůle třeba. Nepřítele svého dobře znáti jest, a pak jistě boj se k prospěchu obráti; a síly přírodní v tom ohledu za nepřátelské, člověku odporující považovati dlužno, i vidí se, že silou otuženou snadno jest zmocniti se jich a v poddanost je přivésti, aby sloužily pod jhem člověku a jeho potřebám. Způsobem tímto zaopatřili si mužové, kteří se časně k tomu obrátili, aby vynálezků vědy k účelům průmyslovým použili, velikého množství statků; věda, její pátrání a výsledky těch pátrání daly silám a jejich vynasnažení řádného směru, tak že se dobrého výsledku minouti nemohli. Znajíce dobře co spracovati, a spracováním potřebám lidským lépe přiměřiti chtěli; znajíce dále prostředky, pomocí kterýchž bylo jim snadno práci tu vykonati: povznesli se v krátkém čase nad spoludruhy své, kteří málo si pokroku všímali, přilnuvše s silou neodolatelnou k starobylým zvykům a způsobům. Kdo pružného ducha byl, kdo pružnosti tou nad lenosti, setrvačnosti zvítěziv, nových nálezů užíti uměl a dovedl, ten dobře pochodil a spoludruhy své daleko za sebou nechal. Ten následkem toho, že dobře pochodil, vždy k novým věcem zřetel obracetí mohl, vždy snadnějším a jednodušším způsobem k práci se měl, a tak snadným a jednoduchým způsobem vyroboval, a *nemaje dostatečného* zápasu od jiných, sám vládu nad cenou pro-

vozoval. Tím se stalo, že se jmění soustřeďovalo pořád více a více v rukou jednotlivců, a proto vzniklo obávání, jakoby průmysl nebyl dobrodějcem, než okradačem celku, obecenstva. V jistém ohledu byla v obávání tom pravda, avšak omylem přičítáno to průmyslu, co přirozeným způsobem v okolnostech, v nehnutosti našich řemeslníků leželo. Všude, kdekoliv silný nad slabým vítězí, spojují se slabí, aby silnému odpor postavili; jen zde toho zanedbáno.

Patrno tedy, že průmyslu křivda se stala. Kde celá země průmyslná, tam se tak lehce státi nemůže, aby jen jednotlivci bohatli; tam se blahobyt stejně na všechny poděluje. Z toho jde, že k tomu má a musí býti pracováno, aby se stavu toho došlo, aby se vyplnila slova slavného národního hospodáře, Droze: „Když, putujíce některou zemí, uvidíte příbytky mizerné, do nichž vzduch a světlo vnikají toliko úzkými děrami, a jichž vnitřek obsahuje jen nábytek neohrabaný; když ve městech rovněž jako po kraji potkáte plno lidí bídně ošacených, majících sotva, čím by se uživili; pak, byťby se Vám i pravilo, že v každém kraji této země je více rodin bohatých, a že kniže má zlata v hojnosti, usuďte bez rozvahy, že jest to země chudá. Přijdete-li pak do jiné, kdež jsou domy pohodlné, opatřené úhledným nábytkem, kde potrava i oděv rolníkův ukazují, že dobývají výživu svou dosti snadně, nepoptávejte se mnoho, zdali země ta jest bohatá; neboť máte důkazy toho před očima.“

Droze vylíčil zde krátkými slovy stav dvou zemí — chudé a bohaté. Chudoba první povstala jistě tím, že zde byly vědomosti monopolem, vlastnictvím jednotlivců. Tito dostavše od **vědy** výbornou zbraň, mohli se ovšem pustiti do boje se silami přírodními, kdež je vítězství očekávalo. V druhé zemi byl ale stav přirozený — dobrodiní vědy prostíralo a rozšiřovalo se stejnou měrou, tak že všem bylo lze, z dobrodiní toho těžiti. Jako když se všem stromům stejné půdy, stejné potravy dostává, vyrůstá řádný les, tak bylo zde.

Vyjadřme se krátce: V zemi první byla temnota, kdežto v druhé zářilo slunce osvěty, kteréž teplem svým rozhřálo a k roztání přivedlo všechna pouta ledová, kteráž *cílému, jarému životu v cestě byla.* V této zemi byla věda jměním obecným,

nebyla obmezená, upoutaná, aniž se nalezala jen v rukou některých. V první zemi ponechali jí talár a ona jako stařec pohybovala se krokem těžkopádným, v druhé byla jarým mužem, kterýž proutkem svým život na všech stranách probouzel, do všech mysli život vléval.

Nuže, snažení nové doby směřuje k tomu, aby se věda stala majetkem všech, anebo abychom užili fráse otřepané už, aby s kathedry v život vešla. Tím se chce pomoci obecnému blahobytu, a nemýlíme-li se, pomůže se mu. Patrno, jakou úlohu má především škola průmyslová. Máť býti studní, z které by každému volno bylo čerpati vědomosti. Vizme, jak k této stránce průmyslových škol prohlížejí ve Francii, v Belgii a jinde.

Prof. Kořistka, jenž roku 1853 cestoval na státní útraty po Německu, Francii, Belgii a Anglii, aby ohledal tamnější stav škol, podává následující zprávu:

Ku vzdělání dělníků a živnostníků vůbec jest ve Francouzích a zejména v Paříži veliký počet ústavů, z nichž opíšu ty, kteréž jsem měl příležitost ohledati.

1) *Obecní školy pro kreslení* (les écoles communales du dessin). Každá z dvanácti částí (arrondissements) Paříže má jednu takovou školu, kdež se učí kreslení při řemeslech a živnostech vůbec potřebnému. Žáci učí se dávati předměty na papír a vládnouti tužkou jak od ruky tak podle pravítka.

2) Školy národní a speciální pro kreslení, mathematiku, architekturu ohledem na živnosti a řemesla (les écoles nationales et speciales du dessin, de mathematique, d' architecture etc. appliquées aux arts industrielles). Účel: Vyučování těch, kdož se stavitelství nebo hlavně výtvorným (plastickým) živnostem věnují, tedy polírů, kameníků atd., konečně i těch, kdož se připravují pro řezbářskou a malířskou školu. — Škola tato stojí na vyšším stanovisku než obyčejná řemeslnická škola, ač se nemůže zváti školou uměleckou. Navštěvují ji, kdož v spomenutých školách pro kreslení zvláštní vlohy objevili. Založena byla už roku 1766, jest pod vedením ředitele (nyní Bellota) a nalezá se v domě velmi prostranném (v rue de l' école medicins č. 5). Obsahuje, mimo prostranné a výborně zřízené síně *ku kreslení*, také krásnou sbírku gypsových modelů a jiných *předmětů ku kreslení*. — Přijímají se do ní mladí lidé s po-

lnou základní předpravou, kteří ještě 15. rok nepřesáhli.
ná tabulka obsahuje vyučovací plán, jejž jsem z doru-
mi programu sestavil.

Předměty vyučování.	Praktická cvičení dopoledne od 8–12 h.	Theoretické učení odpoledne od 7–9 h.
	Týdně	Týdně
athematika (logar. trigonomet.) 4 profesoři.	2krát.	2krát.
reslení (figury, zvířata, květiny ornamenty). 4 profesoři.	1nou.	1nou.
onstruování (mašin a architekrní). 2 profesoři.	—	2krát.
omposice ornamentů. 1 profesor.	—	2krát.
ulptura. 3 profesoři.	3krát.	3krát.
reslení a skulptura podle antik.	6krát.	6krát.

áci se nerozdělují v třídy, než každý se obírá tím, co
zdá pro účely jeho býti prospěšné a potřebné. Je zde
fesorů zaměstnáno. Žáků bývá někdy nad tisíc; škola
je se od státu a stojí pod dohledem ministra vnitřních
stí; mnozí ji používají za předpravu pro vlastní uměakademii Pařížskou.

što se prostor tohoto svazku chýlí ke konci, přestáčlánku tom, odkazujíce čtenáře své na příští pokrakdež pojednáno bude o velkolepém ústavě Pařížském
ém „conservatoire des arts et metiers," jejž nazývají
zi „universitou dělníků." Na ústavě tom vyučují a vyslavní mužové, jako: Boussingault, Payen, Peligot,
, *Morin (generál a ředitel)*, Pouillet, Olivier atd. —

Kronika našich dnů.

1. Původní listy z venkova.

Z Považí na Slovensku, dne 12. augustu.

[K †] Milý Posle z Prahy! stěžuješ si, že Tě ještě žádný Slovák přátelskou nepozdravil řečí. Avšak, drahý příteli, při žalobě své zapomínáš na hlavní věc, totiž to, že Tě nemohli přivítati, u nichž se svým milým poselstvím jsi se nezastavil, aniž jim věděti dal, že se proto na dalekou cestu po sesterských vlastech česko-slovanských vydáváš, abys připravoval cestu k blahobytu vedoucí a naučil krajany své umění, jimžby stav svůj prospěšně změniti mohli. Ovšem jsi se jakožto zdvořilý člověk dal všem v novinách oznámiti, a vyslovils zřejmě směr svůj; dočtli jsme se o tom, co hodláš přinášeti, jak pomáhati, osvětlovati, raditi a varovati; ale kdože Ti to na pouhé slovo uvěřiti mohl, an jsi i Ty, jako všickni Tvoji předchůdcové, za Svůj „kunšt“ napřed odměnu (?) několikazlatovou žádal? Ovšem žes byl ve svém požadování skromný; avšak i skromné Tvé požadování dostačilo, že jsme dvéře domů svých před Tebou uzavřeli. Nebo musíš věděti, že nás „Slováky“ nic tak nepostraší, jako slovíčko: *dej!* byť bychom i znali s jistotou, že za jedno *dej!* dostaneme sto *tu máš!* jelikož bychom i tu mysleli, že se nám, jako za zlopověstné předmarcové doby bude dávat holemi. — I mně samému — musím se Ti upřímně vyznati — se tak vedlo. Ač jsem zajisté i o Tvém milém poselství ze „Slov. Novin“ mnoho pěkného doslechl, ač mi Tě i „Lumír“ odporoučel, a hodnověrná „Živa“ velmi chválila: přece jsem se jen z těžka k tomu nakloniti dal, abych Ti místa v domě svém popřál, mysle sobě: vždyť máš, člověče, už tolik časopisů, že často ani nevíš, který prve čísti máš, a potom ani neznáš, čiby to i v skutku něco pro Tebe stálo, ať se nejednou mnohé věci chválí, které všeho *jiného* než chvály zasluhují. Až když se mi i samé pozvání *Tvé před* oči dostalo: neváhal jsem více své obydlí poho-

ku Ti otevřiti *). Když jsi pak už jednou do mé jizby upil, tuť jsem pravda na první pohled z očí Tvých Ti čiže musiš býti duše upřímná, která každému, zvlášť lidu mu, ze srdce vše dobré přeje **). Nebo řeči Tvé — věř že Ti nepochlebuji — jsou řeči více důvěrného a spolu ieného přítele a moudrého rádce, než zištného, jen na ce a dary špekulujícího posla, a při tom tak libezné, upří- a srdečné, že jim člověk rád naslouchá i tehdy, když potřeby i žehřeš, tresceš a napomínáš ***). A proto já z celé duše své vítám na Slovenské půdě, přeje Ti ze e: abys byl všude, kdekoli se octneš, vítaným hostem a telem spících k životu novému. O, bys spolu nikdy se ným pěvcem „Slávy Dcery“ nad nevděčností a zarputilostí du slovanského, nepoznavšího den navštívení svého, ne- el naříkali:

„K jakémuže ústí na sirotčím
Člunku tom můj život přijechá?
Nikde pokoj, nikde útěcha,
Břeh se terhá se mnou, kam jen kročím.

Národ můj jest zarputilý otčím
A vlasť nepříznivá macecha:
Proto, jako syn, jenž zanechá
Rodičů, po světě se točím;“ —

ž bys mohl při skončené pouti své, s dobrým povědomím omitě vykonané ulohy své, ústy Páně říci: „*já jsem oslavil* (*Bože*) *na zemi, dílo jsem vykonal, kteréž jsi mi dal, h činil. Oznámil jsem jméno Tvé lidem, kteréž jsi mi A nyní poznali, že všecky věci, kteréž jsi mi dal, od jsou. Nebo slova, kteréž jsi mi dal, dal jsem jim, a je přijali* (Jan 17, 3.).

Poněvadž ale od „posla“ po širém světě chodícího zvěsvět vším právem rozličné, milé novinky očekává: co že milý posle, poviš svým krajanům, ptávajícím se Tě, co

*) Kýž by zde zůstal kořen, z něhož by vyrazil řádný kmen! *Red.*
**) Takoví jsme všichni, k tomu snahy naše směřují! Red.
***) *Jsou-li v skutku taková, tu bohdá řádně působiti budou!* Red.

nového na Slovensku? — Ach bojím se už napřed, že věren jsa své upřímné přirozenosti, vypravíš svým všecku tu tělesnou a duchovní bídu, malátnost ducha, ospalost mysli a trestuhodnou nevšímavost věcí hluboce do života sáhajících, kterouž jsi trpce mezi námi zakusil. Obávám se, že jim asi takto vypravovati počneš: „Milí přátelé, Vy chcete něco nového o Slovensku slyšeti, co by Vás potěšilo, co by zvědavou duši Vaši mile uspokojilo; ale žel Bohu! já tam málo nového, alespoň málo takového viděl a slyšel, co by jen za povídání, tím méně za následování hodnou věc stálo. Je-li, milí bratří Češi a Moravané, u nás s německými školami neprám dobře, vyhlíží to tam na mnoze ještě mnohem hůř a někde docela zle. Jako víte, já, podlé úřadu svého, všude zvlášť do škol vkročím, jelikož dobré vychovávání mládeže považuji za první a nejmocnější základ budoucího blaha a rozkvětu národu. Když jsem tedy přišel na „Slovensko," prvé mé bylo, že jsem všude především vesnické školy navštívil, abych tak ze způsobu vyučování dítek na dobré neb zlé smýšlení celé obce zavírati mohl. A tu se stalo, že chodě z dědiny do dědiny od počátku dubna až po nynějšku, darmo se ve školách po žácích poptával; nikde nebylo po nich ani slychu ani chýru. Školy jsem často našel i dost prostranné; avšak místo kathedry a učitele stál nějaký smradlavý sud na předku, místo žáků a žákyň byly rozházeny po stolicích hrnce, trojnožky a špinavé mísy; místo knih byla tu nahromaděna tráva pro dobytek, místo papíru a černidla byly rozmetány bílé (vlastně černé) šaty; přitom byla dlažka blátem nejméně na tři palce zanesená a stěny s podlahou tak pavučinami a plesninou zatáhnuté, jako bývá žofinský sál v Praze před skvostným nějakovým tanečním plesem věncemi otočen. Co vida, zhrozil jsem se a často ani vlastním očím svým nevěřil, že bych se nacházel ve vychovatelně naděje plné mládeže, nýbrž v nějakové haraburdírně neřádného lajdáka. A proto utíkaje ze smradlavé mučírny té, prvního, jehož jsem postřetel se úsilně poptával: byl-li jsem v skutku ve škole aneb v tmavé nějakové komoře? Který i obyčejně, považuje mne za Bůh ví jakého nevědomce, odkurdesa (?) nebo blázna, se smíchem mi odpovídal: a kde *pak byste jinde* než v škole byl býval, vždyť jste snad ví-

ěl ta velká okna a vnitřku lavice a štoky? — I ovšem, od-
ovím já, ale okna bez skla a stolice bez žáků! — A či ne-
íte, že je už jaro? — Co pak jaro má do školy? odvětím
á. Že co? — byla obyčejná odpověď — poznať věru, že mu-
íte být buď cizozemec, aneb Talián *) — či nevíte, že od po-
átku vesna až do konce jeseně žáci do školy nechodí? —
o! vykřiknu já v podivení, žeby za ten celý čas děti vaše
kolu nenavštěvovaly? — I ano — což se tomu divíte? I
dože by nám pak husy, ovce, ušípané, krávy, voly atd. pásl?
— Pastýř obecní! Vždyť vy přemilého pána Boha — dím já
— tím ducha svých dítek usmrcujete? — Ha! ha! ha! — byla
dpověď — ba přítelinku můj, tedy bychom usmrcovali statek
áš a dítky naše, kdybychom je místo pasení do školy posý-
ali, nebo bychom i s dobytkem svým zhynouli. — I to by bylo
épe, nežli by měla duše vaše i dítek vašich zahynouti; či
evíte, co praví Ježiš? To, „že co jest platno člověku, by vše-
ken svět získal, své pak duši uškodil?“ aneb: „Kterou dá-
lověk odměnu za duši svou?“ (Mat. 16, 26.) A potom, vždyť
y proto ještě statek váš hladem nemusel pojíti, kdybyste ho
ísto dítek, které se při tom nejen zanedbávají, ale i zlým
byčejům a mravům, lenošství a neznabožství přiučují, obecnému
astýři svěřili! — I jděte mi s vaším obecným pastýřem! — i
án služný nám totéž vždy hude, a nás i pokutovat hrozí, ne-
ičiníme-li tak; ale to u nás ven koncem nejde. Nebo kdože
ude toho obecného pastýře platit? my chudobní lidé nejsme
to; a kdybysme i byli v stavě jednoho, nejsme v stavě 20,
0—40 i více platiti. To je celkem jiné na dolních Uhrách,
de jsou všecky pasínky v jednom kuse, a jiné u nás, kde se
aše pasínky mezi rolemi, loukami a houštěmi nalezají, a kde
usí každý svou kravičku na provázku pást. Ale vy snad,
ako p. služný (okresní představený) řeknete: nu! a dejme
mu, žeby i dítky vaše v skutku museli ten dobytek pást:
i přece nemohou od 10té do 2hé po poledni školu navštěvo-
ať, i byť by se nic novému nepřiučili, jen to, co už znají, si
pětovaly a od pana učitele nějaké mravné napomenutí vzaly?
— Ale kdože by mohl být tak nemilosrdný, aby je tak trápiti

*) Talian *tolik, co sprosták. Pos. dopis.*

mohl? potom nač jim toho? však my z nich nechcemo mí samých kněžů a mudrců, nýbrž jen sprostých sedláků; a když sme my mohli se bez toho obejíť, proč by i oni ne? — Nynější svět více známostí, přítelku, žádá, než předešlý. — Ano, vskočil mi do řeči, aby mohl lépe klamať — o jdíte mi s vaší známostí, z toho pro nás nic dobrého nevykvěte. Dokud svět byl tak sprostý, jako my včil, dotud bylo dobře na světě; od kedy ale moudří, vše jde v něm naopak — zle; od tedy se šibalství, klam a tak i bída rozmáhá — a no, u těch, kteří se klamati dají; vy však máte si takovou známost osvojit, aby vás nikdo oklamati nemohl; vy máte s duchem času kráčet — při kterém slovu obyčejně sedlák namrzený po své práci šel, zanechaje mne trudným myšlenkám. Které abych rozehnal, šel jsem obyčejně za ves po pasínkách školáky shledávat: a tu jsem je najednou na jedné hromadě shromážděné při svém dobytku nalezl. I naslouchaje jejich oplzlým řečem, a pozoruje jejich převrácené mravy a obyčeje, s vnitřní opravdovou bolestí jsem poznal tu hroznou duchovní zkázu, kterou zanedbávání školy působí. Ach Bože! milí krajané, ta byste měli být, abyste poznali, jak hrozný a do nebe volající hřích jest to, více milovati dobytek, než vlastní dítky. Ti malí pasáci vám tak láli, jako starý, dvě kapitulace vyslouživí husar; oni vám tak oplzlé řeči mluvili, že by je sotvy který veřejný smilník předstihnouti v slavě byl býval; oni vám tak nemravně, bohurúhavě se chovali, že se mi, ač jsem už starý vandrovník, zakusivší mnoho nemilého, až v žaludku vše obracelo, a vlasy dubkem vstávaly. A tu jsem se často nemohl zdržet slz, abych nezahořekoval s pěvcem Slávy Dcery. Kdo dá z toho počet před Bohem? — Tu jsem poznal pravdivost výpovědi Lutherovy, „že bez škol se stanou lidé medvědy a vlky.“

A nyní už, milí krajané, snad porozumíte: co to znamená lajícím jazykem vyučovat? — O způsobu však samého vyučování mládeže a celém vnitřním zřízení škol, an jsem ještě posud nikde, pro prázdniny předletní, vyučování přítomen býti nemohl, nemohu vám na jen čas nic jistého říci; budu-li však *na potom* tak šťastný, neopomenu vám později i o tom něco *vypravovati*. Z výš podotknutého však už napřed uzírati mů-

toto, že to též máte lépe vyhlížeti bude, jak samé prázdniny; nyní vám jen tolik říci mohu, že se na celém „Slovensku“ asi tolik reálek nachází, jako u nás bílých havranů *), posud, při všem mém dosti pečlivém hledání, mohl jsem jen jedinou „v Žilině“ v Trenčanské stolici spatřiti; slyšel jsem sice, že se už i druhá, kdesi v „Revauci“ v Gemerské stolice od více let klije, avšak dosud se vylíhnouti nemohla; a kdy se to ještě stane, Bůh ví! A přece jsou tam i dost lidnatá, průmyslových škol na nejvýš potřebná města a městečka; je tam v Nitransku: pověstná z bojů dobrovolnických Myjava; v Liptově; sv. Mikuláš; v Spiši: Levoče; ve Zvoleně: B. Bystřice, Zvolen; v Hontě: B. Štávnice; v Novohradě: Lučenec a Darmoty; v Gemeru a M. Hontě: Rimavská Sobota, Revauce, a na dolní zemi: Čaba, Sarvaš, Kombiš Nišedhaz a jiné mnohé lidnaté, slovenské obce, které by všecky nejen dobře vydržeti, ale i dobře potřebovati mohli k pozdvihnutí svého dobrobytu „reálky.“ Ale Slováci, jakoši si toho nevšímají snad proto, že jsouce daleko na zad za Čechy a Moravany v průmyslu, kupectví, řemeslech a hospodárství, jen starou notu hudou. O čem však, bude-li vám milé, neskůr si pohovoříme. **)

2. Listy z Prahy a o Praze.

Josef Ladislav Jandera,

c. k. profesor mathematiky na universitě Pražské, doktor filosofie, císařský rada, rektor magnificus, rytíř řádu Fraut. Josefa, úd král. učené společnosti atd. atd.,

nar. 18. února 1776, † 27. července 1857.

Veliký dav lidí táhl se 29. července od Strahova Malou stranou k Újezdské bráně — byl slavný pohřeb, a množství toto provázelo muže na poslední cestě, jakýž se zřídka objevuje mezi námi: starého profesora Janderu. Kdož by v Čechách neznal proslulé jméno toto; vždyť každé město, ba snad

*) Ostatně, velectěný Pane, nejsou reálky ještě všechno. *Dobře zřízené* národní a řemeslnické (opakovací) školy — to jest to hlavní, pro život vyžadované! *Red.*

**) *Srdečné díky! Pište často!* Co si přejete, zařídíme. Red.

každá vesnička může se vykázat aspoň jedním žákem Janderovým, a nemáme krajana jiného, jehož jmeno by bylo po Čechách tak zdomácnělo. Více než půl století účinkoval Jandera co profesor mathematiky na filosofické fakultě v Praze, a tato dlouhá, dlouhá leta více než 20 tisíc mladých mužů oné vážné vědě vyučoval; slovem: kdo posledních padesáte let po skončených šesti latinských školách tak zvanou filosofii v Praze studoval, jest Janderův žák; a kdyby tak všickni bývalí žáci ku pohřbu svého nezapomenutelného učitele byli se dostaviti mohli, aby mu poslední úctu prokázali, jací zástupové by byli zaplavili ulice, kudy se průvod ubíral, jaký pohled by byl na shromážděné žáctvo toto: starci, mužové a mladíci, otcové a syni, dědové a vnukové by se míhali v pestré směsici a před zrakem.

Mnozí by musili z hrobů přijít k slavnosti té! Nejvyšší hodnostáři a můžové vysoce postavení spolu s lidmi ze stavu nejnižších by tvořili tento valný zástup — všickni žáci *tohoto jediného.* Je-li vysoké stáří už samo sebou úcty a vážnosti hodno, čím více toho zasluhuje kmet, jenž celý život svůj mládeži věnovav, v horlivém a plodném vyučování sestárnul; jakož bezohledná spravedlivost s lidskostí spojená přísloviu se stala, a který si už v mladém věku místo vydobyl na prvním učilišti vlasti své — na universitě, kdež od oné doby zastával úřad profesorský vzorně a neunavně až na několik dnů před smrtí svou!?

Tento slavný krajan náš narodil se 10. února 1776 v městě Hořicích z rodu čistě českého; latinské školy studoval v Hradci Králové, načež do Prahy se odebral, a tam, vstoupiv do řádu premonstratův, 1802 slib klášterní složil. Za rok stal se supplentem a asistentem u profesora *Vydry*, a když tento ve dvou letech umřel, byl náš Jandera co řádný profesor mathematiky (r. 1805) na jeho místo dosazen, kteréž místo podržel až na konec života. Zde přednášel vědu svou v „logice“ koleji rok do roka as 400 posluchačů silné; hlas jeho byl silný, příjemný a do všech koutů velikého sálu stejně srozumitelně vnikající. Při tom byl způsob jeho vyučování tak přiměřený, výklad tak jasný a pochopitelný, všech *zteměujících* přídavků prostý, slovem: tak pedagogický a prak-

cký, že přednášenou látku musel porozumět a pochopit každý. ož divu, když ku konci roku od posluchačů svých přece čeo žádal? K tomu měl právo, a jejich to byla povinnost; emohli mít lepší příležitosti, aby se předmětu svému snadně aučili, než u Jandery. Že pak malá menšina při zkoušce obstála, nebyla vina jeho, alebrž vina mladíků, kteří předně, ajsouce takové vědě uvykli, dlouho se do ní vpravit nechtěli, kterým za druhé, přišli-li z venkova, Praha se tak zalíbila, e kolej stranou a studium ladem nechávali. Takoví že *pro-adávali*, byl Jandera sem tam za velmi přísného a nešetr-ého rozkřičen; však bylo-li kdy cos nepravého o Janderovi oběhu, je to tato věc; byltť on vtělená dobrota, lidumilný a ákkého srdce člověk; měl s každým mladým nahlídnutí, viděl-li, že jen trochu se chápe. Jinak nemohla svědomitost ho tomu připustit, by posluchačům pravým ukřivděno a oni vní učiněni byli nedbalým, aneb na jinou stranu se obrace-ím. Při zkouškách jednal vždy spravedlivě, a klasifikoval o hedlivém uvážení vždy podle zásluh, nedada se nižádnými dlejšími okolnostmi neb ohledy říditi. Učinil-li kdo zkoušce ádost, vyšel; naopak-li, propadl, ať byl syn či chtěl, ať byl Janderou sám osobně znám nebo nic. Toto byla vlastně ndorova rozhlášená přísnost: nic jiného než nestrannost a pravedlnost, svědomitost. Dobře by bylo, kdyby každý, na hož slově záleží, podobnou svědomitou přísnost měl!

Na vzdor rozkřičenosti nastupovali četní jeho žáci studie niversitní, a Janderovi dostalo se potěšení a odměny pro uči-le zajisté nenepatrné, že viděl, jak bývalí jeho žáci čestná ísta v oboru vědy a života zaujímají a i nejdůležitější a nej-yšší úřady v státu i církvi zastávají.

Co spisovatel vystoupil Jandera s česky sepsanou arith-etikou, kterou už profesor Vydra připravoval. Dále vydal ndera jeden latinský a jeden německý důkladný spis o ji-ých částích z mathematiky. Mimo to podal velmi dobrý po-o panství Miletínského u Hořic, a sbíral pilně material ku onice rodinného města svého.

Roku 1828 volili jej kolegové jeho universitní, na důkaz ěry a vážnosti, kterou u nich požíval, za rektora magni-a *staroslavné university naší*.

Roku 1835 slavil třicetileté jubileum; při tom byli zásluhy jeho uznány i na trůně, a co výraz tohoto uznání obdržel tenkrát profesor Jandera titul císařského rady a velkou civilní záslužní medalii.

Roku 1849 při všeobecné reorganisaci všech ústavů vyučovacích změnila i fakulta, na které Jandera přednášel, úlohu svou; přestala být pouhou přípravnou k jiným universitním studiím, nýbrž byla v stejném pořadí s jinými fakultami učiněna ústavem k vzdělání učitelů na vyšší školy.

Od této doby přednášel Jandera pro kandidaty gymnasiální profesury a filosofického doktoratu, tak že se arciť množství posluchačů od onoho času náramně ztenčilo.

Rozmanitými osudy a událostmi Janderův život naplněn není; co tichý potůček, krajinu zúrodňující a okrašlující plynulo žití jeho v pokoji až do nejvyššího stáří, kteréž mu bylo na konec čtvernásobně oslazeno; slavil brzo za sebou čtyry památné dni, vzácné zajisté a krásné, totiž čtyry po *desátiletá jubilea*: jubileum složení slibu klášterního, jubileum vysvěcení na kněze, jubileum doktorské, a jubileum profesorské. Poslední bylo nejslavnější, an je universita sama důstojnému údu svému byla připravila. Bylo to 2. února 1855, právě v ten den, na kterémž před 50 lety prvé co řádný profesor na universitě vystoupil. Slavnost odbývána byla ve veliké síni Karolínské, jež lidmi každého stáří a stavu takměř přeplněna byla. Filosofická kolej profesorů podala ctihodnému jubilaru spolu s nejvřelejším přáním latinskou adresu, skvostně a uměle vyvedenou. J. Eminenc arcibiskup-kardinal jmenoval jej konsistorialním radou, a císař pán v milostivém uznání výtečného 50letého úřadování udělil mu rytířství řádu Františka Josefa.

Vzdor svého vysokého stáří neupustil Jandera od svých přednášek; dlouhá léta, co se naň Pražané pamatují, trval pak vždy stejným a takměř se neměnil; celou chuť k živobytí a jarost smýšlení zachoval. Posadilať též proto kolej do adresy významný predikát: *Seni nunquam senescenti*, t. j. starci nikdy nestárnoucímu; prostou, ušlechtilou povahu svou *podržel* na vždy; nikdy se nestal, jak to často ve vysokém *stáří bývá*, mrzutým a žitím přesyceným; co se v životě dá

šeho si pilně všímal, noviny čítal a na všem živého účastenství měl; čilost jeho v tak vysokém stáří byla v pravdě pozoruhodná; v obcování s jinými byl vlídnost a přívětivost sama; postavy byl malé a z oka jeho dobrotivost zářila; vždy byl milovníkem ovoce a zvláště třešní — byl z třešňového kraje, a s chutí a mnoho kouřil.

Tak ještě po jubileu více než 2 leta na kathedru vystupoval, nemoha se nikterak od přednášení rozloučit; říkával: „*z kathedry do hrobu*,“ a tak mu to bylo i souzeno. Ku konci druhého běhu 1857 počala se ho všeobecná slabost zmocňovati, až 27. července 1857 skonal.

Smrt jeho, ač byl přes 80 let, velmi překvapila; na všech stranách se mluvilo o této události; všude se jevily známky obličeného soucitu. Při pohřbu pak, 29. července, se účastenství toto v množství doprovázejících osvědčilo.

Tak byl pochován stařičký profesor, a odpočívá tam na hřbitově Malostranském od svého úřadu učitelského. Z paměti žáků svých však, a všech, kdož ho znali, nevymizí.

Jandera byl učitel v nejkrásnějším a nejčestnějším smyslu slova; hlavou i srdcem věnoval se povolání svému; jeho učenost, skromnost, bodrá, ušlechtilá mysl, rázná mužná povaha, zvělé nadání učitelské, vysoké a důležité postavení jeho; to vše spojeno s jeho zásluhami a ctihodným, zřídka se objevujícím stářím; to jsou slavné rysy k obrazu *profesora Jandery*, obrazu, jakýž se už dávno ve vědomí národa utvořil; a jak on sám při svém posledním jubileu u radostném unešení k vlastenské studující mládeži mluvě, ji na sebe poukazoval a k pilnému snažení a uvědoměnému plnění krásných povinností svých vzbuzoval; tak to ještě jednou činíme my, předvedše obrázek tento před oči krajanův. Dejž Bůh, by se mužové takovi často objevovali mezi námi; jsouť naší chloubou! Nám k nám náleží, zásluhy a cenu jejich uznat a památku na ně ku vzbuzení nás samých zachovat. Pročež slavná nám budiž památka jeho! *(Dok.)*

Hovorna a Poptávárna.

Pan Lg. v K. v Krajině. Naše srdečné pozdravení a díky za poslaný první svazek, kterýž hned nastoupil cestu do Uher. Daleko vás vítr zanesl! Budeme čekati od Vás zajímavé zprávy. — Přijdete-li do B., pozdravujte známé.

Pan A. N. v T. na Mor. Odesýláme o 3 výtisky více, abychom přání Vašemu vyhověli. — Jen neustaňte!

Pan M. D. v N. S. Že Posel vyhověl žádostem a očekávání Vašemu, velmi nás potěšilo. Přičiníme se, aby přinášel v tobolce své pořád zajímavější a zábavnější věci. Račte též něčím přispěti, péro Vaše výborné jest k nakreslení věcí, o nichž jste se zmínil. Smíme tedy očekávati?

Pan Dr. v O. Jedna z cedulek byla v 5. sv., ostatní nehodí se pro veřejnost, ač důležité věci obsahují. Dobré zprávy z Vaší krajiny anebo kratší článečky o obecných věcech, o našich venkovských obcích atd. byly by nám vítány. — Zaslané odevzdali jsme hned tehdá na místo, dostal jste odpověď?

Pan V. Ch. z K. u J. Že se svazečky na poště ztratily, utrpěli jsme škodu 1 zl. 46 kr. stř. Do K., kamž prý omylem zaslány byly, jak jste udal, psali jsme, nedáno nám ale odpovědi.

Pan J. E. K. v S. u M. B. Něco bylo už v pátém svazku, ostatní bude brzo následovat. Račte jen ve zprávách svých k jádru prohlédati, povrchnosti mnoho si nevšímaje. — Řádky Vaše nás potěšili.

Pan D. M. v L. Jedno z Vašich posledních psaní bylo plno dobrých myšlének. Jen škoda, že jste některou řádně neprovedl. Jsou to vše důležité věci, o nichž jste se zmínil, a jakožto muž zkušený mnoho dobrého byste o nich pověděti mohl, co by skutečně pomohlo. Slíbil jste, že později psáti budete — nuže pište tedy, aby kus pole, kterýž jsme pro Vás v důvěře ponechali, ladem neležel. Použijte pramenů, kteréž jste udal, ale neváhejte. — Srdečný pozdrav!

Pan ...dba. Nestarejte se, však přijde něco. Všem a všemu nelze najednou vyhověti. Za Vaše blahopřání vřelé díky. Jenom také trochu pomozte, aby se vyplnilo co přejete. Holá slova — ač krásná a vřelá — nepomáhají vždy, a my nepřijímáme vždy a od každého dobrou vůli za skutek. — Vaše péro věru je k tomu stvořeno, aby výborně psalo! Budeme čekat, až se ozve postilion z Vaší strany, veza hodné balíky Poslu do tobolky. — Nelenujte, aby Vás dřímota nezastihla!

Pan Š. v M. B. Jak vidíte, nezbylo na dopis místa. Oč jste žádal, dostalo se nám až později do ruky — a tu bylo už pozdě. Byl jste už za hory a doly; od těch dob nevíme, zda jste na živě či nic. — Panské sliby...

Pan J. G. v P. A což Vy, pane audiate! Třikrát jsme už psali a vždy marně. — Daleká cesta, marné volání!

Pan Z. v K. n. O. Ještě pořád nic? K šlaku, kdy pak? Nejde Vám na rozum, že s toužebností čekáme?

Dobrému neznámému. Ruku Vám tiskneme! Rozumíme si! Jak to, že vše vůkol Vás spí? Jediný jste z Vaší krajiny, jenž jste Posla pod střechou svou vítal? Není tato chvalná věc spolu výčitkou pro Vás? Nebylo by možno, abyste sbíral rekruty?

Kz. J. „Čeládka a hospodářství.“ Jen přemýšlejte o té věci a pište dále. Vynechte ale povrchní věci, přihlížejte více k podstatě.

Přátelům laskavým J. M. v J., J. T. ve V., J. K. z F. v P., J. G. v Ž. B. srdečné pozdravení! Nezapomeňte!

Pan J. Č. v D. u T. Děkujeme srdečně! Co nejdříve upotřebíme zaslaného, prozatím prosíme o další zprávy.

Pan S. ve V. Těšíme se na to, co nám laskavě sděleno, i na to, co přislíbeno. To naše útěcha a posila, že nebe věrné své neopouští.

Pan N. v. T. n. V. Srdečné díky! Odpovíme písemně.

Tiskem Vetterlovské knihtiskárny (A. Renn), nákladem Dra. Ant. Šimáčka

POSEL Z PRAHY.

Redaktor: Vojtěch Bělák.

Číslo 9. Říjen. 1857.

Jízda za nevěstou.

Pravda ve způsobě novely. Podává Jindřich Blanický.

IV.

„Tedy v skutku, o všechno už postaráno! Nemá se mi čeho nedostávati hned z počátku — ani radostí otcovských,“ vzdychl jsem, pohlédna ještě jednou na čiperného hošíka a na děvčátko. Bylo mi zvláštně kolem srdce, když jsem pomyslil, že jsou to zárodky příští mé rodiny — ale což zárodky, lépe, že to nadějné štípky, o něž se mi osud sám postaral. „A myslíte, strýčku, že na to na všechno pohlížeti mohu nestejným okem? Myslíte, že tu srdce mlčeti bude, — jako žebrák, když se mu kost od stolu hodí? Ach, to málo znáte, co se v prsou ozývá na rozcestí k štěstí a k záhubě!“

„Ale o čem mluvíš, Stanislave? Proč horlíš? Jsi se mnou nespokojen? Co mám více činiti?....“

„Nic, strýčku, dost činíte, ba až příliš mnoho, a více jste již učinil,“ zvolal jsem. „Vždyť vím, že žena z vašich rukou lépe mi dovede život, celý život osladiti, než kdybych si ji byl vyhledal sám dle srdce a rozumu svého. Vždyť nejlépe víte, čeho k štěstí manželskému je třeba — já to nevím. Vy to nejlépe víte, nebo vás tomu otec nebožtík naučil; a vy jste již mlčeti musil, ač vás srdce bolelo, ač jste se se vším rozloučiti musel, co vám drahého, milého bylo, co se vám nikdy nenahradilo, a na co snad jste po letech myslíval, nač snad i posud někdy pomýšlíte. — Věru, milý strýčku, opakuju to ještě jednou, dosti jste učinil, jinak bych tady s vámi neseděl, a nebylo by řeči o jízdě za nevěstou. Ale Bohu poručeno! Nemusí se vždy a všechno tak dařiti, jak by si člověk přál.“ — *Tak jsem mluvil*; strýc přepodivně na mne pohlí-

žel; takových slov ode mne jistě neočekával, překvapila ho. Po prvnikráte jsem s ním takto mluvil.

„Ale nechme toho, strýčku," pravil jsem na to, abych ho udobřil. „Víte, že je mládí plno kvasu, plno nespokojenosti, že se nerado poddává, chtíc jíti svou vlastní cestou! — Vždyť se vůle má též poddá, a srdce konečně také umlkne, jako to bylo u vás; snad nikdy kroku toho litovati nebudu, jako to bylo u vás; ba, snad vám i žehnati budu, jako vy žehnáte otci svému, že s vámi dvaadvacet vesnic projel, aby vám nevěstu zaopatřil."

Strýc chvílku mlčel, pak ale mírným hlasem odvětil: „Stanislave, trpce mluvíš! Já toho od tebe nezasloužil, a nezasluhuju, neboť tě k ničemu nenutím, a chci abys volil podle chuti a náhledů svých. Ostatně ale myslím, a dá Bůh, že mi klnouti nebudeš pro mou péči a starostlivost." —

Zatím jsme byli návsí přejeli, a vranky zastavily v hospodě u starého Jakuba, kterýž nám v oustrety přicházel, srdečně nás vítaje. Starý Jakub byl poctivá duše, plný srdečnosti a upřímnosti. Strýc na něho mnoho držel, a velice si ho vážil, neboť byl přítelem a takřka důvěrníkem nebožtíka jeho otce. Nelze si ale také pomysliti ctihodnější a vážnější postavu nad starého Jakuba. Jeho šediny, jeho mírné oko, v němž se čistá, nepoškvrněná duše zrcadlí, jeho příchylnost, srdečnost a nelíčená prostota, vše to činí, že našinec s úctou na něho pohlíží, domnívaje se v něm viděti kus oněch zlatých, krásných časů, po nichž nyní ani památky nezůstalo. Zkrátka: Byl to poctivý stařeček, jakýchž se už málo najde; století téměř uplynulo nad jeho hlavou.

Srdečně jsme se starým Jakubem i s jeho vnučkou a pravnuky, kteříž skoro v mém stáří byli, se pozdravili, a za chvílku už seděli jsme ve světnici na proti radostně pohnutému starci, jenž se našeho pohledu nasytiti nemohl, neboť nás už dlouho neviděl, aniž tušil, že bychom ho tak z nenadání překvapili.

Mluvilo se o tom a o tom, zakousli jsme něčeho, co byla starostlivá hospodyně připravila, a konečně jal se strýc vyprávěti, proč jsme vlastně přijeli. Starý Jakub div že nezavýskl.

„Stanislávku!“ zvolal, „tehdá uděláte terno! Není nad udrnku v celém okolí. Takovou ženu aby pohledal — pravý poklad domácího štěstí a poklidu. S ní budete šťasten, za vám ručím! Vy se dohromady hodíte. Bohu díky, Stanislávku, že jsem se toho dočkal, že vás úplně šťastného spatřím. Budu si myslit, že se toho štěstí pravnuku mému dostalo!“ — Tak mluvil stařeček a z oka jeho řinula se slza.

Nemohl jsem ničeho odpověditi; věřil jsem mu, byl jsem přesvědčen, že neví, co žádám od příští manželky své; obraz mé Marie v živých barvách tanul před mýma zraky, a mnom ona mohla mi dáti, co jsem v světě hledal, tak mi pravilo srdce. Avšak, což pravím: mé Marie? Věděl jsem o ní? jsem ji? Co se s ní stalo? — Ani jedno ani druhé jsem věděl, a sám jsem si v mysli obraz její vytvořil, kterýž jsem dvanácte let v srdci nosil.

„Což, dědečku, abychom se podívali do zahrady?“ pravil strýc, jejž byla řeč Jakubova potěšila. „Budeme tam bez rádků, a můžete nám něco o Kudrnce povědíti. Mnoho jsem ní slyšel, neznám ji ale; myslím však, že by se nejlépe ro Stanislava a jeho statek hodila; co tomu říkáte?“

„I vždyť to povídám, kmotřinku,“ odvětil Jakub. „Jakž nak? — Ale pojďte, vše vám povím. Dobře bude, když ji před trochu seznáte.“

Šli jsme a usedli v zahradě pod košatou hruš. Jakub pravoval as následovně:

„Kudrnka pochází z Kostic, kdež byl otec učitelem. Matku ratila hned v mládí, a v desátém as roce jejího stáří odeel se i otec na věčnost, tak že by byla samojediná na světě la, kdyby se jí nebyla teta ujala, kteráž sice neměla velho jmění, tím však lepší srdce. Od těch dob trávila tedy y u sestry své matky, a to až do roku sedmnáctého. Byděvče jako květ, a daleko ji roveň nebylo. Oči všech se mi obracely; znali ji v celém okolí. Dozvěděl se o ní také božtík Kudrna, dej mu Pánbůh nebe, a zajel jednou k její é; ucházel se o holku a dostal ji.“

„Milý kmotříčku, ubohá holka nemohla o nijakém štěstí viti. Bylať jemně vychovaná a nehodila se zcela ke Kuovi, jenž byl člověk prostopášných, hrubých mravů a zpust-

lého srdce. Mnoho na světě prodělal a byl taktéž v celém okolí vyhlášen pro svoje pračky a nestoudné kousky. Málo který den byl, kde by nebyl býval opilý; celé Boží dny pelešil se v hospodách, v noci obyčejně zase pytlačil nebo trávil v nehodné společnosti. Každý poctivý člověk se mu vyhýbal a matky střežily dcery své před ním, jako kvočna kuřata před jestřábem. Takovému tedy člověku dostala se ubohá Kačenka. S pláčem jej sprovázela do jeho statku; rukama lomila, když se od tety ubírala. Věděla dobře, že jí s takovým člověkem žádné štěstí nepokvete. Skoro každý ubohou litoval, a měli tetě dosti za zlé, že ji tak zaprodala. Teta zase jinak smýšlela; chtěla neteři své, kterouž jako matka milovala, pojistiti budoucnost. Kudrna nezdál se jí být tak zlým člověkem, jak jej lidé líčili. Jeho prostopášnosti brala na oučet mladosti, byly-ť to u ní kousky bujnosti. „Vybouří se, a může z něho být nejlepší člověk, když jej bude Kačenka na domácnost pouštat;“ tak říkávala.“

„Nu mohla mít pravdu, alespoň je více takových příkladů, kde se lidé zcela změnili, jak mile vstoupili do stavu manželského. Člověk mnohdy, když stojí sám o sobě ve světě, když nevidí ani otce, ani matku, ani sestru a vůbec nikoho, kdo by byl srdci jeho blízkým, k němuž by jej láska hned od dní mladosti poutala, užívá své svobody zle a snadně zbloudí na nescestí. Neznaje nijakých mezí, bouří až dost, a to tak dlouho, až síly jeho umdlévati počnou, až se sen opilosti rozplývá, pak teprv pohlíží zrakem střízlivým, vidí že se uchýlil, a vrací se. Člověka takového vyrve mnohdy ruka jemná, laskavá z proudu; však jsem zkusil dosti takových připadností a proto jsem myslil, že se to stane i s Kudrnou. Znalť jsem jej totiž a byl jsem přesvědčen, že nemá zlé srdce. Často, když zahýřil, přišla mu smutná chvíle, kde se sbírati počínal; viděl jsem ho plakati, a vidíte kmotříčku, to je neomylné znamení, kdo plakati může, ten ještě ztracen není; taková je moje zkušenost.“

„Ze začátku hned stala se s Kudrnou veliká změna. Kačenčina čistá duše a její krása a půvabnost získaly ji na Kudrnu velikého vlivu. Zdálo se, že ji věrně miluje; činil každé *její přání.* Teta se z toho těšila a často k neteři dojížděl

Kačenka počínala též k manželi náklonnost cítiti. — Než, byl o přece klam. Uplynuly asi dva měsíce a Kudrna přestal si ase všímati polí a hospodářství, přenechávaje všechny starosti ,ené své. Chytil se zase chlastu a pytláctví, stávaje se denně pustlejším.“

„Milý kmotříčku, od těch dob stala se Kačenka pravou mu-ednicí. Abych vám měl všechno vypravovati, nepostačil by : tomu ani den. Dosti na tom, když povím, že byla nad míru ešťastná. Trpěla, nikomu se nechtíc svěřiti, a proto ji každý ště více litoval. Vždyť jsme to všichni viděli, jakou dobrotu ři něm měla. Byť on neskrotný a přetrhal všechna pouta, terýmiž ve své dobrotě snažila se jej na sebe upoutati. Dvě ta minula, a bylo v adventě, když přinesli jednou v noci udrnu krví zbroceného domů. Pytlačil jako obyčejně a do-al ránu do hlavy. Dolení čelist byla na polo roztříštěna, z hoření oro všechny zuby vyraženy, nos na polo ustřelen — zkrátka, yl hrozně zohyzděn. Tím přestal zpustlý jeho život a za tři tvrtě roku, kteréž v největších bolestech na lůžku strávil, ypustil ducha. První čas svého zmrzačení nevyšlo nic jiného hrdla jeho, než strašné kletby; každé zasténání, každý chra-ot sprovázelo klnutí Bohu a lidem. Později se začal sbírati, iděl, že není na dlouze jeho života, a proto snažil se viny vé napraviti. Co mu zůstalo ještě z bohatství jeho, to roz-ělil mezi dítky své, Vojtíška, jenž byl tehdá něco přes rok tarý, a holčičku, kteráž toho času světla Božího spatřila, — manželku svou. — Kudrnka je dobrá hospodyně, a proto ude za několik roků vše napraveno, co nebožtík svým živo-ytím promrhal.“

Starý Jakub skončil. Vše, co jsem slyšel, mohlo ve mně nom náklonnost k vdově vzbuditi. Ale přiznám se — ne-yla to náklonnost, co se ve mne vypravováním Jakubovým zbudilo. Měl jsem s ubohou vdovou útrpnost, a to co zku-ila, tak mladá jsouc, velice mi šlo k srdci. Jakub se sice inil o její kráse, o její půvabnosti, ale což, mohlo-liž se eco vyrovnati obrazu, kterýž jsem choval v srdci?

Strýc byl spokojen a s radostí na mne pohlížel, neboť ě myslil, že je u cíle, vida jaké účastenství se ve mně vzbu-lo; nevěděl však, že to byla soustrast.

„Nu, tu to máš, hochu," pravil, vstávaje. „Mysli si jen, že mládí má ve všem pravdu, toť se často zmýlíš. Zkušenosť musí mít člověk, je-li pravda, dědečku?"

Dědeček se usmál, a vstana ubíral se se strýcem k potoku, jenž se podle zahrady hnal. Přidal jsem se k nim, mile dbaje řečí jejich.

Před zraky našimi rozprostíralo se na druhé straně potůčku rozkošné údolíčko — jedna bujná lučina. Potok byl čerstvým vrbovím lemován, a na místech, kdež se rozšiřoval v chobot, byly celé lesy rákosí, před nímž splýval na hladině vodní sněhobílý leknín se srdčitými listy; místy kvetla klasnatá růžová vrbice, jinde zase pronikala utěšeným svým květem oleandrovitá vrbka *). Ranní slunko zhlíželo se v křišťálové vodě a paprsky jeho poletovaly v čerstvém loubí březového lesíka, jenž se prostíral na protějším návrší, podle louky a potoka se tahnoucím. Byl to v skutku utěšený pohled! I strýc nemohl se ho nabažiti.

„Jak krásně musí se tady žíti!" zvolal v nadšení. „Tě máme doma v skutku holou skálu proti této krajince. Ne, Stanislave, odtud nesmíš, často tě zde navštívím. U Kudrnů mají také krásnou zahradu; tam mi dáš postavit pěknou besídku, do ní pohovku — a nebude v skutku lepšího dýchánku. Tamť se to bude rozkošně kouřit!"

Pravda, zasmál jsem se tomu nápadu, ale píchlo mne to u srdce. Strýc začínal mluviti, jako by bylo vše ujednáno, a to mne nepokojilo.

Přešli jsme lávku a ubírali se podle potoka. Sotva jsme byli dvě stě kroků, zastavil nás Jakub.

„Pohleďte!" pravil, ukazuje skrz houští do zahrady.

Obrátili jsme se tam. Na trávníku bylo plátno rozprostřeno, kteréž mladá, svižná ženština kropila.

Zarazil jsem se a krev mi vstoupla do obličeje; pocítil jsem veliké horko. „To je ona," pravil mi tajný hlas, a v skutku šeptal Jakub: „Stanislave, zde vidíte svou nevěstu!"

---

*) *Lythrum Salicaria* — *Epilobium hirsutum.*

„Kýho šlaka!“ zvolal strýc. „Toť je pravá holčice; mrštná jako úhoř, štíhlá jako sosna. Co pak tomu říkáš, Stanislave? Představoval jsi si ji trochu jinak, je-li pravda?“

„A kmotřinku!“ pravil Jakub, zvláštně se usmívaje; „v celém kraji nenajdete onačejší ženštinu a čipernější hospodyni. Jako oheň do všeho a pilná jako včelka. Tu když, kmotřinku, dostanete, nebi vstávaje lehaje děkovati můžete. To je pravý poklad!“

Tak si staří notovali, co jsem zatím vdovičku pozoroval, každé její pohnutí sleduje. Bylať v skutku vábná, ztepilého růstu, příjemné ba vnadné, při tom moudré tváře. Nikdo by byl neřekl, že to vdova. Půvab dívky ji zdobil. — Milí braši, začínal jsem jinak soudit; obraz Marie, jejž jsem jedenácte let v srdci choval — blednul před touto skutečností. Zdálo se mi, žeby nebylo zle, zůstat tady po boku jejím. Bylať to v skutku švarná osoba, švarná a nebezpečná pro člověka, který byl až dosud uzavřen mezi knihami, který se až posud s polmi zabýval, a jemuž nyní mermomocí do hlavy cpali, že se musí ženiti.

Co jsme takto pozorovali, obrátí se vdova a spěchá s kropáčem k potoku, aby vodu nabrala.

„Dej Pánbůh dobrého jitra, paní Kateřino!“ pozdravil ji Jakub, a ona srdečně mu poděkovala. I my jsme ji pozdravili.

„Už tak ranně po práci,“ dí Jakub; „podle toho se pozná hospodyně. Ale já vám vedu hosti, paní Kateřino,“ dodal.

Paní Kateřina postavila hned kropáč stranou, odvázala člunek a za chvílinku byli jsme v zahradě.

Z počátku rozmluva vázla, brzo však se stala přispěním Jakubovým živější; mluvilo se o plátně, kteréž strýc nemohl dosti vynachváliti; Jakub zase velebil obratnost a zručnost Kudrnčinu v zacházení se lnem, ona však nechtěla si chválu nechat pro sebe, dodávajíc, že za to povinnována je tetce své, kteráž ji ve všem vycvičila, co je hospodyni třeba. Brzo jsme se také dověděli, mnoho-li štuk má už v truhle, a co chce na podzim prodat, a tak se rozprávka pořád více rozpřádala. Na dvoře poskytla pěkná drůbež látku k hovoru a k pochvale, kterouž vdova ráda zaslechla z úst tak starých hospodářů.

Co se *takto strýc* a Jakub všude rozhlíželi a s vdovou

rozprávěli, dělal jsem němého svědka, chvílkami jen na vdovu pohlížeje a oči klopě, kdykoliv se mi událo s jejími zraky setkati se. Měl jsem v skutku obtížné postavení.

Vdova se měla dověditi, proč jsme přijeli, a kdo vlastně jsme. Úlohu tu vzal starý Jakub na sebe, a dobře se mu podařila. Dříve, než jsme do světnice vešli, věděla vdova o všem. Začervenala se, toť se rozumí, a neméně i já. Prosila, abychom se posadili a trochu sečkali, že přivede tetu svou. Učinili jsme tak, a než jsme se nadáli, byla tu teta. Zdvořile nás stařenka přivítala, když jsme ji byli pozdravili, a Jakub pravil:

„Už to jinak nejde, milá paní teto! Chtěje nechtěje musím dělati na stará kolena družbu.“

„Co škodí, dědečku! člověk nikdy na to nesestárne, aby mladým lidem pomahal. Vítám vás, pánové,“ dodala po městsku, avšak velmi libě to znělo; „a těší mne, že jste k nám zavítali. Ty pak Kačenko doběhni do kuchyně, a připrav něco k občerstvení.“

Dřív než jsme to zamezit mohli, byla Kačenka ze dveří, nic však méně velebil jsem v duchu tetě, že učiniła dobrým způsobem konec jejím nesnázím.

„Milá paní teto, nahlížíte jistě, že to v hospodářství nemůže déle tak zůstat. Je tu příliš mnoho starostí na paní Kateřinu. Vy ji ovšem zastanete, kde se jenom dá, vždyť o tom ví celá ves, avšak považte, paní teto, že je nám starým života na mále, a proto pořádek učiniti sluší.“

„Ba ovšem dědečku, pravdu máte, nejvyšší čas tu, aby se něco stalo, je to příliš mnoho na tu holku,“ dodala paní tetka.

„Avšak nejen o hospodářství, i o dítky se tu jedná. Musejí dostati opět otce, kterýž by k nim upřímně a spravedlivě dohlížél....“

„A to jistě učiní Stanislav,“ dodal strýc. „Mát dítky nade všecko rád, na to se spolehnout můžete!“

Byl jsem, jako když mne opaří; mrzelo mne, že řeč takový obrat vzala. Seděl jsem tu jako na trní.

Předkládaje, žebych rád pana učitele navštívil, odešel jsem, nechaje staré pohromadě, aby se bez okolků usjednotili. *Bože! jaký* konec to má vziti, zvolal jsem v duchu; nikdy jsem

si nepomyslil, že by mne jako zboží prodávali, žeby kdo s to byl, aby mi tak trapnou chvíli způsobil. Kam to mělo vésti? Jak jsem se měl chovati k vdově, kterouž nikdy nevida, měl jsem za choť vzíti? Slova jsem s ní ještě nepromluvil, ba nevěděl jsem, jak bych s ní slova promluviti mohl. V skutku, byla to těžká, palčivá chvíle, na niž nikdy nezapomenu. Neméně těžká a palčlivá byla asi pro vdovu. Zdaž to nemusilo cit její uraziti, když starý Jakub beze všech okolků o věcech tak něžných, kteréž člověk v nejhlubších záhybech srdce chová, promluvil, když jí ženicha takřka vnucoval?

Ubíral jsem se přes dvůr do zahrady, kdež jsem si chtěl srdci ulehčiti; došed až k potůčku, usedl jsem pod košatou hruší, kteráž se přes potok rozkládala. Brzo jsem dřímal, a sen mne unesl daleko, daleko do minulosti; zdálo se mi o Marii a o dnech pěkně strávených.....

Procitl jsem, a k sluchu mému docházel dojemný zpěv, který mi krev v žilách stavil. Ach, jak mluvily tony ty k srdci! Jako okouzlen obrátil jsem se v stranu, odkud přicházely. Kdo vypíše mé překvapení? kdo vyjádřiti dovede, co jsem v okamžiku tom pocítil? Byl to klam? Byl to přelud? Nikoliv, skutečnost to byla, ale krásná skutečnost! Tam v sousední zahradě seděla dívka, od níž jsem se marně snažil zraků odvrátiti. Známá byla, tak známá, jakoby moji sestrou byla. Ale kde jsem ji viděl, marně jsem se snažil vypátrati. A ten její hlas a ona krásná píseň, vše to bylo jako uprchlého života zaznívání, jako rajských snů zalétání.

„Marie, Marie!“ zavzněl tu hlas ze dvora, a dívka v okamžiku zmizela.

Marie! jak mne zvuky toho slova duší projely! I já jsem měl Marii — ale Bože! zdaž bych se byl mýlil? Její tahy, její hlas, její postava, její zpěv — ne nikoliv, jak by sem byla přišla? — Avšak nezbylo mi času k přemýšlení, strýc právě do zahrady přišel, aby mne do statku odvedl. Šel jsem jako bez ducha, neboť myšlénky mé zalétaly daleko, daleko. Co se kolem dělo, neviděl, neslyšel jsem. Žil jsem ve vlastním světě, oné drahé bytosti, kteráž srdce mé od dětinství zaujímala.

Sotva *že jsme chvílku* v světnici seděli, zastavil před sta-

tkem vůz, a hned na to vkročil nerázným způsobem vysoký, hřmotný muž s vydřovkou na hlavě, s dýmkou v ústech.

Vstoupení jeho, jakož i způsob, jakýmž nás od hlavy až k patě měřil, svědčily, že zde dobře znám býti musí. Z oka a z celého jeho jednání vysvítala veliká drzost. Vydřovku měl až posud na hlavě. Bez všelikého pozdravení přiblížil se těsně k strýcovi a pohlížel mu nepohnutě do očí, velikými pysky nestydatě mlaskaje.

„He, kdo pak jsme, co?“ ptal se hlubokým basem, brzo na mne, brzo na strýce oči své upíraje.

Drzost taková strýce zarazila. Já, jakž jsem dříve s podivením na příchozího se díval, nemohl jsem se nyní zdržeti, abych ho za jeho nemrav nepokáral.

„Kdo jsme?“ odvětil jsem, k němu se přibliživ. „Jakým právem vy se na to ptáte? Kdo vy jste?“

„A hrome, podívejme se, jak už ja čeládka vysoko nos zdvihá. Však se hnedle panáček dozví, kdo jsme a jaké právo máme se ptát.“

V tom vešly druhými dveřmi do jizby hospodyně a její teta. Musely už o příchozím věděti, přece však se při pohledu na něho poněkud zarazily.

„Aj aj, naše paní švagrová také už nás jaksi nezná, a ta stará čarodějnice divně nás měří,“ pravil muž, popelavé očka svoje ze spod štětinatých, bílých obočí k ženštinám obraceje.

„Nu co škodí, švagrová, pozdrav vás Pánbůh a dej šťastného pořízení!“

Ve mně vřela krev; litoval jsem ubohou vdovu, která bledá a na všech oudech se třesouc dosud u dveří stála. Avšak postavení mé nebylo takové, abych se jí byl mohl zastati. Jí příslušelo domácí právo, kteréhož že užíje jsem doufal. Ujala však slovo tetka.

„Čeho u nás pohledáváte?“ ptala se pevným hlasem. „Myslím, že je už vše vyrovnáno!“

„I tisíc láter! tak se mnou mluvíte? A já mám mlčeti? To je smutek, který za nebožtíka držíte? O vy daremné poběhlice! myslíte že k tomu přivolím, aby se zde měl kdo chtěl *usadit*, aby zde chtěl na pána hrát, v statku, jenž měl býti *vlastně mým*? Hrome, to se mýlíte! Však já mám ještě pro-

edky, abych tomu předešel, a když ne, však jich najdu, yste byly zase žebračkami, jako tehdá, když vás sem neštík přivedl.“

„O tom už úřad rozhodl,“ odvětila stařena, a co vašeho lo, dostalo se vám. Ostatně není dobře, že na bratra hanu dáte. Nezasloužil si toho od vás.“

„Hleďme, ubohé, jak se nyní ujímají památky jeho. Když tě žil, měly jste povinnosti své konati, tenkrát vám byl ale em v očích; nevěděly jste, jak se ho zbaviti. Jenom vy, igrová, na mne nekoukejte, však my víme ještě o jiných ech a dovedeme vás k poslušnosti přivésti.“ Tak se rozıvka vedla, až se konečně Kudrna tak jako byl přišel vzdápo cestě klna.

„To nás Bůh tresce, že nám ten člověk pořád na krk e,“ ujala slovo stařena. „Nebožtík manžel Kačenčin učinil poručníkem dětí svých, on však nyní Bůh ví co u nás podává.“

Strýc ničeho neodpověděl; patrno, že ho řeč Kudrnova azila. Pohlížel brzo oknem na návsí brzo na strop; rozıvka nápadně vázla, až se konečně strýc zdvihl a nás k oddu napomenul. Byli jsme překvapeni, avšak strýc se vyıvil, že potřebuje chvíli oddechu, že ho právě minulý výp náramně dojal, tak že ani řeči schopen není, aniž stání . Prosil za omluvení, že návštěvu tuto, kteráž ho s tak lnými panímí dohromady svedla, skončuje, avšak děje se to om na čas, a co se nyní nevyjednalo následkem nemilé losti, to že se později státi a k cíli přivésti může. Ženy byly zaraženy dílem netušeným se zjevením Kudrnovým, m i počínáním strýcovým; avšak zdvořile se poroučely a ovaly za poctu, kteréž se jim návštěvou naší dostalo. A jsme konečně opustili místo, kteréž mělo pro strýce tolik lejí, abychom je nikdy více nenavštívili; neboť nebyl bych sil strýce znáti, abych byl nepoznal, oč se vlastně jedná, o obmejšlí.

Šli jsme rovnou cestou k hospodě. Vedle Kudrnů poela slíčná děva z okna — ona, kterouž jsem v zahradě byl třil. *Dlouho jsem k ní* pohlížel, až konečně z očí mi zmi-

zela. Pohled její sladce působil na duši mou a vrátil mi pokoj, kterýž byl drzým zjevem Kudrnova bratra zmizel.

Sotva jsme do hospody vstoupli, poroučel strýc Váňovi, aby zapřahal. „Pojedeme o dům dále," pravil k starému Jakubovi se obraceje. „Zde není pro nás ničeho více."

„Co vám napadá, kmotřinku," odvětil Jakub za ruku ho bera. „Snad by bylo tlachání Kudrnovo tolik na vás působilo? Tomu sotva bych uvěřil. Vždyť už první pohled na něj praví, co se o něm má souditi."

„Nic to, dědečku," odvětil strýc určitě; „lepší jest první mrzutost než poslední. — Kudrna je dareba, to vidím, mrzutosti by nám právě proto nadělal, a těch jsem nepřítelem. Lituju Kudrnku od srdce, ale zde ničeho nemohu učiniti. Není, co bych si měl dále rozmysliti."

Tak a podobně mluvil strýc, a dědeček, vida jeho pevnou vůli, umlkl, dokládaje jen: „Tedy vás posilni dobré nebe na další cestu, a dej, abyste nalezli lepší ženu, než je Kudrnka. Snad se s cílem neminete."

A co já jsem činil? Ubohý já, neměl jsem hlasu, byl jsem jako zaprodané zboží — strýc na vzdor svému slibu rozhodoval. Avšak nepomýšlel jsem na to; myšlénky mé soustředěny byly v spomínce na dívku, kterouž jsem byl dnes spatřil, a kteráž se zdála býti výrazem mých touh a přání, mého předešlého žití.

Než hodina uplynula sedèli jsme opět v kolesce. „Dej jim ohně, Váňo," přikazoval strýc, a koně nás už dále unášeli. Žehnání starcovo nás sprovázelo. Oko moje dlelo chvilku na statku, kdež jsem Marii spatřil, hned na to byly ale Čárky za námi.

„Číslo dvě!" pravil strýc. „Luiza Mrávčíková v Houškově!"

Váňa zamířil na silnici do Houškova.

V.

Strávil jsem nepokojnou noc. Teprv k ránu pojal mne spánek do náručí, z něhož mne vytrhlo šezvánění na „ranní."

Strýc už seděl u stolu, vypouštěje z úst modré obláčky *kouře.*

„Dobrého jitra, strýče! Už jste se vyspal?“ oslovil jsem ho.

„Jak vidíš,“ dí on; „přečetl jsem už skoro celé noviny. — lilý hošíku, musíš to vše vypustit z hlavy, nelze jinak,“ dodal ážným hlasem.

„Co pak, strýče, nevím o čem mluvíte?“

„O čem jiném než o Kudrnce,“ odvětil strýc. „Vím že se i líbila, a že se proto trápíš, že z toho nic není, ale nemůže inak býti — první mrzutost lepší než posledni. Kdo se se oudem žení, nemá věru mnoho k očekávání.“

„Buďte jen bez starosti; Kudrnky je mi sice líto, avšak eopouštěl jsem ji s těžkým srdcem.“

„Nu Bohu díky, myslil jsem proto, žes včera celou cestu emluvil; ale nyní budeš snad snídat?“ dodal, zvoneček do uky bera, jehož chraplavý zvuk brzo sklepníka přivolal.

„Snídaní a dýmku!“ poroučel.

Divil jsem se počínání strýcovu. Byl dnes celý přeměěný. Brzo však jsem se toho příčinu dověděl.

„Nesmíš zapomenout, že jsme v Houškově. Všechno, co ěláme, bude za chvílku předmětem důležitého rokování po elém městečku. Proto musíme žít trochu na vyšší noze.“

Musel jsem se věru zasmát strýcově politice. Zatím jsem i prohlédl pokoj, jejž nám byl hospodský u *„třech černých elbloudů,“* nebo jak na štítě stálo „Bei die drei schwarze amehle“ vykázal.

Ve všem jevilo se snaženi zakrýti blýskavým povrchem hudý obsah. — Dle nového pořádku visela u dveří za ráečkem cedule od místního ouřadu podepsaná, kteráž hlásala, e se smí za postel jenom 40 krejcarů a za světlo jenom 8 rejcarů žádati, což dělalo pro nás dva dohromady zlatý a t a třicet krejcarů — pravou to maličkost. Když nic jiho, byla tu tedy veliká láce ve srovnání s velikým městem, le se platí polovička toho.

Zatím se objevil sklepník, prostřel (nebo jak se zde říká rviroval) na stůl a postavil dežené (jinde se říká snídaně) ede mne, načež jsem si dal chutnati.

Strýc se chopil zatím dýmky a tabáku, a udatně cpal.

„Ať přinese *kočí župan*,“ poroučel, vida, že jej zapomněl *ia z kolesky přinésti.* Za chvíli na to pohlíželi jsme, statně

kouříce, z okna, abychom si prohlédli to slavné místo, kdež se mělo odbývat druhé dějství naší truchlé veselohry.

Že byla neděle, vyjímalo se také všechno svátečně. Prostory před domy byly umeteny, u kostela prodávali venkované (tak se zde nazývají prodávači ze sousedních vesnic) ovoce, máslo, zelí, vodnici a jiné kuchyňské potřeby. Bylo mi to pravou radostí, pozorovati tento maloměstský ruch, toto sváteční rejdění.

Jakž pěkně se vyjímala děvčata v malebném venkovském kroji, s dukáty na krku a třešňovými lícemi ve srovnání s dámami v pestrokytkových klobouccích! Avšak lépe když o tom pomlčím; povím raději o jiných věcech, abych do vosího hnízda nesahal.

Nedaleko vypínal se kostel, z něhož zaznívaly zvuky varhan a vážného chorálu. Komicky se vyjímala škola Houškovská. Nemilosrdný zub času zasadil budově této strašné rány, tak že jsem pochyboval, že by kdy možno bylo, vyléčit ji. Houškovští občané byli asi stejného smýšlení, neboť nepídili se tuze po lékách. Zvlášť střecha byla plna ran; po macešsku pranikdo si jí nevšímal, a byla by poskytovala úplný obraz marnosti světské, kdyby ji byla příroda, ta dobrá máti, do své obrany nevzala. Vyšperkovala ji utěšeně zeleným rouchem mechu, a tak mnohou ránu zakryla, kterouž pozorovatel jen tušiti může. I v jiném ohledu toto roucho přírodní škole a zejmena mládeži posloužilo a dosud ještě slouží, jsouc živým herbářem, kterýž si musejí jinde s velikým namáháním opatřovati. Zde se naučí dítko za dva, za tři dni pořádnou sumu rostlin znáti.

Brzo mi padl do oka dům obstarožný, taktéž o lásce přírody svědčící, jemuž jsem pro zvláštnost vrat všelikou pozornost věnoval.

Právě jsem se chtěl strýce, jenž zde byl poněkud znám, zeptati, komu by náležel, když mi padla do oka tabule nad vchodem zavěšená. Mám od maličkosti dobrý zrak, a tak jsem zřetelně četl, co štít zvěstoval:

Leder-Erzeugungs-Etablissement des Andreas Mrahwtschügg.

Četl jsem ještě jednou, abych se přesvědčil, zdaž jsem *se nemýlil*, i strýc četl, avšak tak a nejinak to znělo.

„Andreas Mrahwtschügg!“ zvolal strýc; „má-li pak ten troup rozum?“

To nám zavdalo příčinu k všelikému rozjímání, jmenovitě strýcovi, jenž zde byl od mladých let povědom a znal tehdejší poměry a život skrz na skrz. Vypravoval mi, jak se zde před dvaceti lety hlučné posvícení slavívalo; jak se mužští jinak netitulovali než sousede sem, sousede tam; jaké byly ostatky atd., z čehož ze všeho na nynější čas skoro pranic nezůstalo.

Já jsem zatím dále z okna vyhlížel, bavě se rejděním starých babek, kteréž nyní z kostela vycházejíce, tu a tam se zastavovaly — aby si snad o výkladě vypravovaly? Nikoliv, mínění toho jsem nebyl, neboť mne přesvědčily pohledy, kteréž do našich oken posýlaly, že jsme předmětem jejich rozmlouvání. Hodnou chvilku držely takto sněm, až se konečně rozešly, aby, zastavíce se s jinými, důležité noviny dále svěřily.

„To jsou maloměstské telegrafy,“ myslil jsem sám u sebe. Za krátký čas bude Houškov zbouřen, jakoby se nepřítel blížil.

A mínění mne nezklamalo. Neuplynulo ani deset minut, když se tu a tam okna otvírala, z nichž pak se v každém objevila hlava, obličejem k „třem černým velbloudům“ se obracející. Pomocí svého dobrého zraku poznal jsem, že jsem ze všech stran pozorován.

„Zdá se, milý hochu,“ pravil strýc po chvíli; „zdá se, že zde nebude dlouho našeho stání. Do převráceného světa se nehodíme. Milí jsou mi lidé zdravého rozumu a prosté mysli, Ondřej Mravčík zdá se, že k nim více nepatří. Ovšem, otec jeho byl řádný a poctivý muž, ale časy se mění a lidé s nimi.“

„Už abychom odtud byli,“ dodal po chvilce; „jdi, nechť Váňa zapřahá!“

„Přece se sluší, abychom slečinku Luisu Mrahwtschügg navštívili. Nesmíme odejet.“

„Dělej jak chceš, já se odtud nehnu,“ odvětil strýc.

V okamžiku měl jsem plán při ruce, a už jsem se ubíral, abych slečinku seznal.

V tom vešel sklepník s pozváním, zdaliby nebylo libo jíti *dolů, kdež se společnost* honoratorů sešla; jemu v pa-

tách následoval mužík tělnatý, tmavěčervených tváří, světlými žilkami rozmanitě prokvětlých, něco více než normálního, mědobarvého nosu a s lysinou na hlavě.

„Má služba, pane z Bohušu," zvolal přepodivným indiánským hlasem. „Jakž jsem šťasten, že je zase vidím. Neměl jsem dávno už potěšení. A tu jest nepochybně pan sestřenec? těší mne velice, doufám, že se sblížíme!"

„Pozdrav vás ruka Páně," odvětil strýc po starodávnu na toto novomodní přivítání. „Jak se vám vždy daří? Zdráv jste, jak vidím!"

„Ouplně, to samé pozoruju u nich! ráčejí se těšit z brilantního zdraví."

„Uchází to!"

„Neráčejí sestoupit dolů, do salonu? Shromážděným pánům bude to jenom příjemno, když budou moci uvítat v středu svém tak vzácných hostí."

„Chtěl jsem jít do kostela," odvětil strýc.

„Jenom ráčejí k nám, nesmím se bez nich vrátit."

Neprospívala nijaká výmluva, a proto se strýc, ač nerad, poddal. Já však jsem slíbil, že později přijdu; nechtěl jsem si radost překazit.

Jakož mi strýc později sdělil, byl tento pán, kterýž si tak uhlazeně počínal, pan Mravčík, jenž se nechával titulovat „milost pane" a žil na outraty zděděného po otci jmění, neboť se styděl řemeslo prováděti. Za to však viděl svět, prožil něco a přivlastnil si jakousi „polituru."

Ubíral jsem se k slečně Luize. Strýc mi včera po cestě vyprávěl, že má mistr Mravčík syna, jenž študuje práva (jak se domníval), a proto jsem si chtěl nyní na konto tohoto pana syna zjednati k slečince přístupu, abych ji přece trochu seznal a spatřil, co jsem měl dostati pod číslem 2.

Srdce se zcela normalně pohybovalo, když jsem zatáhl u domu. Vrata se otevřely a já vkročil. Za chvilinku byl jsem v prvním poschodí, kdež mne kuchařka zavedla do pokoje s tím doložením, abych počkal, že slečinka hned přijde.

Nebyl jsem ještě s pozorováním pokoje hotov, když *postranní* dveře otevřely a slečna Luiza vstoupila.

Musím vám ji hned popsati. Slečna Luiza není v

i lépe mládí), kde se děvčata k poupatům přirovnávají, jsouce edmětem horování básnického; není ale též rozvitou růží. ad by mohla ještě zhoubný zápal v srdci zbudili. Rozsou- t to ale nechci, neboť přichází mnoho na gusto. Slečna Lui- nemá ani havranní ani kaštanové kadeře, nemají též barvu kovou, aby se mohly ke lnu přirovnávat; avšak má je sta- stně upravené, a je vidět, že na to mnoho času obětuje. hy, tu a tam utěšené skupení na tváři a čele tvořící, činí ji jímavou, jenom že obočí jest poněkud řídké a brvy že není oro viděti. Pleť jest nad míru jemná, tváře městsky bledé, y čerstvé, ručka a nožka bez příkladu nepatrné.

Že byla slečinka Luiza v strýcově seznamu číslem 2. po- amenána, bylo už podotknuto, a proto zbývá mi, abych uvedl zpravu, kterouž jsme vedli, a kteráž byla as jak následuje.

„Odpusťte, slečinko," pozdravil jsem ji, když byla vešla, uboko se kланě; „odpusťte, pakli v nečas přicházím."

„Docela ne," odvětila ona hlasem, jemuž jsem ještě ni- le nenalezl roveň. Poznal jsem hned, že jest zcela k zpěvu rořena. „Nepřicházíte v nečas a jste vítán. Čím mohu sloužit?"

„Přináším pozdravení od pana bratra!"

„Ach Bože, co pak dělá? Ten ošklivý, tak dlouho ne- al nás v starostech, my mysleli, že je snad nemocen."

„Zdraví jeho nikdy lepší nebylo, o tom vás mohu, sle- ko, ubezpečit; co s ním bydlím, ještě si na nic nenařikal."

„Ach, vy račíte být tedy jeho sousedem? Jakž vás do- e vylíčil v posledním psaní — ano v ničem nechybil; což líčení byl on vždy mistrem."

„Pravdu máte, slečinko, v tom jest nevyrovnatelný, člo- k by držel vše, co mluví a píše, za holou pravdu."

„Což není ovšem vždy pravda, neboť on rád *bázní*, je-li avda, pane?"

„Ano, v bázni Boží se i tu velikých pokroků dodělal."

Slečna Luiza odběhla pro matku, kteréž jsem musel na ohé otázky stranu syna odpovídati. Byla spokojená a za- osila mne ke stolu, z čehož jsem se zdvořile poděkoval, edkládaje, že v pravé poledne musím zase dále jeti.

Byli jsme zase sami. Slečinka usedla na vyhledlou po- vku, a já naproti ní.

„Jakž jsem vám povděčna, pane, že mi dnes několik okamžiků věnujete. Jsem celá v zoufalství!“

„A což vás, slečinko, rmoutí? smím-li se ptát, abych se nezdál být dotiravým.“

„Vím, že se mnou outrpnost mít budete ...“ pravila smutně.

„Toho buďte jista, slečno, na osudu vašem největšího podílu beru.“

„Věřím vám, pane. Vězte tedy, že mne neštěstí velké potkalo!“ odvětila ona.

„Neštěstí?“

„Jakž jinak? Otec na mne naléhá, abych se vdala!“

„A to by bylo neštěstí, slečinko?“

„Nikoliv, to by nebylo neštěstí, ale to je neštěstí, že chce, abych si vzala . . .“

„Abyste si vzala?“ —

„Co byste řekl asi koho?“

„Nějakého vládního radu?“

„O kdyby to bylo — ale stydím se vám to říci. . . Nehleďte na mne, sice se hanbou propadnu. — Sedláka si má vzít!“ dodala po chvilce, rukama si obličej zakrývajíc. „Ach, kdyby tu byl Albert, on by se mne zastal.“

(Albert? snad bratr její?)

„Slečinko, vždyť vás nemůže nikdo nutit, pan otec nebude chtít vaše neštěstí,“ pravil jsem jí na útěchu.

V tom se otevřely dveře a jemnostpaní byla zase u nás. Musela spozorovat, že jsem již zasvěcen do domácího tajemství, a proto začala ze své strany nářek vésti, tak že jsem nevěděl, koho dříve poslouchat a těšit.

„Já a sedláka! To je do nebe volající! Abych se nyní dala zavésti někam mezi lidožrouty. Proč jsem se jenom učila francouzsky a italiánsky, nač je mi to, že hraju piano, že zpívám operní kusy — takový barbar nemá pro vzdělanost citu,“ naříkala slečna.

„To je hrozné!“ sekundirovala zase jemnostpaní. „Můj muž je tvrdohlavý — já pořád povídám, že přivede to *dítě k zoufání*.“

„Však nestarej se, mama, to se nestane. Před čtvrt ro-

em ucházel se o mě baron Mlékodolský, a já mu dala ko-ák, protože se mi nelíbil, proč bych se měla dát tady vázat?“

„Dobře, Luizo, vždyť je to neslýcháno. Musíte pane vě-ět, že se jednalo už o to, aby přišla Luiza k opeře; slečna ina, v jejímž ústavě na vychování byla, mermomocí na to oléhala. Dítě naše mělo před sebou nejskvělejší karieru, a eď ji mám dát sedlákovi? Suďte sám, pane!“

Ještě hodnou chvíli to šlo v tomto tonu, až se konečně tará (totiž jemnostpaní) odstranila, a slečinka Luiza procházku o zahrady navrhla, což jsem přijal, doufaje že se řeč na něco iného obrátí.

Bylo již poledne, když jsem se ubíral k hostinci „u ech černých velbloudů,“ napsav slečně Luize tato slova do amátníku, jejž mi podala:

„Mně jinde růže kvete!“ Neboť jsem se ne bez příčiny omníval, že jsem já byl sedlák, o němž se jednalo, a že nás čekávali.

Bylo půl jedné, a my jsme vyjížděli z Houškova. Co o při všem nejdivnější, jest — jak se asi strýc uhlazeného na Mrávčíka sprostil, jemuž byl bezpochyby stranu mne psal.

Vyprávěl jsem strýci, co jsem učinil, jakož i jak jsem lečnu Luizu shledal.

„Umí také vařit? umí šít? umí hospodařit? Na to jsi se měl zeptat — ty ostatní tretky nestojí za nic — to jest hlavní!“

Takto mluvě, vytáhl tobolku z náprsní kapsy, nasadil si ejle, vyhledal seznam nevěst a učinil slavně přes číslo 2 ru. Slečna Luiza propadla.

Na to strýc zase vše pořádně uložil, vytáhl dýmku, na-l tureckého a kouřil dále.

VI.

„Číslo 3: Betinka Podhajská!“ pravil strýc, když jsme li asi půl hodiny jeli. „Váňo, zatoč k Mírovu k myslivci Pod-jskému.“

„Dobře, pantatinku,“ odvětil Váňa, zatáčeje povoz; „pů-le-li to takhle, tož *se vranky* řádně proběhnou.“

Bylo as k páté hodině, když jsme Mírov uzřeli, a za

chvíli na to zastavily vranky před myslivnou, kdež nás nejprve psi svým štěkotem přivítali.

„He Mylorde, Chytaji, Feno!... čertové bestie, sem!..“ ozval se silný hlas myslivce Podhájského, jenž se také hned na práhu objevil.

„Servus, přítelíčku, servus,“ volal na strýce, jenž právě z kolesky slézal. „Dávno jsme se, hochu, neviděli; nu, pozdrav Pánbůh! — Těšilo mne, když jsem psaní přečetl — jsem docela spokojen a můžeme to hned skončit.“

„O tom až později, Josífku,“ odvětil strýc, myslivci ruku tiskna. „Pánbůh vám žehná, příteli, pořád mládnete, vaše zdraví...“

„I což, v našich lesích to svědčí; člověk je taky hned z mládí otužen... Ale hoši, musíte pít... Jen dál, nezůstaňte stát na práhu... He, ty bestie, Mylorde, budeš ležet!... Vy pojďte také, mladý panáčku, nezůstávejte pozadu, ženich musí všude napřed, jako do ohně, a jako z ohně... Ale řeknětemi, co chcete pít, pivo, víno, všechno máme...“

„Tatínku, musíš přece uvést pány do pokoje,“ ozval se tu flétový hlas Betinky, jež právě z kuchyně vyšla, odkudvůně rozličného druhu přicházela. Rozumí se, že nastalo zasnové vítání, načež jsme vešli do světnice. Mám to za svopovinnost, podati jakýsi obraz osob, k nimž nás osud přivedl.

Myslivec Podhájský je rázná postava; hojný vlas jehjako květ střemchy, obličej pak květ jabloňový. Ač je staresko sedmdesátiletý, přece se nese přímě, a krok jeho je pevný; celý zjev jeho působí příjemný dojem, a oko svědčí upřímnosti a bezelstnosti, čelo o zralém úsudku. Je to přísyn lesů, kdež od maličkosti byl vychován, a jejichž správvedl už přes 40 let. —

Betinka, toho času moje nevěsta, nebyla sice žádná mladice, aniž mohla mluviti o štíhlosti — příroda ji zajisté přidala na šířce, co jí nepopřála na výšce. Byla plnička jakoroptvička; tváře se jí z daleka blýskaly, a pod bradou spočíval jí mohútný kocourek. Nejlepší pojem o ní měl Váňa, jenspráskna ruce, pravil: „Pantatinku, tu by musil naložit na dvakrát!“ — Byla zde v lesní samotě vychována, a všechny cnosti *panenské* zdobily duši její. Odloučena od světských marnostíprospívala na duchu a na těle; léta ji ve spokojenosti pl

mula, tak že ani běh jejich nepozorovala, a tím se dá vysvětlit jedině, že bez reptání snášela tíž pětatřiceti roků. Stala se usedlou, aniž byla vášeň o duši její zavadila. I ona byla dítko lesa, přímá, neličená, zcela příroda.

Co jsem si myslil při jejím spatření? Co jsem cítil? Zdaž zalíbení, lásku či lhostejnost? Viděl jsem, že mi zde lehko bude zůstat Marii-věrným, jenom jsem se bál, abych náhodou k úrazu nepřišel, a proto jsem se všemožně dívky, k níž mne osud přivedl, vzdaloval. Což kdyby byla omdlela, a omdlelá na mne nebo do mého náručí padla? V tom pádu bych byl nalezl zajisté smrt krutou, jsa jako lavinou zamačkán.

„Nu, přátelé, sedněte, svlékněte se, udělejte si pohodlí, jako doma. A co chcete pít ... o jídlo nebudete asi stát ... chcete pivo — ležáka, nebo raději víno?“ tak pořád vedl svou starý myslivec. —

Nežli jsme se nadáli, stál již džbán na stole a pivo perlilo se v sklenicích.

„Na zdraví, přátelé, a dobré přátelství!“ zvolal Podhájský, my mu rádi učinili vděk.

Hned po pivě byli tu na mísách bažant, koroptve, zajíc Bůh ví co všechno; naše omlouvání bylo zcela na zmar, museli jsme vzít zase vidličky a nože k ruce.

Mezi jídlem začalo se mluvit o tom a onom, dělaly se přípitky sem a tam.

„My zde spokojeně žijeme, a to hlavně proto, že jsme jako na poušti,“ mluvil myslivec. „Ale skutečně jsme v ráji o lidech ničeho neslyšíme, a to je veliká dobrota. Tisíce by mi, příteli, mohli ve městě dávat, já jim tam nepůjdu. Bože mne chraň! Přijde mne to sem často zvát, brzo do kasina, brzo do bálu. — Bůh uchovej, ani slyšet nechci! Jsem zde spokojen a nejraději bych kosti své složil pod zeleným loubím. Tu, myslím, žebych i po smrti nejlepšího pokoje nalezl. Tak pravím, městu jsem dal na vždy vále.“

„A dobře jste učinil, Josífku,“ pravil strýc: „ani slyšeti o něm nechci, a když pro nic jiného, už pro toho Mravčíka. Bohužel ho rarášek uklidil, je počestnému, přímému člověku na úkor. Všim jste si jeho tabulky? Nestydí se, jmeno své, to poctivé *jméno, kteréž za otce* jeho tak dobrého zvuku mělo,

hyzdit? A jaké to hospodářství! Dcera slečna, Francouska a Italiánka — Bože mne netrestej, ale přes práh mu více nevkročím — raději do hrobu bych se položil. Co ten člověk myslí, to dobré nebe ví, já tomu nerozumím. Tolik žluče jako dnes za celý život jsem nepolkl. Člověku vlasy vstávají ..... ale ne, nač bychom si kazili zlostí tuto chvíli shledání."

Co se takto staří přátelé svým způsobem vyráželi, obírali jsme se my, totiž Betinka a já, ne-li něžnějšími, tedy přece užitečnějšími věcmi.

Povídala mi o svém hospodářství, jak osévají pole, mnoho-li mandel pšenice, žita a ječmena klidí; jak jim obilí sype, mnoho-li sena svezou, kolik korců švestek, jablek a jiného ovoce ročně sčesají; jak se jim krávy daří, mnoho-li mléka dávají; jak často máslo tlukou, jak se jim hlavatice na zahrádce vede, a o podobných věcech. A že jsem viděl, jak se staří dobře baví, učinil jsem návrh, abychom se podívali do zahrádky; což mileráda přijala.

„Nejdřív vám okážu telátko," pravila, vedouc mne k stáji. Pak mi ukazovala to a ono, zmínila se, že mají sedm prasat, svinčat, třicet housat a pětatřicet kačat. Konečně jsme vešli do zahrádky, kdež byla na záhoně tu petržel, tam celer; onde cibule, tu hlávkový salát, vedle kapusta a jiná zelenina. Za tímto kuchyňským oddělením bylo květinařské, a tu se rdělo mohutné pivoňky, veselé macešky, modré orlíčky, opodál pak plné růže bílých a červených barev, kteréž líbeznou vůni dýchaly.

Skutečně se mi zde líbilo; alespoň se mohl člověk potěšit s přírodou a s rozumnými lidmi, jenž v práci a v užitečném zaměstnání si libovali, všech spozdilostí maloměstských prosti jsouce.

„A teď se podíváme na stráň," pravila má průvodkyně, ukazujíc v pravo, kdež se půda k oudolí klonila, jsouc celá stvou zelení ovocných stromů pokrytá.

Nikdo si nemůže pomyslit, jak jsem se zde cítil po domácku ve srovnání s návštěvou v Houškově. Kdyby mi byl mezi Luizou a Betinkou voliti, byl bych zajisté sáhl po poslední — toho jsem byl jist.

Šli jsme tedy na stráň; čím blíže jsme přicházeli, tím *více* a *zřetelněji* vyjímal se ze šelestu a šumu doubravy zvu

otoka bublajícího, až se náhle před nohama našima objevily třibrné jeho vlny v křivolakém běhu.

Několik kroků v pravo vedla lávka na druhou stranu, a proto jsme kráčeli v tom směru podle potoka; tu slyšíme za sebou pádné kroky a dýchání. Nežli jsme se ohlídnout mohli, stál před náma muž, při jehož pohledu by se byl každý kámen rozplakal.

„Ach, Betinko, drahá dívko!“ kvílel, a slze mu proudily potocích po bledé tváři; „ach můj květe růžový, tos neměla dělat, tak jsi mne neměla hnát do zoufalství! Ach já ubohý, samoten tu stojím ve světě, zrazen, zapřen, nepoznán. To jest jak za mou vřelou neskonalou lásku!“ Pláč a štkání nedovolovalo mu dále mluviti. Pohlížel jsem pln podivení brzo na Betinku brzo na něho, a ač mi bylo více do smíchu, cítil jsem s ním přece útrpnost.

„Co se vám stalo, pane? Mluvte, umřel vám někdo? Nebo jste okradli?“ tázal jsem se, zůstana státi.

„Ach umřel, ano, umřela mi milenka; okradli, ach okradli mne o věrné srdce, o drahou dívku, oloupili mne o štěstí života,“ lkal ubožák dále.

„A kdože vás oloupil?“ tážu se opět.

„Kdože mne oloupil! Spravedlivé nebe! ty slyšíš toto posmívání! Vy, pane, jste mi jako zákeřník ukradl poklad můj, vy jste zhoubce, jenž podkopal štěstí života mého — tys odvedl mi rukou loupežnou mou drahou Betinku!“ zuřil ubohý milenec, a já se musel kuráži jeho, s jakouž se přede mne postavěl, srdečně zasmát.

„Já?“ ... vy se mejlíte, pane! Teď si mohu ovšem vaši bolest vysvětlit; tak bych také já naříkal! — Ale zasmějte se přece, milá přítelkyně;“ dodal jsem; „vlastně byste se měla děsit — takové podezření! — Buďte ale bez starosti, pane, přijel jsem se strýcem k panu Podhájskému pouze na návštěvu, a upokojí-li vás to, ještě dnes odjedeme.“ —

Obličej jeho se vyjasnil, ba hrál radostí.

„Příteli, dobrodinče, miláčku Boží! Znova mi život darujete! Přijměte tisícerých díků! A ty Betinko, poklade můj, odpusť ...“ zvolal, slastí jako zběsilý.

„Dobře *máte, že prosíte*,“ dím. „Betinka vám zajisté od-

pustila, a podává vám na smířenou ruku,“ dodal jsem, klada ruku váhající Betinky do jeho.

A jako posel míru vztáhl jsem nad nima ruce své, volaje:

„Dejž jim, Bože, štěstí a požehnání, ať jim zůstane spomínka na tuto chvíli drahou!“

Ubírali jsme se k myslivně, o niž se odrážely paprsky skonávajícího dne v magické kráse. Den se víc a více tišil, a z Mírova doznívaly slabě zvuky klekání.

Strýc a Podhájský seděli před dveřmi na lávce, jsouce do rozmluvy zabráni, tak že nás teprv spatřili, když jsme k nim došli. Můj svěřenec, jenž, jak jsem se cestou dozvěděl, Valentin Žebříček sloul, a svého zaměstnání malíř byl, více a více bledl, zůstávaje pozadu, drže ale pořáde ctnou pannu Betinku za ruku; Betinka pak v panenském uzardění oči k zemi klopila, čas od času zástěrou je utírajíc.

„I u všech černých ďasů!“ zvolal Podhájský, když párek spatřil. „Mám vás dát vyštvat, plesnivý chvoste? He, Milorde! Chytaji...“

Žebříček se třásl, rty jeho byly zsinalé, vlasy se mu ježily, avšak Betinku držel pevně — myslím, že by byl v tu chvíli smrt mučennickou podstoupil, než by se jí byl odřekl.

„Tatinku!“ úpěla Betinka..

„E což ty, starý blázne, nestydíš se žebrat o takové mužisko, o takový věchet?... i u sta hromů!...“

„Přemozte se, pane Podhájský,“ přimlouval jsem se; „vyslyšte je! Hle, Pánbůh vám popřál vysokého věku, a jest vaší povinností, abyste dítku svému, jímž vás nebe v šťastné době obdařilo, zaopatřil podporu; abyste okolo sebe dítky shromáždil, kteréž by vám s láskou byly oddány; kteréž by vás ošetřovaly, jakož to vaše dobrota zasluhuje; kteréž by se za vás modlily, a vaší památce žehnaly, poněvadž jste založil štěstí jejich. — Považte to všechno, pane Podhájský, nechtějte jejich neštěstí, jejich záhubu! — A vy, strejčku, vložte za ně také slovíčko na přímluvu, hle oni —“

„I u všech šlaků!... Kdo vás naučil takovému kázaní? — A vy se chcete ženit?... Ne, měl byste být kazatelem!... Pohnul jste mne. Nu, dejte si děti ruce a buďte šťastny, abych *už měl jednou* pokoj, a teď pojďte pit na zdraví!“ —

Strýc nevěděl, co se stalo, až jsem mu konečně vše vy-
tlil a předložil, že se nám za tento milosrdný skutek, jejž
ie vykonali, zajisté cíl cesty naší zdaří. Že se upokojil a
okojit musel, rozumí se samo sebou.

Žebříčkovi a Betince bylo spomoženo. Ale co na mne
chno ještě čekalo? 29 čísel stálo ještě na papíře! 29krát
a se odhrnouti opona na jevišti, a co potom? Co mne oče-
alo? Smutně jsem pohlížel na Betinku a Žebříčka, závidě
, že cíle svého dosáhli.

„Vy půjdete za mládence," pravil Žebříček, ke mně se
olíživ. „Nesmíte mi to odepřít, ... dokonejte dílo své..."

„Bude-li možno, s radostí vám učiním po vůli," odvětil
m.

„Ach, příteli, vy jste mne učinil šťastným!" šeptal, tiskna
vřele ruku. „Betinka má mechy, patnáct, dvacet tisíc a
d ještě více... Co mi bude nyní scházet? Nejprv poce-
u do Říma, abych se zdokonalil v umění."

„A což, Betinku zde necháte?" namítl jsem.

„Jakž jinak? Pomyslete, jaká by to byla cesta? Jak bych
am dostal? A také by jí tam nesvědčilo, za krátký čas by
spadla."

„Máte pravdu," dím, pohlédna na nevěstu, kteráž se právě
o koulička z pokoje valila. —

Druhého dne, sotva že svítalo, bylo vše k další cestě
hystáno. Rozloučivše se, ubírali jsme se dále za osudem.

(Dokončení povídky příště.)

Listy o směnkách.

V.

A. Milí, drazí přátelé, na směnky bychom byli hnedle za-
měli! Ale jaký div, člověk pro práci a snažení neví, kde
hlava stojí. Ostatně není to s tím zapomenutím tak zle;
ili jsme ještě jeden, jaksi závěrečný list, a slovu svému
dostojíme. *Šlo nám ale* o to, aby se věc ta v myslich

i přijimatel či akceptant udán je řádně na adrese (panu Václavu Sochovi v Praze). Je tu tedy vše, co k platnosti směnky náleží. I pan Václav Socha směnku přijal, což v tomto případě (poněvadž to směnka na vidění) dotvrdil i dnem, kdy mu presentována byla. — A tak jsme přišli hned k penězům, při čemž podotknouti musíme, že pan Socha utrhnutím podpisu svého učinil směnku na vždy neplatnou.

Ale dejme tomu, že bychom měli v rukou následující směnku:

V Praze dne 24. máje 1857. Na 600 zl. stř.

Za tuto směnku zaplatíte mi dne 26. října 1857

Šest set zlatých v bankovkách.

Panu Rudolfovi Mrázkovi Josef Skoba.

v Praze.

Přijal jsem: Rudolf Mrázek.

A na rubu směnky bylo by:

Vyplatil mne p. František Štika.

Josef Skoba.

Vyplatil mne p. Petr Závorka.

František Štika.

Vyplatil mne p. Ignác Hondler.

Petr Závorka.

Vyplatil mne p. Vojtěch Bělák.

Ignác Hondler.

T. j.: Směnka Josefem Skobou dne 24. máje na Rudolfa Mrázka tažená, a na 600 zl. v bankovkách znící, Františku Štikovi, Petru Závorkovi, Ignácu Hondlerovi popuštěná, přešla na konec postoupením z rukou Ignáce Hondlera na mne, a já jsem posledním jejím majitelem, či žiratárem.

Den placení se blíží; co budu dělati, kdo mne vyplatí? Dá mi oněch šest set zlatých, na něž směnka zní, přijimatel, Rudolf Mrázek? Dá mi je vystavitel, Josef Skoba? Anebo snad mne vyplatí žiranti, Štika, Závorka nebo Hondler? — Přede vším jest třeba, abych dal přijimateli věděti, že směnka na něho tažená v mých rukou se nalezá, že jsem jejím majitelem. Kdo přijimatel jest, bezpochyby vím, neboť kupuje směnku na něho znící, zajisté jsem se také přesvědčil o jeho stavu, o *jeho majetnosti*, pověsti atd., což je i ve větším městě možno, neboť *i tu* zná jeden druhého, a co jeden neví, dozví se od ji-

ch. Však není ani třeba, abych věděl, kdo přijimatel jest, skytuje-li mi ten, od něhož jsem směnku koupil, dostatečné toty; neboť prostý rozum praví, že on, prodav mi zboží ceně 600 zl. stř., také za ně a jeho cenu svým majetkem ti musí. Já jsem koupil směnku od Ignáce Hondlera, kteréhož im jakožto muže poctivého, zámožného a tedy k placení schop-no, jehož pověst je dobrá, beze všeho kalu. Vím na koho ěnka zní, kdo ji vystavil, kdo ji už před Hondlerem v ruko[illegible] l, neboť vše to mohu čísti, avšak neznám ani jednoho z nich, řece směnku přijmu, maje dosti na jistotě, kterou mi Ignác ndler poskytuje. Pak jest mi zcela lhostejné, mají-li ostatní o nebo nic, ač mají-li něco, vždy to lepší jest, neboť se átím v případě nemožnosti Ignáce Hondlera na ně. A tak zase naopak státi může, že toho, kdož mi směnku odstu-e, neznám, ani toho, jenž ji před ním měl, ale vím, že jsou jimatel, vystavitel a první majitel řádní lidé, a proto směnku jmu, kdyby ten, kdož ji přenechává, groše neměl, ač jest e, když má, neboť i on za směnku ručí.

Dám tedy přede vším přijimateli věděti, že se směnka o v mých rukou nalezá, neboť přijimatel jest vlastně, kdo titi má, ještoto on cenu, na niž směnka zní, dříve obdržel, ť na penězích, buď ve zboží atd. Den před dospěním jdu y k němu, a dím: „Pane, směnka Vaše jest v mých ru-u. Zejtra dospěje, a proto prosím, abyste ji zejtra u mne ienuju se tak a tak, a bydlím tam a tam) vyplatil.“ — A jsem dosti učinil. Přijimatel, Rudolf Mrázek, nemůže se nlouvati, kdyby k placení se nedostavil, že nevěděl, kdo ěnku v rukou má. Jinak by ale mohl říci: „Jakožto po-lný obchodník, řemeslník, nebo člověk vůbec, měl jsem oněch t set přichystáno, nevěděl jsem však, kdo směnku v rukou , aniž to věděl první její majitel, u něhož jsem se ptal, atd.“ Tím, že směnku k placení presentuju, přestává všechna po-bnost, žeby byl nevěděl, kde a v čí rukou se nalezá. Přijde , kdy směnka k placení dospěje, avšak po přijimateli, panu dolfu Mrázkovi „ani čichu ani chýru.“ Co nyní? Patrno, nemá přijimatel peněz pohotově, aby mne uspokojil. Nyní to na pováženou; mám čekati, až bude přijimatel s to, aby *zaplatil? Snad přijde* za den, za týden, snad za 14 dní!

Ovšem, snad — ale u směnky neplatí žádné snad, u směnky platí „dodrž, na minutu dodrž,“ neboť směnka jest peníz, a nedodržením tratí na ceně. „Ale což, řekne mnohý, vždyť tu nejde o hlavu; majitel směnky je v tom vždy dobře; nezaplatí-li přijimatel, zaplatí vystavitel, zaplatí žiranti, vždyť jsou všichni v závazku, všichni musejí dodržet. Ano jsou, — ale myslíte, že budou s tím spokojeni, aby rok, dvě leta byli v závazku, kdybych tak dlouho s přijimatelem trpělivost měl? Nač by jim toho bylo, nač by neměli mít jistotu, nač by měli míti peníze pořád uchystány? A nad to, konečně by snad přece platit musili; ale před týdnem, měsícem, dvěma měsíci, byli by si něčeho na přijimateli dobyli, neboť tehdá snad ještě něco měl, nyní nemá ničeho, a oni tedy mým otálením o peníze přišli, a nemají naděje, žeby je kdy dostati mohli. Proto jsou žiranti, vystavitel a první majitel směnky dle zákona jen po jistý čas v závazku, a když ten čas uplyne, pak se jich více držeti nemohu. Avšak ani na tom není dosti. Aby byli v závazku, musím vyplniti jistou zákonní podmínku, musím jim věrohodným způsobem oznámiti, že směnka byla v určitý čas k placení předložena, že ale zaplacena nebyla. Tato věrohodná listina nazývá se *protest* a vystavuje ji c. k. notář, a nebo, kde by notáře nebylo, c. k. soud. C. k. notář, jemuž jsem byl směnku odevzdal, odebere se k přijimateli jejímu, (zde k Rudolfovi Mrázkovi), předloží mu ji a požádá o zaplacení. Jak u přijimatele pořídil, to dá na papír a mocí svého úřadu to stvrdí, a k tomu přidá také opis směnky. Směnka, kterou jsme si vzali zde za příklad, dospěla 26. října 1857 k placení, avšak nebyla vyplacena; den před tím byl jsem u Rudolfa Mrázka, zastihl jej doma a dal mu zprávu, že je směnka na něho v mých rukou a že zejtra k placení dospěje. A on: „Dobře, pane, budu hledět, abych Vám zaplatil. Seženu-li co, přijdu k Vám.“ — Ale kde nic tu nic, nepřišel. I jdu druhý den, totiž 27. k notáři, aby směnku protestoval, a ten hned vezme kabát a jde, nezastihne ale Mrázka, alebrž jeho ženu, kteráž dí: „Pane, můj muž praničeho mi o směnce neřekl, a také žádných peněz nezanechal.“ — *Notář přijda* domů, zasedne a napíše tento protest:

Protest

od vládou Jeho c. k. apošt. Veličenstvi, Františka Josefa Prvního *).

Na požádání a ve jmenu pana Vojtěcha Běláka vydal jsem já, c. k. notář, dnes odpoledne, abych předložil originál le popsané směnky přijimateli, panu Rudolfu Mrázkovi, v jeho ě k placení. Nepostihl jsem jej však doma, a dověděl se jeho paní manželky, „že ji praničeho o směnce neřekl, ž jakých peněz zanechal.“ Za příčinou toho, že směnka zaplacena, protestoval jsem mocí svého úřadu k zachování va regresního **) i co do kapitálu, i co do úroků, výloh atd.; tvrzení toho tento protest se svým podpisem jsem vystavil.

V Praze v Čechách, dne 27. října v roce jeden tisíc osm padesát sedm.

N. N.
c. k. notář.

Opis:

V Praze 24. máje 1857. Na 600 zl. stř.
Za tuto směnku zaplatíte mi dne 26. října 1857
šest set zlatých v bankovkách.
Panu Rudolfovi Mrázkovi Josef Skoba.
v Praze.
Přijal jsem: Rudolf Mrázek.

Na rubu (a tergo):

Vyplatil mne p. František Štika.
Josef Skoba.
Vyplatil mne p. Petr Závorka.
František Štika.
Vyplatil mne p. Ignác Hondler.
Petr Závorka.
Vyplatil mne p. Vojtěch Bělák.
Ignác Hondler.

To jest tedy protest, listina veledůležitá, neboť mám-li ji ukou, mohu se držeti buď všech příslušníků směnky, buď

*) Všechny notářské listiny tak začínají.

**) Regresní právo, že *mohu se* držeti vystavitele, prvního majitele i ži- *že mohu u nich peníze pohledávat.* —

kteréhokoliv z nich; všichni jsou mi ale v závazku, v povinnosti, nebo jak se obecně říká: v „obligo.“ — Následky protestu jsou tedy, že zůstávají všichni příslušníci směnky poslednímu majiteli v závazku, v povinnosti, že se jich všech anebo kterého koliv držeti může, což bez protestu nelze. Proto nikdo nezanedbá protest „zdvihnouti.“ Avšak nesmíme mysliti, žeby se protest mohl zdvihnouti, kdykoliv by komu napadlo. Zákon nechce, aby byl kdo nejistotou obtěžován, a čas ztrácel, proto je k vyzdvihnutí protestu určen čas od dnu, kdy směnka dospěla (po pěti hodinách odpoledne) až do dvou všedních dnů. V našem případě dospěla směnka 26. října, to je v ponděli; na protest je tedy čas v ponděli od pěti hodin odpoledne, až do středy večer. Jak mile čas tento uplyne, nemá poslední majitel více k protestu práva, a nemůže také peněz na nikom jiném, leč na přijimateli pohledávati. — Avšak, co se dělá, když je protest zdvihnut? Pošle se jednoduše k žirantu, kterýž je poslednímu majiteli nejbližší, jenž mu tedy směnku přepustil, psaníčko se zprávou, že je směnka protestována, a on už ví, co to znamená. Ten pošle zase psaníčko tomu, od koho sám směnku obdržel, a tak to jde až na prvního majitele a vystavitele. Má-li se věc v dobrotě vyrovnati, zaplatí předposlední žirant (zde Ignác Hondler) poslednímu majiteli (zde Vojtěchovi Bělákovi); Ignác Hondler hlásí se zase u toho, od něhož byl směnku obdržel, a tak to jde dále.

(Šestý a poslední list v 10. svazku.)

O školách.

III.

Proč se nyní o školách tolik mluví a píše? Co má každý řádný občan o školách věděti.

Diví se mnozí, proč se nyní o školách tolik mluví a píše; ba ledakdos si již pomyslil, vida zprávu o učení a o školách: „E, co mi do toho? jakoby nevěděli o čem už psát; *mám-li* děti, pošlu je do školy, ať je učitel vyučí; proto mám *školu*, a učitel musí nejlépe vědět, jak by děti něčemu naučil

se mu nebudu do toho plést ; člověk má bez toho jiných sta-
ısti, až mu hlava šediví.“ Nemám to nikomu za zle, kdo tak
yslí a mluví, věda dobře, odkuď řeč taková jde. Bývalyť posud
ıoly všelijaké a nemívaly vážnosti, jakéž pro svou důleži-
ıst zasluhují ; pročež musejí si zhusta teprv úcty dobývati.
o pak nestane se jinak, než když si budou obce a sousedé
ıol více všímati, než posud, aby jich dobře poznali. Nepo-
ıačíť, aby obce na školy jen náklad vedly, nevědouce, jakého
ıň budou míti užitku ; třeba, by i znaly, jaká *práva a povin-
ısti* ke školám mají, jaké jsou o školách zákony, hodí-li se
ıola, jakou mají, pro jich živnosti a potřeby obecné, aby se
enize darmo nevyhazovaly, a vůbec je-li škola taková, jak ji
bec a další okolí podle nynějšího času potřebuje. A toho
českých obcích nebývá, aby školám také trochu rozuměly,
ıkoli sotva bude země, která by poměrně tolik peněz na za-
ıládání a zvelebování škol vydávala, jako naše milá vlast. —
o je pro nás škoda veliká, že jenom učitelům přemýšlování
školách ponecháváme, spokojujíce se se školou jakoukoli,
ın když školu máme, abychom nebyli za jinými. Kdyby si
ěkdo chtěl postaviti mlýn na třísla atd., pouči se nejdřív o
ım, jaký mlýn býti musí, aby mu dobře posloužil, jakož i o
ım, jak by si při něm práci nejlépe zavedl. A tak i o ji-
ých věcech.

Když se však školy zakládají, starají se jenom o to, jak by
e žádost za povolenou napsala, jak by se náklad sehnal a škola
otřebami opatřila ; potom se však málo kde ptají, *jaká* ta hlavní
ebo reální škola bude, kterou míti chtějí, jen když bude
lavní škola ; a přec na tom, *jaká* bude, nejvíc záleží. *Jaká*
šak škola je, záleží na tom, je-li vším potřebným opatřena,
jakým způsobem se v ní vyučování děje. Kde si *způsobu
yučování* nevšímají, tam mívají školu třebas po kolik let, a
dyby se jich někdo zeptal : A jakou školu tu máte ? — „Inu
lavní atd. školu.“ — Českou nebo německou ? — „Jak to ?“
ostaneme za odpověď ; „hlavní školu máme, jak bývala stará
řetí třída.“ — A jste s ní spokojeni ? „*Můj Toník* ještě do-
ře dopad,“ odpoví se nám ; „proto jsem spokojen.“ — Že
šak jinému Honzík špatně dopad, je se školou nespokojen.
ak se *měří, tak se soudí !* — A tak kdyby se zeptal desítě,

času a pokroku kdo plove, sám si ublíží; chce-li však i jiným ublížiti, protože jim překáží, nejedná lidsky a křesťansky, jestli že tak úmyslně jedná; však děje-li se to z nevědomosti, ať se o lepším poučí, jestli o čest a hodnost svou občanskou dbá.

Jiné rovněž smutné následky neznámosti škol bývají ty, že obec za svůj náklad na školy kolikráte dosti nepatrný užitek, a někdy i škodu mívá *). A co toho příčinou? Myslím, že *neopatrnost* těch, kteří se druhdy titulem „opatrných“ honosili, když místo představených a výborů purkmistři a konšelé zprávu obci vedli. Neopatrnost vede k nevšímavosti, nevšímavost k neznámosti toho, čeho podnikáme, nač péči i náklad vedeme.

Chybují sousedé i obce, neuváží-li potřeb obecných a *jakou* školou se jim nejlépe a nejjistěji pomoci může. Tak se stává, že někde mají školy jako pro parádu, majíce z nich malého užitku, jak všude bývá, kde jen dva nebo tři z něčeho prospěch berou, kdežto ostatní, jimž pomoci nejvíce třeba, ničeho ze škol nemají, ač stejně přispívati nuceni jsou. Tak se děje tam, kde škol obecných a hlavních, zvláště pak nedělních zanedbávají, hlavní svou péči a náklad na školy reální obracejí, protože školy nižší jsou potřebny *každému*, do vyšších však jen *někteří* choditi mohou. A krom toho jsou školy obecné a hlavní základem školám vyšším: a základ-li se zanedbává, svrchní stavení žádné pevnosti a jistoty nemá. Kde školy nižší špatné jsou aneb jen z milosti něčeho se jim dostává, tam podobají se školy vyšší krásné makovici na chatrném stavení; a jestliže se uspořádáním a vedením svým pro náš život a potřeby naše nehodí, jsou drahou cizotou v našich obcích, aneb kapitálem, z něhož by se více úroků vytěžiti mohlo — kapitálem buď zcela, buď z části mrtvým.

Pročež vede opatrnost k tomu, aby obec nejdřív o školy *nižší*, *obecné* bedlivě pečovala, jich všemi potřebami zásobila, a pak teprv, *když o školy tyto dobře po-*

*) Bohužel! Tak to velmi často bývá. Veliký, veliký náklad, a škola *málo přináší*, málo mládeži prospívá, tak málo, že ani na mládeži viděti není, *že trávi z tak velikého kapitálu*. Red.

staráno a obecné jmění k udržování vyšší školy vyslaší, o řádnou školu průmyslovou, hospodářskou, reální atd. se postarala, jak by se toho potřeba ukázala.

Jiná škoda jde odtud, že obce časem nerozváží, co které vyučování, nemá-li býti jenom na jalovo, za podporu požaduje. Obyčejně myslívají, že mívá učitel zvláštní chvíli a choutku, když za něco požádá, aby se ta neb ona věc ku škole zjednala, a zjedná-li se, domnívají se mnozí, že se to děje pro pouhé pohodlí učitelovo. Vím sám, že v jedné obci vyjádřil se někdo, že hlavní škole zeměkouli zapotřebí není, a později teprv zakoupily se. A může-liž se čtení obsahu zeměpisného bez map a výkresů vysvětliti *). Či se mají děti vždy jen pouhým slovem mořiti, nevidouce věcí, o nichž mají mluviti? Chraniž Bůh, aby se k vůli nepatrnému nákladu vyučování řemeslnicky a jen tak leda bylo díti mělo! A což kdyby učitel vyjádřil se, že by třeba bylo, aby škola také několik nástrojů měla, jimiž by se mládeži odrostlejší některé zákony přírody vysvětlovaly, aby viděli a věděli, na čem řemesla se zakládají a jak je *rozumně* provozovati sluší — co by mu tu a onde asi odpověděli? Snad asi takto: „I co jim to napadá (proto že se posud voniká místo českého vykání), snad nemyslej, aby z dětí byli ňáci mudrlanti a špekulanti (špekulantem jmenují, kdo se od starého zvyku o krok uchýlí, hospodářství a řemeslo své zdokonaliti hledí); vždyť z hochů mají býti řemeslníci a hospodáři!“ — Jako by hospodář a řemeslník nesměl a neměl více věděti, nežli jak pluh neb hoblík držeti má! To je nemoc, na niž v Čechách postonáváme, že sice se dosti nadělámé — kolikráte skoro za darmo, o práci pak, a jak by se ulehčiti, zdokonaliti a výdatnější státi mohla, o tom posud málo přemýšlíme, a když je nejhůř, trochu si postěžujem aneb na řemeslo zahubujem. Tahati, zdvihati, tla-

*) Ba smutná, přesmutná tó pravda. Naši sousedé nechápou, že je k učení pro život více třeba, než několika knih. Škola si zařídí, hlavní a reální, pak ale měšec nepostačuje, škrtí se, odtrhují tu a tam, a pak z toho má jíti mládeži užitek. Nebylo by lépe, by měla obec taková jen řádnou školu národní, nijakou ale hlavní a reální, a aby se ti, kdož vyššího vzdělání žádostivi a schopni jsou, do měst s příspěvkem obecným posýlali? Však, ještě *jednou to opakujeme! Red.*

čiti dovedou i mašiny, koně atd.; člověku však sluší, by vše dělal s *rozumem* a *rozmyslem*, aby špekuloval, jak by si za málo peněz hodně muziky nadělal, malým kapitálem slušně a poctivě živnost a statek svůj rozšířil, sobě i dětem pohodlnějšího vyživení poskytl — a to se stane školami, budou-li si všímati života, protože čtení, psaní, počítání nyní vzácnosti již není a k rozumnému živobytí nepostačí, nespojí-li se s učením tím i známosti a vědomosti jiné, jichž v živobytí dobře užiti lze. — A je-li tedy malého nákladu na školu třeba, aby se mládež na řemeslo jdoucí něčemu naučila, co se jí k řemeslu hodí, nelitujte takového nákladečku, ten zajisté nejvíce obci vynese, hodný-li učitel školu vede. —

(Příště článek o knihovnách.)

Red. K článku tomuto přidáváme několiv slov. Pan spisovatel dobře praví, že jest všem občanům nevyhnutně třeba, aby o školách a školnictví, jakož i o školském zákonnictví více věděli než až posud vědí. Není dobře, spolehati se ve všem na ouřady, aby samy přemýšlely co? jak? a kterak? Každý sám nejlépe potřeby své zná, každý ví, kde ho střevíc tlačí, a proto každý nejlépe ví, jaká by škola býti měla v jeho krajině. Aby se školy mohly podle jednoho kopyta přistřihnouti, to už zcela nejde, neboť v každé skoro krajině je jiný život, jsou jiné potřeby, a proto musejí být i školy jiné, zvláště školy takové, kteréž stavíce na školy národní, vzaly si za účel pro život vychovávati, tedy *školy reální*. To nám ale chybí; škol reálních je až nazbyt, málo která však pro život a pro zvláštní krajiny se hodí, z největší části a s málo výminkami se v nich žák jen s planými věcmi obírá, kteréž hned potratí, jak mile do života vstoupí, a to právě proto, že jich upotřebiti neumí, ba mnohdy na prosto upotřebiti nemůže. Dle krajiny nechť se školy reální tedy řídí, tu nechť mají více ráz rolnických, tam více ráz hornických, jinde zase ráz řemeslnických škol. Pak jistě životu a pro život poslouží, pak budou plodné, ourodné; jinak jsou tu jen skoro proto, aby se výlohy dělaly. Všechna planá formálnost ať v nich zajde, ať se jí dá výhost; žáci, kteří se chtějí odhodlati čistě technickému učení, kteří jsou tedy v menšině, nechť většině ne-

jou na překážku, nechť se odešlou do Prahy nebo do větších
ěst, kdež jim školy mohou lépe vyhověti, a kdež také pro
vé účely výdatnějších pomůcek naleznou, kdež se lépe
ro vyšší učení připraví. — To by měly míti obce naše při
akládání reálních škol na zřeteli, pak by se něčeho řádného
očkaly, pak by se v skutku duch praktický u nás ujal, pak
ychom se vyrovnali městům německým, kdež *praktičtí ro-*
líče a všeho druhu závody průmyslové dětem praktický směr
ávají. Proto ať se nezakládají v městech našich školy pro
arádu. — Ale mluvte o tom někomu, nedočkáte se hrubě do-
rého účinku. Řekne Vám sice, že pravdu máte, ale při první
říležitosti, kdy se mezi sousedy o škole rozprávěti bude,
ned se jejich náhledů přidrží, třeba byly prvnějšímu jeho pře-
vědčení příkře na odpor. Přesvědčení? O přesvědčení ne-
ůže býti ani řeči. Lidé naše mají v tom jakož i jinde ma-
ho přesvědčení, poněvadž málo přemýšlejí, málo rozvažují, a
ždy podle jiných, a to nejvíce dle povrchu se řídí. Víme o
ústě, kde se následkem vyřknutí jednoho souseda, kterýž se
kol místních, zvlášť ale reálek nelibě dotknul a tvrdým způ-
obem o nich své mínění pronesl, jednalo v širším výboru
kterýž schválně byl svolán) o té otázce. Výborové přišli a
ohlíželi na sebe, právě jako by byli s nebe spadli; nikdo
echápal slova o celé věci, poslouchajíce nerozuměli, a přáli
i jen, už aby doma byli, aby se těžkých starostí, jakéž vý-
orství přináší, zbavili. I mnozí tu byli, kteří sousedu svému,
nž proti školám mluvil, dobře rozuměli a za pravdu dávali,
šak že uvykli říditi se vždy při hlasování podle jednoho,
že ten jeden byl proti karateli, vyslovili se i oni proti nč-
u, a tak z nevědomosti a pohodlnosti přišli návrhy v nivec,
teréž uskutečněny a v život uvedeny, velice by byli školám
tedy i mládeži prospěly. Bylo by tedy při takovýchto vě-
ech více rozvahy, více rozumu, méně ostýchavosti a mnohdy
méně kocourkovství třeba. Rozumnému muži není třeba, aby
mínením svým do kouta zalézal, aby se ostýchal pronésti
. Ale bída je to, že mnozí hrdinové, mužnosti své na úkoř,
bě k hanbě, nejvíce mluví, kde by s výhodou mlčeti mohli,
nejméně mluví, kde mlčení jejich je dobré věci na újmu a
záhubě. *Tu se krčí* a hlavy dohromady strkají, aby jen

nikdo neviděl, že jsou tu, a že snad jiného jsou mínění, než mnozí ze starého vydání, než mnozí, jenž vše proto činí, aby učiněno bylo, bez ohledu, zdaž dobře či nic. Tak se odbývají tyto důležité věci jen tak lecjaks, hala bala, a proto nelze se diviti, že mnoho, přemnoho na vzdor přinešeným obětem k přání a k činění zbývá.

O nových rakouských mincích.

Podává Antonín Skřivan.

Cís. patentem od 19. září t. r. ustanovuje se nový ráz mincí pro celý obvod rakouské říše. Tím se učinil první krok k uskutečnění smlouvy Rakouské o spolkových mincích se státy německými.

Posud byla Kolinská hřivna (233·87 franc. grammů) v Německu a Rakousku váhou mincovní, nyní jest přijata za mincovní váhu celní libra (= 500 grammů) jak v Rakousku tak ve státech německých. Z nové této mincovní libry čistého stříbra bude se raziti:

v Rakousku (od 1. listopadu t. r.) ..... 45 zlatých,
v severních Němcích (Prusku, Sasku, Hannoversku atd.) ..... 30 tolarů.
v jižních Němcích (Bavorsku, Würtembersku, Badensku, Frankfurtě nad Mohanem atd.) ..... 52½ zlatých.

Dle toho rovná se v hodnotě:

45 zl. rak. = 30 tolarům = 52½ zl. jihoněmeckému

nebo:

3 zl. rak. = 2 tolarům = 3½ zl. jihoněmeckému.

Kromě zlatníků přijdou do oběhu dvouzlatníky a čtvrtzlatníky; tolary (po 1½ zl.) a dvoutolary (po 3 zl.)

Dvacetníky, desetníky, pětníky a měděné krejcary zcela pominou. Též název *„Konvenční mince“* přestane, jelikož budeme míti peníze *„rakouského čísla.“* Zlatý (floren) rozdělen na 100 setin *), i budeme mít za drobné peníze kusy po

*) K přání by bylo, aby lid obecný jak český tak i ostatní slovanský v Rakousku záhy na „setiny“ si navykl, a aby mu nebyl vnucován lecjaks nepřirozený název, jejž on pak pro jakési usnadnění a připodobnění svému jazyku často dost směšně překrucuje, ku př. žandár, ajzebón atd.

., 1, 3, 5 a 10 setinách. První tři budou se raziti z mědi, ıtatní dva peníze ze stříbra.

Nový zlatý jest právě o 5 při stu lehčí než posavádní zlatý, žený v stříbrných dvacetnících, tedy platí při posavádním avu, kde má stříbro 5% v bankovkách láže, asi tolik, co ny-ější zlatý v bankovce, t. j. nový zlaťák bude míti cenu 57 ny-ějších krejcarů. 5 setin nejinak slouti mohou než nový groš, 10 setin nový dvougrošák, majíce k tomu dle starodávného yku nevývratného práva, byť o tom ani zmínka v zákoně se ne-la. Dle toho bude míti nový zlatý 20 grošů a groš 5 setin ıa místě 3 krejcarů). A těchto 20 nových grošů, bude míti nu 19 nynějších, a taktéž bude jeden groš o 20tý díl menší ıž nynější groš, což je skoro o ½ vídenského. Neberouce i drobných penězích na těch 5 % ohled, oč budou nové pe-ze lehčí, než v nynějších ražených dvacetnících, nebude obec-mu lidu ani za těžko, vpraviti se do počítání na vídeňské slo (jenž alespoň u staršího venkovského lidu jistě dlouho ště nepomine). Lid náš bude nepochybně nový groš (5 se-ı) považovati vším právem, jako posud za 7½ kr. víd. čísla, dy setinu za 1½ kr. víd. čísla (za 2 grešle šajnu), 2 setiny groš víd. č., a hle! i zapomenutou již starou grešli (víd. sla) najde snad ještě mnohá stará babička obnovenou v na-ávající půlsetině! —

Tolary a dvoutolary budou berné peníze nejen v Ra-usku, nýbrž v celé německé říši; bude totiž platit tolar = ½ zlatého rakouského nebo 1¾ zlatého jihoněmeckého čísla. omě toho máme snadný počet tolarů na zlaté, a ze zlatých tolary. Nových našich 30 grošů (kusů po 5 setinách) bude ıiti tolar v Prusku, Sasku, Hanoversku atd.; a tamních 20 ošů platiti bude 1 zlatý rakouského čísla, tak že bude lze stovati bez pomoci peněžníků s penězi rakouskými po celém mecku, a v Rakousku s penězi německými.

Ze starých stříbrných mincí budou se raziti *„levantinské ary“* s obrazem Marie Terezie a letopočtem 1780, jichž jde na víd. hřivnu čistého stříbra, avšak budou se raziti jen pro chod na východ, kdež nachází peníz ten veliké obliby. Po-vadž víd. hřívna = 280.644 grammů, tudíž má takový tolar *dnotu 2,10483 zl. (téměř 2 zl. 10½ setin)* rak. čísla, bude se

však v obchodě dle kursu, tedy výše nebo níže, a to dle ok
nosti, za plat přijímati.

Ze zlata budou se prozatím dukáty jako posud ra
(z hrubé hřivny 23⅔ karátového zlata 80.4 kusů), avšak
jen co obchodní peníz, bez hodnoty zákonem určené, jenž
má tedy k placení přijímati výše nebo níže, jak právě s
kurs. (Posud byla jmenovní cena dukátu 4½ zlatého, pl
se však naň láže.)

Kromě toho budou se raziti v Rakousku, rovněž j
v Německu, nové spolkové peníze ze zlata, tak zvané „zl
koruny“ a „*půlkoruny*,“ z nové mincovní libry čistého z
50 celých, tudíž 100 půlkorun. Poněvadž hodnota zlata v
rovnání ku stříbru měnivá jest, nelze ani stálou skutečnou
dnotu zlaté koruny v penězích stříbrných zákonem určiti, p
čež i tyto nové peníze dle kursu výše nebo níže v obch
za plat bráti se budou. Kdyby bylo zlato 15kráte dražší
stříbro, pak by platila koruna 13½ zlatého rak. čísla; be
me-li však zlato 15½kráte dráže než stříbro, bude hodn
zlaté koruny 13 zlatých 95 setin rakouského čísla; a po
vadž nyní zlato ku stříbru v poměru 1 k 15 až 15½ kol
bude i kurs zlaté koruny na bursách v Rakousku kolisati
13½ do 13·95 snad i 14 zlatých rak. čísla.

Kromě toho připomenouti sluší, že se budou veškeré n
mince ze zlata i stříbra tak raziti, aby bylo $^{9}/_{10}$ (= $^{900}/_{10}$
čistého kovu a $^{1}/_{10}$ přísady. (Dle čehož bude v libře hr
váhy $^{900}/_{1000}$ zlata nebo stříbra a ostatních $^{100}/_{1000}$ přís
z mědi). Z téhož stříbra razily se již dvacetníky císaře Fr
tiška Josefa, jenž se zdají býti nápadně menší v porovn
k dvacetníkům císaře Ferdinanda, avšak jest stříbra čist
v obou stejně; oč jsou tyto větší, o tolik v nich jest více
sady; jsouť tyto ze stříbra 9⅓lotového, což dělá v tisícin
$^{583}/_{1000}$ stříbra, a ostatních $^{417}/_{1000}$ mědi.

Vynešením ministeria financí od 6. října 1857 přijí
se už peníze rakouského čísla u všech veřejných stát
kas, a sice: jeden tolar za 1 zl. 25½ kr. nynějších pe
stříbrných; jeden zlatý za 57 nynějších krejcarů, a čtvrt
tého za nynějších 14¼ kr.

Dodatkem budiž zde podotknuto, že se vezmou uherské papírové desetníky z oběhu; do 1. února budou se přijímati u státních kas, koncem dubna přestanou *však na dobro obíhati.*

Příspěvky k pravdivé kronice slavného města Račic.

Ze starých spisů a pamětí vybrané, nyní pak po prvé na čisto přepsané; nechť se trpělivý čtenář dozví, co se od starodávna v slavném městě Račicích divného a památného přihodilo; z čehož přátelé starých i nových kronik nemalý užitek a velikou radost míti budou.

Úvod,

němž se vypisuje, jak a kterak se stalo, že posud o Račicích žádný kronikář ničeho nenapsal.

Nebožtík Hájek ledacos věděl, ale o Račicích v kronice ničeho nenapsal. Milí naši krajané, čtouce v starých kronikách, ani se nedozvěděli, co se s Račicemi kdy dělo; slýchávajíce pak jmenovati naše starožitné město, myslívali si: to bude asi nepatrné hnízdo, ty Račice; není o nich ani vidu, ani slychu! Avšak Račice nejsou nijaké hnízdo, alebrž město, kteréž se ledaskterému českému městu vyrovná! Abyste pak nebloudili, mluvíce o Račicích, povím vám, jak se stalo, že se nich posud mnoho hluku nedělalo. Hájek je dávno nebožkem, tedy s pravdou ven; však on se neozve.

Bylo asi r. 1540, když nebožtík Hájek kroniku svou hotovou měl. Přečítal ji, a pořád mu něco scházelo: kronika byla celá, a přece nebyla celá. Mrzelo ho to a byl nevrlý. Nevěděl, jak by kroniku svou doplnil, aby šlo vypravování jako o niti. V Račicích se o tom dovědèli, a že byli lidé poctiví prostí, litovali ho a poslali k němu pana primatora s dvěma snášely. Vystrojili se tedy Račičtí poslové a vzavše veliké dary pod páždi, vydali se do Prahy. Přišedše na Malou stranu, čekali u kostela svatého Tomáše, až půjde Hájek z kostela. *Zvonili poledne,* a Hájek se ubírá z kostela. Na prahu

Račická s vymalováním erbu městského a starých rytířů z Račic celá celička ohněm zkázu vzala.

Račice však bez kroniky býti nemohou; o tom byl už tehdá jeden hlas. V sedmnáctém a osmnáctém století předkové naši, dobré paměti, špekulovali, jak by si k nové kronice pomohli, kteráž by slávu města hlásala, ale špekulovali marně. Teprv století našemu souzeno bylo, aby muže splodilo, kterýž by s to byl, uvázati se v dílo tak vážné a obtížné — v sepsání dějin Račických. Jest to Markus Tremulus, slavný náš krajan, kterýž už po leta pilná studia koná, a neunaveně vše sbírá, co by temnotu dějin města našeho ozářiti mohlo. Sláva mu za to, že se tak k dobrému města, vlasti a světa vynasnažuje! — Bylo nám popřáno laskavostí pana Marka Tremula nahlédnouti v stohy sebraných věcí, i dovoleno některé věci k poučení krajanů dáti na veřejnost, což tuto činíme, připojujíce snažnou prosbu k všem přátelům dějin vlasteneckých, aby nám věci a listiny, kteréž by kronice této posloužiti mohly, laskavě k otištění zaslali.

Následují už příspěvky o příští kronice města Račic.

1.

Na starém školním inventáři poznamenal v Pánu zesnulý učitel Vysoušek.

Znamenaj, kdožkoli po mně děti učiti budeš, jak jsem se v stáří těšíval, a přej mi lehké odpočinutí, až mne tuto více nebude. Dotkla se mne ruka Páně! Sešedivěl jsem, nemaje ženy a dětí; ženu si Bůh k sobě vzal a syn šel za ní za krátký čas, jen já nebohý se tu ještě trápím. Jediná má útěcha, že někdy se mnou všecko vymře a nikdo po mně nebude jídem bramenem. Neměl bych v hrobě pokoje, kdybych věděl, že žena po mně hladem hyne. Se mnou děj se již vůle Boží vám pak, kdo tu po mně budete, dej Bůh svatou trpělivost

2.

Jakub kovář v kšaftu svém neb závětí na školu Račickou pamatuje (Z knihy kšaftů 8. p. 117.)

„4. Poroučím také zdejší škole všecky okuje a škvár, *co jich* v kovárvě i před ní mám, aby se všecky do školy

esly a někde pod oknem neb v koutku vysypaly, aby je děti tále na očích měly a nedělaly si z toho smích, když jim odiče nebo učitel vyhrožují, že budou klečet na kovářských kvárech. Posud myslívaly, že to nemůže být, že to učitel nebo tec neudělá. Chci tedy, aby věděly, že to může opravdu ýt, doufaje, že tím nekázaná mládež po mé smrti skrotne a ak si na mne někdy zpomene.

5. Odkazuji škole půl prutu železa, který po mé smrti dělicové moji škole vydají, aby se z něho ukovaly dva dlouhé ilné panty, aby děti panu učiteli z topení *) neběhaly, když e za trest do topení zavře. Ty dva panty ať jsou přes celé lvířka, aby se děti ven nedostaly. Na ty panty chci aby se apsalo pro památku, že jsou od Jakuba, nebožtíka kováře.

Za dvojí toto odkázání bych si přál, kdyby Pánbůh syna ého Václava dítkami obdařil, aby zmíněné Václavovy děti do dvanáctého roku *zdarma* do školy chodily, a žádný učitel aby a nimi školního platu vyhledávati právo neměl.“

3.

Jak Račičtí archivu svého dobře užili.

Dva listy z kopiáře Račického.

Slovútné opatrnosti pane purkmistře a paní přátelé zvláště milí!

Netajíme se s tím před Vámi, kterak neustále obec svou velebujem a jmění své obecné, jak jen můžem, rozmnožujem. Snad jste také slyšeli, jak a kterak jsme si šatlavu spravili, a to za darmo, jměním obecným ani nehýbajíce. Pro lepší pak věci vyrozumění, jakož i z pravého sousedství a přátelství, dáváme Vám o tom vědomosť, že od nějakého času Norimberský kupec k nám dojíždí a nám staré papíry a škváry s radostí odváží, povídaje, že prý jich při svém kupectví dobře užíti může. Pomyslete si jen, za takovou službu nám ještě platí, a dostáváme peníze jako za darmo. Za peníze ty dali sme tedy šatlavu výše zmíněnou spraviti, těšíce se i tím, že nám v radním domě po vyklízení všeho toho papírového harapurdí místa přibylo. I nemeškáme, Vás o tom přátelsky zpra-

*) Místo *před prskem u ohně*.

viti, kdybyste i Vy archiv svůj, jak říkáme, vyčistili a vyprodati chtěli, abyste si pospíšili, dokud kupce chuť ku koupi nepřejde, doufajíce, že příležitosti té k svému i obecnému dobrému užijete a nám toho vším dobrým spomínati budete. S tím se dobře mějte atd.

Purkmistr a rada města Motákova.

Datum v Motákově v pondělí po sv. Martinu.

Bylo právě sezení obecné rady v Račicích, když posel psaní přinesl. Poděkovavše tedy zatím ústně pánům Motákovským, učinili jsme jim vzkázání takové, že věc tu vezmou v náležité uvážení, a na čem se pak usnesou, o tom že jim Motákovským ihned širší zprávu dáti neopomenou. Posel odešel a pan purkmistr s pány konšeli ihned na uvažování věci se dali. Pan purkmistr pak po delším sem tam mluvení a rozprávění učinil shromážděné radě řeč, jejíž smysl a rozum byl tento:

„Nebožtík Bouchal byl řádný muž a dlouho v radě sedával. Jsa moudrý a poctivý, o dobré obecné pilnou péči měl, říkávaje: „Co k čemu, to k čemu; a co není, kliď se pryč!“ A kdyby ještě nyní mezi námi a věc s námi uvažoval, což by jiného řekl, nežli: „Pryč s tím haraburdím, ať nám nepřekáží!“ A měl by pravdu. Neboť staré papíry věru k ničemu nejsou, leda ke škodě! Vzpomeňte si jenom, co nám již trpkosti a zlosti způsobil krupař Mudroch, který se v těch starých papírech hrabával, aniž jsme mu toho mohli zabrániti! Zdaž neroztrušoval mezi lidem, jaké věci se za starých časů dály, a co se nyní děje? jak bývalo za purkmistra Housenky, a jak nyní jest? Zdaž nevypočítal ze starých lejster, mnoho-li vydání na obecné věci šlo, a mnoho-li *my.* nyní na ně nakládáme, mnoho-li vydáme a mnoho-li nám zbývá? Jen si na to všecko zpomeňte a suďte sami, je-li nám toho třeba, aby se kdo, jako je Mudroch, do obecné zprávy pletl, a nám do rukou se díval! Toho nepotřebujem zajisté! Víme, proč tu v radě sedíme, a nechceme, aby se nám kdo pletl do práce! A tím bychom se Mudrocha zajisté zbyli, kdybychom ta lejstra z almar vyházeli. Až pak přijde a bude chtíť strkat do almary *nos*, odejde s prázdnou a dá nám pokoj, a my, jsouce bezpečni před takovými lidmi nestydatými, povedem zprávu obec-

nou dle svého zdání a opatrného náhledu. To však ještě není všecko, co chci o těch zatouchlých papírech povídat. Slyšte jen dále! Až domluvím, bude konec. Vím to sám, co v těch vyrudlých knihách je, a jaká se jimi plodí v obci nespokojenost a nevrlost. Doví-li se kdo z knih našich, jak bývalo někdy lacino, naříká na zlé časy, na podvod a lakotu, jaká prý nyní mezi lidem je. Kdyby o staré láci se nedočet, mlčel by, a bylo by dobře, jak je. Jiný nám zase z knih káže o drahotách a mračí se, jak je nyní všecko lacino proti tomu a onomu roku, že si člověk teď nic nevydělá, aby dával všecko za fatku a při tom při všem nouzi a bídu měl. Škoda prý starých drahých let! Tenkráte prý bývalo dobře pro sedláka i pro řemeslo! A kdyby o tom nečet, mlčel by, a bylo by dobře, jak je! A což když se dočtou o ohních a neštěstích, jaké před sto lety Račice potkaly, jak se tu strachem svíjejí, netroufajíce si ani v noci usnout, aby se neštěstí nevrátilo. A kdyby o tom o všem nečtli, spali by pokojně a šli ráno po svém. Pryč tedy s tím haraburdím, pryč; a čím dřív, tím líp, ať nám obec nekazí a v radním domě nepřekáží! Tám pak dokážem, že Bouchalova moudrost posud s námi v radě sedá a že opatrnosti naší starý čas se nevyrovná! Ptám se vás tedy na vaše dobré svědomí, co se má s těmi hadry státi, aby za uvážením i skutek následoval? Dlouho měř a jednou stříhej, říkávali staří; dlouho se raď a rychle vykonej!“

Páni konšelé davše hlavy dohromady, ticho mezi sebou hovořili. Načež jeden z nich za všecky takto promluvil: „Řeči purkmistra jsme rozuměli, rozum jeho pochválili a na odpověď této se usnesli: aby se i hned někdo k Motákovským poslal, aby s Norimberským promluvili, nelíbilo-li by se mu, aby si k nám také zajel, zač mu Motákovští stará lejstra dali, za to že i my mu je odvážíme, a bude-li chtíti, ze zvláštní náklonnosti i něco za fůru a odvežení slevíme. Očekáváme tedy jen, aby pan purkmistr posledního hlasu k našemu zdání přidal, jakož i to, na čem jsme se uradili, bez odkladu vykonati rozkázal.“ Purkmistr vážně kývnul hlavou, kývnul ještě jednou, a jal se mluviti takto: „Již mluvme zkrátka, čas obyčejného sezení ku konci se chýlí. Těší mne, že jste úmysl můj dobrým býti shledali. *Almary* se musejí vyprázdnit a co na stolech i

dovedl, a na prostředky k jich odstranění ochotně upozorňuje. Co o jednotlivci, to platí i o obci, co osobě mravní, s tím toliko rozdílem, že jednotlivec seznav vady své a podléhaje pouze vůli své, snadněji k polepšení a napravení sama sebe přikročiti může, kdežto při obci nevždy lehko potřebných oprav docíliti možno, ačkoli často na prostředcích nescházívá, čehož kořen hledati dlužno v složitosti obce z osob fysických, více méně vzdělaných; z osob, kteréž vady obecní pro nedospělost duchovní buď nevidí a nepoznávají, aneb viděti a poznávati nechtějí, neb poznávajíce jich skutečně, ruky k opravám přiložiti se zpěčují, poněvadž prospěch svůj osobní ze starého šlendriánu plynouti vidí. Mnozí zase jen proto proti každé navržené opravě se opírají, poněvadž návrh pochází od někoho, komu osobně nepřejí; a tak k vůli osobnímu nepřátelství trpívá dobro obce. V čem se zakládá smutný výjev tento? Chceme o tom vysloviti své skromné zdání, majíce při tom jedině ten úmysl na zřeteli, aby se, kde těch vad skutečně stává, od nich upustilo, a k dobrému naklonilo.

Hlavní a takořka nejpřednější příčina mnohých těžkých pokleskův v řízení obcí spočívá na mnoze v duchovní *nedospělosti zastupitelstva obecního*, zakládající se v nedostatečném vychování ve školách předbřeznových, v nepoznání věcí občanských, občanu pravému nevyhnutných. V nejnovější době staly se arciť znamenité převraty ve školství ku prospěchu dobré věci; avšak vady, vzešlé z dřívějších nedůstatkův, trvají dosavád i nedají se pojednou opraviti, a také se až dosud málo k tomu přihlédá, aby žák nabyl známosti o věcech obecných, občanských. — Starý nakřivený kmen těžko narovnati. Drobet číst, špatně psát a ještě hůře počítat, bylo vše, čemu se lzelo v dřívějších národních školách naučiti *). S takou duchovní chudobou, beze všeho podnětu k vyššímu snažení a k vznešenějšímu cíli, vstupovalo se do praktického života. Naučení se kousku nedokonalého řemesla, starý návyk u vzdělávání zemské hroudy, po otcích zděděné, byl veškerým naším věnem. Mozolné lopocení se o zachování bídného živořivého živobytí naším dědictvím. V takovém stavu

*) *Bohužel*, že se i nyní namnoze tak děje, na vzdor všemu namáhání. Red.

překvapila nás doba nová. — Obce se nově zřizovaly i staly se samostatnými. Volilo se zastupitelstvo. Jak asi volby při takovém stavu věcí dopadnouti musí, dalo se snadno předvídati. Na mnoze špatně, jak to ani jinak býti nemohlo. Scházelot v mnohých obcích mužů osvícených a charakteruplných, a bylo-li jakých, neznáno jich. Tím stalo se, že se zpráva mnohé obce dostala do rukou mužů, při nichž na mnoze patřičného rozhledu, rozumu a mírného uvažování všech okolností, obecné záležitosti provázejících, zhusta pohřešujeme. Mnohému z výboru neschází sice na dobré vůli, ale na jasném náhledu u věc. Jiní zase — a to skoro větší část zástupcův mnohých obcí našich — přinášejí do porad obecních *všecky vášně a náruživosti, v nichž byli vyrostli, všecko nepřátelství a zášť, v níž z privátních ohledů jedna osoba proti druhé stojí, všechnu záhubnou řevnivost nerozumu proti rozumnějším, žárlivost jedněch proti druhým.* A co z toho pochází? bouřlivá obecní sezení, plná nedůstojných osobních urážek, a obyčejně zavržení navržených oprav, obci na nejvýš prospěšných, a to jen proto, poněvadž navrhovatel v zastupitelstvu osobních nepříznivcův má; a buďsi pak záměr jeho sebe šlechetnější a nezištnější, nepřátelé jeho přicházejí do sezení s předsevzetím, vše zamítnouti, co by koliv navrhoval, beze vší zkoušky, beze všeho uvážení. Známe jednoho bývalého úda výboru v jisté obci, který proti každému usnešení celého výboru obecního své protesty ve protokol vkládal pouze z osobní zloby, a z nesnesitelné bolesti pro ztrátu svého dřívějšího postavení. — Málo kde bezzištné přihlížení k celku obecního dobra, nejvíce jen osobní zájmy; nikdy otázka: co z toho neb onoho pro obec dobrého vzejde? ale skoro vždy: *co já z toho budu míti?* A tak často veledůležité opravy, ve prospěch obce navrhované, roztříští se o neústupnou samozištnost jednotlivců.

Příliš pohodlní ku každému duševnímu namáhání, nečtou nic, nepřemýšlejí o ničem, a nemají následovně ani vlastního úsudku, i stávají se pak třtinou po každém větru se klátící a každý otevřhuba v obci může je ku věcem svésti, které neslouží ani jim ku cti ani obci k blahu. A mnozí zase, nepřekročivše hranice rodiště svého, v úzkém kruhu záhumního smýšlení *se pohybují, jsou* úzkoprsí, a majíce smysly duchovní

mrákotou, škodlivými předsudky a slepou předpojatostí zakalené: kde mají měřítka k obecním opravám vziti, jak potřeby, jak vady obce poznávati a kde vůle nabyti, aby prvním vyhověli, a posledních napravili? Vyličením těchto vad nechtěli jsme říci, žeby samostatnost obcí škodlivou věcí byla. Vždyť všichni víme, že člověk po dlouhých letech z tmavé šatlavy vyvedený ani denního světla snésti nemůže a sem tam jako opilý se potácí. Mělby se proto zase nazpět uvésti? Toť by nerozumné i nebezpečné bylo; neboť moudře pravil Hdosi jednou:

Svobodného báti se nemáme,
Otroka však, když svá pouta láme.

Vésti a navykati musíme jej na Boží slunko; však on až okřeje na volném čerstvém vzduchu, sám pevně a jistě kráčeti dovede. — Ale jak zastupitele obcí našich vésti, aby s rozhledem a jistotou obec řídili dovedli? Přetřásáváním obecních záležitostí ve veřejných listech. Uveřejňování rozličných dobrých závodů v cizích obcích, upozorňování na potřeby a vady ve vlastní obci, naznačování prostředků přiměřených k vyhovění oněch a odstranění těchto, byl by arcit nejjistější prostředek, jak bychom se napravili a ve zprávě obecní zdokonalili. Ale v tom u nás ještě veliká závada. Smysl *pro veřejnost, duch obecnosti* velmi skrovňounký; čtenářův novin velmi málo a ještě méně takových, kteříby, čtouce, rozuměli, aneb rozumíce opraviti chtěli. Naopak, dopisovatel, vytýkající vady některé obce, potkává se u kmenovců v svých za svou nejlepší vůli a nejšlechetnější úmysl obyčejně s nevděkem, ba často i s hrubými nadávkami. *Místo bedlivého skoumání a mírného uvažování, zdali dopisovatel pravdu děl, podkládá se mu zúmyslné na pranýř vystavování a k tomu ještě bez čtení článku od osob, jimž u věci této hlasu přísluší, jen na udání několika jednotlivců, jimž na zachování starého šlendriánu z osobních příčin a ohledů záleží.* Zástupcové mnohých obcí našich považují každé uveřejnění obecních vad za urážku, a místo co by nepravdu nějakého tvrzení veřejně dokázati a takto se ohraditi měli proti křivdám, jim domněle činěným, obracují se zbytečnými stížnostmi k místům nepříslušným, dávajíce takto *na jevo*, že nevědí, že se o obecních záležitostech ve veřej-

ných listech rokovati smí a má. Vždyť sama vláda na vady v státní zprávě slušně ukazovati v listech veřejných dovoluje; a obce naše chtějí být nedotknutelny? — Při takovém stavu věcí zachází chuť o obecních potřebách u veřejnosti se prohlášeti, a proto také o těchto věcech tak málo se píše. — Než doufejme, že se časem svým vše k dobrému nakloní; neboť stenářů a tedy vzdělanějších lidí, ačkoliv pomálu, přece ustavičně přibývá. —

Red. Co tu pan dopisovatel o vadách obecního představenstva podotýká a praví, jest bohužel holá pravda — avšak ne všude, což jest k útěše každého, a to tím více, ježto naděje jest, že příští postup u věcech obecních, zvlášť ale žádoucně očekávaný obecní řád všem nešvarům, kteréž se zde vytýkají, konec učiní. Kýž by ho tu už bylo, jest ho veliká potřeba! — Že jsou obecní představení, kteří na účet svých sousedů a spoluobčanů velikých hříchů napáchali; kteří účty skládati se spírali, kteří hanebně jměním obecním nakládali; kteří užitky z obecních věcí, jak jenom se dalo, zkracovali; kterýmž se v obci na samovládce hráti ulíbilo; kteří každé míchání se do věcí obecních mstou podlou, osočováním a udavačstvím pronásledovali, atd. — to jisté jest, a není snad nikoho, kdo by o podobných věcech byl neslyšel. A takovéto počínání jest právě, na kteréž už Kocin z Kocinetu sobě stěžoval, kteréž nevzdělanosti a špatnému pojímání věcí obecních přičítáme. Ovšem doufáme, že se tomu brzo konec stane, dať to ale jisté, kdož to ví? Aby se tu stalo napravení, jest třeba, aby se dříve všude ujala láska k obecnosti, mysl v pravdě občanská, aby představení a výborové jakož i všichni sousedé a spoluobčané, vždy a při všem, což dobrého pro celek konají, se těšili tím, že k *obecnému dobru* přispívají a se snaží, co dle sil svých pomáhají, aby se lidstvo dostalo ku předu na dráze života. Takové vědomí musí v srdci a v mysli každého kořeny zapustiti, a pak jistě nebude nic tak krásného, a nic takové odměny poskytovati nebude, jako pracování pro celek. Vědomí vykonané povinnosti samo bude odměnou každému — nadto, cokoliv kdo krásného a šlechetného svým namáhánim *přispěním vykonal a učinil*, o tom o všem vypravovati budou

dějiny, a jmeno jeho ještě po staletích cíti se bude od potomstva a vždy s velebením se vysloví. „Leta Páně, toho a toho vyvedl purkmister ten a ten, dobré paměti, nebo výbor ten a ten, dobré paměti, krásný tento čin, a proto nechť dlouho žije v památce!“ Tak mluviti bude vděčné potomstvo! „Leta Páně, toho a toho stalo se přičiněním horlivého duchovního a pravého pastýře ovčince Kristova, že se znova uspořádalo učení řemeslníků (učeníků a tovaryšů), z čehož obci mnoho na blahobytu a na slávě přibylo, a proto budiž jméno jeho ctěno, jakož i těch, kteří ho při tom podporovali;“ tak budou jednou letopisové obecní hlásati, až prášku po původci toho nebude. — Krásná to myšlénka pro člověka, že ještě za století potomstvo na něho spomínati a jemu žehnati bude. A tak ještě o jiných věcech a osobách se vyprávěti bude! Což by mohlo býti krásnějšího? Myšlénka, že nepracuju pro dnešek, alebrž pro staletí, myšlénka, že poctivé snahy a dobré namáhání po čase uznání dojdou, že nepoznány nezůstanou, tať blaží a život oslazuje. — Podobně bude pověst o špatném, nepoctivém jednání po staletích zaznívati, a hlas spravedlnosti zatratí pak ty, kteréž tu byli dobré věci v cestě, kteříž ji neskončených překážek v cestu kladli, kteříž jenom svého zisku pamětlivi byli, pro celek nic neučinivše. Proto, pánové, sluší se Vám, abyste sami pokud síly a čas Váš stačí, o tom, co by obci Vaší k dobrému prospěti mohlo, přemýšleli, a vše cožkoliv Vám kdo radí — zralým rozvážením a dobrou vůli jeho k tomu puzen — v bedlivé uvážení vzali, a pakliby dobré byly, v skutek uvedli. Nesluší se Vám však, jakožto zástupníkům obce a hlavě svých sousedů, výrazu vůle jejich, abyste, cožkoliv Vám kdo z nich a z středu Vašeho radí, ze mstižádosti, vášně, nerozumu a rozkvašenosti zamítali; zastávajíce obec a jsouce v jejím úřadě, jste dějinám jejím odpovědni, a proto nedejte se uchvátiti náruživosti a nerozumu. Každý palec nechť je u Vás svědomitost a mysl obecná. A pakliže vždy uznání za namahání své neklidíte, pomyslete, že taký jest běh času, že jsou proroci, kteréž doma nepoznali. Vlastní vědomí a dějiny obce dají Vám, co Vám sluší. — A proto, pánové. nikdy *nepovstávejte* proti těm, kdož veřejně v novinách a časopisech *opravy* žádají; spíše však zkoušejte a pozorujte, a zdali pravda

:o se vytýkalo, nápravte. Nemyslete, že zlá vůle koho vede, ıby Vás na poklesky upozornil; nemáť jistě nikdo lepší vůli, ako ten, kdož k obecnému dobrému přihlédá. A co se ve-ejně slušným způsobem stane, neposlouží jenom jedněm, ale-ırž celku, všichni z toho užitek berou, neboť tam, kdeby právě akové nehody měli, činí se na ně pozorny. A ostatně, vždyť ršichni tvoříme jakousi rodinu a co si mezi sebou řekneme, ıevyjde z tohoto rodinného kruhu. Proto, přátelé, nechť Vás ísmeno neuchvátí, alebrž k tomu poslouží, by se dobré věci osloužilo. Kdykoliv se Vám co řekne, nepátrejte, kdo řekl, lebrž co řekl a to pak v úvahu vezměte. A nikdy soudem ıehrozte, poví-li se Vám co v mezech slušnosti a zákonnitosti. ínak by soudům konce nebylo, a vždy byste se na konci do-ěděli, *že by se stala úloha a povinnost tisku stínem,* kdyby nělo býti podle mínění toho, kdož choulostiv jest, slušné lovo pravdy poslechnouti. Tak byly v posledním čase v Ber-íně a v Drážďanech tiskové soudy z příčiny podobné, a jak e vyslovil soud? — *„Nemá-li se státi povinnost a úloha ísku stínem, sluší mu právo, aby v mezech slušnosti a zá-:onnitosti všelike poklesky osob veřejných vytýkal.“* Tak se oud vyslovil. — A proto pánové, hodně obecní mysli, a pak ím dál, tím řidší budou výčitky, jinak se jen množiti budou, eboť postupující vzdělanost odkreje, co až dosud hustou rou-kou tajemství zahaleno bylo. Jak na oučty tak na vše jiné ausí slunce svítiti! To se nám vidělo na konci článku po-otknouti, i učinili jsme to, dokládajíce, že slouží každému radosti a k útěše, že máme obecních představených, jimž hvála a čest sluší, kteří důvěru a vážnost obecnou zasluhují požívají, a o nichž bude dějepis ještě po stoletích, k jich slavě, mluviti! —

Slovo na začátku školního roku na průmyslové škole v Praze.

(Jakožto pokračování článku ve dvou posledních svazcích.)

Pojednavše o průmyslovém školnictví ve Francouzich a *Belgii, a potěšivše se vylíčením* „university dělníků“ a „mu-

seje pro průmysl," obracíme se hned k Brněnské živnostní škole, ponechávajíce si anglické řemeslnické ústavy a výstavy na příští. — Zpráva pochází z péra zasvěcence a vřelého účastníka.

„Jak známo, jest Brněnská řemeslnická škola nedělní a večerní školou pro učenníky a tovaryše bez jakého nucení k navštěvování; rozpadá se ve dvě oddělení, z nichž první z dvou ročníků záleží, a jest předpravní školou pro žáky, jejichž nedostatečné základní vědomosti nedovolují, aby do druhého oddělení, pravé to živnostní školy, vstoupiti mohli. V těchto dvou ročnících učí se čtení, psaní, počtům, náboženství, kreslení od ruky a podlé pravítka, začátkům měřictví a silozpytu. Žáci postupují z jednoho ročníku do druhého.

Těžiště ústavu jest druhé oddělení — živnostní to školy, kteréž jsou k tomu, aby v nich nabyl žák vědomostí živností jeho přísně se týkajících a vědomostí pomocných, a to takým způsobem, jak toho bez předpravních studií dosíci lze. Oddělení toto záleží ze *školy stavitelské*, *strojnické*, *přádelnické* a *lučebnické*.

Škola stavitelská pro zedníky, kameníky a tesaře záleží ze tří běhů, kteréž se v zimách za sebou následujících vždy od 1. listop. až do 1. dubna, *po 15 hod. týdně* odbývají. Při těchto živnostech zastaví se zimou práce, a tak jest odstraněna první a největší překážka všech řemeslnických škol, kteráž se jenom částečně večerním vyučováním přemáhá; proto možno jest žákům hojnost přednášek a cvičení (vždy a pořád *k pravé praktické potřebě přihlédajících*) poskytnouti. 15 hodin za týden při žácích z vlastního pobídnutí a pudu k studní vědomosti se ženoucích, to mnoho vyznamenává. Za tři zimy přemůže a získá se tu síla materiálu, z kteréhož dá se zbudovati řádný základ. Věci, jimž se zde učí, jsou: Prostonárodní silozpyt a počtářství, základy počítání s písmeny a měřictví, dávání předmětů stavitelských na papír, stavitelství a stavitelské kreslení, vzorkování, vedení knih či účetnictví a obchodní listy. Z toho jde, čeho se má školou touto docíliti. Míť býti sadem vzdělaných mistrů; také už žádáno, aby se zkoušky žáků jejich *měly za* roveň oněm, kteréž se skládají při zemském stavitelském *ředitelství*. Jak by to posloužilo škole, a jak by se zvýšil

kraje tovaryši do ní hrnuli, nepotřebuje nijaké zmínky, ješto est samo sebou na jevě.

Přicházíme k druhé živnostní škole — k oddělení pro trojnictví. Oddělení toto nemohlo se na takový stupeň vyšiouti jako škola stavitelská, a to hlavně pro nedostatek času. Nedělní vyučování je nepostačitelné, večer však zůstává vždy asem k vyučováním méně vhodným, ješto dělníku po denním amáhání je více méně pokoje a sebrání třeba *). A pak, jaké o kreslení za večera, a přece si nelze strojnictví bez kreslení omysliti. Co se slovy podati nemůže, to ruka a tužka doplniti má. I učiněn návrh, aby se působením a zakročením obhodní komory vymohlo, by mistři a průmyslníci vůbec pořáli příslušníkům svým několik hodin týdně k návštěvě školy, ož by jim tito ovšem pilností, pracovitostí a dobrým chováním ahradili. Jeť to v skutku dobrá myšlénka, kterouž snadno ze uskutečniti. Jak nyní věc je, kreslí se v neděli tři hodiny, vě hodiny pak se týdně ústní přednášce věnují.

Škola pro tkalce sestává ze dvou oddělení; v prvním jedá se o zacházení s rozličnými stavy a o srovnávání jich k obě, k čemuž se věnují 2 hodiny týdně; nadto pak určeny sou dvě hodiny ku kreslení vzorků. V druhém oddělení jedná e o skládání a rozkládání vzorků atd. (2 hodiny týdně) a aktéž se dvě hodiny kreslí. Vyučuje se prakticky při stavu. akkoliv škola tato všelikého uznání hodna jest a mnoho působí, řece se zapříti nedá, že pro vzdělání řádných tkalců a strojedoucích nepostačuje. Převládající průmysl Brněnský a okolní, *ýroba látek vlněných*, vymáhá ústavu, kterýžby pomohl pořád více se jevícímu nedůstatku lidí, jenž by s novými stroji obře zacházeti dovedli a za správce přádelen se hodili, čímž y se ovšem také blahočinně působilo na rozvinutí (rozvoj) růmyslu samého. Ústav takový byla by *vyšší přádelní škola*, teráž by všechna odvětví přádelnictví, od hedvábí až k bavlně, byčejné a Žakardské (Jaquard) tkalcovství obsahovala. Zda y se škola tato k nynější přivtěliti, anebo-li by sama o sobě

*) Mladému člověku je jistě poslouchání poučných věcí za večera *dobrou ěbavou*; dělník prací ztrmácený nabude tu svěžesti ducha, a mysl jeho se a čas přenese do světa ušlechtilejšího. To jest naše mínění. Red.

už počínají řemeslníci věci a zboží dle *udání* a zvláštních okolností (nikoliv tedy na jedno kopyto) zhotovovati, a to rozumně, dle rozmyslu a zákonu výroby, látek užívajíce. Co se však mravného působení týče, objevilo se v jednotlivých případech vyvinutým smyslem pro pořádek, pro vyšší a šlechetnější snahy."

Až potud zpráva, kteráž nám byla při ruce. Nepouštějíce se do dalšího rozbírání a uvažování, alebrž obé čtenářům svým ponechávajíce, přistupujeme už k Pražské průmyslové škole, kteráž, jak cedule na rohách svědčí, má hlavně za účel doplniti vyučováním obor vědomostí, kteréž k živnostnímu vzdělání a k lepšímu vedení řemesel posloužiti mohou a slouží. Předměty, kterými se tu učiti bude, jsou: 1. *Náboženství* (v neděli od 9½ do 10½ hod. z rána p. prof. P. Štulc.) — 2. *Přehled řemeslnictví* (v neděli od 8½ do 9½ hod. z rána p. ředitel hlavní školy Dr. Amerling). — 3. *Účetnictví a základy obchodního i směnného práva* (v sobotu od 6—7 večer p. Dr. Mezník). — 4. *Počtářství a měřictví* (v sobotu od 8—9 večer, I. oddělení p. V. Bíba, učitel na české hlavní škole, a II. oddělení p. učitel čekatelů školních J. Valter). — 5. *Chemie řemeslnická*, (v pondělí od 7—9 p. prof. Staněk). — 6. *Strojnictví* (ve čtvrtek od 8—9 večer p. prof. Dr. Majer). — 7. *Stavitelství* (ve čtvrtek od 6—7 večer p. architekt prof. Niklas). — 8. *Zeměpis*, (ve čtvrtek od 7—8 večer p. prof. Jos. Erben). — 9. *Řeč česká a německá* (v pondělí od 8—9 večer, I. oddělení p. F. Tesař, učitel na české hlavní škole, II. oddělení p. prof. J. Šťastný). — 10. *Kreslení* (od 1½—3½ v neděli p. prof. P. Mužák). — 11. *Rýsování* (od 1½—3½ v neděli p. D. Ryšavý). — 12. *O kovech a kamenech* ohledem na řemesla (v neděli od 8½—9½ p. prof. J. Krejčí). — 13. *O zvířatech a zvířecích látkách* ohledem na řemesla (od 7—8 večer pan Dr. Ed. Greger v ústavě fysiologickém ve Spálené ulici č. 74). —

Z řádků čilého českého řemeslníka, kteréž nám při ruce jsou, mnoho vysvítá, čeho by bylo škole třeba, aby řádně rozkvésti mohla. I podáváme tu slova téhož řemeslníka, návštěvovatele školy průmyslové, bez změny.

„S nevýslovnou radostí pozdravili jsme založení průmyslové školy v Praze, nezapírajíce si, jaký veliký význam

koła má; s potěšením pohlížíme na ovoce, kteréž na počátku přinesla a do budoucnosti slibuje. Již za tento letní běh přišel mnohý nastávající průmyslník k vnitřnímu vědomí a k poznání povolání svého; a byť by se nic bylo více nedocílilo, než že přesvědčení nabyl, že ruka a noha nedostačuje k živnosti dosti se docílilo. Mnohý začal cvičit svou pamět, vzdělávat svůj rozum a vyvinovat důmysl a bystrost ducha svého. Takto dospěl i mnohý k přesvědčení, že nutnou potřebou jest, aby poučné a praktické spisy četl. Škola naše dává a může jen dáti návod, jak by se řemeslník — učenník, tovaryš — vzdělávati měl; záleží-li mu skutečně na vzdělání, musí sám dle návodu školou podaného dále pokračovati. Škola, kde se jednotlivým předmětům týdně jen jedenkráte vyučuje, nemůže předmětu až do podrobna naučit; ona se musí jen na to obmeziti, že objeví peň, že nastíní směr větví. Ona uvádí do předmětu z více stran. Zpozdilé by bylo při tomto obmezení školy, aby kdo myslil, že se zde výborným sládkem stane, že se zámečnictví, strojnictví vyučí. K tomu je jiných škol, jiného času, jiných prostředků třeba *). Dle našeho zdání učí se zde řemeslník posuzovat rozličné předměty řemesel a průmyslu vůbec, aby rozumným způsobem živnost svou říditi a i zdokonalovati dovedl.

Mnohý si osvojil již v tomto krátkém čase velkou známost věcí pro život mu potřebných; mnohý ovšem mnoho zapomenul z toho, co se mu přednášelo, ale návod a přesvědčení, že se mu mnoho vědomostí nedostává, předce ze školy odnesl a to už je mnoho. Přijde potřeba, přijde i vůle a s touto chuť ke čtení. Kde vůle a chuť, tam i touha po vzdělání; vysvítá to už z okolnosti, že se jen rozumnější a poměrně vzdělanější tovaryši do školy dostavili; dokázalit tím,

*) Až Bůh školu naši prostředky většími nadělí, jmenovitě až se jí dorodinců dostane, kteří na ni v závětech pamatovati budou, aby se řádný fond zřídil, pak ovšem na něco jiného bude lze pomysliti, pak bude možno, aby zařídila malička jakás „universita dělníků.“ Nyní, když jinak nelze, buďme spokojeni s tím maličkem, jenž tu je, a napněme všichni sil svých, abychom mála mnoho učinili. Budiž nám učitelstvo školy příkladem, kteréž skoro čeho nemajíc, přece oběti přináší, oběti tim větši, ješto vědomosti a čas jsou jediným jeho majetkem. *Spis.*

že potřebu dalšího vzdělání cítili, že ve vzdělanosti výše stoji než jiní soudruhové jejich. A tak mnozí z těch, co letos ponejprv do školy vkročili, vstoupí tam na rok s větší chutí, ješto se přesvědčili, že jim chybí, co se tuto podává. S učením chuť poroste.

Jak slušelo, byli tovaryši pořádkem, pilností a slušností pravým vzorem pro mladé učenníky. Kdyby byl mnohý učenník i nijakých vědomostí nezískal, zjemnil se značně mrav jeho pořádkem a příkladem tovaryše, jenž se stal jeho spolužákem. Více však ještě působila povaha, pevnost vůle, uhlazenost, jemnost učitelova. Jeho zacházení učenníky a tovaryše samých před sebou povzneslo. Zajisté že každý přisvědčí, že to velký zisk pro učenníky a tovaryše naše; jsouť to vyrůstající průmyslníkové a budoucí měšťané naši. Celkem už se tedy mnoho za krátký čas docílilo; bohdá ale, že se ještě více docílí, až jen vše urovnáno, ustáleno, do pořádku přivedeno bude, až se jen pravé methody a hojných prostředků získá.

Za první půlletí nabylo se i mnohých zkušeností, jichž se k prospěchu žáků v plné míře příště použije. Že žádná věc sama o sobě dokonalá není, jest na bíledni. Uveďme tedy, co za vadu máme, povězme, co dle zdání našeho zdarnějšímu pokroku překáželo, aby o tom každý přemýšlel (neboť to věc všech), a dle možnosti pomáhal. Bezvýminečná chvála nevede nikdy k pokroku! —

Předně tedy: *Velká nehoda leží v tom, že má na školu roční čas veliký vlív.* V zimě jest návštěva hojná, v létě ale ochabuje. Příčina leží v tom, že se v létě ještě za jasného dne učením začíná. Jednak mistrové, kteří nedopouští, aby učenník již za světla dílnu opouštěl, jednak umdlenost těla za parných dnů a konečně i přirozená potřeba koupání v studené vodě odvádí škole posluchačstvo *). Jmenovitě v předmětech, které se vloni o 6. a o 7. hodině večer přednášely, ukazovalo se ochabování v návštěvě, a to právě v té míře, v jaké dne přibývalo. Učení se pak ovšem na příhodnější dobu

*) Jinak to býti nemůže, pro několik nedbalejších nebylo by rádno, aby se v létě s učením přestávalo. Jak jsme viděli, je v létě všude slabší návštěva. *Red.*

přeložilo; než žáci, kteří pro nepříhodnost doby přítomni býti nemohli, nedozvěděli se snad ani o těchto změnách, a tak byla ku konci návštěva v takovýchto předmětech slabá *). Patrno, že jest v letě večerní doba od 8—9 hodin pro řemeslníky nejpřihodnější, a že se doba od 6—7 hodin večer k vyučování takovému naprosto nehodí. Zdá se nám také, že by se dvě hodiny po sobě témuž předmětu vyučovati nemělo; tím se umrtvuje v letě i v zimě pružnost mysli, a učitel jest sám nucen od pořádku ustanového se odchýliti, a jen hodinu učiti.

Kde pak, jako to letos je v lučbě, jednomu předmětu se pro dvě oddělení žáků za sebou přednáší, tedy dvě hodiny, mělo by se mezi první a druhou hodinou půl hodinky vynechati; neboť potřebuje to času, než jedni žáci odejdou a druzí přijdou, jakož to vůbec známo jest. Přál bych, a se mnou jistě i jiní, kdyby se věci této jak navrhuji odpomohlo, aby žák na hodině, kteráž se mu za týden věnuje, zkrácen nebyl.

Za touto příčinou třeba by bylo, by se ustanovilo velectěné učitelstvo na tom, aby se vydal program, který by školní řád pro celý školní rok obsahoval. Program tento bude obsahovati *předměty*, kterým se vyučovati, pak *den* a *hodinu*, kdy se po celý rok učiti bude. Konečně se snad udají i knihy, podle kterých se vyučuje **) a které dni se žádné přednášky nedrží,

---

*) Vše cokoliv se na průmyslové škole děje, zvlášť ale změny, kteréž se činí, měly by se na černém prkně jasně a zřetelně oznámiti. Jinak povstávají ovšem jen zmatky. *Red.*

**) Co se knih těchto týče, řídil se až dosud, jak se nám zdá, každý p. učitel dle svých papírů, nyní ale, jak se dovídáme, vyjdou potřebné knížky pod souborným názvem: *Průmyslová škola*, tiskem, a budou vše obsahovati, co je řemeslníku k nabytí všelikých vědomostí živnostních třeba. Pánové prof. Krejčí a prof. Staněk dali už věci své do tisku a svým nákladem je vydají, ostatní pak věci v brzku následovati budou. Prof. na technickém ústavě, p. Kořistka, chystá spisek o měřictví, p. prof. Balda o parním stroji atd., jiní zase jiné práce, a tak v brzku bude tu malá knihovna pro řemeslníka, kteráž se novými spisy rozmnožovati bude. Zdař Bůh podniknutí tomu! Kýž by to všechny, kdož ještě s pomocí svou otálejí, přesvědčilo, že se spojenými silami mnoho dokázati dá i malými prostředky, a že dává nebe pevné vůli a tužbě ušlechtilé dojíti cíle. Jinde, kde stokrát větších sil, tisíckrát méně se činí. Tedy úsilná naše práce jest krásným znamením lepší budoucnosti, *neboť práce zámožnost a sílu. Red.*

kdy a kde se žák hlásiti má, aby přijat býti mohl, co činit má, aby vysvědčení obdržel, kdy a jak mu lze i zkoužce se podrobiti atd. Výhody takového programu jsou na bilední. Každý v něm nalezne obraz celé školy; průmyslník se snadno dozví, čemu se přiučovati může. Tím povstane školní řád, který se každým rokem zdokonalovati a pak i venkovským městům, kdyby které kdy k zařízení podobné školy dospěti mělo *), za vzor sloužiti může. Každá venkovská knihovna ano i svědomití řiditelé opakovacích nedělních škol opatří si každoroční zprávu tuto, aby k Praze odcházejícímu tovaryšovi aneb učenníkovi radou sloužili a na vyučování, které mu škola obecní neposkytovala, jej alespoň upozorniti mohli. Jednak aby jednotě vydáním takovéto roční zprávy výloh nepřirostlo, jednak aby se dostatečně rozšířiti mohl, měla by se každému za levnou cenu prodávati. Ustanoví-li se čistý výnos na zakoupení potřebných knih pro chudé žáky, i toho dobrého bychom zprávou touto zároveň docílili. Takovýmito na konci každého školního roku vydávanými školními zprávami nabude ústav důstojnosti a vyššího rázu, usnadní si rozšíření a tak i větší působnost. S návrhy, aby se některým předmětům jen v zimě vyučovalo, nijak nesouhlasíme a souhlasiti nemůžeme; nemůže-li se vyučování rozšířiti, ať se alespoň nezkracuje. Odrazí-li se prázdniny a některé svátky, zbude pro předmět jen asi 40 hodin ročně, což jistě mnoho není. Chtíti přednášky proto letního času zastaviti, poněvadž návštěva tak hojná není jako v zimě, vypadalo by asi tak, jakoby se chorobný oud tím vyléčiti měl, aby se zcela odříznul. Že to tak zle nevypadá, vysvítá již z té okolnosti, že jsme i za nejparnějších a nejdelších dnů mnoho přes 100 posluchačů v přednáškách večerních nalezli (v přednáškách o strojnictví). Tato okolnost nabude ještě lepšího ocenění, považíme-li, že se v řemeslnické škole ve Vídni (ve vyšší reálce na Landstrasse) pro *úplný* nedůstatek posluchačstva v letě posluchárny některých předmětů

*) Prozatím poukazujeme naše venkovská města na předmluvu, kterou přidal Dr. Ant. Majer ke spisu svému: *Nauky technické. O Rovnováze. V Praze 1857*, kterouž knihu opětně a vřele doporučíme učitelům a žákům, *pokročilejším* průmyslníkům, zvlášť mlynářům, tesařům atd. Red.

zavříti musily; ostatně doufáme, že se uveřejněním školního řádu liknavému navštěvování v letě odpomůže. Velká vada pokroku leží konečně v tom, *že jen malá část posluchačstva potřebnými knihami a papírem se opatřiti může.* Chudý učenník přichází bez knih a bez papíru do školy; byť i sebe bedlivější byl, pamět ho mnohdy brzy opouští, a zisk, který by míti mohl, stává se pak jen nepatrným. Na venkově se stará obec o chudé žáky; a tak myslíme, žeby záhodno bylo, aby Pražská obec v této věci průmyslové jednotě k pomoci přispěla. Avšak i jinak se dovoláváme pomoci její, prosíce snažně za to, aby průmyslovou školu kde jen se dá podporovala, zejmena aby jí roční příspěvek vykázala. Pražská obec podporuje penězi hudební spolky; jakéhož jí poskytují užitku? Pražská obec pomýšlí na vystavení nového arestu, neměla by něčím průmyslové škole pomoci, aby s to byla, méně na vězení vydati. V lidu našem řemeslnickém dobrý fond jest, potřeba jenom učiniti, aby se stal tekutým (jak říkáme) a pak ponese ovoce, jakéž sotva tušiti lze. To činí škola průmyslová, působíc mravně i hmotně, a proto by jí obec naše za příkladem všech jiných obcí neměla opouštěti. A proto ještě jednou prosíme a doufáme, že prosba naše dočká se lepšího výsledku než podobná v čísle 41 letošního Tagesbotu obsažená, kdež se na to zvláštní důraz klade, jak se učitelé všeliké odměny až na lepší časy šlechetně odřekli, a že obec k tomu připustiti nesmí, aniž průmyslníci naši, neboť i pro obec i pro průmyslníky průmyslová škola působí. Podotknuto, že když ne více, aspoň tolik učiní, co slušnost žádá. Bohužel, od toho času skoro rok uplynul, a nic se nestalo! Máme ale za to, že Pražská obec nepřipustí, aby se říci mělo, že pro méně důležité zapomíná na školu průmyslovou! — Konečně upozorňujeme i čekatele učitelské na tento ústav, kde příležitost nalezají, vzdělati se tak, aby dovedli mluviti o věcech reálních *také* k mládeži české, čehož velmi potřebují a přec žádné příležitosti k tomu nenalezají. Vysvědčení z odbyté zkoužky z některého předmětu mnohého by snad odporučovalo u pokročilejších obcí našich. — Také jsme toho mínění, že by provolání písemní k jednotlivým továrnám na tuto školu upozornilo a *mnohý model a podobné* věci, k vyučování potřebné, škol-

darem získaly. Potud až slova našeho řemeslníka. Nemáme, co bychom přidali, a proto dokládáme jen, žeby k přání bylo, aby se co tu navrhováno a za co prosíno, co možná nejdříve v skutek uvedlo. —

Kronika našich dnů.

1. Původní listy z venkova.

Z Domažlic, 17. října.

P. V předešlém svazku „Posla z Prahy“ jsem přislíbil laskavým čtenářům, že podám krátkou zprávu o průmyslu zdejším. Chtěje býti slovu danému věren, pokusím se o to. Domažlice — jedno z větších měst vlasti naší — počítají na 8000 obyvatelů, kteří se živí hospodářstvím, řemeslem, hlavně ale kalounkářstvím, ve vlasti naší slynným, ba i daleko za hranicemi známým.

Kalouny, tento důležitý výrobek se nikde v takovém objemu nevyhotovuje, jako u nás, neb je zde 39 dílen na kalouny všelikého druhu, mezi těmito jsou 4 velkodílny, v kterých po celý rok víc než na 120 stavech se pracuje. Ve všech dílnách dohromady je přes 400 stavů; při každém pracuje jeden tovaryš a při každých pěti stavech jsou 2 děvčata soukáním zaměstnána. — Mimo to se ještě množství lidí živí přádlem, soukáním, česáním a kramplováním, kteréž co den více zachází, ješto se všechna lepší vlna na strojích krampluje. Co se ještě rukou dělá, to je vlna cuckatá, kteréž se užívá na šerky (z nichž se zhotovují sukně, haleny atd.) — K česání potřebuje se hřebenů se špicemi na střevíc dlouhými; hřebeny tyto dávají se do hlíněné pícky hřát, a pak se na ohřátých špicích vlna protahuje. Tak se co možná nejvíce vytáhne, a dostane čistý vlas. V pickách užívá se jen dřevěného uhlí, poněvadž kouře nedává a horko se jím na stejném stupni udržeti dá. Ke kramplování užívá se desek hustě háčkovitými bodlinami vy*sázených*; silný muž jednu desku, kterouž v rukou drží, přes *druhou*, kteráž leží, přetahuje, a to sice tak, aby se háčky be-

llin dotýkaly, a tak se vlna, kdyby i více zmotaná a cuckovatá byla, vyčesá. Patrno, že je ke kramplování silných dělníků třeba. Úhrnem — můžeme říci — že se kalounkářstvím bezpostředně živí tisíc, ne-li víc, obyvatelů; mnoho však jich přitom více méně, buď zcela, buď částečně obživu nachází. Při takém množství pracujících sil lze snadno pochopit, jaké množství kalounů se ročně vyrábí — a mnohe-li vlny, bavlny a lněné příze se zde zpracuje. Nejvíce tkaniček vyrábí se ze lněné nitě, neboť pracuje na tyto tkaničky as 300 stavů. Též mnoho vlny a bavlny se zde zdělá. Z vlny se dělají kalouny barvy rozličné, červené, modré, květované atd., tak zvané harasky; bavlna se zpracuje na kalouny nejrozmanitějších barev. — Tak zvaný „najgeblín“ jsou kalouny, kde je půl haras a půl bavlna, též jsou celé harasové, také *červené*, které nejvíce nosí *Turci* a *Černohorci*. Toť znamenité! Skoro celý oblek Černohorců je z našeho „najgeblínu,“ nejvíce červené pasy (kurty, fáče), za které se hanžáry zastrkují. — Tak zvaná turecká a anglická příze pochází z ciziny, avšak o tom příště podrobněji psáti budu. K vyrábění tkaniček nitěných se zpotřebuje ročně na 500 centnýřů lněné příze; na harasové tkaniny zapotřebí nejméně 600 centů vlny uherské, na bavlněné kalouny potřeba ročně přes 200 centů bavlny.

Kalouny se počítají podle nití, tedy desítky, dvacítky atd. až stotky, a prodávají se na kopy a tucty; na tucet přichází 80—100 loket (pražských). Nejúžší se prodávají za 2 zl. 24 kr., pak 3 zl. 30 kr. až 5 zl. 30 kr., 7 zl., 9 zl. a 11. Též na balíčky prodávají se kalouny; balíček má 5 tuctů. — Tovaryš vydělá týdně 2 až do 4 zl., holka podle přičinění až na 2 zl., při soukání jen 1 zl. — Tovaryš udělá za týden 10 kop, kopa má 5 tuctů, tedy 50 tuctů. Obchod s kalouny Domažlickými jest velmi rozsáhlý, neb větší část se jich posýlá do Ruska, Polska, do Uher, též do Turecka, což jmenovitě platí o haraskách. Mimo to se vede obchod mimo Čechy a Moravu do Illyrie, obojích Rakous, též do Bavor i Tyrol. Do Prahy se *nejvíce* za hotové, do jiných zemí (na zakázku) na úvěr (na 3—4 měsíce) zasýlá. Bylo by k přání a k prospěchu našim kalounkářům, by si zjednali místo zdlouhavé a namáhavé ruční práce

mašiny, kteréby zboží čistší, úhlednější a velmi čerstvě vyráběly. Ačkoliv již jednotlivci mašinám (novým stavům atd.) průchodu zjednali, přece jest ještě přáti, by se to ve větším rozměru a spojenými silami stalo. Doufejme, že časem i průmyslníci naši k náhledu přijdou nejen k svému, alebrž i ku prospěchu svých potomků. A býti to musí, neboť okolnosti jsou jiné, jiné požadavky a tedy i jiný výdělek býti musí — jiná práce, a to nyní tím více, kde se každý snaží, aby byl pohodlně živ, aby hodně zachoval, a tedy příčinlivý jest, a závod svůj rozšiřuje. Obchodu s kalouny Domažlickými nejvíce škodí okolnost, že se míchá v cizině do lněné příze nejvíc bavlna; takové kalouny jsou tedy špatnější a lacinější a tudy mají v nynějším čase, kdež se hledí nejvíce na láci, velký odbyt. Kalouny nitěné jsou těžké, silné, tyto pak mnohem lehčí i také ohybnější, ač méně trvanlivé. Odbytu dobrých kalounků Domažlických také škodí zápasení od jinud, neboť i jinde dobrých se vyrábí.

Druhé odvětví průmyslu v městě našem jest punčochářství, které se po boku kalunkářství směle postaviti může, obzvláště v nynější době, kde obchod kalunkářský zaniká, což pozorovat v Praze, kdež kalunkáři naši mnoho zboží na skladě mají, nemohouce je odbýti, ačkoliv se velmi — velmi nutí. — Punčochářství jest u nás v rozkvětu. Počítá se zde přes 100 stávků, na kterých se punčochy rozličného druhu robí, jako myslivecké punčochy, bílé, červené punčochy, které nejvíce v naší krajině tak zvané „bulačky“ (místo byl říká se tu **bul**) nosí, štucliky atd. Na každém stávku pracuje 1 tovaryš, při každých pěti stavech jest zapotřebí jedné ženské, která přízi připravuje. Přes 200 lidí se výhradně punčochářstvím zaměstnává. Jen z české tak zvané „panské“ vlny se zde punčochy vyhotovují. Nejpěknější vlny třeba na myslivecké punčochy; ta se musí dobře vyprat (vyplavit), a pak, aby se z ní tuk a mastnosta dostaly — musí se „šourovat“ t. j. do louhu horkého (ne vařicího) namáčet; vlna tak vyčištěná se rozličně barví a z ní pak všeliké druhy punčoch a štuclíků se zhotovují, nejvíce tak zvané „*melírky*,“ kde se dávají tři díly vlny modré, čtvrtý barvy červené (tři vlasy modré, čtvrtý červený). — Obchodem přijdou punčochy Domažlické do celého **Rakouska**, myslivecké punčochy a štucliky nejvíce do

Uher, — ano i přes daleký oceán — do Ameriky — se výrobek ten posýlá. Že tak silná poptávka po punčochách Domažlických, má příčinu v tom, že jsou nejlepší v celém Rakousku. Myslivecké punčochy jsou všelijak vykládané — též jednobarevné s jiným okrajem. Jsou též melírky druhého druhu, polo modrá a polo bílá nit. — Tucet myslivecký punčoch. přijde zde na 23 zl., sukně na 8 zl., jupka 3 zl., červený melír tucet 14 zl., modrý a bílý 12 zl., štuclíky s palcem tucet 1 zl. 48 kr., s prsty 2 zl. 36 kr. Obyčejných červených i bílých punčoch tucet 15 zl. Červené nosí obyčejně ženské, bílé mužští. — Tovaryš vydělá týdně 3 zl. — Aby se vlna jaksi vyčistila a jemnosti nabyla, válí se na valše ve štokách; do štoku dává se k 30 librám najednou. Mimo to se zpotřebuje mnoho neválené vlny. — K rychlejšímu zhotovování punčoch si nyní pořádek punčochářský zjednal dvě přádelny (stroje), které ročně na 500 centů (?) vlny české spředou. — Mimo tyto dvě hlavní odvětví průmyslu zdejšího zmínky zasluhuje tkalcovství. Z výstřelků (Ausschuss) vlny, z hrubé příze — co se vyhodí při česání — se zhotovuje *šerka* (sukně a kabáty, bulácké haleny) a tak zvaný „polocajk;“ šerka se dělá po kusech 30loketních a ročně na 800 kusů šerky se vyrobí. Též mnoho plátna tkalci zdejší zhotovují. Jen po Čechách plátno a šerku roznášejí pláteníci. Nejvíce punčoch se mimo Domažlice ještě vyrábí v Prachaticích, v České Kamenici atd. Mimo punčochy se u nás dělají též: ženské sukně s všelikým ozdobným okrajem, kazabajky, rukavice. — Mimo to máme zde sirkárnu Norberta Huebra, který rozsáhlý obchod v sirkách vede, nejvíce do Angličan a Ameriky. V sirkárně té se živí na 200 lidí, kteří buď v ní samé pracují, nebo mimo ni děláním škatulek se zaměstnávají. —

Ku konci několik slov o západní železnici, o které se tolik namluvilo a napsalo, a která podle všeho ještě ani za rok stavěti se nebude, jakož jsme se právě v novinách dočtli, že se o to jedná, aby se akcie nových drah před rokem 1858 nevydávaly. Škoda toho a marné tedy naše naděje. Máme za to, a každý se v tom shoduje, že by byla česká západní dráha jedna v Rakousku, která by se nejlépe vyplácela. Plodné krajiny, *kterými by šla, plodné* na obilí, uhlí a kov; příčinli-

vost lidská, jevící se ve fabrikách rozličného druhu, zaručují jí stálého dovozu. A že jest cestování v těchto krajinách silné a pořád více se množící, toť každý ví. Železnicí by se plodnost půdy, těžení rudy a uhlí, výroba kovů a jiných věcí a mnohonásobného zboží náramně zvětšila, a tedy by se k rozkvětu hospodářství, průmyslu a obchodu zdejšího náramně přispělo. Že by se pak i cestování zmnožilo, jest na bíledni. Než, marné o tom mluvení, podnikateli snad se zdá býti věc ta nevýnosnou anebo schází peněz. My ani v jedno ani v druhé věřiti nechceme. —

Avšak, my věc tu nerozhodneme aniž dříve k cíli přivedeme; ozvaly se už mocnější hlasy — vždy ale marně. Tolik ale jisto jest, že Domažlice drahou západní, až vystavena bude, mnoho získají, více snad, než mysliti lze. Končím už svůj list s vřelým přáním, aby se u věci této, ať jest tak neb jinak, neotálelo. Co v listě tomto neúplné jest, příště doplním. Pro mnohé zaměstnání lze mi jenom na spěch psáti. A tak už s Bohem, milý Posle, brzo se zase spatříme. Přeju jen, aby se i z jiných průmyslových končin vlasti naší hlasy ozvaly, tak aby se nám v Poslu z Prahy a jeho tobolce brzo jakýs takýs obrázek příčinlivosti české podal.

Red. Za list vřelé díky; doufáme, že se v brzku přání na konci vyslovenému učiní za dost. Když už se hlasy z ciziny od zdárných synů vlasti ozvaly, nebudou jistě domácí otáleti, a napíšou, co by kde znamenitého a pamětihodného na poli průmyslu, příčinlivosti, ve škole a v obecném životě bylo. Halda psaní leží nám před rukama z nejrozličnějších končin, jen škoda, že jsou jednotvárná, jen ke školství přihlížející, ač i to jest chvalitebné, že se mysl k tomuto nervu všeho života obrací, a že se žádá a přeje, aby se na žádné straně přichmaty neděly, alebrž aby se zákon v úplném svém znění zachoval. Při takovémto stavu věci není nám ani třeba, abychom se hájili proti komusi, jenž se neostýchá drzým způsobem snahy naše poctivé a zákonní hanobiti, jakož se nám o tom *od dobrých* přátel psalo, že se tu vyjádřili, jakoby měl Posel *z Prahy* um ein p zu viel, jinde pak ještě jinlivěji a dra-

něji. Podivno, že lidé tito Posla tak daremným bá podlým způsobem snižující, se neostýchají o něm tolik mluviti; je-li, jak jej líčí, proč o něm vznešeným způsobem nemlčí a s útrpností naň nepohlíží? Není-li ale takový, proč u soudu nepohledávají práva za učiněnou křivdu? Zákon jistě každému, kdo činí co činiti má, kdo se přechmatů a stranností vystříhá, jedině k zákonu přihlíželje, dává zbraň do rukou, aby se hájiti mohl. Takové však počínání, o jakémž jsme se zmínili, jest nehodné, a svědčí o nedostatku karakteru; my na ně s opovržením pohlížíme. Poctivý muž volí jen poctivých prostředků, a kdo na půdě zákonní, nemusí se výčitek báti. To jest naše mínění, kteréž tuto pronášíme s dodatkem, že se nikdy více proti nájezdům tak bídného a nehodného druhu neozveme. — Co se však dopisů týče, rádi se o škotách zmiňujeme, je-li řeč o nich na jiné věci připnutá, jinak by byly listy pro větší část čtenářstva jednotvárné, nezajímavé. Proto pány dopisovatele prosíme, aby se dle toho řídili.

Od Mladé Boleslavi, dne 15. října.

☐ Poslední list v předešlém svazku P. z Pr. velikou radost nám způsobil; zvláště potěšili jsme se slovy J. A. Veličenství: „Přitom nejupřímější starost Má vždy bude k tomu obrácena, aby všelicí kmenové národní *vždy ve svých národních rázech zachováni byli, a aby se jim náležitého ohledu při pěstování jich jazyka dostalo.* Důležitá to slova, kteráž nelze dosti často opakovati, a kteráž, jak doufáme, brzo v skutku se objeví, k čemuž se ovšem sami také snažiti musíme, každý dle sil svých, ten na tom, jiný na jiném poli. Hleďme i pilně zákonů, kteréž k ochraně řeči a snah našich vydány jsou, a ani na krok od nich se neuchylujme. Zaveďme si českých obcích veskrz české jednání, a dbejme, by se věda národním rouše rozšiřovala. Spisy, kteréž k úřadům zadáváme, zadávejme v češtině, čímž ovšem též jen k svému užitku pracovati budeme; neboť všemu, co nám právní přítel napíše, také porozumíme a nepřijdeme tak snadně k zkrácení. Úřadové *pak zavázáni jsou*, aby řeči stran dbali a ve všem ji še-

nestane, až se jen nahlédne, že přání rolníků jsou spravedli a nutné, a žeby se s jich uskutečněním nemělo otáleti. —

Aby výbor jednoty úloze své od 5. května b. r. dos a každého — i nepřítomného úda — v rokování při schůz uvědomil, počíná zprávy v českém i německém jazyku tisl nouti a údům rozesýlati, což jest věru chvály hodné a všel kého uznání zasluhuje. Mnoho se tím může docíliti, avšak by se tím dalo české rokování nahraditi, to doufati nelze, jal že se vůbec slovo živé mrtvou písmenou nenahradí, ješto p smena takové působivosti nemá jako slovo. Takéť musejí bý zprávy velmi stručné, už pro útraty tiskové; podávají se pou výsledky, nikoliv ale cesta, jak se k nim dospělo. Je-li vša ještě ústní rozjímání v mysli, pak jistě tistěné zprávy vel dobře poslouží *).

Končím už, podotýkaje, jak by si jednota — neprohl dajíc ani k jiné věci — k vlastnímu zisku posloužila, kdyl české rokování zavedla; k pozvání od 5. května, kdež slíb no, že i českému rokování místa se popřeje, vydalo se hn množství rolníků na cestu, a přes 60 se jich zapsati dalo. A žel Bohu, hned při zápisu se jich nelíbě dotklo, že jmena j jich se při psaní a vyslovování překrucovala a mnozí i hn chuť i důvěru ztratili, jiní pak na prosto se ani zapsati n dali. Také podotýkám, jak veliká potřeba toho, aby se o les nictví hodně po česku rozmlouvalo. Lesy naše volají o p moc a k tomu je rozšířených vědomostí třeba. Také to dob zmínky zasluhuje, že při posledním shromáždění vedle otců *hospodářští synkové* (už co gruntovníci zapsáni) přítomni byl radost je vidět, jak se ta mládež vědomostí nabýti sna Takovou chtivost a žádostivost v jiných (zvlášť německýc krajinách nenajdeš, a proto veřejného uznání a obecné po chvaly zasluhuje. Kýž by těmto mladíkům ku předu se sn žícím také jednota v ústrety šla, a jejich chvalné počínání he

*) Podobné zprávy měly by i jiné hospodářské jednoty o svém rokov vydávati; za několik let byla by tu řádná hospodářská kniha. Litujeme vel že vlastensko-hospodářská společnost v Praze svoje jednání, kteréž k Centr blattu přikládá, také českým jazykem k prospěchu čtenářstva Hosp. No *nevydává*. Jsouť to velmi poučné a dobré věci mnohdy, kteréž by velmi *sloužily* a Hosp. Nov. ještě k většímu rozšíření pomohly. Red.

ným poučením odměniti se vynasnažila. Slušelo by se, vše co jen možno učiniti, aby se mládež připoutala, neboť od ní mnoho, ba největší díl pokroku závisí. Krásný to úkaz, že se k věcem povolání svého obrací, mijíc hospodu, karty a daremné kumpanství.

Toto měl jsem za svou povinnost do tobolky Posla z Prahy položiti, aby přišlo k sluchu těm, na nichž záleží, aby působení spolku zrostlo, k čemuž oni jakož i osvícený p. předseda pomocnou ruku svou neodepřou a na první čas rádi nějakého nepohodlí snesou, majíce odměnu v tom, že co českého přednášejí, nalezne dychtivého sluchu. Že p. Krouský a jiní výteční hospodářové a čtenáři Hosp. Novin se přičiní, aby se hodně mnoho česky rokovalo, to též věrně doufáme.

A tak už končím list svůj od Mladé Boleslavi, kteráž v posledním čase stranu učitelského ústavu založiti se zde maličiho, dosáhla dobré pověsti, o čemž se Pražské a Slovenské Noviny, Moravský Národní List, Lumír, Škola a Život, Blahověst a náš Posel z Prahy pochvalně vyslovily.

Red. Co tuto velectěný náš p. dopisovatel podotkl, obecně se za pravdu uznává; Pražské a Slovenské Noviny se o tom při zprávách o výstavě Čáslavské, Budějovické a Znojmské vyslovily. Patrno, že mají-li hospodářské jednoty něčeho dosíliti, musí rolníka na se připoutati, a to se stane, zavede-li se rokování v řeči jeho. Jinak se působení jejich náramně ztenčí. A proto i my ještě jednou přání to vyslovujeme, připojujíce hned druhé, aby se totiž slavné vlastensko-hospodářské společnosti v Praze, kteráž celou zem a tedy obě národnosti bez rozdílu zastává, nezželilo, ve svém domě nápisy nad kancelářem atd. i českým jazykem podati, *jakož to jest jenom slušná věc.* Už více než před půl letem upozornili jsme na tuto věc, kteráž se zdá býti sice nepatrnou; považíme-li však, že se v nynějším čase vše dle zevnějších známek poznává, tož musíme na to tlačiti, aby se rovnoprávnosti činilo zadost. Tutéž prosbu vyslovujeme sl. ředitelství průmyslové jednoty, kteráž už tolik důkazů krásného svého působení a snažení *podala.* Ostatně víme, že přání a prosbu vy-

slovenou jmenem tisicŭ pronášíme. — Rádi bychom se byli o výstavách, kterýmž jsme přítomni byli, zmínili, avšak místo chýlí se ke konci, a tak čtenářstvo naše na Pražské Noviny odkázati musíme, kdež jsou obšírné zprávy.

Z Bystřice u Pernštýna na Moravě, 18. října.

× My na Moravě nezřídka s hlubokou lítostí pohlížíme na školství naše, jmenovitě v městách venkovských; tím větší radost plodí nám jednání opačné, jednání svědomité a moudré, jehož jsme se tuty dny dožili *v Bystřici*. Výbor městský již po delší čas pomýšlel na to, aby hlavní školou podala se příležitost k důkladnějšímu vzdělání dítek místních i okolních. Což divu, že i tuto ozýval se tu onde *hlásek*, aby byla hlavní škola *německá*? — Avšak *městský výbor v čele svém maje p. starostu Lazara*, muže rozsoudného, vzdělal sobě památník nehynoucí tím, že rozhodnul, aby hlavní škola, již tímto během do života vstoupiti mající, byla *hlavní školou českou*. Také svou volbou nových pp. učitelův na jevo dal výbor, že věci té rozumí, a že svědomitě o ni pečuje; neboť na návrh jmenovaného p. starosty jednohlasně zvolili za učitele *čtvrté třídy* p. *Václava Novotného*, učitele v mor. slez. ochranovně pro mládež mravně zanedbalou v Brně, jejíž co bývalého podučitele Bystřického znají, a kterýž svou obratnost učitelskou projevil mnohými literními pracemi v rozličných časopisech, v nejnovější době pak hlavně svým překladem „*Fabioly Wiesemannovy*," ježto pro údy Dědictví sv. Cyrilla a Methodia se vydala na rok letošní. — Vzdávajíce slavnému výboru města Bystřického zasloužené uznání přejeme, aby se docílilo novou hlavní školou s vyučovacím jazykem mateřským onoho ovoce, jehož pouze touto cestou dosáhnouti lze! Pán Bůh račiž k tomu požehnání Svého dáti *).

*) Co na začátku dopisu o zákoně o hlavních školách podotknuto, musilo se pro nedostatek místa vynechati. Také už o tom jednáno bylo. Red.

Vetterlovská knihtiskárna (A. Renn) v Praze. 1857.

POSEL Z PRAHY.

Redaktor: Vojtěch Bělák.

Číslo 10. Prosinec. 1857.

Jízda za nevěstou.

Pravda ve způsobě novely. Podává Jindřich Blanický.

VII.

Mám ještě dále příhody naše vyprávět? Ušetřte mne! Díla
io nejsem mocen, a také bych ani dle skutečnosti psáti
mohl.

Sil mých denně ubývalo; truchlivost více a více se mne
ocňovala, a choroba duševní i tělesní mne tížila. S lho-
jnou, tichou tváří stoupal jsem s povozu, a s touže tváří
m se opět vracel. I strýc se změnil. Dýmka odpočívala,
o bylo svráštěné, oko nepokojné a v každém tahu jevila se
ztrost. Čas od času pohlížel zamyšleně z vozu, málo kdy
nil otázku, a nejinak jsem se choval i já. Veselá to jízda!

Byl zase pátek, když jsme přijeli do Jiřina.

„Jestli se nám zde nepodaří, tož nevím, kde," pravil strýc
ıtajenou nevolí, nahlížeje do rejstříku, kdež bylo ještě 22
›řetržených.

„Nepodaří, strýčku!" dím, ubíraje se těžkým krokem do
'aveného pokojíka. „Zdá se mi, že nepřivezete do Borečku
nevěstu ani ženicha."

„Schází ti něco?" ptal se strýc starostlivě.

„Schází, všechno schází; hlava zrovna mi hoří. Půjde-li
tak dále, přijdu o rozum;" dodal jsem slabým hlasem, use-
e na sedadlo, neboť jsem byl celý ztrmácen. Mdloba se o
ə pokoušela a nevýslovná tíž spočívala mi na prsou, takže
n sotva mohl oddechnout. Duševní napnutí a rozčilení,
štěvy, kteréž se mi hnusily, setkávání se s lidmi, jenž se
v nejhlubší duši protivili; to vše jako jed působilo. Strýc

začal se opravdu starati. Přecházel zamyšlen po pokoji, čas od času na mne pohlížeje.

„Snad se ti polepší," pravil. „Musíš vzít něco na posilněnou; je to jenom slabost."

Ale nebyla to slabost.

Druhého dne pádily vranky zpáteční cestou k Borečku. Expedice naše byla zmařená; mně však se cestou více a více lepšilo, což jsem ovšem nesměl dát na sobě vidět; za to se potahovalo strýcovo čelo vždy temnějšími chmůrami, čím více jsme se k domovu blížili.

Konečně spatřili jsme zase známou domácí krajinku, a koně šli volným krokem po silnici, na niž padaly stíny boru. Tam se rozkládaly budovy našeho statku, tam louka, opodál chmelnice a nepřehledné lány obilí. Jak mi bylo zase volno, jak jsem se potěšil při pohledu na domácí půdu! Vranky zastavily na místě, kde se cesta zatáčí, a my pohlíželi s podivením před sebe. Po obou stranách cesty byly postaveny máje s křiklavými fábory, půda kvítím posypaná, a kolem vrat a na zdi zavěšené věnce. Před prahem stála v řadě čeládka se starou hospodyní v čele. I starý nádvorník, Váňův otec, stál opodál, o hůl se podpíraje: Holky měly za šněrovačkami, hoši za klobouky kytky. Anča, nejmladší děvečka, stála as na krok od hospodyně, držíc na talíři věnec s mohútnými fábory.

Strýc hodnou chvilku pohlížel s podivením na to divadlo; k posledku dovtípil se ale, co to mělo znamenat.

„I aby do vás deset tisíc..." zvolal hněvivě, z kolesky vystoupiv, a do přibytku se žena.

„No, vy jste to vyvedli, hlupáci!" držel Váňa řeč na dvůr vjížděje. „Což nevíte, hlaváči, že jedeme s nepořízenou? To jste se s dobrou poradili; pantatínek vás do jednoho vyžene. Je to ňáké přivítání, když ze světa jedeme?"

„Holečku, Vaníčku, to nám Květ poradil," pravila hospodyně.

Zlobil jsem se, to se rozumí; když jsem však spatřil, jak *všichni* s podivením na sebe a na Váňu pohlížejí, musil jsem *se udobřiti*.

„Honem to všechno uklidte, aby tu nezůstalo ani památky. Můžete se Květovi poděkovat," mluvil jsem dále; „strýc se na o mrzí. — A nyní jděte po práci, jako by se bylo nic nestalo."

VIII.

Tímto neočekávaným obratem dostala věc zcela jinou tvář. — Já jsem ovšem hrál na nemocného, navzdor tomu však zůstával strýc zamračený. Byl jsem samoten.

Jitro pošmourně se po okolí rozprostíralo a dodávalo mému přemýšlení zvláštního, truchlého rázu.

Viděl jsem se v duchu ve svém rodišti, na břehách jiterských v klidné dědince. Spomínal jsem na doby, kdy jako dlouče po lukách jsem laškoval, kdy mne matka přes pahorek do školy vodívala. Tenkrát nic jsem o zármutku nevěděl. Ale od těch dob, co nebe pěstitelku mládí mého povolalo do lepších světů, čelo mé nikdy se zouplna nevyjasnilo, a rozmar chvílkový byl ovládán povždy pocitem, jejž ve mně tenkráte opuštěnost od celého světa vzbudila.

Jeden obraz časů minulých stíhal druhý. Viděl jsem skromný domek náš, právě tak jako tehdá, když mne z něho strýc odvedl — sirotka. Vše bylo na svém místě, ta samá přívětivá světnička, tu ty velké chraptivé hodiny, kteréž po každém odbití odehrávaly písničku. Tam ta dědičná sesle, podle zdi postel s modrými nebesy, opodál dubové klekátko s křížem, v prostřed starožitný hmotný stůl a na stěnách zamilované obrázky nebožky matky.

„Kde jsou ty krásné, tiché doby, kdy loďka života tak pokojně ploula podél šťastného ostrova. Daleko jsou — minuly a nevrátí se!"

Zase jsem viděl podle našeho skromného domku nákladný dvovár jako před lety stát, s velikou zahradou. Hle, tu ty naše zamilované stromy; zde ona větevnatá jabloň, pod níž jsme často s Marií sedávali. Byli jsme tenkráte děti, jako dvilka k sobě se sklánějící. Zde jsme ruku v ruce běhávali, na slepou bábu, na maminku a tatínka hrávali, tam jsem stavěl chaloupky pro ni, pevné, že jich vítr nikdy neodnesl. — Jak se kolikkrát matky naše usmívaly, vidouce nás tak pohromadě! —

„Ty děti budou svoje," říkávala často teta sládková, čemuž jsme se ovšem jenom usmívali, myslíce, že už svoji jsme.

Mžikem však štěstí naše zmizelo; matka moje zemřela a já opustil se strýcem rodiště, nevěda, zdali je kdy více spatřím. Jaká to smutná chvíle, když jsme se loučili! Jak mi srdce krvácelo, jak bolestí přetékalo, když teta řekla: „Děti, dejte si po hubičce, kdo ví, kdy a jak se zase shledáte."

Plakali jsme oba hořce; bylo mi, jako bych ji nikdy více neměl spatřiti, jakobych se ze světa ubíral. A hle, úplných jedenácte let minulo, a my se nespatřili.

Poměr strýce k tetě sládkové byl podivný — nikdy si nepsali, nikdy se nenavštěvovali; žili jakoby nijakého příbuzenství mezi nima nebylo. Nemohl jsem to nikdy pochopit, strýc ale jenom opakoval:

„Milý hochu, takové věci přejdou, když člověk přijde do let."

Když pak jsem namítal, že se jiní lidé přece navštěvují, odbýval mne tím, že tetě nic nescházi, že se jí dobře vede, nač tedy návštěvy? S tím jsem se musel spokojit.

Marie byla tudy pro mne jako ztracená. Po letech jsem se upokojil, ač touha má nikdy nezanikla. Přišly ale věci, které duši mou více méně zaujaly, a Marie měla nyní místa vedle nich. Podoba dítěte vymizela skoro z mysli; za to však v hodinách klidu a míru, kdy jsem se do minulosti pohřižoval, vznášel se přede mnou spanilý obraz, na nějž jsem všechnu lásku k ní přenesl.

„Tak asi nyní vypadá," myslíval jsem.

Ještě dlouho jsem tímto způsobem přemýšlel a vždy více do minulosti se ponořoval. Zpomínka budila zpomínku, a jeden obraz vyvolával druhý. Zapomněl jsem na všechnu svou bídu; bylo mi volně kolem srdce, a něco mne u vnitř těšilo a blaze zahřívalo, tak že jsem se na okamžik šťastna cítil. Konečně zpoměl jsem také na Čárky, na Kudrnovic zahradu, kdež jsem pod hruší sedě, spatřil dívku, kterouž též Marii zvali, a srdce mé počalo nepokojně biti.

Bylo poledne. Jasné zvuky zvonu zaznívaly po okolí *lizké* vesničky, a brzy na to spatřil jsem strýce ubírat

e cestou z kostela. Obličej jeho byl plný starostí. Vyšel sem mu v ústrety.

„Milý strejčku, rád bych vám něco svěřil," pravil jsem.)brátili jsme se cestou k chmelnici, a strýc brzo zvěděl, co sem mu říci chtěl. Hlava jeho byla sklopená; poslouchal išše, ani slova neodpovídaje. Po hodné chvíli, když jsme se)yli na konec cesty dostali, pravil:

„Ještě to zkusím, Stanislave! Vyjedeme hned po obědě. Nerad tam jedu, hochu — myslel jsem, že už nikdy Trnice iespatřím...."

Strýc nedopověděl; hlas jeho byl nad obyčej měkký a svědčil o velkém pohnutí.

Jeli jsme; avšak cesta naše byla smutná. Strýc nekouil a nemluvil, tím více však se zdál přemýšlet. Jenom čas)d času napomínal Váňu, aby dal koňům ohně, tak že jsme etěli jako s větrem o závod.

Krajina stávala se co okamžik vábnější. Zahrady, háje, otoky a přívětivé vesničky míhaly se před zraky našimi. Vytrojená chasa, kteráž se k muzice ubírala; staří dědečkové, enž si vyšli do polí, a selky ubírající se na táčky z jedné esnice do druhé: vše nás pozdravovalo na vše strany; každý ás udiveným zrakem provázel.

Soumrak se začal vznášet nad krajinou, když jsme spaili věž Trnického kostela. Jak mi srdce bilo, po tolika leech! Znal jsem zde ještě každý kámen, každý strom. Nic e nezměnilo. Tam na návrší, kde se hřbitov rozprostíral kom kostela, odpočívali moji rodiče!

Zastavili jsme konečně před pivovárem. Mé první bylo, oslati pozdravení chatrči vedle — mé kolébce. S uslzeným kem jsem tam pohlížel, cítě neskonalý smutek v srdci — avšak usel jsem se přemoci.

Teta sládková, řinčením kolesky zbouřená, stála před veřmi, pohlížejíc zpytavým zrakem, jakých hostí se jí dostalo. epoznala nás!

„Aj, tetko, což jste nás už vypustila z paměti?" dí strýc, aku jí podávaje.

„Matko sedmibolestná! Kdebych se byla nadála!" odvě-

tila ona srdečně, ruku mu tisknouc; „ani jsem vás poznat nemohla, Pavle!“

„Ba arci, člověk se změní za leta,“ pravil strýc.

„A tu je Stanislávek!“ mluvila teta dále; „drahý hochu, nebyla bych tě také poznala! Tyť jsi se celý změnil! Jsi jako veliký pán. No, kdyby tě Marinka viděla!“

Kdyby mne viděla! — Jako by mi byl cent na prsa padl! Myslil jsem, že se zadusím!

„Což je už Marie z domu?“ tázal jsem se tak zticha, jak jenom možno bylo.

„Vidíš, hochu, jaká škoda! Ta se bude mrzet, bude ji to do smrti líto,“ pokračovala teta.

„Kde pak je?“ ptám se dále, abych nabyl jistoty.

„I byla tu teta Májová, a vzala ji s sebou; už je přes měsíc pryč.“

„Ale přijde zase?“ ptám se, když jsme už u stolu seděli.

„Což pak by tam dělala? každý den ji čekám,“ vece teta, nepomyslic, jakou radost mi způsobila.

Oddechl jsem si; bylo mi zase lehčeji.

„Vy snad ani nevíte, že jsem už tři leta vdovou?“ pokračovala teta v řeči.

„Vdovou?“ zvolal strýc.

„Ba už tři leta,“ svědčila teta.

Strýc se zamlčel a teta používajíc toho, odskočila ven, načež se brzo vrátila s mísami a džbánem.

„Můžete si pomyslit, Pavle, jaké mám starosti,“ mluvila dále, předkládajíc nám sklenky, v nichž se pivo pěnilo. „Všechno na mne spočívá.“

„Zrovna jako u mne,“ odvětil strýc s usmáním.

„Což to, milý Pavle, to není ani srovnání,“ odvětila teta. „Vy jste muž, u vás je to vše jinak, vás nikdo nešidí.“

„A vy, tetko, také něco zastanete, jste moudrá, zkušená, a dříve jste také všechno sama vedla. Nebožtík si myslím více džbánu hleděl.“

„Nemluvte o tom, Pavle, on je už v Pánu, a já na to dávno už zapomněla,“ vece teta.

„Jest-li pak byste si pomyslila, proč jsme přijeli?“ *ptal se strýc.*

„I rodičko sedmibolestná! Strýče, vy už lepším nebu-
te! Tak jste byl vždy a tak zůstanete. Proč se přijíždí k
átelům?“

„To je pravda,“ odvětil strýc s úsměvem. Bylo vidět, že
ve zvláště dobrém rozmaru. „Ale nás vede tenkrát zvláštní
ičina.“

„Jaká pak?“ ptala se teta.

„Chceme vás, holečku, oloupit — totiž já, ne, ale Stani-
v. Chce si odvést Marinku.“

Teta sepjala ruce a pohlížela hodnou chvilku na mne.

„Vždyť jsem to vždy říkala, že ty děti budou svoji!“
avila konečně.

„Milá tetičko, vy nemáte ničeho proti tomu?“ ozval jsem
, maje před sebou celé nebe otevřené, a slyše všechny kůry
dělské zpívati.

„Pranic, Stanislave, jako Marinka; — ta bude mít radost,
oda že zde není.“

„Snad si může zejtra pro ni jeti? Nebo musíte vědět,
ko, že to má z důležitých příčin na pospěch,“ pravil strýc,
al se tetě všechno vyprávět, co se nám na našich cestách
hodilo.

„Ale Pavle, škoda že jste tak starý!“ mluvila teta, když
trochu od smíchu udržet mohla. „Co vám to přišlo do
zku? — Myslíte, že si může člověk ženu vyhledat na trhu?“

„Nu tetko, nemáte to před hochem povídat — ostatně
e, že jsem já musel nebožtíka tatíka poslechnout, a jak ne-
l jsem se poddával.“

Teta sklopila oči a dodala po chvíli:

„Vidíte, Pavle, je tomu už mnoho let, ale přece jste ne-
l zapomenout, jak vám tehdá bylo.“

„I Bůh uchovej tetko, nikdy jsem na to nezapomněl.
šak o tom ještě promluvíme.“

Zůstalo při tom, že si dojedu zejtra do Náděje pro Marii.

„Až tady budete,“ dodával strýc, když jsme se ubírali
dě na noc k spaní, „pak vám dáme požehnání, budete mít
ohlášky, a hajdy potom do statku.“

IX.

Tak mi bylo osudem uloženo ještě další cestu konati. Na Nádéji mělo se vše rozhodnouti, tam jsem měl spatřit Marii. Kdož si z vás může pomyslit, jak mi bylo? Kdo uvěří, že jsem oka nezamhouřil za celou noc?

Teta Májová byla už vzdálená příbuzná, a tetkovali jsme jí více z obyčeje. Pamatoval jsem se dobře na ni. Byla z míry dobračka, jako nebožka matka říkávala. I strýc Máj byl dobrotisko a při tom přímý jako každý myslivec.

„Jak tě asi přivítá?“ myslil jsem si. „A co bude teta říkat? Pozná-li tě Marie? a poznáš-li ji ty?“

Tu mi zase přišlo na mysl, že se známe, že jsme se nedávno viděli. Věřil jsem tomu, a za chvilku opět ne! Kdeby se byla vzala Marie v Čárkách? — A tak jsem byl zmítán mezi doufáním a pochybováním jako loďka na moři.

Konečně se rozednilo a Váňa vyjel.

Teta mi dávala ještě veliká naučení; povídala co mám vyřídit — já jsem však ničeho neslyšel. Myšlénky moje byly u Marie. Konečně práskl Váňa do koní, teta přála ještě šťastného pořízení a už jsme byli za Trnicemi...

Jak to šlo zvolna, jako hlemejždím krokem!

„Váňo, pobídni je! Vždyť nepřicházíme z místa,“ volal jsem přes tu chvíli.

„I pantatinku, hehehe, půjde-li to takhle, tož padnou koně najednou, a bude po všem,“ odpovídal zase Váňa. „Vždyť jenom letíme!“

Krajina byla kolem do kola rajská; na východě, kde ji uzavíraly temné rysy hor, rděla se obloha jako panny tvář — avšak dnes mi byly všechny ty krásy lhostejny. Jediná moje myšlénka byla Marie.

„Pantatinku, pozor!“ zvolal Váňa, když jsme byli asi tři hodiny v ustavičném cvalu jeli. „Už jsme na místě, hehehe. Tam kouká myslivna.“

„Zastav Váňo, já půjdu lesem,“ poroučel jsem. Duch se ve mně tajil a vroucí horko mne polilo.

„He, pr[illegible]atinku, byla to komedie, co? Hehehe. — Proto se to jízda za nevěstou,“ diškuroval Váňa. — „A což až ji bu-
ť ve voze — to pojedeme jako do nebe!“

„Nyní jeď zvolna, abychom přišli stejně k myslivně,“ avím, načež jsem se hned octnul v doubravě. —

Vůkol mne vypínali se do výšky tisíciletí kmenové jako ikánové dávno zašlých světů. V jich větvích ozýval se ta- ný šum, jako duchů tajné šepotání. Na všechny strany vné ticho, jenom chvilkami zapěl zde nebo tam zpěváček, o pohnul větřík loubím.

„Větřelče!“ pravil mi tajný hlas hned v levo, hned v pra- ; „zastav krok svůj, zde je zasvěcená půda!“ Tajemná iza mne pojala. Avšak šel jsem dále — touha nevýslovná dala mi zastaviti se.

„Marie, Marie!“ šepotalo v pravo, v levo, napřed a za ou tisícero hlasů. „Marie, Marie!“ opakovala stokrát po bě ozvěna. Všude jedna a ta samá houšť; po obou stranách šiny hustý podrost. Jenom tu a tam prosvítalo zelením dou- ivy kus ranní oblohy.

Konečně stává se doubrava přede mnou řidší, cestka je apanější; už vidím skrz stromy jasnou hladinu jezera. Chvíl- ni zaslechám štěkání psů. Konečně jsem venku, před mými ky rozprostírá se rozsáhlá paseka, a dále hladina vodní, niž plujou v houfech husy a kachny.

Tam v pravo bělá se něco pod dubem — blížím se ti- ým krokem, už mohu rozeznati ženské šaty a — Marie! lám, pojma dívku ve svou náruč.

„Stanislave, Stanislave!“ mluví její ústa. Dlouhou chvíli čívala v mé náruči, pak ale pojmouc mne za ruce, přinu- , abych se posadil vedle ní na mechové sedátko. Usmívala jako ranního slunce tvář, a já topil oči v jejím pohledu.

„Stanislave, jak sem přicházíš?“ ptala se, a hlas její vdí- se mi do duše, jako zvuk stříbrných zvonků.

„Už jsme se dlouho neviděli, Marie; celých jedenáct let ynulo;“ pravil jsem opět já.

„Tak dlouho tomu není, Stanislave,“ vece ona.

„Že není?“

„Ovšem že ne, vždyť jsem tě viděla v Čárk[illegible]

„Tys *byla v Čárkách*? Jak jsi tam ale [illegible]

u se.

„Teta byla u své sestry, která je tam provdaná, a já jela s ní," odvětila Marie. „A tam jsem tě spatřila, když jsi se ubíral od Kudrnů — od své nevěsty," dodala, po šibalsku se usmívajíc.

„Od mé nevěsty?" ptal jsem se jako bych o ničem nevěděl. „Kdo pak ti to pravil?"

„Jen nezapírej, však jsme se to vše dověděly, když jsi odjel; byla toho plná ves, a Kudrnka byla toho dne celá nemocná. Také teta její plakala, že z toho nic nebylo; myslila, že je budeš chránit před surovým švagrem."

„Jak bych já ji mohl chránit?" pravil jsem. „Vždyť jsem já na ženění ani nepomyslil, a jistě by mne byla Kudrnka nespatřila, kdyby tomu strýc byl nechtěl. To jeho je vina."

„A což myslíš, žebys byl zle učinil?" ptala se Marie upřímně a dětinně na mne pohlížejíc. „Seznala jsem Kudrnku a vím..."

„Nic nevíš, Marie, sice bys tak mluviti nemohla."

A nyní nastala rozmluva, kteráž se nedá dobře vypsati. Mnoho jsme si povídali, zvláště já jí vyprávěl o svém snění, jak často jsem ji vidíval, a jiných věcí ještě více. I ona se přiznávala na vzájem a s uzarděním, jak na mne myslívala, jak ji tehdá, když mne spatřila v Čárkách, něco neodolatelně ke mně táhlo, jak si myslela: Hle, to je Stanislav, ač si přece netroufala, přiblížiti se ke mně, myslíc že se mýlí.

„Marinko, já jedu pro tebe," mluvil jsem po chvíli, když byla umlkla; „strýc na mne čeká v Trnicích, matka také svolila. Půjdeš se mnou?" tázal jsem se tiskna ji k sobě.

Sklopila hlavičku na mé rámě.

„Půjdu, Stanislave!" pravila polo šeptem; „nebe nás přivedlo dohromady, my náležíme jeden druhému." Byl to nebeský okamžik, na nějž nikdy, nikdy nezapomenu.

X.

Skončiv čtení své, odhodil jsem papíry stranou, a pojav [illegible]enu svou za ruku, pravil jsem: „Zde, přátelé, jest moje Marie, [illegible]ěl jsem déle než Jakub na svoji Rebeku pomýšlel, a za ni byl dvacet roků sloužil, kdyby toho bylo třeba. Jelikož

ıko dítě stavil jsem jí pod stromy domky na panny a hrál si
ní na maminku a na tatínka. Hra naše tehdejší stala se
ıutečností — tamto jest naše rodina. Přeju vám, přátelé,
›yste byli šťastní v domácnosti své jako já.“

„A my ti, příteli Stanislave, štěstí tvé od srdce přejeme.
nad že se nebe někdy nad námi ustrne a dá, abychom vje-
›ouce do přístavu svatého manželství, mohli tak mluviti jako
,“ pravil Klásek upřímně.

„Ach, milostpaní ráčí být příliš dobrá, příliš laskavá na
be, Stanislave — věru tak mnoho, že toho ani nezasluhuješ,“
jal slovo loudavý a titěrný Svačina. Nedoufám, žeby mne
sud takovým pokladem, takovým skvostem obdařil, žeby ...“

„Aj aj,“ přetrhl jsem Svačinovi řeč. „Náš pan přítel ráčí
ıbíhati do básnické říše, avšak odpustí, když ho poprosím,
›y jen mezi námi zůstal a nezapomínal, jak těžkopádní jsme,
ık na životě, na skutečnosti lpíme. Náš pan přítel dovolí také,
bychom ho požádali, by méně manželce naší lichotil — je-li
ravda, Marie?“

„Tak jest, pane, myslila bych jinak, že se mi posmíváte;
ejsem z velikého města, a jmenuje-li mne kdo milostpaní,
emohu býti více tak upřímnou,“ odvětila Marie.

„Ano, přátelé, takové jest to,“ dodal jsem. „Nejlépe by
ylo, abyste mi říkali sousede a ženě mé sousedko, jak to
trýc po starodávném obyčeji miluje. Musím vás už napřed
a to upozornit, hoši, že je nepřítelem všech poklon a veli-
ých rozpaků, a proto se podle toho řiďte zejtra, až ho na-
štívíme.“

„Což strýc nezůstává s Tebou?“ tázal se Klásek.

„I Bůh uchovej, hoši!“ dím. „Hleďte, toť jsem vám za-
omněl ještě mnoho vyprávět. Tedy ještě chvilku poslyšte.
ředevším musíte vědět, že zde nejste na Borečku, o němž
em vám hned na začátku své historie četl, že jsem tam štu-
›oval, jak se dělá z dřevěného vlákna kořalka a z kaštanů
krob. Zde jsme na statku, jejž strýc koupil den před tím,
až jsme vyjeli na jízdu za nevěstou. Vidíte, že to zde tak
e nevypadá, a až mne jednou v létě navštívíte, potěšíte se
rásou polností a luk. Avšak Boreček má ještě lepší poko-

žení a obydlí jest mnohem příhodněji zařízeno. Tam bydlí nyní strýc se svou ženou.“

„Se svou ženou ?“ ptali se přátelé.

„Ovšem že, se svou ženou, jak jsem pravil. Ale mějte jen trpělivost, hned vám vše vysvětlím. — Naše svatba slavila se v Trnicích v pivováře a byla hlučná a sousedská, že se jí strýc nemohl dosti vynachválit. Od toho dne zmizela všechna jeho trudnomyslnost, kteráž ho mnohdy přepadala, a stal se vám skoro mladíkem. Žertoval a prováděl šprýmy což jen děláš. Veselí a zdraví přijeli jsme sem, kde už bylo vše k našemu přijmutí přichystáno, a kdež nás všechna čeládka slavným způsobem, bubny, trompetami, dudami a flašinetem přivítala. Strýc a teta strávili tu s námi dva dny, aby viděli, zda dovedeme hospodařit, a pak se každý odebral po svém — strýc na Boreček a teta do Trnic. Strýc ji kus cesty, ba zdá se mi, že hodný kus cesty vyprovázel.“ —

„Bylo po žních, když strýc jednoho dne ke mně přišel, a že se hodlá kamsi vydati, abych mu dohlédl na hospodářství. Já netuše nic zlého, dohlížím pilně na hospodářství, a čekám po dvou, po třech dnech strýce, ale po něm ani zmínky. Tu dostanu čtvrtý den psaní, kteréž mi oči otevřelo. Mám je až dosud tamto ve stolku schované a musím vám je přečísti. Zní takto : „Předrahý Stanislave ! Vědomost Ti dávám, že všechny zdejší záležitosti jsou u konce. Pivovár jest prodán, smlouva podepsána, a za čtyry neděle slaviti se bude na Borečku svatba. Pamatuješ se, že jsem se Ti jednou zmínil o nebožtíkovi otci, jak se mnou dvaadvacet vesnic sjel, než jsme nalezli moji nebožku ; pamatuješ se též, že jsem pravil, jak mi bylo na této jízdě okolo srdce, jak jsem se nerad podával. Ba, bylo mi zle, neboť jsem po jiné toužil, a tato jiná je matka tvé ženy — je Trnická sládková. Bůh muže jejího povolal do lepších světů ; a tak ji hodlám pojmouti za ženu dle přání z let dětských. Kýž bych byl s to, abych ji mohl připraviti štěstí, o němž jsem jako mladík čtyryadvacetiletý snil! — Víš nyní vše, a co by Ti bylo podivné, to Ti vysvětlí slova, kteráž jsem za onoho jitra, než jsme vyjeli na námluvy, tobě mluvil. Doufám, že mi nebudeš klásti za slabost, že [redacted]toužil v tak vysokém stáří spojen býti s ní, kteráž mi

za mladých let byla nejdražším tvorem na světě, jako Tobě Marie. Kýž bys i Ty ženě své lásku zachoval až do té doby, kdy se bude běleti hlava Tvá. Doufám to, ba jsem o tom přesvědčen, neboť takové svazky i za hrobem osoby drahé k sobě vížou. — Psal jsem Ti, milý Stanislave, o této věci, abych si uspořil slov až se spatříme, neboť se o tom lépe píše než mluví. Tvůj atd.“

V Trnickém pivováře dne...

Strýc ještě toho samého dne přijel; čtyry neděle na to byla tetka paní Bohušovou. A tak nás osud ještě více sblížil. — Strýc je šťastný jako ještě nikdy nebyl; tvář jeho svědčí o spokojenosti, kterouž marně za mladých let vyhledával, vida štěstí své zahrabané. Nebylť se svou nebožkou ženou tak spokojen, jak mluvíval, a tak to bylo i s tetou sládkovou. Rozvedeni jsouce od sebe, marně po sobě toužili. Vůle rodičů připoutala je na jiné tvory, aby s nimi jako otroci životem se brali. Co štěstí jim přinésti mělo, bylo těžkým jhem, pod nímž marně vzdychali. Nyní jest tomu jinak; avšak spatříte to na své oči. Myslil jsem, že k nám dnes zavítá, jak to slíbil, ale sešlo z toho. Jsou oba na faře.

Sotva že jsem domluvil, ozvaly se z blízké vesničky zvony sezvánějící na půlnoční. Noc byla světlá a měsíc svítil jako rybí oko; jásná jeho zář odrážela se od milionů a milionů ledových krystalů na povrchu sněhu. Sešli jsme dolů, a vsednouce do zapřažených saní, uháněli jsme po polích a lesech k vesnici. Zvonky koňů daleko se ozývaly, pronikajíce ticho noční. Čas od času rozlehalo se práskání biče, jímž vládl Váňa, kterýž kočovství pověsil na hřebík, stav se sám a odměnu, že mne z Trnice za tři hodiny na Náději k Marii dovezl, nádvorníkem, v kterémž úřadě si nad míru libuje. Oprati se láduje nyní bratr jeho ženy, neboť i on už je ženatý.

Druhého dne, o svatý Štěpán, byli jsme na Borečku. Přátelé se brzo se strýcem seznámili, a on s nimi. Zvlášť Jásek se mu líbil.

„Vás je škoda, pane, že jste se obrátil ke studiím,“ praíl mu strýc mezi jiným. „Ve vašich žilách proudí pravá souedská, staročeská krev; měl jste být sedlákem, sousedem. *e vás škoda.*“

Musíš vědět, laskavý čtenáři, že strýc vůbec málo držel na študie od toho času, co se přesvědčil, jak člověk málo při latině pro život získá. Když jsem študoval, mohl jsem arci dosti vyprávěti o Cicerovi, Homerovi a jiných klasikách, o starých národech, jejich životě a historii, nic ale o tom, co by se jeho života týkalo. Dával mi otázky, a já mu na ně nemohl odpověditi, a to bylo hlavně příčinou, že jsem se stal sedlákem.

„Takovými věcmi si nevyděláš kus pořádného chleba," říkával a tak smýšlel i nyní, o čemž svědčilo právě to, co byl Kláskovi řekl.

V tom zastavil povoz před vraty, a já jdu se podívat, co by to bylo, potkal jsem v síni — vdovu Kudrnku.

Bodlo mne u srdce; ostal jsem zaražen státi. Sotva že jsem ji mohl uvítat. V tváři její jevila se veliká starost a zármutek. Byla bledá, a pěkné její oko vlhlo při pohledu na mne.

Bezpochyby že spozorovala moje účastenství, neboť obrátivši se, aby se přesvědčila, nikdo-li nás nepozoruje, pravila:

„Popřejte mi jenom čtvrt hodiny. Mám důležité záležitosti a ráda bych slyšela vaši a strýcovu radu — vaši však dříve. Jsem samotna ve světě (teta jak víte v loni zemřela) a vím, že jste mi zůstal přítelem."

Poslední slova sprovázela pohledem, v němž se celá její duše zrcadlila. Stiskl jsem jí přátelsky ruku a zavedl ji do přízemní světnice, kdež sklesla, jak se mi zdálo, žalem přemožená, na sedadlo. Popřál jsem jí času, aby se sebrati mohla.

Po chvilce začala: „Švagra mého jste seznal; on jest příčina zármutku mého. Snad už víte, že obmýšlel spojiti mne s bratrancem svým, jenž mu byl odměnu přislíbil; tomu jsem se protivila, jsouc přesvědčena, že jenom zisk je k tomu přivedl. Nejednalo se jim tak o mne, jako více o statek, který mi nebožtík manžel zanechal. Poněvadž však viděl, že se k tomu nikdy nenaklonim, zahořel hroznou nenávistí ke mně a myslel na mé ponížení. Věděla jsem už, že něco v mysli nosí, avšak žeby hanebnost jeho počínání tak daleko šla, toho jsem se nikdy nedomýšlela. Zůstala jsem jako omráčená, když *jsem se* dověděla, co ukul. Už při pomyšlení na to krev mi v *žilách* stydne. Že jsem tvorečka, roznesl na všechny strany,

ávaje, že jsem manžela jedem se světa sprovodila. Postaní moje jest hrozné. Poraďte mi, co činiti mám. Pověst i jest tatam, jméno dítek mých poškvrněno. Počtiví lidé se vyhýbají! Ach Bože, jak jsem nešťastna!“

Slze se jí vyhrnuly z očí a usedavý pláč přerušil další slova. Co jsem měl raditi? co činiti? Takovým věcem jsem rozuměl. Než, jaká šťastná náhoda! „Vždyť je Klásek právc,“ zvolal jsem v duchu, a už jsem odskočil, abych jej vedl.

Radili se dlouho spolu. Ona celý život svůj mu vylíčila.

Avšak co mám dělat velké okolky, povím raději bez alu, že strýcová slova: „Vy jste měl být sousedem,“ takový jem na Kláska učinila, že se krátký čas na to stal šťastným nženem hodné paní Kateřiny.

Švagr Kudrna odstěhoval se však na rok do města, kdež státní outraty velmi spokojeně žil.

A Svačina?

Také jej vítr jinám zanesl. Toho se jistě nikdy nenadál.

Svačina byl sice básnické mysli, avšak na vzdor tomu vyšlo mu z paměti, co Valentin Žebříček o ctné panně Bece a o jejích *mechách* pověděl. Toho času právě rozneslo po okolí, že starý Podhájský ubohého Žebříčka, jenž byl na sedmý rok ženichem Betinčiným (neboť nebylo tehdá ze svatby), z myslivny vyprovodil, a to dalo Svačinovi dnět, aby mne k návštěvě Mírova vybídl, což jsem také ve olečnosti Kláska a strýce učinil. Návštěva a známost byly něny — o ostatní se osud postaral, zejmena o to, že už e nepocestuje Žebříček do Říma, aby se ve svém umění vyčil, neboť počítá nyní Svačina Betinčiny mechy. Starý Podjský je zdráv jako ryba; až se jednou k věčné hanbě odeře, zaujme zde místo jeho Svačina, který ani knihu do ruky nevezme, a tedy se nedoví, co jsem tu o něm napsal. Neá většího vyražení nad hanbu.

Tak jsem oběma přátelům pomohl pod čepec; za to mi len z vděčnosti posílá panské zajíce, druhý ale dlouhý čas už *slibuje* telátko. Zda to učiní, nevím. —

Co se slečny Luizy dotýče, nedostala sedláka; baronovi ékodolskému, který prý se o ni jednou ucházel, když se

ještě o jejím bohatství mluvilo, nenapadlo ani, aby se ještě jednou poptal, a tak ubohé duši nezbylo, než aby sladila život panu Hranotovi, řeznickému mistru, kterýž si ji domů odvedl a jemuž vypráví, jak se v ústavě u slečny Niny učila italsky a francousky.

Houškov ale zůstal Houškovem, o jeho školu ještě posud matka příroda se stará. —

To jest milý čtenáři celá historie „**jízdy za nevěstou.**“

O parním stroji.

Podává H. B.

IV.

V sedmém svazku popsali jsme krátce a jak možno bylo zřetelně parní stroj, při čemž jsme se vyhnuli všemu učenému zabíhání, majíce jen na zřeteli, aby mnozí ze čtenářů našich, kteří až dosud o parním stroji a o síle páry pojmů neměli, pojmu takového nabyli. V tomto svazečku chceme obrázek parní síly dokončiti, pročež prosíme čtenáře naše, aby si neobtěžovali poslední článek ještě jednou přečísti.

Parní stroj, jak jsme si jej posud prohlídli, poskytuje síly k nejrozsáhlejším pracím; nyní už je tak rozšířen, a tolikero rozličných úloh zastává, že v každé jen drobet znamenitější fabrice se nalezá. O práci není mu nouze, neboť se hodí ke všemu, a není díla, kteréž by zastati nemohl. Každý stroj přivésti může do oběhu, jakož jsme to poněkud už v předešlých článcích viděli. Stroj takový, jak jsme jej popsali, jest určen k pracím na jediném, stálém místě, z něhož se převésti nedá; proto se nazývá *stojací parní stroj*. Jsou však také stroje, *kteréž cesty konají*, kteréž se *pohybují* z místa na místo silou vlastní, a to silou takovou, že jí ještě vystačí k tomu, aby náramných tíží uchvátiti *a s rychlostí koní nedostižitelnou* dále unášeti mohla. Čtenář pozná, že tu míníme *parní vozy* či *lokomotivy* na železných drahách.

Co za převraty učinily tyto vozy v cestování! Jak by *užasl člověk*, který as tak před padesáti lety žil, kdyby z hrobu

stal a popatřil, jak my nyni cestovati umíme! Což jest nyní zdálenost měst, jsou-li železnou drahou spojeny! Cestování ynější jest proti starým časům pravou rozkoší; co času člověk dříve cestou strávil, co peněz utratil a co svízelů vystál. akých příprav bylo třeba, chtěl-li se kdo na př. do Paříže odívat, nyní tam je za dva dni. Co jsou železnice, zmenšila e každá vzdálenost víc než pod čtvrtinu, cestování stalo se íjemnějším a lacinějším, a proto každý větší chuť k cestoání má; tím způsobem vespolné seznámení se lidí usnadněno st, obchod mocnou podporu dostal, čímž se i průmysl i věda velebily. Slovem, co se železnými drahami spojení a oběh nešeným způsobem zlepšily, zblížilo se i lidstvo samo v sobě, lověk se stal pánem prostoru a tím z části i času; v tomto ží důležitost a nepřehledná užitečnost parního vozu.

Zcela přirozená jest tedy zvědavost, jak tento obrovský, kou lidskou vyrobený tahoun zřízen jest. — Nuže, budeme j pomalu skládat.

Podívejme se ještě jednou bedlivě na obrazec stroje stociho v sedmém svazku vytištěný, převraťme ho tak, aby velké olo F přišlo na železnou kolej; vedle nalezá se ještě jeden kový stroj, jenž těsně k tomuto prvnímu přilehá; kolo jeho a druhé koleji spočívá. Obě tyto hlavní kola na silné žezné nápravě pevně připevněny jsou, tak že se s nimi i nárava točí; cylindry či válce, které nyní na dél leží, kotel, ec a ostatní podepírají se na nápravy kol vedlejších — a lomotiva je aspoň v hlavních částech hotová. Jak nyní tlaem páry píst v cylindrech sem tam se pohybují, otáčejí obě iky kola; ježto jsou ale kola náramnou svou tíží a tíží ostatch částí parostroje na koleje takřka přitlačena, nemohou se čit jen tak na slepo, alebrž *valí se dále.* Takto je pohyb zu způsoben, a všechno ujíždí dále a dále. Tato hlavní kola ou tedy zcela jiného způsobu než ostatní kola lokomotivy a zů obyčejných, kteráž se točí, poněvadž to, co na nich spoá, co na nich naloženo jest, síla jakás ku předu táhne a něvadž na půdě váznou, neboť kdyby toho nebylo, také by se točila, alebrž bez točení ku předu se šmejkala. Točení kol jest e následek pohybu vozu samého a tření kol o půdu. Aby *tedy kola u našeho obyčejného* vozu točila, k tomu třeba,

aby bylo síly (koní, vůbec potahu), kteráž by vůz ku předu hnala, též aby se kola o půdu třela. Pohybování vozu je tedy příčina, točení kol následek. U dvou hlavních kol lokomotivy je to právě naopak; točiť se silou páry; *jejich* otáčení spolu s třením o železné koleje je zde příčinou pohybu všech vozů. Pára vlastně netahá, nýbrž točí dvěma koly, a tím vlastně přichází celý vůz do pohybování. —

To tedy rozdíl mezi lokomotivou a ostatními vozy. — Cylindr s pístí je tu opět hlavní věc; cylindry je také na každé lokomotivě viděť; na zadním konci dole leží ony dvě kovové vyleštěné nádoby, a z nich čouhá kovová ruka — klika, která točením hlavních kol celý vlak ku předu nutí. Kdo viděl lokomotivu v činnosti, a cylindrů i klik si dobře všimnul, zajisté cítil, že v tomto vězí vlastně cvok — tajemství celého parního voznictví. Víme nyní, jak to u vnitř vypadá, proč a jak se to vše děje, že se taková síla plodí, a jakým způsobem se v pohyb proměňuje. Lokomotiva se přes to všechno znamenitě liší od stojacího parního stroje, už tím, že vlastně sestává z dvou strojů, ovšem že se společným kotlem; cylindrů však, pístí, tahel atd. je po dvou. Pohybování pístí v cylindrech není stejné, nýbrž střídavé, tak že se jedna píst z cylindru žene, když druhá do cylindru zapadá; tím způsobem síla na nápravu v jednom kuse působí, takže tato nikdy neosiří. Tíže lokomotivy je vždy přenáramná, a tak to musí být, proč? už víme, totiž proto, aby kola pevně na koleje přiléhala, by se vzdor hladkosti železa co možná největší tření a váznutí kol na kolejích docílilo. Jinak by se točila na slepo, aniž by se zachycovala. Proto je tu veliká váha lokomotivy druhý důležitý punkt; bez tření by parní jízdy nebylo. Obyčejně váží lokomotiva 400—800 centů.

Musí to tedy být též statná síla, aby předně svým vlastním, tak těžkým nástrojem hýbala a ještě celou řadu nákladu za sebou táhla. Lokomotivní stroj je vždy mnohem silnější než stojací, vždycky 60, 100 a ještě mnohem více koní; účinkující pára je velmi hustá a velmi žhavá; jeť každá lokomotiva stroj vysokotlaký (viz prvnější články), a to tím více, *ponévadž* zde nelze použít hustiče, do něhož pára *bez odporu vniká, ješto* se tam srážÍ.

Zde se pára po vykonané práci zrovna do vzduchu pouští, jenž jí svým tlakem v cestě stojí; patrno, že musí míti pára už proto mnohokráte větší rozpínavost, aby překážky do cesty se jí stavící snadno přemoci mohla, a to bez valného obytí vlastní síly. K dobytí takové páry musí být oheň pod kotlem velmi prudký a výdatný; k tomu je zase třeba, aby měl vzduch řádného přístupu a tedy i řádného tahu. By se ale prudkého tahu docílilo, bylo by komínu úžasné výšky třeba; už u obyčejných strojů (o síle 20, 30 atd. koní) jsou a musejí býti komíny kapitálně vysoké, což pak teprva u lokomotivy, kteráž má míti sílu 60, 70, až 100 koní! Na vysoký komín ale ani pomyslit nelze. Nahražuje se tedy vysoký komín tím, že se spotřebená pára z cylindru do nízkého komína pouští, kamž jak přijde, hned se náramně roztáhne a rychle vzhůru vyletí; na její místo žene se právě takovou rychlostí skrze oheň pod kotlem vzduch, a tím jest *tah nejprudší* docílen. Kotel je také něco zvláštního; musí se z něho vypařit každou minutu 50—80 liber vody; proto je protažen množstvím trub, kterými oheň táhne, a tyto trouby, kterýchž bývá 120 až 200, mocnému prudkému žáru vystaveny jsouce, zahřívají jak náleží vodu v kotli, kteráž je ze všech stran obklopuje; a tím se vysvětluje, jak možno, že vyjde z kotle poměrně tak malého místa právě tolik, ba více páry než z kotle mnohokráte rozsáhlejšího. Vpouštění spotřebované páry do komína a troubový kotel je třetí zvláštnost lokomotivy. K dobrému pochopení parního vozu musí se tedy vzít ohled na tyto tři punkty: Předně: vlastní zřídlo mohutné síly a hybu — páry, cylindr s pístí. — Za druhé: Tíže lokomotivy, povstalé tím tření a váznutí hlavních kol a jejich úloha. A konečně za třetí: Právě vyložené zařízení komína a kotle. —

V zadu nad cylindry nalezá se vůdce lokomotivy, jenž ji řídí, spravuje, zastavuje a obrací; píšťalou, v které píská pára, dává své znamení či signály. Za lokomotivou je upevněn tak zvaný tendr, vozík s potřebným palivem a s vodou; za tím nákladní vůz a pak teprva vozy pro osoby; konečně zase nákladní vozy vlak ukončují. Obyčejná rychlost našich vlaků není nikdy menší než za čtvrt hodiny míle.

Co *parní vůz na zemi*, to parní loď na moři. Paroplavba

není závislá ani od proudění mořského ani od větrů. Loď, chová-li v sobě dobrý parní stroj, je na moři pánem; ani bouře se nebojí, ještě jí může uprchnout. Zařízení je zcela jednoduché; klika z cylindru vycházející točí hřídelem, který na koncích z lodi vyčnívajících lopatky zasazené má, a tyto co mohutná vesla vodu prorážíce, loď v před pohánějí. Ve velikých hloubkách užívá se zhusta místo lopatkových kol šroubu; silným parním strojem otáčí se totiž velikou rychlostí šroub, který pod povrchem vody po boku lodi leží. Jak povědomo, sestává šroub z vřetena a z matice či hnízda. Vřeteno má vypouchlé závitky, matice či hnízdo prohloubené. Točíme-li vřetenem a je-li matice nepohyblivá, připevněná, tož jde vřeteno ku předu; a cokoliv s ním souvisí, jsouc k němu nějak připevněno, jde též zároveň ku předu. A tak jest to při šroubových lodích. Matice — zde voda — jest skoro nepohyblivá; snaží se sice z místa ustoupiti, avšak nejde to tak čerstva, by otáčení šroubu bez účinku zůstalo; šroub se takto o vodu opírá a tím jde do předu, s ním pak i loď. Abychom si vše dobře představiti dovedli, udělejme si zkoušku v písku, jenž se poněkud vodě podobá, neboť částice jeho nejsou pevně mezi sebou spojeny, alebrž leží na sobě a možno je snadně pošinouti. Točme tedy šroubem v písku, k jehož koncům jsme cosi volně upevnily, a spatříme, jak i šroub i to, co k němu přiděláno, ku předu půjde. Užitek z páry pro plavbu na moři i na řekách je arcit veliký, také tu pára moře a řeky obmezila a podrobila je dokonaleji vůli lidské, tak že se nyní říci může, že moře neoddělují, nýbrž spojují národy mezi sebou. Čím dále do starších věků hledíme, tím více poznáme, jak nebezpečnou zdála se plavba na moři být; tato nebezpečnost však čím dál tím více mizela, a mizí posud, čím více se parní lodnictví zdokonaluje, čím větší a důkladnější lodi se budují, kterým ani vlna ani bura ničehož učiniti nemohou.

Představíme-li si ještě jednou živě účinky a výsledky páry, které se přiměřeným strojem docíliti dají, nemusí-liž nás úžas zachvátit nad tím, co člověk z nepatrné věci učinit dovede, a nezdá-liž se celý tento pochod podivným a tajuplným. *Avšak*, nenechejmež se nikdy úžasu tomu zachvátit; naopak, *liž nám* on právě popudem k bedlivějšímu a rozumnějšímu

přihlédání k věci, která nás úžasem naplňuje *); rouška tajemnosti a podivnosti pak spadne a vše se nám tak objeví, jak přirozeně jest. Tak jsme u parního stroje začali vařením vody a vyvinováním páry, jejížto tlak jsme pozorovali a porovnávali s tlakem vzduchu; viděli jsme, jak se dá tlak páry zcela přirozeně zvětšit, a jak ho lze použit — cylindr a píst — a jak se konečně poznenáhla vyvine parní stroj jako celek. Patrno, že vlastně teplo je jádro všeho toho, že vlastně z tepla ony síly vznikají a původ svůj berou. — A jak se z tepla pomocí vody mechánická síla tvoří, tak se dá zase mechánická síla naopak v teplo proměnit; upozorňujem na to, jak se třením dvou dřev znamenité horko zplodí, jak se tlučením hřebík rozpálí atd. Jakáž to pěkná vzájemnost mezi těmato dvěma mocnostma! A jakou důležitost má v přírodě teplo, když z něho každou sílu vyvodit a v ně zase převest lze!

Tak člověk do přírody vniká, a má z toho užitek dvojí; předně užitek praktický, pro život a zvelebení svého hmotného stavu, a za druhé pro vzdělání a pozdvižení ducha svého. Parní stroje jsou právě skvělý doklad pravdy této; ony se staly celému lidstvu velikým dobrodiním, a námitky, které se zde onde proti mašinám činívají, svědčí o obmezenosti ducha, který soudí dle maličkostí, kteréž vidí, nikoliv ale dle velikostí, kteréž zříti nemůže neb nechce. Ostatně víme, že temnou stránku má konečně každá věc; tak na př. upírati nechcem, že zavedením parních strojů mnoho lidí s práce přišlo: bylo to však jen na čas, *na okamžik*, a brzo se jich zase tím více potřebovalo, ještože se výroba právě parním strojem podporovala. Knihtiskařství, byvši vynalezeno, také mnoho lidí o chleb připravilo — totiž opisovače kněh; ujmula snad tato okolnost onomu světyměnícímu vynálezu něco z jeho ceny? A tak je to i s parou! Že se někdo nožem pořezat může a snad pořezal, proto lidstvo nože nezahodí, alebrž opatřuje si vždy pěknějších, ostřejších. Taktéž přibývá parních strojů, pořád jsou dokonalejší, více a důkladněji pracují. My posud žijeme v mladém věku parního stroje; kdy as jednou zcela prorazí, jako je to nyní s knihtiskařstvím; jak se do té doby zdokonalí a

*) Platonovo „τὸ θαυμάζειν“ počátek filosofování.

svět promění, kdož to může udati? Tvrditi a předvídati však lze, že má velikou budoucnost před sebou, a že bude vždy většími a většími silami přispívati ku zvelebení našeho hmotného blahobytu, a rozšiřování pravé civilisace více a více podporovati — vždyť jsme jej a to právem porovnali s tiskem knih. V příštím ročníku rozvineme do podrobnosti, co jsme tuto jen v hlavních rysech naznačili, a nebudeme obrázků šetřiti, abychom důležitou tuto věc řádně objasnili.

Kapitál a rozum.

Rozjímání o věcech právě minulých.

V Praze, 10. listopadu.

Rr. Žádáte si, M. Př., vysvětlení a rozebrání právě minulých událostí, o nichž jste se v novinách dočetl, a kteréž, jak dobře víte, veškerou živnosti zatřásly, a každého, kdož ještě ve spánku dřel, vyboudily. Následovaly za sebou jako prudké rány bouře od západu se valící, kterouž už ve vzdáli temný rachot prozrazoval, a jejíž hřmotné burácení ještě za obzorem slyšeti jest. Poukazujete na pády vážných domů (obchodních), jako byl J. L. Boskovic v Pešti, Herman Engländer ve Vídni, Ballabio a spol. v Miláně, a jiné v jiných městech, a zmiňujete se o váznutí všelikého obchodu a každé živnosti. Litujete dělníky, kteří následkem této *obchodní a živnostní krisy* práce zbaveni jsou, nevědouce kam se vrhnouti, a truchlíte nad ztrátami, kteréž každého skoro postihly a kteréž tak snadno oželeti nelze. Spomínáte na rok 1811, kdež cosi podobného bylo, a na rok 1848, když hospodaření Vídenského banku ve světě obchodním celé zbouření učinilo, takže stříbro 30, ba 33 % a více láže mělo. Avšak, jakkoliv tu jakási podobnost jest, přece sluší krisy od roku jedenáctého a osmačtyřicátého dobře od této nynější rozeznávati, jakož hned spatříme. Při tom doufáme, že řádky, kteréž tuto k Vaší žádosti podáváme, i jiným čtenářům vhod přijdou. Abychom zabíhali *až k udalostem* březnovým, daleko by nás zavádělo, ač tam *pramen* nynější pohromy hledati sluší. Spokojme se jen po-

hledem na minulý rok 1856, což nám k objasnění a pojmuti nynějška postačí. Vizme především začátek roku šestapadesátého. Jeví se nám jakožto mnohoslibný. Mysl roztoužená, o krásných časech, o zlatě a zahálce snící, přivítala jej. Úvěrní ústav pro obchod a průmysl byl již do života vstoupil a všude mluvilo se jen o úvěrním ústavu. Malé, velké pojal jakýs neodolatelný zápal pro ústav tento, o němž ničeho nevěděli, v nějž ale všechny své naděje skládali. Roku pětapadesátého v listopadu přišlo svolení k zařízení téhož ústavu zakladatelům do rukou, v jejichž čele byli knížata Schwarzenberg a Fürstenberg, peněžnici Rothschild; Haber a jiní. 60 milionů mělo se dohromady sehnati, pod jednu správu, pod jedno řízení dáti, aby se rakouskému průmyslu a obchodu pomáhalo. 60 milionů! To oslepilo obecenstvo, kteréž se hnalo k zápisům jako moucha k ohni. Každý chtěl dostati aspoň jeden certifikát do rukou; kde jaký groš byl, vyhledal se a běželo se do panské ulice před bursu. Vídeň snad nikdy nebyla tak pobouřená, a panská ulice nespatří zase tolik lidstva jako v prosinci roku pětapadesátého, kdež se vyložily listiny k podpisům na úvěrní ústav. Dnem a nocí tisícové tu dleli, aby byli eldorada účastni, kteréž se tuto otvíralo. Jako se hnali dobrodruzi k americkým a austrálským zlatým rýžovnám, tak se hnali lidé — kteříž doufali, že za málo peněz bez namáhání a lopocení k bohatství, a to k velikému bohatství přijdou, kteří o růžové budoucnosti snili — do panské ulice, kdež to šlo o život a o smrt, při nejlepším ale o pohmožení a polámání oudů. A jakáž radost, komu se štěstí dostalo, že mohl doufat státi se akcionářem úvěrního ústavu! Jak mu oči jiskřily, jak se prsa dmula! A jaká zase závisť se strany tisíců, kteří ještě cíle nedosáhli! Pětasedmdesát tisíc akcií, kteréž byli zakladatelé pro obecenstvo vydali, sami si 225 tisíc ponechavše, bylo v brzku podepsáno; těm, kdo padesáte žádali a podepsali, dostalo se jediné, aby byli také menší lidé účastni, kteří se ztrátou života do panské ulice se přihnali a přístupu k podpisu si byli zjednali. Na ty lidi bral se ohled, aby byli účastni věcí, kteréž měl úvěrní ústav do života vyvolati, kterýmž měl vzniku dáti, a kteréž se měly státi nevysychajícími prameny bohatých příjmů. Co se všechno *neočekávalo*! Zázraky měl činiti! Noviny ne-

ustály do plamene oleje lejti, a lehkověrné obecenstvo bralo každé slovo nezkušených a zaslepených písařů za bernou minci. Nebylo rádno, by byl tehdá někdo proti nadějím jenom se líhnoucím pochybnost nebo námitku nějakou k platnosti přivésti chtěl; snad by ho byli zástupové ukamenovali anebo s lítostí na něho pohlíželi, jako na člověka, jenž rozumu pozbyl. Střízlivé rozvahy, moudrého slova nikdo schopen nebyl, a kdo byl, raději mlčel, nechtěl-li se státi cílem posměchu a úštěpků. Panovala bezpříkladná rozčilenost, zaslepenost, a třeštění houfy uchvátilo. Zapomenuto, že práce jedině může býti pramenem příjmů, pramenem blahobytu, bez práce a přičinění že žádných divů není. Mnozí myslili, že maličkostí, kterouž složili, vše, po čem toužili, po čem se pracně pachtili sobě a svým pojistili. Jaká to jalovost smýšlení, jaká planost náhledu, jaký nerozum! Kdo měl pracovati s penězi, kterýchž tu bylo? Co jsou kapitály bez rozumu? A zdaž nemá kapitál s rozumem své hranice? Práce má své zákony, od nichž se nikdy neuchyluje, a kdo chce snadně zbohatnouti, zbohatne jen na újmu jiných, zbohatne šidbou nebo veřejným zloupením. Avšak, takových myšlének nebyl tehdá nikdo schopen. Myslelo se zrovna, že na úvěrní ústav bude pršeti zlato, hotové zlato, jinám však jen voda! —

Při takovýchto okolnostech nelže se diviti, že měly akcie úvěrní už v lednu 18 zl. ažía, a že už v březnu až na 386 vystouply, na 200 zlatých znějíce. Ovšem padly na to za dva dny na 308, avšak sebraly se hned zase a přesáhly výšku předešlou, a už už se očekával okamžik, kde se přes 400 přešinou. Takovéto zaslepené, bezdůvodné, neospravedlněné počínání musilo ovšem u rozumných starosti o budoucnost vzbuditi, ba myslíme, že úvěrní ústav sám se toho zhrozil, poznávaje, co se od něho očekává, a jak těžko mu bude očekávání tak přehnanému dosti učiniti. Akcie úvěrního ústavu zaplavily veškerý trh, a nebylo snad ve Vídni čtenáře novin, kterýž by se byl nepokusil mnohoslibný (dle mínění zaslepených) papír stůj co stůj si zjednati. Z Vídně pak i dále se rozšířily a nalezly kde před tím o papírech řeči nebylo, tím snadnějšího přístupu. Kdo akcie ve velikém množství v rukou měli, nahlíželi, že *sotva kdy* více takové výšky jako v okamžiku obecného roz-

nicení a zápalu dosáhnou; i rádi se jich vzdávali a velikých peněz ztržili, *bez práce, bez namáhání, bez lopocení,* tak že se v skutku špekulace vyplatila. Kdo dostal akcie ve jmenovní ceně 200 zl. a při kursu 396 je prodal, skoro 200 vydělal.

Avšak nic netrvá na světě věčně, a tak i zde. Správní rada vypsala v září 1855 druhé vplacení desíti procent — a jako šlehnutím kouzelného proutku zmizelo opojení, a kde ještě před chvílkou nejsladší naděje byly, dostavilo se střízlivé věci uvážení. Akcie padly až na 356. — Kdo draze koupil, koje se nadějí, že příští vplacení dividendou zaplatí, ten mnoho, mnoho ztratil. Každý hleděl nyní papíru klamavého a nevděčného, pro nějž ještě před dnem blouznil, jejž až do nebe vynášel, se zbaviti, a spěchal na bursu. Avšak, kde jest mnoho nabízejících a málo koupě žádostivých, tam zboží padá, a tak bylo i zde. Akcie padaly skokem, až přišly na 290. Ztráty, kteréž sta a sta nezkušených, zklamaných utrpěli, byly strašné, bez míry. Všeobecná nedůvěra, malátnost se dostavily. Kdo o burse a bursovní hře snil, hořce nyní na bídu rodiny své pohlížel, kterouž nerozumem svým na mizinu přivedl. Mnozí dnem o všechnu svou majetnost žalostně přišli, na níž byli leta pracně a namahavě spořili. Po dnech radosti dostavily se dni černého zármutku a bursa poskytovala obraz, jakýž si sotva lze vykresliti. Lidé, jenž bez rozumu, bez rozvahy kupovali, proto že je lesk naděje zaslepil, prodávali nyní taktéž bez rozumu, nevědouce proč a zač! Ukázalo se, jaké následky míval věc, za níž se nerozumní vedle špekulantů prohnaných ženou — že se posledním mastnoty, prvním vody dostane. Trpké to naučení, kteréž tisícům až do smrti z paměti nevyjde! Veliké množství bylo obětí; neboť kdo trochu grošů doma měl, chtěl býti bursovníkem, v bludném mínění, že je zúrodní; bursa netěšila se nikdy z takové návštěvy. Hokynáři, kupečtí mládenci, loteristé, písákové, zamétači ulic, učitelé řečí, švadleny a pradleny, kramáři — všichni k burse se táhli, v papírech budoucnost svou vidíce. Mnozí bystřejšího ducha brzo poznali, kde je hlavička toho hřebíku a těm to sloužilo k užitku; než takových bylo málo. Více jich bylo, kteří na konec splakali. Hokynář zavřel krám, neboť mu groše nezbylo — loterista šel žebrotou, poznav, že je bursa pro nezasvěcence, pro člověka

v kupeckých věcech neznalého, nebezpečnější než loterie; švadleny a pradleny ucházely se o služby, a bylo nářku a pláče, jako dlouho před tím nebylo. Čtenářům našim bude už z toho, co jsme napověděli, patrno, co bursa jest? Bursa jest *tržiště*. Prodávám-li na trhu obilí, chleb, mouku, máslo atd. — prodává a kupuje se na burse papír, hodnotu jakousi vyznamenávající. Akcie úvěrního ústavu vyznamenávají hodnotu 200 zl. stř. a to potud, pokud kapitál téhož ústavu více nenese, než by jinde nesl (pět ze sta). Jak mile však nese více, mají akcionáři ovšem větší užitek, neboť dostávají mimo úroky *také dividendu*; pak má též papír větší hodnotu. Hodnota papíru řídí se tedy dle užitku, jakýž se složenými za něj penězi vytěží, a užitek řídí se zase *rozumem* a prací, jenž peníze plodnými činí. Avšak rozum i práce má své meze. Mnohdy nese groš v rukou rozumného více než zlatý v rukou, do nichž nepatří. —

Tehdá však se nikdo o takovou věc nestaral, a největší část těch, kdo peníze na úvěrní ústav skládali, málo se ptali, kdo a jak rozumem svým rozsáhlý kapitál říditi bude, kam se s ním obrátí a mnoho-li as vůbec vytěžiti lze. Nepovídáme to, jako bychom pochybovali, že ti, jenž úvěrní ústav vedou, nepostačují k vedení — povídáme to jen proto, že tak bylo, že se neprozřetelně jednalo; neboť ať peníze dávám sem nebo tam, vždy věděti musím proč, komu a na co je dávám? Povídáme to též proto, že noviny, zvlášť Vídenské, pranic neučinily, aby obecenstvo poučily, aby je ze snění, z blouznění vybouřily, alebrž že je spíše ještě zavádějí, nepamětlivy jsouce pravdy té, že se nemá dětem dávat nůž za hračku. Mnohého nářku, kterýž později a až na naše dny se všech stran se ozýval, byli a jsou noviny původem a příčinou, to nikdo neupře, jednaly tehdá noviny ve svém zisku. Pokusme se, abychom ciframi udali, jak asi veliká ztráta byla, kteráž akciemi úvěrního ústavu povstala.

Všech akcií je 300,000, z nichž si zakladatelové 225,000 ponechali, kteréž pak ovšem prodali, když byl kurs vysoký. Nechybíme, řekneme-li, že ztráta při *každé* akcii 150 zl. obnáší.

$$300{,}000 \times 150 = \textit{45,000.000 zlatých.}$$

45 milionů je jako do vody hozeno pro ty, kdož je ztr-

i; a kdož to byli? Lidé nezkušení, ve věcech bursovních znalí, jejichž nezkušenosti a neznalosti mnozí mrzkým způsobem k svému užitku užili. Ztráta 45 milionů zlatých v stříbře veliká, zde však tím větší, že zasáhla veskrz „malé lidi,“ eří spořivostí svou k jakés takés majetnosti si byli pomohli, niž pak svou lehkověrností a zaslepeností přišli. V obecm životě poznáváme dvojí oběh peněz — totiž oběh peněz ezi „malým lidem“ a oběh peněz mezi „velkým lidem,“ nebo alý a velký oběh. Zmizelo tedy z malého oběhu 45 milionů atých, aby tam nikdy více nepřišlo; co mezi tisíce poděleno lo, soustředilo se v kasách několika. Několik náramně se vzneslo, tisíce ale trpěli, a tím povstala jakási obecná chuba, obecná nouze, na niž až dosud naříkáme. Proto trpí š řemeslník. Jindy, byl-li v potřebě, šel k sousedu svému, nž nějakou hotovost měl, a bylo mu snadno, vypůjčiti se to-, mnoho-li potřeboval. Nyní přijde-li, řekne se mu: „Milý achu — nemám, přišel jsem o to v akciích.“

Seberme vše, co jsme byli až posud řekli, dohromady: eliká láže, kterouž měly akcie úvěrního ústavu, byla bez důdu a stala se příčinou, že 45 milionů zlatých z malého oběhu išlo, pomohla tedy k nouzi a nedůstatku menšího řemeslníka hospodáře, čehož následek jest, že každá živnost vázne.

Nezapomeňme na oněch 45 milionů a jděme dále ve svém zjímání. Pozdržme se ještě při úvěrním ústavě. — Myšlénka, teráž ho do života vyvolala, kteráž mu vzniku dala, byla jistě rásná. Mělo se obchodu a průmyslu pomáhati, kteréž pooci potřebovaly, neboť se jednalo o to, aby se vyšinuly na ši, by mohly s cizinou se cti a prospěchem zápasiti. Že u s dosti sil k pracování, proto třeba bylo peněz. Avšak, poavme si jednoduchou otázku: Jak se pomáhá průmyslu a chodu? — Odpověď zní: Volnými zákony a nijakým zbyčným ztěžováním a uvalováním břemen, jakož i lacinými pezi. Co zákonů se týče, jest to věc vlády, a proto nelze jenotlivci něco v ohledu tom k platnosti přivésti. Co se však apitálu týče, jest to věc každého. Kupec má směnku od svého ítele, jenž mu tímto způsobem za odebrané zboží zaplatil; d by však peněz hotových, kterýchž mu třeba, a proto jde banku *nebo k úvěrnímu* ústavu a tam podá směnku. Tam

mu ji však nepřijmou, a tedy nevyplatí, pakliže se mu tři domy (obchodní), důvěru a úvěr požívající na směnku nepodpíší (žiranedají) a tak za směnku nestojí. Podepíšou-li mu směnku, dají-li se tedy do závazku, pak ovšem peníze dostane, bank mu směnku *eskontuje* (escomptuje), totiž se srážkou 6 % (diskonto *) a 2 % (na rok) provise odkoupí. Avšak každou směnku nepřijme bank, alebrž jen takovou, kteráž za tři měsíce dospěje. Patrno, že to dělá vždy obtiže, než člověk směnku u banku nebo úvěrního ústavu udá. Eskontováním směnky zvlášť obchodníci, kupci se podporují, tedy se jim pomáhá, poněvadž dostávají za směnky hotové peníze. Dejme tomu, žeby úvěrního ústavu a banku nebylo, alebrž žeby peníze, kteréž tam akcionáři složili, byly doma v oběhu. Pak by ovšem kupec nemohl směnku banku nebo úvěrnímu ústavu podati, alebrž přišel by ke mně nebo k jinému a zde by směnku podal, kteráž by se mu právě tak opatrně jako u banku odkoupila se srážkou úroku a provise (nahražení za namahání). Vidno tudy, žeby potom každý, kdo by peníze na snadě měl, místo banku a úvěrního ústavu obchod podporoval, žeby obchod podporovali, kdo nyní akcie banku a úvěrního ústavu v rukou mají. Podporovali by tím spíše, kdyby měli taže práva na přijimatele a žiranty směnky, jaké má bank a úvěrní ústav. Co by se ale uspořilo? — Síla úředníků a direktorů, kteří z toho, co se penězi vytěží, placeni býti musí. A že by peníze byly v četných rukou, mohl by se člověk sem i tam obrátit, měl by výběr; mezi těmi, kdoby peníze nabízeli, povstal by blahodějný zápas ovšem k užitku toho, kdoby byl peněz žádostiv. Tušíme, žeby se tím výdat-

*) Diskonto obnáší nyní při Londýnském banku 9, při Pařížském 7%, při Bremském, Hamburském, Frankfurtském též 9. Disconto se zvýší, když odvážlivá, nerozmyslná špekulace se množí. Vysoké disconto zničuje tedy částečně krkolomnou špekulaci. Dále se disconto zvýšuje, když se banka tak mnoho výplat nahrne, že jest se báti, že by se kovová záloha příliš zmenšila, což má tedy platnost u cizích banků, kdež stříbrem vypláceji; u nás teprv příštím únorem kovem se platiti bude (podle mincové smlouvy). Mnozí žádali si i u nás zvýšení diskonta, a v skutku se zdá, jakoby to byl dobrý *prostředek*, neboť by ti, kteří nyní od banku laciné peníze přijímají, aby je *draze jinám* (i do ciziny) půjčovali, od takového počínání ustali.

ěji obchod podporoval. Rozdíl je tu nepatrný sice, ale důle-
tý. Bez banku a úvěrního ústavu podporoval by jednotlivec,
ležto nyní peníze svěří třetí osobě, prostředníku (banku,
věrnímu ústavu), jenž za něj podporuje, při tom hned obživu
ıcházeje, ovšem na outraty toho, kdo je peněz žádostiv.
toho jde, že je obchodu lhostejné, jsou-li banky a úvěrní
ıtavy — podpory se mu dostane vždy, neboť nikdo peníze,
ıpitál nezahrabe, alebrž k práci jej nutí, aby se množil, aby
ıitku nesl. Lacinější pomoc je však milejší. — Avšak, řekne
nohý, z banku a z úvěrního ústavu dostanu hned peněz,
ležto kdyby jich nebylo, dlouho bych se o ně starati musil.
avda, milý brachu; než, spomeň, že je tří podpisů od domů
věr bankovní požívajících třeba, a poznáš, jaký tu široký pro-
or k výmluvám, k otálení. Bank žádá jistotu a proto může
ejvíce podporovat osoby, kteréž nejvíce jistoty (jmění) mají
poskytují. A konečně, máš-li úvěr u banku, u úvěrního
tavu, také jinde ho najdeš. A tak jest věc velmi jasná a zře-
ılná — buď půjčím sám, buď řeknu komusi: Buď tak laskav
půjč za mne a připočítej si hned něco pro sebe.“ —

Úvěrní ústav podporuje také průmysl. Jak? Průmyslník má
. př. zboží nakoupeno, není tu ale odbytu. I dá zboží dovésti
lo skladiště, kdež cenu zboží odhadnou a jakousi část peněz
ıu na ně zapůjčí, ovšem že zase s úroky a s provisí. Je tedy
ohledu tom úvěrní ústav jakousi zastavárnou ve velkém roz-
ıěru. Při tom také obstarává prodej téhož v jeho skladě ulo-
eného zboží. Nedovedl by to i jednotlivec? Zajisté! Proto
e však peníze, jimiž by byl průmysl podporovati mohl, úvěr-
ímu ústavu svěřil, nemůže nyní ničeho učiniti. Že však se
věrní ústav s malými věcmi neobírá, podporuje se penězi jeho
elký průmysl, malý však, kterýž největší podpory potřebuje,
ichází k újmě. Neboť kdo z „malých lidí“ má akcie úvěr-
ho ústavu, nemůže více 200 zl. půjčiti sousedu řemeslníkovi
ebo hospodářovi; soused řemeslník nebo hospodář však ne-
ůže jíti k úvěrnímu ústavu, aby tam zbožíčko své uložil.
ště že přes polovic akcií se nalezá v rukou „malých lidí,“
ıbot právě proto na 200 znějí, aby se mohli při podniknutí
menší lidé zúčastniti. Tedy: 150,000 × 200 = 30,000.000 zl.

Úvěrními akciemi zmizelo tedy na novo z malého oběhu

30,000.000 zlatých. A připočteme-li k tomu oněch 54 milionů, kteréž neospravedlněný kurs pohltil a z kapes tisíců vyloudil, tož máme sumu 75 milionů, kteráž z malého oběhu zmizela a do velkého se dostala. Patrno tudy, že se úvěrním ústavem nedostatek malého řemeslníka, obchodníka a hospodáře připravoval. Seženou-li se všechny potůčky, jenž krajinu vlažily a zúrodňovaly, do jednoho jezera, pak prahne celá krajina. A podobného cosi bylo zde. Zdá se, že nejlepší jest, když se nechá potůčkům přirozený jejich směr, jejž spád krajiny atd. určuje. — Jakkoliv byla tedy myšlénka, kteráž úvěrnímu ústavu vzniku dala, krásná a šlechetná, přece objevila se za nedostatečnou, ješto byla jednostranná, neobsahujíc v sobě pomáhání „malému lidu," alebrž že pomoc, kteráž v rukou „malého lidu" byla, na velikou dráhu v prospěch „většího a velikého lidu" přešinula. Nelze tedy tomu, kdož prohlédá k celku, aby s příznivým okem na úvěrní ústavy pohlížel; neboť trpí-li veliké obecenstvo, trpí jistě i celek, jakož se to nyní pády či fallimenty velikých domů objevilo. Domy tyto, z nichž mnohé celé století obchod vedly, padly nejvíce následkem toho, že se jim peníze od odběratelů nesešly; J. L. Boskovic zaznamenáno má v knihách svých za milion takových menších dluhů. — Ovšem že i jiné věci k pádu přispěly. Mnozí byli odvážní bursovníci, mnozí se v tomto kluzkém čase daleko pustili na nejisté dráze špekulace; vinu toho však nese jenom začáteční roznícení a zápal, jakož i nerozmyšlenost, o čemž jsme se už z počátku zmínili. — Kdybychom chtěli podati seznam všech pádů, kteréž až dosud známy jsou, jistě bychom dva listy vyplnili; a považíme-li, že největší část těch, kteří padli, byli zkušení kupci, tož si snadno učiniti můžeme pojem o spoustě, kterouž nynější krisy a mimořádný čas, kterýž ji připravil, nadělaly mezi lidem nezkušeným.

Jděme dále ve svém rozjímání. Roku 1856 uděleno svolení k stavbě několika drah, jmenovitě *dráhy západní* (či dráhy císařovny Alžběty, — Vídeň, Linec, Solnohrad, Pasov); na akcie (na 200 znící) se začalo dne 1. července splácet. Potřebný kapitál vypočítán na 65 milionů. — Po těchto akciích *přišly* hned jiné, *Liberecko-Pardubské dráhy*, jejíž kapitál *je na* 15 milionů ustanoven. Následovaly akcie Poštské dráhy

v Uhřích, kteráž má spojovati Pešt, Debrecin, Arad, Košici a Velký Várad a jejíž kapitál na 40 milionů je vypočítán (délka 140 mil). — Dále uděleno svolení k stavbě *jiho-východní* či *orientní dráhy*, kteráž má spojovati Vídeň přes Bělehrad a Osek s Tureckem v délce 145 mil. Kapitál potřebný vypočten na 100 milionů. Na drahách těchto se už pracuje. Jsou však ještě jiné povolené dráhy, kteréž až posud akcie své nedaly do oběhu *). — Vizme, jak stály a jak stojí akcie jmenovaných drah, o nichž si širší rozmluvu na příště ponecháváme.

Akcie západní dráhy počaly s láží 25 při stu, tedy 50 zl. při akcii, byly však už pod pari, nyní stojí na 200 — ztratilo se tedy při každé 50 zl., vezměme však jen 30. Akcie Liberecko-Pardubské začaly s láží 16 při stu, tedy 32 při akcii a jsou taktéž nyní na 200; ztratilo se tedy při každé akcii 32 zl. Vezměme však jen 20 zl. Nejvyšší kurs akcií dráhy Potisské obnášel $9\frac{1}{2}$, jsou, nyní na 200, ztratila tedy každá 19 zl. —

Nepůjdeme dále, škoda, kterouž obecenstvo těmito třemi akciemi utrpělo, jest dosti veliká, jakož hned spatříme:

75.000 kusů akcií Pardubských;	ztráta:	2,400.000 zl.
325.000 „ „ západ. dráhy;	„	9,750.000 „
200.000 „ „ Potisské „	„	4,000.000 „

Vezměme ztrátu při každé akcii orientní dráhy na 10 %, tedy na 20 zl., tož máme dále:

300.000 kusů akcií orientní dráhy;	ztráta:	6,000.000 „
A přirazíme-li ztrátu při akciích úvěrního ústavu		45,000.000 „
ož obdržíme v celku ztrátu:		67,150.000 zl. stř.

Tyto peníze zmizely, aniž by z nich bylo užitku. Padly jako do vody. Kdo lacině koupil, anebo komu se jako zakladateli dostala síla akcií al pari (totiž bez ažia) do rukou, a jenž pak při vysokém kursu prodal, tomu se kasa miliony naplnila. Kdo ale draze koupil a lacině prodal, buď pro strach, buď že další splátky složiti nemohl, ten trpěl škodu. A budiž to ještě jed-

*) Osud východo-haličské dráhy Karla Ludvíka není ještě rozhodnut, a proto se tu o ní zmínka nečiní, ač též akcie vydávati začala. Taktéž mlčíme o dráze *Ouštecko-Teplické*, ježto se o ní málo řeči nadělá.

nou s povzdechem vyřčeno, největší díl škody padl na lidi nezkušené, kteří si groše po celý život stranou ukládali. — Avšak to není ještě veškerá škoda, neboť musíme přihlédati též k jiným akciím, zejména k akciím severní dráhy a státních drah; škodu, kterouž majitelé těchto akcií utrpěli, dobře bez přehnání na 90 milionů zlatých vyceniti lze, jakož na jiném místě uvidíme. Ovšem, že škoda tato, zvlášť co se akcií severní dráhy týče, zasáhla z větší části větší peněžníky, a škoda z akcií státních dráh více snad cizinu potkala (dráhy ty patří jak vědomo francouské společnosti), avšak přece jsou ztráty tyto bolestně. Poznáváme takto, že veškerá pohroma, kteráž „z papirů“ pošla, na 157 milionů se páčiti může. Veliká, náramná ztráta, postačující skoro na tři nové úvěrní ústavy!

Pohroma, kterouž jsme se v předešlých řádcích vyličili snažili, sama svou tíží na veškerou živnost až k zadušení naléhala, tak že nebylo lze na jakýsi rozkvět ani pomysliti; avšak nezůstala samotna; 60 milionů na úvěrní ústav, 65 milionů na západní dráhu, 15 milionů na Pardubicko-Libereckou, 40 mil. na Potisskou, 100 mil. konečně na jiho-východní či orientní dráhu — toť jest náramná suma, kteráž okamžitě na celou říši nalehla a všechny prameny její takřka až na dno vyčerpala. Ovšem, že sumy ty nejsou ještě zcela složeny, avšak tím hůře, že se musejí na akcie peníze (splátky) skládati, ať jsou peníze vzácné nebo nic, ať drahé nebo levné. Každé vypsání nové 10procentní splátky na některou akcii působí jako při nemocném sesláblém člověku puštění krve. Zkratka: Těmito četnými a velikánskými podniky, kteréž mají z většího dílu slavnou budoucnost, jsou síly říše přemoženy; přítomnost hrozně trpí za budoucnost. Největší bída ovšem je uvalena na třídu střední, kteráž musela draze trpkou zkušenost zaplatiti. — Až zase jednou vše vyrovnáno a ve květu bude, potomstvo naše neuvěří, z kolika ran jsme krváceli. Avšak, podivné a znamenité to vždy zůstane, že si doba velikých, hmotných podniků sama zjedná sílu dělníků, kteréž pak do jha zapřahá.

Pohleďme nyní nazpět, a uvažme vše ještě jednou v myšlénkách. Síly peněžité přemoženy a vyčerpány jsou dílem ztrátou na burse (kterouž jsme se odhadnouti snažili), dílem

kapitálem k stavění železnic a zařízení úvěrního ústavu soustředěným. A jak veliký ten kapitál, každý si sečísti dovede, postaví-li cifry udané pod sebe. Avšak na tom není dosti; následek dřívější lehkomyslnosti a nerozvahy jest nynější nedůvěra. Komu co po ztrátách, jež ho zastihly, zbylo, chce to maličko zachovati stůj co stůj, a proto ukládá peníze do spořitelen, anebo kupuje za ně státní papíry, kteréž takovým změnám v kursu nepodléhají jako akcie soukromých podniknutí. Dává-li ale do spořitelny, beře běžný kapitál (peníze) z malého oběhu, a zjednává tím prospěch jiné straně, ježto se spořitelna nyní hlavně tím obírá, že dává zálohy na státní papíry, kteréž se u ní zastavují, nebo že na veliké hypoteky půjčuje (k čemuž jí však nyní peněz schází); anebo konečně, že směnky *dobrých* domů eskontuje. Tím vším ovšem není malým lidem pomoženo, a přece tam peníze své ukládají.

Jsou však zase jiní lidé, kteří od dávna měli peníze na dobrých hypotekách uložené, berouce z nich 5 procent úroků. Těm a takovým lidem zdá se býti 5 procent málo a proto peníze o překot vypovídají, ukazujíce na to, že na směnky více dostanou, také že jim více vynesou státní papíry, jako obligace národní půjčky atd. Pravda to; koupím-li dnes obligaci národní půjčky, kteráž na 100 zl. zní, za 82 zlatých a dostávám-li úroků 5 zl. ve stříbrných dvacetnících, pak ovšem mám lepší užitek, ježto dostávám vlastně 6 %. Ostatně jsou za naší doby lidé, kteří věřitele ještě k tomu mají, aby kapitály vypovídali, slibujíce jim opatřiti 20 i 25 procent. Mnozí všem sluchu řečem takovým dávají, čímž se bída více a více množí. Hospodář, nemoha peníze sehnati, přichází v licitaci o hospodářství a je i s rodinou na mizině. Jest tudy patrno, jaká potřeba zrušení zákonů proti lichvě, aby bylo v časech, jako jsou nynější, hospodáři možno, hospodářství, na němž je něco dluhů, udržeti. Udržel by své hospodářství, kdyby měl dát vtěliti dlužní upsání na 8 ze sta, což se nyní za lichvu považuje. Ovšem že se zapomíná, že činí hospodář konečně vše, aby jen majetek udržel, že se dluží peníze i na 20 ba i 30 procent, při čemž ovšem půjčující šikovným způsobem a šelikými oklikami zákon obejde; obchází-li ho ale, učiní to, *by to už za to stálo.* Kdo však zákon obejíti nechce, raději

ani penize nepůjčí. — Toto jest následek tolika exekutivi prodejů, o nichž se každodenně v novinách dočísti lze. . to znamení času, a ukazuje to zřejmě na pohromu, jakáž r panuje. Zrušením zákonů proti lichvě veliká dobrota by celku prokázala. Pak by ovšem také třeba bylo rychlejš jednání při úřadech, abych, potřebuje peněz a dav na ně pověď, rok a více čekati nemusil, jako to nyní jest a bývá

Pohroma, kteráž nyní Ameriku postihla (na 200 ba a veliké množství obchodních domů tam placení zastavilo) ovšem také mocný vliv na naše nynější poměry *) už pr že tím Anglicko mnohonásobně trpí; Anglicko zase mocně jiné země působí, a to zvláště nyní, kdež mu Indické zb ření síly ubírá, a kde je vývoz jeho zboží takřka zcela pot čen. Válka statky užírá; co je, to ruší, ničeho neplodíc, l neplechu — to je stará pravda. —

Do Indie vyvážela se nesmírná síla zboží rukodílu jehož výrobou se tisíce dělníků živilo; zboží zůstane nyní ma (nebo v Indii pro nynější strašný stav není ani pomyšl na obchod a na živnosti). Co medle se zbožím už hotový Zaplaví se jím jiné trhy, a ta záplava tlačí pak i na naše robky, působíc tedy dvojnásobnou škodu — škodu v Angli a škodu zde. Do Anglicka se z Indie množství bavlny, kru atd. atd. vyváželo — na to není nyní ani pomyšl Z Indie vyváželo Anglicko *lacině* opium *draze* do Číny, k za ně čaj bralo; na to nelze ovšem také pomysliti, a bude muset tedy čaj za hotové odbírati, což působí zase putov stříbra do Číny a úbytek téhož stříbra doma. Vydržování likého vojska ve východní Indii žádá také hrůzu stříbra. děti z toho lze, jak pro jeden oud všechny ostatní — (soustava trpí. To je škoda hmotná, kteráž také hmotně j sobí, vzbuzujíc strach, bázeň o jmění, a týrajíc mysli vše z čehož *zase* hmotná škoda povstává — zdražením kapit Myslelo se, že se následkem pádu Delhi (města, v němž b vlastně celé vzbouření s vůdcem Nena Sahibem v čele st

*) V saském městě Kamenici objevily se už následky americké pohro ještě zhotovené zde punčochy do Ameriky se posílají, nyní ale žádného bytu nemají. I jiné zboží se v Sasku pro Ameriku zhotovuje.

středěno), jakési ulehčení pocítí, a jásáno už na vše strany — avšak marně, na plano. —

Vynasnažili jsme se vyličiti příčiny nynější pohromy živnostní, kteréž jsou:

1. Novými, do života vstupujícími podniky rozdrážděná mysl, zaslepenost, lehkověrnost a bezdůvodné hrnutí se za těnito podniky a jejich akciemi, jimiž se trh přeložil.

2. Následek toho bursovní hry a šmejdy, kteréž měly v zápětí hrozné ztráty, nejvíce malého, nezkušeného lidu.

3. Následek toho obecná málomyslnost, utrmácenost a nedůvěra, z čehož největší škoda malému lidu pošla.

4. Přemožení sil jak v celku tak pojednotlivě, následkem stavění železnic a soukromých podniků (na kteréž se nedostávalo konečně peněz, tak že se musily opatřovati cizí kapitály — a to draze).

5. Částečně i založení úvěrního ústavu, a to proto, že se jím vytáhlo mnoho běžného kapitálu z malého oběhu, aby se tam více nedostal (alespoň ne tak brzo), a následkem široké půdy, kteráž mu hned z počátku dána, tedy velikého očekávání, kteréž se v něj skládalo a kteréž nijak ospravedlniti nemohl, neboť by k tomu vícero ústavů neb společností se zvláštními, úzce vytknutými mezemi bylo třeba *).

6. Zákony proti lichvě, jejichž škodnost se nyní jasně objevila.

7. Jednání při ouřadech do délky se táhnoucí, a konečně

8. vliv událostí indických a americké obchodní pohromy.

Jak dlouho stav nynější ještě trvati bude, anebo-li se pouře, tolik obětí pohltivší, už přehnala, anebo-li se snad s obnovenou silou vrátí: to nejisté, a těžko co při takových mimo-

---

*) Praktičtí Angličané nechtějí o úvěrních ústavech *pro průmysl a obchod* ani slyšeti, pravíce, že to všechno a přece nic, ještě zde není *účel jasně* vyznačen. Má-li společnost nebo ústav působiti, musí se věděti, proč a k čemu má působiti, aby řádně působil, a musí to býti podle zákona rozdělení práce vždy jen jedna věc, ku př. upravení řeky k plavbě, těžení uhlí, vysušení močálů a vzdělání jich na dobrou půdu, dělání prken v pralesích, stavění silnic a železných drah atd. Tomu rozumějí Angličané, poněvadž to velmi určité, a proto také je společnost brzo utvořená a kapitál sehnaný.

řádných okolnostech předvídati. Nezbývá, než mužně hleděti ku předu a doufati — při tom však zbytečné vydání zamezili a všechny síly k práci napnouti, což každému ze čtenářů na srdce kladu, aby alespoň majetnost zděděnou nebo svou zásluhou dobytou *zachoval*, nemoha ji rozmnožiti.

Red. Článek tento, jenž mnohou pravdu uváženi hodnou obsahuje, chová také mnoho věcí, o kterýchž mnozí z našich čtenářů snad po prvé zaslechli, anebo o nichž si už dávno poučení žádali, což platí především o banku, úvěrním ústavě, o diskontu a eskontování směnek atd. O těchto věcech chystáme a dílem už od pánů spolupracovníků v rukou máme články, kteréž se začnou hned v příštích svazcích třetího dílu tisknouti. Pro dnes nelze se o nich obšírně zmiňovati. Co však se užitečnosti a prospěchů banků a úvěrních ústavů, nebo jejich škodnosti pro celek týče, to otázka otevřená, kteráž má zástupců pro i proti. Pokud se na věc bez předpojatosti díváme, máme za to, že se prospěch těchto ústavů pro větší výrobu a obchod upříti nedá; bylo by tedy přáti, aby se při nich „velcí lidé“ (jak spisovatel článku tohoto se vyjadřuje) především zúčastňovali, menší lidé však aby sami na sebe pomýšleli a prospěchů, jichž by dobrým použitím svého groše získati mohli, se pro akcie atd. nevzdávali, alebrž pro sebe nebo své sousedy jich uchovali. Košile bližší jest kabátu. Zařídí-li se kdy záložní kasy řemeslnické nebo menší spořitelny, při těch nechť se zúčastní, ješto ty jim *bezprostředně* hojného užitku poskytnou, kdežto se jim prospěchů velkých ústavů teprv prostředně a jen z části dostává. I o železnicích tu řeč, a praveno, že stavbou jich se veškerý tekutý (běžný) kapitál vyčerpal; sluší tu slovo podotknouti, aby se nezdálo, že proti železnicím vůbec mluvíme. To budiž daleko od nás! Ale ptejme se, jak se vůbec staví? Do staveni je třeba peněz, ku př. desíti milionů. Je-li stavba hotová, může se penězi, kteréž stála, a kteréž jsou nyní v jiných rukou, jiná stavba podniknouti, po této třetí, čtvrtá atd. Prvni stavba stála 10 milionů, druhá stála 10 milionů, třetí též tolik, čtvrtá též tolik, tedy všechny dohromady 40 milionů, a předce se vyvedly 10 miliony. Vyvedly se, poněvadž se stavěla jedna za druhou;

že se tak stavily, nepřivedly žádnou tíseň, neboť peníze, teréž jinde pracovaly, zůstaly při své práci. Kdyby se na-ɔdnou vyvésti měly, bylo by místo desíti- čtyřiceti milionů ·eba, a musily by se vzíti peníze jinde pracující na pomoc, ;ala by se tíseň. Stavba železnic může tedy na okamžik ško-livě působiti, když se přenáhlí; železnice však v každém ohledu obře působí, a pak-li se vedou *rozumně* a *s předložením*, yplácejí se též. To tedy stranu železnic. — Ještě slovo o ırse a bursovní hře. Bursa sama sebou jest tržiště, že se však daremným lidem zneužívá, stává se místem nebezpeč-ým. Jsem ku př. člověk nezkušený a slyším vychvalovati ty ty akcie, že když je dnes koupím za 350 zlatých, v brzku ıdu brát užitky ze 4, ba 5 set: I dám [illegible]říci a koupím ně-olik po 350 zlatých, kteréž byl ten, kdož mi je prodává, po)0 koupil, tak že na nich po 150 zl. vydělal. Koupím je a ıduju se, že jsem dobře koupil. Tu však za krátký čas roz-ɔse se pověst, to že špatný papír, i leknu se a běžím s ak-emi na bursu, abych je ještě za času prodal, avšak dostanu eba od toho, kdož mi je byl dříve prodal, po 190 zl. Mám dy při každé 160 zl. škody. Z takovéhoto kupování a pro-ıvání „papíru“ dělají mnozí lidé řemeslo, a kde koho mo-ɔu šidí. To je zneužívání bursy. Akcie té neb oné dráhy, ho neb onoho podniknutí mohou stoupati nebo padati — ɔdle toho jaká naděje na užitek; avšak špekulovat na pa-ıní nebo stoupání jich, tedy na škodu jiných, to veliká da-ɔbnost, to *bursovní hra*, kteráž se u každého poctivého a .echetného člověka s opovržením potká a o níž se generální dvokát Barbier při zahájení císařského soudu v Pař[illegible]ne 4. stopadu b. r. vyjádřil: „Pro lidi toho druhu je život toliko ve-kou *hrou v kostky*. Štěstí náleží zde nejbroušenějším. — 'ni pohlcují ustřádaný groš dělníka, mzdu sluhy a co si rol-ík na zvelebení dědičné půdy uložil; krásné toto ovoce racovitosti stane se kletbou. Jest čas, aby poctivost do-ızena byla opět ve svá práva. Hlas její přehluší hluk pod-ch vášní, volajíc, že je *práce* toliko ke cti člověku, že může ɔe *náhoda* zlato rozsívati, alebrž že nikdy nevládne veřejnou žností. Bojujmež tedy bez ustání proti této zimnici, kteráž nesčíslných obětí pohltila.“ — Také bude mnohým snad

ještě v paměti, kterak nynější císař francouský spisovateli divadelního kusu „Bursa“ svou spokojenost vyjádřil, že bídné plémě bursovních hráčů na pranýř obecné nevážnosti, obecného povržení vystavil. Kus tento se nesčíslněkráte v Paříži dával, načež pak i na Vídeňské divadlo přešel. Bohužel! že málo prospěl. — Také se v článku tomto stala zmínka o americké pohromě; co noviny o tom přinášejí, jest v skutku k neuvěření. Do 24. října napočítalo se přes 900 pádů obchodních domů a fabrik; do Francouska a Anglicka vrátily se nesmírné sumy směnek bez vyplacení (čímž zde ovšem veliká bída povstala, neboť kdo peníze očekával, nic nedostal). Krisa americká má politický původ, a to sice v tom, že příznivci otroctví, jichž je v americkém kongresu většina, hlasovali pro snížení cla na fabrické výrobky, aby se severním státům (kdež nejvíce průmysl kvete), jaksi pomstili za to, že se při volbě Buchanana (nynějšího presidenta, jenž z posavádních presidentů nejméně hlasů obdržel) tak málo zúčastnily *). Snížení toto vstoupilo dne 1. července t. r. ve skutečnost a zjednalo cizímu, zvlášť anglickému zboží snadného přístupu, čímž zdejší průmyslníci náramně trpěli. Uzavření kongresu (v němž měl Buchanan nejvíce přívrženců) vzbudilo obecnou nedůvěru k vládě u peněžníků, neboť zmenšily se tím příjmy státní, nadto pak se výdeje státní náramně zvětšily; i hodili peněžníci a majitele banků, aby se jaksi proti uzavření kongresu vyslovili, akcie státních drah, kteréž chovali, na trh; akcie tyto představovaly hodnotu 825 milionů dolarů (dolar 2 zl. 4 kr. stř.); [illegible]krátký čas měly však jen hodnotu 300 milionů dolarů. Kupo[illegible] utrpěli náramných škod, akcie nechtěl nikdo podr-

*) Musíme podotknouti, že žádali severní průmyslníci už roku 1851 — kdež se objevil v státním pokladě nadbytek hotových 21 milionů dolarů, aniž by se vědělo, kam s nimi — aby se změnil celní tarif od roku 1846, a to sice tak, aby se přivážení surovin od cla osvobodilo. Tím by byly ovšem jižní státy (otrocké), jenž nejvíce surovin vyrábějí, k zkrácení přišly, ježto by se jim byl stal cizími surovinami zápas; i protivily se. — Nyní pak stal se opak navrhnuté změny, t. j. clo zůstalo na surovinách, zmizelo ale z fabrických výrobků. To chce tolik říci: Amerika má kupovati drahé suroviny a *prodávati* lacině zboží, výrobky pilnosti a přičinlivosti své. Tím utrpěla práce [illegible]rická náramnou ránu a následkové kroku toho se už objevily. —

žet, a každý ptal se, co to jest, co se to děje? Náramné škody měly za následek náramnou nedůvěru, obchodníci a fabrikanti ztratili úvěr, bankovky měnily se o překot za stříbro, banky nemohly stačit, a tak se zavíral jeden za druhým, a jeden obchodník a fabrikant za druhým padal. Tolik prozatím o této věci. Podotýkáme jen ještě, že obnáší už diskonto anglického banku 10 %, a že se ve Francousku jedná o zavedení vývozního cla na stříbro. Mát obnášeti 20%. Tím se zamezí vyvážení bitých peněz do Ameriky, kdež má stříbro 30 i 40 %. — Co se pak zrušení zákonu proti lichvě a čerstvějšího úřadování týče, o tom už nejednou v novinách psáno; v posledním čase velmi pěkně a svobodomyslně vyjádřila se o té věci obchodní a průmyslová komora Pešťanská. — Čtenáři, věci těchto neznalí, nechť dvakrát, třikrát čtou a rozvažují. Rozum do rukou, a mnoho se objasní! —

Na konec opravujeme několik omylů, kteréž jsme teprv spozorovali, když už článek vytištěn byl. Především sluší na str. 343 řádek 17. místo „před bursu“ čísti „před bank.“ — Diskonto Vídenského banku obnáší až dosud 5%, nikoliv ale jak udáno bylo 6%. — Bank začne hotovými (kovovými) penězi teprv rokem 1859 vypláceti. — Ostatně nemají věci tyto vlivu na výsledky tohoto pozorování.

Naše česká města.

II.

Pm. V prvním svazku tohoto ročníku začali jsme rozpravu o našich českých městech, kdež jsme objasnili účel a úlohu jejich, jakožto míst vzdělanosti průmyslu a obchodu. Poukázali jsme též na to, jak města naše úlohu a účel svůj zcela mimo sebe pouštějí, nedbajíce nic své chudoby a svého úpadku, kteréž by ještě zmizely, kdyby ona trojice stínem v nich býti přestala. Avšak, na to nelze ani tak brzo pomysliti, jak jsme tehdá ukázali, ještě se rozumná *činnost* nikterak ujmouti nechce, a vše jen v lhostejnosti, jaksi v spánku spočívá, hrobu se podobajíc. Vizme, jaké pokroky se kolem do kola vlasti naší činí, jak se německé krajiny pod horami Krkonošskými a rudými a v krajinách šumavských, jakož i jinde namáhají a

jak prací rozumnou, neunavnou, úsilovnou vždy většího pole činnosti, vlivu svému zjednávají; právě v tom poměru, v jakém tam vše do květu přichází, v jakém se blahobyt a zámožnost množí, právě v tom poměru se u nás vše více a více k úpadku chýlí. Jest to znamení, kteréž všeho uváženi hodno jest, a veškeré pozornosti každého vlastimila zasluhuje, a proto by se nikdo od toho odvraceti neměl.

Vizme už, jaké toho příčiny, že tam lépe se daří než u nás, kdežto přece tam půda neúrodná, macešská, u nás pak požehnaná, bohaté žně dávající; kdežto tam obyvatelstvo takřka nahromaděno, u nás v srovnání však nečetné, řídké jest. Nikoho tajno býti nemůže, že toho příčina jest příčinlivost a průmyslivost zdejšího obyvatelstva, jeho střídmost a vytrvalost, jeho pevnost a neústupnost, nezvratnost. Většinu těchto vlastností v kraji pohřešujeme; zde menší důvěra ve vlastní síly panuje; neštěstí, úpadek, nezdaření zamýšleného díla, vzbuzuje málomyslnost, malátnost. Nezdaří-li se hned dílo, zaniknou a zruší se síly na dobro, a sahá se k žebrácké holi; a proto u nás tolik žebroty, proto jsou silnice a stezky chromými, neduživými atd. přeplněny, což v příčinlivých krajinách německých nezříš. V skutku, podivuhodné zapírání sebe sama u tamnějšího obyvatelstva, a jeho tuhost, houževnatost duchovní, pro kterouž ono mysl netratí, alebrž od jednoho díla k druhému se obrací, jest uznání hodné. V tom ohledu jsme my po zadu; u nás panuje duchovní rozmazlenost, jakási ostýchavost a nesmělost; raději do koutka zalezáme a zpívajíce želíme, než bychom mužnou, důvěřivou mysl podrželi. Je to svatá pravda, kterouž potvrdí, komu věci známy jsou. —

S důvěrou v sebe a ve své síly vydává se zde řemeslnický synek do světa, a spořivost a bystrá mysl jej všude následují. S plnou kapsou a bohatý na zkušenosti vrací se v otčinu a hned chutě živnost začíná, nelekaje se těžkého začátku; vytrvanliv jsa, a cíl s mysli nespouštěje, nadto pak jsa smělý, a neostýchaje se sem i tam vstoupiti, aby dílo své, práci svou nabízel, dočkává se dříve nebo později zdaru a domáhá se zámožnosti. Uspořený groš pak jej vždy více schopna činí, aby živnost v skutku řádně prováděl, aby ji rozšiřoval a zdo*konaloval*. Podivu hodno, že německý hoch málo kdy voli

živnost nevýnosnou; kovářství umělé a zámečnictví, vzorkářství, soustružnictví (tokařství), kotlářství, mosaznictví atd., to jsou jeho živnosti, v kterýchž se v cizině řádně zdokonaluje, aby je později ve velkých místech nebo i v kraji podle silnice nebo u fabrik provozoval. Pohleďme však na naše města. Zde se mládež ševcovství, krejčovině, truhlářství atd. věnuje; po vyučení ubírá se také „do světa," pracuje někdy za humny u mistra ubožáka, a přicházejíc domů, zařizuje si bídnou živnost, v níž ovšem smutně živoří, nejprve sám, později s ženou i s dětmi. Čeho dokázal, čím se vyznamenal? A přece mu sil bylo v hojnosti na snadě, avšak nikdo ho neponaučil, jak by jich užíti měl, a on sám se nevynasnažil, aby rozšířil obor zahumních svých myšlének. Pravým štěstím bylo mu, když se mohl po dvou, tří, čtyrletém vandrování do chudobné dědiny vrátiti, kdež buď živnost po otci ujal, anebo se hned někam do bídy přiženil, aby bídu dále šířil a světu a sobě ztracen zůstal. Nikdy se nemohu zdržeti povzdechu, když chasníka českého a německého pozoruju; tomuto jako by celý svět otevřen byl; vyznamenává se svým rázným, smělým počínáním a vystoupáním, svým moudrým úsudkem a dobrým spojováním příčiny a výsledku; u onoho však vždy pozoruju jakousi schýlenost, uzavřenost, neduživost, jakoby ho cosi tísnilo, jakoby se světa štítil a po své dědině toužil. Mejlím se, či to pravda jest? Je to národní ráz anebo jakés vnitřní želení po otcích zděděné? — Ať to, ať ono, škodné jest, a přemoci by se mělo; stojíť vlastnímu užitku a prospěchu celku v cestě. —

Také Vám říci musím, jak mi líto bývá, když vidím německé kotláře, soustružníky a vůbec dělníky s kovem do kraje přivolávati, aby vinopalny, fabriky a fabričky zařizovali; když vidím, jak si denně více zlatého v stříbře vydělají, a pomyslím, že český krejčí, český švec, zámečník nebo kovář částečku toho si vydělává. Nemá náš lid k řemeslům těmto chuti anebo schopnosti? — Nikoliv, má i chuti i schopnosti — vímeť o výtečných samoucích, kteří to bez cizího návodu sami sebou v oborech těchto daleko přivedli — ale není tu nikoho v městech našich, kdoby mladíkovi k řemeslu se oddávajícímu poradil, kdo by mu na ruku byl, kdo by ho do města k řemeslníku řádnému zavedl, kdoby slova zaň vložil, kdoby se

zaň přimluvil. Přátelé, na to byste nikdy zapomínat neměli! Vidouce čiperného hocha v obci své, an se chce oddati ševcovině, krejčovině, pomyslete, že z něho může býti v jiném oboru řádný dělník, kterýž někdy k zámožnosti dospěje a obci k užitku a k oslavě býti může. Vizte, že on též kusem obce je, a z přátelstvi k svému rodáku a pro obecné dobré postarejte se, aby se mu výnosnější, hledanější, ovšem také více schopnosti žádající živnost otevřela. Ostatně jest to povinnosti každého; tím se více učiní, než jakýmkoliv jiným způsobem. Jsou ostatně i jiné obory, kterýchž si z našinců skoro nikdo nevšímá, ač povšimnuti zasluhují. Jsou to ku př. dřevorytectví, kteréž u nás a v Rakousku vůbec v peřinkách jest, kamenopisectví, mědi- a ocelorytectví atd. Toť jsou samé živnosti, při kterýchž si řádného kusu chleba vydělati lze, a kteréž by se tedy zanedbávati neměly, kterým by se čiperní učenníci z kraje přiváděti měli.

Pravili jsme, že řemeslník náš z většího dílu v nuzné své dědině zahyne a zakrní; mnozí však na vojnu přicházejí, kdež se němčině přiučí a jakéhosi praktického rozhledu získají, načež se po vysloužení do rodiště vracejí a perem obživu svou si dobývají, stávajíce se buď obecními písáky nebo při okresních ouřadech úředními sluhy. Ti, co se obecními písáky stanou, množí v obci mnohdy mravní neřesti, špekulujíce na jmění svých sousedů anebo venkovských prostých hospodářů, jimž šidbou anebo zaslepením mnohý zlatý z kapsy vynutí a vylákají. Velká část dohazovačství se také chytá, stávajíc se pijavkou — jak kupujících tak prodávajících. Vysloužívše, málo kdy se k živnosti vracejí.

Až posud měli jsme na mysli nezámožnější část měst našich; přihlédněme také k těm, kdo něco mají, anebo míti se domnívají. — V čem záleží majetek jejich? — V polnostech, při řekách také v lukách. Naši měšťáci jsou vlastně nejvíce hospodářové, nelišíce se už ničím od vesnických hospodářů; nedávno ještě tomu jinak bylo. Měšťan a sedlák dělili se od sebe, a to tím, že první robotu neměl, že mnohých poplatků prost byl, v svobodě trávil, a tedy se vyvinovati mohl, od nikoho závisný nejsa. U vesnických hospodářů toho však nebylo: *byli oni* od své vrchnosti a od jejich úředníků, od písáků a

drábů závisni, robota a poplatky jako můra jim na prsou ležely, nedovolujíce, by si svobodně oddechnouti mohli. — A jakže použili měšťáci svobody své? Nikterak! Nyní pak skokem úpadek města berou; proč? zmínili jsme se už před některým časem, zmínili se i jiní na rozličných místech. Nech nám to nikdo za zle nepokládá, když to ještě jednou opakujeme. Máme za to, že zlomená mravní síla, že národní neuvědomělost nepopřály, aby se užilo prospěchů, kteréž tehdejší řízení městům poskytovalo.

Prohledejme k zámožnější části městského obyvatelstva. Náš zámožnější měšťan prošel z mládí několik škol, neboť už tehdá rodičové veškerou spásu jenom ve studiích viděli, řádného živnostníka, průmyslníka, kupce atd. málo si vážíce. Ideál všeho jejich snažení byl úředník, duchovní atd. Aby viděl otec syna svého v úřadě, matka zase v kněžském rouše, vše se obětovalo; otec ke všemu schopen byl, ba ni podílů ostatních dětí svých nešetřil. Považíme-li to vše s gruntem, musíme přiznati, že to bylo zpozdilé, neprozřetelné. Či zapomenuto, že úředníků a duchovních jen tehdá býti může, když jiných jest? Zapomenuto, že o všechny stejně starati se sluší, tak aby bylo dosti těch, kteří vyrobují, jakož i těch, kteří právní, duchovní a náboženské záležitosti jejich pořádají? — Ovšem že, jinak nelze mysliti, na to se zapomenulo; otcové syny své o překot na školy posýlali, z čehož veliká pohroma městům povstati musila. Študie stály peníze, živnost se utáhla, utáhla se i celá rodina, kteráž k posledku v synu študujícím naději svou viděla. Syn naučiv se jenom pérem vládnouti, nemohl rodině spomahati, maje na začátku sám s sebou dosti co činiti, a tak mnoho rodin schudlo a na mizinu přišlo. A jisté jest, že mnozí si přáli, by je byli otcové živnosti některé odevzdali, kdež si mohli penězi na študie vynaloženými řádně pomoci. Jinde vede se syn tak, aby otci v živnosti byl nápomocen, anebo aby živnost si založil, zde však opak toho učiněn. Syn dvanáct, patnáct roků študoval, to dělá 3600 až 4500 zl. stříbra výdejů, a těmi penězi cosi celku prospěšnějšího snad se učiniti mohlo. Nelze nám, abychom se dále o tom šířili, nechť každý sám dále o tom přemýšlí; také by to zde od *místa bylo*. Jisto jest, že se přehnaným návalem

k studiím množství řádných sil a kapitálů živnosti odvedlo, a tedy k úpadku měst našich přispělo. — Na ten okamžik obracíme se jen k synům, kteří za jakoukoliv příčinou studie své nedokončivše, do rodiště svého se vraceli. Co s sebou přinesli? Málo, čeho by byli mohli při živnosti měšťanské užiti. Ale přivezli s sebou nadýmavost a vynášivost a všeliké domýšlení, kteréž jim nedovolovalo s druhy svými bývalými ve spolek vstoupiti. I zůstali od nich oddělení, pohrdajíce jimi takřka, tito pak sami se jich stranili, úsměšky ze „zběhlých studentů“ tropíce a „furiantů“ jim lajíce. Štěstí bylo pro lidi takové, že bylo v místě magistrátu, kterýž jich mohl při opisování atd. použiti. Tím ovšem jim hřebínek ještě výše narostl; získali si nyní jakýhosi vlivu a tedy i jakési *nutné* úcty. Po letech dostala se jim pro jich jakousi sběhlost ve věcech ouředních správa obecních ouřadů. A tím cesta jejich se dokončila. Jako mladí bohové byli nyní, povznešeni nad ostatní, o nikoho se nestarajíce, od nikoho rady a slova nepřijímajíce. Nezlepšili hospodářství, nezlepšili průmysl nebo obchod, neboť to jich bylo nehodné. Měl-li otec kramařský krám, pustili ho, neboť by se to s jejich důstojností nesrovnávalo; byl-li otec prostých sousedských mravů, pitvořili se oni po velkoměstsku a to jim zjednalo predikátu maloměšťáků a vzbudilo posměch u všech rozumných, ovšem že s právem. Tak více a více města hynula, neboť ostatní se vždy dle hlavy řídili. Čím více stará sousedskost mizela, tím více bylo nečinnosti, i utuchl konečně veliký obchod či „handl“ a řemeslo přestalo míti zlaté dno. Známe města, kde jindy hlučný život panoval, a jež pro výborné řemeslníky známá byla; v jednom bylo ku př. zámečníka, který zřídil *samohybný vůz*, aby sousedům svým dovednost svou dokázal. V tom voze pak po ulicích beze všeho potahu jezdili, což nemalé podivení a slávu vzbudilo. Muž ten měl krásné výdělky, zachoval si peněz — avšak jim i živnost zašla. Syn byl už pro otcovu živnost příliš vznešený, poslal se tedy na studie, nikdy se mu však nepovede jako otci jeho, nikdy také tak znám a ctěn nebude. Zámečník, o němž tuto řeč, stal se purkmistrem v pozdějších letech, a vedl úřad, jak se sousedu slušelo, nikdo si nestěžoval, každý byl spokojen. Zemřel však, a úřad dostal se

člověku na polo študovanému, jenž si mnoho o sobě domýšlel a na své vědomosti si nad míru zakládal, a bylo konec životu pěknému. Živnost zámečníkova zcela zanikla, co uhospodařil, vynesl syn pryč, a tak ztratilo se kus jmění jakož i pověsti, kterouž město požívalo, a od těch dob je po sousedském životě. Od těch dob bylo mrtvo; možno však, že se zase čilý život dostaví, dostane-li se později představenství muži ráznému a dobrému živnostníku, kterýž opět živnosti ke cti dopomůže a svou přičinlivostí a pracovitostí „sousedům“ dobrým příkladem bude. Který zapomene, žeby bylo drobet přiučené němčiny velikou předností a věcí, kterouž by se před jinými vynášeti mohl, kterouž by se od jiných lišiti a tedy známku rodiny, mysl rodinnou obecnou rušiti chtěl. A to je konečně i řeči německé ná útržku, že lidé nemoudří tak ji užívati chtějí. Pak zase vzejde život jaksi jediný, spojený, vymizí rozervanost, kteráž nedává činnosti vzniknouti, a soused nesoused budou držeti pohromadě. Bude se hleděti k tomu, aby se hodně peněz do obce dostávalo a málo odtud vyváželo, aneb když se jich vyváží, aby se zase něco přivezlo, co by hodnotou svou za to stálo.

Vidíme také velikou závadu měst našich ve veliké spanštilosti a nádhernosti měšťanských dcerek a žen. Spanštilost a nádhernost vedou zrovna k záhubě, okrádajíce o peníze, kteréž by se do hospodářství a živnosti vložiti mohly a dobrých úroků by nesly. Mělo by se hleděť, aby se v tom stala přítrž, neboť na „parádu,“ jakáž se v malých městech jeví, nestačí nijaký výdělek. Kde ale výdělku není, tam je paráda ukrutnou trávnicí. Proto, přátelé, držte ji pevně na uzdě a dejte jí vysoký žlab, abyste nemusili konečně sami na vysoký žlab v živnosti své naříkati. Posýlání dcerek do hlavních měst, do „ústavů“ či „anštaltů“ stává se nyní obyčejem. Je to drahé podniknutí a k tomu zcela marné. Mnozí už se o tom přesvědčili. Bylyť by mnohdy dceři dva, tři tisíce, kteréž se obětovaly, lépe služby prokázaly, a ona by se byla nenaučila vyhazovati ročně ouroky z desíti, dvaceti tisíc. Takové věci jsou na pováženou a to tím více, ješto jsou patrně prostředky k tomu, aby kde co jest, nebylo. Krásné jest vzdělání u dívky, *avšak musí to být* vzdělání takové, by bylo dívce skutečně

ozdobou. Dobrá matka a vzdělaný, zkušený otec, dobrá kniha, pracovitost a příčinlivost, to vše vede k vzdělanosti, jakéž je měšťanské dívce třeba, neučíc znáti potřeby, kteréž jsou konečně muži jen k únosu. O tom dalo by se více mluvit, avšak rozumný otec, rozumná matka dovedou věc tu uvážiti, a poznají, že řádná místní škola pro dívky úplně postačí.

Ještě jednou obracíme se k městským živnostem. V novějším čase jest tu veskrz hospodářství, před stoletími bylo ovšem jinak; český řemeslník byl chválen a požíval i za hranicemi cti. Česká živnost kvetla a v městech bylo zámožnosti, ba bohatství. Ovšem že snad přísné tehdejší zřízení cechové k zámožnosti takové pomáhalo, snad že i moda tehdejší byla dobrým jejím pramenem; avšak ať to, ať ono bylo, jak nyní jest, zdá se, jako by byla města naše za všechno, co ztratila nic v náhradu nevzala. A nejen v řemeslnické živnosti, smutně to vypadá i v hospodářství, jakož už na mnoha místech pověděno bylo. Kde velký statkář je, tam ovšem sluší dělat výminku, u malých hospodářů však málo nalezneš, co by radost působilo; Hospodářské Noviny jsou v opovržení, a přece ti, kdo jimi nejvíce opovrhují, nejvíce jich potřebují. — Větší hospodář řídí se ovšem už novým pořádkem; drží řádný stáj, dělá komposty, orá hluboko a silně hnojí, pěstuje řepku atd., avšak to ještě nepostačuje. Najdeš-li u něho vinopalnu, škrobárnu, syrobárnu atd.? Málo kde, a přece velmi lehké závody tyto si zařídit a sám své plody spracovat a spracované teprv na trh dovážeti. A tak zůstáváme při tom, že v městech našich málo činnosti. Půda tu rozdělena na kousky a kousíčky desítikorcové, pěti- ba dvoukorcové. Dejme tomu, že má měšťák 10 korců výsevků anebo 20 korců? Co s tím? Zdaž většinu roku neprozahálí? Mohl by dobře 50, 60, 70 korců zastati. Co má nyní deset hospodářů, k tomu by dostačil jeden. Avšak, co s těmi devíti? To nyní těžká otázka. Snad že co nyní pěti patří, jindy jednomu náleželo, jenž cosi odprodal, ostatní mezi děti rozdělil. Nebylo by lépe bývalo, rozděliti hospodářství na tři díly, ku př. mezi dcery, a synům řádné živnosti vyhledati? Jistě že. — Nyní ovšem těžko spojovati, co se neprozřetelně rozkouskovalo, napravovati, v čem se dříve pochybilo; avšak, ač těžké, přece to možné. Na po-

tomstvu ovšem nejvíce záleží, a proto dobře činí rodičové, kteří dětem svým hned v outlém mládí vštěpují činnost a přičinlivost. Znám výborného otce, který pět svých synů takto roztřídil: První hospodář, druhý mašinář, třetí sládek, čtvrtý koželuh, pátý kupec. Pět synů, toť mnoho starostí, otec ale praví: „O něco postarám se já, o ostatní nechť sami starost vedou.“ Otec je pracovitý, přičinlivý, spořivý, a hledí zachovati, co se jenom zachovati dá. Zná hospodářství skrz na skrz, ví kde a jaké jsou jeho spády, co žádá a co se mu musí z cesty dáti; o hospodářských věcech radost je ho poslouchati. Ví Vám všechny průřizní ceny obilí, ví kam je vyvážet, a odkud co přivážet, ví co se nejlépe vyplácí a proč, a kdy se škodou by se při pěstování toho neb onoho potkal. Počítá, čte, a chvilku nezahálí. To, čeho mu třeba vědětí, čerstva se doví. Dobytek jeho slyne svou krásou a užitečnosti po celé krajině. Knihy jeho jsou vždy v nejlepším pořádku a na konci každého měsíce dělá účet a ví mnoho-li přijal, mnoho-li vydal, jak hospodařil. Kdo ho chvilku poslouchá, pozná teprv, co vše hospodářství žádá, aby bylo rozumným hospodářstvím. Před čtyřmi roky zařídil si škrobárnu a syrobárnu, za nějaký čas, až nynější tíseň přestane a vše do pořádku přivedeno bude, zamýšlí si vinopalnu zařídíti. Při takovémto počínání ovšem možné jest, že může ročně částku stranou uložiti a vždy více se rozšiřovati. Však má ale také proč hospodařiti. Jiní mají také děti, ale zcela jinak si počínají; ti to brzo poznají a ne-li u nich, jistě u dětí jejich bída a nedůstatek se dostaví. — Nyní, jak vychovává náš otec děti své. Nejstarší, kteréhož k hospodářství ustanovil, jest v skutku jeho nohosled, ví už nyní více než mnohý, jenž dvacet, třicet let hospodaří. Počítat umí, žeby se člověk podivil, a starý pořád ho ze své zkušenosti obohacuje. Hoch je nyní 14 roků, za dvě leta půjde do Starých Hradů na hospodářskou školu. Z toho jednou bude řádný muž, obci ke cti a k užitku. — Druhý, synek 12letý, zná vám mlýn skrz na skrz; jak má chvilku prázdnou, už je ve mlýně, a už pracuje; stárek říká, že to jeho pravá ruka a že z něho bude řádný sekerník. Chlapík přijde nyní do Prahy k mašinářovi, kdež se při své dychtivosti a čilosti jak theoreticky tak prakticky vzdělá bez velké

učenosti. Měl hoch už nyní řádný rozhled, a ač nepíše čistě jako jiní, přece Vám dovede vše nakresliti a vysvětliti. Otec měl sice v úmyslu, poslati ho do sousedního místa na reální školu, avšak nechal toho, vida žeby tam hoch pro nastávající živnost praničeho nezískal, žeby jenom planými věcmi dva, tři roky marně ztratil. Za to zjednal si už otec řádného člověka, jenž v cizině dlouhá léta pracoval a řádně se ve svých věcech vycvičil, a ten vezme hocha do cviku, aby ho v silozpytu, mechanice atd. vyučil. Bez velikého mařeni času dodělá se tu hoch skutečně za krátký čas řádné věci. A podobně je to i s druhými, kteréž neposýlá jen do školy, ale k řemeslníkům, do pivováru, mlýna atd., aby hned z mládí nalézali v práci vyražení a radost. — Tento otec se svými syny něco dovede, lépe než kdyby s nimi byl co jiného začal. Nezapomíná na jejich vzdělání, učí je ale také pracovat. Možná že nebudou s to, aby papouškovali jako jiní papouškují — to však jest jen užitek pro ně. Na věci, kterýmž by nyní nerozuměli, dosti času v dospělejším věku, kdež se samy sebou dají. — Synové jeho ale znají okolí své skrz na skrz, lépe než ostatní lidé; i budou moci výhod, kteréž se jim tu naskytují, řádně použiti k svému a obecnému užitku. Slovem: Hošíci mají už nyní praktický rozhled; až dospějí, budou z nich lidé, jimž bude moci každé děvče budoucnost svou svěřiti. Majíce něco kapitálu, majíce vědomosti a chce práci, dočkají se zdaru. Nebude z nich žádný nuzákem, ač nezvrhnou-li se, o čež ostatně též vychováním jejich postaráno. Otec nechtěl mít z nich svatoušků, přetvářenců atd., a nebránil, aby s každým obcovali; získali si tím mnohou zkušenost, naučili se s lidmi obcovati a všude směle vystoupiti. Potměšilci, nedovařeni a nedopečení lidé z nich však nebudou. Bujnosti, rozpuštilosti dal otec uzdu činnosti a láskou k práci a k vědomosti. Až jednou zralejšího věku dosáhnou, spatří a poznají teprv, jaké dědictví pó otci mají.

Kýž by si tímto způsobem i ostatní rodičové počínali! Města naše musila by v brzku vzkvésti a zůstala by městy českými, držíci se svého, cizí ale ve cti majíce. Nyní nemají ani české ráznosti a činnosti, ani německé ráznosti a činnosti.

Přicházíme ještě k reálkám. Že by se reálkami tak, jak *nyní jsou*, městům našim pomohlo, toť holý klam. Dočtli jsme

e, kterak se tu a tam mládež do nich žene; i poznali jsme, k rodičové naši mají málo úsudku, a že jen modou se řídí. by reálky pomohly, musejí býti jiné, jakož v příštím ročníku hlídáme.

Red. List tento mnoho pravdy obsahuje; mnohému snad hod nepřijde. Co tu stojí, nestojí tu jakoby nevývratná ravda byla, a proto nás těšiti bude, dostane-li se nám do ruou, co by náhledy a výčitky tyto vyvrátilo. To služiž na orozuměnou! Kde ostřejšího výrazu použito, nebudiž na záadu a k pohoršení; nechť se nehledí k slovům, alebrž k věci. roto, přátelé drazí, milí, čtěte, čtouce přemýšlejte a rozvaujte, a kde byste co nepravého shledali, to vyvraťte a toelce Posla z Prahy pošlete. Kde se o takové věci jedná, obře slyšeti obě strany. Že pisatele těchto řádků jenom dorá vůle vedla, o tom hlásá každý řádek.

Listy o směnkách.

VI.

A. Ještě jedno psaníčko tedy, abychom přivedli směnky e konci. Posledně jsme vysvětlili, co se má rozuměti pod egresním právem. Pravili jsme, že jsou všichni příslušníci měnky (žiranti, vystavitel, první majitel a přijimatel) dohromady a každý zvlášť poslednímu majiteli v závazku; tento závazek že je však ohledem na postupující či žiranty, vystavitele a prvního majitele obmezen na jistý čas, totiž na *tři měsíce*. Nehlásil-li jsem se tedy ve třech měsících po dopění směnky u žirantů o zaplacení, ztrácím po třech měsících právo na ně, a oni pak ničím mi povinni nejsou; pak mohu peníze jenom na přijimateli pohledávati. Minou-li však i leta, pak ztrácí směnka platnost svou a jest tak, jako bych v rukou neměl. Žádám-li potom peníze na přijimateli, tož musím nejprve dokázati, že mi sumu, na niž směnka zní, ponován jest, buď že jsem já neb můj předchůdce mu ji v hovosti *vyplatil, buď že mi* tolik za zboží, práci, vynaseženi,

mzdu atď. dlužen zůstal. Směnka po třech letech po dospění není nijakým důkazem více. Neboť musí se souditi o člověku, jenž přes tři leta směnku, z níž mu žádné úroky nejdou, leží žeti nechá, že sám jaksi směnce nedůvěřuje, a tedy že to se směnkou jaksi v pořádku není. Jinak by se neostýchal před soud s ní vystoupiti a na zaplacení tlačiti. — Pravili jsme také, že k dosažení regresního práva je protestu třeba, totiž listiny c. k. notářem nebo soudem vystavené, jakožto svědectví, že směnka v den dospělosti zaplacena nebyla. Pravili jsme dále, že na zdvihnutí protestu je též v zákoně ustanoven čas, a to z té příčiny, aby nenapadlo komu, směnku teprv po roce atd. protestovati, a tak příslušníky směnky za dlouhý čas v nejistotě držeti, zda vystavitel zaplatí, anebo-li se poslední majitel na ně držeti bude. Chvátajíce s článkem ke konci, udali jsme čas k protestu nezřetelně, a proto se k věci té ještě jednou vracíme. Směnka se má v den dospění zaplatiti, tedy směnka, kterouž jsme v 9. svazku uvedli, 26. října. Avšak lze i v tento den protest vyzdvihnouti. Vlastně je tu tedy jakási neshoda, ježto může přijimatel směnku vyplatiti buď z rána, buď večer, neboť celý den jest k placení dle zákona popřán. Dejme tomu, že dám směnku, jsa jejím posledním majitelem, na den placení či dospění u Rudolfa Mrázka jakožto přijimatele protestovati. V Praze protestuje se od roku 1853 (k žádosti obchodní komory) od jedné až do páté odpůldne, jinde se to řídí dle obyčeje. Přijde tedy ku př. v den placení o třech hodinách odpoledne notář k přijimateli a okáže směnku, zda ji hodlá Rudolf Mrázek vyplatiti či nic. I dí tento: „Mám už sice část peněz pohromadě, čekám však na ostatek, jejž dostanu as za hodinu, za dvě hodiny; proto ať se majetník směnky nestará, ještě dnes směnku zapravím. A v skutku, v 7 hodin je už u mne, že chce platit, abych mu směnku doručil. A já dím, že jsem dal směnku k notáři, aby jen chvíli počkal, že pro ni doskočím. Na to zase on, že nemá času, aby se zdržoval, abych si ale pro peníze přišel, sice že je zejtra k úřadu do deposice složí. — To by mi ovšem nemilé bylo, ještě bych o peníze do depositu složení mně žádati musil, což by mi útraty způsobilo. I jdu tedy ři, ten mi dá směnku, načež běžím hned k Rudolfovi

rázkovi, a tu teprv peníze obdržím, směnku mu v rukou ne-
aje. Od zdvihnutí protestu musím si však sám zaplatiti, ne-
t nemohu na povinovance zbytečné útraty uvalovati; patříš
a zajisté (dle §. 903 ob. obč. z.) celý den k dostání závazku,
tedy může býti protestování směnky na den placení či do-
ění s útratami pro posledního majetníka spojeno, protestuje
obyčejně až druhý den, kdež tomu v Praze čas od devíti
poledne až do pěti odpůldne. V těchže hodinách může
i třetí den protestovati. — Podotknouti sluší: Dospěje-li
ěnka v neděli nebo ve svátek, není nikde povinen toho
e ji vyplatiti, alebrž v příští všední den; kdyby následo-
ly tedy dva svátky za sebou, ku př. o velkonocích, váno-
ch atd., byl by čas k placení třetího dne. Kdyby tři svátky
sebou následovaly, platila by zase směnka až příští všední
n. S protestováním jest to taktéž, můžeť se jenom ve všední
protestovati a proto dospěje-li směnka ku př. v sobotu,
hu ji buď ještě toho dne, nebo až v pondělí, nebo v outerý
otestovati, nikoliv ale v neděli. Tolik tedy o protestu, o němž
hned poslednímu žirantovi (tomu, od něhož jsem směnku
pil), zde tedy Ignácu Hondlerovi vědomost rekomandova-
psaníčkem (tak zvaným avisovým listem *), na kteréž
mo to napíšu zřetelně: „*Ve věcech směnkového protestu,*“
y je pošta bez odkladu na místo odeslala; poslední žirant
uže způsobem oznámí to dále. A tak to jde jako po řetízku.
-achování regresu na směnku toho sice třeba není, alebrž
achování regresu na útraty a úroky. Ode dne, kdy jsem
ěnku vyzdvihl, jsou mi všichni příslušníci směnky *za směnku*
závazku, za zběhlé outraty a úroky však jen přijimatel. Chci-li
y, aby mi byli též všichni za úroky a útraty v závazku,
sím jim dát na vědomí, že je protest vyzdvihnut, což se
načeným způsobem děje.

Jak mile protest vyzdvihnut a placení nenásleduje, zadá
-žaloba. K tomu cíli je právního přítele či advokáta třeba,
němuž se tedy hned uberu, abych mu směnku, protest, po-
vní recepis (za psaníčko [avisový list] na posledního ži-

*) Říká se obecně: Dal mu aviso, což asi znamenati má: Dal mu vě-
pokynul mu, napověděl mu, dal mu znamení.

ranta) a plnomocenství k zastupování odevzdal. Advokát zeptá se, zdaž jen některého z příslušníků čili všech se držeti mínim, načež dím, že pro jistotu všech se držeti hodlám. Zalí se tedy žaloba k příslušnému soudu (k zemskému nebo krajskému, a sice k oddělení pro obchodní záležitosti). Žaloba zní as následovně:

Slavný cís. král. zemský soude!

A. Dle přiložené směnky *A* Josefem Skobou dne 24. máje 1857 v Praze vystavené, na 600 zl. stř. znějící, Rudolfem Mřázkem přijaté, žíry Josefa Skoby, Františka Štiky, Petra Závorky a Ignáce Hondlera na mne převedené, zavázal se přijimatel, Rudolf Mrázek, že mi dne 26. října b. r. 600 zl. v bankovkách v Praze vyplatí. Ačkoliv jsem jej dne 26. října b. r. žádal, aby směnku vyplatil, nedošel jsem placení, pročež jsem k zachování práva regresního na vystavitele a žiranty protest vy-
B. zdvihnouti dal, který zde pod *lit. B* přiložen jest, a
C. spolu jsem též dle receipisu poštovního *C* Ignácovi Hondlerovi oznámil, že přijimatel dospělou směnku nevyplatil. Ježto ani Ignác Hondler tuto směnku za penízy nevyměnil, vidí se mi žalovati a žádati:

Aby Slavný c. k. zemský soud nařídíti ráčil: Rudolf Mrázek, jakožto přijimatel, Josef Skoba, jakožto vystavitel a žirant, František Štika, Petr Závorka a Ignác Hondler, jakožto žiranti zažalované směnky jsou povinni, mně 600 zl. v bankovkách, pak 6% úroky pro obmeškání ode dne 27. října t. r. běžící, jakož i za protest 2 zl. 30 kr. stř., útraty atd. atd. atd. jeden za druhého a všichni za jednoho pod uvarováním se před *exekucí směnkovou* ve třech dnech v Praze zaplatili.

Tak zní tedy asi žaloba, ku kteréž se udané věci přiloží. V několika dnech přijde od soudu rozkaz na placení toho obsahu, že jsou všichni příslušnici zažalované směnky jeden za druhého a všichni za jednoho povinni, 600 zl. stř. i s úroky, outratami atd. žalujícímu (poslednímu majiteli) zaplatiti *a to* sice pod uvarováním se před *směnkovou exekucí*. — *Kdyby* i nyní zaplaceni nenásledovalo, vede se směnková ex-

ce. Majetník směnky drží se buď jmění (movitého i nemo-
ého), buď osob. Chce-li se jmění držeti, žádá u soudu, aby
povolilo zabavení movitého jmění či svršků, totiž: nářadí,
ů, šperků, zboží, peřin atd., jakož i aby se směnka na ne-
vité jmění (domy, polnosti, půjčené kapitály atd.) při kni-
ch pojistila. Soud povolí jedno i druhé, načež se nemo-
é jmění u přítomnosti úřední osoby (obyčejně úředního sluhy)
íše a kdesi úřední pečeti poznačí. Nikdo nesmí pak na za-
vené takto zboží sáhnouti, aniž z něho něco odprodati nebo
nésti; náležíť ono, jak daleko hodnotu 600 zlatých dosa-
je, majiteli směnky, a jest nyní tomu, v jehož bytě se na-
ází, pouze *svěřené;* všeliké tedy libovolné s ním nakládání
stalo by se jakožto *spronevěření* na cizí věci. Po zaba-
ní movitého zboží a pojištění směnky při knihách (je-li tu
ého nemovitého zboží), žádá se *za exekuční odhadnutí*,
kliže se směnka za peníze nevyměnila. Soud učiní žádosti
o za dost a vyšle zpřísežněné (pod přísahou jsoucí) odha-
če, kteří movité, a pokud by ho tu bylo, i nemovité zboží
hadnou. Na to žádá se za prodej; soud ustanoví tři dražby,
nevymění-li se do těch dob směnka, prodá se zboží tomu,
o nejvíc podá (při třetí dražbě i pod cenou odhadní), a ze
žených peněz zapraví se majitel směnky. S čím by byl
opadl, za to mu ručí osoby anebo *příští* jmění povino-
nců *).

Kdo však se nechce držeti na zboží povinovance, drží
na jeho osobu. Nežli se liknavý povinovanec naděje, bývá
aven *své osobní svobody*, t. j. sedí *v dlužnickém arestě*.
stiť to donucovací prostředek, neboť to jediné, *osobní svo-
du*, hledí si každý zachovati, stůj co stůj. Že by to byl
e neklamný prostředek, aby se přišlo k penězům, to vždy
avda nebývá. Dám-li někoho „zavříti," kdo peníze doma
á, ten mi ovšem hned bez otálení zaplatí. Ostatně kdo peníze
á, nedovolí, aby k tomu přišlo, alebrž dělá, seč jen jest.
onečně-li ale více činiti nemůže, zda si posloužím tímto pro-

*) Tři dražby jsou jen při zboží nemovitém; je-li u povinovance jen
oží movité, žádá se zároveň o zabavení a odhadnutí, a už při druhé dražbě
hou se věci pod cenou odhadní prodati.

středkem? Zbaviv jej možnosti k práci, k vynasnažení, jak chtíti mohu, by mi platil? A zdaž nerozmnožuju jeho dluh penězi, kteréž na jeho výživu k soudu skládati musím? — Neží se tedy kdo k takovému prostředku odhodlá, sluší mu považiti, zda jím také co vyřídí, jinak by ovšem lépe bylo ani k němu nesáhati, alebrž malým uplácením (dle možnosti povinovance) se spokojiti.

A tímto už končíme krátký obrys směnkářství. Tu a tam jsme leccos jen naznačili — to ovšem později obšírněji rozvedeme. Tu a tam zůstala věc čtenáři nejasná. Sluší rozum vzíti na pomoc, ptáti se v duchu, a přemýšleti. Zdravý rozum vždy na stopu přivede; ostatně budou mnozí snad, kteří věc řádně pochopili, a ti ovšem ostatním, kde se jen dá, k pomoci přispějí. Tolik však docíleno jest, že čtenářům našim nebudou směnky věcmi neznámými a holými strašáky; známost pak poslouží jedněm, aby se lehkomyslně se směnkami nespouštěli, druhým však bude vodítkem, jak by si pomocí směnek k penězům pomohli, jichž by pak při své živnosti dobře požiti mohli. Člověku pořádnému, příčinlivému směnka vždy poslouží, neboť nikdy k ní nesáhne, dokud nemusí, a sáhne-li k ní, vynasnaží se, aby závazku učiněnému v čas dosti učiniti mohl. Co se ale směnkové exekuce týče, bude se mnohému zdáti, jako by tvrdá bezohledná byla. Věc jinak vypadne, dobře-li ji ohledáme. Kdo na směnku půjčuje, nebo na směnku zboží prodá, půjčuje nebo prodává beze vší jistoty, půjčuje a prodává takřka na obličej a proto, že důvěru má. Kdo by pak chtěl po druhé půjčiti, nebo na úvěr co dáti, kdyby mu zákon prostředků nedal, aby mohl liknavého, nedbalého, lehkomyslného povinovance k placení donutiti? —

Zbývá ještě, abychom se zmínili o námítkách proti směnce, o zneužívání směnek a směnkové lichvě, avšak to vše na příští ročník si ponecháváme, přejíce ještě jednou, by užitku hojného a požehnání přineslo, co jsme tuto podali, by nikomu k lítosti a zármutku nebylo.

O Slovensku a na Slovensku.

Z Hané na Moravě, 12. listopadu.

Co se Slovenska týče, málo co o něm slyšeti, jakoby tam všechna duševní činnost na dobro byla utuchla. Mejlil by se však, kdoby jen dle povrchu soudil. Není tam nečinnosti, ani lhostejnosti, ani malátnosti, jakož se mnozí domnívají. Pracuje-li se v Čechách s větším hlukem a taktéž na Moravě, jest ruch na Slovensku ještě v zárodku; tepání však srdce jeho pocítí, kdo se slovenskými poměry poněkud jen obeznámen jest. Jest zde ruchu, ale ruchu tichého, skrytého, škořepinou takřka obaleného, který než trochu času uplyne, den svého „proklubání“ a uvědomění slaviti bude. Že tak jest, přesvědčí se každý, kdo sáhne po Škole a Životě, po Živě, po Blahověstu, Slovenských a Pražských Novinách. Ty zprávy ze Slovenska, kteréž tu obsaženy jsou, svědčí o mladém životě; jsoutě to stíny, kteréž následující, příští ruch před sebe metá. A tak než se nadějeme, bude i Slovensko bojovníkem pokroku a osvěty, nezůstanouc ani za Čechy bratrskými ani Moravou sesterskou, alebrž vydávajíc svědectví, že jest jedním ze spolku třech k jedné matce, československé matce, se hlásících. Kýž by seslal Bůh požehnání příští činnosti Slovenska a slovenských mužů a dal, by dílo, ku kterémuž se chystají: rozšiřování vzdělanosti mezi zanedbaným lidem slovenským, nalezlo všude souhlasu, všude podpory, všude pomocných rukou a přátelských srdcí. Kýžby Čechové a Moravané seč jen jsou přispěli, aby se dílo to ujalo a ujaté pěknou úrodu přineslo; aby příští síla mravní a národní Slovenska zůstala ve spolku sil našich, ani se od nich neodtrhujíc, aniž jimi zamítajíc. — Takové jsou myšlénky, kteréž mne pronikají, když čítám zprávy od Levoče a z Báňské Bystřice, od Štávnice a z Myjavy, od Kubína a z Považí, od Hronu a z Trnavy, jakož i z nepočetných jiných míst. Nemohu se při tom ubrániti i myšlénce, kteráž mi praví, že to středy, okolo nichž se brzo nesouměrná, beztvarná, roztahaná, rozervaná látka a síla soustředí, aby povstal krystal plný souměrnosti, uzavřenosti a soustředěnosti. Mejlím se snad, či si představuju věci jinak, než v skutku jsou? Nikoliv, znamení, kteráž tu jsou, nejsou

mylná a klamná, alebrž hlásají zřejmě, co kdysi božský Mistr pravil: „Až fíky pučeti spatříte, vizte atd.“ Vše co se na Slovensku činí, jest mi jistotou, že v brzku bude Slovensko zajímati mezi námi a v říši Rakouské čestné a platné místo. A nad tím plesám, z toho se srdečně těším. A neplesám jen já, alebrž zaplesati musejí celé Čechy, celá Morava, celé Rakousko, neboť všem se dostane nejen hmotné posily, alebrž přesvědčení, jaké mravní bohatství v nás spočívá.

Těchto několiv slov předeslav, mohu se naditi, že místa popřejete všemu, co mi na srdci leží, ať už radostné, ať truchlé jest; že popřejete, abych, v čem pravdu mám, dále rozšířil, a v čem se mejlím, lepšího přesvědčení z jiné povolanější strany získal. Doufám, že ani čtenářstvo Posla z *Prahy* za zlé mi pokládati nebude, když k němu promluvím o bratřích Slovácích! *)

Vizme především, jaká úloha bratrům Slovákům nastává, a k čemu nezvratně hleděti musejí, nechajíce stranou všeliké marné a záhubné třenice, všeliké hádky a spory, jenž jen k nesvornosti, k rozervanosti vedou, nikdy blaho neplodíce. — Především bude třeba obrátiti zřetele svého k lidu a přivésti ho do kruhu vzdělaných národů. Kde má nalezti pojem národa srozumění, kde se má s prospěchem o národních věcech mluviti, tam je přede vším vzdělanosti třeba. A že jest slovenský lid zanedbán, a sice nad míru zanedbán, to bez zapírání vyznati sluší a přirozené jest. Pravíme přirozené, a tak jest. Nebylo jistě lidu tak utlačovaného, jako za předbřeznových časů lidu slovenského. Zpupnost Maďarů nedala tehdá Slováku ani člověkem býti. Byl sice maďarský sedlák v neslýchané porobě, bída však slovenská byla bez míry. Věci ty jsou ovšem už zapomenuty, a to tím více, an nyní jasnější jitro kyne, an se činnosti slovenské, snaze slovenské meze nekladou a po zákoně klásti nesmějí; také věc tu neuvádíme, jako

*) Kýž by i jiní tak mluvili, s radostí by jistě houfec náš poslouchal, aby se čehosi o neznámých (k hanbě naší budiž to vyznáno, ač to snad méně [illegible] vina) bratřích Slovenských dověděl. Přáli bychom, by nám psáno bylo ze [illegible]nska srdečným způsobem, v pravdě po bratrsku, jakož to učiněno v listě [illegible]ží. Proto přátelé slovenští, opětně se pomoci Vaší dovoláváme, ne- ze toho, že jsme několikkráte už marně prosili. Red.

bychom staré spory, staré upomínky obnovovati chtěli — praví-me, že to vše rouška zapomenutí kryje, že odsouzení náleží dějinám. Jak tehdá Slovensko trpělo, věděl celý svět a celý svět to zapíral; kýž by bylo utrpení to posloužilo, aby Slovensko po přestání plamenné průby, očištěno, k dobrému nachýleno, a v brzku oslaveno tu stálo k radosti naší, k radosti veškerého Rakouska, k radosti ale i k hanbě bývalých utlačitelů, kterýmž by chtělo ruku na smíření dáti! —

Přede vším tedy bude úlohou mužů, kteří se chtějí v čelo postaviti slovenskému ruchu, aby se vynasnažili, vzdělanost, čistělidskou vzdělanost mezi lidem slovenským rozšířiti. Obrátí tedy přede vším zřetel ke školám. Jak Slovensko známe, a jak se o školských poměrech tamnějších čtenářstvo Posla z Prahy v listě z Považí (v 7. svazku) dočtlo, mnoho bídy tam. Není sice u nás všechno ještě v pořádku, avšak tam mnohem hůře jest. Jsouť tam školy, zvlášť vesnické (a těch ještě málo) v prabídném stavu, a taktéž učitelstvo. Aby se v této věci tedy všeliké jen možné napravení stalo, vynasnaží se osvícení mužové slovenští; jakým způsobem, to ovšem věc jejich, a my tu ničeho předpisovati nemůžeme. Budouť snad veřejně i soukromě působiti. Veřejně, poukazujíce v novinách a časopisech na tamnější školské a učitelské poměry. K tomu poslouží jim dobře Slovenské Noviny, Škola a Život, jakož i Posel z Prahy. Tam nechť stížnosti a žaloby své podají, aby na veřejnost a v známost přišly. Ať navrhují, jak by se polepšení státi mohlo, jak by se učiteli lepší plat zjednal atd. atd. Budou však i soukromě působiti, a to vlivem svým na obce, na obecní představené, na učitelstvo a na mládež. — Na obce, a tu hlavně veškerý svůj vliv na to vynaloží, aby se zbytečné vydeje obecní zamezily, aby se hlučné hromady, při nichž se síla peněz stráví, zastavily, a *uspořené aby se učiteli* dostalo. Budou k tomu přihlédati, aby se v obcích *knihovny zařizovaly* *), aby obec učiteli k vzdělání jeho *časopisy odbírala a zaopatřovala.* Budou však i na učitelstvo působiti, a to hlavně mravním způsobem, aby je pro vzdě-

*) Pan F. J. Řezáč, zasloužilý redaktor Školy a Života, knihovny takové sestavuje a *prodává.*

lánost získali, aby je přede vším vzdělali, ve věcech k vyučování a pro život potřebných vycvičili, slovem: aby z nich pravých učitelů učinili. Přede vším je ovšem poukážou na časopisy, hlavně ale na Školu a Život, na Živu, na Hospodářské Noviny, na Posla z Prahy *). Přičiní se, aby jim způsob udali, jak by si k těmto časopisům pomohli, každý rád maličkost obětuje. Hlavně však k tomu přihlédati budou, aby se všude a ve všech okresech *učitelské porady* zavedly za příkladem porad učitelských v Čechách a na Moravě. — Budou však i na mládež působiti, což mohou hlavně duchovní; v čem koliv by učitel nepostačoval, nechť ho z lásky k dobré věci a k mládeži zastanou, nechť škole všechen vybývající čas vynaloží. Kněží i nekněží mohou k tomu pracovati, aby se řádné řemeslnické školy zaváděly, což velmi snadné jest; třeba tu jen opakovací hodiny rozšířiti **). Zařízení takových řemeslnických škol usnadní se v brzku vydáním potřebných spisů, kteréž, jak jsme se z novin dočtli, učení učitelové Pražské průmyslové školy vydati hodlají ***). To jsou tedy věci, kterýchž se osvícení mužové na Slovensku přede vším chopiti musejí, nechajíce všelikých hádek a sporů. Po školství, jímž se působí na mládež, bude i prostředků třeba, aby se působilo na vzdělání lidu jak vesnického tak městského. Máme za to, že by se k tomu hodil nejlépe časopis o národních věcech, o dějinách atd. jednající, vybranou zábavu jak povídkami tak životopisy, rozbíráním věcí uměleckých, přírodních atd. poskytující. Nechceme se v úsudku přechvacovati, myslíme však, žeby se k tomu nejlépe hodily Slovenské Noviny, kteréž by mohly týdně jednou,

*) Víme, že jsou na Slovensku mnozí učitelé ve veliké bídě a že jim nestačí příjmy na časopisy. Proto z bratrské náklonnosti 20 výtisků Posla z Prahy jim věnujeme, přejíce, by se v brzku hlásili, kdoby ho žádostivi byli. *Red.*

**) Viz o tom *Náuky technické* od Dra. Antonína Majera. Druhý svazek. V Praze. — V předmluvě se učený p. spisovatel utěšeným způsobem o věci té vyjádřuje. *Spis.*

***) Kýž by tu už knížeček těchto bylo, my Moraváci bychom je s radostí uvítali, majíce v tom nový důkaz, jak schopni k životu jsme *ve spojení*, jak silni a mocni, jak se právem s jinými národy měřiti můžeme a smíme. Jisté že i na Slovensku „*Průmyslovou školu*“ s témiže city a s touže radostí uvítají. *Spis.*

dvakrát takovouto přílohu poskytovati. — Pan Lichard jakožto Slovák zná Slovensko, zná tepání jeho srdce nade všechny jiné, a proto by jistě svědomitě list takový vésti mohl. A nezískalo by listem tímto jen Slovensko, alebrž i Čechy a Morava, kteréž zajisté po něčem podobném touží. Povídky ze života slovenského, líčení tohoto původního, nezkaženého života, vypisování krajin slovenských a jich bohatosti přírodní, toť by Čech i Moravan s největší radostí přijali, tím by zmládli, nabudouce takto poněkud zase své původnosti. Ovšem jest jen naše soukromé mínění, a co tuto pronášíme, jen soukromý návrh *). Dokud by však list takový do života nevstoupil, bylo by přáti, aby si nynější naše časopisy více Slovenska všímaly, jakým způsobem — to ovšem jejich věcí. Bylo by vůbec přáti, aby každý časopis co možná k životu přihledal, a pak by jistě také v životě účastenství nalezal, jako je toho příklad „Škola a Život.“ Musejník však, jemuž by o slovenských věcech nejspíše náleželo promluviti, ničehož nečiní, drže se neblahé v tomto ohledu zásady „laissez faire“ (jak to jde, tak to jde). A v Lumíru dočteme se o francouských, polských, švédských, irských atd. poměrech v přeložených povídkách, ničeho však o Slovensku. Jsou pánové, v jejichž rukou Musejník a Lumír spočívá, neschopni zaopatřiti si věcí ze Slovenska, a nenahlížejí toho potřebu a prospěšnost? Či jest přáním jejich, by se věci naše pro malomocenství na mizinu přivedly? To pochybujeme, a tak nezbývá nám než věřiti, že to pohodlnost a nepřičinlivost, která jim nedá, aby se též o Slovensko starali, aby sledovali krok za krokem, co se tam

*) Který se jistě všude se souhlasem potká, a jemuž každý přáti bude, aby se v brzku, co nejdříve, uskutečnil, neboť uskutečněn byl by úrodným polem a novým svazkem Čechů, Moravanů a Slováků. Kýž by o tom pan Lichard a jiní Vídeňští národovci přemýšleli, kýž by věc tu v bedlivou úvahu vzali. V Slovensku jsou ještě poklady, o kterýchž nikdo neví — touto cestou přišly by na jevo. Přílohou k Slovenským Novinám nebo samostatným časopisem poskytla by se mládeži slovenské příležitost, aby se v písmě dokona vzdělala, aby síly své rodákům svým dobrým způsobem zasvětiti mohla. Poskytla by se jí příležitost, aby k Čechům a Moravanům řádně přilnula. Při takém časopisu bychom okřáli, a třeba se všude přísně formy nedržel, byl by nám stejně milý, neboť přestaly už doby, kdeby se chtěli bratři pro písmenka zahazovati a kacířovati. *Red.*

čini. Posloužili by svým časopisům, kdyby si Slovensko přichylností svou získati chtěli a uměli. Ostatně se bída taková nejeví jen v časopisech, alebrž v životě vůbec. Kde je kdo, anebo kolik jich, jenž by byli Slovensko procestovali? Kdo cestovati mohou, cestují jinám, do krajin méně důležitých, méně vábných, méně krásných; kdo by však cestovati chtěli, těm nezbývá prostředků. Více už si cizinci Slovenska všímají; scestovali je skrz na skrz a znají jeho poklady lepší než my a než Slováci. Matici by se slušelo, by se postarala o řádný cestopis na Slovensku, neboť v skutku, jsouť i osvícené hlavy, kteréž o Slovensku nevědí více, než co se kdysi ve školách naučili *). A jak jest to u nás, tak jest i u Slováků. Kolik jest jich, kteří by Moravu a Čechy řádně znali? Věru že *málo* — a toho je přece třeba, máme-li se kdy poznati! Nechceme se už u toho zdržovati a přicházíme k stránce *živnostní*. Po vzdělání obecném přijde, ba zároveň s ním držeti musí krok vzdělávání a zvelebování živností. Tu se otvírá osvíceným slovenským mužům nové pole činnosti. Musejí se vynasnažiti, a jsou k tomu svědomím svým zavázáni, aby se věcí, kteréž hýbají průmyslem a živností jiných národů u lidu slovenského ujali, aby k němu přístupu nalezli. Bylo na to už na několika místech v Poslu z Prahy ukázáno, jak je národu jmění výroby jmění, a zvětšení, rozmnožení jmění třeba. Bylo praveno, že národ bez jmění je holá smět, podruhem jiných, a proto má-li kdy Slovák k platnosti přijíti, má-li mezi Němci a Maďary, vůbec v Rakousku čestného místa zajímati, třeba mu hospodářského a průmyslového pokroku. Slovák jest sice starý hospodář, starý havíř, starý řemeslník; všemu tomu Maďary vyučil, kteří teprv v devátém století Uhry zaplavili a Slovany jakož i jiné národky z nížin úrodných do hor vytlačili. Ale Slovák nepokračoval; v horách utišil se, ustál snaživý jeho duch, majetnost jeho mizela, neboť se stal robem cizího pána, jemuž v potu tváři pracoval. I nešel ku předu; nyní, kde pod osvícenou vládou naší jiny náděje mu kynou, nyní jest na

*) Doslýcháme, že se hodlá paní Němcová v brzku na Slovensko vydati. *Kýž by ji* to možná bylo! Nasbírala by zase pokladů, jakýmiž nás nedávno *v povídkách* ze Slovenska potěšila! Red.

čase, aby se vzmužil, aby se díla chopil a rázně ku předu namířil. K tomu musejí mu pomáhati mužové jeho osvícení. A proto je na čase, *přede vším na čase*, aby se zřetel k těmto věcem obrátil. Bratři, pusťte plané věci mimo sebe a obraťte pozornost svou k živnosti; zlepšená živnost, ta pojí oudy národů k sobě, ouzce k sobě, neznajíc a nečiníc rozdíl mezi vyznáním, mezi slůvkem takovým neb jiným. Chopte se, bratři, živnosti, ukazujte na ni lidu svému, poučujte ho, zavádějte všude Hospodářské Noviny, Slovenské Noviny (kteréž si pochvalně živností všímají — pod oddělením: „Příroda a Průmysl“) a Posla z Prahy *). A kde jest osvícenější učitel, upozorněte ho na Živu, kteráž v příloze „Průmyslník“ výhradně k průmyslu přihledá a v brzku snad se rozšíří **). — Přede vším bude ale třeba, abyste pomyslili na řemeslnické školy, při čemž vás „Průmyslová škola,“ jenž v brzku v Praze vyjde, podporovati bude. Pomyslete i dále na „průmyslový spolek“ nějaký a na hospodářské jednoty, kteréž by měly své výstavy, své schůzky, a z nichž by některá, kdyby jen trochu možno bylo, „Hospodářský list“ nějaký vydávati mohla. Zatím ale nezapomeňte, že tu máte „Hospodářských Novin,“ výborného to časopisu, kterýž se i u nás na Moravě řádně a s velikým užitkem čte, jakož o tom opravy v našem hospodářství nejlépe svědčí ***). Kdyby se Hospodářská jednota v Praze k tomu naklonila, aby si jednatele svého pro Slovensko držela, jistě by se s dobrou potázala a mnoho by vyzískala. — K živnosti jest mezi Slováky jakás vlažnost (ostatně i u nás);

---

*) I Posel z Prahy se příštím rokem více k živnosti nachýlí, jakož o tom práce, kteréž chystáme (viz obálku) svědčí. *Red.*

**) Živa přinesla letos znamenitý článek o útvarech hor Karpátských od prof. Dra. Zejsznera, kterýž jest zvlášť pro Slovensko, jmenovitě ale pro slovenské horníky důležitý; přinesla dále velmi krásné vylíčení honu na medvěda z péra Dra. Gustava Zechentnera, c. k. horního lékaře v Březně (Medvědí polovačka na Slovensku), přinesla i články o víně atd., a tak patrno, že si Slovenska a jeho živností dosti všímá. *Red.*

***) Kdoby se chtěli ze slovenských našich krajanů na některé zde udané časopisy předplatiti, nechť jen předplatní peníze s předplacením na Posla z Prahy zašlou. My zde vše objednáme, a hned posylku těch časopisů zařídíme. *Red.*

byla výstava v Košici, marně však jsme se snažili v časopisech našich obšírnější zprávy se o ní dočísti. Časopisy německé ji přinesly *). — Jakž jsme se v Pražských Novinách dočtli, hodlá p. Vysoký z Jachymova v Čechách vydati technologický slovník (viz poslední listy), dílo to, kteréhož je nám nad jiné třeba; čím by mohlo Slovensko k dílu tomu posloužiti! Kolik tisíc čistě slovanských slov, kteráž se u Vás (však i u Vás na Moravě! *Red.*) udržela, ještě v Čechách jsou už pokažená nebo německými nahražená, by se tu sebralo! Přičiňte se o to, přátelé, tím jistě i svým živnostem posloužíte, přispějíce k možnosti, že bude lze o nich psáti. —

Měli bychom ještě mnoho říci, co nám na srdci leží, prozatím však jen při tomto zůstáváme, přejíce, drazí bratří, byste tomu přístupu k srdcím svým zjednali, byste důležitost toho uznali, a činiti co chtíce, činili, by Vám a celku prospěšno bylo. Jak byste to činiti měli, k tomu vezměte svědomí a nejlepší své vědomí na poradu; avšak ať tak, ať jinak, čiňte jen a netrhejte *zbytečně,* co Bůh spojil a co ve spojení silným zůstává, mimo spojení pak se rozštěpuje. Vzdělávejte lid svůj, nezapomínejte však, že jste částí kmene československého, nikoliv ale *celkem*, že my ve Vás, Vy zase v nás podporu a pomoc máte. Ještě tedy jednou, čiňte, pracujte, planým věcem výhost dejte, nevypouštíce z mysli, co Maďaři činí, jak se snaží, aby zem železnicemi pro zvelebení obchodu potáhli, aby živnost a hospodářství na vyšší stupeň přivedli atd. Vizte také, jakých prostředků v rukou mají, a že mohou pomysliti na věci, kteréž se jen velikými sumami do života přivésti mohou (ku př. nejnověji zřízená pojišťovací společnost). Vizte dále, jak si sousední Němci počínají, jak živnost vedou atd. a proto nedejte, abyste potratili co máte, co Vám v dědictví po otcích připadlo. Doba naše jest přísná, opravdivá a nejméně jsou na čase hračky a sváry. Chcete-li lidu svému (našemu) pomáhati, tedy bez okolku pomáhejte, jak nejvíce můžete!

*) Ostatně, jak sám díte, Velectěný pane, nebylo i u Vás lépe. Byla výstava hospodářská v Znojmě; v našich listech však o ní ani vidu ani chýru. Bylo nedávno výroční shromáždění (hromada) Hospodářské Jednoty Novoměstské *ve Žďáru, myslili* jsme, že od našince z Obyčtova zprávu dostaneme — a *taktéž nic.* Chladnost k věcem živnostním jest u nás veliká! Red.

Ostatně, píše tyto řádky, věděl jsem, že se jak pro Vás tak pro nás hodí. Bude-li v nich, co by opravy potřebovalo, bude to novým důkazem, jak malá známost u nás o Slovensku! —

Red. Řádky tyto bez dodatku podáváme (neboť mluví samy za sebe), přejíce, by byly přijaty s důvěrou a láskou, s jakouž zajisté psány byly. Co tu podotknuto, jistě za pomyšlení stojí. Zbývá nám ještě, prositi o hojné účastenství na Slovensku, což opět v pevné naději na dobrý výsledek činíme! Ač vítáme s radostí všechny listy z venkova, jsou nám ze Slovenska a z Moravy nejmilejší!

Kronika našich dnů.

1. Původní listy z venkova.

Z okolí Brněnského, 13. listopadu.

Na slovo Tvé objednal jsem si *Hospodářské Noviny* a vyznávám, že jsou potřebám našich rolníkův docela přiměřené. Když jsem se před sousedy zmínil, že je odbírati hodlám, zasmáli se mi. Náš sedlák nevěří, že by mu třeba bylo ku předu se hnouti. Ba nerozumí tomu, mluví-li se mu o pokroku, osvětě, neboť má za to, že jest pokrok a osvěta něco, co se s penězi nesrovnává, ba co peníze užírá. — Jak mile však několik čísel sousedé byli prošli, jinou začali zpívat. *Hospodářské Noviny* čítají se od té doby v šesti výtiscích v mém okolí, dávajíce podnět k moudrým a prospěšným rozhovorům. *Klíčův Kodymových* rozšířil jsem více *třiceti* kusův v obvodu své činnosti. Když se podobnými spisy rolník vzdělá, pak se bude moci na *hospodářských jednotách* s pravým prospěchem zúčastniti. Jakého odbytu mají výborné *Nauky technické?* Co soudíš o *Zlatodolu?* Stojí za čtení? *) — Kýž by

*) O povídce Zlatodolu soudíme, že by ji měl každý čísti; neměla by v *knihovnách scházeti!* Už dávno chtěli jsme na ni pozornost obrátiti, ale

si páni, kteří v průmyslové škole vyučují, s vydáním svých přednášek ponáhlili; neboť se na ně mnoho čtenářův nedočkavě těší. Škoda! že se ve Vídni naše mládež zanedbává. Kdyby se tam česká škola řemeslnická zřídila, jak by pokročil průmysl v krajinách našich! Zdaž jest pravda, co se o duchovních potřebách lidu československého ve Vídni mluví? *) Podle mého rozumu mělo by se učenníkům českého jazyka ve Vídni aspoň náboženství (ba bylo by i jiných věcí třeba!) v srozumitelné máterštině přednášet, jak se to v národních školách zákonem předpisuje. Tuším, že by každý rodák milerád na vydržování několika kněží ve Vídni přispěl, kdyby se tam podle potřeby rozšířila zpráva duchovní pro lid náš. Ješto důležitá tato záležitost (kde se jedná o věčné blaho i o časné štěstí tolika tisícův duší), teď do oboru biskupských právomocností náleží: dočkáme se snad brzo svědomitého její rozřešení! Musí to býti pro ty naše učenníky ve Vídni trpká věc, když mají naslouchati křesťanskému cvičení, slova nerozumějíce! Než si přisvojí něco němčiny, dávno si odvykli chrám i Boha!!

Milou novinkou bude zajisté Tvým posluchačům, když jim vykládati budeš, že v Záhlinicích (blíže sv. Hostyna na Moravě) přežádoucí *scelování rolí* k šťastnému konci přiváději. Výtečný sedlák p. Skopalík, jenž celou věc vede, jsa péra schopen, uveřejní bezpochyby v některém listu a podá navedení dotýčné **).

---

máme toho tolik v mysli, že na leccos zapomeneme. Slyšte, co praví o ní hospodář z okolí Kostelce nad Orlicí, jemuž jsme ji před krátkým časem zaslali: „Zlatodol jsem už přečetl, a mohu říci, že jsem něco tak pěkného ještě v rukou neměl. Celý týden jsme nemluvili než o Zlatodolu, a mně se už několikrát zdálo, že jsem sousedem Zlatodolským; když však jsem se probudil a poznal, že jsem na starém místě, byl jsem v skutku nešťastným. Umínil jsem si tedy, že dám Zlatodol všem čísti, a pak doufám, že si obec svou pěkně zařídíme.“ — Co se „*Náuk technických*“ týče, nalezají veliké obliby, a mnozí učitelé reálních a národních škol, kteréž si je opatřili, nad míru je chválí, pravíce, že to kniha, po kteréž už dávno, ač marně toužili. Jak známo, prodává se kniha ta matičníkům v poloviční ceně (za zlatý stř.), a jak myslíme, bude brzo 600 výtisků, kteréž Matice do rozprodeje vzala, rozebráno.

Red.

*) Ovšem jest pravda! Čekáme o té věci z Vídně zvláštní zprávy. *Red.*

**) Poproste jej ve jmeně našem, anebo-li se mu dostanou tištěky tyto do

Druhý svazek Musejníka dostal se mi zdlouhavou cestou kněhkupeckou teprv před několika dny (dňami). Především četl jsem v tomto sešitu „*O vyučovacím jazyku v národních školách.*“ Za důmyslné pojednání toto zasluhuje slovutný spisovatel p. děkan Vinařický, aby mu každý učitel a přítel mládeže vřelé díky vzdal. Jest to výborný výklad zákona o hlavních školách a reálkách, a máme za to, že i na vyšším místě pozornost na sebe obrátil. Starší městských obcí měli by si toho pojednání povšímnouti, aby zvěděli, zdaž hlavní aneb reální škola je zřízena ve smyslu vládním a zákonním, a povede-li k pravému vzdělání a prospěchu mládeže! — —

Velikou radost působí nám Brněnské Dědictví, kteréž usiluje *všestranně* vzdělati národ československý. Proto pěstuje všelikou vědu a umění. Jak si podnikavý tento ústav počíná, vidět z letošního nadělení. Za běžící rok (1857) dostalo se údům *Života svatého Cyrilla a Methoda* v dvamecitma, a *Fabioly* v osmadřiceti arších. K písním v Cyrillu a Methodu přidáno jedenácte nápěvů a k Fabiole mapa střední Italie. Nově přistupujícím členům vydává se vkusný diplom na velkém archu od Pražského malíře Manesa kreslený. Připočítá-li se k těmto darům kalendář *Moravan*, jímž se údové každoročně podělují, dostane už letos takořka polovici peněžitého vkladku ve spisech a obrazích nazpět, kdo před novým rokem za sebe deset zl. stř. jednou na vždycky, aneb dvacet zl. za celou rodinu do pokladnice vloží. Na Tvém místě, přijda do příbytku čí kolvěk, zeptal bych se především, mají-li v domě vypsání života sv. Cyrilla a Methodia! — Pakli na stěně ani obraz těchto dvou velikých světel, kteráž Bůh učinil na obloze našich vlastí, nevisí, dal bych po důtklivém napomenutí „s Bohem.“ *) — *Fabiolu* napsal v angličině učenec Wiesemann, aby ve způsobě

---

ruky, vznášíme na něj snažnou prosbu, by nám, pakli mu jenom trochu možno, dal obšírnější zprávu, jak si při věci počínají, jak už daleko prospěla a co lze od ní očekávati. Máme za to, že se čtenářstvu našemu velmi zavděčí a přispěje, aby se také u nás zřetel k scelování *pozemků* obrátil, neboť příklad pudí a přitahuje! *Red.*

*) Toť by bylo nespravedlivé, milý příteli. Vždyť jsme o Dědictví svatého Cyrila a Methoda ještě ani nemluvili! Red.

zajímavé povídky objasnil zápas křesťanství s římským pohanstvím. Do tisku odevzdáno a vyjde nákladem Dědictví: *Dějepis Církevní* ve třech dílech od Dra. Bílého, a *život sv. Jana Kapistrána.* Kniha tato obsahuje mnoho důležitého z dějin vlastenských a líčí poměry Evropy k Turecku před 400 roky. *Obraz sv. Vojtěcha*, jenž má Hellich v práci, přijde zajisté všem ctitelům téhož rodáka českého vděk. Kdo má chuť přidati se pod korouhev cyrillomethodějskou, tomu poraď, aby si pospíšil ještě *před novým* rokem, jinak by *letošní knihy* nedostal. Že naše Dědictví *blahobytnou* stránku nezanedbává, ale průmyslu a hospodářství svědomitě si váží, dokazuje skutkem a dokáže časem ještě skvěleji *). Jistina mladistvého spolku cyrillomethodějského obnáší čtyřicet tisíc zl. stř. v penězích. Všeliké peněžité zásylky činí se na pokladníka pana Eduarda Karlíka, kaplana u sv. Magdaleny v Brně. Starostou ústavu utěšně zkvétajícího jest věhlasný básník a spisovatel důstojný p. Fr. Sušil, jemuž po straně jest šest a dvacet výborů. Každého spisu tiskne se teď deset tisíc výtiskův. Kdyby si každý úd Dědictví úlohou učinil, do roku jen jediného nového spoluúda získati a přivábiti, jak by se pokladnice zmohla a jakých věcí by tu mohl teprv ústav náš podnikati! — Maje za to, že kamkolvěk milý Posle! zavítáš, a kdekolvěk náchylný sluch shledáš, neopomineš o Dědictví Brněnském pohovořiti a o něm nevědomých poučiti, jsem Tvůj upřímný a věrný.

Red. Milý upřimný a věrný příteli, nezapomeňte také, že i naše přání jest, aby každý čtenář našeho Posla aspoň jednoho nového předplatitele získal (což jest ovšem jen velmi skromné); nezapomeňte též, že jsou nám listy Vaše a jiných přátel Moravských velmi milé, a proto často pište, ovšem i o věcech živnosti a života blíže se týkajících. Co do posledního listu s některými otázkami, přišel v ztrátu, a proto prosíme, byste jej ještě jednou zaslal. Dodatek později. Srdečné pozdravení po Vás všem našim přátelům!

---

*) Pak by mělo ovšem velikou výhodu před Pražským Svatojanským dědictvím, do něhož se vplácí na vydávání dobrých českých knih, při čemž podotknouti sluší, že jsou knihy obsahu poučlivého, knihy o hospodářství, o živnosti atd., též *dobré knihy*, k spasení vedoucí. Red.

Z Králové Hradce, 18. listopadu.

ρ. Je to radost, jak se v Poslu česká města jedno za druhým ozývají — vidět z toho, jakého účastenství listy jeho docházejí a že důvěra k nim se zmahá, ba je to též důkazem, že vyplňuje mezeru i v tom ohledu, že poskytuje místa, kamž bychom zprávy o svých věcech, touhy a přání své s výsledkem ukládali. Neboť s tobolkou Poslovou jak náleží do veřejnosti vniknou. Posel pak na pouhém uveřejnění jich nepřestává, nýbrž přátelsky si jich všímaje, na hlavnější věci upozorňuje, náhledem svým a radou svou opatřuje, a tak věrné přihlédání k potřebám našim projevuje. Dá Bůh, že se tímto způsobem a takovými hlasy přece všeličehos docílí! *) A kdyby i nic jiného se nedocílilo, aspoň se vespolek blíže poznáme, což už samo pokrokem jest. „Poznej sebe samého," heslo starého mudrce řeckého, zůstává věčně nové a platné; poznáme-li se, zvíme-li, co máme a co nám schází, můžeme teprv pomyslit na zlepšení. Staroslavný Hradec, zajisté ne poslední mezi městy vlasti naší, až posud se v Poslu z Prahy neozval. Naše nová železnice podává nám důstojný i důležitý předmět k listu. Musili bychom nedbalci býti, kdybychom se pěkné této příležitosti nechopili a déle ještě na vzdor vybídnutí Vašemu otáleli. Proto dovolte, bych se několika slovy o Hradci zmínil.

Už v nejstarší památce literatury naší, v Libušině soudu, činí se zmínka o Dobroslavském chlumci, tam „kde Labe Orlicu pije." Od té dávné víc než tisícileté doby počíná slavná jeho minulost, pro kterouž jest jedno z nejslavnějších měst v Čechách; až posud zaujímal Hradec čestné místo v dějinách. Zde sídlila královna Alžběta Rýčka; památka po ní jest náš kathedrální chrám sv. Ducha. Ú Jiřího Poděbradského velkou přízeň požíval. Památku na tohoto velkodušného bohatýra chová Hradec v znaku svém; jest to bílý lev držíci v pazourech písmenu G (Giří). Ku zkvětu literatury za zlaté doby přispěl též muži svými na slovo vzatými. Mnoho utrpěl třicetiletou

*) Kýž by tak bylo! Srdce pravého národovce jistě i nad sebe nepatrnějším pokrokem zaplesá! *Red.*

válkou; stará, rázná jeho nátura, jako vůbec, ochábla, mnoho se změnilo, mnoho se postrádalo, mnoho vznikalo. S devatenáctým stoletím procitl zase nový život, a Hradec se stal vedle Prahy druhým středištěm literatury domácí. Zde nabyla firma Pospíšilova zniku; Rautenkranc, jeden z prvních křisitelů národnosti, zde narozen jest; Klicpera, Hanka a Tyl zde študovali, zde účinkovali. — (Tyla, nejmladšího z nich, zem už kryje! *) Vizme, jak to zde nyní vypadá. —

Na dvou řekách, v úrodné krajině — nazvané „zlatý prut země“ — leží Hradec na mírném pahorku, obklopen valy a zděmi, pohlížeje daleko do kraje. As okolo r. 1780 proměněn v pevnost; tím přišel veliký díl města na zmar, a vše se muselo směstnat na prostor velmi malý. — Hradec čítá nyní něco nad 200 domů. Opevněním stala se ovšem v životě města veliká změna; kde dříve volný ruch byl, nastalo odměřené ticho. Položená tím mez k všelikému se rozšiřování, ač k tomu všelikých přiměřených podminek je na snadě. Kdy tedy se jiná města rozšiřovala, zůstal Hradec pozadu; nicméně zůstal vždy hlavním městem kraje a je ním důstojně až posud. Nynější však stav města je skutečně znamenitý, tak že Hradec zajisté nemá v Čechách místa sobě podobného, neřku-li rovného. V něčem hraje si příliš na veliké město, z druhé strany ale za těžko mu přichází vyzouti se z těsného, nedužívého maloměšťáctví (tak zvaného). Ba, sluší vyznati, že právě smíšenina živlu velko- a máloměstského je pravým křížem města.

Živel měšťanský ustupuje do pozadí čtyr jiným živlům: úřednickému, kněžskému, vojenskému a studentskému. Hradec je sídlem všelikých civilních a politických úřadů (okresního a krajského soudu, okresního a krajského úřadu), a tedy množství úřadníků; je dále sídlem biskupa a diécesální kapitoly s theologickým semeništěm, má tedy množství kněží; v Hradci je mimo hlavní školu i nižší reálka, učitelské pedagogium a gymnasium, kteréžto ústavy navštěvuje síla žáků **).

*) Pan J. U. Dr. Viták, zemský advokát v Pelhřimově, zavedl sbírku na pomník tohoto záhy zesnulého muže našeho. Jak doslýcháme, zúčastňuje se vřele při této sbírce studentstvo české! Kýž by jí Bůh požehnal, aby se mohlo *pomysliti* též na pozůstalé sirotky! *Red.*

**) *Hlavní* škola, reálka a gymnasium byly před několika lety skoro ou-

Mimo to je tu vždy hojná posádka s vojenskými úřady. Patrno tudy, že jest měšťanský podkladek příliš skrovný a proto nelze, aby se tu kdy život měšťanský ujal. Život Hradecký bude miti vždy jakýs zvláštní ráz.

Příznivé přírodní poměry — požehnaná krajina, úrodná, vděčná půda, dvě řeky — jakož i síla trávníků či konsumentů malého jen vlivu má na průmyslivost a příčinlivost zdejšího lidu. Myslíte asi, že by tu mohlo kvésti krejčovství a ševcovství, truhlářství, čalounictví, zlatnictví atd., poněvadž mnoho je těch, kteří jen zboží potřebují, žádného nerobíce — ovšem, mohlo by však ještě jinak býti. Málo tu živnostního ruchu a mnoho peněz posýlá se až posud do Prahy a jinám za zboží a potřeby, kteréž by se mohly zde hotoviti. Toto vyvážení peněz a objednávání si věcí potřebných od jinud není slavným svědectvím našeho menšího průmyslu. A většího průmyslu tu není, až na dílnu pana Červeného, kteráž jest stejně známá jak v Evropě tak v Americe. Rozesýlá zajisté pan Červený své hudební nástroje na všechny strany a nedávno ještě bylo slyšeti o zásylce do Španěl. — Tak v skutku oslavuje jmeno své, českou práci a příčinlivost. — Co se obchodu týče, daří se dobře našim kupcům a kramářům, a týdní trhy jsou dosti hlučné. Co půda naše poskytuje, — pěkné obilí a zvláštní zeleninu — to se dílem vyváží na trh, kdež se dobře ztrží, dílem i překupníkům se přenechává. — Mnoho obilí, mouky, chleba atd. však se z okolních ba i ze vzdálenějších míst dováží. Hlučné jsou také výročné trhy, jakož se zde i mnoho dobytka prodá. Vůbec daří se výborně v našem kraji skot, jako všude, kde hojnost dobrých luk.

Ostatně zdá se, jakoby příjmy, jichž se domácím pánům, hospodským atd. bez velikého vynasnažení dostává, nedaly průmyslivosti řádně vzniknouti. Byty jsou zde řádně drahé, jak říkáme mastné, ačkoliv by bylo věru mnoho při nich přáti.

---

plně české, nyní však se mnoho změnily. Z pedagogium učitelského přikládám rozvržení hodin, abyste nabyl o něm úsudku. (Pro obmezenost místa podáme toto rozvržení hodin příště. Souhlasí skoro ouplně s Budějovickým, kteréž je nám taktéž při ruce. Dáme je obě vyúsknouti.) Red.

Že se zde ostatně dráže žije než v jiných místech, jmenovitě než v Praze, zajisté se diviti nebudete.

Máme zde také měšťanskou besedu; měšťanů tam však málo uvidíš, více úředníků a vojenských důstojníků. Bylo by to arci krásné sjednocení všech stavů za cílem ušlechtilým; ale proč není měšťanstvo ve spolku více zastoupeno, proč se nevynasnaží, aby se dostal do měšťanské besedy také měšťanský živel, aby bylo jmeno její oprávněné. Jak nyní jest, podává beseda chatrné znamení občanského ducha. Zdá se nám, jakoby příčina byla, mimo jiné, podotknuté už sevření Hradce a nouze o jádro lidu na kmen společný, na kterémž by ostatní stavy co ratolesti spočívaly.

Počet našich škol se zase o jednu rozmnožil, o školu pro dívky. Obec vystavěla nákladný klášter pro *školní sestry*, a tyto budou úřad učitelský zastávat. Budou prý i odrostlejší dívky vyučovat. Budou bezpochyby zase Němkyně od Bavorských hranic (z Horážďovic bezpochyby). Kdyby tak mělo být, nejméně by se dívčí naší mládeži posloužilo a zřejmě by se *daných i přirozených* zákonů nešetřilo, jakož o tom širší pojednání bylo v listě z Vodňan v 6. svazku. Vidí-li se potřeba školských sester, nechť se alespoň Češky přivolávají, kteréž by s českou mládeží dovedli v skutku srozumitedlně *jako naší učitelové* promluviti. Jinak se zase *lecjakés* naučení němčině stane terčem všech pedagogických snah, a konečným rozřešením všech důležitých otázek v oboru tomto; bylo skutečně lidí, kteří dobrotu školy podle toho měřili, jak mnoho němčiny tam bylo, zda po zákoně a rozumu, či nic, nikdo se nestaral. Bohu díky, lidé takovíto v obecenstvu jsou už bílé vrány (myslíte?), však bohužel, z obecenstva zdá se, že přešel tento náhled někam jinám, že se v tom směru nyní na zdokonalení škol pracuje. Kdy pronikne přece pravda mysle všech, *že řeč jen prostředkem jest, a nikoliv cílem!* Při té příležitosti bych Vám rád ještě více o našich školách pověděl, ale toto, a ještě mnoho jiného, necháme si, dá-li nám Pánbůh zdraví, na rok budoucí. A nyní už k věci, o které jsem se z počátku zmínil, totiž k železnici.

Od pátého toho měsíce můžeme říci, že leží Hradec na *železné* dráze; toho dne vstoupil v přímé spojení s celou sítí

rakouských a jiných železnic. Je tomu as 14 měsíců, co se zde počalo pracovat, kopat, rovnat a zavážet, a nyní můžeme už na obě strany k jihu i k severu uhánět. Pravda, pospíšili si dost, považíme-li, že také velké práce na severním díle dráhy vykonány jsou. Hradečané brali vřelý podíl na podniknutí, kteréž ovšem pro ně velikou důležitost mělo a hojný užitek přislibovalo. Bylo tu řečí, předpovídání a očekávání; postup stavby se důkladně sledoval, a procházky dostaly jediný směr, totiž k nádraží. Konečně dostalo se nám toužebně očekávaného štěstí, že nemusíme více obtížnou a dost drahou jízdou po dostávnicích k železné dráze se dobejvat! Jsme nyní celému světu blíže, a vliv nové dráhy už je patrný. — Dne 4. listopadu byla dráha od Pardubic až k Jaroměři slavně otevřena; nejdříve zavítala co mohutný kurýr slavně ozdobená lokomotiva „Josefov“ do přeplněného nádraží, a nedlouho na to vlak slavnostní sám; sestávalť ze 14 vozů pro osoby a ze 3 nákladních. Přednější vozy zaujaly podnikatelé a jejich hosté, v ostatních rozhostilo se obecenstvo. Když po jedenácté hodině vlak důstojně ozdoben mezi shromážděné houfy přihrčel, zazněla národní hymna a salvy z moždířů; na všech obličejích obrazila se jakási duševní napnutost, a výraz nedočkavého těšení proměnil se ve výraz radosti, neboť každý cítil, že se stal toho dne veliký krok ku předu. Druhý den pak odevzdala se dráha veřejnosti a počalo se jezdit; dostavníky však, které nás dříve k Pardubicům převážely, zůstaly v bývalé hodnosti své; dovážejí nás k dráze, jako dříve, neboť je nádraží dobrou čtvrt hodiny od města vzdáleno. O co jindy dále jezdili, o to jezdí nyní častěji, neboť se cestování mnohonásobně množí.

Jak důležitý význam Pardubsko-Liberecká dráha má, o tom každé dítě bez dlouhého dokládání snadno si učiní představení; spojujeť hlavní sídlo českého průmyslu, Liberec, s celým mocnářstvím; v této své důležitosti se okáže, až bude celá hotová; celá krajina, kudy jde, nabude nového rázu a čilejší život na všech stranách se rozvine; a jaká to krajina! Na jihu více polní hospodářství v květu, na severu průmysl v mocném rozvoji! Vidíme posud více hlavní proud, vedlejší potůčky, kteréž se později samy na den provalí a do něho vlá-

kali budou, zříti nám ovšem nelze, avšak tušíme je. Ze všech stran bude ruch a život krajiny k železnici směřovat, a od ní zase bude se příčinlivost, průmysl, obchod, hospodárství paprskovitě šířit a zmahat; ona zúrodní kraj i horu. Proto se cítila už dávno na celé naší straně, odtuď až k Liberci, potřeba železnice, a už před lety vyjednávalo se o její stavbu. Železnice Liberecko-Pardubská dobyla světu nový kus země, otevřela nové zdroje práce a zámožnosti; nuzným pak obyvatelům Krkonošským se ní náramně nadlehčí; ona bude klíčem mnoha pokladů, kteréž posud ladem ležely. — Vůbec není v celém Rakousku krajiny, která by byla železnici tak potřebovala. Tak se začíná zcela nová doba v průmyslovém a obchodním životě této části Čech, a pro Hradec již, Bohu díky! počala. Máť příčiny z toho se těšiti, a také každý cítí význam nové dráhy, a každý ji z celého srdce vítá, třebas dále nehleděl, než k svému pohodlí.

Ani by si byl člověk dříve nepomyslil, jaký ruch tyto železné koleje vzbudí, jak se hned z počátku povaha krajiny i města změní; což pak teprva, až dráha nejen do Liberce ale i za Liberec přes Žitavu prodloužena bude a na dráhy saské se připojí! — O živém účastenství, jakého hned na začátku celá tato věc u všech obyvatelů zdejších vzbudila, jsem se už zmínil, to dokazuje, že přišel skutečně čas železnic, a že potřeba stavbu jejich káže.. Vše se jich ujímá, a věřte, že zajímavé jest, hned od nejprvnějších základů pozorovat vliv a účinky takového podniknutí a sledovat změny, které s sebou přinášejí. Vědomí lidu stává se čilejší a důstojnější, a vzdělanost se zmáhá. Pouhým koukáním se tu člověk mnohému přiučí a všelicos získá. Chováme tedy pevnou naději, že nová dráha městu i vůkolí co nejprospěšněji poslouží.

Z Plzně, 22. listopadu.

⊙ Měsíce uplynuly, co jsem posledně psal — a o Plzni ani zmínky, jakoby byla za proroctvím slepého mládence zapadla. Zatím jest ale jinak, Plzeň stojí, Bohu věčná chvála! na *starém místě*, a nic se nezměnilo, leda že má pivo směr stou-

pající. Zdaž se zdražování piva s křesťanskou spravedlností srovnává, anebo-li vůbec křesťanské jest, nechci rozhodovati, tolik však jisto jest, že v tom nic dobrého nevidíme; my totiž, jenž nejsme majitelé domů pravovárečních. Nebo tu naši správu pivovární naprav, ale mnohou trpkou chvíli nám už způsobila; přišlo to už tak daleko, že se Plzeňského piva v Plzni po chuti, a jak by zdraví lidskému prospěšno bylo, napiti nelze. A přece jsme potomci otců Plzeňských! Ti se ale jinak za svých časů měli, majíce aspoň laciné pivo, ač se tehdá po Švechátském způsobu nevařilo a lidé o páře praničeho nevěděli, aniž o tom, že by se jí mohlo při pivu užiti, zdání měli. Tak rodí ten pokrokový čas pěkné věci, a „čím dál tím hůř,“ nabývá pořád větší platnosti. Kdyby jiným věcem, řeknu na příklad Poslu z Prahy připlatilo, ba kdyby ještě jednou tak drahý byl, pranic bychom si z toho nedělali! Posla z Prahy a jiných podobných tretů, jenž mají pořáde pokrok, a pokrok, a blahobyt, a bohatství, a vzdělanost, a právo, a rovnoprávnost, a české reálky, a české hlavní školy, a česká pedagogia, a jiné podrobné věci na mysli, na kteréž rozumný člověk pranic nedá a jimiž si věru mozek neláme, ať jsou takové nebo makové, věru málo si všímáme! Posla z Prahy! ba kdyby člověk dostal takhle mázlík piva při každém svazku na zavdanou, anebo na celý rok hodný vrub — pak by si více rozumných lidí tak moudrého podniknutí všimlo. Věřte mi, pak by se také v Plzni více Posla z Prahy odbíralo, ba i Hospodářských Novin, i Školy a Života, i Živy atd., předpokládaje, žeby si i tyto *české* časopisy tak rozumně počínaly. Věru, takové podniknutí bylo by času přiměřené! Avšak, věci takové sem nepatří; neslušíse, abychom Vám v Praze stranu časopisů a novin návrhy dělali; Vy tomu věru lépe rozumíte nežli my, máte alespoň něco, my však se nemůžeme zmoci ani na Týdeník, ani na Hlasatele, o němž se už před měsíci hluku nadělalo a jenž pořád ještě pod houbami zůstává. Nepřišel ještě jeho čas, anebo nemá chuti mezi nás vstoupiti? Věru, nevím to, myslím však, že poslední jest pravdivé, čímž by se ovšem zase potvrdila známá pravda, že bývají poslední věci horší než první. U nás věru je bída; *Pilsner Bote* vychází už hezky dlouho, a ačkoliv mnoho a mnoho jest při něm přáti, přece slouží, přece tu a tam po-

máhá, přece jest lepší než nic. Co však nám z toho? I to, že mají též jiná města své časopisy, jako Budějovice, Litoměřice, Česká Lípa, Most, Liberec atd., je nám jako by nebylo. Nebe ví, co jsme to za lid! O potřebě pořád řeči, nikdo se ale nepřičiní, aby bylo slovo tělem! To si chválím Písecké — tam pěkných, když ne velkých věcí očekávati lze! Bude, jak myslím, „*Poutník od Otavy*“ řádný list, kterémuž jistě nikdo podpory své neodepře, a s nímž ruku v ruce jíti, bude i Poslu z Prahy ke cti! V Písku zdá se, že potřeba mocným hlasem k národovcům mluví, že porozuměli pravdě, pravé vlastenectví že jen v práci a v povzbuzování k práci záleží, ať to potom práce duchovní nebo hmotná. Dobře-li „*Poutník*“ veden bude, jistě se mu podaří, aby mnohé poklady, kteréž až posud ukryty byly, odkryl a k spracování odporučil, by mnohonásobného užitku přinesly a k blahobytu a k osvěžení lidu našeho posloužily. — Písecká obec bohatstvím svým slyne, snad se Poutníku podaří, aby ji pohnul k zaražení „záložní kasy,“ o nichž v Poslu z Prahy už řeč byla; a tím by si ovšem Písek zásluhu získal, že první byl, jenž věc takovou v Čechách a vůbec v Rakousku do života přivedl. Avšak opouštíme už obor tento; zasměje-li se kdy osud na nás a založíme-li si kdy Matici českou, pak jistě také kousek Hlasatele do světa pošleme; dříve to sotva bude, neboť u nás bylo by třeba, aby jakýs dobrodějec do mohutného bombardonu zafoukl, až by se komíny a okna otřásaly; pak bychom si snad oči vytřeli! — Povídal jsem ze předu, že měsíce uplynuly, co jsem posledně psal, sluší se snad také, abych se omluvil, by se nezdálo, že jsem nedbalý byl! Myslilť jsem si — dobromyslný jsa blahovec — že se také kdosi jiný péra chopí, aby pro Posla nějakou novinu nebo kousek rozjímání na papír dal, ale zmejlil jsem se. Kdož to také chápe, žeby mohl míti každý český časopis z Plzně dva, tři dopisovatele, aby co jeden přehledne, jiný zaznamenal a sdělil! Ano, zaznamenal a sdělil, kdybychom si jen svých věcí všímali — věru že víme více o anglickém parlamentě, o Indii atd. než o *svých* věcech a *svém* městě! Kýž by nás Bůh napravil! — Že jsem si postěžoval *na* drahotu piva a spomněl na časy blaženější, kdy se *lacině pilo* — to Vás nesmí přivésti na myšlénku, jako bychom

se postili a hrdla svá vysýchati nechali! Věru, dříve na sebe spomeneme, než Vám pivo pošleme, a myslíte-li že tomu jinak, jděte jen do okolních dědin a hodné řady na černé tabuli přesvědčí Vás, že se řádně ještě popijí. To spolu znamení, že povstaly zlé, těžké časy, neboť jindy nedopustil gruntovník, aby se jmeno jeho pověsilo třeba s grošem, neřku-li se stovkou na tabulku. Nesmíte mi ale nerozuměti, stovek není sice na tabulkách, avšak mnohá knížka mnohou stovku by ukázati mohla. To je zase znamení, že ctíme až dosud otce své a vážíme si toho, co nám zanechali, hledíme to zachovati, když nelze rozmnožiti (jak to Posel hlásá). Všude ovšem tak není, a jest jmenovitě jedna slavná výminka, o čemž však až po druhé. — Ač Posla skoro v celé Plzni nenajdete, kvetou zde směnky jako růže za jara, a věru jsem se divil, že jste své pojednání o směnkách opatřil předmluvou, dle níž by se každý domejšlel, že lidé naši k směnkám ani nečichli. Chyba lávky! Mohl bych Vás v Plzni dovésti na deset míst, mezi jiným i k dvoum nebo třem oudům krásného pohlaví, kde za celý Boží týden o ničem jiném řečí není, než o směnkách. Sem putují venkované, aby si v nouzi pomohli; ale škubají je, Bůh ví, že na nich kouska prachu nezůstane. Dvanáct, patnáct srážky či diskonta při stu, to je pravý pakatel, a přes příliš svědomité. Člověk ještě s lehkým srdcem odchází, neboť jsou tu i místa, kde obnášívá srážka 20 až 25 při stu, tedy pátý áž čtvrtý díl. A myslíte, že lidem takovým přijdete na kůži? Umějí to už naklíčkovat, a kdo je z lichvy žaluje, musil by je hnáti na přísahu, nemaje svědků. Tak se ovšem jedná pokoutně, avšak i veřejně nezdráhá se nikdo při srážce 10 a 12 % a rád je ještě, když jen peněz dostane. Na vzdor tomu, že obnáší diskonto při banku Vídenském 5%, nechává si náš obchodník líbiti anglické diskonto, kteréž, jak známo, až na 10% se vyšinulo v několika nedělích. Vůbec, měli jsme tu v posledním čase tuhé dny, nyní však, kde se už obloha světová hlavně vyzdvižením Peelovy billy o banku*) v Anglicku ja-

*) Obsahuje, že smí anglický bank pouze za 14 milionů liber šterlinků bankovek nad pokladek kovový vydati. Každá bankovka, kteráž se přes 14 milionů vydá, musí míti už kovový pokladek, totiž musí hodnota, kterouž *představuje, ležeti v sklepích* banku, jinak by byla holým papírem. Za onen

sniti počíná, doufáme i my v lepší časy. Nejhorší věci snad už minuly. — V posledním listě svém slíbil jsem zmíniti se o školách našich; než, co mám říci? Od těch dob nic se nezlepšilo, reálka a hlavní škola jsou jako v jiných městech a snad ještě méně tu zákona šetřeno, a na průmyslovou školu za příkladem Prahy nikdo nepomýšlí, ač jest každý učitel reální školy zavázán na takové škole vyučovati. A tak nezkvitá řemeslníkům zdejším nijaká naděje v lepší dobu! Co se ženské mládeže týče, proslýchá se, že sem mají v brzku přijíti Horažďovické školní sestry, jenž mají ve svém mateřském domě, v Horážďovicích, kterýž prý jim kněžna Kinská darovala, ústav pro vychovávání též odrostlejších dcer; něco podobného snad bude i u nás. Vůbec zdá se, jakoby se mělo vyučování a vychovávání děvčat a malých dětí těmto sestrám do rukou dostati. V dopisu z Vodňan spomenuto bylo o věci této, a jak se dovídám, mají už v Příbrami opatrovnu pro malé děti, a taktéž prý už převzaly opatrovnu v Praze na Hrádku, kdež svého času vyučoval slavný český vychovatel Svoboda, jemuž tak brzo nebude roveň. Školní sestry pocházejí, pokud se co o nich ví, z Bavor, a jsou Němkyně, a ještě teprv krátký čas v Čechách jsou (snad asi rok?), sotva budou schopny k vychovávání české mládeže. Co jsem doslechl, jsou i Pražské sestry, jichž prý 6, mimo dvou, samé Němkyně. Nemohu si představit, jak s tou českou mládeží hovořiti budou a jak zastoupějí výborného učitele, jenž tu byl. V brzku prý se jim také ostatní opatrovny, kteréž se zříditi mají, zejmena u sv. Štěpána, Haštala a Petra odevzdati mají. Obec by měla ovšem hleděti, aby ctné ty panny, pokud chtějí úloze opatroven dostáti, jazyka českého i v slově i v písmě (tak jako německého) mocny byly. Jinak povstane z těch věci pravá babilonská věž, a víc se uškodí než prospěje. — Co se však reálních škol dotýče, o nichž v Poslu už několikráte řeč byla, stálo by za

---

14 milionů ručí dle významu této bilty celý národ, což je tolik, jakoby měly kovový pokladek. — Při nynější nouzi o peníze poslouží dobře toto vyzdvihnutí, a bankovky, kteréž se nad 14 milionů vydají, budou jako hotové peníze, neboť je schválením onoho vyzdvížení prohlásí parlament jakési za dluh státu. *Red.*

to, aby slavní úřadové vyšetřili, kde vlastně vina leží, že se zákona o reálkách, co se řeči vyučovací týče, málo, ba někde pranic nedbá. Až dosud odnášely za to obce a učitelé; každý jim vinu přičítal. Avšak, dělo-li se to jen s právem? Člověk se musí tomu podivit, že v městech, kde jsou nyní německé reálky (jako ku př. v Rakovníce, kdež žáci nyní i v kostele při mši svaté německé písně zpívají), byly před několika lety, zejmena v 50., 51., 52., 53. roce české reálky, tedy dle zákona, kteréž se pomalu, tak jako by se obce byly usjednotily, že zákon stranou nechají, v reálky německé proměnily, čímž ovšem reálky reálkami býti přestaly. Jak pravím, stálo by to za to, aby se vědělo, kde vlastně vina a proč se tady zákona nešetří, a proč reálky takové vydávají *platná* vysvědčení, kdežto se to zákonu a smyslu jeho na prosto příčí. Ješto se všude v Rakousku zákona hledí, neměla by se ve školách výmínka stávati, jakož o tom zjevně hlásá několikráte už zmíněný císařský kabinetní list. — Také nesmím spořitelnu naši mlčením pominouti; slušelo by jí, aby si všimla, co o spořitelnách v Poslu a jinde už řečeno bylo. Mají-li ústavy tyto účelu svému a očekávání vlády dostáti, nesmějí chtíti držeti se za banky, alebrž přijímajíce peníze po malých částkách z většího dílu od chudého lidu, zase by je po malých částkách řemeslníkům atd., vůbec všem, kdož jich použíti mohou s prospěchem, půjčovati měly, tak aby v skutku byli k užitku těch, *kdo si je zahospodařili.* Přáti by bylo, avšak což přáti, lépe: má a musí to být, aby se těm, kdo peníze do spořitelny ukládají, vydávaly *české knížky*, neboť jsou knížky tyto as tolik, co jsou obligace; a jakž pak ví člověk jazyka německého neznalý, jakým způsobem a na co se mu spořitelna zavazuje, a jaká práva mu dává, když si německou knížku přečísti neumí?

A nyní už konec — za dva měsíce uvidíte zase ten puntíček v tom kolečku, a tu si povíme něco o průmyslových poměrech, zatím nechť jiní péra se chopí. Já Vám ale a všem čtenářům Posla přeju šťastný nový rok — kýž by se náš zástupce zdesateronásobil! —